રૂસ્તમ એન વાચ્છાગાંધીએ મુંબઈ, કોટમાં નાં૦ ૧૬, બ્રીટીશ
હોટલ લેન, એપોલો સ્ટ્રીટ મધ્યે સાંજ વર્તમાન પ્રેસમાં છાપ્યું
પ્રગટ કરનાર બાઇ જરબાઇ નવરોજી લામ
૨—૩૪૩, તુર મેનશન—ચોપાટી, મુંબઈ

અર્પણ પત્રીકા.

મારાં બહેસ્તનશીન વહાલાં માતાજી તથા પીતાજીને
હેત અને આભારની લાગણી સહીત આ મારૂં
પુસ્તક માનપુર્વક અર્પણ કરૂં છું.

દીબાચો.

આ પુસ્તકમાં સમાવેલી દરેક ઘરસ સારી ઊપયોગી બાબતો ઘરબારની સફાઈ સુઘડાઇ, ખોરાકી, ઝાડપાન, જીવજંતુઓ, કપડાંને લગતી તેમજ સરસામાન વિગેરેનુ ભાંગતુટ સમારવા અને સાફ સુફ કરવાની ઘણીક સુગમ પડતી રીતો સાથે કેટલીક વહેવારૂ બાબતો જેવી કે તોલ માપના હીસાબો કોઠાઓ અને કોષ્ટકો તેમજ બીજી પરચુરણ વપરાશની ચીજોને લગતી સમજણ સર્વે એમા આપેલી છે.

દવાદારૂ તથા સાધારણ દુખ દરદના ઊપાયો પણ જરૂરની વખતે દરેકને ઊપયોગી થઇ પડે એવા હેતુથી આ ચોપડીના છેલ્લા ભાગમાં દાખલ કર્યા છે, સાથે થોડાક દેશી નુસખાઓ પણ આપ્યા છે.

એ સર્વે બાબતોને લગતા અંગ્રેજીમા ઘણાક લખાણો અને ચોપડીઓ તરેહવાર નુસખાઓને લગતી મારા વાચવામાં આવી છે, તે ઊપરથી તેમજ મારા અંગત અનુભવ પરથી આ પુસ્તક ઊપયોગી થઇ પડે એવા ઇરાદાથી રચ્યુ છે એમાં સમાવેલી ૩૮૬ બાબતો અને તેને લગતા લગભગ ૩૦૦૦ ઊપર નુસખાઓને ચાલુ નંબરો સાંકળીઆ તથા ચોપડીમા એક મળતા આપેલા હોવાથી જોવા માટે સહેલુ પડશે.

દરેક બાબતોને લગતા નુસખાઓમાં વપરાતી જણસો, તેજાબો ગામઠી તથા વીલાયતી વિગેરેના નામો બન્ને ભાષામા લખીને તેને લગતી છેલ્લા પ્રકરણમાં સમજણ આપેલી હોવાથી તે નામો સંબંધી મુશ્કેલી પડશે નહિ.

કેટલીક ચીજોનુ માપ તોલ લખેલુ નહિ હોય ત્યા આપણી સમજ અને ખપ મુજબ લેવુ અથવા વાપરવુ. એમાંના કેટલાક ઘર ધંતુ તથા દવાદારૂને લગતા નુસખાઓ અજમાવતી વખતે કોઈ ચીજ કદાચ બગડે કે નુકશાન થાય તે માટે લખનાર જવાબદાર નહિ ગણાય, એટલુ છતાં જણાવવુ તો જોઇએ કે તે નુસખાઓ ઘણીક જાણીતી ચોપડીઓમાથી લીધેલા છે

હાલના જમાનાની કેળવણી પામેલી તેમજ અંગત અનુભવ ધરાવનારી મારી બહેનપણીઓ કદાચ આ પુસ્તકમા સમાવેલી બાબતોથી જાણકાર હોય એ બનવા જોગ છે, પરંતુ મારી નાની બહેનપણીઓ તેમજ પરકોમની બાનુઓ જેઓ અંગ્રેજી ભાષા નહિ જાણતી હોય તેઓ સર્વે ને ઘણી ઊપયોગી થઇ પડશે એવી આશા રાખુ છુ

"સ્રીની ફરજો" નુ પહેલુ નાનુ પ્રકરણ એક સ્રી તરીકે મારા નાચેશ વીચારો ફક્ત દરશાવેલા છે.

ખોદાની મહેરથી આ પુસ્તક બહાર પાડતાં મને ખુશાલી ઊપજે છે, કેમકે સાહિત્યના ક્ષેત્રમા મારી આ પહેલીજ કોશીશ છે કે જેની ફતેહ ઊપર બીજી ભવિષ્યની કોશીશનો આધાર રહેશે.

આ પુસ્તકમાંની કેટલીક બાબતોમા કાંઈ ખામી કે ભુલ જણાય તો વાંચનાર તે ઊદાર દીલથી દરગુજર કરી મને જણાવશે તો બીજી આવૃતી વખતે તે ઊપર યોગ્ય ધ્યાન આપવામા આવશે

જરબાઈ નવરોજી લાંમ.

મુંબઇ, તા૦ ૧૪ મી એપ્રેલ ૧૯૨૫.

પ્રસ્તાવના.

આપણી રોજીંદી જીંદગીમા ઉપયોગી થઇ પડતી સામાન્ય બાબતો વિષે સંઘળી ખબર ધરાવતી ઘણી ચોપડીઓ મે અંગ્રેજી ભાષામાં જોઇ છે, પણ મારી જાણ પ્રમાણે ગુજરાતી ભાષામા એવી ચોપડી અત્યાર સુધી જોવામા આવી નથી.

આ નાની ચોપડી તે મોટી ખોટ પુરી પાડે છે, તેમા દરેક જાતની બાબતો સમાવેલી છે, ખાસ કરીને ધરસંસારમા ઉપયોગી થઇ પડે એવી એ બાબતોના સંગ્રહમા લગભગ ૪૦૦ સુધીની સંખ્યાની જુદી જુદી બાબતો ઉપર અગત્યની વિગતો જોવામા આવે છે. તેના કર્તાએ એક ઉપયોગી કીમતી અને અગત પડવે વાપરવા સારૂ Reference book બનાવવા માટે ઘણી જહેમત ઉઠાવેલી લાગે છે

બહેન જરબાઈ લાએ પોતાની બહેનપણીઓને તેમજ સર્વ માટે ઉપયોગી થઇ પડે એવી કીમતી ચોપડી લખવામાં પોતાની ફુરસદનો વખત ગાળ્યો છે, તે માટે તેમને બેશક ધન્યવાદ ઘટે છે, અને તેમની સાહીત્યની આ પહેલી કોશીશને પુર ઉત્તેજન અને ફતેહ મળે એવી આશા રાખુ છુ

ભીખાઈજી એ. એનજીનીઅર,

જે. પી, એમ. બી ઇ, એમ. એ., એલ. એલ. બી

સંસાર મીત્ર.

સાંકળીયું.

પ્રકરણુ ૧.

પ્રકરણુ ૨.

પ્રકરણુ ૩.

પ્રકરણુ ૪.

પ્રકરણ ૧૦.

પ્રકરણ ૧૧.

પ્રકરણ ૧૨.

પ્રકરણ ૧૩.

પ્રકરણ ૧૪.

પ્રકરણ.૧૫.

પાનુ ૯૨ થી ૧૦૦

ચામડાંની ચીજો સાફ કરવી, જાતજાતનાં બુટો તથા રબર વિષે.

પ્રકરણ ૧૬.

પાનુ ૧૦૦ થી ૧૦૯

સીવવાની ઉપયોગી ચીજો, સંચો, કપડાં, પેત્ચવર્ક, પરચુરણ ભરતકામ તથા ગુંથવાનું વિગેરે.

પ્રકરણ ૧૭.

પાનુ ૧૦૯ થી ૧૨૫

કપડાં ધોવા, સુકવવા અને અસત્રી કરવા.

પ્રકરણ ૧૮.

પાનુ ૧૨૫ થી ૧૩૨

કપડાંને પાણીથી ધોવા વગર સાફ કરવા (ડ્રાઇ ક્લીનીંગ).

પ્રકરણ ૧૯.

પાનુ ૧૩૨ થી ૧૪૧.

કપડાં પરના ડાઘો ઘણીક જાતના કાઢવા સુતરાઉ, ગરમ તથા રેશમીના.

પ્રકરણ ૨૦.

પાનુ ૧૪૧ થી ૧૪૭

કપડું રંગવા, ઓસવવાની રીત, રંગોની મેળવણી તથા કપડાંના જુદા જુદા પ્રયોગ.

પ્રકરણ ૨૧.

પાનું ૧૪૭ થી ૧૫૮.

ચાલુ વપરાશની તેમજ શરીરના ઉપયોગ Toilet ની ચીજો બ્રશ, નીખીઆ, સાબુ, પાઉડર, તેલ, ગ્લવ્સ, વિગેરે.

પીછી, ૧૬૧-સાબુ વિષે, ૧૬૨-પાઉડર છાટવાનો, ૧૬૩-તેલ બાલનું એ રમ તથા અત્તરો બનાવવાની રીતો, ૧૬૪-કોલોનવૉટર, ટાયલેટ વીનીગર, ૧૬૫-કોલ્ડ ક્રીમ બનાવવુ, ૧૬૬-સ્પજ (વાદલી) સાફ કરવી, ૧૬૭-ગ્લવ્સ હાથમાં પહેરવા કાઢવાની રીત તથા સાફ રાખવા, ૧૬૮-શેમોઆ લેધર, ૧૬૯-પીછાં તથા ફરની સંભાળ, ૧૭૦-વહેલ બોન્સ ૧૭૧-છત્રી.

પ્રકરણ ૨૨.

પાનુ ૧૫૯ થી ૧૭૩

સોનું, રૂપું સાફ કરવું, મોતી અને તેના તોલ, કોઠા, તથા ઝવેરાતમાં વપરાતાં કીમતી અને હલકાં નગો વિષે.

૧૭૨-સોનુ, ૧૭૩-રૂપુ, ૧૭૪-પ્લૅટીનમ, ૧૭૫-મોતી અને તેના તોલ, કોઠા, ચવના દાખલાઓ વિગેરેની સમજણ, ૧૭૬-ચવ કાઢવાના દાખલાઓ, ૧૭૭-ઝવેરાતના કીમતી પત્થરો હીરા, ૧૭૮-પાણા, ૧૭૯-માણેક, ૧૮૦-પીરોજા, ઓપલ, શની, એમેથીસ્ટ, ૧૮૧-બીજા સોના પથરા પરવાલા, ઓનીકસ, જેડ, જેટ, લેપીસલેઝુલી, કેરબા વિગેરે

પ્રકરણ ૨૩.

પાનુ ૧૭૩ થી ૧૭૭

પરચુરણ બાબતો અને તેની સમજણ.

૧૮૨-ચુનો ચોક પુરવાનો, કળીચુનો, સીમેન્ટ, ૪૮, ૧૮૩-રંગની પીછી સાફ કરવી, ૧૮૪-રાજમ, કપુર, શુગર ઓફ લેડ, ૧૮૫-એક ગ્લાસમા છુટી રહે તેવી ત્રણ પ્રવાહી ચીજો, ૧૮૬-વરસાદ કેટલો દુર પડે છે તે ગણવાની રીત, ૧૮૭-આતસ પર બળે નહિ તેવુ કાગળ તથા દોરો, ૧૮૮-હાથ પાણીમા બોળી ભીનાયા વગર કાઢવો, ૧૮૯-દરીઆની કોડી સાફ કરવી, ૧૯૦-દોરી દોરડા ટકાઉ બનાવવા, ૧૯૧-પાનાં રમવાનાં મેળા સાફ કરવા, ૧૯૨-બોલ ટેનીસનો સાફ કરવો, ૧૯૩-ઘડીઆલનુ તેલ, ૧૯૪-મારેલા પક્ષીને આખાં સ્ટફ કરવા, ૧૯૫-છુડતી વખતે અવાજ ધપકારો કમી કરવો, ૧૯૬-કામ કરતી વખતે પગ દુખતા તેમજ કપડાં બચાવવા, ૧૯૭-ચુલા પરથી ગરમ ચીજ ઉતારવી ૧૯૮-બપોરીઆની મેળવણી, ૧૯૯-વાસણ લાકડા પર ચીટકી જાય તેમ કરવુ, ૨૦૦-એક જાતનો પદાર્થ બનાવવો, ૨૦૧-બાટલીમા ચળકટી ચીજો દેખાડવી, ૨૦૨-લીંબુ પોતીકી મેળે ગબડે તેમ કરવુ, ૨૦૩-ફુગ્ગા રબરનો તથા ફુટબોલમા હવા ભરવી, ૨૦૪-હવામાં ફેરફાર પારખવો, ૨૦૫-તેલીફોન વિષ, ૨૦૬-લાબી લાઇન સરખી દોરવી, ૨૦૭-બહારગામ લઇ જવાનો સામાન, ૨૦૮-રંગીન ચાક બનાવવો.

પ્રકરણ ૨૪.

પાનું ૧૭૭ થી ૧૯૧.

બગીચો, ઝાડપાન, ખાતર, બી, તથા ઝાડપરનાં નાશકારક તથા બીજાં જંતુઓ કીડ, કામળીઆ, તીડ, દેડકા, ભમરા, સાપ, વિગેરે.

પ્રકરણ ૨૫.

પાનું ૧૯૨ થી ૨૦૩.

જાનવરો તથા જીવજંતુઓ જાત જાતનાં વિષે.

પ્રકરણ ૨૬.

પાનું ૨૦૩ થી ૨૦૭.

મરઘાં તથા બીજાં પંખીઓ.

પ્રકરણ ૨૭.

પાનું ૨૦૭ થી ૨૧૧.

માછલીઓ જુદી જુદી જાતની તથા ગોશ જાત જાતનું સુપ, અને બીગડેલો ખોરાક સુધારવો.

પ્રકરણ ૪૮

પાનુ ૨૯૬ થી ૩૦૨

જખમ, દાઝેલી ચામડી તથા જાનવર, જંતુઓના દંખ વિષે.

પ્રકરણ ૪૯.

પાનુ ૩૦૨ થી ૩૦૬.

સંધીવા, હાથપગના સોજા, રસ, આંકડાં, વાળો, ધનુરવા વિગેરે.

પ્રકરણ ૫૦.

પાનુ ૩૦૬ થી ૩૧૩.

માથુ દુખે તેનો ઇલાજ, સરકમ, તાવ, ગોવરૂ, તથા નબલાઇના ઉપાયો અને પીવાની રાબડી.

પ્રકરણ ૫૧.

પાનુ ૩૧૪ થી ૩૨૨.

પેટમાં દુખે તેનો ઇલાજ, જુલાબ લેવો, મરડો, રેતી વિગેરે.

પ્રકરણ ૫૨.

પાનુ ૩૨૨ થી ૩૨૫.

ઊલટી, અડગરી, ફેર, ઊંઘ વિગેરે.

પ્રકરણ ૫૩.

પ્રકરણ ૫૪.

પ્રકરણ ૫૫.

પ્રકરણ ૫૬.

પ્રકરણ ૫૭.

પ્રકરણ ૫૮.

પાનુ ૩૫૪ થી ૩૬૦

દવાદારૂની પરચુરણ બાબતો ને તેની સમજણ.

હવા પાણી તથા બધી વનસ્પતીમાં સમાયલાં તત્વો વિષે.

પ્રકરણ ૫૯.

પાનુ ૩૬૦ થી ૩૭૪

પ્રકરણ ૧.

સ્ત્રીની ફરજો.

૧—દરેક સ્ત્રીએ પોતાના કુટુંબીઓની સુખ સગવડ સાચવવી. ઘરબારને લગતુ નાનુ કે મોટુ દરેક કામકાજ પુરતી તકેદારી અને સમજ વાપરી કરવુ યા કરાવવુ જેથી ઘર સુખી ને તનદુરસ્તી ભર્યું સદા રહે.

A man's work is from sun to sun
A woman's work is never done.
સવારથી સાંજ પછી મરદને પરવાર,
સ્ત્રીની રાત દીનની જંજાળનો નહી પાર

દરેક બચ્ચાઓને સંપૂર્ણ તન, મન અને આત્મીક કેળવણી આપ્યાથી તેમનુ ભવિષ્ય ઝળકતુ અને સુખી નીવડશે.

માતાઓએ પોતાની છોકરીઓને બીજી કેળવણી સાથે તેમની સંસારી જીંદગીમા ઉપયોગી થઇ પડે એવા ઘર સંસારી હુનરોની તાલીમ આપવી કે જે વગર એક સ્ત્રી સંપૂર્ણ કેળવાયલી ગણાશે નહિ.

કેળવાયલી અને સમજદાર માતા સો શિક્ષકની ગરજ સારે છે. મહાન નેપોલીયન જેવા બોલી ગયા છે કે,

"કહે નેપોલીયન દેશને, કરવા આબાદાન,
સરસ રીત એજ છે કે, દો માતાને જ્ઞાન." (સ્ત્રી બોધ)

કરકસરથી ખરચ કરવો, આપણા વડવાઓની આ કહેવત યાદ રાખવી કે "ઘરની કસર ને વહાણની સફર."

નાની યા મોટી આવકમાથી જરૂર જોગો ખરચ કરી બાકીનુ બચાવે તેજ ખરી સમજુ ઘર ધણીઆણી કહેવાય. સદા નીચે તેવો ખરચ પહેલાથીજ રાખવો કે કોઇ પ્રસંગે આવકમાં ઘટાડો થાય તે વખતે મુશ્કેલ લાગે નહિ.

કરકસરથી બચાવેલુ આપણુને અડીબીડી કે ઘડપણમાં તેમજ ભવિષ્યમાં આપણાં બચ્ચાંઓને કામનુ થઇ પડશે કહેવત છે કે "કરકસરથી મેળવેલુ ધન નવુ પેદા કરવા બરાબર છે."

ખુદાએ આપણુને જે હાલતમાં મુકયાં હોય તે ઉપર સંતોષ રાખી રહેવુ, અને જો કોઇ વખતે આપણાં ઉપર ન ધારેલી મુશીબત આવી પડે તે વખતે ખુદાપર ભરોસો રાખી ધીરજથી ખમવું, અને મગજનું સમતોલપણું જાળવવું.

માંદગીના વખતમાં કશોબી ગભરાત કરવા વગર શાંત મને દરદીની આવજત કરવી.

પોતાના સંસારનું ગાડું સરલ રીતે ગબડાવવા ઉપરાંત આસપાસ-નાઓના સુખ દુઃખ કે મુશ્કેલી વખતે બનતી મદદ કરવાની ફરજ બજાવવામાં પછાત પડવું નહિ. ઇંગ્રેજી કહેવત મુજબ "Charity begins at home." ઘરની સખાવત પહેલી એ હંમેશા યાદ રાખવું.

ખુદાની યાદ, સાચવત, એકીનદારી, શાંત મીઠો સ્વભાવ, ઉદયોગ અને ઉમંગ, દયાળુ જીગર, સંતોષ અને સબુરી એ ગુણો એક સ્ત્રીના ખરા શણગાર સમાન છે ઉપલા સદ્‌ગુણ ધરાવનાર સ્ત્રી પોતાના ધણી, બચ્ચાઓ તથા આસપાસના સર્વનો ચાહ અને માન સાથ પોતાનો સંસાર ફત્તેહમંદીથી ચલાવવાને સામર્થવાન થઇ શકશે.

પ્રકરણ ૨.

ઘરબાર-ફરનીચર-લાકડકામ વિગેરે, પૉલીશના તેમજ સાદા સામાનની સફાઇ.

૨-ઝાંખી પડેલી પૉલીશ સ્પીરીટ ઓફ વાઇન લગાડવાથી ચળકશે. બેલ તેલને એસેટીક ઍસીડ Acetic acid ભેળી રૂની પોટલીએ લગાડવું, અથવા તો ઓલીવ ઓઇલને ટરપીનટાઇન ભેળી વાપરવું. ગરમ પાણીમાં પેરેફીન ભેળી ફ્લેનલ વડે લુછ્યા પછી બીજી ફ્લેનલને સરકામાં બોળી પાછું ઘસવાથી ચળકાટ આવશે

ખાણાની ટેબલની પૉલીશ ગરમ ડીશ મુકતા અથવા પાણીના ડાઘો પડવાથી ખરાબ થાય તો એમોનીઆ લગાડી લુછવી, અથવા તો ઓલીવ ઓઇલમા થોડું નીમક પીગળાવી તે ડાઘો ઉપર રેડી એક કલાક રહેવા દઇને લુછવુ.

કેરોસીન તેલ ઉપલા ડાઘ ઉપર કપડાએ લગાડી બીજા સોજા કપડા પર કોલોન-વોટર નાંખી લુછવાથી સાફ થશે. ઘણા ગરમ પાણીમા કટકો બોળીને લુછવાથી ડાઘ નીકળશે

એસંસ ઓફ પેપરમીન્ટ અથવા સ્પીરીટ ઓફ કેમફર ફ્લેનલના કટકા પર લઇને લગાડ્યા પછી સારી પૉલીશનો હાથ તુરત મારવો. ટરપીનટાઇન ફ્લેનલ વડે લગાડવુ

નખના ઘસા પડેલા ઓક્ઝેલીક એસીડ બે ભાગ ને ગરમ પાણી એક ભાગમાં ભેળી કપડા વડે લુછવા.

માખ, મચ્છરના ડાઘ કાઢવા સ્પીરીટ ઓફ વાઇન અથવા તો જીન દારૂ નરમ કપડામાં બોળી લુછી નાખવુ. સફેદ ડાઘ ઉપર સ્પીરીટ ઓફ કેમફર લગાડવું.

ડાઘો લાંબા વખતના પડેલા માટે ઓલીવ ઓઇલમા થોડુ કુ ટેલું નીમક ને આટો ભેળી પેસ્ટ જેવુ ઘટ બનાવી ને નરમ કપડાએ ઘસવાથી ડાઘો નીકળે છે.

મોરથુથુ પાણીમા નાખી બ્રુચ વડે પાણી લાકડા પર ઘસવુ પછી સ્વચ્છ પાણીએ ધોઈ નાખવુ, લાકડાના રગ ઝાખો કે ખરાબ થાય તો સુકાયા પછી પૉલીશ લગાડવી.

ક્લોરોફોર્મ Chloroform લગાડવાથી પણ કોઇપી જાતના ડાઘો નીકળી જશે.

આયોડીનના ડાઘ બ્લોટીગ પેપરે દાબવા પછી કપુરનો અર્ક લગાડવો

શાહીના ડાઘ ઉપર સુરોખાર Nitre પાતલુ કરી પીછી વડે લગાડવું, સરકો લગાડવાથી પણ નીકળે છે

મીણના ડાઘ માટે ટરપીનટાઇન લગાડી મીણ કાઢયા પછી સાબુના ગરમ પાણીએ ધોવુ, અથવા ખળખળતાં પાણીએ લુછવા.

મેસના ડાઘ ઉપર પૅરેફીન અથવા એમોનીઆમા ઝીણુ કપડુ બોળી લુછી નાખવુ

ચીકાશના ડાઘ ઝીણા સફેદ કાગળે લુછ્યાથી જાય છે, આટો છાટવાથી ચીકાશ જશે.

ઘસા પડેલા પૉલીશપરથી કાઢવા અખરોટને ભાંગી અદરનો ભાગ તેપર ઘસવો સહેજ ગરમ કીધાથી તેમાનો તેલનો ચીકાશ સહે લાઇથી નીકળી ઘસા પડેલા જલદી સાફ થશે

માહુગનીનું લાકડું ઠડા પાણીમા કપડુ બોળી લુછી સુકા કપ કાએ સાફ કરવુ માહગનીના લાકડા પરના ઘસા બેલ તેલ લગાડવાથી નીકળી જશે

માહગનીના લાકડા પર ગરમ ચીજ ઢોળાયાથી ડાઘો પડેલા કાઢવા ઓલીવ ઓઇલ લગાડી બે દિવસ રહેવા દઇ પછી તે પર ટરપીનટાઇન બીજા બે દિવસ રાખી છેવટે પૉલીશ કરવી સરકોને પાણી ભેળી લગાડવાથી પણ ડાઘો નીકળે છે

લાલ ઘેરા રંગના માહુગનીનાં લાકડા સાફ પરમેગનેટ ઓફ પોટેશ નામની દવા પાણીમાં પીગળાવી પીછી વડે લગાડવી.

પૉલીશના સામાન પર ભીની સરદ હવાથી ઝાંખ પડી બ્લુ રંગ થાય તો શેમોઆ લેધર પર બે ત્રણ ટીપા મીઠું તેલ નાખી લુછ્યા પછી હાથની હથેલી વડે ઘસવુ.

ઓકનું જુનું ઝાંખુ પડેલું લાકડુ બીઅર દારૂ ગરમ કરી તે પર લગાડવા પછી મધપુડાનું મીણ ઘસીને છેવટે શેમોઆ લેધરે લુછવાથી નવા જેવું થશે.

સફેદ લાકડું લાંબો વખત પડી રહેતા ખરાબ થયલુ એમોની-આમાં ઝીણી સફેદ રેતીને સાબુનો ભુકો ભેળાને ઘસી સાફ કરવુ. હવા ઉજાસમા સોજુ રહેશે, બધ જગ્યામા પીળુ થઇ જાય છે

નકશીના પૉલીશના સામાનમાંથી ધુળ કચરો કાઢવા પેટ્રોલમાં પીછી બોળીને બધા ખાચામા ફેરવવી, અથવા તો ટરપીનટાઇન ને પેરેફીન એક સરખુ ભેળી તેમા પીછી બોળી કપડાએ પીછી લુછી નાખવી યાતો હવામાં સુકાયા પછી તે વડે નકશી સાફ કરવી. ગરમી કે આતશ નજદીક તેમ કરવાથી સળગી ઉઠશે માટે સભાળ રાખવી

નકશીનો સામાન સાફ કરવા વન્ડર મીસ્ટ Wonder mist નામની એક જાતની પૉલીશ મોટરના કારખાનાંવાળાને ત્યાથી મળે છે તેની સાથની અથવા બીજી કોઇબી જાતની પીચકારી વડે સામાન પર તે પૉલીશ છાટીને પછી કપડા વડે ઘસીને લુછવાથી નકશીમાંની ધુલ કચરો નીકળીને પૉલીશ જેવો ચળકાટ આપશે.

પિત્તળ અથવા ધાતુ લાકડામાં કોતરીને બેસાડેલુ Inlaid હોય તો બેલ તેલમા ત્રીપોલી પાઉડર Tripoli powder ની ભુકી ભેળી ઘસીને લુછવાથી સાફ થશે લાકડામા ખાડો કાઢવા ફ્લેનલને પાણીમા બોળી તે પર મુકી ગરમ અસ્ત્રી ફેરવવી

ટેબલ રાંધણીમાં વપરાતી સાફ કરવા માટે ગરમ પાણીમા કળી ચુનો નાખીને ઘસીને ધોયા પછી કપડાએ લુછી નાખ્યાથી લાકડુ સોજુ નવુ જેવુ લાગશે, ઘણી ખરાબ થયલી હોય તો ગરમ પાણી સાથે સાબુ પણ લેવો, જોઇએ બારીક રેતી સાથે ભેળવી.

જેપાનીસ તથા ચીનાઇ લાકડાંનો સામાન જેને Lacquer ware કહે છે તેને સાફ કરવા માટે મીઠુ તેલ અથવા ઓલીવ ઓઇલ નરમ કપડા વડે લગાડવુ, લીબુનો રસ યા છાસ પાણીમાં ભેળી લગાડી ગરમ જગ્યામા રાખી સુકાયને શેમોઆ લેધરે લુછવુ.

ઉપલા લાકડાની ત્રે પર ગરમ ચીજ મુકવાથી ડાઘો પડે તો ફુકાં પાણીમા કપડુ બોળી લુછવી વધુ ખરાબ થયલી હોય તો ઉપલી કોઇબી જાતનુ તેલ લગાડી તેપર આટો ગરમ કરી છાટીને લુછવાથી સાફ થાય છે.

રગેલા સોજા સામાનપરના ડાઘો વરસાદના પાણીથી નીકળે છે, છેલ્વે કપડાપર થોડુ ક વેસલીન લઇ ઘસવુ.

કબાટ પેટી કે ખાનાનુ લાકડું નવી પૉલીશ લગાડવાથી વળગી જઇ સહેલાઇથી ઉઘાડ ઢાક નહી થાય તો નરમ બી. બી ની સુખડ પેન ફીનારીપર ઘસવી અથવા બ્લેક લેડ Black lead નામની ભુકીને ફીનારીપર છાટવાથી સહેલુ થશે યા સુકો સાબુ ઘસવો.

કબાટ બંધ પડી રહેતા તેમા હવાયલો કે ઉબાયલો વાસ આવે તો તડકાને વખતે બારણુ થોડીક વખત ઉઘાડ ઢાક કર્યા કરવું જેથી બહારની સોજી ખુલ્લી અને ગરમ હવા કબાટમા જવાથી ઉપલો વાસ,

બીનાશ વિગેરે નીકળી જશે, અથવા તો થોડો વખત સુધી બારણા ખોલી નાખવા.

મીજાગરાં ટાઇટ લાગે તો તેલ મુકવુ, તેમજ કબાટ ખસેડીને પાછી ગોઠવતી વખતે બારણાઓ ઉઘાડી જોતા નીચેથી ઘસાતું હોય તો તે બાજુના બારણાની નીચે પગ આગળ કાગળ યા લાકડાંની કપચી મુકવી અને ઉપરથી બારણું ઘસાય તો પાછલા પગ નીચે કઇ મુકવુ

ધોલીયા લાકડાંના સાલમાથી ઢીલા થઇ હાલતા હોય તો તેના સ્ક્રુ કાઢી તે પર ન્યુસ પેપર અથવા પાતલુ કપડુ વીંટાળી પાછા પોવાથી ટાઇટ બેસશે

સામાનની નીચે એમોનીઆનું પાણી સ્ટ્રોંગ બનાવી પહોળાં વાસણમા થોડે વખતે મુકયાથી ઉધઇ કે જતુઓ થતાં નથી.

સામાન ભીતને લાગીને ઘસાતો અટકાવવા માટે ઝીણા પાતળા રબરના બટન જેવા ગોળ ટુકડા પીઠે વળગાવવા, અથવા તો જુના ગ્લવ્સની આંગળીઓ કાપી તેમા રૂ ભરી પીઠે ઝીણી ટેકસ વડે બેઉ છેડા જડી દેવા

જુના યા નવા નેતરના સ્ટુલ ઉપર ક્રેટોન અથવા કોઈબી જાતના કપડાનુ કવર કીધાથી શોભે છે, પણ મુકવા માટે વાપરવા હોય તો જાડા ગાલીચાના ટુકડાએ ઉપલી રીતે ઢાકી દેવુ.

પૉલીશ બનાવવી તથા લગાડવાની રીત.

૩-સાધારણ પૉલીશ માટે સરકો ને કોઇ પણ જાતનુ તેલ ભેળી વાપરવુ.

એક ભાગ લાખ ને આઠ ભાગ દારૂનો અર્ક Alcohol લેવો

ટરપીનટાઇન એક ભાગ ને મીઠુ તેલ અથવા બેલ તેલ બે ભાગ ભેળવાથી પૉલીશ બનશે.

સરકો, બેલ તેલ ને ટરપીનટાઇન ત્રણે સરખા વજનનુ લઇને વાપરવુ

મીણ ચાર ઔંસની બારીક ભુકી છુરી વડે ઓખવી ને કરવી ને તે લાહી જેવુ બને તેટલી તેમાં સ્પીરીટ ઓફ ટરપીનટાઈન ભેળવી, રાજમ પા ઔંસ બારીક વાટીને તેમાં પીગળાવ્યા પછી થોડો સરકો ભેળી ખુબ હલાવીને પૉલીશ વાપરવી જોઇએ તો થોડા ક્રેસ્ટીલ સોપ સાથે દારૂનો અર્ક લેવો.

બેલ તેલ એક પાઇંટ, દારૂનો અર્ક Alcohol તેટલોજ લઇ તેમા લાખ બે ઔંસ પીગળેને એમોનીઆ અથવા ક્લોરોફોર્મ બે ઔંસ ભેળી પૉલીશ કરવા લેવુ

ફેરબાના રંગની પૉલીશ માટે ફેરબાનો નાનો કટકો ગુંદરના પાણીમા પીગળાવી તેમાં સોનુ નીતર્યું બેલ તેલ રેડી ચુલહે ચઢ કરી ઉતારીને થોડુ ક ટરપીનટાઇન ભેળી લાંબા દિવસ વેર રાખ્યા પછી એ પૉલીશ કોઇબી સામાન પર લગાડવી.

સફેદ રંગ માટે આઈસીંગગ્લાસમાં પાણી નાખી ચુહલે ઉકાળતી વખતે તેમા થોડો સફેદો નાખી ઘટ માવા જેવુ થાયને સુવાળાં લાકડા ઉપર નાખી સફાઈથી ઘુટયા કરવુ, એ રીતે બે ત્રણ વખત કીધાથી લાકડુ હાથીદાત જેવા સફેદ રંગનુ ચળકટુ બને છે.

સફેદ ઉપલી રીતે કીધેલા સામાનને સાફ રાખવા ટરપીનટાઇન આઠ ભાગને સોજુ સફેદ મીણુ એક ભાગ બેઉ ચુહલા પર ગરમ કરીને જાડા કપડા વડે ઘસીને લગાડવુ.

સેટીન વુડને પૉલીશ કરવા મેથીલેતેડ સ્પીરીટ એક પાઇંટ હળદરની ભુકી દોઢ ઔંસ અને રેવચીનો શીરો અર્ધો ઔંસ ભેળીને વાપરવુ.

કાળા રંગની પૉલીશ માટે પાણીમા માયફળની ભુકી તથા હીરાકસી સરખા વજનની ઉકાળી તેમા થોડીક કાજળ ભેળવાથી બને છે તૈયાર પૉલીશ પણ ઘણી જાતની મળે છે

ઘણા જુના સામનને એક ભાગ બેલતેલ ને અર્ધો ભાગ કેરોસીન ભેળી લગાડવુ.

નકશીના સામાનમાં લગાડવાની પૉલીશ—એક પાઇંટ સ્પીરીટ ઓફ વાઇનમા સફેદ રાજમ બે ઔંસ તથા શીલ લાખ તેટલા વજનની ભેળી ચુહલા પર સહેજ ગરમ કરી ને પીછી વડે નકસી તેમજ ખાચાઓમા લગાડવુ, ધુલ કચરો વિગેરે કાઢવાની રીત આપી છે તે મુજબ સાફ કરીને પછી પૉલીશ લગાડવી

અખરોતનાં લાકડાં પર પૉલીશ કરવા મીઠુ તેલ ને ટરપીનટાઇન એક સરખા વજનનુ ભેળી લગાડવા પછી સ્પીરીટ ઓફ વાઈન કપડા વડે લગાડવાથી ચળકાટ આવશે સેટીન વુડને પણ ઉપલીજ રીતે પૉલીશ કરવી

ક્રીમ ફરનીચર માટે બનાવવા કાચુ બોઇલ્ડ કીધા વગરનુ અલસીનુ તેલ છ ઔંસ, સફેદ સરકો ને સ્પીરીટ ઓફ વાઇન તથા સુરમો દરેક ત્રણ ઔંસ લઇ બધુ સાથ મેળવી ઘટ થાય ને છેહલે સુરમો ભેળી વાપરવુ

પેસ્ટ બનાવવા માટે કોઇબી જાતની પૉલીશમા જોઇએ તેવા રંગનુ મીણુ તથા રાજમની ભુકી મેળવી ઘટ બનાવી કપડા વડે ફરનીચર ઉપર લગાડવુ

પૉલીશના કાગળો બનાવવાં.

જાડા કારત્રીજ પેપર Cartridge paper નો એક ફુટ સમચોરસ ટુકડો લઇ પાટીઆ પર ચારે છેડા પર ટેકસ મારી સરખુ રહે ને તે પર ઘણો પાતળો સરસ પીછી વડે લગાડી ભીનો હોય તેટલાં કાચની બારીક ભુકી છાટવી, જાડા ઝીના કાગળ બનાવવાના હોય તે

મુજબની કાચની જાડી ઝીણી ભુકી લેવી સરસ સુકાય ને ટેકસ કાગળ કાઢી લેવુ.

એમરી પેપર પણ ઉપલી રીતે બનાવવા એમરી પાઉડર Emery powder કાચની ભુકીને બદલે વાપરવી.

કાચની ભુકી બનાવવાની રીત આગળ આપી છે.

પૉલીશ લગાડવાની રીત.

કપડાના નાના ટુકડામાં રૂ મુકી પોટલી જેવુ બનાવી, પૉલીશને બીજા વાસણુમા કાઢી પોટલી બોળીને નીચવી કાઢી આસ્તે એક સરખે હાથે સામાન પર લગાડવુ સહેજ તેલમા પોટલી બોળવાથી કપડુ લાકડાને વળગ્યા વગર સહેલાઇથી પૉલીશ થશે.

સોજી પૉલીશનો સામાન લુછવા માટે સોજો કપડાનો ટુકડો પેરેફીનમા બોળી કાઢી સુકવી નાખીને પછી તે વાપરવાથી સામાનની પૉલીશ સોજી રહે છે.

લાકડ કામ વિષે.

૪—લાકડાંનાં બારી-બારણાં-કબાટ-પેટીઓ વિગેરે ઉધઇ લાગવાથી ખવાઇ જાય છે માટે સાધારણ રીત કેરોસીન તેલ અથવા પેરેફીન લગાડવાથી તેનાં વાસે નીકળી જશે.

ઉંધઇ લાગેલા ખાચાઓમા નીચલી કાઇ પણ ચીજો નાખવાથી જતુઓ મરી જાય છે.

દરીઆનુ પાણી એક બાટલીમા લસણુના ત્રણ કળા છુદીને તેમા ભેળી એક ચમચો ટરપીનટાઇન અથવા કોઇબી જાતના જહલદ વાસનુ તેલ નાખી બે દિવસ રહેવા દઇ ખુબ હલાવીને પીછી વડે લગાડવાથી પાછી ઉધઇ લાગશે નહિ

હાઇડ્રોજન પરઓકસાઇડ Hydrogen peroxide નામની દવા પીછી અથવા સાંચામા તેલ નાખવાની નળી જેવી ગળણી યા તો પીચકારી વડે લાકડાની ઉધઈવાલી ફાટ અથવા છેદમા નાખવી

બેનઝોલાઇન Benzoline સાત ચમચી, ટરપીનટાઇન એક ચમચી ને લવદરનુ તેલ થોડાં ટીપા ભેળીને પીચકારી વડે નાખ્યાથી પણ ઉધઇ મરી જાય છે.

અખરોતનો વહેર જેને વોલન્ટ હરક કહે છે તે પાણીમા ઉકાળી વાપરવો.

લાકડાંનાં થાંભલા જમીનમાં દાટવા વિષે, ટાર અથવા ડામર નીચલા ભાગે લગાડીને પછી દાટવા, જેથી ઉધઇ કે જમીનનો ભીનાશ લાગવાથી જલદી કોહી જશે નહિં ક્રીઓસોટ Creosote નામની દવા પણ લગાડે છે.

ચુનાનુ પાણી Lime water લઇ તેમાં થાંભલાનો નીચેનો ભાગ બોળી ને સુકાયા પછી ગંધકનો તેજાબ Sulphuric acid પાણી સાથે ભેળી ને તે ભાગ ઉપર લગાડવાથી લાકડુ પત્થર જેવુ કઠણુ ને મજબુત થઇ ઉધઇ પણ લાગતી નથી

સુકું લાકડું Season wood પારખવા લાંબો ટુકડો હોય તેની અધવચ્ચે એક માણસે કાન લગાડવો ને બીજાએ એક છેડેથી ધોખ - ડની ચીજ વડે ઠોકતા તેનો અવાજ બરાબર સમજી શકાય તો સોજું સુકું લાકડુ જાણવુ

લાકડુ બળે નહિં તેવું કરવાની રીત.

આતસમાં બળે નહિં તેવું બનાવવા ફટકડી ને આઇસી ગ ગ્લાસ એક સરખા વજનનુ લઇ ચુહલે પીગળાવી લાકડા ઉપર લગાડવુ, જોઇએ તો આઇસી ગગ્લાસને બદલે ફટકડી સાથ હીરાકસી Copperas વાપરવી

ચુનો જે ભીતને વાહીટ વોશ કરવા માટે વાપરીએ છીએ તેના પણ લાકડાં ઉપર બે ત્રણ હાથ લગાડવા, જેથી આતસમા લાકડુ જલદી બળતુ નથી, જોઇએ તો થોડુ નીમક ભેળવુ

સીલીંગ લાકડાંની બળે નહિં તેમ કરવા સારૂ નીમક પાણીમા પીગળાવી તેમા લાકડાની રાખ અથવા ઘણી ઝીણી રેતી ભેળીને પીછી વડે લગાડવુ, કાળો રંગ તેને આપવો હોય તો થોડીક ચુહલાની મેસ ભેળવી.

ઉધઇથી ખવાયલા પાટીઆના ખાચા પુરવા બેલ તેલ ને કળી ચુનો ભેળી ને રેડવુ જે રંગનુ લાકડુ હોય તેને મળતા રંગની ભુકી નાખવી, થોડીક ફ્રેન્ચ પૉલીશ સાથે મેળવ્યાથી ઉપલી ચીજો સરખી ફાટોમા રેડતા બધાઈ જઇ લાકડુ સફાઈદાર દીસે છે.

લાકડું પાણીથી ભીનાય નહિં તેવું વોટર પ્રુફ બનાવવું.

હીરાકસી Copperas પહેલા લાકડા ઉપર લગાડી ભીનાય ને તે પર કળી ચુનાનુ પાણી લગાડવુ.

લાકડાં ઉપરનું લખેલું વરસાદથી ભીનાઇને નીકળે નહિં તેમ કરવું.

દારૂનો અર્ક એક ઔંસમા લાખ બે ઔંસ પીગળાવી તેમા થોડી સોજી મેસ ભેળીને લખવા માટે વાપરવી.

લાકડાંમાં સ્ક્રુ તથા ખીલા મારવા અને કાઢવાની રીત

૫—સ્ક્રુ લાકડાંમાં ફેરવવાની રીત ઘણોજ મજબુત બેસાડી દીધેલો કોઇ વખત પાછો કાઢતી વખતે મુશ્કેલ પડે છે માટે એ

આટા પાછા ઊળનો ફેરવી રાખવો સહેલાઇથી કાઢી શકાશે. કોઇ પણ જાતના તેલમા બોળીને ફેરવ્યાથી લોખડનો સ્ક્રુ કીટાશે નહિ અને જોઇએ ત્યારે સહેલાઇથી નીકળશે.

સ્ક્રુ લાકડામા ફેરવવા આગમચ કોઈ હથીઆર છેદ પાડવા સારૂ આગળ નહિ હોય તો ઘણી જાડી ટાચણી અથવા તો નાની ગીરમીટ વડે છેદ પાડયા પછી સ્ક્રુ સહેલાઇથી લાકડામા જશે

ઝીણા મોટા હુક સ્ક્રુના જેવા આટાવાળા પણ ઉપલી રીતે લાકડામાં ફેરવી શકાય છે

સ્ક્રુ મજબુત નીકળે નહીં તેવા બેસાડવા માટે તે લાકડાંના છેદમા પાતલી સલી વડે સરસ યા ગુદર લગાડયા પછી સ્ક્રુ ફેરવવો અથવા છેદમા રાજમની ભુકી નાખી સ્ક્રુને ગરમ કરી ફેરવવો

લાંબા વખતના કીટાયલા સ્ક્રુ લાકડાંમાથી કાઢવા.

કોઇબી જાતના તેલના ટીપા તેની ઉપર થોડા નાખી ભીનવી રાખવા, અથવા તો ઘણુ ગરમ લોખડ કે પોકર Poker અથવા ગરમ અસ્ત્રી સ્ક્રુના માથા ઉપર લગાડી બે ત્રણ મિનિટ રહેવા દીધાથી સ્ક્રુ દીસ-પીસ વડે સહેલાઇથી બાહર નીકળશે.

લાકડાંમાં ખીલા ચીરાય નહીં તેમ મારવા માટે પહેલાં ચરબી અથવા ચીકાશ ખીલા ઉપર લગાડીને ઠોકતા ગમે એવું પાતળુ લાકડુ પણ ચીરાઇ જતુ નથી

લાકડાંના પીપ સાફ કરવા તથા પાણી ગળે નહિં તેમ કરવાં.

૬—ચુનો ને પાણી ભેળીને થોડા વખત રાખ્યા પછી બીજુ વધુ પાણી રેડીને પીપનુ મોઢુ બધ કરી ગબડાવ્યાથી બધે ફરતો કચરો નીકળી સાફ થાય ને તે કાઢી નાખી સોજા પાણીએ ધોવુ

નાહવાના ટબમાંથી સાબુ તથા મેલનો ચીકાશ કાઢવા માટે ટકણ ખાર Borax અથવા એમોનીઆ વાપરવો.

દારૂના પીપમાંનો વાસ કાઢવા ગધકનો તેજાબ Sulphuric acid પાણી સાથે વાપરવો.

વાસ કોઈ પણ જાતનો કાઢવા સારૂ પહેલા ખળખળતુ પાણી ભરી રાખી ઠડુ પડે ને ખાલી કરવુ, એમ કરતાબી નહિ વાસ નીકળે તો પાણીમા ગરમ અગારના બળતા ટુકડા નાખવા, અથવા તો આટો-ભુસુ કે વોશીગ સોડા એમાની કઇ પણ ચીજ ફુકાં પાણીમા મેળવી ને નાખી રહેવા દઇ થોડા વખત પછી ઠડા પાણીએ ધોવુ.

લાકડાંના ટબ ચાલુ વપરાસને પાણીથી લાકડું ફુગેલુ રહી છુટાં પડી જતા નથી, ખાલી રહેવાથી સુકાઇને છુટા પડતાં અટકાવવા માટે ગ્લીસરીન તેને લગાડી ઊધા મુકવા

લાકડાંના પીપ ને વોટર પ્રુફ પાણી ગળે નહિં તેવાં બના- વવા સારૂ સાધાઓમા લાબી અથવા ફ્રાટ પુરવાની આગળ આપેલી રીત વાપરી ને પછી જાડો રગ બધે ફરતો લગાડવો

લોખડની ટાકીને વોટર પ્રુફ બનાવવાની રીત પણ લાકડા સારૂ ઉપયોગી થઇ પડશે

રંગના બારી બારણાં સાફ કરવાની રીતો.

૭—રંગેલાં ઉપરથી ધુળ તથા ડાઘો કાઢવા દુધને પાણી ભેળી ને લુછવુ અથવા તો સાબુના ગરમ પાણી સાથે વોશીગ સોડાને ફુલર્સ અર્થ Fuller's earth નામની ભુકી વાપરવી ઘસા કાઢવા કેરોસીન તેલ લગાડવુ.

ખુલ્લો કોઇબી જાતનો રગ પેરેફીનને ફલેનલના ટુકડા પર લઇ સાફ કરવો અથવા ઠડા પાણી સાથ ટકણખાર લેવો

ઘેરા રંગ માટે સાબુના ગરમ પાણીમા પેરેફીન થોડુ નાખી સ્પજ અથવા ચામડાનો કટકો બોળી ઘસવુ, સુકાયા પછી તેની ઉપર રબર ઘસવાથી ઘેરા રગનો ચળકાટ આવી નવો જેવો લાગશે.

સફેદ રગપરથી ડાઘો કાઢવા ચુનાનુ પાણી કરી ચશે ઘસીને પછી સોજા પાણીએ ધોવાથી સાફ થશે

સરકો ને પેરેફીન સરખા વજનનુ ભેળીને લગાડવુ

ચીકાશનાં ડાઘ માટે બેનઝોલાઇન લગાડવુ અથવા તો બીડી-માની નીકળેલી રાખ ઘસવી

મેસના ડાઘો **પર** સુરોખાર Saltpetre પાણીમા ભેળી વાપ-રવો અથવા તો સફેદ રગમા આપ્યા મુજબ કરવુ

વીનીશન સાફ કરવા કપડાની થેલીઓ બનાવી હાથમા ઘાલ-વાથી સહેલાઇથી સાફ થશે, અથવા નાના બ્રશ વીનીશનના ખાચામાં જાય તેવા વાપરવા બારીના ચઢાવવા ઉતારવાના વીનીશન કઠણ લાગે તો ખાચાઓમા તેલ મુકવુ.

બારી બારણાં વારનીશ તથા પૉલીશનાં સાફ રાખવાં.

બારી બારણાનુ વારનીશ સાફ કરવા માટે ફુકુ પાણી વાપરવુ અથવા તો ચાહેના પાણીથી ધોવા, પાણી સાથે થોડુ પેટ્રો-લીઅમ લેવુ ઘસા કાઢવા મીઠુ તેલ વાપરવુ

વારનીશ લાકડાં ઉપરથી ઘસી કાઢવા માટે સોડા ખાર પાણીમા ઘટ પીગળાવીને થોડા કલાક લગાડી મુકયા પછી જાડા કપડાં બ્રશ અથવા કાથાની દોરી વડે ઘસવુ, એવી રીતે એક વખત કીધાથી સાફ નહિ થાય તો બે ત્રણ વખત અજમાવવુ. બેકીગ સોડા એક મોટો ચમચો એક પાઇંટ પાણીમાં ભેળીને ધોવાથી પણ નીકળશે.

છેલ્લે પાણીમા કપડુ બોળી નુછયા પછી એમોનીઆનું સ્ત્રોંગ પાણી બનાવી લગાડવાથી લાકડા ઉપરનું વારનીશ તદન નીકળીને સાફ થશે કાચનો મોટો ટુકડો બેઉ હાથે ધરીને તેની ધાર વડે પણ વારનીશ ઘસીને કાઢી શકાય

પૉલીશના બારી બારણા માટે પૉલીશના સામાનમા જુવો.

ટેબલો ચાલુ તથા બીજી ચીજો વપરાતા ખરાબ થયલી સાફ કરવા પાટીઆ સાફ કરવાની રીતમા જુઓ

ગેસ તથા ધુમાડાથી કાળુ થયલુ લાકડું રાધણીની ભીત સાફ કરવાની રીતે કરવુ

ચીનાઇ તેમજ જેપાનીસ લાકડાંની ચીજો સાફ રાખવા ફુ કા પાણીમા કપડુ બોળી નુછવુ ઘણુ ગરમ લીધાથી પોપડી નીકળી આવશે ઓલીવ ઓઇલમા સહેજ કપડુ બોળી લગાડવાથી ચમક આપશે.

ચીકાશના ડાઘો પડેલા પર તુરત ચોખાનો આટો ભભરાવવાથી તે ચુસી લેશે પછી ભીનો કટકો ફેરવવો ચાક ને ટરપીનટાઇન ભેળીને લગાડવાથો પણ નીકળશે, છેલ્લે ટ કણખારના પાણીએ ધોવુ.

મોટા નાના ઘરના સામાનને લગતી સુચનાઓ.

૮–દરેક વાપરવા માટેનો સામાન સાદો યા કીમતી શોભે તેવી રીતે ગોઠવવા માટે હાલમા ઘણાક ઇગ્રેજી ચોપાનીઆ આવે છે જેમાં તેને લગતી સમજણ અને ચાલુ ઉપયોગી બાબતો આવે છે

કોચ ખુરશીની લાઇનીગ, કવરો પડદા, ગાલીચા વિગેરેનાં રગોનુ એક એક સાથ મળતાપણુ એટલે Harmony of colours હોવા જોઈએ, ભભકાદાર ને એક એકથી ઉલટા રગો લેવા નહી

લાલ હમેશા સફેદ, કાળા તથા પીળા રગ સાથ શોભે છે.

બ્લુ ખુલ્લા રગની દીવાલ સાથ ઘેરા સોનેરી Old gold રગના પડદા નાખવા, તેની સાથે તપખીરીઆ રગનો ગાલીચો મળતો લાગશે.

પત્થરના Gray રગની દીવાલ હશે તો વાઇન કલર Wine colour ના અથવા ખુલ્લા સોનેરી કે સફેદ રગના પડદા તેની સાથે સારા લાગે છે, તેમજ જો સીલીગ તથા દીવાલના રગો ખુલ્લા હોય ત્યા ઘેરા રગના ગાલીચા દીપી નીકળશે

ઓરડાની ઉભરનીના પ્રમાણમા પડદા ટાગવા, કોચ ખુરશીની લાઇનીગ અથવા કવરોના રગનુ પણ હમેશાં મળતાપણુ રાખવું.

હાથે ભરત કામ કીધેલાં સોજા કોચ ખુરશી માટેનાં બધ બેસતાં કવરો સીવી તાંકનાંસર નાખવાં જે ચાલુ વપરાસથી ખરાબ થવાનો સંભવ રહેશે નહિ. રગીન તરાહના ક્રેટોનનાં કવરો ધોઇ નહિ

શકાય તે માટે ડ્રાઇક્લીન Dry clean કરવા આગળ આપેલું છે. સીવવા માટે સીવવાની બાબતમાંથી મળશે.

નાનાં ઘરને થોડા સાદા સામાનથી શોભીતુ ને સગવડ ભર્યું બનાવવાની કેટલાકને સમજણુ ને ટેસ્ત હોય છે. કીમતી લાઇનીંગ-વાલી કોચ ખુરશીને બદલે સાદી ખુરશી કોચ પર રૂની ગોદડીઓ મુકી તે પર રંગીન કવરો હાથે સીવીને નાંખવાથી પણ શોભે છે

બૅાક્સ ઓટોમન Box ottoman એક નાની કોચ પીઠ સાથની બનાવી તેની બેઠક ઉઘાડ ધાંક થઇ શકે તેવી મીજાગરા સાથની કરાવવી. નીચેનો પગવાલો ગાલો બધી બાજુથી પાટીઆ જડી બંધ પેટી માફક બનાવેલો સામાન મુકવામા કામ આવશે બેઠક તેમજ પીઠ વિગેરે પર લાઇનીંગ કરાવવી અથવા કવર પોવા

બીજી પણ જાત જાતની કોચ તેમજ લાંબી ખુરશીઓ દિવસે બેસવા માટે અને રાતે સુવા સારૂ તેનેજ ફેરફાર કરીને વપરાય તેવી પણ આવે છે એવી ચીજો નાના ઘરોમા ઘણી સગવડ ભરેલી થઇ પડશે.

કીમતી પડદાઓને બદલે પેત્ચ વર્કમા લખ્યા મુજબ રંગ બેરંગી કપડાના ટુકડાઓ એકઠા કરી તેનો પડદો પણ ઉપયોગી થશે, અથવા તો સાદા પાટીઆના પડદાને શોભીતો બનાવવા તેની બન્ને બાજુ પર રંગીન કાગળો કે પીકચરના પોસ્ટ કાર્ડ વળગાવવાથી સારા દીસે છે.

તકીઆના કુશન કવરો પેત્ચ વર્કની રીતે બનાવી ને પોવાથી શોભશે.

જમવાનો ઓરડો નાનો હોય ત્યા ભીતમા કબાટ જેને ટાકા બારી કહે છે તેવી બનાવ્યાથી પરચુરણ ચીજો વપરાશની મુકવા માટે સગવડ પડે છે. કેટલીક વખતે નાના ઓરડાઓમા સામાસામી મોઢું જોવાની આરસીઓ મોટી મુકવાથી તેમાથી બધુ દીસવાથી જગ્યા મોટી લાગે છે.

નાની રાંધનીમાં વાસણો ધોવા માટે એક ટેબલમા સીંક બનાવી તેને મથાળે મીજાગરા સાથનુ ઉઘાડ ઢાંક કરવાનુ પાટીઉ કીધાથી ઢાંકીને ટેબલ તરીકે વપરાશે ને વાસણુ ધોતી વખતે ઉઘાડી શકાય, એ રીતે નાની જગ્યામા બેવડી ગરજ સારે છે.

ટેબલ ઉપર જસત (ઝીંક) ના પતરા મુકવાથી લાકડુ વપરાતા ખરાબ થતુ બચશે, મેલુ થાય તે સાફ કરવાની રીત આપી છે.

ઘરમા રંગ ચુનાનુ કામ ચાલતુ હોય તે વખતે દરેક સામાન પર જુના ન્યુસપેપર ઢાંકી તેની ઉપર જુનુ કપડુ નાંખવુ કારણ ન્યુસપેપરમાથી રંગ, ચુનો, ધુળ, વિગેરે પેસસ થશે નહી અને સામાનનો ઘણો બચાવ થાય છે.

ઘર બદલતી વખતે દરેક ઓરડાના સામાન પર જુદા જુદા રંગની ટીકીટો Label બાંધવાથી દરેક ઓરડાઓમાં જુદું જુદું

માણુસોને લઇ જઇ મુકવાનુ સહેલુ પડે છે. તેમજ સર્વે સામાન ગોઠવવા સારૂ નવા ઘરમા આગમચથી તેની જગ્યા મુકરર કરી તે દાગીનાઓના માપ લઇ તેના નામો નીચે જમીન ઉપર ચાક વડે લખવાથી ગોઠવતી વખતે ઝાઝી મુશકેલી પડતી નથી, તો પણ કેટલીક વખત ગોઠવ્યા પછી પણ ફેરફાર કરવો ઘટે છે.

બીછાનાં ગોદડાં વિષે.

૯—ગોદડાં ઉપર ડાઘો પડેલા કાઢવા તેને તડકે મુકી હાર આપવાની કાંજી (સ્ટાર્ચ) પાણીમા ઘટ બનાવી ડાઘો પર લગાડી સુકાયા પછી બ્રશ મારવો, એક વખત કીધાથી ડાઘ નીકળે નહિ તો ફરીથી કરવુ. લાકડીએ થોકવાથી ગોદડા નરમ થશે.

ગોદડા જે ચાલુ વપરાતા નહિ હોય ત્યારે તેની ઉપર બીજા હલકી જાતના કપડાની ખોલ બનાવી કવરની માફક પોવાથી ખરાબ થતા નથી.

બીછાનુ હવાયલુ અથવા ભીનાશ પારખવા માટે ચાદરને ગોદડાની વચે ખાલી સુકુ ટંબલર ધરવુ તેમાં પાણીનો પરસેવો ફુટી નીકળે છે, નાની મોઢુ જોવાની આરસી પણ એ રીતે મુકવાથી તે પર હવાયલુ દીસી આવે છે અને કોરડી રહે તો બીછાનુ સુકુ જાણવુ

ન્યુસપેપરો ચાદરની નીચે પાથરવાથી હુંફ રહેશે

બીચ Beech નામના ઝાડના સુકા પાદડા એકઠાં કરી રૂ ને બદલે કપડામા ભરી બીછાનાં માટે ગરીબોને ઉપયોગી થઇ પડશે.

પ્રકરણ ૩.

બળતણુ તથા દીવાબત્તી તેલ વગેરે.

૧૦—બાળવાના લાકડામાં ઉધઇ લાગેલી કાઢવા મુકવાની જગ્યા પર નીચે નીમક થોડુ નાખવુ તેમજ લાકડાં પર છાંટવાથી ઉધઇ જતી રહે છે, કેરોસીન તેલ જોઇએ તો જમીનપર રેડવુ

લાકડાંને બદલે એક ભાગ બારીક કોલસાની ભુકી ત્રણ ભાગ મટોડુ, થોડુ સોડા ખારનુ પાણી સાથે મેળવી ગોળા બનાવી તડકે સુકવીને બાળવુ, એમાંથી ધુમાડો નીકળશે નહિ, ને તાપ પણ વધું રહેશે.

બીજી રીત વહેર લાકડાનો, ટાર, રાજમની ભુકી ને કોલસાની ભુકી સર્વે પાટીઆં પર નાખી લાકડાંની પટી વડે બધું ભેળી ને તે પર જાડું થાપી ને સુકાયા પછી તેનાં બે ત્રણ આંગળ જેટલા ટુકડા

કરી બાળવા સારૂ વાપરવા, ગોળા બનાવવા હોય તો હાથમા ચામડાના ગ્લવ્સ પહેરવાથી ઉપલી મેળવણી હાથને વળગશે નહિ.

કોલસો.

૧૧–કોલસા ઉપર પાણી છાટીને વાપરવો અથવા તો નીમક ને સોડા ખારનુ પાણી બનાવી ને નાખવાથી ચીમનીમા તેની મેસ થતી નથી અધારી જગામા કોલસો સારો રહેશે તડકે રહેલો કોલસો બરાબર બળશે નહિ

બળેલી રાખ કાઢતી વખતે કોલસાના ટુકડા હોય તે કાઢી લઇ પાછા વાપરવા

કોલસાની ભુકીનો ઉપયોગ પાણી ચોખ્ખુ કરવા અને દાત સાફ રાખવા સારૂ વપરાય છે.

હવા બગડેલી યા ખરાબ વાસ આવતો હોય ત્યા પણ કોલસાની ભુકી મુકવાથી તે વાસ ચુસી લેશે કોલસાની ભુકી, ખોરાકી, ગોશ, માછલી વિગેરે લાબો વખત રાખવા ઉપર છાટવામા વાપરે છે

કોલસાએ હાથ મેલા નહિ થાય તે માટે વૈદકમા ચામડીની બાબતમા જુવો.

લોખંડના ચુહલાની ભઠ્ઠી વીષે.

૧૨–ભઠ્ઠીને સાફ રાખવી કામ પુરૂ થાય ને થોડી ગરમ હોય ને ઉપર જુના ન્યુસ પેપર વડે ઘસડીને નુછવાથી તેની શાહી ઓગળી ભઠ્ઠીને કાળો રગ આપશે, બનતાં સુધી રોજ એ મુજબ કરવાથી લોખંડનો ભાગ હમેશા સોજો રહેછે

ઘણી ખરાબ થયલી હોય તો કાળી ભુકી જેને Black lead બ્લેક લેડ કહે છે તે જોઇએ તો સુકી ભીના કપડા પર લઇને ભઠ્ઠી ઉપર ઘસવી અથવા તો એજ ભુકીની સાથે કાંજીનુ પાણી યા ટરપીન-ટાઇન ભેળી વાપરવી

ભઠ્ઠીને નવી જેવી પૉલીશ કરવા સારૂ ઉપલીજ બ્લેક લેડની ભુકીને ઍલ તેલ ને ટરપીનટાઇન સાથ ભેળીને ઘસવી, અથવા તો ઇડામા ખાટો બીરનો દારૂ મેળવી બ્લેક લેડની ભુકી સાથ ચુહલે ગરમ કરી પાતળુ થાય ને પૉલીશ કરવા ઠડુ પડે ને વાપરવુ કોલસાની મેસમાં થોડો ગોલ તથા સરકો ભેળી પેસ્ટ બનાવી લગાડવો

લોખંડના તેલના ચુહલા પણ ભઠ્ઠીની માફક સાફ તથા પૉલીશ થશે.

સરકો, ઍલ તેલને ખાંડ ભેળીને લગાડવાથી પણ સાફ થાય છે, જુની મખમલના ટુકડાએ ઘસીને નુછવાથી ભઠ્ઠીનું લોખંડ સોજુ રહેશે.

એમરી પેપર Emery paper ઘસીને તેની ઉપર જેપાન એક જાતની પૉલીશ લગાડવાથી સાફ થાય છે.

ભઠ્ઠી ઉપર ચીકાશના ડાઘો પડે તો ઘણીજ ગરમ રાખ કાઢીને તેની ઉપર નાખવી અથવા તો મેસ લગાડવાથી પણ કોઇપ્ણી જાતના ડાઘો નીકળી સાફ થશે.

ભઠ્ઠીમાં ફાટ પડે તે પુરવા સારૂ રાખ, નીમક ને સફેદ મટોડી ત્રણે એક સરખા વજનનું લઇ પાણીમા ઘટ મેળવી ને ફાટ બંધ કરવી

કાટ ચઢતો અટકાવવા ચરબી સાથ રાજમ ભેળી લગાડવી

ભઠ્ઠી સળગાવવી.

લોખંડની કોલસાની ભઠ્ઠી સળગાવવા આગમચ રાખ કચરો વિગેરે કાઢેલો નહિ હશે તો બરાબર સળગતી નથી.

ચીમનીને ઠોકવાથી તેમા એકઠી થયલી મેસ નીચે પડશે. સાફ કરવા માટે લાબા તારના દાડાવાલા બ્રશ વપરાય છે

મેસ ચીમનીમા એકઠી થવાથી ધુમાડો ઉપર જઇ નહિ શકે તો આતસ ઉપર જસત (ઝીંક) નો નાનો ટુકડો બાળવાથી બધો કચરો પોતીકી મેળે બળી જઇ ચીમની સાફ થશે

આગ ચીમનીમાં સળગી ઉઠેલી બુજવવા માટે આતસ ઉપર થોડું ક નીમક અથવા ગંધક બાળવુ.

ભઠ્ઠી સળગાવવા માટે છેક ઉપર વેર કોલસો ભરવો નહી, તળીઆમા કોઇપ્ણી જાતની ચીજો નાખવી, નાલીએરની કાટલીઓ, મીણબતીના વધેલા નાના ટુકડાઓ, સંતરા મોસબીની સુકી છાલ, કાગળના ડુચા, લાકડાના છોડીઆ, જુના બુચ, જુના વધેલા બતીના કાકડા, સળગાવ્યા પછી એકઠી રાખેલી મેચીસની સળીઓ વિગેરે કંઇ પણ નીચે મુકવા પછી તે પર થોડુ કેરોસીન તેલ રેડી ને ઉપર વધેલી કોલસાની ભુકી થોડી રાખ સાથ ભેળીને પાથરવા પછી મોટા કોલસાના ટુકડા મુકી સળગાવ્યાથી કસર થઇ વધુ કોલસો ખપશે નહિ

કોલસાનો વાસ આવે તો થોડી કોફી, લવંગ અથવા સુખડ બાળવુ ઘી, ચીકાશ, ચરબી સળગી ઉઠે તો તુરત નીમક, રેતી, આટો અથવા કાચા કાંદા કંઇપણ નાખવાથી બુઝાઇ જશે.

ટાંકી પાણીની ભઠ્ઠી સાથે જોડાયલી સાફ કરાવવી ને પાણી સ્વચ્છ રાખવા માટે તેમા ગામઠી કોલસાનો ટુકડો નાખવો.

ભઠ્ઠીમાં ભુંજવાની રીત.

કેક-પુડીંગ-બીસ્કીટ વિગેરે ભુંજતી વખતે ભઠ્ઠીના બારણાં મજબુત બંધ રાખવા અને ચીમનીના મોઢા આગળનો પડદો ઉંચકી નાખવો પણ રાંધતી વખતે તે પડદો બંધ રાખવો.

ઘણી ગરમ ભઠ્ઠીમા કાઇબી ચીજ ભુજતાં પહેલે એકદમ ખીલીને પછી પાછુ બેસી જાય છે, મધ્યમ ગરમી હોવાથી સારૂ ભુંજાશે

ભઠ્ઠીની ગરમી પારખવા માટે બ્રાઉન કાગળ ઉપર થોડો આટો છાટી ને મુકવો અથવા સોજુ સફેદ કાગળ તેમા મુકવુ જે પાચ મિનિટમા બળીને લાલ થઇ જાય તો ઘણી ગરમ હોવી જોઇએ. ગેસની ભઠ્ઠીમા પણ એ મુજબ જોવુ

તળીઆમાંથી દાઝી નહિ જાય તે સારૂ પહેલા થોડુ નીમક છાટી ને તેની ઉપર ભુજવાની ચીજ મુકવી, અથવા પહેલા અમથુ મુકી દીધાથી દાઝી જતુ માલમ પડે તો તેની નીચે કાગળનુ પડ મુકવુ, એ મુજબ ખાધાના દીશો કેડીના પાછા ગરમ કરવા ભઠ્ઠીમા મુકતી વખતે તરેલ પડતી અટકાવવા પણ નીચે કાગળ મુકવુ

ભઠ્ઠીને જલદી ઠંડી પાડવી હોય તો એક વાસણમા ઠંડુ પાણી ભરી ભુજવાની જગા ઉપર મુકી બારણા ઉઘાડા રાખવા, ચુહલા ઉપર રાધતી વખતે પણ એ મુજબ કીધાથી ઘણી તાતેલી ભઠ્ઠી હોવા છતા પણ પકાવવાની ચીજ બળી જશે નહિ.

ગૅસની લાઇટ તથા ચુહલા.

૧૩ ગેસ હમેશા કસરથી વાપરવી. સળગાવતી વખતે તેની ચાવી ખોલવી, ઉઘાડી ચાવી રાખ્યાથી ગેસનો વાસ આવે છે અને બાળવા કરતા ખાલી નીકળી જતી ગેસના વધુ પઇસા આપવા પડે છે

ગેસની પાઇપમાં ઝીણું કાણું બે માલુમ પડવાથી પણ ગેસ બહાર નીકળી જતી શોધી કાઢવા મેચીસ સળગાવીને પાઇપ ઉપર ફેરવી જતા જ્યાથી સળગી ઉઠે ત્યા કાણું હોય એમ જાણવુ, ઘણી ગેસ નીકળી જતી હોય તે વખતે મેચીસ લગાડવી નાંહ એકદમ સળગી ઉઠવાથી પાઇપ ફાટી મોટો ધડાકો થઇ અકસ્માત બને છે તેની હમેશાં સભાળ રાખવી.

પાઇપનુ કાંણું શોધવાની બીજી રીત એ છે કે સાબુનુ પાણી કરી લગાડવાથી ગેસ નીકળતી જગ્યા આગળ પરપોટા ઉઠશે તે પુરવા માટે ધાતુ સાધવાની મેળવણીમા ગેસની પાઇપ જોડવામા આપેલુ છે, અથવા તુરત કાણું બધ કરવુ હોય તો સુકા સાબુનો ટુકડો નરમ કરી દાબવો એવી રીતે થોડો વખત ચાલે છે, પણ જાડો રગ તેની ઉપર દાબી દેવાથી તદન બધ થઇ જશે

ગેસ બળે તે વખતે અવાજ આવે તો જાણવું કે સાથે અમથી બળવા વગરની ગેસ પણ જાય છે

સફેદ યા પીળા રગનુ બળતું દીસે તો બરાબર ગેસ બળેલી કહેવાય નહિ, ઘેરા બ્લુ રગની હોય તે સરખી બળતી ગેસ હોય છે ને તેનો તાપ પણ ઘણો લાગે છે.

ગેસની લાઇટનાં મેંન્ટલ Mantle નવાં વાપરવા આગમચ પહેલાં સરકામા ભીંનવી ને સભાળથી સુકવીને લેવા જે લાંબો વખત વેર ચાલશે.

એ મેન્ટલ ઘણુાજ નાજુક બનાવટના હોય છે તે સભાળથી ઉચકવાં મુકવા, સહેજ પણુ હાથ લાગવાથી ભાગીને ભુકો થશે.

ગેસની લાઇટમાં નવા મેંન્ટલ સળગાવવા સરખાં ગોઠવી ને ચાવી બધ રાખીને ખાલી મેચીસ વડે સળગાવીને પોતીકી મેળે બુઝાઇ ગયા પછી ચાવી ખોલીને બત્તી કરવા સારૂ સળગાવવાં, પહેલા ઉપલી રીતે સળગાવ્યા વગર વાપરવાથી તુરત ભાંગી જશે.

મેંન્ટલ વપરાતાં મેસ ચઢી કાળાં થયલાં હોય તો સભાળથી કાઢી ઘણુ બારીક નીમક છાટી ને પાછાં મુકીને સળગાવ્યાથી સફેદ થાય છે.

ભાંગેલાં મેન્ટલના ભુકાનો ઉપયોગ એકઠો કરી રાખી રૂપાં કામ તથા જરમન સીલ્વર વિગેરે સાફ કરવામા વાપરવો

જુનાની ઉપર નવું મેંન્ટલ સભાળથી બાધવું જે વધુ લાંબો વખત ચાલશે જાલીના કપડાના બનાવેલા દોરીથી બાધવાનાં પણુ આવે છે.

ગેસની કસર ચુહલાની ખપ વગર ચાવીઓ ઉઘાડી રાખવી નહિ અથવા કામ પુરૂ થવે ચુહલા ઉપરથી કંઇપણુ ચીજ ઉતારવા આગમચ તુરતજ યાદ રાખી ને બુઝવ્યાથી તેમાં ઘણી કસર થાય છે, તેમજ નજદીકમા પાણીનુ વાસણુ ભરીને મુકી રાખવાથી ગેસ સારી બળશે.

ચીકાશના ડાઘો ચુહલા ઉપર પડે તે કોલસાની ભઠ્ઠી સાફ કરવાની રીતમા જુવો જુનાં ન્યુસપેપરો વડે ચાલુ લુછ્યાથી સાજા રહે છે.

સચાનુ તેલ અથવા પેરેફીન Paraffin ચુહલો ઠંડો થાય ને કપડાંએ લગાડીને ફ્લેનલ વડે ઘસવાથી નવો જેવો થશે

ગેસના નાના ચુહલાને ધોવા સભાળથી ઉખેડીને પાણીમા સોડા ખાર ભેળી બ્રશ વડે ઘસીને સાફ ધોવા અને ગેસ આવવાના ઝીણું કાણુામા કચરો કંઇ પણુ ભરાયલો હોય તો સુઇબા વડે ખુલ્લાં કીધાથી ગેસ સારી રીતે બળે છે.

ગેસનાં ચુહલા યા ભઠ્ઠીઓમા બુજવાની રીત કોલસાની ભઠ્ઠી મુજબ હોય છે.

સ્પીરીટનાં ચુહલાનુ બળતું જાજુ દીસતુ નથી પણુ તેનો તાપ વધુ હોય છે.

ઇલેકટ્રીક યા વીજલીની લાઇટ.

૧૪-લાઇટ અથવા પખાનુ સમાર કામ કરતી વખતે સઉથી પહેલી મેન સ્વીચ Main Switch કે જે મોટી ચાવીમાંથી બહારનો વીજલી પ્રવાહ આપણુને મળે છે, તે ચાવી બંધ કરી દેવી કારણ કે તે ચાલુ પ્રવાહ ખુલ્લો હશે તો તારને હાથ લાગે તો વીજળીનો જોરમા ઝટકો લાગવાથી જાનને નુકશાની પોહચશે અને તેવા અકસ્માતો વારમવાર બને છે, વાસ્તે એ સઉથી અગત્યની બાબત પર હમેશાં ધ્યાન આપવુ.

ઘરમા વીજળીના તારો સળગવાથી પણ કોઇ વખત આગ લાગે છે ત્યારે પણ ઉપલી મેન સ્વીચ તુરત બધ કરી દેવી. એ વીષે અકસ્માતમા આપેલુ છે લોખડ વીજળી ખેચે છે, માટે ઇલેકટ્રીક લાઇટના કામ સારૂ લાકડાના દાડા સાથના હથીઆરો વાપરવા આખુ લોખડનુ હશે તો હાથમા પકડવાથી (ઇલેકટ્રીસીટી) વીજળી તેમાથી પસાર થઇ માણુસના શરીરને ઝટકો લાગે છે, તેમજ ખાલી જમીન ઉપર ઉભા રહેવાને બદલે લાકડાં પર ઉભા રહી કામ કરવાથી પણ વીજળી લાગવાને સભવ રહેશે નહિ પાણીથી તાર બતીઓના ભીનાવાથી કેટલીક વખત બગડી જાય છે.

ઇલેકટ્રીક પખા ટેબલ પર મુકીને ચલાવતી વખતે અવાજ નીકળે છે તે માટે નીચે તળીઆમા કાગળનુ જાડુ પડ મુકવાથી અવાજ કમતી થશે.

ઇલેકટ્રીક ચુલા ટોસ્ટર Toaster વિગેરેમાથી કચરો કાઢવા નરમ બ્રશ વાપરવો

બત્તી જાતજાતની વિષે.

૧૫-પવનથી બુજાય નહિં તેવી બનાવવા રૂની ઉપર થોડીક ગધકની ભુકી ને દરીઆમાના સમુદર ફીણુની બારીક ભુકી ભેળી તે રૂનો કાકડો બનાવી તેલમા બોળી સળગાવવો.

ગધકની લાકડીને તદન સાફ સુકી બાટલીમા ખોશી અધારી જગ્યામા લઇ જવી તેના ઉજાસથી કોઇ પણ ચીજ નજદીક ધરવાથી દીશે છે.

કપુરનો નાનો ટુકડો પાણીના વાસણુમાં નાખી સળગાવ્યાથી ઉજાસ આપશે ઓલીવ ઓઇલમા ફોસફરસ નામની ચીજ નાખીને અધારી જગ્યામા ધરવાથી ઉજરડુ બતી જેવુ લાગે છે.

બત્તીના કાકડા.

મેલા કાકડા ધોવા માટે ગરમ સાબુનુ પાણી અથવા સોડાખાર વાપરવો તડકે અથવા ભઠ્ઠીની બાજુમા મુકવાથી જલદી સુકાઇ જશે.

નવા કાકડા સરકામા થોડો વખતભીનવી રાખી, સુકાયા પછી વાપર્યાથી સારી રીતે બળે છે ચઢાવતી વખતે કઠણ લાગે તો છેડા-પરથી એક બે ઊભા દોરા ખેચી કાઢવાથી સહેલથી ચઢશે

કાકડાને બદલે તુરત વાપરવા માટે જુના ફાટેલા મોજાની ચીપો કરી ઉપયોગમા લેવી. તેલમા બોળી ને સળગાવવા

બત્તીની કાચની ચીમનીઓ સાફ કરવાની રીત.

ચીમનીને પાણીમાથી વરાળ નીકળતી હોય તેની ઉપર દુરથી પકડી રાખી બાફ લાગે ને પછી બારીક કપડાએ લુછી નાખવી

જુના ન્યુસપેપરે પણ રોજ લુછવાથી સાફ થાય છે અને વધુ ખરાબ હોય તો ન્યુસપેપર ઉપર સહેજ કેરોસીન નાખીને વાપરવુ. એ રીતે સાફ કીધાથી ભાગવાનો સભવ ઓછો રહે છે.

મેસથી ખરડાયલી ચીમની કટકા યા કાગળ વડે સાફ નહિં થાય તો થોડાં ગરમ પાણીમા નીમકને સરકો થોડો ભેળી તેમા ધોઇને પછી સોજા પાણીએ ધોવાથી મેસ તદ્દન નીકળી જશે, સુકાય ને લુછી નાખવી

ચીમની જરા પણ ભીંનાયલી યા હવાયલી હશે તો બત્તીનો તાપ લાગતા તુરત તરેલ પડી ભાગી જશે.

ચીમનીઓ તકાઉ બનાવવા વીષે કાચના વાસણમા આપેલુ છે.

ઝુન, ઝુમર કાચનાં સોજા રાખવા માટે તેને લાંબી લાકડી વાલી ચીનાઇ પીછની પીછી રોજ ફેરવ્યાથી તે પરની ધુળ કચરો નીકળે છે, ઘણા મેલા થયલા માટે પાણીમા કપડુ બોળીને લુછવા અથવા તો અમદા લુછવા મેગનીશીઆની Megnisia ભુકીને બેન-ઝીન Benzine નો પાતલો પેસ્ટ બનાવી લગાડીને સુકાયા પછી સોજા કપડાએ લુછવાથી ચળકટાં થશે. સ્પીરીટમાં કપડુ ભીંનવીને લુછવાં, સાફ કરીને લુલક વિગેરેની ટાચની તુટી છુટાં પડેલાને નવી નાખી પાછાં જોડવા.

સોજા કટ ગ્લાસના લુલક વિગેરેનો અવાજ ઘટના જેવો આવે છે, તેને ધોતી વખતે પાણીમા થોડો સોડા ખાર Washing soda નાખવો.

મીણબત્તી.

૧૬–મીણબત્તી લાંબો વખત ચાલે તેમ કરવા સળગાવીને તેની ઉપર તથા આજુબાજુએ ફરતુ થોડુ નીમક છાટવાથી જલદી બળતી નથી, અથવા તો બારીક કપડાં ઉપર વાટેલુ નીમક પાથરી મીણબત્તીને ફરતું વીંટાળીને પછી સળગાવ્યાથી પવનમાં બુઝાશે નહિ.

સફેદ વાર્નિશનો પાતળો હાથ લગાડયાથી મીણુ પીગળીને નીચે ઉતરતું નથી મીણુબત્તી લાંબો વખત રાખીને સુકવ્યાથી જલદી બળી જતી નથી

મીણુબત્તી સળગાવતી વખતે કાકડાને મથાળેથી સળગાવવો નહિ પણ નીચેથી મેચીસ લગાડયાથી બરાબર સળગે છે

જાડી મીણુબત્તીના નાનાં ખોળાંમાં બેસાડવી હોય તો ખળખળતા પાણીમા એકુ બે મિનિટ બોળવાથી મીણુ તવાઇને નરમ થાય કે બેસાડવી

પીળી જુની મીણુબત્તિ પડી રહેતા મેલી થયલી સફેદ બનાવવા સ્પીરીટ ઓફ વાઇન ફ્લેનલના ટુકડા ઉપર છાંટીને ઘસવી અથવા તો રૂને દારૂના અર્કમા બોળીને લુછવાથી સાફ થશે

મીણુબત્તિને છેક છેડા સુધી બાળવી હોય તો બે ઇચ જેટલી નહે ને બોળીમાથી કાઢી તેમા ભુચ બેસાડી અદર પાતળો ખીલો પોઇને તેમા મીણુબત્તિ ખોસી દેવી

મીણુબત્તિના નાના ટુકડાઓનો ઉપયોગ—ટુકડાઓ એકઠા થાય ને છુટા યા થોડી ચરબી સાથે ચુલહે તાવી તે નાની દાબડીમા રેડવુ ને બધાવા આગમચ કોઇ જાતનો કાકડો બનાવી તેની અધવચમા ખોશી દીધાથી પાછુ મીણુબત્તિની માફકજ બાળવામા ચાલે છે.

તેલ જાતજાતનાં

૧૭–ઓલીવ ઓઇલ સાલીડ તેલ, લુકકા ઓઇલ, ઓલીવ નામના ફળમાથી બને છે, સોજુ ભેળ વગરનુ પારખવા માટે અધીં બાટલી હોય તેને ખુબ હલાવ્યાથી તેમા જો પરપોટા થઇ તુરત બેસી જાય તો સોજુ જાણુવુ, ભેળેલામા પરપોટા લાંબો વખત રહેશે.

એ તેલને જઇતુનનુ તેલ પણુ કહે છે.

કેરોસીન તેલ તડકામા ખુલ્લુ રાખવાથી ઉડી જશે બત્તીનો ઉજાસ સારી રીતે આપવા સારૂ ઉપલા તેલમા સહેજ નીમક યા કપુરનો ટુકડો નાખવો અથવા એકુ બે ચમચી સરકો રેડવો

કાચના તેલના દબા સાફ કરવા માટે કાચના વાસણુમાં આપેલુ છે આગ બુઝવવા સારૂ અકસ્માતમાથી મળશે

કેરોસીન છાંટવાથી ખરાબ હવા, ગલીચી, મચ્છર તથા બીજાં જીવજંતુઓ દુર થાય છે

પેટ્રોલ સઉથી ઘણુ જલદી સળગી ઉઠે છે આતસની નજદીક યા ઘણી ગરમ જગ્યામા રાખેલું જોખમ ભરેલુ છે, હમેશા બધ દબા કે બાટલીમાંજ રાખવુ.

કપડાંનો ડાઘો કાહવા પેટ્રોલ વાપરે છે પણ તેનાથી તુરતનું સાફ કીધેલુ કપડું ગરમી અથવા આતશ નજદીક જવાથી સળગી ઉઠશે. તે વિષે અકસ્માત વખતેની સાવચેતીમાંથી મળશે.

પેરેફીન એક જાતનું તેલ ઘરઘતુ તેમજ દવાના ઉપયોગમા આવે છે.

લોઢુ, લાકડુ, કાચ, ચામડુ, કપડાની કાંજીમાં એવી દરેક ચીજો માટે વપરાય છે

ટરપીનટાઇન ચોખુ કાગળ પર લગાડી આતશ ઉપર ધરવાથી ઉઠી જશે ભેળેલાનો ડાઘ પડી રહે છે

બીજા તેલો વિષે ખોરાકીમાંથી મળશે.

પેરેફીન યા કોઇબી તેલ વાસણમાં રહી ગયલું કાહવા સારૂં ખળખળતાં પાણીમા ટકણ ખાર ભેળી તેમા રેડવુ, પાણી ઠડુ પડતા તેલ ચીકનુ હોવાથી ઉપર તરી આવે ને કાઢી લેવુ

દરેક જાતના તેલો પાણી સાથ ભેળાતા નથી ઉપર તર્યા કરે છે

પ્રકરણ ૪.

વાસણો કાચ તથા કોડી, મટોડી વિગેરેનાં ધોવાં, ડાઘો કાહવા અને ટકાઉ બનાવવા વિષે.

ધોવાની રીતો.

૧૮–કોલસાની બારીક ભુકી અથવા ઝીણી રાખ કે સાબુને ઠડા યા ગરમ પાણીમા ભેળીને ધોવાથી સાફ થશે

કટ ગ્લાસનું સોજું બીલોર કાંમ ધોવા સારૂ ધૂકુ પાણી લેવુ, સુકાઇને જુના ન્યુસપેપરે લુછવાથી કાચ ચળકટો થાય છે થોડાક ચોખા અથવા ભાતના છાલા પાણીમા નાખવા. સાબુ નહિ લેવો.

કાચની બાટલીઓ અંદરથી ધોવા શુલુ કે લાકડાનો વહેર થોડા ઝીણા પથરા યા રેતી એમાની કોઇ પણ ચીજ પાણી સાથે બાટલીના ત્રીજા ભાગ જેટલુ લઇ તેમા નાખીને પછી બાટલી ટેબલ ઉપર ખુબ તરેહથી ગબડાવ્યાથી સાફ થાય ને તે કાઢી નાખી સોજા પાણીએ ધોઇ નાખવી, ઘણી મેલી હોય તો બે ત્રણ વખત તેમ કરવુ. એ રીતે ગમે તેવા મેલા ડાઘો પણ નીકળે છે. બાટલીને ઉંચ પોચો.

દુધ પીવાના બચ્ચાની બાટલીઓ નીમક નાંખીને અથવા તો લાઇમ વોટરે ધોવાથી સોજી થશે.

સોનેરી ગીલીટવાળી ચીજો હમેશાં સાબુના પાણીમાજ ધોવી, સોડા કે ખાર કોઇ પણ જાતનો લીધાથી ગીલીટ ઝાખી થઇ નીકળી જશે. ધોઇને સુકાવા દેવી જોરથી લુછવાથી ગીલીટ ખરાબ થાય છે

કાચનાં ફલાવર વાઝ ઉડા લાબી ડોકના અંદરથી સાફ કરવા પાતળી લાકડી ઉપર કપડુ યા સ્પંજ બાધીને અદર ફેરવવુ, નહિ તો ફુકા પાણી સાથે ન્યુસ પેપરના કાપલા તેમાં નાંખી ખુબ હલાવ્યાથી અદરનો કચરો નીકળી સાફ થશે

કાચના વાસણો ગરમ પાણીમાં મુકતી વખતે વાકા કરી ઉધા મુકવા ચતા મુકયાથી તરેલ પડી ભાગી જશે ઘણાં ખળખળતાં પાણીમા એકદમ મુકયાથી પણ ભાગે છે

નકશીવાળી કાચની ચીજો ઉડા વાસણમા સાબુનુ પાણી કરી તેમા ભીનવી રાખવી અથવા તો હાથ યા બ્રશ ઉપર સાબુ લગાડી તે પર સભાળીને ઘસવાથી તેમાનો મેલ કચરો નીકળ્યા પછી સોજા પાણીમા ધોવી

કાચની ડીકેન્ટર ધોઇને ઉચી મુકતી વખતે તદ્દન કોરડી કરવી થોડોએ ભીનાસ રહેવાથી ફુગાઇને મેલી દેખાશે

દાંડીવાળા ગ્લાસો ધોઇને લુછતી વખતે દાડી હાથમા ટાઇટ પકડીને જોરથી લુછવાથી ઘણી ખરી દાડી ભાગી જાય છે માટે ગ્લાસવાળો ભાગ પકડવો

ટંમ્બલર એક એકની અંદર મુકેલાં ચપટાઇને નીકળે નહિ તો અદરનામા ઠડુ પાણી રેડવુ, અને બહારનાને થોડા ગરમ પાણીમા મુકવાથી થોડા વખતમાં બેઉ છુટા પડી નીકળશે

કાચના વાસણો ભાંગે નહિ તેવાં ટકાઉ બનાવવાની રીત પણ લખેલી છે તેમજ ભાગેલાને સરખા કાપી બીજા ઉપયોગમા લેવા વિષે કાચ કાપવાની રીતમાં જુઓ.

માછલીના ખરડાયેલાં વાસણો ગરમ કરતા ઠડાં પાણીમાં બોળવાથી જલદી સાફ થાય છે.

ચીકાશવાળાં વાસણો ખાવાની રકાબી, ડીશ, વિગેરે પહેલા લાકડાનો વહેર તે ઉપર ઘસવાથી ચીકાશ ચુસી લઇ કોરડા થાય પછી તેને સોજા પાણીમા ધોઇ નાખવા અથવા ગરમ પાણીમા કપડુ બોળીને ધોવા, નાની લાકડી પર જાડા સુતરની પીછી કરી લેવી

કાચ, ચીની, કોડીના વાસણોના ડાઘો કાઢવા.

૧૯—ડાઘો કાઢવા નીચલી કોઇબી ચીજ પાણીમા ભેળી વાપરવી સાબુ ટકણ ખાર, વોશીંગ સોડા, સોડા બાઇકાર્બ, નીમક, પર્લ એશ, સરકો, રાખ, ચુળાની ભુકી, ફટકડી તેમજ મકી સોપ

Monkey soap અને કેટલીક બીજી તૈયાર ડાધા કાઢવાની ચીજો આવે છે.

ચાહની કીટલીમાંના ડાઘ બેસી ગયલા વોશીંગ સોડા ખળખળતા પાણી સાથ ભેળી થોડો વખત રાખવાથી નીકળશે, અથવા પાણીમા સરકો ભેળીને રેડવો, નહિ નીકળે તો નીમકને સરકામા પીગળાવી કપડા વડે ઘસવુ.

કાચના ટમ્બલર-ફીંગર બોલ વિગેરેની ચીજો એકએકની અંદર ઉતારીને કબાટમા રાખવાથી જગા થોડી રોકાય છે, પણ તે અંદર વળગી નહિં જાય માટે દરેકના ગાળાઓમા કાગળનો ચીપો મુકવાથી તેમ વળગી જશે નહિ

કાચના બત્તીના શેડ-ગ્લોબ વિગેરે ધોવા સારૂ કુંકુ પાણી સાબુનુ બનાવી તેમા થોડો સોલ્ટસ ઓફ લેમન Salts of lemon નાખી ધોવાથી, કાચ તદ્દન નીતર્યો સોજો થશે, પછી નળ તળે સોજા પાણીએ ધોઇ ગરમ કપડાં ઉપર નીગરાતા સુકવવા, લાકડાંનો વહેર પાથરી તેની ઉપ મુકવાથી પાણી નીગરાયલુ ચુશી લઇ જગા બીનાશે નહિ કાચની કોઇબી ચીજો ધોએલી નુછવા કરતાં નીગરાતી મુકી સુકવેલી સોજી દેખાશે

કીટલીમાંથી કોફીના ડાઘા સોડા બાઇકાર્બ પાણી સાથ ભેળીને રેડવાથી નીકળે છે.

કીટલી ચાહની વપરાતી નહિ હોય તો ઢાકણુ ઉઘાડુ રાખી તેમાં સાકરનો ટુકડો નાખવાથી વાસ આવશે નહિ.

વાસ કાઢવા ખળખળતુ પાણી રેડી તેમા આતસનો નાનો ગાંગડો નાખવો.

ચીકાશના ડાઘા કાઢવા વોશીંગ સોડાનુ ઘટ ખળખળતુ પાણી બનાવી થોડા કલાક રેડી રાખી, સોજા પાણીએ ધોવાથી સાફ થશે.

પ્યાલાં રકાબીમાંથી ચાહ કોફીના પીળા ડાઘા સાદુ નીમક ઘસવાથી નીકળે છે, મફી સોપથી કોડીનાં વાસણો સોજા થાય છે

કોડીની પીળી બરણી સાફ કરવા તેમા થોડીક ફટકડીને પાણી ભેળી બીજા પાણીના ઊંડાં વાસણમા મુકી ચુલ્હે ઉકાળવી

બાટલીઓમાંથી સરકા-સોસ વીગેરેના ડાઘા નીચલી કોઇબી રીતે નીકળશે ગરમ પાણીમાં સાબુ યા સોડા ખાર પીગળાવી તેમાં ઇડાના કોટલાની બારીક ભુકી ભેળીને બાટલીમાં રેડી થોડો વખત રહેવા દઇ પછી ખુબ હલાવીને ધોવી. ટરપીનટાઇન પાણી સાથ ભેળવાથી ડાઘા જાય છે. પરમેંગનેટ ઓફ પોટેશ પાણી સાથ ભેળી લેવું.

દારૂનાં ડાઘો પણ ઉપલી રીતે નીકળશે. અથવા કળી ચુનોને સોડા ખાર પાણીમા નાખી ઉકાળીને ડાઘ કાઢવા વાપરવુ

વાઇનના ડાઘ બેસી ગયેલા કોઇ વખત નીકળતા નથી માટે બ્રાઉન પેપરના ટુકડા બાળી તેમા નાખી ને બુચ બધ કરવો, ધુમાડો અદરથી નીકળતો બધ પડે ને તે કાઢી નાખી સોજા પાણીથી ધોવી. એક વખતમાં સાફ નહિ થાય તો ફરીથી કરવુ ગરમ પાણી સાથ પર્લ એશ ભેળી નાખવી અને સાથે થોડો પાન સાથ ખાવાનો ચુનો ભેળી ખુબ હલાવવા પછી તે કાઢી નાખી સોજા પાણીએ ધોઇ નાખવી.

તેલના ડાઘો બાટલીમાંથી કાઢવા રાખ થોડી નાખી તેમાં પાણી ભેળી બુચ પોઇ ને બીજા પાણીના મોટા વાસણમાં ચુહથે ઉકાળી ઠડુ પડે ને બાટલીઓ કાઢી સોજા પાણીએ ધોઇ નાંખવી.

ડેમેજ થયલી કાચની ડીકેંન્ટરો અદરથી સાફ કરવા ઉડા વાસણમાં સોડાખારનુ ગરમ પાણી બનાવી તેમાં ડીકેન્ટર મુકી રાખવી, અદર પટેટાના ઝીણા ટુકડા કરી ગરમ પાણી સાથ ભેળવા, થોડો વખત બધુ એમ રહેવા દઇ પાણી ઠડુ પડે ને ડીકેન્ટર ખુબ હલાવી પટેટા સર્વે કાઢી નાખી સોજા પાણીએ ધોવી.

સરકોને સોડા ખાર અથવા નો સુકી ચાહ એક એક ચમચો ભેળાને ધોવાથી પણ ઉપલા ડાઘો નીકળશે, પણ બુચ મારીને હલાવવાથી બાટલી ફાટી જશે છેલે સાબુના પાણીએ ધોવી જોઇએ નીમ કને આમલી સાથે લઇને ઘસવાથી પણ ડેમેજ થયલા ડાઘો નીકળશે

બ્રાઉન પેપર અથવા બ્લોટીગ પેપરને પાણીમાં ભીનવી, તેની ઉપર સાબુ લગાડી ગોળ બડલ વીટાળી બાટલીના મોઢામા આખુ ખોસી ને ઉપરથી ગરમ પાણી રેડવુ, પછી ખુબ હલાવવાથી સાબુ પીગળીને બાટલી અદરથી સાફ થાય, કે પેલુ ગોળ બડલ ધીમેથી ખેચી કાઢી, સોજા ઠડા પાણીએ બાટલી ધોવી.

કાચ કાજીના રંગના ધોવા સાબુના પાણીમા સોડા ખાર વાપરવો, પછી ઠડા પાણીએ ધોઇને ચીજને લુછી નાખવી કારણકે અમઠી સુકાવાથી તે સોજી થતી નથી. ડાઘો પડેલા કાઢવા સ્પીરીટ ઓફ સૉલ્ટ Spirit of salt સ્પજ વડે લગાડી ઠડા પાણીએ ધોઇ પાછુ ગરમ પાણીમા ધોઇ લુછી નાખવુ.

ડાઘો કાઢવા તથા વાસણો ધોવા માટે પર્લ એશ Pearl ash વપરાય છે તે બનાવા માટે ચાલુ ઘરના ઉપયોગની ચીજોમા લખેલુ છે

વાસ કોઇ પણ જાતનો સીસી-બાટલી યા વાસણોમાથી કાઢવા સારૂ રાઇના કાળા બીને બારીક વાટીને લેવા, અથવા તો અમઠી રાઇ ફુકા પાણીમાં મેળવી બાટલીમા ભરી ખુબ હલાવી, એક વખતમા વાસ નહિ જાય તો બે ત્રણ વખત કીધાથી જશે

ખાલી બાટલીઓનો ઉપયોગ રોટલી વણવાની વેલણને બદલે વાપરવી. બુચ મારવો જેથી આટો, કચરો તેમાં ભરાય નહિં, લાકડાંની વેલણ કરતા એ ધોવાથી સોજી રહેશે, મોઢાં આગળ દોરી બાંધી ટાંગી રાખવી.

કોઇબી જાતના કોઠી અથવા મટોડીનાં વાસણમાથી પાણી ઝડ. રીને બહાર આવતુ અટકાવવા બહારની બાજુ પાતળો વારનીશનો હાથ મારવાથી બધ થશે

કાચના વાસણ ટકાઉ જલદી ભાંગે નહિં તેવાં બનાવવાની રીત.

૨૦—બત્તીની ચીમનીઓ લાઇટનાં શેડ બચ્ચાંની દુધ પીવાની બાટલીઓ વિગેરે ચાલુ વપરાશની ચીજો ને નીચલી રીતે ઉકાળવી. એક મોટાં વાસણમા તે ચીજ અંદર મુકીને ડુબે તેટલુ ઠડુ પાણી ભરીને ચુલા ઉપર જોસ પાડવો, અદર કકરો આવે ને ઉતારી તે પાણી તદ્દન ઠડુ પડયા પછી પેલી કાચની ચીજ સભાળથી કાઢી સુકાય ને વપરાશમા લેવી ગરમ પાણીમાથી કાઢતાં બહારની ઠડી હવા લાગવાથી વાસણને તરેલ પડશે.

ઉકાળતી વખતે જોઇએ તો સહેજ નીમક નાખવુ

દુધની બાટલીઓ નવી આવે ત્યારે તથા ચાલુ વપરાતી હોય તે વખતે પણ દર આઠ દિવસે એમ કીધાથી અદરથી સાફ થઇ દુધ બગડતુ નથી.

બીજા કોઠીનાં વાસણો જેમા કોઇ જાતનો વાસ આવતો હોય તે પણ એ રીતે ઉકાળવાથી સોજા થાય છે નાનો ચારો હશે તો દુધમાં ઉકાળવાથી પુરાઇ જશે, સોજી ચીજ વધુ ભાગતી અટકશે.

કાચના વાસણમાં ગરમ ચીજ રેડતી વખતે ફાટ પડે નહીં તેવી રીતે રેડવા સારૂ નીચે પાણીથી બીનેલો કટકો મુકી તેની ઉપર વાસણ ગોઠવ્યા પછી ગરમ રેડવુ અથવા તો એક ચમચો કાચના વાસણમા મુકી ને ગરમ ચીજ તેની ઊપર રેડવાથી પણ ભાગતુ નથી જોઇએ તો તળીઆંની નીચે છરી મુકવી.

કાચની સીસી બાટલીઓનાં બુચ મારવા તથા ઉઘાડવા.

૨૧—બરણી અથવા સીસીના બુચ ચપટાઇ ગયેલા ઉઘાડવા બે ત્રણ ટીપા સાલીડ તેલ ફરતુ નાખી થોડો વખત રહેવા દઇ સંભાળીને બુચ હલાવવો યા ધીમેથી ફરતો ઠોકવો તેલ ફાટમાંથી પેંસી જઇ એ રીતે ઉઘડશે, જોઇએ તો જરા વખત તેલ નાખી ને ચુલાની

નજદીક મૂકી તાપ લાગવાથી જલદી ઉઘડે છે. એક વખતમા નહિ થાય તો બે ત્રણ વખત કરવુ સરકો ટમ્બલરમા રેડી તેમા થોડો વખત શીશી મુકી ને પછી ગરમ પાણીમા મુકવાથી બુચ ખુલી જશે.

ખળખળતા પાણીમા સભાળથી ઉધી કરી મુકવાથી પણ બુચ ખોલી શકાય છે, અથવા તો દોરીને સીસીની ડોકી ઉપર વીટાળી બેઉ છેડા હાથમા ધરીને અવાર નવાર ખેચવાના ઘસારાથી ગરમ થઇ ઉઘડશે ફલેનલની પટી ગરમ પાણીમા બોળીને એ મુજબ ઘસવી અથવા વીટાળી રાખવી, સ્પજ ખળખળતા પાણીમા બોળી મોઢા પર લગાડવુ બારીક સુઇઆની અણી કીનારીમા ફેરવવી.

મેથીલેતેડ સ્પીરીટ Methyleted Spirit ના બે ચાર ટીપા બુચની ફરતા રેડવાથી પણ જલદી ઉઘડે છે

કોર્ક સ્ક્રુ વગર બુચ ખોલવો હોય તો કપડાનો જાડો દુચો ભીતને લગાડી ઉપર બાટલી આસ્તે આસ્તે તળીઆમાથી ઠોકયા કરવી જેથી અદરનો બુચ પોતીકી મેળે બહાર નીકળવા માડશે, પણ ઠોકતા બાટલી અફળાઇને ભાગે કે તેમાની ચીજ ઢોલાય નહિ તે સભાળવુ

કોર્ક સ્ક્રુને બદલે ગુથવાના લોખડના સુઇઆની વાંકી અણી વડે પણ નાની સીસીઓના બુચ ખોલી શકાશે

ડબાઓના ચપટાયલાં ઢાંકણા ને ઉપરથી હથોડીએ સહેજ ઠોકવાથી ઉઘડે છે ચરબી અથવા ગ્લીસરીન લગાડીને બધ કીધેલા જામ-જેલીના પતરાના ઢાકણા ચપટાશે નહિ ખોલવા સારૂ સીસી ખોલવાની રીત મુજબ ગરમ પાણી વાપરવુ

બાટલીનાં બુચો હવા નહીં જાય તેમ બંધ કરવા.

બુચને બાટલીમા પોઇ ને પછી એકુ આટો પાછો ઊળતો ફેરવ્યાથી અદર વળગશે નહિ.

પેરફીન યા સાલીડ તેલમા બુચને પાચ મિનિટ બોળી રાખી લુછીને પછી મારવાથી તેમા પાણી અથવા હવા જઇ શકતી નથી.

બુચ મારવા પછી ઉપર સીસુ ચપટ પોઇ દેવુ, નીચલી કોઇબી ચીજોથી પણ હવા નહિ જાય તેમ બધ થશે

લાખ ગરમ કરીને વળગાવી દેવી.

મીણુ પીળુ નરમ કરી તેટલાજ વજનની રાજમની બારીક ભુકી ભેળી ચુહલા ઉપર તાવી ને બાટલીના મોઢા ઉપર લગાડવુ, મીણુ સાચ જોઇએ તો થોડુ સાલીડ તેલ તાવતી વખતે નાખવુ-

ઉપલી કોઇબી મેલવણીમા રગ આપવો હોય તો –

લાલ સારૂ હીંગલોક Vermilion અથવા ગેરૂની ભુકી નાખવી.

કાળા રંગ માટે મેસ (કાજલ) વાપરવી

બીજા રંગો સારૂ તેમાની ભુકી લેવી.

ખાલી બુચનો ઉપયોગ જાલી બનાવવા વચમાથી અર્ધા આડા કાપી તેમા જાડો તાર પોઇ એક એક વહેત જેટલા દુર રાખી તેવી જોઇએ તેટલી લાંબી ચાર પાચ હાર બનાવી ને પછી તેમા બીજા આડા તાર ગાળે ગાળે પસાર કરી ચોકઠા જેવુ થાય ને મોરી અથવા ભીનાસવાલી જગ્યામા પગ મુકવા વાપરવુ

બુચ મોટો હોય તો નાનાં મોઢાંની બાટલીમાં પોવા સારૂ ખળખળતા પાણીમા જરા વખત બોળી રાખવાથી નરમ થઇ સહેલાઇથી પોવાશે

હથોડીએ ઠોકવાથી પણ મોટો બુચ નાનો થાય છે

ગુદર કે ચીકાશવાળી ચીજોની બાટલીના બુચ વળગી જઇ કાઢતી વખતે નીકળતા અડચણ પડે છે. માટે બુચને ગ્લીસરીનમા બોળવાથી કદી પણ વળગશે નહિ

બાટલી પરની ટીકીટો કાઢવી તથા વળગાડવી.

૨૨—બાટલીને ઠંડા યા ગરમ પાણીમા ભીંનવવાથી અથવા ગરમ પાણીની વરાળ લગાડયાથી નીકળશે.

પાણી અથવા દવા દારૂમાં ભીંનાયાથી ટીકીટો નીકળે નહિં તેને સારૂ મેળવણી બનાવી રાખવી

એક રતલ આટાની લાહી કરી તેમા એક ઔંસ ગુદરનુ પાણી, અને ઔંસનો ત્રીજો ભાગ બેલ તેલ Linseed oil અથવા ટરપીનટાઇન મેળીને ટીકીટો વળગાડવી.

ટીકીટો કાગળની પતરાનાં બાકસો, લાકડાની પેટીઓ અથવા બીજા કોઇપણ બહાર ગામ મોકલવાના પારસલો ઉપરથી નીકળી નહિ જાય તેમ વળગાડવા સારૂ સોજો સરસ એક ભાગ લેવો, તેનાં અર્ધા ભાગની ખડી સાકર નાખવી, અને સરસના ત્રીજા ભાગ જેટલો સોજો ગુદર Gum arabic એ સર્વને પાણીમા ચુહલે તાવીને ઘટ્ટ થાય ને વાપરવુ.

ઇનેમલના વાસણો.

૨૩—ઇનેમલના વાસણો મોટાં બળતાવાલા ચુહલા અથવા ભઠ્ઠી ઉપર વાપરી શકાતા નથી, ઘણા તાપથી તે ઇનેમલ ફાટી જઇ કોડીના પોપડા નીકળી જાય છે.

સાધારણ કાકડાના તેલના ચુહલા ઉપર વપરાશે.

વાસણોમાંના ડાઘ જસત તેમજ પતરાંના ડાઘો કાઢવાની રીતમાં જુવો.

કાળા ડાઘા લાંબા વખત વાસણુ પડી રેહતા તેમાં દીશે તો તે પર નીમક અથવા સોડા ખાર ઘસવુ, તુરત નીકળે નહિ તો પાણીમા પીગળાવી તે વાસણમાં ચુહલે ઊકાળી ને પછી સોજા પાણીએ ધોઇ નાખવુ તળીઆંમાથી બળેલાં પણ એજ રીતે સાફ કરવાં.

સફેદ ઇનેમલના વાસણો સાફ કરવા માટે વરસાદના પાણીમાં સોડા ખાર પીગળાવી તેમા રેડી બીજા મોટા વાસણમા પાણી ભરી ઉપલુ વાસણ તેમા મુકી ચુહલે ઉકાળવાથી તે નવુ જેવુ થશે.

કીટલીઓ સાફ કરવા ઉપલીજ રીતનુ સોડા ખારનુ પાણી તેમા ભરીને કીટલીને ગરમ ભઠ્ઠીમા બાજુએ આખી ગત મુકી ને સહવારે પાણી કાઢી નાખી બીજા પાણીએ ધોઇ ફ્લેનલના કટકાએ લુછી નાખવી

ભાંગેલી ચીજો વળગાડવા માટે જસતમા બાળદી ગળતી બધ કરવાની રીતમા જુવો

કોડી તથા પોરસીલેન, મોહું ધોવાના બેસીન, બોલ ધોવાં તથા ડાઘો કાઢવા.

૨૪-બેસીન મોહું ધોવાના ચાલુ વાપરતા તેમા સાબુ પાણી સુકાઇને ચીકાશ વિગેરે પોપડી બાઝે છે, તેને રોજ બ્રશ વડે ઘસીને ધોવા, ચોકના ચુનાથી પણ સાફ થશે ઘણા ખરાબ ડાઘો કાઢવા માટે એમોનીઆ ને કેરોસીન તેલ ભેળી વાપરવુ પોરસીલેન પણ એ રીતે સાફ થાય છે.

પેરેફીનથી ડાઘો નીકળશે, જોઇએ તો સાથે નીમક ભેળવુ

મીઠાનો તેજાબ (મ્યુરેટીક એસીડ) લગાડીને ઘસવાથી કોઇબી જાતના લાંબા વખતના ડાઘો મેલ વિગેરે નીકળે છે પણ એસીડ વાપરતી વખતે હાથ પગ પર તેના છાંટા ઉડવાથી દાઝી નહિ જાય તેની સભાળ રાખવી સંડાસના બોલ વિગેરે એ રીતે સાફ થશે જેવેલ વોટર લગાડવાથી પણ લાંબા વખતના ડાઘો જશે

બીજા ઘણી જાતના સાબુ મફી સોપ તથા પાઉડર વીમ Wim વિગેરે તૈયાર મળે છે, જે પણ ઉપલા બોલ સીંક સૌ સાફ કરવામા વપરાય છે વાસ કાઢવા માટે હવા સ્વચ્છ કરવામા જુવો.

વાસણો ધોવા માટે સીંક બનાવવી.

ઇનેમલ કે કોડીની સીંકને ઊપલીજ રીતે સાફ રાખવી.

લાકડાનો બે ફુટ સમચોરસ દાબડો એક ફુટને સુમારે ઉંડો લઇ તેમા જસત (ઝીંકનુ) પતરૂં જડાવી તળીઆમા અધવચ્ચે યા એક ખુણે ગોળ મોટું હોલ પડાવી તેમા બુચ પોઇ રાખી પાણી ભરી તેમા વાસણ ધોવા, નીચેથી હોલ સાથે એક નળી જડેલી હોય તો

મેલું પાણી કાઢી નાંખવા સારૂ બુચ ઉઘાડવે તે નળીમાંથી બહાર નીકળી જશે, અથવા નળીને બદલે તલીઆમાંનુ મેલુ પાણી બહાર પડે તે ઝીલી લેવા નીચે બાલદી મુકવી.

પતરાના ડબ્બાને પણ તળીઆમા કાંણુ પાડી બુચ પોવાથી કામ ચલાઉ સીંક તરીકે વપરાશે એ રીતે સીંકમા કાચ તથા ચીનાઈ માટીના ખરડેલાં વાસણો ધોવાથી ઝાઝા ભાગતાં નથી લોખંડની સીંક સાફ કરવા પેરેફીન વાપરવું

નળીઓ સીંક સાથની જોડાયલી સાફ કરવી ચીકાશ કચરો વિગેરે ભરાઈ રહેવાથી તેમાં થોડે દિવસે ખળખળતુ પાણી કીટલીની ધાર વડે રેડયાથી ચીકાશ વિગેરે તવાઈને નળીમાંથી નીકળી જશે, અથવા તો મોઢા પર થોડો વોશીંગ સોડા મુકી ઉપર પાણું ગરમ પાણી રેડવુ જેથી સોડા પીગળી નળીમાં ઉતરી સાફ કરશે.

નળીમાં કચરો વળગી રહેલો હોય તો તેના માપની લાકડી લઈ નીચેના છેડા પર એક રબરનો બરાબર બેસતો ટુકડો ખીલાએ અથવા સ્ક્રુએ જડી લેવો પછી તેમાથી પંપ મારીએ તેવી રીતે સીંકની નળીમાં ઉપર નીચે હલાવ્યાથી કચરો હવાના દબાણના જોરથી નીકળી જાય ને થોડુ પેરેફીન રેડી ઉપરથી ગરમ પાણી નાખવુ

નળીમાંનો વાસ કાઢવા કાર્બોલીક એસીડ, ફીનાઈલ, લાઈસોલ, સરકો વિગેરે ચીજો નાખવી. કોફીનો ભુકો પણ ખરાબ વાસ દુર કરશે.

ઉપલી ચીજો નાંખવાથી સંડાસ, ગટર વિગેરેની ખરાબ હવા તથા વાસ અને જંતુઓ પણ દુર થાય છે

મટોડીનાં વાસણો વિષે.

૨૫–મટોડીના નવાં વાસણો કુંજા પાણીના વિગેરેમાં માટીનો વાસ આવે છે તે કાઢવા માટે બે ત્રણ દીવસ પાણી ભરીને રોજ બદલવાથી વાસ જતો રહેશે. લાંબો વખત વપરાયા વગર વાસણ પડી રહેલાંમા કોઈબી જાતનો વાસ આવે તો તેમાં કોરડી મટોડી ભરીને જમીન ઉપર થોડો વખત મુકી રાખવાથી તેમનો વાસ નીકળી જાય છે.

કુંજા યા માટલાં વપરાસમા નહિં આવતા હોય તો તેમાં પાણી રાખી મુકવાથી વાસ મારશે, ખપ પડે ત્યારે પાણી ભરવુ.

કુંજા ધોવા નાના મોહામાં હાથ નાખી સાફ નહિ થઈ શકે તો પાતલી લાકડી ઉપર રૂપંજ અથવા કપડું બાંધી અંદર ફેરવ્યાથી પાણીમાની લીલ કચરો બાઝેલો સાફ થશે.

કુંડા તળીઆમા કાણુ પાડયા વગરનાં લઈ તેમાં ઘાસ મુકી પાણી ભરી તેની અંદર પીવાના પાણીની અથવા સોડા–લેમનેડ વિગેરેની બાટલીઓ મુકવાથી ઠંડી રહે છે, જોઈએ તો સાથે ઘાસ મુકવુ.

ટકાઉ બનાવવા માટે મટોડીના વાસણ ઉપર બાહરની બાજુએ કાથો કાદો કાપીને ઘસવાથી જલદી ભાગતા નથી, કાચના વાસણો ટકાઉ બનાવવાની રીત જોઇએ તો અજમાવવી.

પ્રકરણ ૫.

વળગાડવા માટે વપરાતી ચીજો અને તે બનાવવાની રીતો.

૨૬—ગુંદર ઘણી જાતનો આવે છે મોટા ગાગડા તથા બારીક ભુકો પીચ—બાવલ તથા સેકતા અને ચેરીઝ વિગેરે કેટલીક જાતના ઝાડોમાથી નીકળે છે.

અલસીના દાણામાથી ઘટ ગુદર બનશે કાદાનો રસ પણ વળ ગાડવા વપરાશે, એ માટે કાદામાથી મળશે

ગુંદર પીગળાવવા માટે ઠડા કરતા ગરમ પાણી વાપરવુ, અથવા સરસની રીતમા આપેલુ છે તેમ કરવુ.

બગડી જતો અટકાવવા સારૂ તેમા દારૂના અર્ક Aloohol ના થોડા ટીપા, લવગનુ તેલ અથવા સેલીસીલીક એમીડ એમાની કોઇબી ચીજ નાખવી

ફુગ ગુદરમાં કાર્બોલીક એસીડના થોડા ટીપા નાખવાથી આવશે નહિ, અથવા તો થોડોક કવીનીનનો પાઉડર ભેળવો

ચીજો વળગાડતી વખતે અમઠા ગુદર સાથ આગલ આપ્યા મુજબ બીજી વસ્તુઓ ભેળવાથી સારી રીતે વળગે છે ચેરીઝના ઝાડનો ગુદર સઉથી ચીકટ હોય છે તેનેથી વળગાડેલી ચીજો કદી પણ છુટી પડતી નથી. સફેદ ચીજ માટે સફેદો ભેળવો

ગુદર સુકાઇ ને કઠણ થયેલો ઠડુ કે ગરમ પાણી અથવા તો થોડો સરકો નાખવાથી પાછો નરમ થશે

સરસ.

૨૭—સરસ બનાવવા સારૂ લાખ તથા ટકણ ખાર Borax ને પાણીમા ભેળી ચુહલે ઉકાળી ઉતારવુ, પાતલુ હોય તે વખતે વળગાડવા વાપરવુ બેલ તેલને કળી ચુનો ભેળવાથી પણ સરસ બને છે ઠડુ પડીને બધાઇ જાય ત્યારે તેના કટકા કરી મુકી રાખવા, ખપ પડે ત્યારે તેને પાણીમાં બીનવી ચુહલા ઉપર ગરમ કીધાથી નરમ થાય છે, અથવા તો એક ઉડાં વાસણમા ગરમ પાણી લઇ સરસને બીજા

વાસણુમા નાખી તેમા મુકયાથી પણ નરમ થશે, જોઇએ તો તેમા થોડી ખાંડ ભેળવી સુકાઇને કઠણુ થયલો પાછો થોડો સરકો રેડવાથી પાતલો થશે.

સરસનો ભુકો કરવો જાડુ કપડુ અથવા ગુણુપાટમા મુકી હથોડીએ થોકવુ એ રીતે છુટો વેરાઈ જતો નથી

સરસથી વળગાડવાની કોઇબી ચીજ જે જાતના રગની હોય તેને મળતો કરવા તેમા ચાકની ભુકી, લાકડાનો વહેર, રાખ, પીળી ઇટની ભુકી યા તે ચીજને મળતો કોઇબી રગ નાખવાથી વળગાવેલો સાધો ઝાઝો માલમ પડશે નહિ.

વળગાડેલું ગરમીથી તવાઇને છુટું પડે નહિં તેમ કરવા સારૂ પાણીને બદલે ઉકાળેલા દુધમા સરસને પીગળાવવો, અથવા તો થોડી એસેટીક એસીડ Acetic acid નાખવી

સફેદ રગનો સરસ બનાવવા તેમા સફેદો White lead ભેળવો.

રાજમ

૨૮–રાજમને પીગળાવવા માટે ટરપીનટાઇન કે સ્પીરીટ ઓફ વાઇન ભેળવી, તેમાં પાણી રેડવાથી રાજમ તેમાથી છુટી પડી નીચે ઠરીને કઠણુ થઇ જશે

રાજમ ગુદરની માફક ઝાડની ડાળીઓમાથી નીકળતો રસ બધાઇ ને લાલ રગના ટુકડા જેવુ લાગે છે જે પણ વળગાડવાના ઉપયોગમાં આવે છે તથા વાયોલીન Violin નામનાં વાજીત્ર વજાડવાની લાકડીના તાર સુવાળા તે ઘસવાથી થાય છે.

લાહી

૨૯–લાહી ચોખાના આટામાથી બને છે, પાણી સાથે મેળવી ચુલ્હે ઘટ થાય ને વાપરવી, ઝીણા કાગળના ટુકડા નાખવા, થોડી ફટકડી મેળવ્યાથી લાહી જલદી બગડતી નથી, જોઇએ તો થોડો ચુનો ભેળવો. રાધેલા ચાવલ પણ વળગાડવામાં વપરાશે.

આરારૂટ તથા સાગુ ચોખામાથી લાહી બનાવી તેમા આઇસીગગ્લાસ પીગળાવી કાર્ડ પર સબી વળગાડવા વાપરવી.

જવનો આટો Rye flour ને પાણીમાં ચુલ્હે મેળવી તેમાં સરસ ગરમ હોય તેજ વખતે નાખી મેળવ્યાથી સારી લાહી બને છે, જોઇએ તો થોડી રાજમ ભેળવી

લાહી ઠંડી તેમજ ગરમ કેટલીક ચીજો વળગાડવા સારૂ વપરાય છે, જેવી કે પ્લાસ્ટરની બનાવટ, કાગળ, કાર્ડબોર્ડ, કપડું વિગેરે.

બીજી જાતનાં સીમેન્ટ

૩૦-વિલાયતી પનીર Cheese મા પાણી રેડી ચુલ્હે મુકવું, પાણી બળી જાય કે પાણુ રેડવુ એ મુજબ બે ત્રણ વખત કીધાથી પનીર નરમ માવા જેવુ થાય ને તેમાં સુકો કળી ચુનો ભેળીને વાપરવુ

ઘડાની સફેદીમા કળી ચુનો અથવા પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસ Plaster of Paris ની કે કાચની ભુકી ભેળવી.

કાળુ માછલીના કોટલાની બારીક ભુકી ચકમકનો ભુકો કોઇબી ચીજ ઘડાની સફેદીમાં મેળવ્યાથી પણ દરેક ચીજો વળગશે.

લાખ અથવા મીણ ને ખળખળતા પાણીમા પીગળાવી સ્ટીકીંગ પ્લાસ્ટર Sticking plastor સાથે વળગાડવામા લેવી

તેલ કોઇબી જાતનુ લઇને તેમા સફેદો White lead ની ભુકી ભેળી વાપરવી. રબરની ટેપ વળગાડવા માટે તૈયાર આવે છે

બેલ તેલ ને કળી ચુનો ચાર ઔંસમાં, એક મુઠીભર ચુનો ભેળી ઘટ બનાવી લોખડ પર પાથરી સુકાયને ટુકડા કરી રાખવા, ખપ પડે ત્યારે પાણુ તાવીને વાપરવુ

ગ્લીસરીનમાં મુડદાર્ સીંગ Litharge પીગળાવીને તેનાથી પણ ઘણીક ચીજો જેવી કે કોડી, લાકડુ, લોખડ, પતરૂ વળગે છે

કોઇબી જાતની ધાતુમાનુ કાણુ ઉપલી મેળવણીથી પુરી શકાય, ઠડી, ગરમી, એસીડ, પાણી વિગેરે લાગ્યાથી ઉપલી ચીજે વળગાડેલુ કદી છુટુ પડશે નહિ.

રેકટીફાઇડ સ્પીરીટ Rectified spirit મા પીળા રંગની લાખનો બારીક ભુકો પીગળાવી ઘટ થાય ને બાટલીમા ભરીને ખપ પડે ત્યારે વાપરવુ.

કેટલીક નકસીની શણગારની ચીજો, હાથીદાત, કાચ વિગેરે એનાથી વળગશે

નવસાગરને પાણીમા નાખવો, લોખડની બારીક ભુકીને ખારાં પાણી સાથે મેળવી બધુ સામટુ ભેળવાથી એક જાતનુ ઘટ સીમેન્ટ બને છે જેથી કઠણ ચીજો વળગી શકે છે.

કુટકડીને પાણીમા ઉકાળતી વખતે થોડો સાબુ બ્રાઉન સોપ ટુકડા કરી નાખી પા કલાક ચુલ્હે રહેવા દઇ ઘટ થાય ને ઉતારી તેમા ચુનો ભેળવો, એ કોઇ જાતના સાંધાઓને ફાટો પુરવા કામે લાગે છે, ઉપલી મેળવણીમા થોડોક આટો ને રાજમની ભુકી ભેળવાથી વધુ સારો પેસ્ટ બને છે.

ડામર પાતળો Pitch or Tar બે ભાગને ગટા-પરચા Gutta-percha એક ભાગ લોખંડના વાસણમા બન્નેને ભેળી ચુલ્હે નરમ કરવુ.

એ સીમેટ લાકડું, પત્થર, ચામડુ, કપડું વિગેરે વળગાડવાના કામમા આવશે.

પટેટા ને બારી કાગળ ઉપર મસળી કાઢી નરમ થાય ને ગુદર યા સરસને બદલે વળગાડવામા લેવા.

જીલેટીન—આઇસીંગગ્લાસ વિગેરે ચીકાશવાલા પદાર્થ પણ વળગાડવાના ઉપયોગમા લેવાય છે, કોઇબી જાતની સ્પીરીટમા સારી રીતે પીગળી જશે એસેટીક એસીડ Acetic acid પણ તેમા ભેળી શકાય છે, ચુહલા ઉપર ઉપલી ચીજો સાથે ગરમ કરવી.

કાંજીનો ભુકો Starch ને ગુદર પીગળાવેલા પાણીમાં મેળવી તેમાં થોડુ સાકરનુ પાણી ભેળી ચુહલા ઉપર ઘણુ ઘટ બનાવી ને પછી ખપ પડે ત્યારે નરમ કરી વાપરવુ, બગડે નહિ માટે કપુરનો ટુકડો નાખવો.

પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસ.

૩૧—પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસ Plaster of Paris ની સફેદ ભુકી વળગાડવા સારૂ ઘણી ઉપયોગની છે.

પાણીમા મેળવીને થોડો વખત રાખતા તુરત બધાઇ જાય છે, ઇંડાની સફેદી અથવા સરકામા મેળવ્યાથી નરમ રહી વળગાવતી વખતે બધાશે નહિ.

પ્લાસ્ટર વૈદક ઉપયોગમાં પણ હાથ પગના ભાંગેલા સાધાઓ વિગેરે જોડતી વખતે તેનો ઘટ લેપની માફક બનાવી તે પર લગાડવાથી બંધાઇ જઇ સાધાઓ મજબુત પકડી રાખવાથી હાલતા નથી ને જલદી સધાઇ જાય છે

પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસ બનાવવું જીપસમ એનુ બીજુ નામ છે ચુને ને ગધકનો તેજાબ ભેળી ચુહલે ગરમ કરવાથી તેમાંનુ પાણી ઉડી જઇ જે સુકો પદાર્થ રહેશે તે પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસ કહેવાય.

પત્થર, મારબલ, લાકડુ, રબર, ચામડુ, કાચ, કોડી વિગેરેની ચીજો સાધવામાં પ્લાસ્ટર વપરાય છે.

બીજી રીતો પણ પછવાડે છે.

પેસ્ટ.

૩૨—પેસ્ટ બનાવવો, સાધારણ ચીજો વળગાડવા સારૂ નીચો પેસ્ટ Paste બનાવીને પત્થર યા કોડીના વાસણમાં રાખવો.

એક ચમચી ફટકડીની ભુકી ઠંડા પાણીમાં ઘટ મેળવી તેમાં તેટલીજ રાજગની ભુકી લેવી. પાંચ લવંગને બારીક વાટી એ સર્વે એક કપ ખળખળતાં પાણીમાં નાખી ચુહલે થોડીક મિનિટ રાખવાથી ઘટ માવા જેવું થાય ને ઉતારવું.

લાબા વખત વેર એ બગડતો નથી

દૂધ એક કપને ચુલા ઉપર મુકી તેમા થોડો સરકો નાખી ફાડી તેનો માવો કાઢી લઇ તેમા બે ઇડાની સફેદીનો કફ ચઢાવી સાથે થોડો કળી ચુનો ભેળી બંને એક રસ કરી ને ઘટ પેસ્ટ Paste બનાવવો દૂધના માવા વગર પણ પેસ્ટ બની શકશે.

કાચ તથા કોડીના વાસણો એનાથી વળગાડેલા પાણી અથવા તાપ લાગવાથી છુટા પડશે નહિ.

પેસ્ટ પાણીએ ભીંનાયાથી નીકળે નહિ તેવો Water Proof બનાવવા માટે લાહી તૈયાર બનાવેલી હોય તેમા થોડુ ટરપી નટાઇન, સગસનુ પાણી, બેલ તેલ સર્વે ભેળવુ

કાગળની ટીકીટો જે પાણીથી ઘડી ઘડી ભીનાતા નીકળે છે તેને માટે ઉપલો પેસ્ટ ઉપયોગી છે.

ડેકસટ્રાઇન Dextrine એક જાતનો ચીકાશવાળો પદાર્થ પાણી સાથે ભેળવ્યાથી વળગાડવાના ઉપયોગમા આવે છે એમા થોડાંક ટીપા કાર્બોલીક એસીડ અથવા લવગનુ તેલ નાખવાથી વળગાડેલી ચીજોમા ઉધઇ લાગતી નથી તેમજ કાઇબી વળગાડવા માટે વપરાતી બીજી જીનસોમા ઉપલા થોડાક ટીપા નાખવાથી તે બગડતી યા વાસ આવતી નથી

લાંબી બનાવવી.

૩૩–લાંબી માટે બેલ તેલ Linseed oil અથવા મીઠુ તેલ ખપ મુજબ, એક રતલ સફેદો White lead, ચુનો અથવા ચાકની ભુકી પા રતલ સર્વે મેળવી ઘટ થાય ને ગોળા વાળવા

સુકી કઠણ થયલી લાંબી વાપરતી વખતે કોઇ પણ જાતનુ તેલ ભેળવુ અથવા તાપ આગલ કે ગરમ લોઢા પર મુકવાથી સુકી ટવાઇને નરમ થશે

લાંબીનો ઉપયોગ કાચ બેસાડવા તથા લાકડા વિગેરેની ફાટો પુરવા વપરાય છે, રગીન ચીજો વળગાડતી વખતે તેને મળતા રગની ગેરૂની અથવા કાળી કોઇબી ભુકી ભેળવી.

લાંબીથી વળગાડેલુ છુટુ પાડવા બારીક અણીવાળુ હથીઆર વાપરવુ, સાબુને નરમ કરી લગાડી રાખવાથી પણ લાબી નરમ થઈ નીકળશે, લોખડનો ગરમ સળીઓ અથવા ખીલો સુકી લાબી પર લગાડવાથી છુટી પડશે

લાખ સીલ મારવાની બનાવવી.

૩૪–લાખ બનાવવા માટે એક ભાગ ગુદર Gum lac, એક ભાગ ટરપીનટાઇન બે ભાગ પીળી રાજમ, થોડી લાલ હીગલો-

કની ભુકી લેવી. ગુંદરને ત્રાંબાના વાસણમાં ચુલા ઉપર પીગળાવી તેમાં રાજમ નાખવી, ટરપીનટાઇન આસ્તે આસ્તે રેડીને ઘુંટવું, છેલ્લે હીંગળોકની ભુકી ભેળી ઘટ થાય ને ઉતારી સફાઇદાર પાટીઆ અથવા પથરા ઉપર રેડી ઠંડી પડવા આગમચ ગોળ મીણબતી અથવા સુખડ પેન જેવી લાકડીઓ બનાવીને રાખવી, અથવા લંબાચ્યા કટકા કરવા ઉપલી મેળવણી ગરમ હશે તો હાથ દાઝશે માટે લાંકડાની પટી વડે ગોળ બનાવવી.

લાખ કાળા રંગની બનાવવા સારૂ કાળા રંગની ભુકી અથવા મેસ (કાજલ) નાખવી, લાલ હીંગળોક લેવો નહિ

સોનેરી, રૂપેરી તથા બીજા રંગો માટે તેવા રંગોની ભુકી ભેળવી.

લાખ કાગળ યા કપડાં ઉપર મારવા આગમચ મીણબત્તી સળગાવી તે પર ધરી નરમ થાય કે તુરત તેની ઉપર દાબીને લગાડવી.

સીલ મારવું હોય તો તે લાખ વળગાડેલી નરમ હોય તેજ વખતે તુરત ઉપર સીલ દાબી દીધાથી જે પણ અક્ષર કે નામ કોતરેલુ હશે તે પર સુકાયા પછી વાચી શકાય છે.

પ્રકરણ ૬.

વળગાડવાની કેટલીક ચીજો આખી તેમજ ભાંગેલી.

કાગળ.

૩૫–કાગળ ભીંત ઉપરના વળગાડવાં Wall paper સારૂ કોઇબી જાતની લાહી અથવા પેસ્ટ લખેલામાથી વાપરવો, તેમાં થોડીક કાર્બોલીક એસીડ Carbolic acid ભેળવાથી કાગળમા ઉધઇ કે કસારા થશે નહિ

ભીંત ઉપર વળગાડવા આગમચ જુનુ કાગળ કાઢી સાફ કરવા સારૂ વોલ પેપર Wall paper મા જુવો

ટીકીટો કાચની સીસી બાટલી ઉપર ગુંદર, લાહી, અથવા પેસ્ટ કે ઇંડાંની સફેદી વાપરવી, એક સો ટીકીટો એક ઇંડાંની સફેદીએ વળગશે

કાગળની ટીકીટો પતરાં ઉપર વળગાડવી કોઇબી જાતના સરસ અથવા ગુંદરમાં થોડીક ખડી સાકર પીગળાવીને વાપરવી થોડો સરકો સરસમા રેડવો.

- પાણીથી બી નાઇને નીકળે નહિં તેમ વળગાડવા સારૂ પાછળ લખેલો પેસ્ટ વાપરવો. અથવા સરસમાં એલ તેલ થોડું ભેળવું.

કાગળો અને ચોપડીઓ વળગાડવાની લાહી બનાવવા ઘઉંનો આટો ઠંડા પાણીમાં મેળવી ચુલે ચીકટ થાય ને તેના ચોથા ભાગ જેટલી ફટકડી નાખવી, થોડી રાજમની ભુકી મેળવવાથી વધુ ચીકટ બની સારી રીતે વળગશે સરસ ને ગ્લીસરીન ભેળા લેવુ

કાગળના કવરોને છેડેથી વળગાડી બંધ કરવા ગુંદરને સ્ટાર્ચ એક એક ભાગ ને ચાર ભાગ ખાંડ લેવી.

ગુંદર બે ભાગ, એસેટીક એસીડ એક ભાગ, દારૂનો અર્ક Alcohol એક ભાગ, પાણી પાચ ભાગ સામટુ મેળવી ને કાગળો પર લગાડી સુકાવા દેવી, પછી કવરો બંધ કરતી વખતે તેની ઉપર પાણી લગાડવાથી ચીટકી જશે.

છબીઓ Photograph કાર્ડ ઉપર વળગાડવા કોઇબી જાતનો પેસ્ટ વાપરવો, અથવા તો ઈંડાની સફેદીમા ગુંદર ને ખાંડ પીગળાવી તેને વળગાડવુ, જોઇએ તો ગ્લીસરીન સફેદીને બદલે લેવુ

ખાંડ, ગુંદર, કાજીનો ભુકો Starch દરેક જુદુ વાટીને પછી ઠંડા પાણીમા મેળવી ઘટ બનાવી વપરાસમા લેવુ.

આગમા બળે નહિ તેવી મેળવણી કાચુ બેલ તેલ આઠ ભાગ, જીલેટીન એક ભાગ ને કળીચુનો બે ભાગ, તેલમા જીલેટીન ભીનવી ચુલે પીગળાવ્યા પછી ગરમમા કળીચુનો ભેળી ઘટ થાય ને પાટીઆ પર પાથરી તડકે સુકાય ને ટુકડા કરી ખપ પડે ત્યારે પાછુ પીગળાવી વાપરવુ

કપડું વળગાડવું.

૩૬-કપડાં ઉપર કાગળને વળગાડવા માટે સરસ અથવા કોઇબી જાતનો પેસ્ટ લેવો ગુંદરથી બરોબર વળગશે નહિ. કપડાને સરસ યા પેસ્ટ નહિ લગાડવો પણ કાગળને લગાડી કહણુ જગા ઉપર મુકી તેની ઉપર કપડુ દાબી દીધાથી સારી રીતે વળગી જશે

ગરમ કપડુ, સકલાત વિગેરે લાકડા ઉપર વળગાડવા જવના આટાની લાહી લખેલી છે તે વાપરવી

કેક, **મીઠાઈ વિગેરેની ચીજો ઉપર નકશીની તરાંહ ફુલો** વળગાડવા સોજો ગુંદર લઇ તેમા કાજીના આટાનો ભુકો Starch મેળવી વાપરવુ, જોઇએ તો લીંબુના રસના થોડાંક ટીપાં નાખવા

કાચ તથા કોડીને વળગાડવી.

૩૭-ગુંદર, સરસ, પેસ્ટ, પ્લાસ્ટર વિગેરે વાપરી શકાય છે એક જાતનો ચીકણો પદાર્થ ગોકળગાયના પુછડીના ભાગમાથી નીકળે છે તે સુકવી ને પાણી સાથે પીગળાવી વાપરવો, તેનાથી વળગાડેલી ચીજો ધોવાથી પણ છુટી પડતી નથી

કાચના મુનના હળા તેના ખોલાંમાંથી છુટા પડી ગયેલા બેસાડવા માટે ફટકડી ને પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસ ચુહલા ઉપર લોખંડનાં વાસણમા મેળવી ઘટ થાય ને વળગાડવા લેવુ, અથવા તો મુનના હાથાવાલા ભાગમા ફટકડીની ભુકી ભરી તાપ આગળ ધરીને તવાથ કે ઉપલુ મોઢીઉ તેમા દાબી દેવુ, સુકાયા પછી વળગી જશે.

કાચનાં હાણુંને લોખંડની પીનમાં બેસાડવા બેઉને સહેજ તાપ આગળ ધરીને જરા સરસ લગાડયા પછી દાબીને પકડી ગખવાથી વળગે છે.

પોરસીલેનના મોઢું ધોવાનાં બેસીનને સાંધવા સફેદ ઇનેમલ આવે છે તે અથવા ઘટ રંગ લગાડી બેઉ ટુકડા જોડી ઉપર તથા હેઠેની બાજુ કેનવાસ અથવા જાડુ કાગળ યા કપડું વળગાડી પાછો રંગનો હાથ બેઉ બાજુ મારવો, તરેલ પડેલી પણ એ રીતે બંધ થઇ વાસણ પાછુ વાપરી શકાય છે.

કોડી રંગીન દરીઆમાંની લાકડાં ઉપર શણુગાર કરવા વળગાડવી પાણીમા મેળવેલુ સોજુ સીમેન્ટ Portland cement જાડુ પાંથરી તેની અંદર જાત જાતની કોડીઓ નજદીક ગોઠવી ને આસતેથી દાબવી, એકુ દિવસ રાખ્યા પછી સીમેન્ટ બંધાઇને કોડીને પકડી રાખશે કોડી સાફ કરવા માટે પરચુરણ બાબતમાથી મળશે.

કાચ જોડવા ઇંડીઆ રબર, ગુંદર ને કલોરોફોર્મ સાથે પીગળાવવુ, સ્પીરીટ કે દારૂમા પણ એ ચીજો પીગળે છે.

જીલેટીનમા જીનદારૂ ભેળી તડકે મુકી હલાવ્યા કરવું પીગળે ને ગાળી વાપરવુ.

સેલ્યુલોઈડ, હાથીદાંત, સીપ, કેરબો.

૩૮—શાહીની પેન ફાઉન્ટન પેન જે સેલ્યુલોઇડની મેળવણીથી બનેલી આવે છે તે વળગાડવા માટે થોડુ જીલેટીન, એસેટીક એસીડ સાથ ભેળી ફુગી ને નરમ થયા પછી ખળખળતાં પાણીના વાસણમા મુકવાથી પાતળુ થાય ને ટુટેલુ વળગાડવા લેવુ.

પેન ઉપલી જાતનીને તરેલ પડેલી હોય તો સહેજ તાપ આગળ ધરવાથી પણ નરમ થઇ સાધ જોડાશે. ઘણો તાપ લાગતાં સળગી જશે.

પ્યાનાની વજાડવાની કી Key જેને મથાલે સફેદ સેલ્યુલોઇડ અથવા હાથીદાત વળગાડેલું હોય છે તે નીકળી જાય તો પાતળો સરસ ગરમ હોય તે વખતે લગાડવો અને જો પ્યાનામાંથી કી બહાર કાઢેલી હોય તો લગાડયા પછી તેની ઉપર લાકડાની ચીપ મુકી ને ટાઇટ દોરીએ બાંધી ને થોડો વખત રાખી મુક્વી સાથે ફટકડીની ભુકીને દારૂનો અર્ક ભેળ્યાથી વધુ સારી રીતે સેલ્યુલોઇડની ચીજો વળગશે.

૩૯—હાથીદાંત માટે બીજી રીત આઇસીગગ્લાસ એક ભાગ, સન્સ બે ભાગ, પાણી ત્રીસ ભાગ જેટલુ લઇ ચુલા ઉપર ઉકાળી પા ભાગ જેટલુ રહે તેમાં નીચલી મેળવણી ભેળવી જસતની સફેદ ભુકી Zinc powder ને ગુદર થોડા દારૂના અર્કમા પીગળાવવો એ બને ને સાથે એક રસ કરવુ વાપરતી વખતે ગરમ કરી લેવુ.

૪૦—સીપની તથા હાડકાંની બનાવેલી ચીજો પણ ઉપલી મેળવણીથી વળગે છે

૪૧—કેરબાના દાણા ભાગી જાય તો સહેજ તાપ આગળ ધરીને તુટેલી બાજુ પર થોડુ બેલ તેલ Boiled oil પીછી વડે લગાડી ને ટાઇટ દાબી રાખવા, કેરબાના મોટા તથા નાના દાણા જુદા જુદા ઘાટના એક જાતના ઝાડના રસમાથી બને છે, તે સોજા પારખ વાની રીત આગળ આપેલી છે

અબરખ તથા કચકડું.

૪૨—અબરખ વળગાડવા સોડા વોટર એક ટમ્બલર ભરીને લઇ તેમા થોડી ઘણીજ બારીક કાચની ભુકીને તેનેથી બેવડાં વજનની એક જાતના પત્થરની ભુકી Flour spar કહે છે તે બધુ ભેળી તુરત લગાડી દેવુ, નહિ તો બંધાઇ જશે

કચકડું વળગાડવા કેનેડા બાલસમ Canada balsum ભઠ્ઠીમા ભુજીને કડક બનાવ્યા પછી ચુલા ઉપર તાવીને તુરત તેનાથી તુટેલા ભાગો જોડી ને તારે બાધી દેવા, બીજે દિવસે તાર છોડી આસપાસ વળગેલી મેળવણી ઓખવી કાઢવી

એલાબાસ્ટર, પ્લાસ્ટરની ચીજો વળગાડવા માટે અને તેની ફાટો પુરવા સારૂ પીળી રાજમ બે ભાગ અને પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસની ભુકી એક ભાગ, જોઇએ તો થોડુ ક મધપુડાનુ મીણુ ભેળી ચુલા પર સર્વે તાવીને લેવુ. માર્બલ પણ એ રીતે વળગશે

માર્બલ વળગાડવા.

૪૩—માર્બલને વળગાડવા ફટકડીના પાણીમા પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસની ભુકી ઘટ મેળવી ને ભઠ્ઠીમા ભુજી કડક થાય ને ઠડી પડયા પછી બારીક વાટી પાછી પાણીમા મેળવીને વાપરવાથી મારબલની ચીજો સારી રીતે વળગે છે. ભુજ્યા વગર અમથુ પણ વપરાશે.

ઘટ ગુદરમા કળી ચુનો ને પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસની ભુકી મેળવ્યાથી માર્બલ વળગાડેલો વધુ મજબુત રહેશે. જોઇએ તો સરકો ભેળવો

પત્થર.

૪૪—પત્થરને જોડવા સારૂ સાધારણ સીમેન્ટ Portland cement વપરાય છે. કોલટાર ને પાઇપ કલે ભેળી લેવુ.

ભુંજેલી ઇંટનો ભુકો, કળી ચુનો, લાકડાંની રાખ સર્વે એક સરખાં વજનનુ લઇ ઓલીવ ઓઇલમાં મેળવીને લેવુ.

બેલ તેલ સાથે નદીની રેતી, મુડદાર સીંગ Litharge ને કળી ચુનો ભેળવાથી પત્થરનુ સીમેન્ટ બને છે.

રાજમ ને ગંધક સાથ ઇંટની ભુકી સર્વે ચુલ્હે તાવી વળગાડવા લેવું

પત્થર અથવા કોબાની જમીનની ફાટ પુરવા જે ખુલ્લી અગાસીઓમા તડકાને વરસાદથી ફાટ પડે છે તેના માટે તેલમા સફેદા ને સફેદ બારીક રેતી ભેળી ને ઘટ થાય ને વાપરવું.

ચામડું.

૪૫—ચામડાંને સાંધવા આઇસીંગગ્લાસ ને દારૂના અર્કમાં પીગળાવી ઇંડીઆ રબરને લાખના પતરા Shellac બધુ એકઠું મેળવીને વાપરવુ.

ચામડું લાકડાં પર વળગાડવા ટરપીનટાઇનમાં ગટા-પરચા Gutta-percha ને દામર જેવી મેળવણી જેને Asphalt કહે છે તે ભેળવુ. ઘઉંના આટાની લાહીમા ગુંદર અથવા રાજમ ભેળી વાપરવી.

ચામડાંના પટા પણ એ રીતે વળગે છે.

ચામડુ અથવા કાગળ લાકડા ઉપર ઘટ સરસ વડે પણ વળગશે. જોઇએ તો સરસ ને એસેટીક એસીડમાં પીગળાવી સાથે થોડીક ફટકડી ને બેલ તેલ ભેળવુ.

ઝવેરાત.

૪૬—ઝવેરાત માટે આઇસીંગગ્લાસને પાણીમા ભીંજવી નરમ થયા પછી પાણી કાઢી રાખવુ, બીજા વાસણમાં ગુંદર એક જાતનો Gum amoniac કોઇબી જાતની સ્પીરીટ અથવા રમ દારૂમા પીગળાવી, આઇસીંગગ્લાસમા ભેળી ચુલ્હે જરા ઘટ બનાવી સીસીમા ભરી રાખવુ, ખપ પડે તે વખતે ખળખળતાં પાણીમાં સીસી મુકી તવાય ને વાપરવુ કાચ કરતાં કોડીનુ વાસણ બાગશે નહિં.

બે ભાગ ગંધકની ભુકી ને એક ભાગ ઇંડીઆ રબર ચુલ્હે નરમ કરી વળગાડવુ.

રબર.

૪૭—રબર સાધવા સારૂ સૌજા સ્પીરીટ ઓફ ટરપીનટાઇન Spirit of turpentine માં ઇંડીઆ રબર પીગળાવી વાપરવુ.

રબર ગાડીનાં લોખંડના ચાક ઉપર વળગાડવા એક ભાગ ગટા-પરચા Gutta-percha બે ભાગ એસફાલ્ત Asphalt ચુંકાઇ

ઉપર મેળવી ગરમ હોય તે વખતે લાખડને પણ ગરમ કરી ઉપલી મેળવણી રેડીને રબર વળગાડવુ. દારૂના અર્કમા લાખ સરખા વજનની પીગળાવી થોડુ એરંડીઊ મેળવુ

બુચ.

૪૮–બુચને વળગાડવા સફેદ જસતની ભુકી White zinc ને ચંદ્રસ Copal મેળી બુચની ઉપર મુકી ફરતુ વારનીશ Copal varnish પીછી વડે લગાડવુ. લોખંડ સાથ વળગાડવા લાખ લેવી

બાટલી, સીસીમાંની ચીજનો વાસ ઉડી જતો અટકાવવા માટે બુચની ઉપર ગ્લીસરીનમા મુડદાર સીંગ Litharge મેળવી ને લગાડવાથી હવા આવ જાવ બંધ થઇ ચપટ થશે, ખપ પડે તે વખતે ઠોકવાથી ઉપલુ સીમેન્ટ નીકળી આવશે દવાઓ, એસંસ, અત્તર વિગેરેની ચીજો બંધ રાખવા ઉપયોગી છે

બીજી રીતો સીસી બાટલીના બુચ મારવા કાઢવામા આપેલી છે

લાકડું વળગાડવાની રીત.

૪૯–લાકડુ વળગાડવા સરસમા સફેદો White lead ની ભુકી ગરમ કરી તેમા થોડો વ્હિસ્કી દારૂ રેડી ગરમ હોય તેજ વખતે લગાડી વળગાડવુ

લાકડું યા બીજી કોઇ ચીજ વળગાડવા માટે તેને ઘાટનો ને માપનો કલાઇનો વરખ Tin foil કાપી તેની ઉપર મુકવો, ઉપરથી નવસાગર Sal amoniac પીછી વડે લગાડી બીજો છુટો પડેલો ભાગ તે પર સરખો ગોઠવ્યા પછી તાતેલુ લોઢુ તે સાંધાની આસપાસ ફેરવ્યાથી કલાઇનો વરખ તવાઇ ને નરમ થાય કે રહેવા દેવુ કલાઇ ઠડી પડતા બંધાઇ જવાથી ઉપલો સાંધો વળગી જશે.

લાકડામાં લોઢાંના ટુકડો બેસાડવો હોય તો નવસાગર તે જગાપર સાથે નાખવાથી લોઢુ કીટઇને તેમા બેસી જાય છે.

લાકડી બીલીઆર્ડ રમવાની ઉપરની ટીપ Tip નીકળી જાય તો એસેટીક એસીડ Acetic acid મા જીલેટીન ચુલા ઉપર પીગળાવી લગાડવુ, બે ત્રણ દીવસે સુકાયા પછી લાકડી વાપરવી

મટોડીનાં વાસણો

૫૦–મટોડીના વાસણમાંનું કાંણું બંધ કરવા બહારની બાજુ પર કપડુ યા કાગળ વળગાડીને અંદરની બાજુમા પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસને ઈંડાની સફેદી સાથ મેળવી ઘટ તે કાણામા પુરી ને દાબી સુકુ કરવુ, જોઇએ તો પછવાડેનુ કાગળ કાઢી નાખવુ. પ્લાસ્ટરને બદલે કળી ચુનો સફેદી સાથ લેવો.

બેલ તેલમા સફેદો અથવા ગેરૂ, મગેડીનું વાસણ જે રંગનુ હોય તેવી બેમાથી એક ચીજ મેળવીને વળગાડવા વાપરવી, પણ એને સુકાતાં ત્રણ દિવસ લાગશે

ધાતુની બનેલી દરેક જાતની ચીજો.

૫૧–લોખંડ વળગાડવા સીંદુર Red lead ને બેલ તેલમાં ભેળી પટ બનાવ્યાથી લોખંડ, ત્રાંબુ વિગેરે સંધાશે.

સીસાની ભુકી Black lead એક ભાગ, ગંધકની ભુકી બે ભાગ મેળવી લોખંડના વાસણમા ચુલા ઉપર ગરમ થાય ને ઉતારી સુવાળા પત્થર યા લોઢાંની પ્લેટ પર પાથરી ને સુકવવુ. ખપ પડે ત્યારે તેમાથી ટુકડો ભાંગી લઇ લોખંડના તુટેલા સાંધા ઉપર મુકી બેઉ છેડા જોડીને ફરતો ઘણો ગરમ થયલો લોખંડનો સળીઓ ફેરવતા ઉપલી મેળવણી તવાઇને બેઉ છેડા વળગી જશે

ધાતુ સાથે લાકડું જોડવા સારૂ બેલ તેલમા રાજમની ભુકી ને પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસ ભેળી ચુલા ઉપર ગરમ થાય ને તુરત પાતલું લગાડી દેવુ

સ્ટીલના લોઢાંની ચીજ વળગાડવા રૂપુ, ત્રાંબુ એક સરખા વજનનુ અને તે બેઉના વજનનુ પીત્તળ સાથ થોડીક કોલસાની ભુકી સર્વે સાથે મેળવી ચુલે તાવી ને વાપરવી.

પીત્તળ અને બીજી ધાતુ માટે બે ભાગ ત્રાંબુ, એક ભાગ જસત અને થોડીક કલાઇ ભેળી ચુલા ઉપર તાવીને વળગાડવુ.

જસતને વળગાડવા માટે એક ભાગ સીસુ, બે ભાગ કલાઇ તાવી ને અર્ધો ભાગ બીસમથ દવાની ભુકી ભેળીને વાપરવુ

મીઠાનો તેજાબ એક ગ્લાસ જેટલો લઇ તેમા જસતનો એક રૂપીઆના કદ જેટલો ટુકડો તેમા નાખવાથી પીગળી જશે, એનાથી પતરૂ પણ વળગાવી શકાય છે ચાહના ડાબડામાનુ સીસુ તાવીને પતરૂ વળગાવાશે.

પાણીના ગળતા નળ ઉગલી એસીડની મેળવણીથી ત્રાંબાના તળમાં બેસાડેલા સાંધવા કામ લાગશે, સ્ટીલ અથવા લોઢાંની ચીજ માટે પણ ચાલે છે

નળ પાણીના છુટા પડેલા વળગાડવા માટે કાળી રાજમ Black resin એક ભાગ ને પીળી ઇંટની બારીક ભુકી બે ભાગ સાથે ચુલા ઉપર મેળવીને વળગાડવા વાપરવુ.

ચામડાંની ગાદી અથવા કપડુ પણ લોખંડ સાથ ઉપલીજ મેળવણીથી વળગશે.

ગેસની પાઇપના સાંધાઓ મેળવવા એક ભાગ મીણ, ત્રણ ભાગ ગેરૂ લાલ, ચાર ભાગ રાજમ સર્વે સાથે ચુલ્હે તાવી ને લગાડવુ, જોઇએ તો થોડી પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસની ભુકી ભેળવી

ઇલેક્ટ્રીકના કામમા પણ એ તુટેલુ વળગાડવા વપરાય છે.

લોખંડના હથીઆરને લાકડાંના હાથામાં બેસાડવા એક ભાગ ચાકની ભુકી, બે ભાગ લાખ Shellac ભેળીને લાકડાના હાથાના ખાચામા ભરી ઉપલુ લોખડનુ હથીઆર ખુબ ગરમ કરી ને તેમાં દાબીને બોસવાથી અ દરની મેળવણી તવાઇને વળગી જાય છે.

રાજમની બારીક ભુકી સાથ પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસ ભેળી તેને લાકડાંના હાથામાં નાખી ને ઉપલીજ રીતે કોઇબી ચીજને નીકળી ગએલી વળગાવી શકાશે જોઇએ તો સાથે થોડુ મીણ લેવુ.

છરી કાંટા વગેરે હાથામાંથી છુટા પડેલા ઉપલી બેમાથી કોઇ પણ રીતે વળગશે.

લોખંડ સાથ માર્બલ ને વળગાડવા સરકો, નવસાગર, લોખડની બારીક ભુકી મેળવી તુરત વાપરવુ, નહિ તો તે મેળવણી બ ધાઇ જાય છે

જર્મન સીલ્વર વળગાડવા માટે એક ભાગ રૂપુ ને પોણો ભાગ પીત્તળ ચુલ્હે તાવવુ.

રેવણુ દેવા સારૂ જસતને જર્મન સીલ્વર સરખા વજનનુ લઇ તાવીને વાપરવુ

રૂપુ પણ ઉપલી બેમાથી એકુ રીતે વળગાવી શકાય છે

ભાંગેલી ચીજો વળગાડવાની તથા છુટી કરવાની રીતો.

પર–કાચ, કોડી વિગેરેના ભાગેલા ટુકડા રાખેલા હોય તે પહેલાં બરોબર ગોઠવી જોવા, એક એક પછી સુકાતા જાય ને વળગાડતા જવુ.

ગુ દર, સરસ, લાહી વિગેરે ઘટ થયો હોય તે તેમા લખેલી રીત મુજબ વાપરવા લાયક નરમ બનાવવો.

વળગાડેલી ચીજ દોરીએ બાંધી શકાય તો તેમ કીધાથી વધુ મજબુત વળગશે, એક વખત ગોઠવી ને મુકયા પછી ત્યા રહેવા દેવી, હાલવાથી તાજુ વળગેલુ પાછુ છુટુ પડી જાય છે, અથવા રેતીમા સરખી ગોઠવી ઉપર હેઠે બધે રેતી નાખીને વળગ્યા પછી કાઢી લેવુ. રકાબી વળગાડેલી મોટી બે ગોપડીઓની વચ્ચે દાબી ને ઉભી રાખવી સુકાય ત્યા સુધી.

લાકડાંની ચીજ મા પણ ઉપલીજ રીતે ટુકડા ગોઠવી જોવા, તેની સાધવાની બ ાજુએ કચરો કઇ લાગેલો બ્રશ વડે સાફ કરી જેમ

બને તેમ પાતળો સરસ બેઉ છેડે લગાડી ટાઇટ દાબી દેવા, જોડાયલા સાંધાઓમાંનો સરસ વધુ હોવાથી બહાર નીકળી આવે તો તુરત લુછી નાખવો.

સરસ યા ગુંદરને પીછી વડે લગાડવો અથવા તો લાકડાની સળીને છેડે રૂ વીંટાળી તે વાપરવી

પેસ્ટ અથવા સીમેન્ટ, લાહી સર્વે આગળી વડે બરોબર લગાડી શકાય છે.

વળગાડેલું પાછું છુટું કરવું.

લાંબી કાઢવા કળી ચુનો ત્રણ ભાગ ને પર્લ એશ Pearl ash જે ઘરના ઉપયોગની ચીજોમા લખેલી છે તે એક ભાગ લઇ રગ જેવી ઘટ મેળવણી બનાવી પીછી વડે લાંબી ઉપર લગાડી એક દિવસ રહેવા દેવી, જેથી લાંબી નરમ થઇ તુરત નીકળી આવશે

પ્લાસ્ટરથી વળગાડેલી ચીજને છુટી પાડવા કેરોસીન તેલમા થોડા કલાક બોળી રાખવી.

કાગળના બંધ કવરો ઉખેડવા સારૂ થોડુ ક પાણી તે ભીંનાય તેમ લગાડવાથી નરમ થઇ પોતાની મેળે ખુલશે, અથવા તો ગરમ અસ્ત્રી ફેરવવી ગરમ વરાળે પણ ઉઘડશે

કપડું વળગેલુ છુટું પાડવા ઘણી ગરમ અસ્ત્રી તે પર ફેરવવી.

પ્રકરણ ૭.

છરી, કાંટા, ચમચા સાફ કરવા.

૫૩—છરી ને ચુનામા ખોશી રાખવાથી તે કટાશે નહિ, પણ હાથાને ચુનો લાગવા દેવો નહિ પાતળુ વેસલીન લગાડી રાખવુ, અથવા સોડા ખારના પાણીમાં ધોઇ ફ્લેનલ અથવા બ્રાઉન પેપરમાં વીંટાળી રાખવી.

છરી ધોવાની રીત ખરાબ થયલી આગમથી પાણીમાં બીનાવ્યાથી પણ હાથા ખરાબ થાય છે. તુરતજ ધોઇ નાંખવી. બીનાયલી મુકવાથી કટાઇ જશે ટંકણખાર પાણીમાં થોડો નાખવો જેથી સાફ થશે.

ચીકાશ અથવા ચીકાશી ચીજો માટે છરી વાપરેલી ધોવા આગમગ રાખ અથવા વઢેરના ઉંડા વાસણમાં બોળવાથી સાફ થશે તે

ઝાઝી ઘસવી પણ પડતી નથી, અથવા તો ખળખળતા પાણીમા બોળવી. બગીચાની મટોડી યા કુંડામાં બોસવાથી પણ સાફ થઇ વાસ નીકળે છે

રાખના પાણીમા ધોવાથી ખરડાયલી છરી સાફ થશે અને વાસ પણ જતો રહેશે, અથવા ચમચા કાંટા સાફ કરવાની રીત મુજબ પણ થશે

રૂપાના હાથાવાળી છરીઓ માટે પ્લેટ પાઉડર લેવો અથવા તો રૂપુ સાફ કરવાની રીતે કરવી

છરી ઉપરનો કાટ કાઢવો છરી ઉપર કાંદો કાપી ને ઘસવો, એક વખત તેમ કીધાથી સાફ નહિ થાય તો અર્ધો કલાક કાપેલા કાંદામા ખોશીને રહેવા દેવી તે ઉપર પછી પગેરો કાપીને ઘસવાથી કાંદાનો વાસ જશે કોલસાની ભુકીથી પણ કાટ નીકળે છે

છરીના હાથા વપરાતા અથવા પડી રહેતા પીળા થયલા સાફ કરવા એમરી પાઉડર ઘસવો અથવા ટરપીનટાઇન લગાડવુ

છરી ચળકટી કરવા પીળી ઇંટની ભુકીમા સોડા બાઇકાર્બ ભેળીને ઘસવો.

હાથીદાંતનાં હાથા ને ગરમ પાણીમા ચાલુ બોળવાથી પીળા થાય છે

ફલેનલને દારૂના અર્કમા ભીનવી તેની ઉપર ઘણીજ બારીક કળી ચુનાની ભુકી લઇ મહીનામા એકાદ વખત ઘસવી હાથા પીળા થતા નથી

હાથા પીળા થયલા હોય તો સાબુના પાણીમા ભીનવી તડકામા થોડા કલાક મુકવા બેઉ બાજુ પર તડકુ લાગે તેમ ફેરવ્યા કરવુ, સુકાય કે પાછુ એ મુજબ લગાડીને સફેદી ઉપર આવે ત્યાસુધી મુકયા કરવુ

અબનુસના લાકડાના હાથા ને મીઠુ તેલ થોડો વખત લગાડી રાખવાથી સાફ થાય છે.

છરીના હાથા નીકળી ગયલા વળગાડવા લોખંડને લાકડામા બેસાડવાની રીતમા જુવો છરી માટે લોખંડ, સ્ટીલમા આપેલુ છે

છરીને ધાર કાઢવા કાચના ટુકડાની કીનારી પર ઘસવાથી ચાલતી થશે, અથવા ચામડાના ટુકડા કે બુટના તળીઆ ઉપર ઘસવી

છરી ઉંચી મુકતી વખતે એમરી પેપરે લુછવાથી કીટાશે નહિ.

કાગળ પર આટો નાખીને ઘસવાથી પણ છરી, કાંટા, ચમચા સાફ થાય છે

છરી કીટાય નહિ તે જાતનાં લોઢાની આવે છે જેને પાટીઆ ઉપર કે પાઉડર વડે ઘસવી પડતી નથી. બુઠી લાગે તો ધાર કાઢવાની રીત મુજબ કરવી અથવા પથરી પર ઘસવી.

ચમચા, કાંટા વિગેરે.

૫૪–ચમચા, કાંટા ધોવા પહેલા રાખ અથવા ભુસામા ખોસવાથી તેની ઉપરનો ચીકાશ, ખરડેલા ડાઘા, વિગેરે સહેલાઈથી ધોતી વખતે નીકળે છે, ગરમ પાણીમા સોડાખાર યા કોલસાથી ભુકી નાખીને ધોવાથી સોજા થશે. કાટામાથી કચરો કાઢવા વચમા કપડુ નાખી લુછવા.

માછલીનો વીસડો વાસ કાઢવા તેની ઉપર લીંબુ યા સંતરાની છાલ ઘસવી અથવા તો રાખના પાણીમા ધોવા.

ઇંડાંના ડાઘ ઉપર નીમક અથવા સરકો ઘસવાથી નીકળી જશે

કીટાઇ ગયલા સાફ કરવા મીઠા તેલમા પ્યુમી સ્ટોન Pumice stone ની ભુકી ભેળીને ઘસવી.

રૂપાં અથવા ઇલેક્ટ્રો પ્લેટના ચમચા, કાંટા રોજ પ્લેટ પાઉડર અથવા ચાકની ભુકી કપડા પર લઇ ઘસવાથી હમેશા ચળકટા રહે છે, શેમોઆ લેધરે લુછવા, સાફ કરવા માટે રૂપાંમા જુવો.

ઝાંખા પડી ગયલા સાફ કરવા ચાકને પાણીમા મેળવી તેની ઉપર લગાડી ઉંડા વાસણમા મુકી ખળખળતુ પાણી રેડીને પછી પાછા ઠંડા પાણીએ ધોવાથી ચળકટા થશે, અથવા તો પટેટા કાપી પાણી સાથે ઉકાળવા

ઉંચા કરતી વખતે ચોખાનો આટો ઇબામાં ભરી તેમા મુકવાથી ઝાખા પડશે નહિ.

હાથીદાંત યા બીજી જાતના હાથા હોય તો તે સાફ રાખવા માટે છરીમા લખેલુ છે તે મુજબ કરવુ

પ્રકરણ ૮.

ધાતુની બનેલી ચીજો વિષે.

ત્રાંબું.

૫૫–ત્રાંબાના નવી કલાઇ કીધેલાં વાસણો હમેશાં ઉજાળી ને રાખવાં અમઠાં રાખ્યાથી નવસાગરના ડાઘા પડી જાય અને વાપરવા આગમચ પણ ઉજાળીને લેવા. સીસું જેવી કથાઇનું વાસણ અગર ફટકડીએ નુજતાં ફટકો કાળો થાય છે, ખોટી કલાઇ હોય તો તેમ થતો નથી.

ત્રાંબાની તપેલીઓ ચુલ્હે ચઢાવવા આગમચ તેને બહાર ધુગની રાખ પાણીમાં ભીનવી ને લગાડવાથી મેસ ચઢશે નહિ તળી-આમાં તેલ યા ચરબી લગાડી ને વાપરવાથી મેસ વળગતી નથી, ઉનાળની વખતે તળીઆની ચરબી નીકળે નહિ તો સોડા ખાર લઇ ધોવી

મેસ વળગેલી કાઢવા સરકો અથવા લીંબુની ચીર સાથ નીમક ઘસવાથી સાફ થશે, ઘણી ખરાબ થયલી તુરત નીકળતી નથી

કાટ ચઢેલો પણ ઉપલી રીતે નીકળે છે

વાસ લાંબો વખત પડી રહેલાં વાસણમાંથી કાઢવા તેમાં પાણી રેડી ઉકાળતી વખતે એક ગરમ આતસનો ટુકડો નાખી જોસ આવે ને ઉતારી, બીજા સોજા પાણી નથા રાખે ઉજાળવા.

માછલીનો વાસ કાઢવા બાગની મટોડી લઇને ઘસવાથી ને વાસ નીકળી જશે, અથવા રાઇના પાણીએ ધોવા

ચીકાશ કાઢવા પાણી સાથે કાદાની છાલ અથવા કોબીના પાંદડા ચુલ્હે ઉકાળવાં.

ત્રાંબાની કીટલી સાફ કરવી પાણી ગરમ કરવા વપરાતીમા નીચે જે પોપડી બાઝી રહે છે તેને સારૂ એક સોજુ ધોઇને સાફ કીધેલુ કાલુ માછલીનુ કોટલુ નાખી રાખવાથી સોજી રહેશે.

પોપડી બાઝેલી કાઢવા પાણીમા રાખ ભેળની, સરકો ને નીમક, પટેટાની છાલ અથવા તો વોશીંગ સોડા પાણીમા પીગળાવી, એમાની કોઈ પણ ચીજને વાસણમા ચુલ્હે નાખી ઉકાળવાથી નીકળે છે

તળીઆમાં ખાધાની ચીજ બળીને વળગી રહેલી કાઢવા પાણી રેડી ચુલ્હા ઉપર ગરમ કરવુ, થોડો સોડાખાર નાખવાથી જલદી નરમ થઇ નીકળી જાય છે.

અમકુ ઘસીને કાઢવુ હોય તો જાડુ કાચુ નીમક અથવા પીળી ઇંટની ભુકી ને સરકામા ભેળીને ઘસવુ, કોઇબી જાતની ધાતુના વાસણો ઉપલી રીતે સાફ થશે.

ઘણાં વાસણોને સામટો તાપ એક ચુલ્હા પર લગાડવાની રીત ત્રાબા અથવા કોઇબી જાતની ધાતુના વાસણો એકજ ચુલ્હે એક એકની ઉપર ચઢાવ્યા હોય તો દરેકના ઢાકણાઓ ઉપર થોડા કાણા પાડવાથી નીચલા વાસણની વરાળથી ઉપલામાની ચીજ પણ સાથે ગરમ થાય છે તેવી રીતે બનાવેલા તૈયાર વાસણો પણ મળે છે

ત્રાંબામાં ભેળેલુ પારખવા તેની ઉપર સુરા ખારના તેજાબ Nitric acid ના થોડા ટીપા નાખ્યાથી ધોખડની ભેળ હશે તો તુરત ભુરો અથવા કાળો રગ થઇ જશે

ભાંગેલી ચીજો વળગાડવા માટે આગળ આપેલુ છે.

નવી ત્રાંબાની ચીજો ચળકટી રાખવી હોયતો જાતનો દારૂ Alo મા ભીનવી રાખી ને આતશની નજદીક સુકવ્યાથી ઘણો વખત બેર સોજી રહે છે તુછીઆ વગર ઉપલીજ રીતે સુકાવા દેવુ

સરકો ને બારીક રેતી ભેળીને ઘસવાથી પણ કલાઇ વગરની ત્રાબાની ચીજો ચળકટી થશે કોલસાની ભુકી ને ટરપીનટાઇન સાથ લેવી.

કોપરબ્રાસ, કાંસુ.

૫૬-કોપરબ્રાસ સોજુ ચીનાઈ ચાલુ ઘસડીને રાખ અથવા પીળી ઇટની ભુકીએ ઉજાળવાથી સોજુ ને ચળકટુ રહેશે.

ઝાંખું કોપરબ્રાસ ચળકટું કરવું આટો, નીમક ને પીળી ઇટની ભુકી એક સરખા વજનની સરકામાં મેળવી ને લગાડવાથી ઘણુ જુનુ ને ઝાખું પડેલુ કોપરબ્રાસ સોજુ થાય છે.

નીકલ પ્લેટની ચીજો પણ ઉપલી રીતે સાફ થઇ શકશે

સોનેરી રંગ જેવું ચળકટું કરવા માટે લીબુને પાણીમા ભીનવી તે છાલ કાઢી લઇ તેની ઉપર પીળી ઇટની બારીક ભુકી સાથ ઘસીને પછી સાબુના પાણીએ ધોવુ.

મીઠા તેલમા કેસર પીગળાવીને લગાડવા પછી ધોવાથી કોપરબ્રાસ સાફ થશે.

કોપરબ્રાસમા ખટાસવાલી ચીજ રાખવાથી કાટ ચઢશે

કાંસાની ચીજો પણ કોપરબ્રાસને મળતી હોય છે, પીત્તળને કથીર મેળવ્યાથી હલકુ કાસુ બને છે, ત્રાબુને કથીરની મેળવણીથી સોજુ કાસુ બનશે, એમા ખતાસની ચીજ રાખવી નહિં.

ઘંટ બનાવવાની કઠણ ધાતુ ત્રાંબુ, કલઈ, જસત તથા લોખંડ મેળવ્યાથી બને છે.

ઉપલી ચીજો સાફ તથા પૉલીશ કરવા પીત્તળમા જુવો.

ભાગેલુ વળગાડવા માટે ધાતુમા આપેલા મુજબ કરવું.

જર્મન સીલ્વર-ઇલેક્ટ્રોપ્લેટ સાફ કરવાની રીત.

૫૭-જર્મન સીલ્વર સાફ કરવું ફટકડી, નીમક, ક્રીમ ઓફ ટાર્ટર સર્વે એક સરખા વજનનું પાણીમા ઉકાળી તે પાણીથી ધોઇ ને સુકાયા પછી ચાકની ભુકી શેમોઆ લેધર ઉપર નાખી ઘસી ને લુછવાથી ગમે એવી ઝાખી પડેલી ચીજો તદ્દન નવી જેવી થાય છે એમોનીઆનુ પાણી લગાડવાથી ચળકટુ થશે.

ઓલીવ ઓઇલ, પાણી અને નવસાગરનો અર્ક Spirit of Sal amoniac બધું એક એક ઔંસ તથા કળીચુનો બે ઔંસ ભેળી ઝાંખી પડેલી ચીજ ઉપર ઘસીને લગાડવાથી ચળકટી થશે.

મીઠાનો તેજાબ Muratic acid લગાડવાથી કીટાઇ ગયલું સોનું થાય છે, છેલ્લે પૉલીશ કરવા કોઇપણ જાતનો પ્લેટ પાઉડર લખેલો છે તે વાપરવો. રૂપાની રીતે પણ સાફ થશે

ચાલુ શેમોઆ લેધરે ઉપથી ધાતુની ચીજો લુછવી ભાગેલા માટે ધાતુમા આપેલું છે

જર્મન સીલ્વર નીચલી મેળવણીથી બને છે એક ભાગ જસત, એક ભાગ નીકલ નામની ધાતુ ને બે ભાગ ત્રાંબુ એમા હોય છે

ઇલેકટ્રો પ્લેટેડ ચાહેની ખાલી કીટલીમાં છેલ્લે ખળખળતુ પાણી રેડી થોડી મિનિટ રહેવા દઇ પછી કાઢી નાખવુ, જેથી કીટલી ગરમ થવાથી અંદરનો ભાગ તુરત સુકાઈ જશે.

ઇલેકટ્રો પ્લેટ સાફ કરવા બીડીમાની બળેલી રાખ વાપરવી.

ગોબા વાસણના કાઢવા કોઈપી જાતની ધાતુ, જર્મન સીલ્વર અથવા રૂપાના વાસણમા બેઉ બાજુ પર જાડા કપડાનુ પડ મુકી ગોળ મુડા વાલી જાડી લાકડી યા મુદ્દવાનો બતો લઈ જ્યાથી ગોબાનો ઉપસેલો ભાગ હોય ત્યા સંભાળીને ઠોકવાથી વાસણ સરખુ થશે

લોખંડ, બીડ તથા સ્ટીલની બનેલી ચીજો હથીઆરો વિગેરે.

૫૮—લોખંડની ચીજો સાફ રાખવી વેસલીન, ચરબી અથવા કેરોસીન તેલ થોડુ લગાડીને લુછી નાખવુ

કાટ કાઢવા માટે નીચલી ઘણીક રીતો લખી છે. સરકો ને નીમક ગરમ કરી લેવુ અથવા તો લીંબુ સાથ નીમક બારીક વાટીને ઘસવુ

કાદાને કાપી કાટ ઉપર ઘસી એક દિવસ રહેવા દઈ ને પછી કેરોસીન તેલ અથવા ટરપીનટાઇનમાં પીળી ઈટની ભુકી ભેળી વાપરવી

મીઠાં તેલમા બે દિવસ બોળી રાખ્યા પછી કઠણ કળી ચુનો ઘસવો.

કપુરનો થોડો ટુકડો ડુક્કરની ચરબીમા ચુલ્હે પીગળાવી ને કાટ ઉપર ઘસવાથી લોખંડ પાછુ તદ્દન નવું જેવું થાય છે

પૉલીશના કાગળ અથવા તો એમરી પેપર ઘસ્યાથી કાટ નીકળી જશે.

ઓકસેલીક એસીડ અથવા તો સૉલ્ટસ ઑફ લેમન લગાડવાથી કીટાયલી ચીજો સાફ થશે. પેરેફીન પણ વપરાય છે

ટંકણ ખાર Borax ને બેનઝાઇન Benzine એક સરખાં વજનનું ભેળી ને ઘસવુ.

લોખંડનાં હથીઆરો ખોરાકી માટે વપરાતા જેવા કે ખીમો કરવાનો સંચો, કાફી દળવાનો, એવી ચીજોના કાટ કાઢવા ગ્લીસરીન વાપરવુ, કોઇ જાતના તેલો નાખવાથી ખોરાકીમા તે જવાથી બીગડી જાય છે

લોખંડની ચીજો બંધ કરી રાખતાં કીટાઇ જતી અટકાવવા સારૂ કળી ચુનામા પાણી રેડી નરમ થઇ નીચે બેસી જાય ને નીતર્યું પાણી કાઢી લઇ સાથે ઓલીવ ઓઇલ મેળવી ઘટ પેસ્ટ જેવુ બનાવી જાડુ પડ લગાડવુ, નાની ચીજોને ઉપલો પેસ્ટ પાતલો લગાડીને પછી કાગળમાં વીંટાળીને રાખવી કાટ કાઢવા સરકો ને નીમક લેવુ

લોખંડનો સામાન બહાર તડકું યા વરસાદમાં ચાલુ રહેતો હોય તો નીચલી મેળવણી લગાડવાથી ખરાબ થશે નહિં, અર્ધો રતલ રાજમની ભુકી અને અર્ધો રતલ એસફલતમ Asphaltum (દામરની બનેલી ચીજ) ટારનુ તેલ Tar oil બે રતલ સર્વે ભેળી બંધ કીટલીમા ચુલ્હે ગરમ કરી ઠંડુ પડે ને પીછી વડે લગાડવુ, ચુલ્હા ઉપર ગરમ થતી વખતે સળગી ઉઠે નહિ તેની સંભાળ રાખવી, માટે બંધ કીટલી વાપરવી

રંગ લગાડીને ઉપલો સામાન બહાર રાખ્યાથી પણ સોજો રહેશે

લોખંડની સાંકળ સાફ કરવા સહેજ ગરમ કરીને કઠણ બ્રશ વડે ઘસ્યાથી ઉપરનો કાટ કચરો નીકળે છે, જોઇએ તો કોઇબી જાતનો પાતળો રંગ નાની પીછી વડે લગાડવો.

મીજાગરાં કીટાયલાંમાં તેલ રેડવુ, ચીંચીં અવાજ અટકાવવા નરમ સુખડપેનની અણી વડે ઘસવી અથવા સુકો સાબુ લગાડવો.

તારની જાલી ઉપર ટરપીનટાઇનને કોઇબી જાતનું વારનીશ અથવા ગોલ્ડ સાઇઝ ભેળી ઘણુંજ પાતળું પીછી વડે લગાડવાથી જલદી કીટાઇ જશે નહિ.

તારની ચાહેની ચારણીમાંથી ડાઘ કાઢવા નીમક ઘસીને પછી ગરમ પાણીએ ધોવી.

પલંગની જાલી Mattress નવી હોય તેજ વખતે કેરોસીન તેલ અથવા વેસલીન લગાડી ઘસડીને લુછવા પછી તે પર ન્યુસપેપર અથવા તો સોજા બ્રાઉન પેપર યા તો કપડુ પાથરીને તેની ઉપર ગોદડાં નાખવાથી લોખંડનો કાટ લાગતો નથી.

લોખંડ સફેદ રંગનુ કરવા નવસાગર Amonical salt ને પારો Mercury સરખા વજનનું પાણીમા પીગળાવી સાથે લોખંડ ને ચુલ્હે ઉકાળી તદન લાલ થાય ને કાઢવાથી રૂપાં માફક ચળકશે.

નવાં લોખંડના વાસણો ચુલ્હા પર વાપરવા આગમચ ચરબી બધે લગાડી સહેજ ગરમ કરી ને પછી ઘસીને ઠંડુ થયા પછી લુછવુ, છેલ્લે સાબુના પાણીએ ધોવાં. રાખને પાણી ભળી ચુલ્હે ઊકાળવા પછી વાપરવા

પાણીની ટાંકી ગળે નહિ તેવી વોટરપ્રુફ બનાવવા માટે એક ભાગ બેલ તેલ, બે ભાગ તાવેલો સરસ, થોડીક મુડદાર સીંગ Litharge ઉકાળી ટાંકીઓના તળીઆમા લગાડી સુકાયા પછી પાણી ભરવુ, નવીને પણ રંગ લગાડી વાપરવી

લોખંડની ગળતી ટાંકીમા નીચલી મેળવણી પુરવાથી કાણુ બંધ થશે બેલ તેલ, સીંદુર Red lead, સફેદો White zinc સર્વેને મેળવી ઘટ લાહી જેવુ કરી વાપરવું

ઉપલી ઘટ મેળવણી એક લાકડાના પીપ અથવા મોટા ડાબડામા બહારથી તેમજ અંદરથી બધું લગાડી ફાટો પુરી નાખ્યા પછી અંદરની બાજુમાં તાજી મેળવણી ઉપર સરખુ પ્રાઉન જાડુ કાગળ વળગાવવુ કાગળની બેઉ બાજુ ઉપર પણ એજ લગાડયાથી બરોબર વળગી જાય છે, બે ત્રણ દિવસ પછી બધુ સુકાય કે વપરાસમા લેવુ

એ મેળવણીથી વોટર પ્રુફ બનશે ને તે વાસણ પાણી ભરવામાં કામ લાગશે

બીડની બનાવેલી ચીજો.

લોખંડને ગરમ કરી ઓટીને બનાવેલી બીડ Cast Iron ની ચીજો પડવાથી કોઇ વખત ભાગશે, રંગ ચઢાવ્યાથી સોજી દેખાય છે. પેરેફીન અથવા તેલ લગાડવાથી પણ સાફ રહે છે.

લોખંડના પલંગ કાળા રંગના ઇનેમલ કરેલા હોય તેને ચળકટા રાખવા પાતળુ પાણી જેવુ મીણુ સાથે ટરપીનટાઇન ફ્લેનલના કપડા ઉપર લગાડી લુછવુ અથવા તો પેરેફીન એક કપમા સફેદ લાખ મેળવીને ઘસવુ.

બાઇસીકલનુ ઇનેમલ પણ પલંગની રીતે સાફ રાખવુ

લોખંડના પલંગો સફેદ રંગના ઇનેમલના હોય તો ને સાબુના પાણીએ ધોવા.

લોખંડના પલંગ ખસેડવાની રીત હમેશાં પૈડા સાથે ઘસડીને ખસેડવા, આખા ઉંચકતા કોઇ વખત છુટા બેસાડેલા ભાગો ખાચામાંથી નીકળી ને પડી જશે

લોખંડનુ કોઇપણ જાતનુ ઇનેમલ નીકળી ગયલુ હોય તો ધારવાળા હથિયાર અથવા પૉલીશના કાગળે ઘસીને બીજુ સોજુ ઇનેમલ પીંછી વડે લગાડવુ.

લોખંડના પૈડાં જડેલાં સામાનમાંથી ઢીલાં પડી નીકળી જાયતો તેના ખાચામા થોડુ પેરેફીન પાતળુ કરીને રેડી તુરત પૈડા દાબીને પેવાથી મજબુત વળગી જઇ પાછા નીકળશે નહિ.

લોખંડ તથા સ્ટીલનાં હથીઆરો વિષે.

ઘરના ઉપયોગ માટે થોડાક હથીઆરો હમેશાં કામનાં છે તેમજ થોડાક ચહડ ઉતર સાઇઝના ખીલા, સ્ક્રુ વિગેરે રાખવા.

હથીઆરને કીટાવા દેવા નહિ, ઉનનાં ગરમ કપડાંમા અથવા કાગળમાં વીંટાળીને બંધ રાખવા, વેસલીન અથવા ઓલ તેલ લગાડી રાખવાથી સોજા રહે છે.

લોખંડની કાનસ સાફ કરવા બેનઝોલ Benzol ના થોડા ટીપાં નાખી બ્રશ વડે ઘસવી, અથવા તો નરમ ગંધકના તેજાબમાં બોળી રાખવી.

લોખંડના હથીઆર પૉલીશ કરવા જાડા નમડાના કપડા ઉપર એમરી પાઊડર Emery powder અથવા તો પ્યુમીસ સ્ટોન Pumice stone ની ભૂકી પાણીમા ભેળીને ઘસવા પછી કોઇબી જાતની ભુકીને ઓલીવ ઓઇલમા મેળવીને લગાડવાથી ચળકાટ આપશે કાટ કાઢવા દારૂનો અર્ક લગાડવો, સાફ નહિ થાય તો ઊપલીજ રીતે ઘસીને લુછ્યા પછી સરકા સાથ એમરી પાઊડર લગાડવાથી સોજા થશે.

ચરખના ચક્કર ઉપર પણ ઉપલીજ કોઈબી ભુકી નાખીને ઘસવાથી પૉલીશ થઇ શકે છે.

સ્ટીલની ચીજો તલવાર, બકલ, બ્રોચ વિગેરે ને કળી ચુના સાથે ભેળીને રાખવાથી કીટાશે નહિ. એમરી પેપર ઘસીને ચામડાએ લુછવાથી ચળકશે.

તલવાર સાફ કરવા માટે પીળી ઇટની ભુકી તેલમાં અથવા ટરપીનટાઈન ભેળી ને ઘસ્યા પછી ગમથી સુકી ભુકીએ સાફ કરવી, કોલસાની ભુકી કે રાખ અથવા તો કેસર લગાડીને ચામડાંના ટુકડાએ લુછવાથી ચળકશે.

સ્ટીલની કોઇ પણ ચીજને ગમે એવા ઘાટની વાળવા સારૂ નરમ કરવી હોય તો ટરપીનટાઇન અને તેના બેવડા વજનનુ પેટ્રોલીઅમ ભેળીને ભીનવ્યાથી નરમ થઇ વળશે.

પીગળાવવા માટે આતશ ઉપર લાલ તપાવીને ગંધકનો ટુકડો તે પર ફેરવ્યાથી તવાઇને ટીપા પડશે.

કીટાય નહિં તેવું બનાવવા તાપમાં ખુબ તપાવી લાલ થાય ને પીછી વડે ઓલ તેલ લગાડવુ.

કાતર છરી વિગેરે ઉપલીજ રીતે સાફ રાખવાં, યા કાટ કાઢવો.

કાતરને કાનસ વડે ઘસવાથી ધાર ચાલતી થશે, બાટલીની કીનારી પર ઘસવી.

છરીની ધાર કાઢવા કાતર તેની ઉપર આગળ પાછલ ચાલુ કાપતાં હોઇએ તે મુજબ થોડો વખત ચલાવ્યાથી ધાર નીકળે છે, -અથવા કાચનાં ટુકડાની કીનારી પર ઘસવાથી સારી ધાર થશે.

છરી વપરાતાં પાતલી થયલી ઉપલી બાજુ પાછી કપાવીને સરખી ગોળ કરી શકાય છે.

મરડાઇ ગયલી સીધી કરવા આતશ ઉપર ગરમ કરીને પછી પ્યુમીસ સ્ટોન Pumice stone ઘસવો, અથવા તો ગરમ હોય તેજ વખતે સરખી સપાટ જગા ઉપર મુકી હથોડીએ ઠોકવી.

ગ્રામોફોનની વપરાયલી પીનો પણ ઉપયોગમાં લઇ શકાય છે, આરસીઓની ફ્રેમ પછવાડે પાટીઆ ઠોકવા ટેકસને બદલે વાપરવી, જમીનમા લીનોલીઅમ વિગેરે જડવા કીનારી પર મારવા માટે લેવી

સ્ક્રુ આટા ઘસાવાથી ઢીલા થયલા પર દોરો વિંટાળવાથી ટાઈટ થશે.

બ્રોન્ઝ.

૫૯—બ્રોન્ઝની બનાવેલી ચીજો સોજી રાખવા કપડા વડે માફ તેલ પાતલુ અવાર નવાર લગાડવુ એ રીતે તેની ઉપર કાટ ચઢશે નહિ બ્રોન્ઝના લાઇટના ઝુમર બ્રેકેટ વીગેરે બનેલા ઉપલી રીતે સાફ રાખવા સાબુના પાણીમાં ઊકાળ્યાથી પણ સોજુ થાય છે.

કાટ કાઢવો: કેરોસીન તેલ ઘસડીને લગાડવુ અથવા તો કકડા પડતા જોસ પાણીમા ઓળી કાઢી ગરમ હોય તેજ વખતે ફ્લેનલના કટકાને પીળા સાબુના પાણીમા ભીનવી તેની ઉપર જોરથી ઘસવુ, પછી સોજા કપડા યાતો શેમોઆ લેધરે નુછવુ

બ્રોન્ઝ ઝાંખુ થયલુ હોય તો તેની ઉપર ગોલ્ડ સાઇઝ તૈયાર બનાવેલુ વારનીશ જેવુ લગાડવાથી નવુ દીશે છે વારનીશ લગાડેલા ને કેરોસીનથી સાફ કરવુ

બ્રોન્ઝના સીક્કા કાળા થઇ ગયલા હોય તેને ઘસડીને નુછીને એમોનીઆ Amonia લગાડીને સુકાવા પછી પ્લમબેગો Plumbago ની ભૂકીની સાથે લોખડની બારીક ભૂકી ભેળાને બ્રશ ઉપર લઇ સીક્કા પર ઘસવી બ્રશ ઉપર મીણુ લગાડી ચીકણો રાખવો

બ્રોન્ઝને રંગ લોખંડ ઉપર ચઢાવવો એક પાઇંટ સ્પીરીટ ઓફ વાઇન, ચાર ઔંસ ગુદર, અર્ધો ઔંસ લોબાન સર્વે ભેળી ગરમ જગ્યામા બાટલી બંધ કરી રાખવી, અવાર નવાર હલાવી એક રસ કરવુ, ગુદર વિગેરે પીગળી ગયા પછી નીચે ઠરો બેસી જાય કે ઉપલુ નીતર્યું પાણી ગાળી લઇ લોખડને સહેજ તપાવીને પીછી વડે બે ત્રણ પાતળા હાથ તેની ઉપર લગાડવા. જુદી જાતના રગનુ બનાવવુ હોય તો ઉપલી મેળવણીમા લાલ પીળા ગેરૂની ભુકી અથવા તો બીજા કોઇ પણ રગની ઘણીજ બારીક ભુકી મેળવવી

જસત.

૬૦—જસતના વાસણો જેવાકે આઇસની પેટી, ટબ, બાલદી વિગેરે સાફ કરવાની જુદી રીતો

કેરોસીન તેલ સાથે રાખ ભેળીને ઘસ્યા પછી પાણીએ ધોવાથી સોજા થાય છે, રાખને બદલે વૉશીંગ સોડા લેવો. મકી સોપ તેમજ વીમ Vim નામની ભુકી વડે પણ સોજા થશે

સરકો ને ચુનો ભેળીને વાપરવો, પેરેફીનને જાડું નીમક ચુના સાથે જોઇએ તો ભેળવુ

પેરેફીન Parafin સાથે પીળી ઇંટની ભુકી મેળવીને બે ત્રણ કલાક વાસણને લગાડી રાખ્યા પછી વૉશીંગ સોડાના પાણીએ ધોઇને છેલ્લે ગરમ પાણી વડે ધોવાથી જસતના ગમે એવા કીટાયલાં ને ખરાબ વાસણો સોજા થાય છે.

ચલકટા પૉલીશ કરવા માટે એમરી પાઉડરને તેલમા મેળવીને લગાડવો, પછી તેની ઉપર સહેજ ચુનો છાટી ને નરમ કપડા વડે ઘસવાથી ચળકાટ આવશે.

ભાંગેલું વળગાડવા માટે આગળ આપેલું છે.

ગળતુ બંધ કરવા બાલદી અથવા ટબને નીમક વાટીને લાંબી નરમ કરી ભેળવુ, આધરામા તેને દાબીને ભરવા પછી મીણબત્તી સળગાવી ત્યા તાપ લાગે તેમ ધરવાથી નીમક લાબી વગેરે તવાઇને ખાચામા બરોબર બેસી જશે. ઠડુ પડયા પછી કઠણુ થઇ ગળતુ બધ થશે. ઇનેમલનાં વાસણનું કાણુ પણ એ રીતે પુરાશે

ગળતી બાલદીઓના તળીઆમા પાતળો દામર લગાડી સુકાય ને વાપરવી.

જસતનાં ટબ પાણી ભરવા અથવા નહાવાના વપરાસમા આવતા હોય તેને રગવા સારૂ અદર તેમજ બહારથી સેન્ડ પેપર પૉલીશના કાગળે જરા ઘસીને ખરબરૂ કરવુ, કચરો કાઢી નાખવો, સુવાળુ હશે તો રંગ બરોબર વળગશે નહિં એક હાથ પાતળો સફેદ રગ અથવા ઇનેમલ લગાડી તદ્દન સુકાયા પછી પાછુ પૉલીશનુ કાગળ અલગે હાથે ઘસી ને બીજો રંગનો પાતયો હાથ મારવો તે એક બે દિવસે સુકાયને છેલ્લો સરખો રગનો હાથ લગાડીને સુકાવા દેવું ત્રણ ચાર દિવસ થાય ને ઠંડા પાણીએ ટબને ભરી આખી રાત રહેવા દીધાથી રગ વધુ કઠણ ને સુકો થયા પછી વાપરવું.

જસત ઉપર ઈનેમલ ચઢાવેલાં વાસણો સાફ કરવા માટે પેરેફીન સાથ નીમક લઇ ફ્લેનલ વડે ઘસવુ, અથવા તો સફેદો બ્રશ પર લઇ ઘસ્યાથી સાફ રહે છે.

નહાવાના મોટાં ટબમાં નાહયા પછી બ્રશ વડે ઘસીને ધોવાથી સાબુ, મેલ, ચીકાશ વિગેરે કાઢી નાખ્યાથી હમેશાં સોજાં રહેશે જાત જાતની ભુકી, પેસ્ટ સાબુ આવે છે જેનાથી પણ સાફ થાય છે જોઇએ તો વૉશીંગ સોડા લેવો.

જસતનું પતરૂં ઝાઝુ કીટાતું નથી માટે રાંધણીઓની અથવા બીજી ચાલુ વપરાસની ટેબલો વગેરેની ઉપર તે પતરૂં જુદું મુકવું ના જડી લીધાથી સાફ હમેશાં રહેશે.

આઇસની પેટીનું જસતનુ પતરૂ પણ ઉપલી રીતે જોઇએ તો રંગવુ. બરાબર સુકાઇને વાસ નીકળી જવા માટે થોડા દિવસ વેર ઉઘાડી રાખવી. પેટીઓના ફાડીઆ ને રંગ લગાડવાથી કાઢતી વખતે કોઇ વખત વળગ્યા કરશે માટે તેને નહિ લગાડવો માછલી તથા બીજી વાસવાલી ચીજો એમા મુકવી નહિ.

પતરૂં સાફ કરવું.

૬૧—પતરાંની નવી ચીજો વાપરવા આગમચ ડુક્કરની ચરબી લગાડી તાપ આગલ ગરમ કરી તવાય કે ઘસડીને લગાડવાથી કાટ ચઢશે નહિ, પતરૂ ધોઇને ભીનાયલુ મુકવાથી જલદી કટાઇ જશે હમેશા લુછી સહેજ ચીકાશ લગાડીને રાખવુ

મોલ્ડ, દીશ, ફ્રોડીઆં નવા જસત યા પતરાના પહેલા ભઠ્ઠીમાં અમઠા ગરમ કરીને પછી કેક, મીઠાઇ સારૂ વાપરવાથી લાબો વખત ટકે છે

જુનાં મોલ્ડ સાફ કરવા ફ્લેનલના ટુકડા પર સફેદો Whiting નાખી ઘસવા, સાથે જોઇએ તો થોડુ ક ઓલીવ ઓઇલ ભેળવુ. કાગળ પર આટો લઇ ઘસવા.

ચીકણા વાસ આવતાં મોલ્ડને ચુલા પર પાણીના વાસણમાં મુકી થોડીક રાખ, સાબુ યા વોશીંગ સોડા કઇબી ભેળીને ઉકાળવાથી સોજા થશે.

કાટ પતરાંપરથી કાઢવા ઇંડાની સફેદી લગાડી ઘસીને લુછવા, અથવા નીમકને ચુનાની ભુકી ભેળી ઘસવી પતરાના ધાકણો માટે જામ જેલીની ખોરાકીની બાબતમાથી મળશે

પેરેફીનને કોલસાની ભુકી ભેળીને ઘસવાથી પણ કાટ નીકળશે. પતરાના દબામાથી કેરોસીનનો વાસ સરકાએ જશે.

ચળકતુ કરવા માટે એમોનીઆને સફેદો ભેળી ઘટ લગાડી સુકાયા પછી બ્રશ વડે ઘસીને સાફ કરવુ, જોઇએ તો સાબુ ભેળવો. એમરી પેપર અથવા સેન્ડ પેપરે પણ સાફ ચળકતુ થઇને કાટ નીકળે છે.

કીટલી તળીઆમાંથી કીટાયલી સાફ કરવા ઘાસનો પેંડો ભરી તેમા પાણી રેડી ચુલે ઉકાળતા પાણી બળી જાય કે પાછુ બે ત્રણ વખત રેડીને પછી ઉતારી ઠંડુ પડેને ઘસડીને ઉજાળવી. ગરમ કપડા ને કેરોસીન તેલમા બોળી લુછવી.

કોઇબી જાતની કીટલીના ઢાકણુનુ દીચકુ ભાગી જાય તો તેને બદલે તેજ માપનો બુચ પોવો તેમા ઉંધો સ્ક્રુ મુકી તે પર બુચને કાણુ પાડી સ્ક્રુમા ટાઇટ બેસાડવો, કીટલીનુ ઢાંકણુ ઉઘાડતી વખતે બુચ ગરમ નહિ થવાથી હાથ પણ દાઝશે નહિ.

કચરો ભરવાના ડબા, સુપડાં, Dustpan વિગેરેમાંથી ગલીચીનો વાસ કાઢવા ઘાસ અથવા જુના ન્યુસપેપર તેમા ભરીને સળગાવ્યાથી સાજા થશે, ધોઇને ફીનાઇલ રેડવું, ખોરાકી અથવા વાસ આવે તેવો કચરો બનતાં સુધી કાગળમા વીટાળી ડબામા નાખવો.

પતરામાં કાણું પુરવા તેને ફરતી રાજમની ભુકી નાખી તે કાણાના માપથી સહેજ મોટો બીજો પતરાનો ટુકડો તેની ઉપર ગોઠવીને આતશ અથવા ગરમ લોખંડ તેની પર મુકવું જેથી રાજમ તવાઇને ઠીંગડું વળગી જાય છે.

પીત્તળ ચળકતું રાખવાની રીત.

૬૨-પીત્તળનાં વાસણો ચળકટાં રાખવાથી શોભે છે. બાગમાની મટોડીએ સાધારણ રીતે ઉજાળવાથી સોજા રહેશે. નીચલી રીતોથી પીત્તળ સાફ થશે

આમલીએ ઘસીને પછી રાખે ઉજાળવા.

કેરોસીન તેલમાં અથવા કોપરેલમા પીળી ઇંટની ભુકી ભેળીને વાપરવી, તેલને બદલે ફ્લેનલના ટુકડાને સાબુનાં પાણીમાં બોળી સાથે ઇંટની ભુકી ઘસવી.

એમોનીઆ ઘસવાથી જુનુ પીત્તળ સોજું થાય છે

પૉલીશના કાગળે ઘસીને ઉપર વેસલીન લગાડવાથી કાળુ થશે નહિ. તૈયાર ઘણી જાતની પીત્તળ પૉલીશ આવે છે તેનેથી સાફ કીધા પછી પણ વેસલીનનો પાતળો હાથ લગાડવો

પીત્તળને પૉલીશ કરવા માટે લાંબીની ભુકીને ટરપીનટાઇન અથવા પેટ્રોલ સાથે ભેળીને ઘસવી, કેસરને ઉપલાં તેલમા મેળવ્યાથી પીત્તળ સાફ થાય છે.

મીઠું તેલ એક ઔંસ, ઓકઝેલીક એસીડ Oxalic acid એક આંસ, રોટન સ્ટોન એક જાતની ભુકી Rotten Stone ૭ ઔંસ ભેળીને પૉલીશ કરવા વાપરવુ.

સ્પીરીટ ઓફ વાઇનમા થોડી ચપરા લાખને હળદરની ભુકી પીગળાવી થોડા દિવસ રહેવા દઇ ને પછી પીત્તળ સાફ કરવા લેવી.

પીત્તળના હુક્કા, પઠહાની કડીઓ, પીનો વિગેરે કાળા થયલી વોશીંગ સોડાને પાણીમા અથવા તો સરકાને નીમક ભેળી ચુલે ઉકાળવાથી તેની ઉપરનો મેલને કાળાસ નીકળ્યા પછી કોઇ પણ જાતની પૉલીશ લઇને ઘસવાથી સોજી થશે.

બારુન હુક કપડાં ઉપર ટકેલા કીટાયલા સાફ કરવા માટે ગંધકની ભુકીને ત્રીપોલી પાઉડર Tripoli powder થોડા તેલમા મેળવી ઘસીને લગાડવો.

નકસીની ચીજો નાની હોય તો ઉપલીજ રીતે સાફ કરવી. મોટી ચીજો જેવી કે,

ઝુમરો તથા ઝુનના હાથાઓને ઉપલી મેળવણી ચુહવે ગરમ કરીને સ્પંજ કે ફ્લેનલ વડે ઘસીને લગાડવી, જોઇએ તો તેમા થોડા ટીપા પેરેફીનના નાખવા લીંબુનો રસ પણ ઘસવાથી નકસીની ચીજો સાફ થાય છે, છેલ્લા ગરમ પાણીએ ધોવુ અથવા લુછી નાખવુ

નકસીની ચીજોને પૉલીશ કરવા માટે એમરી પાઉડરની ભુકી તથા રોટન સ્ટોન Rotten Stone ની ભુકી તેલમા ભેળીને ઘટ બનાવી લગાડયા પછી ઘસડીને લુછવુ

નકસીમાનો કચરો, મેલ અથવા પૉલીશ કીધા પછી અંદરથી બરોબર નીકળે નહિ તો કઠણુ બ્રશ વાપરવો, અથવા નરમ કપડા ઉપર લીંબુનો રસ નીચવી સાથે નીમક લઇ ને નકશીમા ઘસ્યા પછી સાબુના પાણીએ ધોઇ નાખવુ

પીત્તળની ચાહની કીટલીઓ સાફ કરવા માટે ઓકઝેલીક એસીડ Oxalic acid અથવા તો લીંબુનો રસને નીમક ઘસવુ

પીત્તળના નામના પાટીઆં બારણામાં જડેલા, હેન્ડલ કે કબાટની કળ વિગેરે સાફ કરતી વખતે તેના માપને ઘાટનુ જાડુ કાગળ કાપી તે ચીજ ખાચામાથી ખુલ્લી રહે ને આજુબાજુનુ લાકડુ કાગળ વડે ઢંકાય તેમ ગોઠવી ને મુકવા પછી પીત્તલ સાફ કરવુ. એ રીતે લાકડાંની પૉલીશ અથવા રંગ ઉપર ડાઘો પડી ખરાબ થતુ નથી

પીત્તળની રકાબીઓમાં ડાઘ પડેલા જેવી કે બીડીની રાખ નાખવાની Ash Tray જેમા તંબાકુના ડાઘો પડેલા કાઢવા દારૂનો અર્ક Alcohol રેડી દાતના બ્રશ વડે ઘસવો, જો તે રીતે કીધા પછી પણ ડાઘો નીકળે નહિ તો ધોઇને ઉપરથી સરકોને નીમક ઘસીને લગાડવુ.

પીત્તળને સોના જેવું ચળકતું કરવા નવસાગરની બારીક ભુકી કરી પાણીમા મેળવી પીત્તળ ઉપર લગાડી અંગાર ઉપર ધરવુ ગરમ થાય ને તેની પર થુલુ અથવા સફેદો ઘસડીને લુછ્યાથી સોનેરી રંગનુ થશે

પીત્તળ કાળું થયલું ટંકણ ખારનુ પાણી કરી તેમા થોડા મીઠાંનો તેજાબ નાખી તેમા બોળી કાઢયા પછી જાડા નમદાના યા ફ્લેનલના ટુકડાએ ઘસીને લુછવાથી ચળકશે

પીત્તળની લાકડીઓ પરથી પડદાની કડીઓ સહેલાઇથી સેરવવા માટે કોઇ વખત વેસલીન કપડા પર લઇ લુછવાથી લાકડી લીસી રહેશે

ધાતુ કોઇબી જાતની ઉપર લખવાની રીત.

૬૩–સરકો અથવા ખાટા લીંબુનો રસ કાઢી તેમાં ત્રાંબાનો સીક્કો બે ત્રણ દિવસ નાખી ને કાળો રંગ પકડે કે પછી તેમાં પીંછી અથવા બરૂ બોળીને લખવુ.

જસત ઉપર સુખડ પેને લખેલુ લાબો વખત રહે છે, હાથે ભુસરવાથી ઝાખુ પડશે, છરી વડે ઘસવાથી નીકળતુ નથી પણ લખેલા દસકત વધુ કાળા દીસે છે

એલ્યુમીનમનાં વાસણો.

૬૪–એલ્યુમીનમના વાસણો ગરમ પાણીને સાબુથી સારા ધોવાય છે. મેલ વિગેરે લાગતી અટકાવવા ત્રાબાના વાસણ માફક કરવુ ઈંડાના કોટલા ઘસ્યાથી તળીઆમાની મેલ નીકળે છે.

વાસણોના તળીઆમાં ખોરાકી વળગેલી અથવા તો કીટલી-ઓમા ઠરો બાઝેયો કાઢવા માટે પણ ત્રાબાની રીતમા જુવો

ચીકાશ કાઢવા સારૂ કેરોસીન તેલમા કપડુ બોળીને ઘસવુ પછી સોજા સાબુના પાણીમાં ધોઇ નાખવાથી ડાઘ અથવા વાસ રહેતો નથી

લાકડાની ઝીણી રાખ કપડા ઉપર લઇ સુકી ઘસવી, અથવા તો મકી સોપ (Monkey Soap) એલ્યુમીનમના વાસણો સારૂ વાપરવાથી સોજા ને ચળકટા રહે છે. વીમ Vim નામની ભુકીથી પણ સોજા થશે

લાંબો વખત પડી રહેતાં ઝાંખા થયલાં હોય તો રેવનચી Ruhbarb પાણી સાથે વાસણમા નાખી ચુહલે ઉકાળવાથી ચળકટા થાય છે, અથવા પાણીમા થોડો ટંકણ ખાર ને એમોનીઆ ભેળી ધોવા

ભાગેલુ વળગાડવા સારૂ ધાતુમાથી મળશે.

એલ્યુમીનમના વાસણોમા ખારવાલી ચીજો એમોનીઆ વિગેરે નાખવાથી કાળાશ પકડશે. તેમજ ખટાશવાલી ચીજ પણ તેમા ઘણો રાખવાથી ખરાબ થશે.

પ્રકરણ ૮.

જાતજાતનાં પત્થર, હાથીદાંત, હાડકાં વિગેરે.

માર્બલ તથા રંગીન પત્થરો.

૬૫–માર્બલનાં ડાઘો કાઢવા સારૂ નીચલી કોઇબી રીત અજમાવવી. વોશીંગ સોડાનો એક લખોટા જેટલો ટુકડો ને તેટલોજ ખારસાબુનો ભુકો કરી પાણી એક કપ જેટલું લઇ સર્વે ચુહલા ઉપર પીગળીને પટ પેસ્ટ જેવું થાય ને કપડાંએ ડાઘો ઉપર લગાડીને સુકાયા પછી પાણીએ ધોઇ નાખવું. લાંબા દિવસનાં ડાઘો પણ એજ મેળવણી

એક બે દિવસ વેર તેની ઉપર લગાડી રાખીને ધોવુ ને જોઇએ તો ફરીથી લગાડવુ

સાબૂ સાથ પર્લ એશ Pearl ash લગાડી અર્ધો કલાક રાખી પહેલા ગરમ પાણી ને પછી ઠંડાથી ધોવુ, સાથે થોડુ ચુનાનુ પાણી ભેળવાથી લાબા વખતના ડાઘો નીકળશે, શાહીના ડાઘ પર ઓકઝેલીક એસીડ લગાડવી અથવા સાબુનુ પાણીને સરકો ભેળીને લગાડવો, અથવા તો ટેબલનુ બારીક નીમક ઘસ્યાથી ડાઘો જશે. લોહીના ડાઘો ડીસ્ટીલ્ડવોટર અથવા વરસાદનુ પાણી ને એલાબાસ્ટરની ભુકી ભેળી નુછવા. આયોડીન Iodine ડાઘ એમોનીઆ લગાડવાથી નીકળે છે. સીલ્વર નાઇટ્રેટ નામની દવાના ડાઘ પર જેવેલ વોટર લગાડવુ.

ચીકાશના ડાઘો કાઢવા ફુલર્સ અર્થ Fuller's earth ની ભુકીને ખળખળતા પાણીમાં ભેળીને લગાડી સુકાયા પછી બીજે દીવસે ધોવુ, બેનઝાઇનથી પણ જશે.

લોખંડનાં ડાઘો ઉપર લીબૂનો રસ અથવા ઓકઝેલીક એસીડ સ્પીરીટમાં ભેળી લગાડવી, અથવા સાબુ સફેદો ને સોડા બાઇકાર્બ પાણી સાથ ભેળી વાપરવુ

ચાકની ભુકીને પ્યુમીસ્ટોન દરેક એક ઔંસ અને વોશીગ સોડા બે ઔંસ પાણીમા મેળવી ઘટ થાય ને ડાઘો ઉપર ઘસવાથી તે નીકળી ને ચળકટો માર્બલ થશે

માર્બલ ઉપર પોલીશ કરવા માટે લાખીની બારીક ભુકી ને સફેદો પાણીમા મેળવી જાડા નમડાના કટકા ઉપર લઇને ઘસવુ, રગીન પત્થર પણ એ રીતે સાફ થશે.

મીણનો તેજાબ નરમ કરીને ઘસ્યા પછી સામાન ઉપર લગાડવાની મીણની પોલીશ નરમ કપડાએ લગાડયાથી માર્બલ ચળકટો થાય છે

રંગીન માર્બલને ચળકાટ આપવા માટે તેલનો સહેજ હાથ લગાડીને નરમ કપડાએ નુછવુ.

માર્બલ અથવા પત્થર ઉપર લખવા સારૂ એક ભાગ મેસ (કાજળ) ને ત્રણ ભાગ ટાર Coal Tar ભેળીને લખવુ, અક્ષર કોતરેલાં હોય તો ઉપલી મેળવણી તેમા પુરી દેવી, સીસુ તાવીને જોઇએ તો પુરવુ

માર્બલ ઉપર તરાહ પાડવી ચાહે તે પર ચીતારવુ, સ્પીરીટ ઓફ વાઇનમા લાખ પીગળાવી તેની ઉપર લગાડયા પછી ઘણો સોજો સરકો, નીમકનો અર્ક Spirit of Salt બેઉ સરખા વજનનુ ભેળી ઉપલા ચીતાર ઉપર રેડવાથી માર્બલ પોતીકી મેળે કોતરઈને તરાહ છુટી દીશી આવે છે

ખરબચો માર્બલ સફાઇ કરવા ફ્લેનલ અથવા નમડાના કટકા ઉપર એમરી પાઉડર Emery Powder છાટી અસ્ત્રીના તળીઆ

યા તો ધુંટની ઉપર તે કપડું વીંટાળીને સપાટ ઘસ્યા પછી છેવટે ચાકની ભુકી નરમ કપડા ઉપર લગાડી લુછી નાખવુ.

ભાંગેલુ વળગાડવા માટે આગલ આપ્યું છે

એલાબાસ્ટર-પ્લાસ્ટર વગેરે.

૬૬-એલાબાસ્ટરની સફેદ ચીજો મેલી થયલી સાફ કરવી બ્રશ વડે તેમાની ધુળ કાઢયા પછી દુધ પીછી વડે જેટલુ પીએ તેટલું લગાડયાથી સફેદ થઇ સુકાયા પછી ઉપર ઝીણી રજકણ જણાય તે ફુંક મારી ઉડાડી નાખવી; જોઇએ તો દુધમા પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસની ભુકી ભેળવી.

ચાક તથા સાબુની ભુકી દુધમા પીગળાવીને પીછી વડે લગાડવાથી નવુ જેવું દીસે છે, સુકાયા પછી ફ્લેનલના કપડાં વડે લુછવુ

કાંજીના પાણીએ પણ સાફ થશે. કઠણ બનાવવા ફટકડીનું પાણી નાખવુ

પૉલીશ કરવા મીણ તાવીને લગાડયા પછી નરમ કપડાંએ ઘસડીને લુછવી પ્લાસ્ટર અથવા એલાબાસ્ટરની ચીજો.

પારો Mercury ને બીસમથ Bismuth નામની દવા એક સરખા વજનની ચુહલા ઉપર તાવીને થડુ પડે ને તેમાં ઇંડાની સફેદી ભેળીને લગાડવી

પ્યુમીસ્ટોન Pumice Stone પાણીમા ઘસીને લગાડવાથી પણ ચળકાટ આવે છે

મીણ અથવા ચીકાશના ડાઘો કાઢવા સ્પીરીટ ઓફ ટરપી નટાઇન લગાડવુ અથવા ટંકણ ખાર પાણીમાં પીગળાવી નરમ કપડાંએ લુછવું

પ્લાસ્ટરના પુતલાં, સીલીંગ, તથા બારી બારણા ઉપરની જડેલી નકસીઓ વિગેરે ઉપલી કોઇ પણ રીતે સાફ થઇ શકે છે.

ટેરાકોટા નામની લાલ મટોડીના પુતલાં તથા બીજી ચીજો સાફ કરવા તેમાથી ધુલ કચરો કાઢીને એજ જાતની મટોડીને ગુંદરના પાતલા પાણીમા ભેળી પીછી વડે લગાડવી.

અકીકના પત્થર સાફ કરવા.

૬૭-અકીક ખરાબ થયલું વોશીંગ સોડાનાં પાણીમાં ચુહલે ઉકાળી થોડો વખત ઠેર ને પછી બ્રશ વડે ઘસીને ઠંડા પાણીએ ધોવુ, એવી રીતે ડાઘો નીકળે નહીં તો એમ બે ત્રણ વખત કરવું

અકીકનો પત્થર દરીઆ તથા નદીના કીનારાપરથી મળે છે, અને તેમા તરેહવાર રંગો હોય છે માટે જાતજાતના બનાવવા માટે ખરકના પત્થર પર ઘસવા. અકીક બનાવતી પણ આવે છે.

મોઝેક વર્ક.

૬૮–મોઝેક વર્ક રંગીન ઝીણા પત્થરના ટુકડાઓ ગોઠવીને બનાવેલી તરાહની ચીજોમા ધુલ યા કચરો બેઠેલો સાફ કરવા સારૂ નરમ પીછી યા બ્રશ વાપરવો, ઘણાજ બારીક ટુકડાઓ જાડા બ્રશ યા કપડાએ ઘસીને લુછવાથી નીકળી જાયે છે. એ ચીજો પડી જવાથી પણ બધુ ધુલ બહાર નીકળી આવશે, કાચ તે પર ઢાકવાથી સોજુ રહે છે

મોટા રંગીન ટુકડા જડેલુ મોઝેક વર્ક હોય તો તે પર સહેજ ભીનો કટકો પાણીમાથી તદન નીચવી કાઢીને લુછવાથી સાફ થાય છે

રંગીન ટુકડા નીકળેલા ખાંચામાં પાછા બેસાડવા પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસ પાણીમાં ભેળી ખાચામાં સભાળીને થોડુ પુરીને નીકળી ગયેલો ટુકડો ચીમટા વડે પકડી તેમા બરોબર બેસાડી દાબવો પ્લાસ્ટર સુકાયા પછી તે વળગી જશે.

હાથીદાંત વિષે.

૬૯–હાથી દાંતની કોઈ પણ ચીજ બંધ પડી રહેતા પીળી થઇ જાય છે જેમ બહાર હોય ને અવાર નવાર તડકુ લાગે તેમ સફેદ રહેશે.

લીંબુ અને નીમક ઘસ્યાથી સફેદ થાય છે. ચાકની ભુકી પાણી સાથ મેળવી લગાડવી

ફ્લેનલ ઉપર નીમક છાટી ને ઘસવુ, સાબુના પાણીએ ધોવુ, ટરપીનટાઈન લગાડવુ એવી કોઇ પણ રીતે સોજુ થશે, બ્લીચીંગ પાઉડરનું પાણી કરી તેમાં બોળીને તડકે મુકવાથી તદન સફેદ દુધ જેવુ થશે.

પૉલીશ કરવા પૉલીશનુ કાગળ ઘસીને ભીના કટકાએ લુછી ચાકની ભુકી છેલ્લે ઘસવી.

હાથીદાંતના ગુંથવાના સુઇઆ અણી આગળથી બુઠા થયલા સેન્ડ પેપર અથવા એમરી પેપર ઘસ્યાથી અણી પાછી થશે

જાડાને પાતળા કરવા સારૂ પણ ઉપલા કોઇબી કાગળ વડે ઘસવા.

નકસીની હાથીદાંતની ચીજો સાબુનુ પાણી ગરમ કરી બ્રશ અથવા પીછીએ ધોવી જોઇએ તો સાબૂને બદલે પ્યુમીસ્ટોનની ભુકી લેવી, છેલ્લે પાણી લઇને ધોઇ નાખવી

નકસીની ચીજને બારીક લાકડાના વહેરમા થોડું પાણીને લીંબુના રસના થોડા ટીપા નાંખી તે ચીજ ઉપર ભભરાવીને તદન સુકો થાય ને બ્રશ વડે સાફ કરી નાંખવુ લીંબુ વગર સુકા વહેરે પણ સાફ થશે.

હાથીદાંતના નાજુક દાગીનાઓ સાફ કરવા એક દિવસ ઠંડા પાણીમાં ભીંનવીને કાઢી લઇ કપડાં ઉપર પાણી નીગરઇ જાય

તેમ સુકાવા દેવુ, ઘસડીને લુછવાથી તેની ઉપરની બારીક નકસી અથવા કોઇબી રંગ હશે તે નીકળી જશે. સહેજબી પાણીના ટીપાં અંદર રહી ગયલા હોય તે ફુંક મારીને કાઢી નાખવા.

હાથીદાંત ઉપર રંગ ચઢાવવા ચુનો મુઠીભર લઇ પાણીમાં પીગળાવી પાતળો થઇ નીચે ઠરી જાયને ઉપરનુ નીતર્યું પાણી લઇ તેમાં હાથીદાત એક દીવસ વેર બોળી રાખ્યા પછી ફટકડીના પાણીમાં ચુહલે ઉકાળીને સુકાવા દેવુ

કાળા રંગ માટે કાળી શાહીમાં અવાર નવાર બોળવુ.

રૂપેરી રંગ કરવા માટે નાઇત્રેત ઓફ સીલ્વર Nitrate of Silver મા બોળી રાખી પીળો રગ થવા આવે ને સોજા પાણીએ ધોઇ તડકે મુકવાથી કાળો રગ થાય કે ઉચકી લઇ ઘસડીને લુછવાથી રૂપેરી ચળકટો રગ થશે

લીલા રંગ મટે સરકો જલ્લદ ને ત્રાબાનો કાટ Verdigris મેળવી ચુહલે ઉકાળવાથી થશે

લાલ રંગ માટે લીલું બનાવીને કીરમજમા છેલ્લે બોળવુ

બ્લુ રંગ સારૂ ગુલીનુ પાણી ને પોટેશ ખાર Potash લેવો.

બનાવટી હાથીદાંત ઘડાના કોટલાનો બારીક ભુકો ને આઇસીગગ્લાસ બ્રેન્ડી સાથે ઘટ ઘુટી જે ચીજનો ઘાટ બનાવવો હોય તેની ઉપર અથવા ખાચાવાળાં મોહડની અંદર સહેજ તેલ લગાડી ઉપલી મેળવણી રેડી બધાયા પછી કાઢવી રગ આપવો હોય તો સાથે કોઇ જાતના રગના થોડા ટીપા નાખવા

હાડકાંની ચીજો.

૭૦—હાડકાંને સાફ કરવા ફ્લેનલ ઉપર નીમક લઇ ઘસવુ.

ચળકતું કરવા પૉલીશના કાગળો ઘસવા પછી ચાક, ચુનો અથવા પીળી ઇટની ભુકીને કઇ પણ એમાંનું સરકા સાથ ભેળી જાડા નમડાના કપડા પર નાખીને તે પર હાડકાની ચીજ ઘસવી.

પીળું થયલું ચુહલા પર પાણી સાથ થુલું ભેળી ઉકાળવું અથવા ટરપીનટાઇન ઘસીને લગાડવાથી સફેદ થશે.

ભાંગેલી હાડકાંની ચીજ વળગાવવા બંને છેડા ગરમ થાય ને બેઉ છેડા જોડીને દાબીને ઠંડુ પડે ત્યાં સુધી ધરી રાખવા.

કુચકડું, અબરક.

૭૧—કુચકડું અથવા કાચબાની પીઠમાંથી બનેલી ચીજો જેવાકે બાલ ઓળવાના નીખીઆ, સુઇયા, બ્રશ વિગેરે બંને હાથની હથેળીમાં લઇને ઘસવાથી સાફ થશે, ચળકટા હાથીદાંતની રીતે કરવા.

અબરક એક જાતનો પદાર્થ ઘણી ગરમી ખમી શકે છે ચીમણીઓ બત્તીના દબા માટે બનાવેલી કાચ કરતા ઘણો લાંબો વખત ચાલે છે, તેની ઉપરની મેસ તથા ધોખડના ચુહલાની બાજુપર લગાડેલા અબરકના ટુકડા પર વળગેલી મેસ, સરકો ગરમ કરીને લગાડવો દારૂનો અર્ક લગાડવાથી પણ સાફ થશે

શીપની ચીજો.

૭૨-શીપ સાફ કરવા માટે બારીક વાટેલુ નીમક અવાર નવાર ઘસવુ.

શીપને ઝળકાટ આપવા અકીકની બારીક ભુકી તે પર ઘસ્યા પછી ગરમ પાણીમા ધોઇને જાડા કપડા પર લાખીનો ભુકો Putty Powder ઘસવો.

પ્રકરણ ૧૦.

જમીનને લગતી બાબતો.

કોબો પત્થર તથા કોડી જડેલી જમીન.

૭૩-કોબાની જમીન ઉપરનો કચરો કાઢવા આગમચ થોડુ પાણી છાંટવાથી કોબો સારો રહેશે અને ધુળ પણ ઉડતી નથી. ફાટો સીમેન્ટે પુરવી

પત્થરની જમીનના ડાઘો ભીના કપડા વડે લુછ્યાથી સોજી થાયને ગરમ પાણીમા સાબુ પીગળાવી એક ચમચો પેરેફીન નાખીને ઘસવુ.

લીલ પત્થર ઉપર બાઝેલી પાણીમા કાર્બોલીક એસીડ અથવા એમોનીઆ નાંખીને બ્રશ અથવા ભુતારાએ ઘસવાથી નીકળીને પાછી થતી નથી.

કોડીના ટુકડા જડેલી જમીનને પાણીમા ભીનાયલું કપડુ અથવા બ્રશ વડે થોડે થોડે દિવસે ધોવાથી સાફ દીશે છે.

ડાઘો કોડી નવી જડેલી જમીન ઉપર ચુના તથા સીમેન્ટના અમથા ધોવાથી નીકળે નહી તો ગંધકનો તેજાબ Sulphuric Acid પાણીમા ભેળી તેની પર ઘસ્યા પછી સોખ્ખ પાણીએ ધોઇ નાખવી. પૉટેશ પરમેગનેત પાણીમા પીગળાવીને ડાઘો કાઢવા

એસીડ કોઇ પણ જાતની વાપરતી વખતે તેના છાટા હાથ પગ પર ઉડવાથી દાઝે નહી તેની સભાળ રાખવી

જમીન પરની ઊધઇ કાઢવા ભીંતમા જુવો.

લાદી જડેલી.

૭૪–રંગીન લાદી ઉપર રોજ પાણીથી ભીનવેલુ કપડું ફેરવ્યાથી ચોખ્ખી ને ચળકટી રહેશે, તે પર ઘણું પાણી રેડીને ધોવાથી ફાટોમા પાણી પચી લાદીઓ ઉપસીને નીકળી આવે છે.

વોશીંગ સોડા પા રતલ, પીળો સાબુ પા રતલ, પાણી ગરમ એક ગેલનમાં પીગળાવીને કઠણુ બ્રશ વડે ઘસ્યા પછી ઠંડાં પાણીમાં કટકો ભીનવી લુછવી.

પેરેફીન છાંટી તેની ઉપર થોડી બારીક રેતી નાખીને લુછવાથી પણ સાફ થાય છે.

ડાઘો કાઢવા લીંબુ ને નીમક ભેળી ઘસી ને થોડો વખત રહેવા દઇ સાબુના પાણીએ ધોઇ નાખવુ, અથવા તો દુધ ને પાણી ભેળી ને લગાડવાથી ચળકટી થશે.

ચીકાશવાળી ચીજ કોઇબી જમીન ઉપર પડે કે તુરત ઠંડુ પાણી તે પર રેડવાથી બધાઇ જઇ જમીનમાં ચીકાશ પચતો અટકશે, પછી તુરતજ જાડા કપડાએ સાફ કરવી.

ચળકટી પૉલીશ કરવા માટે કોઇ વખત સુકાં કોપરાંની વાટી ઘસવી.

બેલ તેલ બે ત્રણ મહીને લગાડીને પછી કપડાંએ ઘસીને લુછવી અથવા તો પાતળું તાવેલુ મીણ આવે છે તે લગાડયાથી પણ પૉલીશ થશે.

કોઇબી જાતની પૉલીશ લગાડવા પછી તદન લુછી નાખવી જરા પણ ચીકણું રહેવાથી પગ સરી જાય છે.

ઓઇલ કલોથ અથવા લીનોલીયમ પાંથરવું, સાફ તથા પૉલીશ કરવું.

૭૫–લીનોલીયમ પાંથરેલું જમીન ઉપર રંગીન તરેહનુ પાણીના ભીના કપડા વડે અવાર નવાર લુછવુ. નવું પાંથરવા આગમચ બે ત્રણ દિવસ સુધી ખુલ્લુ કરીને રાખવાથી તેની કરચલી દુરો નીકળી જઇ સરખું થાય ને જમીન ઉપર પાંથરવુ.

જમીન ખાડા પડેલી ખરબચડી હોય તો ઉંચુ નીચુ પથરાયાથી જલદી ઘસાઇને ફાટી જાય તે માટે બારીક લાકડનો વહેર ખાડામા નાખી સરખી સપાટ જમીન કીધાથી લીનોલીયમ સીધુ રહેશે. જોઇએ તો નીચે જુના ન્યુસપેપરો પાંથરવા.

લીનોલીયમના સાંધાઓ ટેકસ ઠોકવાને બદલે સરસે વળગાડવાથી સરખા મળી જાય છે સખત તડકો લાગવાથી રંગ તવાય છે, તેની સંભાળ રાખવી, ટેકસને બદલે ફેર્મોઆફની જુની પીનો જડવા સારું વાપરવી. નવાં પર સરકોને ઓલીવ ઓઇલ ભેળી લગાડવું.

સાફ કરવા દુધને પાણી ભેળીને વાપરવુ અથવા સગસનું પાતળુ પાણી ગરમ કરી લગાડવાથી ચળકશે, અને બીજી પૉલીશ માફક ચીકાશ લાગી તે પરથી પગ સરી જતો નથી

૫ કા પાણીમા કેરોસીન તેલ અથવા ટરપીનટાઇન ભેળીને લુછવું અથવા પેરેફીન ફ્લેનલના ટુકડા ઉપર નાખી ઘસવુ.

જુનું ઝાંખું પડેલું લીનોલીયમ ચળકતું કરવા માટે સાધારણ મીણ અથવા મીણબત્તીનો ટુકડો તાપમા પીગળાવી તેમા ટરપીનટાઇન રેડી ઘટ બનાવીને પછી કપડાં વડે ઘસડીને લગાડી સોજા કપડાંએ લુછી નાખવુ, જોઇએ તો મેળવણીમાં બાર સોપનો ટુકડો ભેળવો. પાણીમાં ટ કણ ખાર ભેળી ને ફ્લેનલ વડે લુછી સુકુ કરવુ

ગાલીચો સાફ રાખવો તથા તે પરના ડાઘો કાઢવા.

૭૬–ગાલીચો પાંથરવો કોબાની જમીન હોય તો નીચે જાડા સરખા બ્રાઉન કાગળો પાથરીને પછી નાખવાથી વધુ વખત ટકશે, તેની ઉપરનો રોજ બ્રશ વડે કચરો કાઢવો હાલમા નવી જાતનો સચો Vacuum cleaner આવે છે જે ઉપર ચલાવ્યાથી ગાલીચામાની ધુળ કચરો વિગેરે તેમા પોતીકી મેળે હવાના દબાણથી ખેંચી લઇને તેમાં એકઠો થાય છે ગાલીચાના દોરાના વળ પ્રમાણે સીધો ફેરવવો.

કરચલી કાઢવા એડી વગરના ચામડા યા રબરના બુટે ભાર મુકીને સરખા પગ ઘસીને ચાલવું.

ગાલીચો સાફ કરવો ઉચકીને એકુ બે માણસ સાથે ઉભો પકડવો અથવા ટાગીને લાકડી વડે ઉંધી બાજુએ ઠોકવાથી ધુળ બહાર નીકળશે, સવળી બાજુ પર ઠોકતા ધુળ ઉલટી અદર ભરાઇ જશે

થોડોક વખત તડકે મુકવો કે અદર કોઇબી જાતની ઉધઇ કે જતુઓ થયાં હોય તો નીકળી જાય લાબો વખત તડકે રાખવાથી ગાલીચાના રગ ઝાખા પડશે.

ઠડીના મુલકમા બરફવાલી જમીન પર પાથરી ઉપર બરફના નાના ટુકડાઓ નાખી કઠણ બ્રશ વડે ઘસવાથી મેલ કચરો નીકળી સાફ થશે.

ગાલીચામા ઉધઇ નહિ લાગે તેમ કરવા નીચે થોડો ટ કણ ખાર ને કપુરની ભુકી છાટવી.

ઉધઇ લાગી હોય તો કોઇબી જાતનુ જાડુ કપડુ અથવા ટુવાલ પાણીમા ભીનવી નીચવી કાઢીને સરખો ઉધઇ લાગેલા ભાગ ઉપર પાથરીને ગરમ અસ્રી તે પર ફેરવ્યાથી કપડુ સુકાઇ જાય કે ઉચકી લેવુ, એ રીતે બીજી બાજુ જ્યાં પણ ઉધઇ હોય ત્યા કરવુ, આથી તેનો નાશ થશે અને ગાલીચાનો રગ પણ બગડતો નથી.

રસ કપુર Corrosive sublimate નામની દવા પાણીમાં ભેળી રપજ વડે લગાડવી. ઉપલી રીતમાંથી કોઇ પણ અજમાવવી.

આંચાહ કે ઉંધઇ થતી અટકાવવા માટે નીચે સુકાં લીમડાના કે તમાકુના પાંદડા પાંથરીને ઉપર ગાલીચો નાખવો, અથવા કાળાં મરી કે મરચાંની ભુકી નીચે નાખવી.

ઝાંખાં પડેલા રંગો માટે તેને મળતા વોટર કલર લઇને પીંછી અથવા સળી પર રૂ વીંટાળીને તર્રાહમાં પચાવ્યાથી સોના થશે, રંગને બદલે રંગીન શાહી જોઇએ તો વાપરવી. નીમક, સોડાખાર, ફટકડી અથવા એમોનીઆ કઇ પણ એક ભાગ લેવુ ને પાણી ત્રણ ભાગને સુમારે મેળવી તેમા બ્રશને સહેજ બોળી લુછવાથી પણ રંગ સુધરશે.

ગાલીચાના ડાઘ અથવા રંગ ઝાંખા પડેલા માટે નીચલી કોઇ પણ ચીજ અજમાવી જોવી. સોજી નીમક સહેજ પાણીમાં પ્રસરાવી છુટું લેવુ અથવા સાથે થોડો ચોખાનો આટો અથવા થુલુ ભેળીને ગાલીચા ઉપર છાંટીને બ્રશ ઘસવાથી રંગ દીપી નીકળે છે, પછી તે ઝાટકી નાખવો. કાચા પટેટાને બારીક ખમણીને તેનો ભુકો પણ બ્રશ ઉપર લઇને ઘસવો, સુકાઇ જાય પછી ગાલીચો વાપરવો

જુના ગાલીચાને ધોવાથી પણ સાફ થાય છે, અથવા તો રંગ ઘણો ઝાંખો થાય તો પાછો કોઇ પણ જાતનો રંગાવ્યાથી નવો જેવો દેખાશે.

ધોવાની રીત છાંયાવાળી જગામા ટાંગીને પાણી સીંપવાની નાની ઝારી વડે તે ઉપર જોરથી પાણી મારી સાફ થાય ને નીગરાતો રાખી સુકાવા દેવો

સોજી જમીન ઉપર મુકીને સોડા ખારનુ પાણી બનાવી કડણ બ્રશ વડે ધોવાથી પણ સાફ થાય છે.

ગાલીચાને સરખી ઘડી વાળીને રાખેલો હોય તે કોઇ કોઇ વખત ઉઘાડવાથી સળ પડતા નથી, ગોળ રોલ કરીને રાખેલો વધુ સરખો રહે છે. તમાકુ, આખાં મરી, ટંકણ ખાર અથવા કોઇ પણ જાતની સ્ટ્રોંગ વાસની ચીજ તેના પડમાં મુકવાથી કસારા અથવા ઉધઇ લાગી કરડી ખાતો બચશે. નેફ્થલીનના બોલ નાખવા.

મેલ કાઢવા ચાહ બનાવી પાણી કાઢી લઇ તેનો છુછેર પાંથરી બ્રશ વડે ઘસવો અથવા ન્યુસ પેપરની ઘડી વાળી પાણીમાં ભીનવી નીચવી કાઢી તેના બારીક ટુકડા કરી ઉપલી રીતે સાફ કરવા વાપરવુ.

એમોનીઆ છુટો અથવા સાથે ઇથર અને સાબુ પાણીમા પીગળાવી સ્પંજ વડે લગાડવો, કોઈબી રીતે સાફ કરતી વખતે ઘણું પાણી લઇ ભીનવવો નહિ.

ટરપીનટાઇન થોડુંક લેવુ, તેમાં જોસ પાણી સાથે ભેળીને બ્રશ અથવા સ્પંજ વડે કોઇ વખત લગાડવાથી પણ રંગ ઝાંખા પડતા નથી.

ગરમ પાણીમાં બળદનો પીત્તો Ox Gall ભેળી ફ્લેનલના કપ ડાએ નુછવાથી રંગ પાછા દીપી નીકળશે.

ડાઘો ચીકાશ તેલ અથવા ગુદર મીણબત્તી વિગેરેના પડે તે તુરત તે ઉપર ચાકની ભુકી, ચોખાનો આટો, વહેર, મેગ્નેશીઅ ફુલર્સ અર્થ, બીડીમાની રાખ, એમાંની કોઇપણ ચીજ ઉપર નાખ વાથી ચીકાશ ચુશી લેશે, પછી ઉપરથી ટરપીનટાઈન લગાડવુ જેથ તદ્દન ડાઘો નીકળી જાય છે. ડાઘ કીનારી પર હોય તો નીચે પણ ઉપલી કોઇપી ચીજ નાખવી

ચીકાશના ડાઘ ઉપર તુરત સોજો બ્લોટીગ પેપરનો ટુકડો દાબ રાખીને ગરમ અસ્રો ઉપર ફેરવવી, બ્લોટીગ ચુશી લઇ ખરાબ થા ને નવુ લેવુ

લાબા વખતના સુકાઇ ગયલા ચીકાશના ડાઘો ઉપર ગરમ અસ્રો ફેરવવી અથવા તો ગરમ પાણી ભરીને વાસણ ઉપર મુકવુ જેન ગરમીથી ચીકાશ તવાઇને નરમ થાય કે તુરત ઉપર લખેલી કોઇબ ભુકી વાપરવી એ રીતે નહી નીકળે તો ટરપીનટાઈન અથવા બે-ઝાઇ લગાડવુ પણ આતસ અથવા ખુલ્લી બત્તી નજદીક રાખવાથી સળગ ઉઠે છે માટે સભાળ રાખવી, ડાઘ નીકળે નહિ તો ચાકને ટરપીનટાઇ ભેળી એક દિવસ લગાડી રાખી બીજે દિવસે બ્રશ મારી સાફ કરવો

સરકા વડે પણ કોઇ જાતના ડાઘો નીકળશે તે લગાડી ઉપ બ્લોટીગ પેપર દાબવુ ખરાબ થાયને નવુ લેવુ

પાણી એક બાટલી, એમોનીઆ બે ઔંસ, સાબુનો ભૂકો એ ઔંસ, સુરો ખાર Saltpetre એક ચમચી સર્વેને પાણીમા પીગ ળાવી ખુબ હલાવીને ખપ પડે તેટલુ ચીકાશના અથવા તેલના ડા ઉપર છાંટીને ઘસવું, એકથી વધુ વખત પણ અગત લાગે તો વાપરવુ છેલ્લા ઠંડા સોજા પાણી વડે નુછી નાખ્યાથી ડાઘ નીકળે છે, ન મેળવણી બનાવેલી રાખી મુકી ખપ પડે ત્યારે વાપરવી

શાહીના ડાઘ માટે નોમક લેવુ અથવા સાથે લીબુનો રસ દુધ ભેળી તે પર ઘસીને થોડો વખત રાખી સુકાયા પછી ગરમ પાણીમ કપડુ બોળી નુછી નાખવુ

ઓકઝેલીક એસીડ એક ચમચો ગરમ પાણીમા મેળવી ને ફ્લેન વડે લગાડવાથી શાહીના ડાઘો નીકળે છે તુરત મીઠા દુધે નુછીને આ છાંટી બીજે દિવસે સાફ કરવું.

શાહીના ડાઘને કુણાં પાણીએ ભીનવી તે પર કાર્ન-ફ્લાવર છાં એકુ બે દીવસ રાખીને પખાળી નાખવાથી સાફ થશે.

બ્લોટીંગ પેપર તુરત દાબી દઇ શાહીના ડાઘ ઉપર ને પછી દુધમ કપડું બોળી નુછવુ, દર વખત કાળો થયલો કટકો બદલીને સોવં લેવો

મેસ ગાલીચા પર પડેલી ફુંક મારવાથી ઉડી જશે અથ તે પર ચાક કે નીમકની ભુકી, થુલુ કંઇ પણ અલગે હાથે નાખવા

મેસ તેને વળગી જાય ને બ્રશ વડે હલકે હાથે પાસે કાગળનો ટુકડો મુકી તે પર ભરી લેવી.

ડાઘ મેસનો પડેલો હોય તો એમોનીઆ સાથ મેગનીશીઆ ને ફુલર્સ અર્થની ભુકી ભેળીને ઘસવાથી નીકળશે.

ખુણાઓ ગાલીચાના વાપરતાં અથવા કીનારી ઉપરથી પગે ચાલતા દબાઇને વળી જતાં હોય તો જાડો સરસ બનાવી ઉલટી બાજુએ વળે ત્યા ઘટ લગાડી મુકાય ને સરખો નાખવો, સરસ લગાડેલો છેડો કડક થઇને પાછો વળશે નહિ. આખો ગાલીચો પણ નરમ થઇ ટુચો થયા કરે તો કડક બનાવવા ઉંધી બાજુ પર સરસને ખળખળતા પાણીમા પીગળાવી પીછી વડે લગાડવો.

જાડા ગાલીચા લાંબા છેડાઓવાલી વણાટના સાફ કરતી વખતે તેમા કઇપણી ચીજ અંદર ભરાઇ કે ચીટકી જાય તો બરોબર કાઢી નાખવી રહી જવાથી ગાલીચો ખરાબ થશે.

ગાલીચાની કીનારી ફાટી અથવા ચુથાઇ ગયલી હોય તો તેને મળતા રંગની જાડા કપડાંની પટીના પડ વચ્ચે કીનારી મુકી શીવી લેવી, અથવા તો તેને મળતા રંગનો જાડો દોરો યા સુતર લઇ બટન હોલના ટાકા કરીએ તે મુજબ બધી બાજુ ફરતો શીવી જવાથી વધુ ફાટશે નહિ, જોઇએ તો શીવતી વખતે વચમા દોરી મુકવી

ઘસાયલો ગાલીચો હલકા ઉનનો વણેલો શીવવાના સચા ઉપર આડો ઉભો જે પણ તાર નીકળી ગયલો હોય તે મુજબ શીવવાથી સરખો થશે

સેત્રંજી રંગીનને ગાલીચાની રીત મુજબ સાફ કરવી તથા ડાઘો કાઢવા તેમજ તે પર રંગ પણ ચઢાવી શકાય છે

જમીન પર પાંથરેલું ઉંચકવુ ગાલીચો, ઓઇલ–કલોથ, સાદડી વિગેરે લાંબે વખતે ઉંચકયા પછી તળીએ ધુળ કચરો એકઠો થયલો હોય તેની ઉપર પાણી સાથે થોડી કાર્બોલીક એસીડ ભેળીને છાટવા પછી કચરો બ્રશ વડે ભરી લેવો, એ રીતે ધુળ ઝાઝી ઉડશે નહિ અને અંદર કંઈ ખરાબ વાસ યા જંતુઓ હશે તેનો પણ નાશ થશે.

સાદડી.

૭૭—**સાદડી** પાથરેલી હોય તે પર થોડે થોડે દીવસે દરીઆનુ અથવા નીમકનુ પાણી લઇ કપડું ભીનવી નુછવાથી સફેદ રહે છે. કચરો કાઢતી વખતે થોડા ચોખાનો આટો છાટવાથી સૌજી લાગશે. વારનીશ લગાડવાથી જલદી ખરાબ થતી નથી.

રંગીન સાદડી ઝાંખી પડેલી હોય તો તેને મળતા રંગો લઈ પીછી વડે લગાડવાથી નવી જેવી થશે. ટંકણ ખારના પાણીમા કપડુ બોળી નુછવાથી સૌજી થાય છે. ચીકાશના ડાઘ પર ચાકને ટરપીનટાઇન ભેળી એક દિવસ રાખી ને બ્રશ મારવો.

રંગીન સાદડી પરનો મેલ કાઢવા ગરમ થુલુ છાંટી કપડા વડે સંભાળીને ઘસવુ સાદડીની કીનારી પર ફરતી જાડા કપડાંની પટીઓ સીવ્યાથી જલદી ફાટશે નહિ

ઘાસના સાખાઓમાથી બનેલી ચીજો પણ ખારા પાણીએ સાફ કરવી વૉશીંગ સોડા લગાડવાથી ખરાબ થાય છે

બાંબુની ચીજો વિગેરે પણ ખારા પાણીએ ધોવાથી સાફ થશે અને કીડ પણ તેમા લાગતી નથી. બેલ તેલ ને ટરપીનટાઇન સરખા વજનનુ ભેળી લગાડવુ

કાળો રંગ આપવા માટે લૉગ વુડ Log Wood ના છોડીઆ પાણીમા ઉકાળી પીછી વડે લગાડવુ

નેતર અથવા બાંબુના સામાનુ પર કાળો રંગ પીછી વડે લગાડીને સુકાવા આગમચ ઉપલી બાજુ લુછી લઇ બીજો કોઇ પણ પાછો ખુલ્યો રંગ લગાડવો ખાચામા પીછી ધોવી નહિ એ રીતે અંદરથી કાળુ ને ઉપરથી રંગીન બેની ભેળ દીસવાથી સામાનુ સારૂ લાગે છે, સાફ રાખવા એક કપ ગરમ પાણીમા એક ચમચી એમોનીઆ નાખી પીછી વડે લગાડી પછી સોજુ પાણી લઇ લુછી નાખવુ.

ખપેડાને દામર લગાડવાથી કીડ લાગી જલદી સડી જશે નહિં આગમાં બળે નહિ તેમ કરવા કાથામા આપેલુ છે તેમ કરવુ.

પૉલીશ કરવા સ્પીરીટ ઑફ વાઇનમા કોઇબી રંગની લાખ પીગળાવી બંધ જગ્યામા બે ત્રણ દીવસ રાખ્યા પછી હળાવી ને બીજા વાસણમાં કાઢી પીછી વડે લગાડવી, સાધારણ ફ્રેંચ પૉલીશ લગાડવાથી પણ નેતર ચળકટી દીશે છે.

નેતર કોચ ખુરશીની પર ખારૂ પાણી લગાડવુ અથવા લીંબુનો રસને નીમક ભેળી ઘસ્યા પછી સોજા પાણીએ ધોવો માકડ ભરાયલા કાઢવા જીવ જંતુઓમા જુવો.

ઑકઝેલીક એસીડ પાણી સાથ ભેળાને લગાડવી, ઉપલી કોઇબી રીતે નેતર મેલી થયલી સફેદ થાય છે નેતરની બનેલી ચીજો ઉપલી કોઇબી રીતે સાફ કરવી.

નેતર ધીલી થયલી હોયતો નીચલી બાજુ પર ગરમ પાણીમા સાબુ ભેળી કપડા વડે ધોઇને તડકે સુકવવાથી પાછી કઠણને ટાઇટ બનશે

નેતર બાબુની ચીજોની કીનારી છુટી અથવા તુટી જાય ને તુરત સમરાવવા બને નહિ તો પાતળી સુતળી ને સુઇઆમાં પોઇ સીવી નાખવી, રંગીન ચીજ હોયતો તેને મળતો રંગ લગાડવાથી તુટેલુ ઝાઝુ માલમ પડશે નહિ.

કાથો જડેલો તથા ગોદડીઓ વિષે.

૭૮—કાથો સીડી અથવા દાદર ઉપર જડવાની રીત ઉપર તથા હેઠળના છેડા એક બે ફુટ લાબા રાખી અંદરની બાજુમાં વાળીને

જડવો, જ્યારેબી ફાડીઆની કીનારી આગલથી વપરાતાં ઘસાય અથવા ફાટે તો આખો ઉખેડી નીચેના વધારાના વળેલા છેડા બહાર કાઢી પાછા જડવાથી ફાટેલા ભાગ આગળ પાછલ હઠી ને ફાંડીઆનાં પેટામા જશે અને કાથો પાછો સોજો લાગશે.

ગોદડીઓ કાથાની પગ નુછતા ધુલ કચરાથી મેલી થાય તો તેની ઉપર ઉભા રહી બધી બાજુથી પગે ઠોકવાથી તેમાની ધુળ પોતીકી મેળે નીચે પડી જશે, અથવા ઊંધી પછોડવી.

ધોવાની રીત મોટા ઉડા વાસણ અથવા પીપની ઉપર ઉંધો ઉકલાવીને મુકી જોરથી પાણી રેડવૂ જેથી ધુળ તે વાસણમાં પડે પછી લાકડીએ ઠોકીને પાછુ પાણી રેડવુ, નલ નીચે અથવા જોરમાં વરસાદ પડતો હોય ત્યાં મુકવાથી પણ ધુલ કચરો નીકળી સાફ થાય ને દોરી અથવા ખીલા પર નીગરાતો સુકવવો.

આગમાં બળે નહિ તેમ કરવા એક બાલદી પાણીમા પાંચ ભાગ નવસાગર કેંઢો amoniac બે ભાગ બોરીક એસીડ ને એક ભાગ ટંકણ ખાર ભેળવો અથવા એમોનીઅમ બોરેટ ને પૅાટેશ કાર્બનેટ ઊપલી બને ચીજોનાજ પ્રમાણમા તેટલાજ પાણીમા ભેળી વાપરવુ.

સાદડી, પાટીઆ વિગેરે ને પણ એ મેળવણી લગાડવાથી આગમા બળશે નહિ.

જમીન લાકડાંની તથા પૅાલીશ કીધેલી સાર રાખવી.

૭૯—પાટીઆની જમીન પાણીના ભીના કપડાંએ નુછવી, નીચે બેસીને નુછવા કરતા એક લાકડીને જાડુ લબાચુ કપડુ બાંધી પાણીમાં ભીંજવીને પહોળુ કરી લાબે હાથે ડાબી જમણી ફેરવ્યાથી ઘણો ભાગ થોડા વખતમા નુછી શકાય છે, અથવા જુના બ્રશ કે ઝુટારા પર કપડુ વિંટાળી વાપરવુ. સામાન વગરની ખાલી જમીન એમ ધોવી.

લાદીની જમીન પણ એ રીતે ધોવાની સહેલ પડે છે, જાડા કપડાને બદલે દોરીની ગુંઠેલી માછીમારની જાલ વધુ ઉપયોગી થઇ પડશે.

પાણી વગર સુકી સાફ કરવા માટે ઝીણી રેતીને પીળી ઇંટની ભુકી બ્રશ વડે પાટીઆ પર ઘસવી.

સાફ રાખવા માટે કાર્બોલિક સાબુ અથવા વોશીંગ સોડા પાણી સાથે વાપરવો જોઇએ તો ઝીણી રેતીને કળી ચુનો સાથે ઘેંવો.

પાટીઆં ઉપર રંગ આપવો ઓક, અખરોટ, અથવા તેને મળતો ભુરો રંગ આપવા એક બાટલી પાણીમા થોડી પરમેગ્નેટ ઓફ પૅાટેશ નામની જાંબુડા રંગની ચળકટી જેવી ભુકી આવે છે તેને પીગળાવીને સોજા ધોયલા પાટીઆ ઉપર કપડા વડે લગાડવુ, ઘેરો ખુલ્લો જેવો રંગ જોઇતો હોય તે મુજબ બે ત્રણ યા વધુ હાથ ઉપલી મેળવણીના લગાડવા.

પાણીમાં થોડાં ટીપાં ગંધકનો તેજાબ નાંખી લાકડાં ઉપર પીંછી વડે લગાડી તાપ આગળ સહેજ દુર ધરવાથી કાળું ને ચળકતું થશે.

પૉલીશ કરવા સારૂં મીણુ મધપુડાનુ અથવા મીણબત્તીના ટુકડા સ્પીરીટ ઓફ ટરપીનટાઈનમા ચુલ્હા ઉપર પીગળાવીને ફ્લેનલ વડે પાટીઆ પર ઘસવું થોડો એમોનીઆ જોઇએ તો ભેળવો. ચળકટી રાખવા કપડા ને કેરોસીન તેલમા બીનવી રોજ તેને ઘસડીને નુછવી, ત્રણ ચાર દિવસે તેલમા તે કપડુ પાછુ બોળવુ.

પેરેફીન બે ભાગને અળસીનુ કાચુ તેલ Raw Linseed oil પોણો ભાગ ભેળીને કપડા વડે ઘસવાથી પૉલીશ થશે એક ભાગ પૉટેશ ને પાચ ભાગ પીળુ મીણુ ગરમ પાણી સાથ પીગળાવી ઘસડીને લગાડવુ.

સરકો, બેલ તેલ, ટરપીનટાઇન, મેથીલેટેડ સ્પીરીટ બધુ સરખા વજનનુ મેળવીને કપડાંમાં રૂ મુકી તેની પોટલી જેવી બનાવી તે પૉલીશની માફક લગાડવુ વધુ માટે ફરનીચર પૉલીશમા જુઓ.

પારકે ફ્લોર Parquet floor પાટીઆંના ટુકડાઓ જડેલી તરાહવાળી જમીન ને પાણીમા ટ કણ ખાર ભેળી કપડુ બોળી નીચવી કાઢીને પછી નુછવુ વધુ પાણી લાગવાથી એ જમીન ખરાબ થશે, મીણની પૉલીશ લગાડયાથી તે પર ચળકાટ આવશે

ચીકાશવાળી ચીજ પડે કે તુરત તેની ઉપર રાખ ભુસુ કે આટો નાખવાથી ચુશી લે છે થોડુ હોયતો પાણી રેડવાથી ડડકે બ ધાઇ જઇ પાટીઆમા પચતી અટકે છે

ચુનાના ડાઘ પાણી વડે નીકળે નહિ તો સરકો લગાડવો

ડાઘ **ચીકાશના** કાઢવા ફુલર્સ અર્થ નામની મટોડી આવે છે, તે તથા પર્લએશ બને પા રતલ છુટી છુટી લઇને એક બાટલી ખળખળતા પાણી સાથે મેળવી ઘટ પેસ્ટ બનાવી પાટીઆં ઉપર લગાડી થોડા કલાક રહેવા દઇને પાણી વડે ધોવુ, વધુ ડાઘો હોયને નીકળે નહિ તો એક દિવસ સુધી ઉપલી મેળવણી ઘટ લગાડી રાખ્યા પછી પાણી સાથે થોડી બારીક રેતીને સાબુ લઇને ઘસડીને ધોવાથી પણ સાફ થશે એ રીતે રાધણીમા વપરાતી ટેબલ, પાટીઆ વિગેરે સાફ કરવા મીણ અથવા બીજા ચીકાશના ડાઘ ગરમ પાણી સાથ વોશીંગ સોડાને બ્રશ વડે ધોવુ અથવા તો થોડુ ટરપીનટાઇન ઘસવાથી પણ નીકળી જશે

તેલના ડાઘ માટે બેન્ઝોલાઇનમા કપડુ બોળીને ઘસ્યા પછી સોજા કપડાએ નુછવુ એક વખત કીધાથી સાફ નહિ થાય તો બે ત્રણ વખત કરવુ

લાકડા ઉપરના ડાઘો કાઢવાની રીત અથવા પૉલીશ કરતી વખતે હમેશા ઉભા શળ પ્રમાણે હાથ લઇ ઘસવુ આડા ઉભા હાથ લીધાથી લાકડાની સફાઇ આવશે નહિ.

પાંટીઆંની ફાટો પુરવી શણુના પાતળા વાખને ટાર યા દામર સાથે મેળવીને છરીની ધાર વડે અંદર દાબવુ જો બહાર નીકળી આવે તો છરી ગરમ કરી ઉપર ફેરવ્યાથી બરોબર અંદર બેસી જશે.

પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસની ભુકી સરસમા ભેળીને વાપરવી જોઇએ તો કાળા રંગની ભુકી સાથે નાંખવી.

ફાટમા જંતુઓ ભરાય તે કાઢવા જંતુવાલા પ્રકરણમાં જુવો

પ્રકરણ ૧૧.

ભીંત સંબંધી સાફ કરી ડાઘો કાઢવા તથા ઓરડાની હવા સોજી રાખવી.

૮૦–ધુમાડાથી કાળી થયલી ભીંત સાફ કરવા કેરોસીન તેલમાં કપડુ બોળી ધસ્યા પછી તેને સાબુનાં પાણીએ ધોઇ જાડા કપડાએ લુછવી.

નીરનુ પાણી ને ગોબર (છાંન) ભેળીને ધસવાથી સાફ થશે અથવા સોડા ખારનુ પાણી લઇ ધોવાથી કાળી ભીત સોજી થશે.

સ્ટાર્ચ Starch (કપડાંને હાર આપવા વપરાતી કાંજી) નુ ધટ પાણી કાળી ભીત ઊપર પાતલુ પડ થાય તેમ લગાડી સુકાય પછી બ્રશ વડે ધસી કાઢવુ ઉપલી કોઇબી રીતે મેલ લાગેલી ભીત સાફ થશે જોઇએ તો થોડાં ટીપા કોઇબી જાતના તેલના એ મેળવણીમાં નાખવા.

ચુનો ભીંત ઉપર લગાડતી વખતે તેમા ખાડ, ફટકડી, સરસ અને દુધ સાથે ભેળ્યાથી ચીકાશ આવી ભીત પર ચુનો સારો વળગી રહેશે, ને પોપડા થઇને ખરી જતો નથી ધઊના આટાની પાતલી કાંજી કરી જોઇએ તો ભેળવી

ધુમાડાવાલી ભીંત પર ઉપલી રીતનો ચુનો લગાડતી વખત સાથે તેમાં થોડુક નીમક અથવા તો પરમેગનેટ ઓફ પોટેશની ભુકી મેળવવી.

દુધમા સીમેન્ટ Hydraulic Cement ભેળીને લગાડવુ.

ભીંતની ફાટ પુરવા સરકોને પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસ ભેળી વાપરવુ અથવા તો સીમેન્ટ પાતળુ પાણી સાથે બનાવી તેને પીચકારી વડે ભીતની ફાટોમા નાખવુ લાકડાના પાટીઆની કે ભીતમાની ફાટો પુરવા માટે જુનાં કાગળને ગરમ પાણીમા ભીનવીને ઘટ બનાવી સર્વે કુટી નાખી ફાટમા છરી યા પટી વડે દાબીને સરખુ ભરી દેવુ બાફર થતા હોય તો કાર્બોલીક એસીડના થોડાં ટીપા ભેળવા.

ભીંત કે બારીની પાર ઉપરના ડાઘો કુડાં મુકવાથી પાણીના રેલા ઉતરી પડે તે કાઢવા લાકડાંની બારીક રાખ ધસીને પછી સોજા પાણીએ ધોવુ

ભીંત ઉપર મેચીસ ઘસેલા ડાઘા પર લીંબુનો રસ ઘસીને ચુનાના પાણીમા કપડુ બોળી લગાડયા પછી ગરમ પાણીમા સાબુ પીગળાવી ધોઇ નાખવી.

તેલના રંગની ભીંત Oil paint ઉપરના ડાઘા કાઢવા માટે સાબુનુ પાણીને સોડા ખાર મેળવી કપડાં વડે ઘસીને પછી સોજા પાણીના કપડાએ લુછયાથી સાફ થશે, ઘણી ખરાબ થયલી ભીત પહેલાં ફ્લેનલના કપડા ઊપર સુકો કળી ચુનો લઇને ઘસવી છેલ્લે થોડુક પેરેફીન પાણીમા નાખી ધોવી. એમોનીઆના પાણીએ પણ સાફ થશે.

ચીકાશના ડાઘ કાઢવા સોજુ બ્લોટીંગ પેપર દાબી દેવુ અથવા થોડા કાર્બનેટ ઓફ સોડા તેપર નાખીને પછી ડાઘ ઉપર મુકીને મધ્યમ ગરમ અસ્ત્રી ફેરવવી સોડા છાંટવાથી રંગ ખરાબ થતો નથી વોલ પેપર ઉપરના ચીકાશના ડાઘા પણ એજ રીતે નીકળશે

ચુનાનુ પાણી ને પર્લએશ ઘસવાથી તેલનો રંગ નીકળી જાય છે સાફ કરવા ખળખળતા પાણીની કીટલીની નળી ભીત આગળ ધરી ગરમ પાણીની વરાળ લાગ્યા પછી સાબુના પાણી સાથ એમોનીઆ ભેળીને ધોવી, ઓરડો બંધ રાખવો કે કીટલી માનુ પાણી ઠંડુ પડી નહિ જાય

ભીનાશવાલી ભીંત ઉપર પહેલા સાબુનુ ગરમ પાણી લગાડી સુકાય ને ઠંડા પાણીમા થોડી ફટકડી પીગળાવીને લગાડવા પછી રંગ અથવા ચુનો લગાડયો હોય તો સરદી કે ભીનાશ ભીત ઉપર ફુટી નીકળતો નથી કળી ચુનો પાણીમા મેળવીને ભીત ઉપર લગાડવાથી ખરાબ હવા ચુસી લેછે

ભીત ઉપર ખુલ્લો રંગ મારવાથી ઓરડાની ઉભરણી ઉંચી દીશે છે ઘેરા રંગે ઓરડો બેઠો ને નાનો લાગશે એજ મુજબ છાપરા યા સીલીંગના રંગો તેમ કરવાથી તે તેવુજ દીશે છે

ભીંત ઉપરની ઉધઇ કાઢવા સુકી માછલીને થોડો વખત પાણીમા બોળી રાખી તે ખારૂ વીસડુ પાણી લગાડવાથી ઉધઇ પાછી થતી નથી.

ભીંતમાં ખીલો મારવાની રીત.

૮૧–ખીલો સુઇઓ ભોકીને અંદર જાય ત્યાજ મારવો, પત્થરની ભીતમા સંભાળીને ઠોકવો ખીલાને ગુંદરના ઘટ પાણીમા અથવા સરસમા બોળીને ઠોકવાથી મજબુત રહેશે ભીતમાં ગાબડુ પડી નીકળી જાય તો પાતલી કપડાની ચીપ ગુંદરમા બોળી વીટાળીને મારવો

મીઠા તેલમા બોળીને ભીતમા મારતી વખતે ખીલો મરડાઇ તેમજ કીટાઇ જતો નથી, લાકડામાં પણ ઠોકતી વખતે એજ રીતો કરવી, અથવા સાબુ કહણુ લગાડવો

ભીંત ઉપર કાગળ વોલ પેપર જડેલાં વિષે.

૮૨—કાગળ રંગીન તરાંહવાલાં ભીત ઉપર શોભા માટે વળગાડે છે તેમા ક્સારા અથવા કોઈબી જતુઓ થતાં અટકાવવા પહેલાં કાર્બોલીક એસીડ પાણીમાં નાખી ભીતને ધોવી, જેનાં વાસથી જંતુઓ હશે તે પણ મરી જઈ બીજા થશે નહિ ભીતમાં ફાટો હોય તે વળગાડવા આગળ પુરી દેવી.

વોલ પેપર ઝાંખા પડે તો તેપર વોટર કલર (પાણીના રંગો) પીછી વડે તેને મળતા લઇ લગાડવા.

ઝાખા પડેલામાંનુ ફાટી ગયુ હોય તો તેમાંનો નવો ટુકડો કાપી લઈ થોડો વખત તડકે મુકવાથી રંગ ઉડી જઇ ઝાંખુ જુનાને મળતુ થાય ને ફાટેલાની જગ્યા ઉપર વળગાડવુ.

વધેલા જાત જાતના વોલ પેપરના ટુકડાઓ ભેળા પેત્ચ વર્ક મુજબ ગોઠવીને વલગાડી ફરતી બોર્ડર મુકવાથી શોભે છે

ઠીંગડાં મારવાં જ્યારે નવા ટુકડા વળગાડે ત્યારે તરાંહ બરોબર મેળવીને કરવાથી ઠીગડુ મુદ્દલ માલમ પડતુ નથી, અથવા તો તેજ જાતનુ વોલ પેપર નહિ મળે તો સાધારણ તેવુ જાડુ કાગળ તે જગ્યા ઉપર વળગાડી વોટર કલરના તેને મળતાં રંગો લઇ તેવીજ ફુલ પાદડાં વિગેરેની મળતી તરાહ પાડીને રંગવી.

પાણી નહિં પચે તેવું વોટર પ્રુફ બનાવવા માટે વારનીશનો પાતળો હાથ મારવો.

ડાઘા વોલ પેપર ઉપર મેલા હાથના પડે તો પાઇપ ક્લે મટોડી આવે છે તેને પાણીમાં મેળવી જાડુ પડ ડાઘ પર લગાડી એક રાત રાખી સુકાયા પછી કઠણ બ્રશ વડે કાઢી નાંખવાથી સાફ થશે.

ડાઘ અઢેલતા પડેલા હોય તો બ્લોટીંગ અથવા બ્રાઊન પેપર તે પર મુકીને ગરમ અસ્ત્રી ફેરવવી, ચીકાશના ડાઘા પણ એ રીતે જાય છે.

ચીકાશના ડાઘ ઉપર પાઇપ ક્લે અથવા ફુલર્સ અર્થ Fullers Earth પાણીમા ભીનવી લગાડયા પછી બીજે દિવસે બ્રશે સંભાળી કાઢી નાખવી. સુકુ થુલુ ફ્લેનલ અથવા રપેજ ઉપર લઇને ઘસવુ, મેગનીશીઆ ને બેનઝાઇન ભેળી લગાડવુ.

ટ કણખારની ભુકી કપડાંના કુચા પર લઇને ઘસવી, વાસી પાઉનો ગર લઇ ઘસવો મેળો થાય કે બીજો લેવો ઘઉનાં આટાને પાણીમા મસળી ગોળા વાળીને ડાઘા ઉપર આસ્તેથી ફેરવવો.

ઉપલી કોઇબી રીતે ડાઘા નીકળે છે, પણ સાફ કરતી વખતે મેલ વળગેલો કાઢી નાખી અથવા ફેરવીને સોજો ભાગ વાપરવો, ડાઘા કાઢતી વખતે કંઇબી ચીજ ઉભા હાથે સંભાળીને ઘસવી આડા કે વાંકા હાથ લેવા નાહે.

ઘણું ખરાબ થયલું વોલ પેપર નીચલી મેળવણીથી તદન નોવું થાય છે, એક કપ પાણીમા એક કપ ભરીને ઘઉંનો આટો ત્રણ ચમચી સરકો, ત્રણ ચમચી એમોનીઆ, એક ચમચી કાર્બન ઓઇલ (એક જાતનુ તેલ) બધુ ચુહલા ઉપર સામટુ ઉકાળી ઘટ થાયને તેના નાના ગોળા વાળીને કોઇબી જાતના રંગીન તરાહવાલા કાગળ ઉપર સરખે હાથે ઘસવાથી બધો મેલ નીકળશે, ગોળા બદલ્યા કરવા જોઇએ તો એમા થોડુ પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસ ભેળવુ.

બારી બારણા ધોતી વખતે ભીત ઉપર વલગાડેલાં કાગળ ભીનાય નહિ તેમ કરવા માટે બીજુ જાડુ કોઇબી જાતનુ કાગળ અથવા કાર્ડ બોર્ડ કે પતરાનો મોટો ટુકડો વોલ પેપર ઉપર બાજુમા મુકીને પછી ધોવુ વોલ પેપર લગાડવા માટે કાગળ વલગાડવાની રીતમા જુવો

પાટીઆંની દીવાલ બળે નહિ તેમ કરવા પાણીમાં ટંકણખાર ને નીમક Bitter salt ભેળી લગાડવુ

વળગેલું કાઢવા ખળખળતુ પાણીનુ વાસણ મુકી તેની વરાળ લગાડવી અથવા પીછી વડે પાણી લગાડી ભીનાઇને પોતીકી મેળે નરમ થઇ નીકળશે, જોઇએ તો ધોખંડની પટી અથવા બુઠ્ઠી છરી વડે ઘસી કાઢવુ બેકીંગ સોડા પાણીમા મેળવી લગાડવા પછી સુકાય ને ઠંડુ પાણી લગાડવાથી નીકળશે

૮૩–એસબેસતોસ એક જાતની સણના જેવા સાખાની મેળવણીથી બનેલુ કઠણુ કાગળને મળતુ આવે છે જે આગમા પણ બળતુ નથી, મેળું થયલુ સાફ કરવા તે પર નીમક છાંટીને નુછવુ, પૉલીશ કરવા માટે બેલ તેલ સહેજ વાપરવુ નાના ટુકડાઓ ગરમ ભઠ્ઠી પર રાંધવાના વાસણ નીચે મુકવાથી ખાવાનુ બળતુ નથી. એનો ભુકો વળાડવા પણ વપરાય છે

રંગનો વાસ ઓરડામાંથી કાઢવો.

૮૪–નવો રંગ લગાડેલો હોય ત્યા પહોળા વાસણોમા પાણી ભરીને મુકવુ અથવા ઘાસનો પેડો પાણીમા ભીનવીને મુકવાથી વાસ ચુશી લે છે, રોજ બદલવુ, અથવા નીચલી કોઇબી રીત અજમાવવી.

હવા સાફ કરવાની રીત.

બંધ ઘેરાયલી હવાવાળા ઓરડામાં મીણબત્તી સળગાવેલી પોતીકી મેળે બુઝાઇ જાય છે માટે હવા સાફ કરવા પહેલા ખુલ્લો મુકયા પછી તેમા ચોકનો ચુનો છાંટવો એકદમ અંદર જવુ નહિ, ચુનો અથવા કોલસો ખરાબ વાસ ચુશી લે છે.

લવંડર થોડુ એમોનીઆના ટુકડા ઉપર રેડવુ અથવા તો પાણી સાથ લવંડર ભેળી મુકવાથી ઉભાયલો વાસ તથા હવા સાફ થશે.

લસણની કળીઓને દોરીમા પરોવી તોરણની માફક બનાવીને બારણા ઉપર ટાગવી અથવા કાદા કાપીને મુકવા બીજે દિવસે બદલવા એ વપરાયલા કાદા ખાવા નહિ પણ બાળી નાખવા, લીમડાનો પાલો મુકવાથી હવા સ્વચ્છ થાય છે

સુખડ, લોબાન, ધુસસ, અગરબત્તિ વિગેરે એવી ખુશબોદાર ચીજો બાળવાથી પણ ખરાબ વાસ તથા બગડેલી હવા સાફ થાય છે. ગંધક ઓધઓતો બાળવી. બ્લીચીંગ પાઊડર, ફીનાઇલ, કાર્બોલીક એસીડ, પરમેગનેટ ઓફ પોટેશ, કપુર એમોનીઆ કોઇપણ ચીજ પાણીમા મેળીને ખરાબ વાસ વાળી જગ્યા ઉપર છાટવી, સરકો સગડી ઉપર ગરમ કરવો તે વાસણ ઉપર પહોળા મોઢાની ગળણી અથવા અફરગાનીઆનુ ઢાકણ મુકવાથી તેના મોઢામાંથી સરકાનો ધુમાડો સરખો બહાર નીકળશે, સરકો ખલાસ થાય ને બીજો રેડવો એ રીતે પણ હવા સાફ થાય છે ચોકનો ચુનો નાહવાની મોરી તથા સંડાસ વિગેરેમા કોઈ કોઇ વખત છાટી રાખવો જેથી તેમાની ખરાબ હવા ચુશી લેશે તેમજ લીલ કચરો બાઝેલો ધોતી વખતે ઉપલી કોઇ ચીજો રેડવાથી સાથે નીકળી જાય છે

ભીનાશને સરદીવાળી જગ્યામા કળી ચુનો ને પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસ ભેળી સુકો મુકવો, પાણીની નજદીક અથવા ગટર કે નળ આગલ ભીનાશથી બધાઇ જઇ મારગો બધ કરી નાખે માટે દુરથી રાખવો.

હવા ખરાબ પારખવી, પાણીમા થોડો કળી ચુનો પીગળાવો તેનુ નીતર્યું પાણી એક સીસીમા ભરીને ઓરડામાથી મુકવાથી તેનુ જ રહે તો શોજી હવા જાણવી ને બગડેલી ઘેરાયલી હવા હશે તો પાણી દુધના રંગનુ થશે. કોફીના દાણા એક રકાબીની ફરતા મુકી તેની વચમા કપુરનો નાનો ટુકડો મુકી તેને સળગાવવો જેના સહોરમથી ખરાબ વાસ નાબુદ થાય છે.

સીક માણસના ઓરડાની હવા ઉપલી કોઇપણ રીતે સ્વચ્છ કરવી

વૈદક નુસખાઓની પરચુરણ બાબતોમા હવા ગલીચી કપડા વિગેરે સ્વચ્છ Disinfect કરવા લખેલુ મલશે.

પ્રકરણ ૧૨.

કાચ સર્વે જાતનાં વિષે.

કાચ બારી બારણા તથા પીકચરો, આરસીઓ વગેરેનાં ડાઘો કાઢવાનાં.

૮૫—કાંચમાથી ડીશે નહિ પાણી પડવાથી અથવા કોઇ રીતની બાફ વરાળ લાગ્યાથી કાચ ઝાખા થઇ તેમાં દીશતુ અટકે છે તે સારૂં સોજ્ઞું કપડા વડે ગ્લીસરીનને દારૂનો અર્ક પાતળું બેઉ બાજુએ લગાડીને

પછી બહારની બાજુ તદન લુછી સાફ કરવી ને અંદરની બાજુ પર સહેજ ગ્લીસરીનનો ચીકાશ રહેવા દેવો ઝાખા કાચ માટે એક ઔંસ પાણીમા એક ચમટી જેટલુ નીમક પીગળાવી તેમાં બે ઔંસ ગ્લીસરીન ભેળીને કાચ ઉપર લગાડવુ.

મોટર તથા ગાડીના કાચો ઉપલી રીતે સાફ રાખવાથી વરસાદના દિવસોમાં કાચમાથી જોવામા ઝાઝી અડચણ પડતી નથી. મેગનીશીઆને બેનઝાઇનની ભુકી પાણીમા ઘટ કરી નરમ કપડાં વડે ઘસવાથી તદ્દન સાફને ચળકટા થશે.

કાચ સાફ કરવા જુના ન્યુસપેપરે કપડા કરતા સારી રીતે લુછાશે, ખરાબ થાય ને બીજી સોજી બાજુથી ન્યુસપેપર વાપરવુ જોઇએ તો પાણીમા બોળીને લેવુ બુચ ઘસવાથી પણ સાફ થાય છે. સફેદ કાગળ Tissue Paper ઉપર સહેજ સ્પીરીટ રેડીને લુછવા. શેમોઆ લેધર અથવા મખમલના ટુકડાએ પણ કાચ સારા લુછાશે.

બારીક રેતી કે ચાકની ભુકી પાણી અથવા સ્પીરીટમા મેળવીને લગાડી સુકાયા પછી સોજા કપડાએ લુછી નાખવી, સ્પીરીટને બદલે જીન દારૂ લેવો.

કાચ મોઢુ જોવાની આરસીનાં સાફ પાછલ આપેલી સાદા કાચની રીતે કરવા, ગરમ પાણીમા કપડુ બોળીને લુછવાથી સાફ થાય ને ગરમ કપડા ઉપર ગુલીની ભુકી લઇ લુછી નાખવુ. ન્યુસપેપર ઉપર થોડી સ્પીરીટ નાખી ઘસવા પછી કપડાએ લુછવા

પ્લેટ કીધેલા કાચ પરના ઘસા કાઢવા ઇંડીઆ રબરની ઉપર ઝવેરાત સાફ કરવાની લાલ ભુકી નાખી ઘસવી, કપુર ઘસવાથી ચળકાટ આવશે, લાખીએ પણ ઘસા નીકળે છે, મોઢુ જોવાની આરસી ઉપર તડકુ ચાલુ પડવાથી ખરાબ થાય છે.

આરસી મોઢું જોવાની બનાવવાની રીત, એક ભાગ પારો Quicksilver ને ચાર ભાગ કલાઇ ચુહલા ઉપર ગરમ કરી મેળવી તેમા થોડી બીસમથ Bismuth નામની દવાની ભુકી ભેળવી

અર્ધો ઔંસ મીલ્ક શુગર Milk Sugar મા ચાર ઔંસ દીસટીલ્ડ વોટર Distilled Water અથવા વરસાદનુ પાણી મેળવી સાદા કાચને લગાડવુ

સાધારણ કાચની બનાવટ રેતી, ચુનો, સોડા ખાર તથા ઓકસાઇડ ઓફ આયર્ન Oxide of Iron વિગેરે જુદા જુદા પ્રમાણમા મેળવ્યાથી બને છે. સોના લાલ કાચ માટે થોડુ સોનુ ભેળે છે.

કાચની કોઇબી ચીજ ઉપર ગરમ લગાડવુ હોય અથવા વાસણમા ગરમ રેડવુ હોય તો નીચે તળીઆમા લોખંડનુ પતરૂ મુકવુ

કાચ ઉપરનાં ડાઘો કાઢવા.

માખને કાચ ઉપર બેસતી અટકાવવા પેરેફીન પાણી સાથે ભેળીને તે વડે ધોવો.

મચ્છરના ડાઘ ને ભીના કટકાએ લુછી શેમોઆ પેપર પર સ્પીરીટ નાંખી ઘસવું.

ડેમેજ થયલા કાચ સાફ કરવા માટે કાચના વાસણમાં આપેલું છે, દીબાના નકશીવાલા કાચપર પટેટા છોલીને ઘસ્યા પછી પાણીએ ધોવા.

બરફ કાચ ઉપર પડવાથી ખરાબ નહિ થાય તે સારૂ દારૂનો અર્ક Alcohol સ્પન્જ વડે લગાડવો જેથી બરફ તે પર રહેશે નહિ.

કાચપરથી બરફ કાઢવા ગ્લીસરીન, બેનઝાઇન, એમોનીઆ, બોરીક એસીડ, માયફળનુ પાણી, ગંધકનો તેજાબ કંઇબી લગાડવાથી સાફ થશે.

રંગના ડાઘ માટે તાડી કે સરકો ગરમ કરી લગાડવો નીમક અથવા સ્પીરીટ ઓફ ટરપીનટાઇન કે સોડા ખાર ગરમ પાણી સાથે લગાડવો, સરસનાં ડાઘ પર ગંધકનો તેજાબ લગાડવો.

ચામડાના ટુકડાને બેલ તેલ અથવા ટરપીનટાઇનમાં બોળીને ઘસવુ રંગના ડાઘા કોઇ પણ રીતે નીકળે નહિ તો છરી અથવા જસતના ટુકડાની ધાર વડે ઘસવાથી નીકળશે.

રંગીન કાચ પરના ડાઘ સાબુને સરકામા પીગળાવી લગાડ્યાથી જશે.

ચીકાશ કે શીસના ડાઘા ઉપર કાર્બનેટ ઓફ સોડા લગાડવો

ભાગેલા વળગાવવા માટે પછવાડે આપેલુ છે.

કાચ પર લખવાની રીત, ફ્રેંચ ચોકે લખી કપડાએ ભુસી નાખ્યા પછી મોઢાં વડે તે પર બાફ આપવાથી અક્ષર લખેલા બરોબર વંચાશે

કાચ બારી બારણાને ઉખેડવા તથા જડવા.

૮૬—ગરમ લોખંડનો સળીઓ અથવા ખીલો મોટો તે પર ફેરવ્યાથી લાબી ઉખડી જશે, સાલીડ તેલ અથવા સાબુ લગાડવાથી લાબી નરમ થઇને કાચમાથી સહેલાઇથી છુટી પડશે

જડવા માટે લાબી ફરતી બરોબર દાબી દઇ તેમા ચાબાળીને થોડેક છેટે નાની ટેકસો ઠોકવાથી મજબુત રહેશે, લાંબી માટે પાછળ આપ્યુ છે.

કાચ કાપવા તથા ભાંગેલા ટુકડા ઉંચકવાની રીત.

૮૭—કાચ કાપવા કાનસ વડે ઘસીને કાપ પાડેલાની ઉપર ગરમ તારેલો ખીલો અથવા લોખંડનો સુઇઓ ફેરવી જવાથી કોઇબી જાતના ઘાટનો કાચ કાપી શકાય છે, હીરાકની વડે પણ કપાશે, કાનસ વડે ઘસવાથી ખરબરી ધાર પણ સફાઇની થશે. દોરા કે સુતરને સ્પીરી-

ટમા બોળીને કાચ ઉપર સીધો વીટાળીને અથવા કોઇભી તરાહ કે આકારમાં ગોઠવીને દોરો સળગાવ્યાથી કાચ તે મુજબનો ભાંગશે, નહિ ભાગે તો તુરત પાણીમા ડુબાડવો

કપુરનો ટુકડો ટરપીનટાઇનમા પીગળાવી તેમા કોઇ પણ બારીક અણીવાળુ લોઢાનુ હથીઆર અથવા હોલ પાડવાની ચીજ લઇને કાચમાં ફેરવ્યા કરવુ, અવારનવાર ઉપલી મેળવણીમા અણી બોળીને આધરૂ પડે ત્યાં સુધી કરવુ કમાન ઘડીઆલની જુની લઇ ઉપલીજ મેળવણી કાચ ઉપર નાખીને ઘસવાથી પણ સેહલાઇથી કાચ કપાશે અથવા ધાતુનો તાર ઘણો ગરમ કરી કાચ પગ મુકવાથી કપાય છે.

સ્પીરીટ ઓફ ટરપીનટાઇનમા લશનની કળીઓ છુદી નાખીને થોડા દિવસ હલાવ્યા કરી બે અઠવાડીઆ પછી ગાળી કાઢી તેમા અણીવાલુ હથીઆર બોળી કાચમા કાણુ પાડવુ ઘડી ઘડી બોળ્યા કરવુ, એસેટીક એસીડમા ફટકડી ભેળી તેમા હથીઆર ને બોળી કાચમા કાણુ પાડવુ.

ટમ્બલર કાચનું અથવા કોઇભી ઉંડા વાસણને ગોળ ફરતુ કાપવા માટે જેટલુ કાપવુ હોય તેટલુ કોઇ પણ જાતનુ તેલ તેમા ભરી ઘણોજ તાટેલો લોખડનો ટુકડો આસ્તેથી અંદર બોળવો જેથી તે ભરેલાને માપની ઉંચાઇનો કાચ પોતીકી મેળે કપાશે, અથવા તો તાર ગરમ કરી ફરતો વીટાળી તે પર સહેજ પાણી છાટવુ સુતરને પણ સ્પીરીટમા બોળી ટમ્બલરને ફરતુ ગોળ વીટાળીને સળગાવવાથી પણ સરખુ ગોળ કપાશે, તેમજ મોટા કાચમાથી નાનો ટુકડો પણ એ રીતે કરાશે કાચની નળીઓ પણ ઉપલી કોઇભી રીતે કપાશે. પાણીના ઊડા વાસણમા પકડી કાતર વડે પણ પાતલો કાચ કપાય છે

કાચની ભુકી કરવી તાપ આગળ ઘણોજ તાટવીને પછી તુરત ઠંડા પાણીના વાસણમા બોળવાથી બારીક ભુકી થઇ જશે, ભુકની વખતે ઘણી સંભાળ લેવી કે આખમા કાચ ઉડે નહિ કપડા વડે પાણીમાની ભુકી ગાળીને કાઢી લઇ પોલીશના કાગળો બનાવા સારૂ વપરાય છે, ઇંડાની સફેદી સાથ કાચની ભુકી ભેળીને કંઇભી વળગાડવામાં વપરાશે.

કાચના ભાંગેલા ટુકડા કે ભુકો ઉંચકવાની સહેલી રીત કોઇભી કપડુ અથવા ફ્લેનલ પાણીમા ભીનવી કાચ ઉપર પાંથરી સંભાળીને દાબ્યાથી બધો ભુકો ને કંગરસ તેને વળગી જાય છે. ચીકાશ લગાડેલા કપડાંને પણ કાચ ઉપર પાંથરવાથી ટુકડા વળગી સહેલાઇથી બધા ઉંચકાઇ આવશે.

સાંકલી બનાવવા સારૂ ભાગેલી બંગડી (ચીતલના) અર્ધા ગોલ કાચના બે છેડા ચીમટા વડે તાપ આગલ પકડ્યાથી પોતીકી મેળે વળવા માંડશે એ મુજબ એક એકની અંદર પોઇને છેડા બંધ કરી દીધાથી જોઇયે એટલી લાંબી સાંકળી બનાવી શકાય છે.

કાચ કાંજીનાં રંગનાં

૮૮–કાજીના રંગના આર પાર દીશે નહિ તેવા કાચ બનાવવા બીરદારૂમા એપસમ સોલ્ટ Epsom Salt નીમક વીલાયતી પીગળાવી પીછી વડે સાદા કાચ ઉપર લગાડવુ દારૂને બદલે ગુદરનાં પાણી સાથ પીગળાવવાથી વધુ સારી રીતે થશે બેલ તેલમાં શુગર ઓફ લેડ Sugar of Lead નામની ભુકી ભેળીને પીછી વડે ઠોકી ઠોકીને ખરબરૂ દીશે તેમ લગાડયાથી કાંજી જેવો કાચ લાગશે.

એ જાતના કાચમાથી જોઇ શકાય તેવા કરવા રપજ વડે પેરેફીન અથવા ગ્લીસરીન લગાડવુ.

પુકા પાણીએ ધોવાથી ઊપલી મેળવણી કાઢી શકાય છે

વારનીશ મારવા ખડાની સફેદીમા થોડો ગુદર એક દીવસ સુધી ભીનવી રાખી બીજે દિવસે પીછીએ લગાડવો બેલ તેલ, સફેદો White lead ને ટરપીનટાઇન સર્વે ભેળીને લગાડવાથી પણ થાય છે મધપુડાનુ મીણુ જોઇએ તો સાથે ભેળવુ.

ઉજાસ કાચમાંથી આવતો અટકાવવા સારૂ સફેદ અથવા લીલાં રગના પાતળા કાગળ વળગાવ્યાથી તેમાથી તડકુ પણ આવતુ નથી.

તેલનો રગ અથવા પાતળો ઇનેમલ પીછી વડે લગાડવાથી પણ કાચમાથી અજવાળું આવતુ બંધ થાય છે.

તડકુ અટકાવવા ચુનો અથવા ચાકને દુધમા કે પાણીમા ભેળી ઘટ કરીને લગાડવો

કાચ પર રંગ ચહાવવા માટે જવને છુદી જાડા કપડાંની કોથળીમા નાખી થોડા દિવસ વેર પાણીમા તે કોથળી બોળી રાખી પાણી દરરોજ બદલવુ, ત્યાર પછી જેમ ઘઉંનુ દુધ કાઢીએ છીએ તે મુજબ પેલા ભીનવેલા જવનુ નીચવીને દુધ કાઢી તેમા થોડો કોઇબી જાતનો રગ ભેળી પીછી વડે સફાઇથી કાચ ઉપર લગાડયાથી રગીન કાચ જેવુ દીશે છે.

કાચ પર પીકચર પાડવાનાં તથા છાપેલું ઉતારવું.

૮૯–કાચ સહેજ ગરમ કરી ઉપર ગુદર પાતળો રેડી નીચે તેના માપનુ નાનુ પીકચર મુકી ગુદરની બાજુ ઉપર રાખી સુકાયા પછી શાહીમા પેન બોળી પીકચરની તરાહ ચીતારી લઇને કાચ છુટો ઊચકી કાઢી પેલી તરાહ ઉપર ગમે તેવા પીકચરને મળતા રંગે રંગવુ.

ચેરવવાના કાગળના પીકચરો આવે છે તે પણ પાણીમાં ભીંનવી કાચ ઉપર ઊલટા મુકી ઉપર જરા કપડું દાબી ધીરજથી કાગળ નીચે ચેરવ્યાથી પીકચર ઉપરની રંગીન તરાહ કાચ ઉપર પડી રહેશે.

પાતળાં પારદર્શક રંગીન તરાહવાળા કાગળો તૈયાર આવે છે તે સફાઇથી વળગાવવા માટે વારનીશ પાતળું વાપરવું, સુકાયા પછી

વારનીશનો બીજો હાથ મારવાથી વધુ ચળકાટ આવશે, અને તડકામાં પણ રંગ ખરાબ થતો નથી

રંગીન તરાંહુવાલા સોજા કાચો જેને સ્ટેન્ડ ગ્લાસ Stained Glass કહે છે તેને સાફ રાખવા માટે પાણીથી સહેજ ભીનાયેલો કટકો લઇ લુછવા, ઉપલી રીતે વળગાડેલા કાગળો પણ કેટલીક વખત એને મળતા દેખાય છે

પીકચર કાચ ઉપરથી કાઢવા માટે પાણીથી ભીનાયલુ કપડું વોશીંગ સોડા, સ્પીરીટ, કે ટરપીનટાઇનમા બોળી વાપરવુ.

ન્યુસ પેપરનું છાપેલું કાચ ઉપર ઉતારી લેવા માટે કેનેડા બાલસમ Canada Balsum ને ટરપીનટાઇન એક સરખા વજનનુ ભેળી ચીકટ થાય ને કાચ ઉપર લગાડી સુકાયા પછી છાપેલા ન્યુસ-પેપરને ગરમ પાણીમા બોળીને વારનીશ કીધેલા કાચ ઉપર અક્ષર ઉતારવા હોય તે બાજુ તેને લગાડી વળગાડયા પછી તે પર બ્લોટીંગ પેપર દાબી રાખવુ. આખો દીવસ રાખીને બ્લોટીંગ પેપર ઉપરથી ઉંચકી ભીના આંગલા વડે પેલુ વળગાવેલુ ન્યુસપેપર બરોબર ઓખવી કાઢયાથી છાપેલા અક્ષર બધા કાચ ઉપર બરોબર વંચાઇ શકાય છે. કાચપર લખવા મોરથુથુ ને સફેદો ભેળી પેનસીલ બનાવી સુકાય ને તે વડે લખી ભુસડી નાખવુ મોઢા વડે બાફ આપવાથી પાછુ વંચાશે

પ્રકરણ ૧૩.

પીકચરો, ફોટોગ્રાફ, ફ્રેમ વિગેરે.

૯૦—**પીકચરને ટાંગવાં** પહેલા ઉંધા ટાંગીને પછી સત્તાં ફેરવ્યાથી દોરીમા આંટો આવ્યાથી તે ઉપર હેઠે સરતા નથી પણ હમેશા સરખા રહેશે.

કડી તથા ખીલા ઉપર કપડુ વીટાળ્યાથી તેનો કાટ લાગી દોરી કતરાઇ જતી નથી, લાબે વખતે દોરી કતરાયેલી જોવી

ફ્રુડીની તરાંહુવાલી સોજી પ્લેટ પણ ભીંત ઉપર પીકચર માફક ટાંગવા માટે તેના માપનો ગોળ ફરતો જાડો તાર લઇ, ત્રણ જાડા હુકને પ્લેટમા ટાઇટ બેસાડી પછવાડેથી તે હુકમાં તાર ગોળ ફરતો પેંઇ ને બને છેડા પરથી વળ આપી બંધ કરી તેમા આંટો રાખી કડી જેવુ બનાવી ને ખીલા પર ભેરવવુ.

૯૧—**પીકચરો તેલનાં રંગનાં,** ઓઇલ પેન્ટીંગ તડકા યા તાપ કે સગડીની નજદીક ટાંગવાથી તેનો રંગ તતરી ને ચીરા પડશે અંધારી જગ્યામા પણ ખરાબ થાય છે.

ઓઇલ પેન્ટીંગને ચીરા પડતાં અટકાવવા માટે કોઇ વખત સોજું બેલ તેલ ને કલોરોફોર્મ ભેળી રૂની પોટલી વડે લગાડી રાખી બે દિવસ રહી ને કલોરોફોર્મ ઉડી જાય ને તેલનો ચીકાશ નરમ કપડાએ લુછી નાખવો.

ચીરા પડી ખરાબ થયલુ હોય તો એક પહોળી રકાબીમાં દારૂનો અર્ક રેડી તે પર પીકચર ઊંધુ મુકયાથી તેમાંની વરાળ નીકળવાથી તેલનો રંગ નરમ થઇ ચીરા વિગેરે પુરાઇ ને સોજુ થશે, ઘડી ઘડી જોવુ કે રંગ ઘણો પાતલો થઇ બધે પથરાઇ જઇ પીકચર ખરાબ નહિં થાય તેની સંભાળ રાખવી.

ધુળ વળગેલી કાઢવા પીછી અથવા નરમ કપડુ વાપરવુ ઘણુ ખરાબ થયલુ હોય તો ફ્રેમમાથી કાઢી લઇ તેની ઉપર ભીનો ટુવાલ આખા પીકચરને માપનો ઢાકી રાખી પાણી સુકાય ને કપડું રહેવા દઇ પાછુ તે પર પાણી છાટવુ વરસાદનુ પાણી બને તો લેવું, એ મુજબ બે ત્રણ દિવસ વેર કીધાથી તેલનો રંગ સુકાયલો નરમ થાય કે સ્પંજ ને પાણીમા બોળી સંભાળથી લુછી નાખી સુકુ થાય ને તુરત તે પીકચર પર ટરપીનટાઇન ને સ્પીરીટ ઓફ વાઇન ભેળી રૂની પોટલી વડે લગાડવુ, ઘણી સ્પીરીટ લગાડવાથી રંગ બગડી જશે.

કુકા પાણીમાં સાબુ પીગળાવી ને નરમ કપડાં વડે લુછી ને સુકું થાય કે ઉપર ઘણું સોજા બેલ તેલનો પાતળો હાથ નરમ કપડાંએ લગાડવો, જાડું લગાડવાથી ચીકાશ રહી તે પર ધુળ વળગી વધુ ખરાબ દીશે છે.

ધુમાડાથી ખરાબ થયલી સાફ કરવા સોડુક નીમક ને ગાયનું સુતર વાસી (તરો) સાથે ભેળી ગરમ કપડાંએ લુછયા કરવું ડાઘ નીકળે ત્યા સુધી સુકાયા પછી સોજા કટકાએ લુછી નાખવી, વારનીશ લગાડયાથી પાછો ચળકાટ આવશે.

શુગર ઓફ લેડ Sugar of Lead ને બેલ તેલ Linseed Oil સોજામાં ભેળીને રૂની પોટલીએ લગાડવુ. દારૂનો અર્ક ને સરકો એક ભાગ, ડેક્ષ્ટ્રાઇન Dextrine બે ભાગ ને પાણી ૭ ભાગ મેળવીને લગાડયાથી વાર્નીશ થશે.

ટરપીનટાઈન ને બેલ તેલ એક સરખાં વજનનુ મેળવી તડકે મુકી ટરપીનટાઇન ઉડી જઇ તેલ ઘટ થાય ને તેમાં મધપુડાનુ મીણુ ભેળી વાપરવુ.

સ્પીરીટ ઓફ વાઇન સાથ ટરપીનટાઇન ભેળી રૂએ લગાડયા પછી બધું ઉડી જાય ને છેલ્લે ટરપીનટાઇન લગાડવાથી સોજુ થશે.

પીકચરનું કંતાંન ટકાઉ બનાવવા માટે પાછલી બાજુ પર સફેદાના બે ત્રણ હાથ મારવાથી કોઇ પણ દિવસ કોહશે નહિ, અને પીકચર વરસો સુધી સોજુ રહે છે. પછવાડે સીડારનું તેલ Cedar Oil લગાડવાથી જંતુઓ આવતા નથી.

પેનસીલના પીકચરો.

૯૨–ફેઓાં પેનસીલ વડે પાડેલાં પીકચરો ભુસરાઇ જતા અટકાવવા આઇસીંગ ગ્લાસને પાણીમાં પાતલુ પીગળાવી પીછી વડે લગાડવુ, અથવા ઉંધી બાજુ પર સ્પીરીટ ઓફ વાઇનમા સફેદ રાજમ પીગળાવી પીછીએ લગાડવી.

ચીકાશના ડાઘ કાઢવા બ્લોટીંગ પેપર સોજુ મુકી તે પર ગરમ અસ્ત્રી ફેરવવી એક વખતમા નહિ નીકળે તો પાછુ કરવુ

પેનસીલનુ પીકચર પણ દુધ લગાડવાથી સોજુ રહે છે, અથવા મેથીલેતેડ સ્પીરીટમા થોડી રાજમ પીગળાવી નરમ પીછી વડે તે પીકચર પર લગાડવુ

એનગ્રેવીંગ Engraving પીકચરો સાફ કરવા બારીક વાટેલુ નીમક તે પર છાટી ઉપરથી લીંબુનો રસ નીચવી નીમક પીગળ્યા પછી પીકચર ને સહેજ ઉભુ ધરી કીટલીની ધાર વડે ખળખળતુ પાણી રેડી બધુ ધોવાઇ જાય ને સુકાવા દેવુ.

કાગળ બત્તીની ઉપર ધરવાથી તે પર બધી મેસ વળગી કાળુ થાયને તેની ઉપર કેટલાક પીકચર અથવા તરાહ પાડે છે તે ભુસાઇ જતુ અટકાવવા એ કાચના પડમા મુકી રાખી બીજા કાગળ ને કીનારી પરથી વળગાવી બન્ને કાચને જોડી દેવા

સાધારણ પીકચરને ઓઇલ પેન્ટીંગ જેવું ચળકતું કરવુ પાણીમા આઇસીંગગ્લાસ પાતળુ મેળવી લગાડવા પછી સુકાયને તે પર સ્પીરીટ ઓફ વાઈન ને કેનેડા બાલસમ એક એક ઔંસ સાથે ભેળી પીછી વડે સફાઇથી લગાડવુ

ભીનાશવાલી દીવાલપર પીકચર ટાગવાથી ખરાબ થતુ અટકાવવા પાતલુ સીસુ ચાહના ડબામા આવે છે તેવુ પાછલી બાજુ પર મુકવુ

ફોટોગ્રાફ.

૯૩–ફોટોગ્રાફ સાફ કરવા દારૂનો અર્ક અથવા સ્પીરીટ ઓફ વાઇનમા રૂ અથવા નરમ કપડુ બોળી લુછવાથી સોજા દીશે છે.

ઝાંખા પડેલા ફોટોગ્રાફ ને ચળકટા કરવા મીણને આતસ પર પાતલુ કરી કાચ ઉપર પાથરી ને તે પર ઠંડુ પાણી રેડવાથી સુકાઇને બ ધાઇ જ્યા પછી ફોટોગ્રાફ (છબી) ને ઉપર દાબી કાઢવાથી ચળકટી થશે

છબીના કાર્ડ મેળા થયલા પાઉનો ગર સુકો અથવા સહેજ પાણીમા ભીનવી લુછવા લેવો

શાહીના ડાઘ કાઢવા ઓકઝેલીક એસીડ પાણીમાં ભેળી પીછી વડે લગાડવી

કાર્ડ પરથી ઉખેડવા માટે પાણીમા બોળી રાખવી.

કાર્ડ પર વળગાડવા માટે પાછળ વળગાડવામા આપેલો કોઇબી જાતનો ગુંદર યા પેસ્ટ વાપરવો

ફ્રેમ ગીલીટની તથા સાદી સાફ કરવી સમારવી.

૯૪–ગીલીટની ફ્રેમ સાફ કરવા બેલ તેલ કે સાલીડ તેલ કપડા યા પીછીએ લગાડી તુરત નુછી નાખવુ, અથવા ટરપીનટાઇન કે સ્પીરીટ ઓફ વાર્ઇન સહેજ ગરમ કરી સ્પંજે લગાડવુ

ઇંડાની સફેદીમાં એક ચમચો બેકીંગ સોડા મેળવીને સ્પંજે લગાડી સાફ કરવુ, જોઇએ તો સોડાને બદલે સફેદી સાથ જેવેલ વોટર પછવાડે લખેલુ છે તે મેળીને નરમ પીછીએ ઘસવાથી સોજી થાય છે.

ગીલીટ ચળકટી કરવી પાણી એક પાઇંટમા ગંધકની ભુકી જેટલો સોનેરી રંગ થાય તેટલી ભેળીને તેમા લસણની બે ત્રણ કળીઓ અથવા બે કાદા કાપીને બધુ સામટુ ચુહલા પર ઉકાળી ને ગાળી કાઢી ઠંડુ થયા પછી નરમ બ્રશે તે લગાડયાથી સોનેરી રંગ ચઢશે દારૂના અર્કમા થોડા ટીપા એમોનીઆનુ પાણી ભેળી લગાડીને વરસાદના પાણીએ નુછી તડકે સુકવવી

સોનાની ભુકી સ્પીરીટમા ભેળીને નરમ પીછીએ લગાડવી, અથવા પાતલો તેલનો હાથ લગાડયા પછી તુરત ઉપર સોનાનો વરખ ઘણો પાતલો આવે છે તે રૂ વડે ઉચકીને ફ્રેમ ઉપર વળગાવી દેવો, હાથમા છુટા પકડવાથી તે વરખ ચુ થાઇ જાય છે, તેમજ સોનેરી રંગ ભેળેલુ તૈયાર પાણી મળે છે.

સોનેરી રંગનું વારનીશ બનાવવા દારૂના અર્કમા કેસર એક ભાગ, રેવનચી Gamboge બે ભાગ ને બે જાતના ગુંદર Gum Mastic & Gum Sandrach સર્વે પીગળાવી પાતળુ વારનીશની માફક ફ્રેમ અથવા સાદા લાકડાં પર લગાડવુ, સરકાએ ધોઇ પેરેણીને પૅાલીશ કરવી.

મચ્છર તથા માખીને બેસ્તી અટકાવવા લોરેલ ઓઇલ Laurel Oil લગાડવુ એના વાસે આવશે નહિ, તેમજ માખી ને મચ્છરના ડાઘો કાઢવા કાદાનુ બાફેલુ પાણી લઇ નુછવુ, એથી ફ્રેમ પર ચળકાટ આવશે. સ્પીરીટે પણ ડાઘો નીકળે છે

લીંબુનો રસ ઘસીને લગાડયા પછી પાણીમાં સ્પંજ બોળી નુછી નાખવું, માખના ડાઘ પણ એ રીતે નીકળશે, સોનેરી ગીલીટવાલી કોઇબી ચીજો પર એમ કરવુ.

ગીળીટવાલી ઘણી જુની ફ્રેમ સોજી નહિ થઇ શકે તો ફ્રેંચ પૅાલીશમા કાળા અથવા લાલ રંગની ભુકી મેળવીને તે પર પીછીએ બરોબર લગાડવાથી ફ્રેમ પાછી તદન નવીજ થશે કોઇબી જાતની ખરાબ થયલી ફ્રેમ પણ એ રીતે સોજી થશે.

ફ્રેમ ભાંગેલી પ્લાસટર અથવા લાકડાની ને પાછી આખી કરવા પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસની ભુકી પાણીમાં ઘટ મેળવીને ભાંગેલા ખાંચામા

પુરીને છરી વડે થાપી ફ્રેમની પટી કે તરાહ જેવી હોય તેને મળતુ બને તેમ કરી ને સુકાયા પછી, જેવો ફ્રેમનો રગ અથવા ગીલીટ હોય તે લગાડવાથી પાછી આખી થઇ જશે.

જુની ફ્રેમ સાદી પટીવાળી હોય તો તે પર કોઇ જાતનો સોજો રગ લગાડીને તેની ઉપર કોઇપણી જાતની સાધારણ લેસ પટી ઉપર ફરતી વળગાડી દઇને તે પર પાછો તેવોજ અથવા બીજી જાતનો ઘેરો કે ખુલ્લો રગ પીછી વડે લગાડવાથી ફ્રેમ નવી જેવી દીશે છે.

ફ્રેમમાંથી પીકચર, ફોટોગ્રાફ વિગેરે કાઢી ને સાફ કરવા માટે પછવાડે જડેલાં પાટીઆ, કાગળ ઉખેડી ધુલ, કચરો વિગેરે સાફ કરી લુછી ને પાછા તેજ મુજબ ગોઠવી પછવાડે બીજુ નવું જાડુ બ્રાઉન કાગળ વળગાડવાથી પીકચરો પાછા સોજા દીશે છે, કસારા, ઉધઇ કઇ લાગેલું હોય તે પણ નીકળી જશે

ફ્રેમ બારીક નકસીવાલી કાળા લાકડાની બનાવેલી સાફ તથા પૉલીશ કરવા માટે સરકો, બેલ તેલ ને ટરપીનટાઇન ત્રણે સરખા વજનનુ ભેળી પીછી વડે નકસીના ખાંચાંઓમા અદર તથા બહાર ચાર છ મહીને લગાડવાથી સોજી રહેશે, એજ રીતે લાકડાના નકસીના સામાનને પણ સાફ તથા પૉલીશ કરવો બેલ તેલ તથા લીનસીડ ઓઇલ બને એકજ છે

પ્રકરણ ૧૪.

લખવા વાંચવાની તથા કાગળની ચીજો ગાયન તથા વાજીંત્રો વિગેરે.

૯૫-શાહી બગડેલી સુધારવા કાર્બનેટ ઓફ પૉટેશ Carbonate of Potash થોડો નાંખવો

શાહી બંધાઇ ગયલી પાતલી કરવી સહેજ સરકો રેડવો, લવગનુ તેલ અથવા ક્રીઓસોટ Creosote નામની દવાનાં થોડા ટીપા નાખવાથી સાહી બધાઇ જશે નહિ.

ફુગ આવતી અટકાવવા માટે સ્પીરીટ ઓફ વાઇન થોડો નાખવો, શાહીની બાટલીમા ખીલો નાંખી રાખવાથી શાહીમાની એસીડ ખીલા ઉપર ચઢી જવાથી તે સોજી રહે છે અને તે શાહીમા સ્ટીલ પેન બોળીને વાપરેલી કીટાઇ ને ખરાબ થતી નથી.

ખડીઓ સાફ કરવો ગરમ પાણી રેડીને થોડો વખત રાખીને ધોઇ નાખવુ એ રીતે અદરનો કચરો થરો નીકળશે, ડાઘ નીકળે નહિ તો પાણી સાથ વોશીંગ સોડા લેવો.

રૂપાના ખડીઆ પરથી શાહીના ડાઘ કાહવા ક્લોરાઈડ ઓફ લાઇમ Chloride of Lime ની ભુકી પાણીમાં નાખી ઘટ થાય ને લગાડવી.

લીંબુ લગાડવાથી પણુ શાહીનાં ડાઘો નીકળે છે, અથવા મેથી સનો સળગાવાનો ભાગ પાણીમા ભીંનવીને ડાઘ પર ઘસવાથી નીકળશે હાથના ડાઘ માટે વૈદકમાં છે.

ખડીઆ સાફ કરવા માટે બીજી રીતો કાચ તથા કોડીના વાસણુમાં જુવો, ભાગેલા વળગાડવા માટે પણુ આપેલું છે.

જાત જાતની શાહી.

બ્લુ શાહી બનાવવા ટમ્બલર ભરીને પાણીમાં એક ચમચી પ્રશ્યન બ્લુ Prussian Blue રંગ ભેળી લખાય તેટલુ પાતળુ કરવુ એમા થોડીક ઓકઝેલીક એસીડ Oxalic Acid નાખવાથી બ્લુ બ્લેક રંગની શાહી થશે. ગુલીથી પણુ બ્લુ શાહી બને છે.

કાળી શાહી માટે લોગવુડના છોડીઆમાથી કાઢેલો અર્ક એક ઔંસ ને બાઇક્રોમેત ઓફ પૅાટેશ Bicromate of Potash ૫, ઔંસની બારીક ભુકી કરી એક બાટલી પુર્કા પાણીમા સર્વે પીગળાવ્યાથી તદ્દન કાળી શાહી બને છે.

માયફળની ભુકી ચાર ઔંસ, હીરાકસી એક ઔંસ, ગુંદર Gum Arabic એક ઔંસ, સફેદ બારીક ખાંડ અર્ધો ઔંસ, તથા લવંગની બારીક ખુંદેલી ભુકી થોડીક સર્વે સાથે ભેળી એક બાટલી પાણીમા બે ત્રણુ કલાક રાખ્યા પછી વાપરવા જેવી તૈયાર થશે

ખાંડના એકસરખા વજનનુ પાણી લઇ ચુલે ગરમ થાય ને તેમાં ગંધકના તેજાબ Sulphuric Acid ના થોડા ટીપાં નાખવા.

સરકામાં હોહીઉ અથવા ઘણુ થોડો વખત નાખવાથી સરકો કાળો શાહી જેવો થશે તે વડે અગત પડવે લખી પણુ શકાય છે.

પીળી શાહી સ્પીરીટ ઓફ વાઇનમાં રેવનચીનો સીરો મેળવ્યાથી થાય છે.

ભુરા રંગની શાહી કાઠો Catechu પાણીમાં ઘટ પીગળાવવો.

લાલ શાહી કીરમજ એક ઔંસને અર્ધો પાંઇટ ગરમ પાણીમા પીગળાવી તદ્દન ઠંડુ પડે ને પા પાઇંટ લાઇકર એમોનીઆ ભેળીને થોડા દિવસ રાખીને વાપરવી.

લીલી શાહી સોજી બ્લુ ને પીળી ભેળ્યાથી બને છે.

જાંબુડી શાહી માટે લોગવુડના છોડીઆને પાણી સાથ સ્ત્રોંગ ઉકાળ્યા પછી તેમા થોડી ફટકડી.નાખવી.

કદી ભુસાય નહિ તેવી શાહી બે ઔંસ લાખ, એક ઔંસ ટંકણુ ખાર અઢાર ઔંસ પાણી સાથે ઉકાળીને ગાળવું તેમા બે ઔંસ

પાણીમાં થોડીક ગુળીની ભુકીને એક ઔંસ ગુદર Gum Arabic પીગળાવી ઉપલાની સાથે ભેળીને વાપરવુ.

નાઇટ્રેટ ઓફ સીલ્વર Nitrate of Silver નામની દવા દોઢ ઔંસને લાઇકર એમોનીઆ Liquor Amonia સાથે પીગળાવ્યાથી બનશે, રંગ આપવા સારૂ આરકીલ Archil એક ઔંસને ગુદર અર્ધો ઔંસ ભેળવ્યાથી કદી પણ ભુસરાય નહિ તેવી સાહી થશે.

શાહીની ભુકી બનાવવી એક ઔંસ હીરાકસી, ચાર ઔંસ માયફળનો બારીક ભુકો, એક ઔંસ ગુદર ને અર્ધો ઔંસ ઝીણી ખાંડને થોડીક લવંગની ભુકી સર્વેને બારીક વાટી ભેળીને સીસીમા ભરી રાખી ખપ પડે ત્યારે પાણીમા નાંખીને શાહી બનાવવી, એક પાઇંટમા બે ઔંસ ને સુમારે લેવી

છાપવાની શાહી પકાવેલો મેસ જેવો કાળો રંગ Black Pigment કહે છે તેમાથી બને છે

શાહીથી લખેલું ઉડી જઇ પાછું વંચાય તે માટે ગંધકનો તેજાબ Sulphuric Acid એક ઔંસને પાણી વીસ ઔંસમા ભેળી કવીલ પેને લખવુ, તે લખેલાને સહેજ તાપ દેખાડવાથી સારી રીતે વંચાશે

ફટકડીના પાણીએ લખી કાગળ યા કપડુ સુકાવા દેવું અક્ષર દીસતા નથી પણ પાછુ પાણીમા બોળવાથી સહેલાઇથી વંચાય છે

પાણી વીસ ઔંસમા પોટેશ બ્રોમાઇડ Potash Bromide એક ઔંસ, અને હીરાકસી એક ઔંસ મેળવી તેનાથી લખેલુ પણ ઉપલી રીતે તાપ બતાવવાથી ભુરા રંગના અક્ષર દીશે છે

કાંદાના રસમા બોળીને લખેલુ દીશતુ નથી, તાપ દેખાડવાથી પીળા અક્ષર વંચાશે પણ ઠંડુ થતા પાછા અક્ષર ઉડી જશે લીંબુના રસમા પણ સ્ટીલ પેન બોળીને લખેલુ એજ મુજબ થશે દુધે લખેલુ દીશતુ નથી પણ તાપ લગાડવાથી અક્ષર કાળા થશે

સોનેરી તથા રૂપેરી શાહી એમાના વરખના પતરા લઇ તે એક ભાગની સાથે નાઇટ્રો હાઇડ્રોકલોરીક એસીડ Nitrohydrocloric Acid ત્રણ ભાગમા ભેળી રાખી એસીડ ઉડી જાય ને તેમા ઈથર Ether નામની દવા થોડી નાખી ખુબ હલાવ્યા પછી કોઈબી જાતનુ તેલ ભેળી વાપરવી

સોનેરી માટે બીજી રીત—ગોલ્ડ સાઇઝ લઇ કાગળ પર લખીને તે સુકાયા પછી મેંઢા વડે બાફ આપવાથી સહેજ ભીનુ લાગે કે તુરત સોનેરી વરખ લઇ રૂ વડે તે લખેલા ઉપર દાબી દેવો

કોપી કરવાની શાહી માયફળની ભુકી ત્રણ ઔંસ, હીરાકસી એક ઔંસ, ગુદર એક ઔંસ ને પાણી અર્ધો ગેલનમા આઠ દીવસ વેર બધુ મેળવીને પીગળ્યા પછી વાપરવુ.

શાહી કાગળ ઉપર ફુટી નીકળતી અટકાવવા માટે ફટકડીના પાણીમા કાગળ બોળી સુકાયને વાપરવુ.

સ્ટીલ પેન.

૯૬–સ્ટીલ પેન નીબ નવી વાપરવા આગમચ મેચીસ સળગાવીને અણી ઉપરથી ગરમ કરવી.

હોલ્ડરમા પોવા આગમચ સહેજ તેલ લગાડવાથી અ દર કીતાશે નહિ.

લખ્યા પછી નીબને હંમેશા કપડાએ લુછીને મુકવાથી તે પરની શાહી નીકળી જવાથી લાંબો વખત વેર ખરાબ થતી નથી.

જુની કીટાયલી સાફ કરવા પૉલીશનું ઝીનુ કાગળ ઘસીને પછી મીઠું તેલ લગાડી લુછી નાખી ચામડાના ટુકડાએ ઘસવાથી ચળકટી થશે

કવીલ પેન.

કવીલ પેન પક્ષીના પીછાની બનાવેલી લખવામાં વપરાય છે, નરમ કવીલને ફટકડીના પાણીમા બોળવાથી કઠણ રહેશે સાફ કરવા માટે ગરમ ચુલામા ઉપર હેથે ઘસવા; દાંતકોતરની પણ ઉપલી રીતે કઠણ કરવી

શાહીની પેન.

૯૭–શાહીની પેન Fountain Pen માં શાહી સુકાઇ જઇ વપરાય નહિ તો તેના ભાગો છુટા પાડી થોડો વખત સરકામા બોળીને પછી ગરમ પાણીમાં ધોઇને પાછી શાહી ભરી વાપરવી.

ચીરાઇ ગયલી સાંધવા માટે સેલ્યુલોઇડની ચીજોમા જુવો.

સુખડ પેન.

૯૮–સુખડ પેનની બનાવટ, પ્લમબેગો Plumbago તેને સારૂ વપરાય છે અથવા સીસુ Black lead ને લાખના પતરા Shellac તાવીને મેળવ્યાથી બનશે, લાખને બદલે સુરમો Antimony પણ વાપરે છે

કોપીંગ પેન, સુખડ પેનથી કાગળ પર લખીને તે પર ભીનાયલુ બ્લોટીંગ પેપર દાબવાથી શાહીની માફક લખેલા અક્ષરો દીશે છે અને જલદી ભુસડાતા નથી

સ્લેટ સાફ કરવી.

૯૯–સ્લેટ લખવાની પાણી વડે ધોઇ ને ઘસા વિગેરે કાઢવા સારૂ સમુદર ફીન પાણી સાથે ઘસવુ

કાગળ તથા લખવા વિષે.

૧૦૦–કાગળ પર લખેલું ઘણા વરસનું જુનુ દીશે તેમ કરવા માટે શાહીમા સહેજ કેસર ભેળી વાપરવી, સુકી ગયાથી તે પરખાશે.

કાગળ પર સુખડ પેનનું લખેલું લાંબો વખત સુધી ઝાંખું પડે નહિ તેમ કરવા લખ્યા પછી તે પર જીભ ફેરવવી અથવા તો મોઢાં વડે બાફ આપવો જેથી અક્ષર વધુ કાળા બનશે.

મલાઇ કાઢી લઇ વધેલુ દુધ તે લખેલાં ઉપર પીછી વડે પાતળુ લગાડી સુકાવ્યાથી સુખડ પેનના અક્ષર ઝાંખા પડશે નહિં, ઇંડાની સફેદી લગાડવાથી પણ અક્ષર સારા રહેશે, અથવા વારનીશનો હાથ મારવો.

કાગળ સાધારણ ને જાડા ચર્મપત્ર Parchment paper જેવુ બનાવવા ગંધકના તેજાબમાં બોળીને તુરત એમોનીઆના પાણીએ ધોઇને સુકવી નાંખવુ અથવા સાદાં પાણીમા ધોવુ સાબુના પાણીએ ધોઇને સુકાવ્યાથી પણ કાગળ જાડુ થશે.

કાગળ આતસમાં બળે નહિ તેવું કરવા ફટકડીના પાણીમ ધોઇને સુકાવવુ

કાગળ વોટર પ્રુફ પાણીમા ભીનાય નહિ તેવુ કોઇબી જાતના તેલને જોસ પાડીને પીછી વડે કાગળ પર લગાડી સુકાવ્યા પછી વાપરવુ અથવા સાબુ ઉકાળેલુ ઘટ પાણી પીછી વડે લગાડી સુકાય ને ફટકડીનુ પાણી લગાડવુ.

જુના લખાણો કાગળ પરના ઝાખાં થયલા નીચલી રીતે પાછા વાચી શકાય છે, માયફળની બારીક ભુકી વાઇન દારૂમા પીગળાવી સ્પંજ વડે તે કાગળ ઉપર લગાડવી. જુના કાગળો ઘણા ઘરઘટુ ઉપયોગમા લેવાય છે

કાગળ યા ચોપડીનાં પાનાની કીનારી રંગીન બનાવવી કોઇબી રંગની શાહીમાં નાનો દાતનો બ્રશ બોળી શાહી ખંખેરી કાઢી સહેજ ભીનાયલો હોય ને ચોપડી તાઇટ બંધ કરી તે પર ફેરવી જવો

પેનસીલનું લખેલું ભુસાડવા માટે પાઉનો ગર પણ રબરની માફક ઉપયોગમા લેવાશે

શાહીનાં લખેલાં ઉપર ઓકઝેલીક અથવા સાઇટ્રીક એસીડ લગાડવાથી લખેલુ નીકળી જાય ને બ્લોટીંગ પેપર દાબવુ.

શાહીના ડાઘો કાગળ પરથી કાઢવા નીમક ઘસવુ, ફ્રુટ બેરીઝના ડાઘ પર મેચીસ સળગાવી દુરથી લગાડવી, ચીકાશના ડાઘો ગરમ ટરપીનટાઇને કાઢવા પછી દારૂનો અર્ક લગાડવો

પોસ્તની ટીકીટ ઉખેડવી.

૧૦૧–ટીકીટ વળગેલી કાઢવા તે પર પાણીનાં થોડા ટીપા નાખી ભીનવી રાખવી, ગરમ અસ્ત્રી ફેરવવી યા ગરમ પાણીની વરાળ આગળ ધરવાથી ટીકીટ જલદી નીકળી આવે છે.

વાપરેલી ટીકીટ પારખવા તે પર કેરોસીન તેલનું ટીપુ નાખતા ગમે એવો ઝાંખો છાપ હશે તે પણ બરોબર દીસે છે.

સીલ મારવું.

૧૦૨–કાગળ પર સીલ મારવું. લાખની લાકડી આવે છે તે ગરમ કરી તવાઇને પાતળી થાય કે તુરત લગાડી ને તે પર જેવી જાતનું સીલ કરવુ હોય તે દાબી દેવું નરમ હશે તો તેમાં સીલના કોતરેલા અક્ષર દબાઇને આખા બરોબર દીશે છે, લાખ ઠંડી પડતાં પાછી બંધાઇ જાય તો તે પર સીલ મરાતુ નથી, સીલ પર કોતરેલા અક્ષર બરોબર વંચાય તેમ પાડવા જોઇએ

લાખ વળગેલી કાઢવા પાછી ગરમ કીધાથી નીકળે છે.

કપડા પર પણ ઉપલીજ રીતે સીલ મરાશે. લાખ બનાવવા પાછલ આપેલુ છે.

જાડાં કાગળની બનેલી ચીજો.

૧૦૩–કાગળનાં લાઇટ પર ઢાંકવાનાં શેડ તથા કાર્ડબોર્ડની ચીજો મેળી થયલી બ્રશ યા પીછી વડે સાફ કરવા, ઘણાં મેલાં લાગે તો ઠંડા પાણીમા સ્પંજ બોળીને લુછવા પછી લગભગ સુકાવા આવે ને તે પર બારીક આટો છાંટવો, તદ્દન સુકાઈ જાય ને રેશમી કપડુ શેમોઆ લેધર અથવા ફલેનલ વડે લુછવાથી તે પર પાછો ચળકાટ આવશે સુકુ થુલું ઘસવાથી પણ મેળ નીકળી સાફ થાય છે.

કાર્ડબોર્ડ અથવા સાખાની બનાવેલી ચીજો ઉપલી રીતે સાફ કરવી, ફ્રેન્ચ પૉલીશ લગાડવાથી પણ સોજી દીશે છે

નકલ કરવાનાં કાગળ.

૧૦૪–નકલ કરવાના કાગળ ત્રેસીંગ પેપર Tracing paper બનાવવા માટે સ્પીરીટ ઓફ ટરપીનટાઇન એક ઔંસ અને તેટલા વજનનુ કેનેડા બાલસમ Canada Balsum ભેળી ધીમા અંગાર પર ગરમ કરીને નરમ પીછી વડે ઝીણા કાગળ Tissue paper ની એક બાજુ લગાડી સુકાય ને કોઇ ગણુ તરાહ ચીતારી લેવા અથવા લખેલુ ઉતારવા સારૂ વપરાશે.

કાળાં કાગળો કાર્બન પેપર Carbon Paper તૈયાર પણ આવે છે જેને બે સાદા કાગળની વચ્ચે મુકીને લખવાથી ઉપર મુજબનુ નીચેના કાગળ પર લખેલુ વંચાશે, બે ત્રણને ગાધે તેવા કાગળો મુકવાથી તેટલા કાગળો પર એક વખતે લખેલી નકલ ઉતારી શકાય છે.

નોટ પારખવી.

૧૦૫–ખરી નોટ ઉપર સાયેનાઇડ ઓફ પૉટેશ પાણીમા પીગળાવી પીછી વડે લગાડવાથી જેવીને તેવીજ રહે છે, છાપીને નકલ કીધેલી ઉપલી મેળવણી લગાડવાથી સાદુ કાગળ થઇ જાશું છાપેલું ઉડી જશે તેજ મુજબ બંધે બાજુ જીભ લગાડ્યાથી નોટમાની વોટર માર્ક

Water mark ખરી હશે તો ઉજરડામાં દીશે છે ખોટીની તે મુજબ દીશતી નથી

ટાઈપ રાઇટર.

૧૦૬—ટાઇપ રાઇટર ચાલુ વપરાતો હોય તો તેમા અવાર નવાર તેલ બધા સાંધા, સ્ક્રુ વીગેરેમાં નાખવાથી કઠણુ થતો નથી, વપરાતો નહિ હોય ત્યારે સહેજ વેસલીન લગાડી રાખવાથી કીટ તે પર ચઢશે નહિ

બે હાથે પ્યાનો વજાડવાની રીતે આદત પાડયાથી ઝડપે લખાય છે સ્ટેટનુ રોલર હોય તો તે પર એક સોજુ કાગળનુ પડ વિટાળી રાખવુ જેથી અક્ષરો ઠોકાઇ ને સ્ટેટ પર ખાડા પડતા અટકે છે.

ઉપલા નકલ કરવાના કાગળો દરેકના પડમા લખતી વખતે મુકવાથી જોઇએ તેટલી કોપીઓ સામટી એકી વખતે ઉતારી શકાશે

રીબનને લગાડવાની શાહી બનાવવા કાળો રગ Aniline black પા ઔંસ ને દારૂના અર્ક સાત ઔંસમા, પીગળાવી તેટલાજ વજનનુ ઘટ ગ્લીસરીન ભેળી ને રીબનને ટેબલ પર સરખી પાથરી ને દાતના બ્રશ વડે એક સરખી પચાવ્યા પછી સુકાય ને વાપરવી

કાગળ યા ચોપડીમાં ઊધઇ થતી અટકાવવી.

૧૦૭—કાગળ અથવા ચોપડીની કબાટમા નીચલી કોઇબી ચીજો નાખવાથી ઊધઇ લાગશે નહિ—તબાકુ, કાળા મરી, કપુર, નેફથલીનના બોલ, ઇન્સેકટ દીસ્ત્રોઈગ પાઉડર પણ ચોપડીમા છાટવા વપરાય છે

કેરોસીન તેલ, ટરપીનટાઇન અથવા તો લવદરનુ તેલ કઇ પણ કબાટના ફાદીઆ ઉપર છાટવુ યા તેમા કપડુ બોળીને લુછી નાખવા.

ફોરમલીન અથવા મેથીલેતેડ સ્પીરીટ પીછી વડે લગાડવાથી ઊધઇ થશે નહિ તેમજ ફુગ પણ ચોપડીના પુઠાઓ પર એ લગાડયાથી આવતી નથી

ચોપડીઓ થોડે વખતે તડકે મુકી સાફ કરવી. ચોપડીઓ ગોઠવતી વખતે દરેક બાબતોને લગતી જેવી કે તવારીખ, કવિતા, વાર્તાઓ વિગેરે જુદી જુદી મુકવાથી શોધવા માટે ઝાઝી મહેનત પડતી નથી, સઘળી ભેળીને મુકવી નહિ

ફુગ અથવા ઊધઇ થતી અટકાવવા માટે કોઇબી જાતનુ સુગધી તેલ છાટવુ, ફુગ આવેલા ચોપડીના ચામડાના પુઠાઓ સાફ કરવા માટે સ્પીરીટ ઓફ વાઇન પીછી વડે પાતલી લગાડવી, લવદરનુ તેલ લગાડવાથી પણ ફુગ નીકળે છે. ડાઘો કાઢવા કાગળમા જુવો.

પુઠા સાફ કરવા માટે બે ભાગ પાણી અને એક ભાગ ઇડાની સફેદી ભેળીને વાપરવુ બીજી રીતો માટે ચામડામા જુવો, કાગળની બનાવટ, હલકાં સારૂ જુના કપડાની ચીદીઓ વપરાય છે, ઘણુા સોજા બનાવવા સોજુ લીનનુ કપડુ વાપરે છે.

રાગો તથા ગાયન.

૧૦૮–જુદા જુદા રાગો વગાડવાના યા ગાયનમાથી કેટલીક મનપસંદ લીટીઓ (લાઇનો) ચુટી કાઢી જાત જાતની એકઠી કરી સામટી ગોઠવીને પાછો એક નવો ને મનપસંદ રાગ આપણે બનાવી શકીએ છીએ. ઇગ્રેજીમા તેવા ઘણાક રાગોને ચુંટીને સામટો એક ફાયદો આવે છે જેને Melodious Melodies અને બીજા કેટલાક તેવાં નામો આપે છે, ઇગ્રેજી મ્યુઝીક હાથે લખતા આવડતુ હોય તો તેની સાદી લીટીવાલી ચોપડી લઇ તેવા પસંદ પડતા રાગોમાથી ગમે એટલુ ચુટી કાઢી લખી લઇને વગાડવુ

વાજીંત્રોની સંભાળ.

૧૦૯–પ્યાનો Piano સંભાળથી રાખવો, વગાડવાની (નોટસ) ઉપર ફ્લેનલના કપડાની તેના માપની પટીએ હમેશા ઢાકી રાખવી, સરદીને ભીનાશને લીધે કોઇ વખત નોટસ વાગતી નથી તે વખતે જરા દુરથી સગડીનો સહેજ તાપ લગાડવો. કળી ચુનાનો એક નાનો ગાગડો મોટા બાકસ અથવા મોટી કોથળીમા ભરીને પ્યાનાની અંદર સંભાળીને મુકવો જે ભીનાશ ચુશી લઇ ચુનો ખીલીને ફુટો આટા જેવો થઇ જાય ને બદલવો ગરમી આપવા માટે ઇલેક્ટ્રીક લાઇટનો બલ્બ સળગાવીને અંદર કોઇ કોઇ વખતે મુકવો

એથી ત્રણ મહિનાને સુમારે ટયુન Tune કરાવી સારા ઓર્ડરમાં રાખવો.

ઉપર હેઠળથી સર્વે ઉઘાડી અવાર નવાર સાફ કરવાથી તેમા ઉધાઇ કે કસારા થતા નથી.

નેફ્થલીનના બોલ અથવા કપુર મુકવાથી ઉધઇ લાગશે નહિ, ટરપીનટાઇનને બેન્ઝોલાઇન ભેળીને પીચકારી વડે અંદર છાટવુ

તારો ફીટાયલા કપડા વડે લુછવા, દરિયાની નજદીક હોય તો તેપર જલદી કાટ ચઢે છે.

નોટસ ઉપરનુ હાથીદાત પીળુ થયલુ સાફ કરવા ફ્લેનલના ટુકડા પર થોડુ સ્પીરીટ કે કોલોન વોટર નાખીને ઘસવુ અથવા તો લીબુનો રસ ને કળી ચુનો કપડા પર થોડો લઇને ઘસવાથી સફેદ થશે હાથી-દાતમાથી બીજુ મળશે.

પેડલ Pedal પગે દાબતા ઘસાતા હોય તો તેલને બદલે કાળી નરમ સુખડ પૈને બાજુએ ઘસવાથી સહેલા થશે

ઘણી જુની પ્યાનાની સકલાત Felt તારો સાથ ચાલુ અડકતાં દબાઇ ગયેલ જાડી પીન અથવા સુઇઆ વડે પાછી રૂવાટી ઉભી કીધાથી પ્યાનાનો અવાજ સુધારી શકાય છે, પણ આખુ ચોકઠું બહાર કાઢતાં આવડે તેનાથી થઇ શકશે.

લાકડાંને પૉલીશ કરવા બેલ તેલ ટરપીનટાઇનને સરકો ત્રણે સરખા વજનનું ભેળીને નરમ કપડાએ લગાડી શેમોઆ લેધરે લુછી નાખવી, એ મુજબ વાયોલીનને પણ પૉલીશ કરી શકાય છે.

વાયોલીનમાં ઉધઇ લાગેલી કાઢવા હાઇડ્રોજન પરઑકસાઇડ Hydrogen Peroxide નામની દવા પીચકારી વડે નાંખવી, બારીક છેડ ઊધઇ લાગવાથી પડેલા પુરવા પાતેયો સરસ લઇ તેમા બારીક લાકડાનો વહેર ભેળી વાપરવો.

તારવાલાં વાજીંત્રો હમેશા ગરમ કપડામા રાખવા.

મેલી લાકડી વાયોલીન વજાડવાની ધોવી, સાબુનુ પાણી છાલકા વાસણમા રેડી તેમા બોળી રાખવાથી તારો પરનો ચીકાશ નીકળ્યા પછી સોજા પાણીમા ધોઇ નાખવી, વજાડતી વખતે તારો લીસા રાખવા માટે રાજમનો ટુકડો તે પર ઘસવો

ધોલનો અવાજ બરોબર નહિ નીકળે તો તાપ આગળ મુક વાથી ચામડુ ટાઇટ થઇ અવાજ સુધરશે.

પ્રકરણ ૧૫.

ચામડાની ચીજો સાફ તથા પૉલીશ કરવી, જાત જાતના બુટો તથા રબર વિષે.

૧૧૦–ચામડાની ચીજો જેવી કે ઘોડાનુ હારનેસ પટા વિગેરે નરમ રાખવા સારૂ ઓલીવ ઓઇલ, મીઠુ તેલ અથવા નીત્સ ફુત ઓઇલ Neat's foot Oil તઇયાર બનાવેલુ આવે છે, એમાનુ કાઇબી લગાડવાથી ચામડુ નરમ થઇ લાંબો વખત ટકશે, અને તે પર ચળ-કાટ આવી સોજુ દીશે છે સરકો એક ભાગ ને બેલ તેલ બે ભાગ ભેળી લગાડવુ.

ચીરા પડેલું ચામડુ ગ્લીસરીનથી સરખુ થશે, બુટ પૉલીશ કરવાનો બ્લેકીગનો થોડો કટકો વાટી તેની ભુકી દુધ સાથે ભેળી બ્રશે લગાડવાથી ચીરા પડતા અટકશે.

સાધારણ ચામડાને માટે ગુદરનુ પાણી સાથે તેટલાંજ વજનની ઈંડાની સફેદી ભેળી વાપરવી, અથવા ગરમ પાણી ને એમોનીઆ લેવો

મોરોક્કો લેધર ઉપર ખાલીજ ઈંડાંની સફેદી અમઠી યા કફ ચઢાવીને સ્પંજ વડે લગાડવી અથવા સરકો ને બેલતેલ ભેળીને વાપ-રવુ. ચીકાશના ડાઘા પણ ઉપલી રીતે સફેદી લગાડી તડકે મુકયાથી નીકળે છે

કડક થયલું ચામડું ગ્રે લાઇમ Grey lime એક જાતનો ચુનો પાણીમા ભેળી ને બે ત્રણ વખત કપડાં વડે લગાડવો, અથવા એરંડીનુ તેલ ગરમ કરી નરમ કપડાએ પચાવી ને તડકે સુકાવાથી નરમ થઇ તેનો વાસ પણ નીકળી જશે. પટા ચામડાંના કડક થયેલાં સાબુના પાણીમા એક કલાક ભીનવી રાખ્યા પછી ટાંગી રાખી સુકવવા ને પર કોઇબી જાતની પૉલીશ લગાડવાથી સોજા થશે.

કોથળો BAG ચામડાના ખરાબ થયલાં હોય તો સાબુના પાણીએ ધોઇ કોઇબા જાતના તેલમા ફ્લેનલ બોળી તે પર ખુબ પચાવ્યા પછી તદ્દનજ સુકાઇ જાય ને બુટની પૉલીશના બે ત્રણ હાથ મારયાથી નવો જેવો લાગશે અથવા ઉપલી કોઇબી પૉલીશ લગાડવી. કાળા ચામડાને દુધ ને મીઠુ તેલ સરખા વજનનુ ભેળી લગાડીને સુકાય કે શેમોઆ ઇધરે લુછવાથી ચળકશે.

ચામડું વૉટરપ્રુફ પાણી પચે નહિ તેવું બનાવવા નીચલી કોઇ પણ ચીજો વાપરવી એરંડીઊ લગાડવું, અથવા તો બેલ તેલ થોડુ તેમા પીળુ મીણ તથા રાજમ એક સરખા વજનનુ લઇ ને તેથી બેવડા વજનની બકરાંની ચરબી સર્વ ભેળી ચુહલા ઉપર તવાય ને ગરમ ગરમ ઘસીને પચાવવું.

નીત્સફુટ ઓઇલ સાત ભાગ ને ચરબી એક ભાગ તાવી ભેળીને લગાડવી.

ઇંડીઆ રબરના ઝીણાં ટુકડા કરી કાદવનાં વાસણમા મીણબત્તી બનાવવાની ચરબીને ચુહલે તાવી રબર ભેળી પીગળ્યા પછી વાપરવું.

ચામડાંની લાઇનીંગ સામાનને ફીધેલી પણ પાછલ આપેલી કોઇબી રીતે સાફ થઇ શકે છે. છાશમાં કપડુ બોળીને ચામડાંને લગાડવા પછી સોજા પાણીના કપડા વડે લુછી નાખવાથી લાઇનીંગ સોજી થશે.

ચીકાશના ડાઘા ક્લોરોફોર્મ, નવસાગર અથવા તો દારૂનો અર્ક કઇબી સફેદ ફ્લેનલ વડે લગાડવુ સ્પીરીટ ઓફ વાઇન પણ લગાડવાથી કોઇબી જાતના ડાઘા નીકળશે.

ચાક અથવા મેગનીશીઆ ભુકી દારૂના અર્કમાં ભેળી ઘટ બનાવી તે પર લગાડી ને સુકાયા પછી બ્રશે ઘસી કાઢયાથી પણ ચીકાશના ડાઘા જાય છે બેનઝોલાઇન સ્પંજ વડે લગાડયાથી ચામડાં પરનો ચીકાશ નીકળશે. આતસથી દુર રહેવુ

પીળા ચામડાં પરના ડાઘા માટે વેસલીન લગાડવુ અથવા વોશીંગ સોડા દુધમા પીગળાવી વાપરવો, કેળાંની છાલનો અંદરનો ભાગ ઘસવાથી પણ ડાઘા નીકળશે.

રંગ ચામડાં પરની વેસલીન ફ્લેનલ વડે લગાડી ખુલ્લી હવાને તડકામાં મુકવુ અથવા પાયરો ગ્લીસરીન એસીડ Pyroglyoerine Aoid લઇને ઘસવી.

ચામડું ઉંદર કરડી ખાતા અટકાવવા સારૂ ઓલીવ ઓઇલ એ ભાગમા મોરથુથુ એક ભાગ મેળવીને લગાડવાથી એ ઝેરી ચીજ આગળ ઉદર આવતો નથી.

સફેદ ચળકટાં ચામડામાં ફાટ પુરવા ખાડ રતલ પા, ગુદર અર્ધો ઔંસ ને સફેદો રતલ અર્ધો લેવો, ખાડમા ગુદર પીગળ્યા પછી તેમાં સફેદો મેળવી વાપરવુ.

ચામડું વળગાવવુ ગરમ પાણીમા જવના આટાની લાહી બનાવી તેમા સહેજ પાતળો ગરમ સરસ ભેળવો, એ મેળવણીથી ટેબલ ઉપરના ચામડા સારી રીતે વળગશે

ચામડું છુટું પાડવું લોખડ ને વળગેલુ હશે તો કોસ્ટીક સોડા ને પાણીમા ઉકાળી તેમા બોળવુ અથવા લગાડવાથી ચામડુ નરમ થઇ નીકળી જાય છે. બીજી વળગાવવાની રીતો પાછલ આપેલી છે,

ઘડી વાળેલું ચામડું વળગી જતુ અટકાવવા ગરમ પાણીમા વોશીગ સોડા ભેળી ને ધોઇ ને ઇડાની સફેદીએ પૉલીશ કરવુ

ચામડુ ટકાઉ કરવા એક પાઇટ નેફથામાં એક ઔંસ સુકુ કડણ પેરેફીન સાથ થોડા ટીપા મીઠુ તેલ ભેળી બુટની ઊપર તેમજ તળી-આમા લગાડવુ

ચામડાની ફ્લાસ્ક કાચની સીસીઓ મુકવાની તેમાની ચીજ ઢોલાઇ જવાથી કેટલી વખત વળગી જાય છે તેને કુ યા તાપ સહેજ લગાડવાથી છુટી પડશે

ચામડું કડક બનાવવા માટે સ્પીરીટમા સફેદ લાખને પીગળાવી લગાડવી.

ચામડું નરમ રાખવા માટે હમેશા તેને કોઇબી જાતનુ તેલ લગાડવુ જેવુ કે, ઓલીવ ઓઇલ, એરડીઉ, ખેલતેલ, ગ્લીસરીન વીગેરે એ રીતે જલદી તતડી ને ફાટતુ નથી

ચામડુ ચુ ચુ અવાજ કરતુ હોય તો ગરમ પાણીમાં ભીનવ્યાથી બધ થશે, તેલ લગાડવાથી વધુ અવાજ નીકળે છે. બુટનાં તળીઆમા એકુ નાની ટેક્સ ઠોકવાથી પણ અવાજ બધ થાય છે પણ પગમા ભોકાય નહિ તેની સભાળ લેવી.

ચામડાની જાત જાતની પૉલીશ.

૧૧૧-કાળાં ચામડાને પૉલીશ કરવા ઇડા બેની દાળ, સફેદી એક ઇડાની, સ્પીરીટ ઓફ વાઇન એક મોટો ચમચો, ખાડ એક ચમચી, સર્વને ભેળી તેમા કોઇ પણ જાતની કાળા રગની ભુકી મેળવી વટ પેસ્ટ જેવુ બનાવીને કાળા ચામડાંના પટા, કોથળા, પોર્ટફોલીઓ વિગેરે ચીજો માટે એ વાપરવો. સરકામા સરસ ચુહલા ઉપર પીગળાવી તેમા થોડુ આઇસીગ્લાસ મેળવીને પૉલીશ કરવા વાપરવુ

પૉલીશ કરવા સરકો ને પાણી વડે ચામડાંને ધોઇને પછી ઇંડાની સફેદીમાં થોડુ ટરપીનટાઇન ભેળીને લગાડવું

સરકો એક ભાગને બેલ તેલ બે ભાગ ભેળી કોચ ખુરસીને જડેલુ ચામડું સાફ કરવુ.

હારનેસનો પેસ્ટ બનાવવા કાળી રાજમ મધપુડાનુ મીણુ એક સરખાં વજનનુ તાવીને તેમા થોડી કાળા રંગની ભુકી ભેળી ચુલ્હે બધુ મેળવ્યા પછી ઠંડુ પડે ને તેમા ખપ જોગુ સ્પીરીટ ઓફ ટરપીનટાઇન નાખી નરમ કપડા વડે પોલીશ કરવા લેવુ.

થોપડીના કાળાં પુંઠાંને ચળકટા કરવા એક ચમચો મીઠુ તેલ અને બે ચમચા કાળી શાહી ભેળી સ્પંજે લગાડી સુકાવા દેવી, અથવા ગોળ સરકો ને કાળી ભુકી Ivory Black ભેળી વાપરવી.

પીળાં ચામડાંના પેસ્ટ સારૂ મધપુડાનુ મીણુ અર્ધો ઔંસ ખળખળતા પાણીના વાસણમા મુકીને તવાયા પછી તેટલાંજ વજનનુ ઓલીવ ઓઇલ ને કુકકરની ચરબી નાંખવી

ટરપીનટાઇન ને લવ ડરનુ તેલ બેબે ચમચી સર્વે સાથે મેળવ્યા પછી ઠંડુ થઇને ઘટ થાયને પછી વાપરવુ.

કાળાં ચામડાંના પેસ્ટ માટે ઓલીવ ઓઇલમાં ગોળ, કાળી ભુકી ને મોરથુથુનુ તેલ થોડુ મેળવી ઘટ બનાવવુ.

પીળુ ચામડું તદન ખરાબ થયલું કાળું કરવું પાણીમાં એમોનીઆ નાખી સ્પંજ વડે તે ઉપર લગાડીને ઉપરથી કાળી શાહી લગાડવી સુકાયા પછી છેલ્લે કોઇ પણ જાતની કાળી બુટની પૉલીશે સાફ કીધાથી ચામડુ હમેશનુ કાળુ રહેશે. ઇડાની સફેદીમાં કાળી શાહી ભેળી લગાડી નુછવુ.

વોશીંગ સોડા પાણીમા ગરમ કરીને લગાડવાથી ઘેરો રંગ થશે

પીળો રંગ કરવા માટે દુધમા એમોનીઆ ભેળી વાપરવો, ખપ પડે તો બે ત્રણ વખત લગાડવો અથવા તો કેસર પાણીમાં થોડા કલાક ભીનવીને રંગ ઓગળે ને તે પાણી વાપરવુ જોઇએ તો પટ-ટાની છાલ ઘસવી

કાળા ચળકટાં ચામડાં પેટંટ લેધરના નવા બુટ પહેરવા આગમચ સહેજ તાપ આગળ ધરવાથી નરમ થઇ લાંબો વખત ટકશે

સાલીડ તેલ ને મીણુ સરખા વજનનુ ચુલ્હે તાવી ઠંડું પડે ને તેના સામતા વજનનુ ટરપીનટાઈન ભેળી વાપરવુ.

પેટંટ લેધર કાળા ચળકટા ચામડાને ઘણી રીતે સાફ કરી શકાય છે સાધારણુ મીઠું તેલ અથવા ઓલીવ ઓઇલ લેવુ, દુધમાં સ્પંજ બોળીને લગાડવુ વેસલીન કે માખણથી પણ નરમ થશે, સફેદ ક્રીમ સાથ બેલ તેલ ભેળી વાપરવું. ઘસા પડેલા કાઢવા કાળી શાહીને ઓલીવ ઓઇલમાં ભેળી લગાડવી. ચીરાપર સહેજ પેટ્રોલ લગાડવું.

કાળાં કીડના ચામડાં માટે ઈંડાની સફેદી પાણી સાથે મેળવી વાપરવી. ઘણા ખરાબ થયલા હોય તે કાળી શાહીને ઓલીવ ઓઇલ લગાડવાથી સારા થાય છે.

પેરેફીન અથવા કેરોસીન તેલથી પણ ચામડુ નરમ રહેશે સુકાયા પછી પણ કડક થશે નહિ.

લેધર કલોથ ઘણું જુનું ઝાખુ પડેલુ નીચલી રીતે સારૂ થશે, બેલ તેલ થોડુક લઇ તેમા થોડા ટીપા ટરપીનટાઇનનુ તેલ નાખી ચુલ્હે ઉકાળી પીછી વડે ગરમ ગરમ જુના ચામડાં પર લગાડી સુકાયા પછી બે દિવસ રહીને મેથીલેટેડ સ્પીરીટમા થોડુ ઇન્ડીઆ રબર પીગળાવી ઘટ પેસ્ટ જેવુ થાય ને ઉપલા ચામડાં પર લગાડી બીજા બે દિવસ સુકાવ્યાથી તે નવા જેવુ થશે, અને વોટરપ્રુફ પણ બનશે

ઇંડાંની સફેદી એક ને દાળ બેનો ઘટ કફ ચઢાવી તેમા જીન દારૂ એક મોટો ચમચો ખાંડ એક ચમચી ને કાળી ભુકી Ivory Black ભેળી સર્વે સાથે વાપરવુ

પૉલીશ સુકાઇને કઠણ થયલી હોય તો ટરપીનટાઇન, સરકો અથવા થોડુક દુધ કઇ પણ નાખવાથી નરમ થઈ વપરાશે.

બુટને પૉલીશ કે સાફ કરવા માટે બ્રશને બદલે જાડા ગાલીચાનો નાનો ટુકડો લાકડાની જાડી પટી પર વિટાળી અથવા વળગાડીને વાપરી શકાય છે. મખમલ કે સકલાત વડે લુછવાથી ચળકશે.

જાત જાતના બુટો.

૧૧૨–બુટ નવાં પડી રહેતા ચામડુ સુકાઇને કઠણ થઇ જતું અટકાવવા માટે એરંડીઆનુ તેલ અથવા કોઇબી જાતનો ચીકાશ લગાડી રાખવાથી નરમ રહેશે.

બુટનો ઘાટ સરખો રાખવા લોખંડની નરમ પટી યા વેહલ બોન Whale Bone બુટની લંબાઇનુ લઇ તેમાં ખોસવાથી પણ ચામડુ યા કપડુ વળી જતુ નથી, કપડા યા કાગળના ડુચા અથવા રૂ બુટના આગલા ભાગમા સરખા દાબીને ખોસ્યાથી પણ બુટનો ઘાટ સરખો રહે છે.

બુટ લંબાઇમાં મોટા હોવાથી આગલો ભાગ Toe વળી જતો અટકાવવા માટે રૂ દાબીને અંદર મુકવો.

ઢીલા પડી પગમાંથી નીકળી જાય તો ચામડાનુ માહજમ (સુખતળી) અંદરની બાજુ તળીઆમા મુકવુ અથવા તો જાડુ કાગળ કાર્ડ બોર્ડ તળીઆના ઘાટનુ કાપી વાપરવુ. અંદરની સફેદ લાઇનીંગ મેલી થાય માટે સાદુ કાગળ તળીઆમા મુકી પહેરવા.

બુટ ઢીલાં પડી પાછલો ભાગ પગમાંથી સરી જ્યા કરે તો નાનો મખમલનો અથવા નરમ સકલાતના કપડાંનો ટુકડો એડીની

ઉપર પાછલા ભાગમા અદરથી વળગાવી યા સીવી લીધાથી મોજાને તે વળગી રહી પગમાથી સરી જતા અટકે છે, સુકો સાબુ ઘસીને લગાડવાથી પણ પગમાથી સરશે નહિ.

બુટ ટાઇટ પડવાથી પગ દબાતો યા ઘસાતો હોય તો કાળો રેશમી કટકો મુકવાથી નરમ રહી પગ દુખશે નહિ. બુટ ટાઇટ કોઇ વખત ચુલ્હા પાસ ધરવાથી ઢીલા થાય છે, એડી આગળનો ભાગ ટાઇટ ને કઠણ લાગે તો સુકો સાબુ ઘસવાથી નરમ થાય છે અથવા જ્યાથી દબાતા હોય ત્યા ગરમ પાણીમાં કપડુ બોળી મુકવાથી ચામડુ નરમ થઇ છુટે છે.

ટાઇટ બુટ આખાં યા અર્ધા પગમા પહેરતા અડચણ લાગે તો કોઇપણ જાતનો પાઉડર તેમાં છાંટી ને પછી પગમા ચઢાવવાં સહેલાં પડશે

બુટ નવાનાં તળીઆં અથવા જુનાને પાછી સોલ મારેલાં ટકાઉ બનાવવા વાપરવા આગમચ બેલ તેલમા બોળી રાખી સુકાય ને પહેરવા, અથવા તો સાધારણ ટાર Coaltar પીછી વડે તળીઆં પર લગાડી તાપ આગલ સુકાયા પછી એ રીતે બે ત્રણ હાથ માર્યાથી તળીઆં લાંબો વખત મજબુત થઇ ચાલે છે

નવાં લીસાં તળીઆંને નાની કાણુસ વડે સહેજ ખરબચડા કીધાથી પગ સરી જતો નથી. બે જોડી બુટ ફેરફાર પહેરવાથી લાંબો વખત ટકે છે.

બુટ વરસાદના દિવસમાં ભીનાયલા હમેશા તળીઆં ઉપર રાખી ઉલટા મુકવાથી જલદી સુકાય છે, ઘણા તાપ આગળ એકદમ રાખવાથી સુકાયા પછી ચામડુ કડક થઇ જશે.

રેતી ઝીણા પથરા યા થુલું ગરમ કરી ભીનાયલાં બુટમાં ભરવાથી ભીનાશ ચુશી લેશે એક વખતમાં સુકાય નહિ તો ફરીથી ભરી મુકવા, કાગળના ટુચા પણ ખોસવાથી ભીનાશ ચુશે છે

કાદવનાં ડાઘ ભીના કપડાં વડે લુછતા પણ નીકળે નહિં તો તે પર કાચો પટેટા કાપીને ઘસવો. વેસલીન લગાડવાથી ભીનાયલાં તથા કાદવથી ખરડાયલા બુટ સોજા થાય છે.

દરીઆનાં પાણીના ડાઘો કાઢવા માટે દુધ ગરમ કરી તેમા થોડા સોડા ખાર પીગળાવી કપડાં વડે ઘસીને લુછી સુકાયા પછી સાધારણ પૅાલીશ લગાડી સાફ કરવાં.

બુટ સફેદ બકસ્કીન અથવા કીડનાં સાફ કરવા ઉપર સુકો અથવા પાણી સાથ ચાક કે જ્યેકો Blanco આવે છે તે વાપરવો. પાઇપકલે Pipe clay નામની સફેદ ચટોડી આવે છે તે સુકી ઘસવી અથવા તો દુધમા ભેળી લગાડવી, બચ્ચાંના સફેદ બુટ એ મુજબ સાફ કીધાથી ફેડ ઉપર બેતાં સામાના કપડાંને સફેદ રંગ કે ચુનો લાગતો નથી.

સફેદ કીડનાં ઘણા ખરાબ થયલા બુટને પીળો રગ આપવા ઓલીવ ઓઇલ ત્રણ ચમચામાં કેસરનો અર્ક દસ ટીપા ભેળીને ફ્લેનલના કપડાએ લગાડી સુકાયા પછી જોઇએ તો બીજો હાથ મારવો, એ રીતે સોજો બ્રાઉન રગ દીશે છે

રેશમી બુટને રંગવાં હોય તો કોઇ પણ રગમા રપ જ અથવા દાતનો નરમ બ્રશ બોળી લગાડીને સુકાયા પછી ધેરેઃ ખુલ્લો પસદ પડે તે મુજબ બીજો હાથ મારવો.

બુટ સાટીનના સફેદ અથવા ખુલ્લા રંગના મેલા થયલા ઉપર સુકો પાઉનો ગર ઘસવો અથવા તો ફ્લેનલના ટુકડાને સ્પીરીટ ઓફ વાઇનમા બોળી સાટીનના કપડાના સલ મુજબ સભાળી ઘસવાથી ડાઘો નીકળી સાફ થાય છે ફ્લેનલ ખરાબ થાય ને સોજો કટકો લેવો, બ્લુ રગના કાગળમાં વીટાળીને ગખવાથી સોજા રહેશે

સફેદ સુએદનાં બુટ પરના ડાઘો ઓટમીલ Oat Meal ઘસવાથી જાય છે

કાળા સુએદનાં બુટ ઉપર એમરી પેપર અથવા સેન્ડ પેપર પૉલીશનુ કાગળ ઘસવાથી સાફ થાય છે અને રૂવાટી દબાઇ ગયલી પણ ઉઠશે

પટા સુએદના ઉપલી રીતે સોજા થાય છે અથવા તો ફ્લેનલના કપડા ઉપર ચુલુ અથવા લાકડાનો વહેર નાખી ઘસવો.

બુટની લેસ.

૧૧૩–લેસનાં છેડા ઉપરથી પીત્તળની સળી નીકળી ગઇ હોય તો ઘટ સરસ યા ગુદરમાં તે છેડો બોળી ને બહાર કાઢી લગભગ સુકાવા આવે ને હાથે દાબી પાતળો અણી વાળો કરવુ થશે, જે હોલમાં સહેલાઇથી પોઇ શકાય છે.

લાખ ને તાવી ને છેડા ઉપર દાબી દીધાથી પણ સખ્ખી વપરાશે.

લેસ છુટી નહિ જાય તેમ બાંધવી દબલ છેડાનો છેલ્લો ગાઠ બો બાધવાની રીત મુજબ કરીને ખેચીને ટાઇટ કરવા આગમચ જમણા હાથમાનો છેડો Loop નીચેથી પાછો ગાઠમાં નાખી બહાર કાઢવા પછી બન્ને હાથના છેડા ખેચી ટાઇટ કરવા, છોડતી વખતે જમણા હાથમાની દોરીનો છેડો ખેચવાથી સહેલાઇથી પાછી છુટી જશે. બટનો લાબા બુટને ટાકેલા તુટી જયા કરે તો દરેક બટનની જગ્યાપર નાના કાણા પાડી તેમા કડીઓ પોઇ લાંબી દોરી દરેકમાથી પસાર કરી ઉપર ગાંઠ વાલવાથી બટનો મજબુત રહે છે.

રબરની ચીજો વિષે.

૧૧૪–રબર ગાડી યા મોટરનાં વપરાશમા નહિ આવતાં હોય તો તેપર પાણી રેડવાથી નરમ રહેછે તદન સુકા થવાથી કડક થઇ ને

ચીરા પડશે બે ભાગ પાણી એક ભાગ એમોનીઆ ભેળી લગાડવાથી નરમ થશે

રબરની કોથલી ગરમ પાણી નાખી સેકવા માટે વાપરતી વખતેજ પાણી રેડવુ પછી ખાલી કરી તેમા સેહેજ હવાએ ફુગાવી ને બુચ મારવાથી વળગી જશે નહિ.

સેકની જુની કોથલી ચીરા પડેલી પાણી ભરી નહી શકાય તો તેમા ગરમ રાખ કે નીમક ભરી ને તે પાછી સેક કરવાના ઉપયોગમાં આવશે.

આઇસ બેગ રબરની પણ વપરાતી નહી હોય ત્યારે તદ્દન સુકી કરી તેમાં થોડોક પાઉડર છાટીને રાખવો અથવા તો ઘણુ ઝીણુ મલમલનુ કપડુ તેના પડમાં મુકવાથી સરખી રહે છે વળગી જવાથી જલદી ફાટી જશે

ગ્લોવ્સ રબરના હાથમા જે ડૉકટરો ઓપરેશન કરતી વખતે પહેરે છે તે કામ ખલાસ થવે કાર્બોલીક એસીડનાં પાણીમા ધોવાથી કઇ પણ જતુ અથવા ખરાબ ચીજ લાગેલી સાફ થાય ને ઉલટા કરી સુકાયા પછી ઉંચા કરતી વખતે તેમા થોડો પાઊડર દરેક આગળીઓમા જાય તેમ નાખવાથી રબર વળગતુ નથી, કાર્બોલીક એસીડ ને બદલે જોઇએ તો મેથીલેતેડ સ્પીરીટ ધોવા વાપરવી

ફાટેલા માટે અંદરની બાજુમા વળગાવાની તૈયાર ટેપ આવે છે

ગ્લવ્સ કોઇબી જગાપરથી ઘસાયલા લાગે તો ઉંધા કરી પહેરવાથી ડાબો જમણો હાથ ફેરફાર થશે જેથી ઘસાયલો ભાગ વધુ ફાટતો અટકશે

નવાં ગ્લોવ્સમાં કાણું સોધી કાઢવા ફુંક મારી હવા ભરીને ઉપરથી બંધ પકડી પાણીમાં ડુબાડવાથી ઉપર તર્યા કરશે, કાણુ હશે તો તેમાથી પાણી ભરાવા માંડે છે

રબરના બુટ Goloshes વરસાદ તથા બરફમા સાધારણ બુટની ઊપર પહેરવાનાં આવે છે તે ખરાબ થઇ ગયલા સાફ કરવા પાણીમા એમોનીઆના થોડા ટીપા નાખવાં કેરોસીન તેલ લગાડવાથી સાધારણ રબરના ડાઘ નીકળે છે પછી પાણીએ ધોવુ.

રબરને કાપવા માટે છરીની ધાર ઉપર પાણી વારંવાર નાખવાથી સહેલાઇથી કપાય છે.

રબર તણાઇને સુકું થઈ તેમાં વળવા અથવા ખેંચાવાની શકતી Elasticity જતી રહેલી હોય તો એમોનીઆનુ પાણી એક ભાગ ને સાદું પાણી બે ભાગ ભેળી રબરને તેમાં બોળી ને જ્યાં સુધી નરમાસ આવી પાછુ વાળી શકાય ત્યાં સુધી રાખવુ.

રબરને વળગાડવા માટે પછવાડે ઘણી રીતો આપેલી છે.

મોટરનાં જુનાં ટાયર ને કાપીને બુટના તળીઆમાં સીવાડવાનાં ઉપયોગમાં લેવાથી રબરની સોલની ગરજ સારે છે, કેનવાસવાળો ભાગ અંદર લઇ રબર બહાર રાખવું.

રબરની નળીઓ દવા તેમજ બીજા ઉપયોગની હમેશા લાબી ટાગી રાખવાથી વળી કે દબાઇને ખરાબ થતી નથી. કાર્બોલીક એસીડના થોડા ટીપા પાણીમા ભેળી ને તેમાં નળી બોળીને ટાગવાથી કડક થશે નહિ. કોઇબી ચીજમાં પોવા પહેલા પાણીમા ભીનવવી.

રબરની બોટની Nipple-(નીપલ) બચ્ચાંને દુધ પીવા માટે નવી વાપરવા આગમચ ચુલ્હે પાણી સાથ ઉકાળવાથી તેનો વાસ નીકળી ને નરમ પણ થશે, ચાલુ ઠડા પાણીમા ભીનવેલી રાખવાથી નરમ રહી બચ્ચાને મોઢામા કઠણ લાગતી નથી.

બનાવતી રબર માટે પાણી સરસ માયફળ ગ્લીસરીનને એસેટીક તથા ટેનીક એસીડ જુદા જુદાં પ્રમાણમા ભેળાય છે

પ્રકરણ ૧૬.

સીવવાની ઉપયોગી ચીજો, સંચો, કપડાં, પેચ વર્ક પરચુરણ ભરત કામ, ગુઠવાનું વિગેરે.

૧૧૫–સોય કીટાય નહિં માટે છાટવાનો પાઉડર પડીકાં અથવા શીયાદાનીમા નાંખવો, ગરમ કપડુ અથવા કાળા કાગળમા ખોસવી, કાગળપર બેલ તેલનુ વારનીશ લગાડીને કાળી શીશાની Graphite ભુકી પાતલી છાટી સુકાયને સોય તેમા ખોસ્યાથી કીટાગે નહિ

સેન્ડ પેપરે અથવા જમીન પર નાખી બુટનુ તળીયુ ઘસવાથી કાટાયલી સોય સાફ થશે અની મરડાઇ કે ટોચાઈ ગયલીને પણ સેન્ડ પેપર અથવા એમરી પેપર યા તો હથીઆર ઘસવાની પત્થરી પર વસ્યાથી અણી પાછી સરખી થાય છે, ટુકી સોય વડે ઝડપથી સીવાશે

સોયને દોરામાં પોવા કાણુ બરોબર નહિ દીશે તો નીચે સફેદ કાગળ યા કપડુ ધરવાથી સહેલાઇથી પોવાય, તેમજ કાળો દોરો ને કાળુ કપડુ સીવતી વખતે પણ ઊપલી રીત કરવાથી વખતે બરોબર દીસે છે

કાતરને ધાર કાઢવા માટે લોખડમાં જોવુ

હોલ કાપવા માટે કાતરની વચમા ધાર આગલ ખાચો આવે છે જે વડે બરોબર કાપી શકાય છે.

અગોઠી પહેરીને સીવવાની આદત નહિ હોય તેને ઘણુ જાડુ સીવતી વખતે આંગળીને માપની નાની ટુંકી જાડા ચામડાની થેલી બેસતી બનાવી પહેરવી

સીવવાના ઉપયોગમા આવતી દરેક ચીજો તથા કપડાંના કાપલા પટીઓ, બટનો હુક વિગેરે સાથે રાખેલુ સગવડ ભરેલુ છે પરચુરણ

જાત જાતના કપડાંનાં ટુકડાઓ મુકવા માટે નેટની થેલી બનાવવાથી જેવી રંગના જોઇએ તે સહેલાઇથી દીશીને કઢાશે

કપડું બારીક કાપવું નીચે કાગળ મુકી ને તે પર દોરાએ ફાકતુ અથવા ટાંચણીઓ ખોસીને પછી ગમે તે મુજબના કાપ અથવા ઘાટનું કાપવાથી રેશમી યા સુતરાઉ કપડુ ખીશી જઇ વાકુ કપાતુ નથી

બટન ટાંકવા પીત્તલ કે લોખડના ટાકતી વખતે બાલનો સુઇઓ Hair pin મથાથે પકડી બટનમા ટાકા મારતી વખતે સુઇઆ પર પણ ટાકાના આંટા સાથે લેતા જવુ, પછી સુઇઓ સેરવી કાઢી બટન સહેજ ઉપર ખેંચી ને કપડા ને બટનની વચ્ચે જે ઢીલા ટાંકા રહે તેને ગોળ ફરતો દોરો થોડોક ટાઇટ વીંટાળવાથી બટન મજબુત ટકાઇને જલદી તુટશે નહી

ગુંઠેલા કોટ તથા બદીઆંન પર મોટા બટનો ટાકવા નીચલી બાજુએ એક નાનુ બટન મોટાની બરોબર હેથે મુકીને બને બટનોના છેદમાથી ટાંકવા માટે સોય પસાર કરવી, એ રીતે બરોબર ટકાય છે અમથા દોરાના ટાંકા મારવાથી ગુંઠેલુ કપડુ ખેંચાઇને ખરાબ થશે

બટન લોઢાનાં અથવા હુક ધોવાથી કીટાય નહિ તે સારૂ ટાકવા આગમચ સોડા ખારના પાણીમા ઉકાળી કાઢી કપડાએ ઘસીને લુછ્યા પછી ટાંકવા જેથી તેપર કીટ ચઢતી નથી અને લોખડના ડાઘ પડી કપડા ખરાબ થશે નહિ

ગરમ કપડાના અથવા મોજાના ટુકડાનાં કવર લોખડના બટનો પર કરવાથી પણ કપડાને કાટ લાગતો નથી.

બટન અથવા હુક પહેલાં ટાકી જઇ બને છેડા કપડાના મેળવી અલગે હાથે તેપર અસ્ત્રી ફેરવ્યાથી બટન કે હુકનો છાપ સામી બાજુની કપડાની પટી ઉપર પડવાથી હોલ કે આઇ હુક માટેની કરવાની બરોબર ઇંધાની રહેશે.

હોલ હાથે કરવા આગમચ કાપ્યા પછી સંચા વડે ફરતા બે ત્રણ વખત સીવી જઇને હાથે હોલ બનાવેલા જલદી ચીરાતા નથી.

બત્તીનાં શેડ પર ઢાંકવા રેશમી કપડાનો સમચોરસ ટુકડો સાધારણ રૂમાલ ને માપનો લઇ અધવચે કાણુ પાડીને કપડાની ચારે બાજુ ફરતી ઝુલતી દાણાની રંગીન ઝાલર આગળ આપ્યા મુજબ ટાકવાથી શોભા આપશે બત્તીનો ઉજાસ કમી કરવા માટે જોઇએ તો લીલા રંગનુ કપડુ વાપરવુ.

૧૧૬-રેશમ અથવા દોરાને વળ દઇ મજબુત કરવા માટે બેવડો કરી વચમાથી સામા માણસની આંગળીમાં પકડાવવો અથવા તો કોઇ પાતળી જેવી ખુટીમાં પોવુ યા તો આપણા એકલા હાથે વણવા માટે આપણા પગને લાંબો કરી અંગુઠામા રેશમ ભેરવી બેઉ છેડા હાથમાં ધરી આપણા બીજા પગની ખુલ્લી જાંગ ઉપર બેઉ છેડા એક સરખા જરા તાણેલા ડાબે હાથે ખુલ્લા જાંગ આગળ ધરીને

જમણા હાથની હથેલી વડે નીચે જાગ પર દાબીને ઉતાર્યા કર-વાથી પોતાની મેળે વળ આવતો જાય છે. તે સરખો સફાઇદાર લાગે કે બેઉ છેડા સામટા એક હાથમાં સાથે દાબીને ધરી રાખી બીજે હાથે પગના અંગુઠામાનુ ધરેલુ આસ્તેથી સુચવાય નહિ, તેમ સંભાળીને કાઢયા પછી છોડી દેવુ પોતીકી મેળે બેઉ વળવાળા છેડા એક એક સાથે મળી જઇને દોરી જેવુ રેશમ દેખાય છે છેલ્લે સહેજ ખેંચી સરખો કરવો કાચા રેશમને પણ એ રીતે વળ આપી શકાય છે.

બેવડા દોરાએ કઇ પણ સીવવું હોય તો બે છુટા છેડાને બદલે ઉપલી રીતે સહેજ વળ દઇને સીવ્યાથી વધુ મજબુત રહેશે

ઝીણા કાણામાં દોરો યા રેશમ પોવા છેડો પાતલો કરી તે પર મીણનો હાથ લગાડી કઠણુ બનાવીને લેવો, સોય વગર પણુ તેમ પેવાશે, અથવા તારની બનાવેલી મોતી પોવાની સોય વાપરવી

નરમ દોરાને કડક બનાવવા ગ્લીસરીન લગાડવુ અથવા મીણ પર ઘસવાથી સીવતી વખતે કડક થઇ જલદી તુટી જતો નથી તેમજ કાટલામાંથી તોડેલો દોરાનો છેડો કાટલાના ચીરામા પોવાથી ઉખડી જતો અટકશે

સંચાપર સીવવા વિષે.

૧૧૭—સંચો સીવવાનો સાફ રાખી તેમા તેલ નાખવાથી ચલાવવામા સહેલો લાગે છે, ઘણો અવાજ કરે તો થોડુ પેરેફીન નાખવુ, કોઇબી તેલ નાખ્યા પછી જુનુ કપડુ મુકી તે પર સંચો ચલાવ્યાથી તેલ તેપર નીકળી જઇ નવુ સીવતી વખતે ડાઘો પડશે નહિ

તેલ બધાઇ જઇ સંચો ચલાવવામા ભારી લાગે તો સગડી યા તાપ આગલ મુકયાથી તેલ તવાઇને સહેલો થશે કેરોસીન એક ભાગ તથા ઓલીવ ઓઇલ બે ભાગ ભેળી નાખવુ

સંચા પર સીવેલુ છેડાથી ઉખડી નહિ જાય માટે ગાંઠ મારવી યા છેડથી થોડુ સીવી પાછુ કપડુ હડાવી ને તે પરથી સીવી જવાથી બેવડી સીલાઇ થઇને ઉખડી જવાનો સંભવ રહેતો નથી, અને ગાંઠ પણ મારવી પડશે નહિ

જાડુ કપડુ સંચા યા હાથે સીવતી વખતે મીણનો ટુકડો લઇ તેપર ઘસ્યાથી સહેલાઇથી સીવાય છે, જોઇએ તો સુકો સાબુ લગાડવો, સોયને પણ ઉપલી કોઇબી ચીજ લગાડવી.

ઝીણુ કપડુ સંચામાં સીવતી વખતે સોસવન આવી ઢુચો થતુ અટકાવવા તળીએ ઝીણુ અથવા જાડુ કાગળ મુકી તેપર ઝીણુ કપડુ ગોઠવીને સીવ્યા પછી કાગળ ફાડી નાખવુ

ટક Tuck મારતી વખતે જાડા કાગળનો ટુકડો દરેક ટક અથવા લેસ ટાકતા વચમા મુકી માપ સરખુ લેતા જવુ, સંચામા ઉપલા સોયના દોરા કરતા નીચલા બોબીનમાંનો દોરો એક નંબર ઝીણો લીધાથી સરખી સીલાઇ દીસે છે.

સંચામા ચુરની (ફ્રીલ) સહેલાઇથી બનાવવા સારૂ સીલાઇ (બખીઓ) એકદમ લાંબો કરી ઉપલો દોરો ઢીલો રહે તેમ સ્ક્રુ ફેરવીને રાખ્યા પછી સીવી જવુ ખલાસ થવે ઢીલો પડેલો દોરો સંભાળીને ખેંચાથી જોઇએ તે મુજબની કપડામાં ચુર લઇ ફ્રીલ બનાવી શકાય છે

સંચાની સોય બુઠી થયલી લાગે તો કપડા ને બદલે નીચે સેન્ડ પેપર મુકી તે પર સંચો ચલાવ્યાથી અણી બરોબર થશે, પછી મેચીસ સળગાવી તે પર અણીને એક બે મિનિટ પકડવી

નવા કપડાં તથા તેમાં ભેળેલું પારખવું.

૧૧૮—નવાં કપડા સીવવા આગમચ જે સોસાઇ જાય તેવું હોય જેવા કે ડ્રીલ, ફ્લેનલ, નેટ વિગેરે પહેલા પાણીમા બોળ્યાથી સોસાયને કમતી થવા પછી સીવવા.

નેટની કુરટીન પાણીમાં બોળ્યા વગર સીવતી વખતે ફરતી તેમજ દરેક ખુણાઓ આગળ પુરતી ચુન લેઇ ઢીલી રાખવાથી ધોઇને સોસાવાથી તણાઇ જશે નહિ, તેમજ ઉપલા ટાપ આગળથી ચારે બાજુ નીચે પડતી બે ત્રણ ઇંચની તેમાના જાડા કપડાંની પટી રાખી તેની સાથે નેટ જોડવાથી ટાપ ઉપરથી ખેંચાઇને જલદી ફાટશે નહિ

કવરો કોચ ખુરશીનાં સીવતી વખતે તરાહ ઉપર ચઢતી તેમજ ફુલો વિગેરે મેળવી ને તેની ઉપરજ મુકી ને સરખા માપ તથા ઘાટના કપાશે ટાચણીઓ ખોશીને અથવા ફાક મારી લઇ ને બરોબર બેસતા કરવા પછી શીવવા, ખામી હોય તો ઊધા નાખી ને પાછા બેસતા કરવા સાંધાઓ સહેલાઇથી ઊખેડી સુધારી શકાય છે.

કમાંનવાલી બેઠકોના કવરો હમેશા તેના માપ કરતાં ઘણા ઢીલાને ફરતા ખોશાય તેમ રાખવા કે ઊપર બેસતી વખતે કમાન દબાઇને કપડુ તણાઇને ફાટે નહિ

વેતરેલા કોઇ પણ જાતનાં નવાં કપડાંના કાપલાઓ રાખવા કે તે ફાટે ત્યારે ઠીગડા મારવા કામ લાગશે, ઠીગડા મારતી વખતે પણ કવરોને પોચલાં રહેવા દઇને ફાટેલા ભાગ ઉપર બરોબર તરાહ ને ઘાટના ગોઠવી ટાચણીઓ ખોશી ને પછી કાઢી લઇ શીવવાથી ઠીગડું ઝાઝુ માલમ પડતું નથી. નવા જુના કપડાનો રંગ મળે નહિ તો ધોઇને અથવા તડકે મુકી રંગ મળતો કરી વાપરવુ. ગોદડાની નવી ખોલ શીવતી વખતે લંબાઇ અથવા પહોળાઇની બાજુની પટીઓ પર હાથો ભેરવીને ગોદડુ ઊંચકી શકાય તેવી જાડી પાતી જેવી પહોળી ટેપ ટાંકવાથી નાના ગોદડા તેમાં હાથો નાખી સહેલાઇથી ફેરવી કે ઉચકી શકાય છે.

ઘરના વપરાશના મોટા કપડા ચાદરો, કુરટીન, બિછાનુંછના, ટુવાલો વિગેરે પર નામો પાડવા સાથ એક, બે ત્રણથી વધુ નંબરો પાડેલા હશે તો તેમાનુ ગુમાયલુ કપડું તે નંબર નહિં મળવાથી તુરત માલમ પડે છે. પેહેરવાના કપડાં તથા બીજાં વપરાશના બધાં ફાટૂલા

આવે ને સામતાં જથામા કરવાને બદલે થોડાક વપરાયને સગવડ પડે તેમ બીજા નવા થોડા બનાવતાં જવું, જેથી પેલા જુના સાથ પહેંગના બધા એકદમ સાથે ફાટતાં બચે છે.

રેશમી કપડાંમાં ભેળેલું પારખવા હાઇડ્રોકલોરિક એસીડ Hydrochloric Acid ના થોડા ટીપાં નાખવાથી નરૂ રેશમ હશે તો બળીને કાણું પડશે, સુતરની ભેળવાળુ કપડુ એસીડથી બળતુ નથી

ફલેનલમાં સુતરનો ભેળ હશે તો ખળખળતા પાણીમા થોડો વખત પાપડખાર નાંખી તેને ચુલે ઉકાળતા નરૂ ઉન હશે તો પાણી સાબુના રંગનુ થશે અને ભેળ હશે તો પાણી નીતર્યું રહેશે

લીનન સાજું પારખવા માટે તેપર ગ્લીસરીનનુ ટીપુ નાખવાથી તુરત તેમા પચીને પથરાઇ જશે. સાધારણ સુતરના કાપડામા તે ટીપુ ઉપરજ રહેશે અંદર પચતુ નથી

લીનનનો દોરો સળગાવ્યાથી પજરીઆ કરશે ને સાધારણ કોટનનો દોરો તુરત સળગી ઊડશે

સોજુ લીનન ફાડતી વખતે કિનારી વળી કે ચીમળાઇ જતી નથી, સાધારણ સુતરાઉ કપડાની ફાડેલી બાજુ ઘણીખરી વળીને ચીમળાઇ જાય છે.

લીનન સાધારણ એક ચોરસ વાર કપડું સુમારે સાડા ચાર ઔંસ થશે

જુનાં કપડાં સુધારવાં તથા ઉપયોગમાં લેવાં.

૧૧૯—ચાદરો બીછાનાની વચમાથી ઘસાઇને ફાટવા આવે તો ત્યાથી ફાડીને છુટી પાડી, નાકેના બેઉ છેડા લબાઇમા સાથે જોડી નાખવાથી ચાદર પાછી વપરાશમા આવશે

નાના બચ્ચાંના પેટી કોટ ફ્રોકની નીચે પહેરવાના ટુકા પડી ગયલાને બને ખભાના સાધા ઉખેડી છુટા પાડી કીનારીઓ સીવી લઇને એક બાજુ બટન ટાકી બીજી સામેની બાજુએ ટેપ અથવા પટી કરી બટનમા પોતી એ રીતે લબાઇમા વધીને બગલના ગાળા પણ મોટા થઇ પેટી કોટ પાછા વપરાય છે

ટેબલ કલોથ તરાહના વણેલામા નજદીક દોરો આવવાથી ટકે છે, લાબી સલીઓ અથવા પટા પાડેલાની લબાઇની વણાતના દોરા કેટલીક વખત જલદી તુટી ને ફાટી જાય છે

ટેબલ કલોથ છેડા ઉપરથી ફાટી જાય તો ખુણાઓ કાપી ગોળ બનાવી પાછા સીવી લેવા.

નેટના ફાટેલા મોટા પડદા (કરટન)માથી સાજા કકડા કાઢી લઇને ફરતી કિનારી સીવી ટીપઇ પર અથવા ખુરશીની પીઠો વિગેરે ઉપર નાખવાના ઉપયોગમાં આવશે.

ટરકીશ મોટા ફાટેલા ટુવાલોમાંથી બીજા નાના ટુવાલો તથા બચ્ચાઓ ને નવાડતી વખતે શરીર સાફ કરવાના ખીસા થેલી જેવા બનાવી શકાશે.

ફ્રીલના રંગેલા પડદા ફાટી જાય તો તેટલા ભાગ ઉપર ઠીગડું વળગાડી તે ઉપર રંગનો હાથ મારવાથી ઠીગડું માલમ પડશે નહિ, શીવેલુ ઠીગડા કરતા ઠીક લાગશે.

ગરમ ઓઢવાના ઘસાયલા, જુના ને સુતરાઉ કપડાંના બે પડ વચ્ચે મુકીને શીવવાથી તે સુજની તરીકે વાપરી શકાય છે

ગરમ જુના મોજાને તળીઆમાથી કાપી કાઢી દુખતુ ઘૂંટણુ હોય ત્યા નીકેપ kneecap તરીકે પહેરવામા વપરાશે તેમજ બુટ મુકવાની થેલી તરીકે પણ ઉપયોગમા લેવાશે.

સુતરઊ જુના મોજામા રૂ અથવા કપડાના કાપલાઓ ભરી ગોળ રોલ જેવુ બનાવી તે જમીન તથા બુટને પૉલીશ કરવાના ઉપયોગમા આવશે.

જુના ઓવર કોટ, ફરના અથવા બીજી જાતના વપરાતાં કિનારી ઉપરથી ઘસાઈને ફાટી ગયેલા હોય તો તેને નીચેથી કાપી નાખી તેમાથી ટુકા બદન તથા નાના કોટ બનાવી શકાય છે.

કપડાં રફુ કરવાની રીત.

૧૨૦–ઊનનાં ગુથેલાં કપડા કોઇપણ બાજુએથી ઘસાય અથવા ફાટી જાય તો અવરી બાજુએ નેટ જાડી ટાકી લઇ તેને મલતા ઊન અથવા દોરાએ નેટની જાલીમા આડા તથા ઉભા ટાકાઓ રફુ કરવાની રીત મુજબ લેવાથી કપડુ પાછુ આખુ થશે ગરમ જાડુ કપડુ યા રગ રફુ કરવા માટે નેટને બદલે ભરવાના કેનવાસનો ટુકડો લેવો.

મોજાં, સ્ટૉકીગ પણ ઉપલી રીતે નેત ટાકવાથી રફુ કરવાના સહેલા પડશે

નાના બચ્ચાના મોજા એડી તેમજ ઘુટણુ આગળથી ઘણા ખરા જલદી ઘસાઇ ને ફાટવાનો સભવ રહે છે માટે નવા પહેરવા આગમચ રફુ કરવાની રીતે છુટા ટાંકાઓ આડા ઉભા લીધાથી બેવડી જાડાઇ થવાથી જલદી ઘસાતા નથી

મોજા રફુ કરતી વખતે ઉભા ને બદલે આડાં પકડીને કીધાથી પેહરતી વખતે હમેશા આડા પોહળાઇમા વધુ ખેચાય માટે રફુ કીધેલુ જલદી ફાટતુ નથી, રફુ ઉલટી બાજુથી કરવા, વીલાયતી પતરાંના રફુ કરવાનાં સચા પણ મળે છે.

રફુ કરવા માટે હમેશાં દોરો નરમ લેવો સફેદ યા રગીન, જુના મોજાંનો ઉખડેલો દોરો પણ રફુ કરવા કામ લાગશે.

ટેબલ કલોથ રફુ કરવા તેમાંનાજ નવાં યા જુનાં કપડાંમાથી સહલા લાંબા દોરા કાઢીને રહેવા દઇ ખપ પડે ત્યારે વાપરવા, એજ દોરાનુ રફુ કીધેલુ ઝાઝુ માલમ પડશે નહિ.

રેશમી કપડું પણ તેને મળતા રંગના રેશમે રફુ કરવું.

પેત્ચ વર્ક-Patch work.

રેશમી તથા સુતરાઉ રંગીન ટુકડાઓમાંથી શોભીતી ચીજો બનાવવી.

૧૨૧-રેશમી ફુલ તરાહવાલા તેમજ જાત જાતની અસલી તન છોઇ, ડુમાસ, ક્રેપ, કીનખાબ, સાટીન વિગેરેના નાના મોટા કાપલાઓ એકઠા કરી તેના તરેહવાર ઘાટો જેવા કે ચોરસ, ત્રીકોણુ, આઠ ખુણા, સ્ટાર, કઇ પણ રીતે કાપી ને જાડા સુતરાઉ કપડા પર બધા એક એકને અથડાવી સારી જેવી તરાહના આકારમા ગોઠવ્યા પછી ખીશી નહિ જાય તેમ ટાંચણીઓ ખોશવી અથવા લાંબી ફાંક મારીને ગમે એવા રંગીન રેશમ વડે દરેક કાપલાઓના સાધાઓ ઉપર ફેનસી ટાકા જેને ફેધર સ્ટીચ Feather stitch કહે છે તેવા કોઇબી જાતના ટાકા બધી કીનારી ધકાય તેમ સામા સામી મારવા

ઉપલી કોઇબી જાતના ઘણા કાપલાઓ હશે તો ટેબલનુ કવર યા બારણાનો પડદો એ રીતે ગોઠવી બનાવેલો ઘણો શોભે છે, જોઇએ તો કોઇબી ઘેરા રંગની ત્રણ ચાર આગળની ચારે બાજુ ફરતી પટી મુકવી થોડા કાપલામાથી ટકીઆના કવરો ચોરસ બને છે રંગ બે રંગી બે ત્રણ આગળની લાંબી ચીપોને સાથે જોડી નાખી ને પણ ટકીઆના કવરો બનાવવા માટે ઠીક દિશે છે

સુતરાઉ છીટ, ક્રેટોન, ટેપેસ્ત્રી વિગેરેના તરાહવાલા રંગીન મોટા નાના ટુકડાઓને જોડીને પેત્ચ વર્ક માફક નાની યા મોટી વાપરવાની ચીજ કાપલાઓના પ્રમાણમા બનશે, સ ચામા એ સહેલાઇથી શીવાશે.

પેત્ચ વર્ક બનાવવા માટે કોઇને તરેહવાર ઘાટો કાપી બનાવતા નહિ આવડે તો જેમ ગમે તેમ મોટા નાના ટુકડાઓ એક એકની નજદીક બેળીને ગોઠવ્યા પછી ફેનસી ટાકા મારો જવાથી પણ સારૂં લાગે છે

કાળા કપડાંની બોરડર ચોરસ અથવા ગોળ ટકીઆના ઘાટ મુજબ મુકવી અથવા તો કોઇબી જાતના કપડાનુ આખા ટકીઆનુ કવર બનાવ્યા પછી ખુણાઓ પર અથવા વચમા કોઇ બીજી તરાહના ભરતના કે રંગીન ટુકડાઓ ગોઠવીને મુકયાથી દીપી નીકળે છે

લંબાચા ઘાટના ટકીઆના કવરો પણ પેત્ચ વર્કની રીતે અથવા સાદા બનાવવા પણ લંબાઇમા બંને છેડા અર્ધા ફુટ ને સુમારે લાંબા રાખવા પહોળાઇ ટકીઆનેજ માપની રાખી શીવ્યા પછી બંને છેડા ખુલ્લા રાખી ટકીઓ સરખો પોઇ તે બને છેડા ને નાકાથી સહેજ દુર સોજી રંગીન દોરી વડે બાધી લેવા, જોઇએ તો બંને છેડે શોભે એવી લેસ ટાકવી

લેસ તથા નેટનાં ભરેલા ટુકડાઓને પણ ઉપલી કોઇબી રીતે ગોઠવી નીચે રંગીન અસતર આપી ટેબલ સેન્ટર અથવા ટકીઆ કે ટીપાઇના કવરો વિગેરે બનાવી શકાય છે.

લેસ તથા નેટ રંગવા માટે રંગવાની રીતમા જોવુ.

કપડાંની ચીપો ફાડવાની સ્હેલી રીત, તથા ગોળ ચકરડું કાપવું.

૧૨૨–ચીપો પહોળી યા સાંકડી પાટા બાંધવા સારૂ કપડામાથી લાબી ફાડવી હોયતો, જેટલી પહોળી જોઇએ તેટલા સરખાં માપની એકુ બે ફુટ જેટલી દરેક ચીપો છુટી પાડયા પછી ચાર, પાંચ, સાત જેટલી કરવી હોય તેટલી સામટી એકી વખતે ફાડી કાઢવા સારૂ એક હાથે પહેલી, ત્રીજી ને પાચમી ધરવી ને વચમાંની ગાળાની રહેલી બીજાં સામાના હાથમા ધરાવવી યા બીજી કોઇ ચીજના હાથા સાથે છુટી બાંધી દઇને પછી તેને જોરથી ખેચીને ફાડવાથી દરેક ચીપો ચુથાયા વગર સામટી એક સરખી છુટી પડી જશે.

ચીપોનુ ગોળ બંડલ વીંટાળવુ પટીઓ લાબી ફાડી હોય તેનો એક છેડો ખુરસીના હાથા યા બારી બારણાનાં હેન્ડલ હોય, તેની સાથે બાધી પટીની લબાઇ જેટલા દુર ઉભા રહી, બીજો છેડો ગોળ લાકડી અથવા પેનસીલ ઉપર થોડો હાથે ટાઇટ વિટાળીને પછી પેનસીલ બેઉ હાથે એક સરખી ગોળ ફેરવી આગળ વધવુ, જેથી ઉપર સરખી પટી વિટળાઇ જશે, ખલાસ થવે પેનસીલ વચમાથી સેરવી કાઢવી

ગોળ ચકરડુ કપડાં યા કાગળનુ કાપવા ટેબલ પર સરખુ મુકી સુમારે અઢારથી વીસ ઇચ લાબી દોરી લઇ તેને દબલ કરી કપડાની અધવચે એક હાથે બેઉ છેડા ધરી ને દોરીના બેવડે છેડે સુખડ પેનમા આટો લઇ ને બીજે હાથે ટાઇટ ધરી પેનસીલવાળો હાથ આખો ગોલ એક સરખો ફેરવી જવાથી ગોળ આકાર પડે ને કાપી લેવુ કપડાની અધવચમા ધરેલા દોરીના છેડા ટાઇટ જ્યાં હોય ત્યાંજ એક હાથે ધરી રાખવા ફકટ બીજો પેનસીલનો હાથ ગોળ ફરતો ફેરવવો.

ઉપલુ માપ ગોળ તકીઆને સારૂ ચાલી શકશે

અધવચનો છેડો હાથે પકડી રાખવાને બદલે ડ્રોઇગ પીનમા દોરી પોઇને કપડામા બેસાડી ને પછી બીજો પેનસીલવાળો છેડો ગોળ ફેરવી જવો કુડાળુ કરવા માટે

ભરતકામ પરચુરણ.

૧૨૩–કપડામાં જાળીનું ભરત Drawn thread work નાં દોરા સેરવી કાઢતી વખતે તુટી જાય તો ઊધી બાજુએ સુકો સાબુ યા સાબુનું ફીણુ લગાડી સુકાયા પછી દોરા સેરૂવવા, જાત જાતની જાળીઓ કપડાં પર બનાવવાથી શોભે છે

આરકાનુ ભરત કીનારી પરથી ચુંઠાઇ જતુ અટકાવવા તેને મળતા દોરાએ હોલ કરવાના ટાકાએ સીવવાથી ટકાઉ થશે અથવા ફરતુ સંચાએ સીવવુ

રેશમનુ ભરત કામ ખલાશ થાયને વધેલા દરેક રંગના ટુકડાઓ એકઠા રાખેલા પેત્ચ વર્કમા કામ લાગશે

દાણાનું ભરત ઝીણા કપડાં પર કરવા માટે ચીનારેશી તરાહ વાળુ કાગળ કપડાની ઊંધી બાજુએ સરખુ ટાકી લઇ કાગળ સાથેજ ભરતા જવું, તૈયાર થાય ને નીચેથી કાગળ ફાડી નાખવુ

દાણાની (ટેસલ) ઝાલરો બતીના શેડ પર ટાકવા માટે ગોઠવેલી તરાહ અથવા એકજ રંગના દાણા લેવાને બદલે પચરંગી ઘણીક જાતના દાણા ભેળી નાખી જેમ ગમે તેમ ભેળસેળ પોઇને બનાવ્યાથી ઝાલર વધુ શોભે છે

દાણાની ચીજો જેવી કે તોરણ, ફોગો, ઝાલર વિગેરે ધુલથી મેલી થયલી બ્રશ મારવાથી સાફ થાય છે

દાણાના પડદાઓ ધોવા માટે ટંકણ ખાર અથવા એમોનીઆ ગરમ પાણીમા પીગળાવીને બોળવાથી ધુલ નીકળે ને સોજા પાણીથી ધોઇ નાખવા, પછી જાડા કપડા વડે લુછી ને બધી દોરીની હારો ખેંચીને સોસાયલી સરખી કરવી તારનો વણી મેળી હોય તો ધોવી

કેનવાસનાં ભરતમાંથી દોરા કાઢવા લાબા વખતના ખુંટી બેઠેલા પાછલી બાજુ પર સહેજ પાણી લગાડવુ અથવા થોડો દુરથી તાપ બતાવ્યાથી દોરા નરમ થઇ સહેલાઇથી ખેંચાશે

ફુલો કપડાનાં બનાવેલા શણગારમા વાપરવા સોજા કપડા પર મન પસંદ તરાહ યા તો છાપ મુજબના આકારમા ગોઠવી રેશમ કે દોરા વડે ટાકવાથી શોભે છે એ મુજબ જમવાની ટેબલપર વચમા મુકવા સારૂ તાજા ફુલને બદલે ઉપયોગી થઇ પડશે, જોઇએ તો થોડાક તાજા પાદડા કોઈ વખત તેમા ભેળીને મુકવા ફુલો કપડાના ચુંઠાયલા ગરમ પાણીની વરાળ પાસ ધરવાથી સરખા થશે, ચુંઠાયલી કીનારી કાતર વડે કાપી સરખી કરવી રંગો ઝાંખા પડેલા વોટર કલરે સુધારવા

રંગીન કાગળના બનાવેલા ફુલો પણ એ રીતે શણગાર કરવા વાપરી શકાય છે

છાપ.

૧૨૪—કાગળના છાપ આવે છે જે કપડાપર ઉંધા મુકી તેપર ગરમ અસ્ત્રી ફેરવ્યાથી તરાહ પડશે, તેજ તરાહ પાછી બીજા કપડા પર પાડવી હોય તો તે છાપેલા કાગળની નીચે કાળુ કારબન પેપર Carbon Paper મુકી સુખડ પેન બધી તરાહ ઉપર ફેરવી જવાથી છાપ ઘેરો થઇ ને બીજા કપડા ઉપર સારી રીતે પાછો પાડી શકાય છે. લાકડાના છાપ છાપવા માટે પાતળુ ગુંદરનુ પાણી બનાવી તેમાં

ચાકની બારીક ભુકી ભેળી વાપરવુ, છાપો ઉભા મુકતી વખતે સુકાયને બ્રશ મારી અંદરનો ચાક કાઢી નાખવો. લાકડાનાં છાપ પરથી કાગળ પર ઉતારી લેવા રાજમની ભુકીમા બીજી કોઇબી જાતની લાલ અથવા કાળા રંગની ભુકી ભેળી છાપ પર પાંથરી ને તેની ઉપર સફેદ કાગળ મુકી ગરમ અસ્ત્રી ફેરવ્યાથી રાજમ તવાઇ ને બધી તરાહ કાગળ પર ઉતરશે તે કાગળ પાછુ કપડા પર છાપવા વપરાશે.

કાગળ અથવા કપડા ઉપરની કોઇબી તરાહ બીજા કાગળ ઉપર ચીતારી લેવા માટે ઉજાસવાલા બારીના કાચ ઉપર પહેલા તરાહવાલી ચીજ મુકી તેની પર કાગળ મુકવાથી તરાહ સહેલાઇથી દીશી ને ચીતારી શકાય છે

ગુંથવાનું, ઊંન વિગેરે

૧૨૫–ઊનનાં મોજાં ગુંથતી વખતે તળીઆના ભાગમાં ઊનને મળતા રંગનો દોરો સાથે ભેળીને ગુથવાથી તળીઆ જલદી ઘસાઇને ફાટશે નહિં.

ઊંનના દડો બનાવવો જલદી છુટી નહિ જાય તેમ કરવા ચાર આગલા ઉપર થોડા આટા ઊંનના વીટાળી બાહાર કાઢી લાંબુ પકડી અર્ધા ભાગ ઉપર સાધારણ રીતે દડો વીટાળીએ તેમ બધુ ઊંન વીટાળી જઇ ને છેડો આવે તે દડામા ખોશી દેવો આગલા ઉપરનો અર્ધો ભાગ દડાની બહાર રહેલો હોય તે સભાળથી આખો ખેંચી કાઢવાથી ઊંન ધીરે ધીરે સરીને દડાની અદરથી નીકળ્યા કરશે.

ગુંથવાના સુઇઆ હાડકા અથવા હાથીદાંતના મરડાઇ ગયલા સીધા કરવા તે પર ગરમ પાણી રેડવુ, વરાળ આગલ ધરવા અથવા તો ખળખળતા પાણીમા બોળવા, પછી ઠડા પાણીમાં બોળવાથી સરખા થાય છે, જાડા ને પાતલા કરવા વિષે હાથીદાતમા આપેલુ છે

સુતલી પાતલી લઇ જાડા સુઇઆ વડે માછીમારની જાલને મલતી જાલીની સહેલી તરાહનો મોટો ટુકડો ગુંથેલો જમીન અથવા બારીબારણા ધોવા નુછવા માટે લાંબો વખત ટકશે.

દોરાનુ ગુથેલુ જેવી કે લેસો વિગેરે બનતાં સુધી ઢીલે હાથે ગુથવી જે ઘડી ઘડી ધોવાતા જાડી થાય છે, ચોરસ ખુનાંવાલી ચીજ ગુથેલી આગલ ચલાવવા સમજ નહિ પડે તો નાની આરસી તે પર ધરીને જોવાથી છેલું ગુંથેલુ ખુનુ આગલ ચલાવવા માટે સમજ પડે તેવી રીતે દીશે છે

પ્રકરણ ૧૭.

કપડાં ધોવાં, સુકવવા અને અસ્ત્રી કરવાં.

૧૨૬–કપડાં ધોવા ઘણીક ચીજો વપરાય છેઃ સાબુ વીલાયતી તેમજ આમથી કેટલીક જાતનાં, અરીઠા, વોશીંગ સોડા, ટંકણખાર,

ફુટકડી, એમોનીઆ, લીંબુનો રસ, નીમક, કોરી, સરકો, ખાંડ, ચુલુ, પર્લ એશ, પાઇપ કલે નામની મટોડી, ક્રીમ ઓફ ટાર્ટર, ટરપીન-ટાઇન, પેરેફીન, જીન દારૂ વિગેરે, સર્વે જુદી જુદી રીતે ઉપયોગમા લેવા આગલ આપ્યુ છે પહેલા પાણીમા બોળી રાખવાથી મેલ વિગેરે નરમ થઇ સહેલાઇથી ધોવાગે

બાર સોપ, સનલાઇટ સોપ સાધારણ ચાલુ વપરાશમા લેવાય છે તેમજ લક્સ Lux પણ કપડા ધોવા માટે સારો છે પાટીઆના મોટા ટુકડા અથવા સ્લેટ જેવી કાચની લાકડાની પટીવાલી ફ્રેમ આવે છે તેની ઉપર કપડા ને સાબુ લગાડી ઘસવાથી સહેલુ થશે, જોઇએ તો સોપ જેલી નીચે આપવા મુજબનીમાથી થોડી વાપરવી અથવા સાબુનુ ઘટ પાણી બનાવી તે કપડા પર નાખી ઘસવા, આખા સાબુના ટુકડાને બદલે.

મેલા કપડાને સાબુએ ઘસવા પછી મોટા વાસણમાં પાણી રેડી થોડો વોશીંગ સોડા નાખી ચુલ્હે ઉકાળતી વખતે લાકડી અથવા લાકડાના ચમચાએ ફેરવવા ઉતારીને સોજા પાણીમા ધોવા, કેટલાક ઉકાળવા વગર પણ ધોઇને સુકવે છે રંગીન માટે આગલ આપ્યુ છે

હાલમા વીજલી Electricity તથા ગેસથી ચાલતા યંત્રો પણ કપડા ધોવા તથા આસ્ત્રી કરવા માટે આવે છે.

સખત ઠંડીને બરફ પડની જગ્યા પર કપડા ધોઇને પછી સુકવ્યા આગમચ નીમકના પાણીમા બોળવા કારણકે સાદા પાણીવાલા પર બરફ બંધાઇ જાય તેમ નીમકવાલુ બંધાશે નહિ

સાબુ પીગળાવવો તારની જાલી કે ચાહની ચારણી લઇ તેમા સાબુ મુકી ઠંડુ અથવા ગરમ પાણીની ધાર રેડવાથી નીચે મુકેલા વાસણમા પોતીકી મેળે પીગળી ને પડશે અથવા તો ઠંડા કે ગરમ પાણીમાં સાબુ મુકી રાખવાથી પીગળી જાય છે એવા ઉપયોગ માટે વધેલા સાબુના ટુકડાઓ એકઠા કરી વાપરવા તૈયાર થાય ને બરણી કે બાટલીમાં ભરી રાખી ખપ પડે તેટલુ કપડાં ધોવા લેવુ અથવા નાના ગોળ દાબડામા ને તળીયા તેમજ ઢાકણ પર ખીલા વડે કાણા પાડી તેમા ટુકડા ભરી પાણીમા હલાવ્યાથી ફીણ થશે.

સોપ જેલી Soap Jelly બનાવવા અર્ધો રતલ વોશીંગ સોડા ને કોડીના વાસણમા બે બાટલી ગરમ પાણી લઇ પીગળાવી રાખવો, સાબુનો ભુકો અર્ધો રતલ બીજા બે બાટલી ઠંડા પાણી સાથ ચુલ્હે જોસ પાડી પીગળે કે ઉપલી મેળવણી તેમા રેડી ઘટ જેલી જેવુ થાય ને ઉતારી બરણીમા ભરી રાખી ખપ પડે તેટલુ કપડા ધોવા લેવુ. બાલ ધોવા માટે સોપ જેલી સોડા વગરની બનાવવી. બીજી રીત એક રતલ સાબુ ને હદી પાઇંટ પાણી સાથ ચુલ્હે મેળવી તેમા બે ઔંસ ટંકણખાર અથવા એમોનીઆ ભેળી ઠંડુ પડી કઠણ થાય ને જોઇએ તો નાના ટુકડા કાપી ને કપડાં ધોવા માટે રાખવા.

પાણી ધોવા માટેનુ મેળુ અથવા ગદલુ હોય તો પાણીની બાબતમા સ્વચ્છ કરવાની ઘણીક રીતો આપેલી છે.

કપડા ધોતી વખતે શરીરમાંના કપડા ભીનાય નહિ તે સારૂ ચામડા અથવા જાડા કપડાના એપ્રણ Apron કમરથી પગ સુધી બાંધવાં

કાચા રંગનાં કપડાં ટંકણ ખાર Borax માં ધોવાથી રંગ જતો નથી તેમજ સરકો અથવા નીમક પણ વપરાય છે એક બાલદીમા એક મોટા ચમચાને સુમારે લેવુ. ફટકડીના પાણીમા બોળવાથી પણ કાચો રંગ ઓગળતો નથી

સફેદ કપડાં ક્રીમ ઓફ ટાર્ટર પાણી સાથ ભેળી લેવો, અથવા પાઇપ કલે પાણીમાં મેળવી તેમાં કપડા બોળી રાખવાથી ઘણાં સફેદ થશે, કાચા રંગ માટે પણ વાપરવી ટરપીનટાઇન અથવા ટંકણખાર પાણીમાં સહેજ ભેળવુ.

પીળાં પડી ગયલાં કપડાં સફેદ કરવાં એક દિવસ છાસના પાણીમા બોળી રાખવા પછી ધોવા, અથવા ધોતી વખતે પાણીમા એક ચમચી કાળી શાહી ભેળવી.

જુના પડી રહેલા પીળા થયલાં માટે બે પાઇંટ પાણીમા એક ઓસ તમાકુ ઉકાળી કપડાને ટેબલ ઉપર પાથરી બ્રશ વડે તે પાણી ઘસવું પછી સોજા પાણીએ ધોઇ તમાકુનો વાસ કાઢી નાખવો, એ રીતે પાછા સફેદ ને નવા જેવાં કપડા થશે. ક્રીમ ઓફ ટાર્ટરમા આખી રાત બોળી રાખવાથી પણ સોજાં થાય છે.

મેલ કપડાંમાંનો કાઢવા ઇંડાંના કોટલાંને એક ઝીણા બારીક કપડાની કોથલીમાં બાંધી પાણીમા કપડાં ઉકાળતી વખતે સાથે નાખવા અથવા નીમકના પાણીમા બોળી રાખવાં.

સાબુના પાણી સાથ સોડા ખાર ભેળી તેમાં કપડા ઉકાળવાથી મેલ નીકળે છે. પરસેવાના ડાઘ કાઢવા ડ્રાઇ કલીનમા આપવા મુજબ કરવુ. ઘણા મેલા કપડાને એક પાઇંટ પાણીમા એક ચમચો ટરપીન-ટાઇન અથવા પેરેફીન નાખીને ધોવાથી સોજા થાય છે અથવા પાણીમાં સહેજ કેરોસીન તેલ નાખવુ. છેલ્લે ગુલીના પાણીમા બોળવાં ગલા તથા બાંહે પરનો મેલ નહિ નીકળે તો ધોતી વખતે બ્રશ તે પર ઘસવો ડાઘવાલા કપડાં ધોતી વખતે થોડીક લીંબુની ચીર કાપીને પાણી સાથે નાખવી. ડાઘો કાઢવાની રીતો આગલ આપી છે.

વરસાદના વોટર પ્રુફ ઓવર કોટ ધોવા માટે સાબુ મુદલ લેવો નહિ પણ ત્રણ ગેલન પાણીમાં એક રતલને સુમારે ફટકડી પીગળાવી લેવી.

ગ્રે લાઇમ Grey lime એક જાતનો ચુનો મુઠીભર એક બાલદી પાણીમાં પીગળાવી તે પાણીમાં બીજુ કપડુ બોળી ઓવર કોટને લુછવો.

કાચા રંગના તથા બીજાં કપડાં ધોવાં.

૧૨૭–છીંટ, મસલીનના રંગો સાબુએ ધોવાથી કેટલીક વખત ખરાબ થાય છે. પાણીમાં ચોખા અથવા થુલું ઉકાળી ગાળી

કાઢી તેમા ધોયા પછી બીજા પાણીમા ધોવા, જોઇએ તો ઉકાળતી વખતે ચુલાની પોટલી કપડાંમા બાધી ને પાણીમા નાખવી.

ટરપીનટાઇન, નીમક અથવા સરકો પાણીમા થોડો નાખી તેમા કપડા ધોવાથી પણ કાચો રગ ઓગળી ખરાબ થતા નથી, ઘણા મેળા હોય તો થોડો વખત એમા બોળી રાખ્યા પછી ધોવા

આઇવીના ઝાડના થોડાક પાંદડા પાણીમાં ઉકાળી ગાળી ને તેમા થોડો વોશીગ સોડા પીગળાવી તેમા કાળા અથવા કોઇબી કાચા રગના કપડાં ધોવાથી રગ જેવો ને તેવો રહેશે

રગીન ભરતનુ કપડુ પાછલ આપેલી રીતે થુલાના પાણીમા ધોવુ, અથવા સરકો ને નીમક ભેળેલા પાણીમાં બોળી રાખી ને સુકાયા પછી પાછુ સોજા' પાણીએ ધોઇ નાખવુ

કાચા રગના કપડા ચુલ્હે ઉકાળવા નહિ તેમજ બીજા સફેદ કપડા સાથ ધોવાથી કોઇ વખત તેનો રગ ઓગળી સફેદને લાગે છે. ઘણા તડકાંમા સુકવ્યાથી પણ રગ ખરાબ થશે.

છાયામા ઉલટા નાખી સુકવવા.

કાચા રગોના કપડાં ધોવા માટે આગલ આપ્યુ છે

ગુલાબી, જાંબુડા, તથા લાલ રંગનો કેલીકો ધોવા એક બાલદી પાણીમા બે મોટા ચમચા સરકો અથવા ફટકડી ભેળવી, લાલ શાહી પણ કોઇ વખત ભેળે છે

દ્રાક્ષ તથા જાંબુડા રંગ સારૂ વોશીગ સોડા, ટકણખાર, અથવા એમોનીઆ કઇબી પાણી સાથ ભેળવુ

ખુલ્લો બ્લુ' રંગ ધોવા નીમક, ટકણખાર કે ફટકડી, એમાની એકુ ચીજ ભેળવી

નેવી બ્લુ ઘેરાને નીમકના પાણી સાથ ધોયા પછી ગુલીના પાણીમા બોળી છાયામા સુકવવુ

લીલો રંગ સરકા અથવા ફટકડીના પાણીમા ધોવાથી સાજો રહે છે

લવંડર માટે શુગર ઓફ લેડ Sugar of lead ની ભુકી એક ચમચો એક ગેલન પાણી સાથ લેવી

બફ, બ્રાઉન તથા ગ્રે રગોને ધોવા એક ગેલન પાણીમાં એક પ્યાલુ નીમક ને એક મોટા ચમચો ફટકડી ભેળવી

પીળા ચામડીના તથા તપખીરીઆ રંગો સારૂ સુકાં ઘાસ ઉપર ખળખળતુ પાણી રેડી ઘાસનો રગ તેમાં ઉતરે ને ઘાસ કાઢી નાખી તે પાણી ધોવામા વાપરવુ, અથવા ચાહનુ પાણી લેવુ.

કાળા રંગનુ' કપડુ' ઠડા પાણીમા ટંકણખાર, એમોનીઆ અથવા સ્ત્રોંગ કોફી કઇ પણ ભેળી તેમા થોડો વખત ભીનવ્યા પછી ધોવુ માયફલ ચાર પાંચ ને ભુકી કપડુ ડુબે તેટલુ' પાણી લઇ ચુલ્હે ઉકાળી પાણીનો રગ માયફળ ઓગળી ઘેરો પીળો દીશે ને

ઉતારી ગાળી કાઢી ને કાળુ કપડુ તેમા બોળ્યાથી ઝાંખો પડેલો રંગ પાછો કાળાશ પકડશે એ રીતે રેશમી અથવા સુતરાઉ કપડા ને કરવુ, જોઇએ તો વધુ માયફળ લેવા. પટેટાને બાફી કાઢી તેના પાણીમાં બોળ્યાથી પણ કાળા કપડાનો રંગ સોજો થાય છે.

રંગીન ચળકટુ સાટીન જેવું સુતરાઉ કપડું ધોવા માટે પાણીમા એપસમ સોલ્ટ Epsom Salt નાખવાથી કોઇબી રંગનુ કપડુ ખરાબ થતુ નથી

ફુકા સાબુના પાણીમા નીમક અથવા પર્લ એશ ભેળીને ધોવા પછી એજ મુજબનુ સર્વે બીજા સોજા પાણીમા લઇ તેમા ધોઇને પાતલી કાજીના પાણીમા બોળી નીચવ્યા વગર મોટા સફેદ કપડાં પર પાથરી ને ગોળ વિટાળી રાખી બે કલાક સુધી ને ત્યાર પછી કપડાની ઊંધી બાજુ પર અસ્ત્રી મારવી

જાડાં કપડાંના બારીના પડદા મેળા થયલા ધોવા સારૂ સાબુનુ પાણી કરી નાનો દાતનો બ્રશ તેમા બોળી તે પર બધે ઘસવુ, એકદમ ભીનવી નાખવા નહિ, આખા સાફ થાયને નરમ કપડાએ ઘસીને નુછ્યા પછી તુરત સરખા ગોળ વીટાળી દઇને પછી પાછા ખુલી નાખી સુકાવા દેવા, એ રીતે સરખા રહેશે ડુચાયલા લાગતા નથી

વોઇલનુ બારીક કપડું ધોવા ફુકા પાણી સાથ થોડો એમોનીઆ ને સોપ જેલી ભેળી વાપરવુ છેલ્લે ઠંડા પાણીમાં વીછરતી વખતે થોડો ટંકણ ખાર અથવા ગુંદર થોડો નાખવાથી સ્હેજ હારની માફક કડક થશે, એ મુજબ બોળવાથી કોઇબી બારીક કપડુ કડક ને સફાઇદાર થાય છે કપડામા સુગંધ આપવા માટે છેલ્લાં સોજા પાણીમા ઓરીસરૂટ Orrisroot નાખવાથી તેનો પમરાત કપડામાં પેવશ થશે.

બારીક કપડાં કોઇબી જાતના હાથમા દાબીને પાણી કાઢવું અથવા પાણી સાથ નીગરાતા સુકવવા, જોરથી નીચવેલા ખરાબ થઇ ફાટી જાયછે.કપડુ સુતરાઊ ગરમ યા રેશમી લંબાઇ પોહોળાઈમાં ટાંકેલુ હોય તે ઉખેડી મોટુ કરવુ, ધોવા આગમચ ઉખેડવાથી તેના સલ ધોવા પછી માલમ પડતા નથી તેમજ થોડુ પણ ફાટેલુ હોય તો ધોવા આગમચ સીવવાથી વધુ ફાટશે નહિ.

સફેદ કપડુ ધોઇને વાપરવું નહી હોય તો બલુ કાગળમાં વીટાળવાથી સફેદજ રેહશે, પીળુ થતું નથી.

ઝાલર (ફ્રીંન્જ) ધોવા પછી એક એક સાથ મળી ગયલી છુટી પાડવા બેઉ હાથમા પકડી ચોળીઆ પછી ટેબલની કીનારી ઉપર ઝાલરને ઠોકવી અથવા તો સંભાળીને જાડા નીખીઆએ ઓળવાથી છુટી થઇ સરખી દીસે છે.

મોજાં સુતરાઉ તથા રેશમી.

૧૨૮–સ્ટૉકીંગ તથા મોજાંનાં રંગ ઝાંખા પડી જાયતો કાચા રંગમાં આપેલી રીતે ધોવાથી સોજા રેહશે નવા મોજા કોઇક પહેરવા આગમચ ધોઇને વાપરવાથી વધુ વખત ટકે છે.

કાળા રંગનાં મોજાંનો રંગ ઓગળે તો કાળા મરીની ભુકી નીમક, અથવા સરકો કંઇપણ પાણીમા નાખી ધોવા, રંગીન મોજા પણ એજ રીતે ધોવા, ઝાંખો કાળો રંગ ગુલીનુ ઘણું ઘેરૂ પાણી બનાવી તેમા બોળ્યાથી સોજો થશે.

મોજા ગરમ ધોવા સારૂ સાબુને બારીક કાપી પાણી સાથે ચુહલા પર જોસ પાડી પીગળી જાય ને તેમા થોડુ ઠંડુ પાણી રેડી ફીન ચઢાવી તેમા મોજા ધોઇ ને પછી સોજા પાણીએ વીછરીને સુકવવા.

રેસમી સફેદ મોજા પણ ઉપલી કોઇબી રીતે ધોવા અથવા ગરગ પાણી સાથ ટંકણખાર ભેળીને ધોવાથી પીળા પડશે નહિ.

રેશમી મોજા પગમા પહેરવા પછી તેમા ઝીણું કાણું માલુમ પડે તો સેહજ સુકો સાબુ લગાડી દેવો જેથી ઘસાઇને વધુ ફાટશે નહિ, પગમાથી કાઢવા પછી તુરત રફુ કરી દેવા

મોજા લાંબો વખત ટકે માટે નીચે પહેલા જુના પહેરીને તેપર નવા પહેરવાથી જલદી ઘસાઇને ફાટશે નહિ, કોઇકના પગના ટળીઆમા બાટન હોવાથી આખો વખત પહેરતા જલદી ઘસાતા નથી.

તેમજ ઘણી ઠંડીમા મુસાફરી કરતી વખતે બુટની ઉપર પાછા બીજા મોટા સ્ટૉકીંગ આખા પહેરી દેવાથી હુંફ પગને વધુ રહે છે.

ઘણા જુનાં ને બરોબર ઘડી વાલી આગલો ભાગ અંદર નાખી ને તે પર સંચાએ શીવીને ચોરસ જાડા ટુકડા બનાવેલા ચુહલા આગવ ગરમ વાસણો ઉતારવા કામ લાગશે

લેસ જાત જાતની ધોવી.

૧૨૯–લેસ ધોતી વખતે તે પર સાબુ ઘસવો નહિ પણ ફીણુ ઘટ બનાવી તેમા બોળીને સંભાળથી ચોળવી, ઘણી મેલી હોય તો પહેલા ઠંડા પાણીમા બોળી રાખ્યા પછી ગરમ પાણી સાથ ટંકણખાર ભેળીને ધોવાથી સાફ થશે. બીજી રીત એક સોજી મોટી બાટલી અથવા ગોળ લાકડાના ટુકડા ઊપર ફરતી લેસ સરખી ગોળ વીંટાળીને પહોળાં વાસણમા સાબુનુ પાણી કરી તેમા ડુબાડી રાખી ને પછી ગોળ ગોળ ફેરવ્યાથી તેમાનો મેલ નીકળે ને સોજા પાણીમા પણ એજ મુજબ ધોઇ નાખી બાટલી પરથી કાઢી ને કપડાના બે પડ વચ્ચે દાબી તેનો ભીનાશ ચુશી લીધા પછી બીજા સુકા કપડાના પડમા મુકી અસ્ત્રી કરવી.

લેસને કડક બનાવવા ઠંડા પાણીમા બોળ્યા પછી તુરત ગરમ પાણીમા બોળી ને અસ્ત્રી કીધાથી પણ કડક રહેશે.

વધુ કડક જોઇએ તો ખાંડ, સાકર, ચોખા, કોર્નફ્લાવર અથવા ગુંદર કંઇપણ લઇ તેનું પાતલુ પાણી બનાવી તેમા બોળીને અસ્ત્રી ફેરવવી, અસ્ત્રી નહિ હોય તો ઉપલી રીતે ગોળ વીંટાળીને ધોયા પછી સોજી ટેબલ પર દાબીને ગોળ વેલણે વણીએ તે મુજબ ફેરવ્યા કીધાથી સુકાઇને અસ્ત્રી માફક સરખી થાય છે

સોજી રેશમી અથવા સુતરાઊ લેસ ધોવા આગમચ રાતથી દુધમા બોળી રાખીને પછી સાબુના પાણીમા ધોઈ સોજા પાણીએ વીછરી ને હાથની હથેલીમા સરખી પકડીને દાબી પાણી કાઢવુ, જોરથી નીચવેલી લેસો ચુંઠાઇને ફાટી જાય છે. સુકવવા માટે ફલેનલનાં કપડામા દાબી રાખવી અથવા સોજા કપડા પર ટાચણી ખોશી સરખી પાથરી ને સુકાયા પછી ટાચણીઓ કાઢી લઇ તે પર બીજુ કપડુ મુકી અસ્ત્રી મારવી, કાગળ કે કપડુ વચમા મુકયાથી અસ્ત્રીના ખુણાઓ લેસમા ભેરાઇને ફાટશે નહિ, તેમજ ચુથાયલા ખાચા, લુપ, અણીઓ વિગેરે લેસના સરખા કરવા પછી અસ્ત્રી ફેરવવી.

કાળી ભરેલી લેસ અથવા નેટ પર ભરેલું કપડું ધોતી વખતે સાબુનુ ગરમ પાણી લેવુ, જોઇએ તો તેમા એમોનીઆ થોડોક ભેળવો, એમોનીઆ ને બદલે દારૂનો અર્ક ને ટંકણખાર એક એક ચમચી એક પ્યાલા પાણીમાં લેવો

જીન દારૂ ને ચાહના ઠંડા પાણી સાથ ભેળીને ધોવાથી પણ કાળી લેસ સોજી થશે

રંગ ઝાંખો સોજો કરવા કોફી ઘણી જોગ કાળી બનાવી ને ઠંડી પડે કે તેમા લેસને બોળ્યા પછી હથેલીમાં દાબી બધુ કોફીનુ પાણી કાઢી નાખી ને ઉપલી રીતે અસ્ત્રી કરવી.

પાણીમા સરકો ભેળી તેમા બોળ્યાથી પણ કાળો રંગ સોજો થશે, અથવા રંગ સુધારવાની રીતમા માયફળનુ પાણી બનાવી તેમાં બોળવી, લેસો ધોવા વગર સાફ કરવા માટે ડ્રાઇ કલીનીંગ જુવો

નેટનું કપડું તથા પડદાઓ ધોવા.

૧૩૦—નેટના પડદા ધોવા આગમચ ધુલ કચરો પખોડી ને ફુકાં પાણીમા સોડા ખાર પીગળાવી તુરત ધોવા, લાંબો વખત બોળી રાખવાથી સોસાઇ જાય છે.

ઘણા મેલા હોય તો પાણી સાથ એમોનીઆ ભેળવાથી મેલ નરમ થઈ નીકળશે પાણી દાબી ને કાઢવુ જોરમા નીચવ્યાથી નેટ ખરાબ થશે.

પીળા પેરા Ecru રંગના પડદા અથવા લેસ કે કપડુ ધોવા પછી હાર આપવાની કાંજીમાં અથવા સાદા પાણી સાથ સહેજ કેસર, કોફી કે ચાહ કંઇપણ ભેળ્યાથી તેનો રંગ ખુલ્લો પડશે નહિ. સફેદ પડદા કાંજીના પાણી સાથે થોડો ગુંદર કે ગુલી નાખી સહેજ કડક જોઇએ તો બનાવવા.

સુકવવા માટે જમીન સાદડી અથવા ઘાસ પર પાથરવા આગમચ બે માણસ ધરીને પહોળાઇ તથા લબાઇમા આસતેથી ખેચવાથી સોસાયલા સરખા થશે દોરી પર સુકવતી વખતે સરખા નાખી છેડાઓ ટાચણી વડે ખોશી ને વચમાની કરચલી કાઢી નાખવી

સુકવવાની જગ્યા નહિ હોય તો સરખા કીધા પછી તુરત પાછા ટાગી દીધાથી પણ હવામા જલદી સુકાઇ જશે

ફાટેલા નેટના પદડાઓમાથી બીજી ઉપયોગની ચીજો બને છે, તેમજ એના ટુકડા નુછવા કરવા માટે બીજા કપડા કરતા વધુ સારા છે

ગરમ તથા ગુંથેલાં કપડાં ઓઢવાના વિગેરે.

૧૩૧–સફેદ ફ્લેનલને બીજા કપડાની માફક સાબુના ગરમ પાણીએ ધોવી, ખળખળતુ પાણી લેવું નહિ તેમજ તે પર સાબુ પણ ઘસવો નહિ, સાબુને બદલે ટકણખાર જોઇએ તો વાપરવો. વોશીગ સોડાથી ફ્લેનલ ખરાબ થાય છે પટેટા પાણીમા ઉકાળી ને તે પાણી ધોવામા વાપરવુ

રગીન ફ્લેનલ ધોતી વખતે ગરમ સાબુના પાણી સાથ થોડો ઓટમીલ Oat Meal પીગળાવીને તેમા ધોવા પછી છેલ્લે વીછરતી વખતે નીમકનુ પાણી લેવુ જેથી રગ ઓગળતો નથી કોઇબી કપડુ ગરમ બનતા સુધી તુરત ધોવુ

ફ્લેનલ સોસાય નહિ તેમ ધોવી એક બાલડી પાણીમાં એક ઔસ પૉટેશ પીગળાવી તેમા થોડા કલાક બોળી રાખી ને તેજ પાણીમા સાથે ચુલ્હે ગરમ કરતી વખતે એક લાકડી વડે તળે ઉપર કર્યા પછી ઉતારી ને બીજા સોજા પાણીમા ઘઉનો આટો એક ચમચો મેળવી તેમા વીછરી ને સુકાતી કરવી

એમોનીઆના પાણીમા પહેલે ધોઇને પછી સાબુનાં પાણીમા ધોવાથી પણ સોસાતી નથી

ફ્લેનલ નરમ રાખવા સારૂ છેલ્લા પાણીમા એક ગેલને એક ચમચો ગ્લીસરીન નાખવુ સાદા પાણીમા નાખી તળીયામા ડુબે કે તુરત નીચવ્યા વગર કાઢી ને સુકવવાથી પણ નવી ફ્લેનલ સોજી રહેશે

મેલ ગરમ કપડાનો કાઢવા ચોળવાને બદલે આટો ગુંડે તેમ કરવુ, પાણી કાઢવા માટે નીચવવુ નહિ પણ બે હાથમા દાબીને પાણી નીકળ્યા પછી આડુ તેમજ ઊભુ કપડુ ખેચી ને સરખુ કરી સુકવવુ

પીળી થઇ ગયલી ફ્લેનલ સફેદ કરવા ધોવા આગમચ લીબુનો રસ કપડુ ભીનાય તેટલો કાઢી તેમા થોડો વખત બોળી રાખી ને પછી ધોવાથી સફેદી પર આવશે.

કોઇબી જાતનુ સફેદ ગરમ કપડું ધોવા પછી ઘણાજ ખુલ્લા રગના ગુલીના પાણીમાં બોળવાથી જલદી પીળુ પડતું નથી.

આલપાકા કાળો ધોવા સારૂ વરસાદના પાણીમા ત્રણ મિનિટ ચુહલે ઉકાળીને કાઢી લઇ નીચવી નાખીને ગુલીનુ ઘેરા રગનુ પાણી બનાવી તેમા અર્ધો કલાક ભીનવી ને પછી સુકાતો કરવો

ટકણખાર પણ થોડો નાખવાથી કપડાનો ચળકાટ ઝાખો પડશે નહિ

પટેટાને છાલ સાથ ખમની પાણીમા એક દીવસ રાખી મુકી બીજે દીવસે ચાળણીમાથી ગાળી કાઢતા પાણી કાળા રગનુ માલમ પડશે તેને થોડા કલાક રાખતા નીચે પટેટાનો ઠરો બેશી જાય ને નીતર્યું પાણી કાઢી લઇ તેમાં આલપાકાનુ કપડુ બોળીને નીચવી કાઢી બીજા કપડામા વીટાળી સુકુ થાયને અસ્ત્રી કરવી.

ગરમ મરીનો અથવા કેશમીરનાં કાળાં કપડાં માટે એમોનીઆ અથવા ટકણ ખાર ફુકા પાણીમા નાખી રાતથી ભીનવી સહવારે નીચવ્યા વગર સુકાતુ કરવુ, સહેજ ભીનુ હોય ને અસ્ત્રી કરવી, અથવા તો ગરમ કપડાની રીતે ધોવુ. રગ ઝાખો લાગે તો સુકાયા પછી માયફળનુ પાણી સ્પજ વડે લગાડવુ

સર્જ કાળી કે બ્લુ બ્લેક રંગની ધોવા સારૂ ફુકા એક બાલડી પાણીમા થોડો સફેદ સોજો સરકો પાસેર જેટલો નાખવો અથવા આઇવી Ivy ઝાડના પાદડા ઉકાળેલુ પાણી તે પાદડા કાઢી નાખી ને તેમા કપડુ બોળી રાખી પાણી તદ્દન ઠડુ પડે ને નીચવ્યા વગર કાઢીને નીગરાતુ સુકાવા દીધાથી સોજુ થશે

ગરમ ઉનના ગુથેલાં કપડાં ધોવા આગમચ તેના બટનો ટાંકેલા કાઢી લેવા

બ્લાઉઝ, જરસી વીગેરે ધોવા આગમચ તેની પહોળાઇમાં નીચેથી સુતરઉ કપડાની પટી ટાકી લીધાથી તે ઝાઝુ સકોચાતુ યા સોસાતુ નથી ફ્લેનલની રીતે ધોવા, પણ નીચવવા વગર સુકવવાં, તરાહ-વાળા રગીન કપડા ધોવા પછી જાડા ટરકીશ ટુવાલોનાં પડમાં મુકી દાબવાથી કોઇબી રગ ઓગળતો હશે તો નીચલી સફેદ ભોય પર લાગતો નથી

ઘણાં મેળા થયલા સફેદ કપડાં કોઇ રીતે સાફ નહિ થાય તો ખળખળતા સાબુના પાણીમાં એક રાત બીનવી રાખી સહવારે બરોબર ધોઇ ને બીજા પાણીમા વેલાતી મીઠુ Magnus Sulphus ને સોડા ખાર એક એક ચમચી ભેળી ચુહલે પાણી તે કપડુ પાચ મિનિટ ઉકાળી ને ઠડા પાણીમાં ધોવાથી સફેદી પર આવશે. ઉનની વનેલી કસતીઓ પણ એ રીતે મેલી થયલી સોજી થાય છે

ગધકની ધુઇ આપવાથી પણ પીળુ કપડુ સફેદ થશે

ગરમ ઓહડવાનાં.

ગરમ રગ કે ધાબલી ઘણા મેલા થયલા હોય તો એક મોટા ટબમાં અર્ધો પાંઇન્ટ એમોનીઆનું પાણી રેડી રગને ખુલ્લો કરી

તેમાં પાથરીઆ પછી તે હુબે તેટલુ ગરમ પાણી ઉપરથી રેડવાથી એમોનીઆનો બાફ તળીઆમાથી નીકળી તે કપડામાં પેવસ થઈ મેલ છુટો પડશે, લાકડી વડે તળે ઉપર કરી મેલ બધો નીકળ્યા પછી બીજા સોજા ગરમ પાણીમા ધોઈ નાખી ઓરણુ પર સુકાવા મુકવો. પાણી પોતીકી મેળે નીગરાઈ ને સુકાઈ ગયા પછી અલગે હાથે લાકડી બેઉ બાજુ ઠોકવાથી રૂ વાટી દબાયલી પાછી ઉભી થશે, અથવા નરમ બ્રશ રૂવાટીની ઉબટી બાજુ પર ફેરવવાથી સરખી થાય છે

સુજનીઓ ધોઈને ઘડી વાલવી અથવા ગોળ વિંટાળીને લાકડીએ ઠોકયા પછી સુકવ્યાથી ખીલીને નવી માફક સાજી દિસે છે

ગુંથેલી શાલ ઓઢવાની અથવા સ્કાર્ફ ધોવા પહેલા ઠંડા પાણીમા બોળી ને વરસાદના પાણીમાં સાબુનુ ફીણ કરી તેમા નાખી ને ધોવી આટો ગુંદે તે રીતે કરવાથી મેલ નીકળશે ચોલવાથી ચુંઠાઈ જાય છે. જોઈએ તો ધોતી વખતે સ્પીરીટ ઓફ ટરપીનટાઈન ભેળવી બીજા સોજા પાણીમા બે ત્રણ વખત વીછરીને દોરી પર સુકાવા નાખતા ટણાઈ જશે માટે જાડા ટીલનુ બ્ણામા દાબી ને પાણી ચુશી લીધા પછી લબાઈ પહોળાઈમા સરખી ખેચી ને પાથરી દેવી અથવા બીજુ તેવુ જ કપડુ ઉપર દાબી દીધાથી પાણી ચુશી લઈ સુકાય ને કાઢવાથી મુદ્દલ ચુંઠાઈ જશે નહિ

રંગીન શાલ હોય તો નીમકના પાણીમા બોળવાથી રંગ ઓગળતો નથી.

રેશમનુ ગુંથેલુ કપડુ પણ શાલની રીતે ધોઈને સુકવવુ

રેશમી કપડાં જાડાં, તથા ઝીણા ધોવાના.

૧૩૨–રેશમી કપડાં અરીઠાંના તેમજ સાબુના ૫ુકાં પાણીમા સારી રીતે ધોવાસે, સાબુ સોજો સફેદ આવે છે તે લેવો, કપડાની ઉપર ઘસવો નહિ પણ પીગળાવી વાપરવો ઝાઝા ઘસવા પણ નહી નીચે ઉપર પાણીમા ફેરવ્યા કીધાથી મેલ નીકળ્યા પછી સોજા ૫ુકા પાણીમા વીછરવા, જ્યા સુધી સાબુ નીકળે નહી ત્યા સુધી બીજુ નવુ પાણી બદલ્યા કરવુ, પટેટા બાફેલા પાણીમા પણ રેશમી કપડુ ધોવાથી સોજુ થાય છે

હાર આપી કડક કરવા માટે આગળ આપેલા મુજબ કરવુ અથવા તો થોડીક મેથીલેટેડ સ્પીરીટ પાણીમા નાખવાથી સફેદ રંગના કપડા ને હાર આવી કડક થશે, ઘણુ મેલુ હોય તો વોશીંગ સોડાનાં પાણીમા થોડો વખત બોળવુ.

સફેદ રેશમી કપડું ધોવા પછી પીળુ થતુ અટકાવા સોજો સફેદ સાબુ વાપરવો ને છેલ્લા વીછરવાના ગરમ પાણીમા બ્લુ રંગની શાહી એક ચમચી નાખવી

પીળુ થઈ ગયલુ કપડુ સફેદી પર નહિ આવે તો ધોવા પછી ગરમ પાણીમા થોડીક કેસર અથવા કોરી કે સુકી ચાહ મેળવી ને બોળ-

વાથી ક્રીમ જેવા રંગનું થશે, અથવા તો રંગવાની બીજી રીત મુજબ રંગ ચઢાવવો.

કાળા અથવા ઘેરા બ્લુ Dark blue રંગનુ કપડુ ધોયા પછી તેપર સ્પંજ વડે જીન અથવા વિહસ્કી દારૂ લગાડવાથી રંગ સોજો રેહશે.

કાચા રંગના કપડાં માટે ઠુલાનુ પાણી વાપરવુ.

એમોનીઆનુ પાણી કરી સ્પંજ વડે બને બાજુપર લગાડીને લાકડી અથવા રોલર પર ગોળ વિંટાલી રાખી સુકાયા પછી કાઢવાથી સોજુ દિશે છે.

રેશમી બદીઆનો ઘણાં જુના ને ઝાંખા લાગે તો ધોયા પછી છેલ્લા પાણીમા થોડી મેથીલેતેડ સ્પીરીટ ને સાકરનાં ત્રણ ટુકડા નાખી ને તેમા બોળવાથી પાછો રેશમનો ચળકાટ આવશે

અસ્ત્રી કરવા આગમચ પાતલા કાજીના પાણીમા બોળવા.

બારીક કપડુ શીફ્રાંન ધોવા પુકા પાણીમા સાબુ પીગળાવી હાથે મુઠીમા દાબી દાબીને મેલ કાઢવો ચોળવાથી ફાટી જશે, મેલ કાઢવો હોય તો ધોવા આગમચ ટંકણ ખારના પાણીમા ભીનવ્યા પછી ધોવુ. છેલ્લા પાણીમા જોઇએ તો થોડીક ખાંડ નાખવી મુઠીમા દાબીને અથવા ટરકીશ તુવાલના પડમા મુકી ને દાબ્યાથી પાણી ચુશી લઇ સુકુ થાય ને તે તુવાલમાથી કાઢી લઇ બીજા કપડાનાં પડમાં મુકી પુકી અસ્ત્રી ફેરવવી, ઘણી ગરમ હશે તો બારીક કપડુ દાઝી જશે. દુચાયલુ લાગે તો અવલી બાજુપર ઘણુ પાતલુ ગુંદરનુ પાણી લગાડી પાણુ ગરમ કપડાંના પડમા મુકી અસ્ત્રી મારવી.

જયોરજેટ પણ ઉપલી રીતે ધોવુ અથવા તો પાણીમાં જીન દારૂ ભેળવો પેત્રોલમા આખુ કપડુ દુબાડી ને મેલ ઘસી કાહડયા પછી જોઇએ તો પાણીમાં બોળી કાઢવુ અથવા અમથુ હાથોમા પકડીને હળાવ્યાથી જલદી સુકાઇ જશે, સારીઓ, બદીઆનો ફ્રોક વિગેરે એ રીતે સોજા થશે.

ક્રેપ ઝીણુ નરમ કપડુ શીફ્રોન મુજબ ધોઇને મલાઇ કાઢી લીધેલાં દુધમા સહેજ સરસ નાખી ચુલ્હયે ઉકાળ્યા પછી તેમાં ક્રેપ બોળી કાઢી હાથની હથેલી વચ્ચે દાબીને સુકવ્યાથી નવુ જેવુ લાગે છે

ઓજરીઆંનું કપડુ Crepe-de-chine ટંકણ ખારના પાણીમાં ધોયાથી તે પરનો ચળકાટ રહે છે, સાબુએ સોજું ધોવાતુ નથી, રંગ ઓગળે અથવા ઝાખો પડે તો આગલ આપેલી રીતમા જુવો.

છીનછાઉ China silk અથવા તસોર સીલ્કને સારૂ સાબુનું ફીણુ કરી પાણીમાં થોડો વખત બોળી રાખવા પછી પુકાં પાણીમાં ધોવુ, અથવા દોઢ બાટલી ગરમ પાણીમાં એક ચમચો ટંકણ ખાર નાખીને ચોળી ધોવા પછી સોજુ પાણી લેવું; એ કપડાના કમરનાં પટા વિગેરે વધુ મેલા થયલા એજ રીતે બે ત્રણ વખત ટંકણખારનાં પાણીએ

ધોવાથી સોજા થશે રંગ પણ ઘણો પીળો થતો નથી. તદ્દન સુકાયા પછી અસ્ત્રી કીધાથી છીનછાઉનું કપડું ચળકતું રહે છે, ફુકી અસ્ત્રી મારવી

રીબન ધોવી તથા સાફ કરવી.

સાટીનની રીબન ધોવા આગમચ બ્રેન્ડી એક ચમચો, નરમ સાબુનો ભુકો એક ચમચો તથા ગોલ એક ચમચો સાથે પીગળાવો ને નરમ પીંછી વડે રીબન ઉપર લગાડયા પછી ઠંડા પાણીમા સંભાળીને ધોઈ બાટલી અથવા ગોળ લાકડા ઉપર સરખી વીંટાળી ને સુકાયા પછી ઠંડી અસ્ત્રી ઊંધી બાજુ પર ફેરવવી એજ મુજબ જાડી સાટીનનું કપડું પણ ધોવું

સાબુના પાણીમાં સાધારણ રીતે ધોવા પછી ચળકાટ ઝાંખો લાગે તો આઇસીંગ્લાસના પાતલા પાણીમાં બોળી ને સુકવ્યા પછી ઉપલી રીતે અસ્ત્રી કરવી મેલ નહિ નીકળે તો દાતના નરમ બ્રશ વડે ધીમેથી ઘસવું ધોયલી રીબનના છેડા વાપરતી વખતે પાછા કાપીને સરખા કરવા, નીમકના પાણીમા બોળી ભીનાયલા પર અસ્ત્રી કરવાથી રીબન અથવા રેશમી રૂમાલો પર ચળકાટ આવે છે ઝાંખો પડેલો રંગ સાબુના પાણીમા પર્લએશ નાખીને ધોવાથી સોજો થશે

મખમલની રીબન ધોવા સોજા સફેદ સાબુને ફુકા પાણીમા પીગળાવી એક પહોળા વાસણમા રીબન બોળી ને ઉપર હેઠે કર્યા કીધાથી તેમાંનો મેલ નીકળશે ચોળી ને ધોવી નહિ, સોજા પાણીમા વીંછરતી વખતે ઉપલી રીતે હલાવ્યા પછી સોજા કપડા પર સવલી બાજુ ઉપર રાખી સરખી ખેંચીને છેડાઓ પર ટાચણી ખોસીને લગભગ સુકાવા આવે ને ગરમ અસ્ત્રી તે પર દાબીને ફેરવવી નહિ પણ મખમલની રૂવાટી પર ફકત અસ્ત્રીની ગરમ વરાળ લાગે તેટલી નજદીક ઉપર હેઠે ફેરવ્યાથી દબાઈ ગયલી રૂવાટી ઉભી થશે. છેલ્લે નરમ બ્રશ પાછો રૂવાટીનો વળ હોય તે બાજુ પર મારવાથી મખમલ પાછી નવી જેવી દીસે છે મખમલના કપડા પણ ઉપલી રીતે ધોઇ શકાય, દબાયલી રૂવાટી ઉભી કરવા માટે આગલ આપેલું છે

રેશમી નેકટાઇ ધોવા આગમચ અંદરનું અસતર હોય તે ઉખેડી કાઢી લઇ ને રીબન ધોવાની રીતે ધોયા પછી ઊંધી બાજુ અસ્ત્રી કરવી કાંજીનો હાર આપવા ને બદલે છેલ્લે ખળખળતા પાણીમાં બોળી કાઢી સુકાયને અસતર પાછું અંદર મુકીને સીવી લેવા

કાચા રંગના ટાઇ ધોવા માટે સાબુના પાણીમાં એમોનીઆ ભેળવો ડૉઇલીસ Doilies ટેબલ નેપકીન વિગેરે પણ ટાઇની રીતે સારા ધોવાશે.

કપડાં સુકવવાં.

૧૩૩–દોરી તેમજ જમીન કે ઘાસ પર સુકવતી વખતે ઊંધા નાખવા, કોઇક વખત જલદી સુકવવા માટે બંને હાથોમા અથવા મોટું

કપડુ હોય તો સામા સામી બે માણસોએ ધરીને હવામાં હલાવવાં. વરસાદના દિવસોમા ઘરમા કપડા સુકાવવા માટે નેતરની મોટી જાળી વાળી ઝાપો જેવી આવે છે તે પર નાખી ને અંદરના ગાળામાં આતસની સગડી મુકવાથી તાપે સુકાય છે નાના બચ્ચાના ઘડી ઘડી ધોવા પડતા કપડા માટે એ ઘણી ઉપયોગી છે

રાંધણીમા જ્યા બંધ ભઠ્ઠીના ચુલ્હા હોય ત્યા પણ એોરણુ બાધી કપડા સુકાવી શકાશે, કાચા રંગના કપડા તડકામા નહિ પણ છાયડામા સુકવવા

બદીઆન, ખમીસ વિગેરે સુકવતી વખતે નીચલો કમરનો ભાગ દોરી પર રાખી બાહે ઝુલતી નીચે રાખવી, લાકડાની કલીપમા જોઇએ તો પોઇને નાખવા. ઊનના ગુંઠેલાની બંને બાહેમાથી આરપાર લાકડી પસાર કરી ને તેના બંને છેડા ને બાધી ટાંગવાથી સરખા સુકાય છે.

કાંજીનો હાર આપવો તથા ગુલીનું પાણી.

૧૩૪–હાર આપવા માટે સ્ટાર્ચ Starch નો ભુકો તૈયાર મળે છે, તેમજ ઘઉંનો આટો, સાગુ ચોખા, અથવા આરારૂટની પાતલી કાંજી બનાવી ને જોઇએ તો વાપરવી, ગુંદરનુ પાણી પણ ઉપયોગમા લે છે, ઉપલી કોઇપણ ચીજ અર્ધા પ્યાલાને સુમારે લઇ થોડાં ઠંડા પાણીમા પીગળાવી રાખી એક બાટલી પાણી ચુલ્હે ઊકાળ્યા પછી ઊતારતી વખતે તેમા ભેળવુ જોઇએ તો એક ચમચો સાથે ટંકણ ખાર લેવો સ્ટાર્ચમાં કેરોસીન તેલ સહેજ ભેળવાથી કપડાને વળ ગશે નહિ

બારીક કપડાંમાં હાર આપવા ચોખા બાફેલુ ચીકાશવાલુ પાણી કાઢી લઇ તે વાપરવુ ક્રીમ રંગનુ કપડુ હોય તો સાથે સહેજ કોફી ભેળવી

કફ, કોલર કડક બનાવવા સ્ટાર્ચનો ત્રણ ચમચા ઠંડા પાણીમા ઘટ પેસ્ટ બનાવી રાખી, એક પ્યાલાં ગરમ પાણીમાં એક ચમચી ટંકણખાર ને એક ચમચી સાબુનો ભુકો સાથે પીગળાવી દઇ ને પછી સ્ટાર્ચમા બધુ મેળવી નાખી ને તેમા કફ કોલર બોળી કાઢી સુકાયા પછી સોજા કપડાં વડે તેને લુછી નાખી ને અસ્ત્રી કરવી. જોઇએ તો ઉપલી મેળવણીમાં થોડુ ગુંદરનું પાણી ભેળવુ

ગુલીનું પાણી કરવા એક ચમચી ગુલીની ભુકી એક પ્યાલા ઠંડા પાણીમા મેળવી જોઈએ તો એક ચમચી ઓક્ઝેલીક એસીડ ભેળીને એક ભરેલી બાલદી પાણીમા રેડીને કપડા બોળવા લેવુ, વરસાદના પાણીમાં વધુ સારી રીતે થશે.

ગુલીનાં બોલ પણ આવે છે તેને કપડાની થેલીમાં બાંધીને છેલ્લા નીચવાના પાણીમાં નાખવાથી સહેજ રંગ આવશે અને ઘણા બ્લુ કપડાં થતાં નથી.

કપડાંને પૉલીશ કરવા.

૧૩૫–ખમીસ તથા કોલર વિગેરેને ચલક આપવા નીચલી મેળવણી તૈયાર રાખી તેમા બોળવા પછી અસ્ત્રી કરવી ખળખળતું પાણી એક પાઇંટમા સફેદ ગુદર એક ઔંસ પીગળાવી તે ઉપરનુ નીતર્યું પાણી કાઢી લઇ તેમા એક મોટો ચમચો સ્ટાર્ચ મેળવી સીસીમા ભરી રાખી ખપ પડે ત્યારે વાપરવુ જોઇએ તો એક મોટો ચમચો ભરીને નીમક એક પાઇંટ જેટલી સ્ટાર્ચની કાંજીમાં ભેળવુ

ઘણુ કડક બનાવવા હોય તો ઉપલીજ મેળવણીમા એક ચમચી બ્રેન્ડી ને સફેદ મીણનો ટુકડો ભેળી નાખવો હાર આપવાની રીતમા પણ લખેલુ છે અસ્ત્રી કીધા પછી તાપ આગળ યા તડકે મુકવા.

આરારૂટની કાંજીમા ટંકણખાર ભેળવાથી પણ સારી ચમક આપશે

ગુદર Gum arabic ની ભુકી પોણો ઔંસ, સ્ટાર્ચ બે ઔંસ ટંકણખાર એક ઔંસ અને સફેદ મીણ દોઢ ઔંસ સર્વે ભેળી વાપરવુ

ઘઉના દુધની કાંજી બનાવી તેમા કોલર તથા કફ ધોયલા બોળી કાઢી સુકાય ને અસ્ત્રી કરવાથી કડક થશે

કોલરો ધોતી વખતે વચમાના સાંધામાનો મેલ કે ચીકાશ નીકળે નહિ તો નાના બ્રશ વડે તે પર સાબુનુ પાણી લઇ ઘસવો

કપડાંને અસ્ત્રી કરવી તથા તે સાફ રાખવી.

૧૩૬–કપડા થોડાક ભીનાયલા હોય ત્યારે સરખા રાખીને અસ્ત્રી મારવી, તદ્દન સુકા પર કરવાથી સફાઇ આવતી નથી, દુચાયલુ અથવા સલ કપડાપર પડેલા નીકળે નહિ તો બીજુ સુતરાઉ કપડુ પાણીમા ભીનવી તેપર ઢાકીને અસ્ત્રી ફેરવ્યાથી સરખુ થશે.

સુકાયલુ લાગે તો હાથે તેપર પાણી છાટવુ અથવા સીસીમા પાણી ભરી તે પર કોલોનવૉટર છાટવાનો પેચનો મુચ આવે છે તે પોઇને તે વડે કપડા પર પાણી સરખુ છંટાય છે, જોઇએ તો સચામા તેલ નાખવાની ગળણીમા પાણી લઇ તેની નાની નળી વડે નાખવુ.

અસ્ત્રી કરવાની ટેબલ પર જાડુ ગરમ કે સુતરાઉ કપડાનુ પડ કીધા પછી કપડાને અસ્ત્રી કરવા મુકવાં, કોઇબી ઝીણા બારીક કપડાં પર બીજુ કપડુ યા કાગળ સફેદ ઢાકીને ફેરવવી તેમજ ઉનના ગુંદેલા કપડાં પર ઘણી ગરમ અસ્ત્રી ફેરવવી નહિ

અસ્ત્રીનું તળીઉં પહેલુ નુછી સાફ કરવુ કે કપડા પર ડાઘો પડે નહિ ફ્લેનલનુ કપડુ સુકુ અથવા ભીના વડે નુછવાથી સોજી થશે, જોઈએ તો સાથે સાબુ લેવો.

પાટીઆના ટુકડા પર નીમક નાખી ઘસવુ અથવા લાકડાનો વહેર કે રેતી કાગળ પર નાખીને તળીઉ ઘસવાથી સફાઇનું થાય છે.

ન્યુસ પેપરની જાડી ઘડી વાલી સહેજ કેરોસીન તેલ તેપર છાંટી ને અસ્ત્રીનુ તળીઉ સફાઇ કરવુ

તળીઉ કીટાય નહિ તેમ રાખવા સોડા બાઇકાર્બ લગાડી ગખવો

મીણબત્તીનો ટુકડો કપડાના પડમા મુકીને ઘસવો, પૉલીશના કાગળ વડે ઘસવાથી પણ કાટ નીકળે છે

લોખંડનો ટુકડો ગરમ કરી અસ્ત્રીમા મુકવા વપરાય છે તે જો ઘણો જુનો થઇ ગયલો હોય તો આતસમા મુકી ગરમ થાય ને ઠંડા પાણીમા તુરત બોળી દેવા પછી સુકો થાય ને પાછો ગરમ કરવા મુકેલો જલદી તાતી જશે.

કપડાંને કડક ને ચળકટ્ટુ કરવા સાબુના પાણીમા સ્ટાર્ચ થોડી ભેળી ઘણી ગરમ અસ્ત્રી કરતી વખતે છાટવી, જોઇએ તો સહેજ કેરોસીન તેલ સાથે ભેળેલુ હશે તો અસ્ત્રીનુ તળીયુ તેપર વળગતુ નથી.

ખમીસ તથા કોલરને અસ્ત્રી કરતી વખતે કોલરની પટી તથા કફ વિગેરે પર ઘણી ગરમ અસ્ત્રી ફેરવ્યા પછી છેલ્લી પીથ તથા બીજા ભાગો ઉપર મારવી

સુકવ્યા વગરનુ ભીનુ કપડુ તુરતજ અસ્ત્રી કરવુ હોય તો જાડા ટરકીશ ટુવાલમા વીંટાળવાથી જલદી પાણી ચુશી લે ને અસ્ત્રી કરવી

બારીક કપડુ પણ એ રીતે વિટાળવાથી નરમ રહી તે પર સારી રીતે અસ્ત્રી થશે

ટક મારેલાં કપડાંને ઉંધી બાજુ પર અસ્રી ફેરવ્યાથી ટકની લાઇનો સરખી રહેશે

ભરતકામ સાથનું કપડું જાડા ટરકીશ ટુવાલના પડમાં મુકીને અસ્રી ફેરવ્યાથી ભરત ચુથાઇ જતુ નથી.

રેશમી કપડાં પર અસ્રી ફેરવતી વખતે સફેદ કાગળ યા કપડુ ઉપર મુકયા પછી મારવી, ઘણી ગરમ પણ લેવી નહિ

મખમલને અસ્રી કરવા અસ્રીને વાકી મુકી તેના તળીયા પર મખમલને ઉંધી બાજુ દાબીને ફેરવ્યા કીધાથી સરખી થઇ રૂવાટી પણ ઉભી થશે

બદીઆનના બટન ટાંકેલી પટી ઉપર અસ્રી મારતી વખતે ટર-કીશ ટુવાલ ધાકીને ફેરવ્યાથી બટનનો છાપ કપડાં પર પડતો નથી.

ગરમ કોટ પાટલુન વિગેરે પર થોડે વખતે અસ્રી માર્યાથી પુગ મેલ યા ઉધઇ લાગેલી ગરમીથી નીકળી જશે દુચાયલાં હોય તો સહેજ ભીનુ બીજુ કપડુ તે પર ઢાંકી ને અસ્રી મારવાથી સોજા ઢીશે છે.

ઉનની ગુંથેલી શૉલ ને કપડાંના પડમાં મુકી પુફી અસ્રી મારવી અથવા કુંદી કરવી

દોરાની ગુંથેલી લેસને પાટીઆં પર જાડુ કપડાનુ પડ નરમ કરીને ટાંચણીએ લેસ સરખી ગોઠવ્યા પછી અસ્રી દાબીને મારવી.

ટેબલ નેપકીન ઉપર બને બાજુ ભાગ મુકીને અસ્ત્રી ફેરવી ઘડી વાળતા દરેક પડ પર પણ અસ્ત્રી મારતા જવુ

ઇલેકટ્રીક અસ્ત્રી ઘણી ગરમ થવા પછી તેના જોડેલા પ્લગ Plug માથી કાઢી નાખી વાપર્યાથી ઇલેકટ્રીસીટી ઝાઝી ખપશે નાહે એ વાપરવા માટે સગવડ ભરેલી છે.

અસ્ત્રી ગરમ રાખવા એસએસતોસનુ જાડુ પડ કરી તે પર અથવા લાલ ઇટ પર ગરમ અસ્ત્રી મુકેલી જલદી ટડી પડશે નહિ, જોઇએ તો મોટુ વાસણ તે પર ઉધુ ઢાકી રાખવુ.

ટુચાયલાં કપડાં સરખાં કરવાં.

૧૩૭-પાટલુન ટુચાયલા અસ્ત્રી કીધા વગર સરખા રાખવા માટે સેહલી રીત એ છે જે ખાના ખાનાવાલી કબાટ Chest of drawers તેનુ ઉપનુ ખાનુ ઉઘાડી તેમા એક વેહત જેટલો પાતલુનનો દબલ કીધેલો કમર આગલનો ભાગ સરખો નાખી ખાનુ બધ કરી દેવુ, પછી છેક હેથેનુ યા વચનુ જેથી પાતલુનની વબાઇ ને પુગે તે ખાનુ ઉઘાડી નીચલો પાયજાવાલો ભાગ તેમા ખોસી દઇ તે પણ ખાનુ બધ કરવુ વચમાના ખાના આસતેથી બધા થોડા ખેચી બાહર કાઢવાથી પાતલુન ખેચાઇને તાઇટ થઇ સરખુ થાય ને થોડે વખતે બહાર કાઢવુ

પ્રેસમા દાબવાથી પણ અસ્ત્રીની માફક સરખા થાય છે તેના પડમા ઢાકવા માટે ન્યુસપેપરો વાપરવા. સુતરાઉ કપડુ વચમા મુકયાથી કેટલીક વખત તેની બારીક રૂવાટી ગરમ કપડાને વળગી જાયછે.

ડગલા ને ઘડી કરતી વખતે કોલર વાળેલો સરખો ઉભો કરી નાખવાથી ટુચાશે નહિ.

ટુચાયલા અથવા પેટીમા પેક કીધેલા કપડા કાઢી ખખોડી ગરમ ઓરડામા આખી રાત ટાગી રાખવા પછી અસ્ત્રી કરવા અથવા નાહવાની મોરીમાના ગરમ પાણીના નળો છોડવાથી અથવા ટબમા ગરમ પાણી ભરી તેમાની ગરમ વરાળ બહાર નીકળવા પછી બારણા બધ રાખવાથી ટુચાયલા કપડા પર ભીનાશ આવે ને તેપર ટડી અસ્ત્રી કરવી.

રેશમી ક્રેપ યા જોરજેત ટુચાયલી હોય તેને ગરમ પાણી-માથી વરાળ નીકળતી હોય તેપર ધરવુ, પહોળા મોઢાના જગમા તે પાણી રેડી ઉપર કપડુ સરખુ ખેચીને પકડી વરાળ લાગવાથી સરખુ થતુ જાય ત્યા સુધી બધુ ધીરે ધીરે સેરવી ને પકડી રાખવુ, અથવા તો સ્પન્જ વડે ગુદરનુ પાતલુ પાણી લગાડી સુકાયા પછી ગરમ કપડાની વચે મુકી અસ્ત્રી મારવી

ક્રેપ અથવા બીજુ ઝીણુ કપડુ હવાયલુ યા વરસાદથી ભીનાયલુ સરખુ કરવા સભાળથી ખેંચીને પલગના ગોદડા ઉપર બધે છેડે ટાચણીઓ ખોશી સરખું સુકાય ત્યાં સુધી રહેવા દેવુ.

રેશમી કપડાં સાફ કરવા માટે બ્રશને બદલે ગખમલના ,કડાએ નુછવાથી ઘસાતા નથી

પ્રકરણ ૧૮.

કપડાંને પાણીથી ધોવા વગર સાફ કરવાં (ડ્રાઇ કલીનીંગ.)

૧૩૮–ધોવાથી કેટલાક કપડા બગડી જાય છે માટે ડ્રાઇ કલીન Dry clean કરવા નીચલી રીતો છે, તેમજ બીજી રીતો માટે આગલ ડાઘો કાઢવામા આપેલુ મળશે.

ડ્રાઇ કલીન કરવા સારૂ સાધારણ ચીજો જેવી કે આટો, થુલુ કુ યા ગરમ લેવુ , ફુલર્સ અર્થ Fuller's Earth નામની ભુકીની સાથે સ્ટાર્ચનો પાઉડર ભેળી વાપરવો, સોજો ચાક French chalk પણ મેલા કપડા પર છાટી રાખવાથી મેલ નીકળશે, મેગનીશીઆબી લેવાય છે, પાણિનો ગર ડાઘો પર ઘસવાથી સાફ થશે, ઉપલામાની કાઇબી ચીજ મેલા કપડા પર સભાળીને ફ્લેનલ અથવા સાદા કપડા પર લઇને ઘસવી મેલ નીકલ્યા પછી સોજા' કપડાંએ નુછી નાખવુ.

ડ્રાઇ કલીન પાઉડર બનાવવા ગુંદરની બારીક ભુકી, સોડા બાઇકાર્બ અને ઝીંક ઓકસાઈડ Zinc Oxide નામની ભુકી ત્રણે સરખા વજનનુ લેઇને કપડાપર છાટી ઘસવાથી સાફ થશે ડગલાનો પરસેવાથી ખરાબ થયલો કોલર એ ભુકી શેમોઆ લેધર પર લઇને ઘસવાથી સોજો થાય છે છેલ્લે બ્રશ મારવો, ઘઉના આટાને પેત્રોલમા મેળવી કઠણ ગોળા કરી સુકાયા પછી તેનો બારીક પાઉડર કરી ચપટ બુચની સીસીમા ભરી રાખી કપડા લેસ વિગેરે સાફ કરવા લેવો ચીકાશ તથા બીજા ડાઘો એ રીતે નહિ નીકળે તો આગલા પ્રકરણમા જોવુ

એમોનીઆને ફુલર્સ અર્થ ભેળીને ઘસવાથી પણ મેલુ કપડુ સોજુ થાય છે.

કલોરોફાર્મ, ઇથર એક એક ઓંસ અને એમોનીઆ આઠ ઓંસ ભેળી કાચના બુચની સીસીમા રાખી ધોઇ નહિ શકાય તેવા કપડા પરનો મેલ કાઢવા સ્પજ વડે લગાડયાથી સાફ થશે.

એમોનીઆનુ પાણી તૈયાર બનાવેલુ આવે છે, પણ ઘરઘટું વપરાસ માટે બનાવવા એક ઓંસ એમોનીઆ Rock amonia ને એક પાઈંટ પાણીમાં પીગળાવવુ.

કાચા રંગની છીટ ક્રેટાન વિગેરે સાફ કરવા ટકું કે ગરમ થુલુ ઘસવું અથવા તો સાથે તેટલાંજ વજનની ઓકની ભુકી, ગરમ નીમક સર્વે ભેળિ વાપરવુ.

સુતરાઊ કપડાં તથા પદડા સાફ કરવા.

૧૩૯—કોરસેટ Corset પહેરવા માટેની જાડા કપડાની બોન્સ તથા પટીઓ મુકેલી મેલી થયલી સાફ કરવા મેગનીશીઆ, ટાલ્ક પાઊડર ને ફુલર્સ અર્થ સર્વેને એમોનીઆ સાથ મેળવી ઘટ પેસ્ટ જેવુ બનાવી કોરસેટ પર લગાડીને તેને બીજા કપડામા વીટાળી બે દિવસ રાખ્યા પછી તે પર બ્રશ મારવો, ડાઘા રહી ગયલા હોય તો ફરીથી લગાડવુ

બેનઝાઇન લગાડયાથી પણું ડાઘો નીકળશે

રંગીન પદડા માટે ચુલાનુ પાણી અથવા નો ગરમ સરકાને પાણીમા ૨૫ જ બોળી ને બને બાજુએ લગાડીને સાફ કરવા પછી સુકા કપડાએ લુછી નાખવા.

પાઇપ ક્લે અથવા પીળી ઈટની બારીક ભુકી લઇને ફ્લેનલ અથવા નરમ બ્રશ વડે ઘસવાથી રંગીન કપડાના પડદા સાફ થશે ધોવા માટે પાછલ આપ્યુ છે.

મેલ કાઢવા પાઊનો ગર અથવા ઘઉના આટાને પાણીમા નાખી ઘટ ગોળા વાળીને દાબીને ઘસવુ મેલ તે પર આવે ને ફેરવીને સોજો ભાગ લેવો, ઘેરા રંગના પડદા સારૂ ગરમ ગુલુ સુકુ ઘસવુ

કતાન અથવા હોલડના પડદાને ઉપર લખેલી રંગીન પડદાની રીતે સાફ કરવા, વોટર પ્રુફ બનાવવા કપડાના પ્રયોગમાથી મળશે. જાડા પડદાને બારી પર ઊતારેલા પવનથી ઊડી જતા અટકાવવા નીચલા બને છેડાઓ પર તથા અધવચમા જાડી ટેપનુ ગાગીઊ (લુપ) જેવુ ટાકીને બારીની બરસાકમા હુક ફેરવી તેમા પોવા મોટા લાબા પડદાઓને અધવચ્ચે પાતલી લાકડીઓને છુટી એક બે લઇ પદડાને છેડે ટેપ ટાકી લાકડી તેમાથી એક નાકેથી બીજા નાકા સુધી પહોળાઇમા પુગે તેમ પોઇને બારી કે ભીતમા હુક અથવા ખીલા મારી બાધી લેવાથી પણ ઊડતા અટકે છે

વરસાદના ઓવરકોટ વોટર પ્રુફના ડાઘ સાફ કરવા યુકેલીપતસનુ તેલ કપડા વડે લગાડવુ. ધોવા માટે પાછલ જુવો

સફેદ કપડુ ધોઇ નહિ શકાય તેનાં ડાઘો કાઢવા ચોખાનો આટો બીજા સોજા કપડા વડે ઘસીને સાફ કરવા પછી તે પર બ્રશ મારવો

મખમલના ડાઘો કાઢવા ટરપીનટાઇન નરમ કપડા વડે લગાડવુ કપડુ મેલુ થાય ને પાણુ તે બદલતા જવુ

ચીકાશના ડાઘ પર બીડીની રાખ લગાડી લુછવા.

ગરમ તથા ગુંથેલાં કપડાં ફ્લેનલ વિગેરે.

૧૪૦—ગરમ કપડાં પરનાં ડાઘો કાઢવા સરકો, પેટ્રોલ, એમોનીઆ, દારૂનો અર્ક, અથવા બેનઝાઇન કઇ પણ લગાડયાથી નીકળશે,

આતશ નજદીક જવુ નહિ પેટ્રોલ અથવા બીજી કોઇબી ચીજ લગાડયા પછી ડાઘને ફરતી કીનારી પર ચકરડુ પડી રહે તો ખળખળતા પાણીની કીટલી ચુલા પરથી ઉતારી છેક લાબે બીજી બાજુ લઇ જઇ તેની વરાળ ઉપર તે કપડુ ધરવાથી તે ફરતુ ચકરડુ નીકળી જાય છે.

ફ્લેનલ ઉપર અસ્સીના તળીઆંના પીળા ડાઘ સારૂ કાદા ને અર્ધો કાપી અ દરની બાજુ ઘસવાથી નીકળશે, કાદાનો વાસ કાઢવા કુકા પાણીમા કપડુ બોળી નુછવુ.

પરસેવાના ડાઘો સુતરાઉ તથા રેશમી કપડાંપરથી કાઢવા એમોનીઆમા ૨૫ જ બોળીને નુછ્યા પછી થોડો વખત તડકે મુકવું, નહિ નીકળે તો મ ધકના તેજાબ Sulphuric acid ના થોડાં ટીપા એક વાઇન ગ્લાસ પાણીમા નાખી લાકડાની પટી વડે ડાઘો પર ઘસીને લગાડી તુરત ધોઇ નાખવુ, હાથ એસીડથી દાઝે નહિ તેની સ ભાળ રાખવી, ક્લોરાફોર્મ લગાડયાથી પરસેવાનો વાસ નીકળે છે

ડગલાના કોલર સાફ કરવા બે ચમચા પાણીમા તેટલોજ એમોનીઆ ભેળી તેમા થોડુ સાબુનુ ફીણુ નાખી ૨૫ જ બોળીને ઘસવાથી સાફ થશે. જોઇએ તો સાથે થોડુ નીમક ભેળવુ સુકાયલો મેલ બુઠ્ઠી છરી વડે ઘસવાથી નીકળે ને સોજા પાણીમા કપડુ બોળી નુછવુ સાફ નહિ થાય તો પાછલ લખેલો ડ્રાઇ કલીન કરવાનો પાઊડર જોઇએ તો વાપરવો

ર ગીન ફ્લેનલ પરથી સફેદ ડાઘો માટે ગ્લીસરીન અને ઇ ડાની દાળ સરખા વજનની લઇને મેળવી અર્ધો કલાક રહેવા દઇ સોજા પાણીએ નુછવુ, અથવા ધોઈ નાખવુ

ઘાસના ડાઘા પર દારૂનો અર્ક અથવા ઇથર લગાડયાથી નીકળશે.

ર ગ, ચીકાશના અથવા મીણના ડાઘા પડે તો તુરતજ તે પર આટો, સ્ટાર્ચ, ફુલર્સ અર્થ, ચાક, મેગનીશીઆ, એવી કોઇબી ચીજ છાંટવાથી ચીકાશ ચુશી લઇને પખોડી નાખી બ્રશ મારવો.

ગ્લીસરીન ઇથર એમોનીઆ, બેનઝાઇન કઇ પણ લગાડવાથી ચીકાશના ડાઘો નીકળી જશે.

તેલના ડાઘ પર કપડા વડે ટરપેનટાઇન લગાડી સુકાવા દેવુ.

સફેદ ફ્લેનલ અથવા આલપાકા સાફ કરવા ચોખાના આટામા સુકુ કપડુ બોળીને આટો વળગેલો ડાઘ પર ઘસવાથી સાફ થાય છે.

લોહીના ડાઘો પર સ્ટાર્ચની ભુકી પાણીમાં ઘટ કરી લગાડયા પછી સુકાયને બ્રશ મારવાથી ગરમ કપડુ સાફ થશે.

ગ્રેસના ડાઘ પર પહેલાં ફુ ક મારી ઊડાર્યા પછી અલગો બ્રશ મારીને ફુલર્સ અર્થની ભુકી છાંટવાથી ડાઘો નીકળે છે.

સફેદ ફ્લેનલને સાફ કરવા મેગનીશીઆની ભુકી બેનઝાઇનમા મેળવી ને સુતરાઉ કપડાં વડે લગાડયા પછી સોજા બ્રશે ધીરેથી ઘસવું

સોજુ દીશે ત્યા સુધી, આતસ કે બત્તીથી દુર રહેવુ કારણ કે એન સાઇન સળગી ઊઠે તેવી ચીજ છે.

બુટની કાળી પૉલીશના ડાઘ કાઢવા ટરપીનટાઈન લગાડવુ પીળી માટે દારૂનો અર્ક લગાડવો, ગરમ અથવા રેશમી કપડાને

ગરમ કપડાં સોજાં કરવા માટે બ્રશ મારી ને ધુલ કાઢવા પછી ટંકણ ખારનુ ગરમ પાણી બનાવી કાળા જુના સ્ટૉકીંગ વડે આખા કપડા પર ઘસીને લગાડવુ, અથવા તો એમોનીઆ અને કોફી ભેળી ઘસ્યા પછી ઊપર ઠંડા પાણીમા સુતરાઊ કપડુ ભીનવી ને પાથરી તે પર ગરમ અસ્ત્રી કપડુ સુકાય ત્યા વેર ફેરવવી

ગરમ કે સુતરાઊ પહેરેલા કપડા ઊંચા કરતી વખતે બ્રશ મારી ધુલ કાઢ્યાથી સોજા રહે છે

ફુગના ડાઘો માટે ડાઘ કાઢવાની રીતમા જુવો

ઉનના ગુથેલાં કપડાં સાફ કરવા મેગ્નેશિઆની ભુકી પાણીમા ઘટ બનાવી ને ડાઘો ઉપર લગાડી થોડા દિવસ રહેવા દઇ સુકાઇ ગયેલુ બ્રશ વડે પખોડી ને સાફ કરવુ

રેશમનું ભરત સાફ કરવુ તથા રેશમી કપડાંના ડાઘો કાઢવા.

૧૪૧—ફ્રેંચ ચોક French Chalk ને દારૂના અર્કમા ઘટ મેળવી તે મેલી ચીજ પર તેનુ પડ લગાડી સફેદ સોજુ બારીક કપડુ ઉપર દાબી ગોળ વીંટાળી થોડા દીવસ બંધ જગ્યામા રાખવા પછી દારૂનો અર્ક ઊડી જઇ સુકુ લાગે ને બહાર કાઢી ચાક પખોડી બ્રશ મારવાથી સાફ થશે

શીફ્રાન અથવા ઝીણુ રેશમી કપડુ સાફ કરવું, બીજા બારીક સફેદ કપડાપર પાથરીને ચોખાનો આટો ને ટંકણ ખારની ભુકી એક સરખા વજનની ભેળી તે પર છાટી આખી રાત રેહવા દઇ બીજે દિવસે સંભાળીને પખોડી કાઢી નરમ બ્રશ મારવો, અથવા તો સ્ટાર્ચ ફુલર્સ અર્થને ગ્લીસરીન ભેળી લગાડી સુકાયા પછી બ્રશ મારવાથી બારીક કપડાના ડાઘો નીકળે છે

શાહીના ડાઘો ગરમ અથવા સુતરાઉ કપડા પરના કાઢવા બ્લોટીંગ પેપરને ઓકઝેલીક એસીડના પાણીમા બોળી સુકાયા પછી તેપર દાબવાથી ડાઘ નીકળશે

શાહીના સુકાઇ ગયલા ડાઘ માટે સ્ટાર્ચનો પાઉડર પાણીમા ઘટ કરી લગાડયા પછી સુકાયને બ્રશ મારવો આગલા પ્રકરણમાથી પણ જુદી જુદી જાતના ડાઘા કાઢવાનુ મળશે

કાળી રેશમી ક્રેપ ઉપર પાણી અથવા બીજા ડાઘ પડેલા હોય તો તે સરખી ટેબલ ઉપર પાથરી કાળી શાહીમા પીંછી અથવા

સ્પંજ બોળીને તે ડાઘ ઉપર લગાડવી, ને જુના રેશમી કપડાં વડે લુછી નાખવાથી કાળા ડાઘા જણાશે નહિં.

રેશમી રૂમાલ અથવા સ્ટૉકીંગ ઉપરથી ચીકાશના ડાઘ કાઢવા વીસ્કી અથવા જીન દારૂ સ્પંજ વડે લગાડવો.

કાદવના ડાઘ કાઢવા પટેટા બાફેલા હોય તેનુ પાણી સ્પંજ વડે લગાડયાથી સાફ થશે

રેશમી રંગીન કપડાંના ડાઘો પર પટેટાને ખમણી તેમાં પાણી રેડી થોડો વખત રાખી મુકી તે ઉપરનુ ચોકખું પાણી કાઢી લઇ સ્પંજમા બોળીને લગાડવાથી સાફ થાય ને સોનુંજા પાણીથી લુછી નાખી સહેજ સુકાવા આવે ને ઉંધી બાજુ ઉપર પુઠ્ઠી અસ્ત્રી મારવી.

રંગીન કપડા પરના કોઇપણ જાતના ડાઘો ઉપર કલોરોફોર્મ અથવા દારૂનો અર્ક લગાડવાથી રંગ ખરાબ થતો નથી

લોખંડના ડાઘ કાઢવા લીંબુનો રસ ને નીમક ભેળી ઘસવું, પાઇપ કલે ભુકી લગાડયાથી પણ સાફ થશે, સાઇટ્રીક એસીડ લગાડી તેપર નીમક છાંટી તડકે મુકવુ. ફુગના ડાઘ પણ એ રીતે નીકળે છે.

બીજા કોઈ પણ જાતના ડાઘો બેન્ઝાઇન અથવા પેટ્રોલ લગાડવાથી પણ જશે, સફેદ તથા રંગીન કપડા પર મેગનીશીઆની ભુકી છાંટીને કપડુ ગોળ વીંટાળી રાખવાથી થોડા ડાઘો પડેલા હશે તો સાફ થશે

ગ્રીસના ડાઘ કલોરોફૉર્મ સ્પંજ વડે લગાડવાથી નીકળે છે, નીચે કપડુ પાથરવુ તે મેલુ થાય ને બદલતા જવું.

ગુંદર અથવા સરસના ડાઘો પર સરકો ને પાણી ભેળીને લગાડવુ

લેસ સાફ કરવાની રીત.

૧૪૨–લેસ સોજી બારીક મેલી થયેલી ને સફેદ સોનાં કાગળ ઉપર પાથરીને બારીક ચાકની અથવા મેગ્નેશિઆની ભુકી છાંટવી, પાછુ ઉપર સોનુંજી સફેદ કાગળ ઢાકવુ, એ મૂજબ લાંબો ટુકડો હોય તો દરેક પડમા ભુકી છાંટી કાગળ મુકતાં જવું. પછી તેને ચોપડીના પડમા અથવા તો કોઇ હલકા વજનથી દબાવી રાખવી. બે ત્રણ દિવસે કાઢી ને તે ઉપરની ભુકી પખોડી નાખવાથી તે સાફ થશે.

પોઇંટ લેસ Point Lace બારીક ગુંથણની સાફ કરવા કોઇ ચીજની ઉપર છુટી લટકતી ટાંગી ને પીંછી વડે સાબુનું ગરમ પાણીમાં ફીણ બનાવી બંને બાજુ ઉપર લગાડવુ, પછી સોનાં પાણીમાં થોડી ફટકડી પીગળાવી તેની ઉપર રેડવાથી સાબુનુ ફીણ ધોવાઇ જશે. હાર આપવા માટે કાંજીનું પાતળુ પાણી ઉલટી બાજુએ લગાડયા પછી અસ્ત્રી કરવી વચમાં કપડાંનું પડ મુકીને.

રીબન મેલી થયલી પણ લેસ સાફ કરવાની રીતે સાફ થઇ શકશે

લેસ પરનો મેલ કાઢવો અબરકનો પાઉડર Talcum powder ને પાણીમા ઘટ મેળવી લેસ પર તેનુ જાડુ પડ કરી સુકાઇને કડણુ થવા પછી પ્રઝોડી કાઢી બ્રશ મારવાથી દરેક ખાચાઓમાનો મેલ નીકળે છે.

જરીનુ ભરત તથા કસબની લેસો વિગેરે.

૧૪૩–જરીનું કસબી ભરેલુ ઝાંખું પડેલું સાફ કરવા દારૂનો અર્ક અથવા સ્પીરીટ ઓફ વાઇન ઠંડો અથવા ગરમ કરી પીછી વડે લગાડવાથી ચળકશે કપડુ કે પીછી પેટ્રોલમા બોળી સાફ કરવા માટે લેવુ

ટીલીનું ભરત સાફ કરવા ફુલર્સ અર્થ તે પર છાટી ને નાના દાતના બ્રશ વડે આસ્તેથી વસ્યાથી સોજુ થશે, વાસી પાઉને ભુજી કકરૂ થાય ને કસબી ભરેલા ઉપર મુકી હથેલા વડે દાબી બારીક ભુકો કરી સભાળી ભરત પર ધમી ને પછી ઉલટી બાજુથી પઝોડી નાખી નરમ બ્રશ વડે પાઉની ભુકી રહેલી કાઢી નાખવી, એ રીતે પણ કોઇ વખત સાફ કરી શકાય છે.

વણાટનો કસબ, **કીનખાબ ફીટ, લેસ ગુથેલી** વિગેરે સાફ કરવા સારૂ મેગનીશીઆ ગરમ કરી ઘસવો, અથવા તો પાઉના ગગનો ભુકો કરી સોનુ કે રૂપુ સાફ કરવાનો પાઉદર સાથ ભેળી સભાળથી ઉપલી કોઇબી ખરાબ થયલી ચીજ ઉપર ઘસી ને નરમ ફ્લેનલ વડે બધુ નુછી નાખવુ, છેલ્લે મખમલના ટુકડાએ નુછવાથી સોજુ થશે.

ફટકડીની વણી બારીક ભુકી નરમ બ્રશ વડે તે પર વસવાથી પણ સોનેરી લેસને ચળકાટ આવશે, જોઇએ તો ફટકડીને બાળી ને તેની ભુકી કરી વાપરવી

કસબકામ ઝાંખુ લાગે તો ઉધી બાજુએથી અળગે હાથે અસ્ત્રી કરવાથી પણ કેટલીક વખત ચળકતુ લાગે છે.

કસબી સોનેરી રૂપેરી લેસને કપડા પર ટાકીને નીમકના પાણીમા ચુલ્હે ઉકાળી તેમાથી કાઢીને કપડા સાથે સુકવ્યા પછી, મખમલના ટુકડા ઉપર થોડો સ્પીરીટ વાઇન નાખીને તેનાથી નુછી નાખવી.

આલાબાસ્ટરની સફેદ બારીક ભુકી છાટી બ્રશ વડે ઘસીને સાફ કીધા પછી દારૂનો અર્ક લગાડવો.

ટોપીઓ ઇંગ્રેજી જાત જાતની સાફ કરવી.

૧૪૪–ફેલ્ટનું સફેદ જાડુ ગરમ કપડુ કોઇબી જાતના ડાઘો તે પરથી કાઢવા સારૂ સુકા પાઉનો ગર ને નીમક ભેળી અલગે હાથે ઘસવાથી સાફ થશે, પાઉને બદલે ચોખાનો આટો લેવો.

મેગનીશીઆ ચાક અથવા બીજા તૈયાર મેળવણીનાં સાફ કરવાના બોલ બકસ્કીન કલીનર વિગેરે આવે છે તેને પણ સફેદ ફેલ્ટની ટોપીઓ પર લગાડી થોડો વખત રાખી બ્રશ મારવો. ડાઘ પડેલા એમોનીઆ ને બેનઝાઇનથી નીકળશે અથવા તો ઘણુ જ બારીક પૉલીશનુ કાગળ સભાલીને તે ડાઘ પર ઘસવુ

બ્રાઉન રંગની ફેલ્ટને સાફ કરવા એમોનીઆના પાણીમા બ્રસ બોળીને લગાડી સુકાવા દેવી

ખુલ્લા રંગની ફેલ્ટ પર ફુલર્સ અર્થ ફ્લેનલ વડે ઘસવાથી સાફ થશે.

કાળા રંગ સારૂ ઠડી ચાહેનુ પાણી પાચ ચમચા ને એમોનીઆ એક ચમચો ભેળી ફ્લેનલનુ કપડુ બોળી તે પર લગાડી સુકાવા દેવુ

ઘણી જુની ફેલ્ટની ટોપીઓ વાપરી નહિ શકાય તેવીમાથી લાબી પાતલી ચીપો કરી બે કલાક સુધી સરકામા બોળી રાખી સુકાયા પછી બત્તીના કાકરા તરીકે ઉપયોગમા લેવાશે

જુની ફેલ્ટની દુચાઇ ગયલી અથવા રૂવાંટી દબાઇ ગયલી ઊભી કરવા માટે કપડુ ઠડા પાણીમા બોળી નીચવી કાઢી તે પર ઘાકીને ગરમ અસ્ત્રી કપડું સુકાય ત્યા વેર ફેરવવી, કપડુ કાઢી લીધાથી રૂવાંટી ઉઠેલી માલમ પડશે.

સફેદ સાદડીની ટોપી ઠડા પાણીમાં સાબુ પીગળાવી તેમા બોળીને ધોયા પછી સોજા પાણીમા ધોઇ પવનમાં સુકાયને પછી તે પર ઇડાની સફેદીનો હૈફ ચડાવી કપડા વડે પાતળુ લગાડવાથી નવી જેવી થઇ જશે અથવા હાઇડ્રોજન પરઓક્સાઇડ નામની દવામા ફ્લેનલ બોળી ને લગાડવાથી સફેદ સાદડી સોજી થશે, અગત પડે તો પાછી લગાડવી

મેલી થએલી હોય તો ફુલર્સ અર્થ અથવા મેગ્નેશિઆ છાટી એક દિવસ રાખીને બ્રશ મારવો અથવા થુલુ પાણીમાં બીનવી કઠણ બ્રશ ઘસીને લગાડી તડકે-સુકવી સુકો બ્રશ લઇ તેમાનું થુલુ કાઢી નાખી સાફ કરવી

સફેદ સાદડીને સાફ કરવા ગધકની બારીક ભુકીમા લીબુનો રસ ભેળી સાદડીની ટોપી આગમચથી પાણીમાં બીનવી તે ઉપર ઉપલી મેળવણી નાના દાતના બ્રશ વડે લગાડયા પછી ઠડા પાણીએ ધોવી બરોબર ધોવાથી ગંધકની ભુકીનો વાસ રહેશે નહિ. છાયડામા સુકાવા દેવી પછી ઉધી બાજુએ અસ્રી મારવી જો ફરતી કોર નરમ રહે તો અસ્રી કરવા આગમચ ગુદરનુ પાતળુ પાણી સ્પજ વડે લગાડીને પછી અસ્રી કરવી.

ચીકાશના ડાઘા કાઢવા સહેજ ટરપીનટાઇન અથવા હાઇડ્રોજન પરઓક્સાઇડ ફ્લેનલના ટુકડાએ લગાડવાથી સાફ થાય છે અથવા સ્પીરીટ ઓફ વાઇન લગાડવાથી નીકળશે.

લીંબુની ચીર લઇ તે ઉપર ઘસીને સુકવ્યાથી નવી જેવી થશે.

કાળી સાહડી માટે મીઠુ તેલ ને કાળી શાહી એક સરખા વજનની ભેળી વાપરવી.

કાળી સાહડીની ટોપી સારૂ વાર્નીશ બનાવવા બે ઔંસ સ્પીરીટ ઓફ ટરપીનટાઇનમાં અર્ધો ઓંસ કાળુ મીણુ પીગળાવી ગરમ ગરમ નરમ પીછીથી લગાડવુ.

પ્રકરણ ૧૯

ડાઘો ઘણીક જાતના કાઢવા, સુતરાઉ, ગરમ તથા રેશમી કપડાં પરથી.

૧૬૫—ડાઘો કાઢવા માટે નીચલી કેટલીક ચીજો મેળવણીઓ, દવાઓ વિગેરે વપરાય છે પેટ્રોલ, બેનઝાઇન, એમોનીઆ, દારૂનો અર્ક, પેરેફીન, ક્લોરોફાર્મ, મેથીલેટેડ સ્પીરીટ, લાઇસોલ, ટરપીન ટાઇન, બોરેક્સ, એમોનીઆ, ઇથર, ગ્લીસરીન, નાઇટ્રીક એસીડ, ઓકઝેલીક એસીડ, બ્લીચીંગ પાઉડર, જેવેલ વૉટર, પરમેગનેટ ઓફ પૉટેશ, સ્ટાર્ચ (હાર આપવા માટેની કાંજીનો ભુકો) લીંબુનો રસ, નીમક, ચાક, સરકો, પાકા ટામેટાનો રસ, દુધ, ઘડાની દાળ, ઓલીવ ઓઇલ, માખણ, ચરબી ડુક્કરની (લાર્ડ), બલદનો પીત્તો, Oxgall સાબુ, ગરમ પાણી, હાઇડ્રોજન પરઓકસાઇડ વિગેરે

એમાંની એસીડ તથા દવા કેટલીક વખત સ્પન્જ કે કપડા વડે ચમચી ડાઘો પર લગડાય છે ને કોઇકને પાણી સાથ ભેળવા એક પાઇંટમા એક ચમચીના સુમારે લેવી

સળગી ઉઠે એવી ઉપલાંમાંની કોઇક ચીજો જેવી કે પેટ્રોલ, બેનઝાઇન, ઇથર, કલોરોફાર્મ, સ્પીરીટ વિગેરે તાપ અથવા આતસની નજદીક મુકવી કે જઇને લગાડવી જોખમ ભરેલી છે, તેમજ તે વડે સાફ કીધેલા કપડા પણ તુરત આતસ આગલ લઇ જવા નહિ, તેમજ પહેરેલા હોય તો બીડી સળગાવ્યાથી પણ તુરતની લગાડેલી ઉપલી કોઇબી ચીજને સળગી ઉઠવાનો સંભવ રહે છે

ઓકઝેલીક એસીડ એક ઔંસ, પોણાં પ્યાલા ગરમ પાણીમા પીગળાવી વાપરવી. હાઇડ્રોજન પરઓકસાઇડે સાફ કરતી વખતે બે ચાર ટીપા એમોનીઆ ભેળવો

ડાઘા કાઢવાની રીત કોઇબી જાતની દવા સ્પીરીટ કપડાંમા બોળીને લગાડતી વખતે ડાઘની બહારની કીનારી પરથી ઘસતાં અંદર વચ્ચે જવુ, પહેલાં વચમાથી ઘસવા શરૂ કરવુ નહી

ચીકાશના ડાઘો પર—ચાક, આટો, મેગનીશીઆ, નીમક, ભુસુ, ચુલુ, ફુલર્સ અર્થ, નીમક, બ્લોટીંગ પેપર, સ્ટાર્ચ એમાનુ કઇ પણ સુકુ અથવા પાણીમા મેળવીને વપરાય છે.

વધુ માટે ડ્રાઇ ક્લીનમાથી મળશે

જેવેલ વૉટર પાછલ આપેલુ છે તે વડે સફેદ તથા સુતરાઉ કપડાના ડાઘો કાઢતી વખતે પાણીના વાસણ ઉપર ડાઘવાલુ કપડુ ટાઇટ ધરીને થોડાક ટીપા તે મેળવણીના નાખીને તુરત કપડુ નીચેના પાણીમા ડુબાડી દેવુ, રંગીન કપડા માટે એ મેળવણીમા અર્ધુ પાણી મેળવુ કારણ કે એમા બ્લીચીંગ પાઉડર હોવાથી કાચા રંગનુ કપડુ હશે તો રંગ નીકળી જશે. અજીરના સાત પાંદડાં ને એક બાટલી પાણીમા ઉકાળી પા ભાગ જેટલુ રહે ને ઠડુ પાડી ગાળી ને સીસીમાં ભરી રાખી વાપરવુ.

ડાઘો નીકળે નહિ તેવા લાંબા વખતના કાઢવા સાબુના પાણીમા ભીનવી તે પર હાર આપવાની કાજીની ઘટ મેળવણી કરી લગાડી ને તડકામા મુકયા પછી સુકાય કે પાછુ તે પર સહેજ પાણી નાખી ભીનવવી ડાઘ નીકળે ત્યાં સુધી એમ કરવુ. છેલ્યે બ્રશ વડે સુકાયલુ ઘસીને પછી સોજા પાણીએ ધોવુ

તુરતના ડાઘ ટંકણખારના પાણીએ ધોવાથી સાફ થાય છે, ટેબલ ક્લોથ, નેપકીન વિગેરેના

ડાઘો ખોરાકી પાણી ચાહ કોફી દારૂ વિગેરેનાં.

૧૪૬—પાણીના ડાઘ વાળાં કપડાંને પાછુ બીજા ભીનાયલાં કપડા વડે લુછી નાખી ઊંધી બાજુ પર ગરમ અસ્ત્રી ફેરવવી.

વરસાદના પાણીના ડાઘ પર સાદા પાણીનો ભીનાયલો કટકો પાથરી બીજુ સુકુ કપડુ ઢાકયા પછી ગરમ અસ્ત્રી ફેરવ્યાથી નીકળશે, છાટા પડેલા હોય તો તુરત રેશમી રૂમાલ વડે ઘસીને લુછવા.

દરીઆના પાણીના ડાઘ કાઢવા જો ઘેરા રંગનુ કપડું હોય તો તેનેજ મળતા રંગનુ બીજુ કપડુ સરકામાં બોળી તે પર ઘસવાથી સોજુ થાય છે

કાળાં કપડાના ડાઘો પર કાચો પટેટા કાપીનો ઘસવો.

ચાહ કોફી, કોકો, ચોકલેટ વિગેરેના ડાઘો માટે નીચલી રીતો છે, ગ્લીસરીન થોડો વખત લગાડી રાખ્યા પછી સાબુ અથવા ચાક ને ગરમ પાણીમાં મેળવી ધોવું, દુધ સાથની કોફીના ડાઘો પણ સુતરાઊ અથવા રેશમી કપડા પરના એનાથી નીકળે છે.

સેનીતાસ Sanitas ને પાણી સરખાં વજનનું ભેળી લગાડવું. લાંબા વખતના ડાઘો પર જીલેટીન પાણીમાં ભીનવી ઘસવુ.

ખાંડને ઘણી સરખી પાણીમાં પીગળાવી તેમાં કપડું થોડો વખત બોળી રાખીને સોજં પાણીમાં ધોવું; દારૂનો અર્ક અથવા જેવેલ વૉટર

લગાડવું ખાલી વાસણ ઉપર ડાઘવાળું કપડું ટાઇટ ધરી ને તે પર કીટલીની ધાર વડે ખળખળતું પાણી રેડયાથી તુરત પડેલા ડાઘો નીકળી જાય, અથવા સાબુના ગરમ પાણીએ ધોવા પછી ગંધકની ધુંઇ કે સળ-ગાવેલી દિવાસલી તે પર ધર્યાથી ચાહ કોફીના ડાઘો નીકળે છે

જીન દારૂમા કપડું બોળી ચાહના ડાઘો પર લગાડવું

ઇંડાની દાળમા થોડું ગરમ દુધ મેળવી લગાડવાથી કોફીના ડાઘો નીકળે ને પછી ધોઇ નાખવાથી કપડું સોજું થશે

પોટેશ પરમેગનેટની મેળવણી જોઈએ તો લગાડવી સફેદ કપડા પર

દુધના ડાઘ પહેલાં ઠંડા પાણીમા ધોઇને પછી સાબુના પાણીથી ધોવું

વાઇન દારૂના ડાઘો કાઢવા નીમકને પાણીમા ભીનવી તે ડાઘ પર છાટીને ગરમ પાણીએ કપડું ધોવું અથવા તો ખળખળતાં દુધમા ખંડાયલો ભાગ બોળી ને થોડો વખત ગખવાથી સાફ થાય કે સોજા પાણીએ ધોવું

પીળા રંગના વાઇનથી ખંડાયલા કપડાને ઠંડા પાણીમા ભીનવ્યા પછી ગરમ પાણીએ ધોવાથી સાફ થશે

વાઇનના ડાઘ રેશમી કપડા ઘેરા રંગના પરથી કાઢવા સારૂ ગરમ પાણીમા નીમક પીગળાવી સ્પંજે ઘસવાથી નીકળે છે

લીંબુ અથવા કંઇ પણ ખટાશવાળી ચીજના ડાઘને પહેલા પાણીમા ભીનવીને તેપર નાઇટ્રીક એસીડ સાથે પાણી ભેળી તેપર ઘસીને લગાડવા પછી સોજા પાણીથી ધોવા.

ઇંડાંના ડાઘ વાળું કપડું ઠંડા પાણીમા ભીનવી ગરમ પાણીએ ધોવાથી સાફ થાય છે, જોઇએ તો સાથે સાબુ લેવો ઈંડાની દાળના ડાઘ પર ગરમ પાણી ને દુધ ભેળી લગાડવું, લાંબા વખતના હોય તો સાથે થોડો દારૂનો અર્ક લેવો

ઘાસના ડાઘો પર ગ્લીસરીન અથવા પેરેફીન લગાડી એક કલાક રહેવા દઇને સાબુના પાણીએ ધોઇ નાખવા ઘાસના ડાઘ ગરમ ફ્લેન-લના કપડા પરથી કાઢવા સ્પીરીટ ઓફ વાઇન લગાડવો, પછી જરૂર હોય તો પાણીમા ધોવું જેવેલ વૉટર જોઇએ તો વાપરવું, એ રીતે કોઇબી જાતનું સફેદ કપડું પણ સાફ થશે.

ફુલના ડાઘ પર ટાર્ટરીક એસીડ લગાડવી

ઉલટી અથવા થુકના ડાઘો કાઢવા એક બાટલી પાણીમા બે મોટા ચમચા નીમક પીગળાવી તેમા બોળી રાખ્યા પછી ધોવું, નહિ નીકળે તો નીમકના પાણીમાં ચુલ્હે ઊકાળી ને સોજા પાણીએ ધોવાથી ડાઘ તથા વાસ નીકળે છે.

પરસેવાના ડાઘો માટે ડ્રાઇકલીનીંગમાંથી મળશે.

ફ્રુટનાં ડાઘો પર ટંકણખાર ભેળેલુ ખળખળતુ પાણી રેડવું અથવા કપડાં વડે લગાડવુ, યા તો નીમક ઘસીને લગાડવા પછી ખળખળતા પાણીએ ધોવા, તાજા ડાઘો પર ગ્લીસરીન લગાડી ધુકા પાણીએ ધોવાથી નીકળે છે, માખણ લગાડીને ઘસ્યા પછી ગરમ પાણીમા બોળી રાખીને ધોઇ નાખ્યાથી ડાઘો નીકળશે.

ગરમ દુધે પણ ફ્રુટના ડાઘો સાફ થાય છે, અથવા તો છાશમા બોળી તે પર નીમક છાટી થોડો વખત તડકે મુક્યા પછી ધોઇ નાખવુ અથવા ચાહ કોફીના ડાઘ કાઢવાની રીતો અજમાવવી.

પીચના ડાઘો બીજા ડાઘો માફક સહેલાઇથી નીકળતા નથી માટે ઉપલી દુધ અથવા છાસની રીત અજમાવ્યાથી પણ નહિ નીકળે તો સ્પન્જ વડે સ્પીરીટ ઓફ ટરપીનટાઇન લગાડવાથી અથવા જેવેલ વૉટરથી પણ પીચના ડાઘો નીકળી જશે. ચોખા ઉકાળેલાં પાણીમા થોડો ચાક નાખી ધોવુ, ચાહ કોફીના ડાઘો પણ એ રીતે નીકળે છે.

હીરાકસી ને ગમ કેમફર એક સરખા વજનનુ ભેળી રાખી જોઇએ ત્યારે ફ્રુટના ડાઘ પર લગાડવુ.

પૉટેશ પરમેંગનેટ પાણીમા પીગળાવી ફ્રુટના ડાઘ પર વાપરવુ, ફ્રુટના ડાઘવાળુ કપડુ ઠંડા પાણીમા બોળી નીચવી કાઢી તેની નીચે સળગાવેલી મેચીસ દુરથી બળે નહિ તેમ ધરવાથી તેમાની ગેસથી ડાઘ નીકળશે

તરકારીના ડાઘો કાઢવા ઉપલી કોઇબી રીત અજમાવવી, ને ધોતી વખતે પાણીમા ચાક થોડો નાખવો.

અખરોતના ડાઘ જેવેલ વૉટર લગાડવાથી નીકળશે, છેવટે ઓકઝેલીક એસીડ જોઇએ તો લગાડવી.

ચીકાશના ડાઘો જેવા કે ઘી, તેલ, રંગ, ચરબી વિગેરેનાં કાઢવાની રીતો.

૧૪૭—ચીકાશના ડાઘ લીંબુના રસને ટરપીનટાઇનમા ભેળી ને લગાડવુ અથવા તો કોઇબી જાતની સ્પીરીટ કે દારૂનો અર્ક ખળખળતા પાણીમા નાખી ને લગાડવાથી ઘી તથા ચરબીના ડાઘો કોઇબી જાતના કપડા પરથી નીકળી શકશે, છેવટે સોજાં પાણીથી ધોઇ નાખવુ ચીકાશ ફીટે નહિ તો પાછુ ગરમ પાણી લઇ તેમાં કોઇબી જાતની સ્પીરીટ ભેળી ધોવુ

તેલના ડાઘ પર ટરપીનટાઇન અથવા પેરેફીન તુરતજ લગાડવાથી નીકળી જાય છે, સુકાઇ ગયલા ડાઘ સારૂ ટરપીનટાઇન ને દારૂનો અર્ક ભેળી વાપરવો, નહિ નીકળે એ રીતે તો પછી બેનઝાઇન લગાડી ને ધોઈ નાખવુ એક ભાગ ઇથર ને ચાર ભાગ એમોનીઆ ભેળી લગાડવાથી પણ નીકળશે.

કેરોસીન તેલના ડાઘ સાબુના ગરમ પાણીએ સાફ થશે.

સીવવાના સંચાના તેલના ડાઘા કાઢવા નીમક ભીનવી ને લગાડવુ અથવા ડુક્કરની ચરબી (Lard) તે પર લગાડી એક કલાક રહેવા દઇ ને સાબુના પાણીમાં કપડુ ધોવુ; કાચા રંગનુ કપડુ હોય તો ધોતી વખતે સાબુનાં પાણીમા થોડો એમોનીઆ ભેળવો.

પાઇપ કલે પાણીમા ભીનવી ઘટ થાય ને તેલના ડાઘ પર લગાડી સુકાયા પછી કાઢી નાખવી.

ચીકાશના બીજા ડાઘો ગરમ સફેદ કપડાં પરનાં ગ્લીસરી-નથી જાય છે અથવા ટંકણખાર કે ઈથર લગાડયા પછી ધોવાથી ડાઘો સાફ થશે જો ઉપલી મેળવણીથી ડાઘ નીકળ્યા હોય તો કપડુ ધોવુ નહિ

કાળાં ગરમ કપડા પરના ડાઘા કપડુ ધોવા પછી ભીનુ હોય તેજ વખતે કોઇબી જાતનુ બીજુ કાળુ કપડુ તે પર ઘસવાથી ડાઘો નીકળે છે, અથવા પાણીમાં એમોનીઆ ભેળી બીજા કપડા વડે લુછવા, કોઇબી જાતનુ કાળુ કપડુ એ રીતે સાફ થશે.

ગ્રીસ, ડામર, ટાર, રાળ, રંગ, વારનીશ, વેસલીન વિગેરે ચીકાશવાળી ચીજોના ડાઘ કપડા પરથી નીચલી રીતે નીકળે છે

પેહલાં એ ડાઘો પર માખણ, ઓલીવ ઓઇલ, ડુક્કરની ચરબી, ટરપીનટાઇન, કેરોસીન વિગેરે કાંઇ પણ લગાડવાથી નરમ થાય ને પછી સાબુના ઠંડા પાણીએ ધોવા

ટારના ડાઘ પર બેનઝાઇન, ક્લોરોફોર્મ, દારૂનો અર્ક કંઇ પણ લગાડવુ

ગ્રીસ ગાડીનાં પૈડાની લાગવાથી જે કાળા ડાઘો પડે છે તે પર ઉપલી કોઇબી ચીજો લગાડી ને નરમ થયા પછી હાથે ચોળી ને તે પર સાબુનુ ફીણ લગાડી ને ઠંડા પાણીએ ધોઇ નાખવુ, ફીણ લગાડવા પછી ડાઘ દીસે તો ક્રીમ ઓફ ટાર્ટરની Cream of Tartar ભુકી અથવા તો કોઇબી જાતની સ્પીરીટ લગાડવા પછી ધોવા સુતરાઉ અથવા ગરમ કપડાંને જોઇએ તો ટરપીનટાઇન અથવા પેટ્રોલ લગાડવુ

વોશીંગ સોડા પાણીમા પીગળાવી તેને કપડુ ધોવાથી ગ્રીસ તથા રંગના ડાઘો નીકળે છે

તુવરની દાળ ચડે ને તેનુ પાણી નીગારી લઇ તેમા થોડા કલાક કપડુ બોળી રાખી ને પછી સાબુના પાણીએ ધોવાથી સાફ થશે

એમોનીઆનુ પાણી લગાડી તે પર બારીક કાગળ મુકી અસ્ત્રી ફેરવ્યાથી ચીકાશ ચુશી લેછે.

કોઇબી જાતના દારૂમા નીમક ભેળી ને લગાડવાથી પણ ડાઘો જશે.

રેશમી કપડાં પર ઉપલા ડાઘો પડે તો ગરમ કપડા નો ટુકડો તે પર મુકી તેની ઉપર બ્રાઉન પેપર અથવા સફેદ સોસું

કાગળ મુક્યા પછી ગરમ અસ્ત્રી બે ત્રણ વખત ફેરવ્યાથી ચીકાશ ચુશી લે છે; બીજા સોજા કાગળ વડે ડાઘને પાછો લુછી તે પર પાણી સાથ એમોનીઆ ભેળી લગાડવો.

બીજી જાતના ચીકાશના ડાઘો પણ એ રીતે રેશમી કપડા પરના નીકળશે

ફુલર્સ અર્થને સરકો ભેળી કઠણુ ગોળા બનાવી રાખી ચીકાશના ડાઘને સહેજ પાણીથી ભીનવી ને તે પર ઘસવા પછી સુકાય ને પાણીએ ધોઇ નાખવા.

ગ્રીસના ડાઘની મેળવણી બે ઔંસ એમોનીઆ, એક ઔંસ કેસ્ટીલ સોપનો ભુકો, એક ચમચી સુરો ખાર સર્વને એક બાટલી નીમ-કના પાણીમાં મેળવીને રાખી ડાઘો કાઢવા લેવુ.

ફુલર્સ અર્થ એક ઔંસ ને સોજે પૅાટેશ બે ઔંસ ને સાબુ તથા ટરપીનટાઇનમા પેસ્ત બનાવી વાપરવો

રંગના ડાઘ પર તુરત ગરમ પાણી રેડવુ અથવા કેરોસીન તેલ લગાડવુ, રેશમી કપડા પરથી એમોનીઆએ રગના ડાઘ નીકળશે, કાળા પર ક્લોરોફોર્મ લગાડવુ એક વખતમાં નહિ જાય તો ફરીથી લગાડવુ ફ્લેનલ વડે રગ લુછી નાખ્યા પછી એમોનીઆ ને ટરપી-નટાઇન ભેળી નરમ કપડાએ લગાડયાથી નીકળે છે, સ્પીરીટ ઓફ વાઇન, બેનઝાઇન અથવા ઇથર એમાની કાઇબી ચીજ રગના ડાઘો કાઢે છે

ધોવાય તેવુ કપડુ હોય તો ડાઘ કાઢવા પછી ધોવુ.

લાંબા વખતના નીકળે નહિ તેવા ડાઘને માખણુ લગાડયાથી નરમ થાય ને ટરપીનટાઇન અથવા નેફ્થા Naptha લગાડવો આતસથી દુર રાખવુ

ટરપીનટાઇનનાં ડાઘો દારૂના અર્કથી નીકળશે.

વારનીશના ડાઘ પર ટરપીનટાઇન લગાડી સાબુના પાણીએ ધોવું રેશમી કપડાને ધોતી વખતે પાણી સાથ ઇથર અથવા બેનઝા-ઇન ભેળવુ.

બુટની પૅાલીશના કાળા તથા પીળા ડાઘો ડ્રાઇકલીન કરવાની રીતે નીકળે નહિ તો પછી સાબુના પાણીએ ધોવાથી જશે, એ મુજબ બીજી જાતના કેટલાક ડાઘા પણ ડ્રાઇ કલીન કરવાની મેળવ-ણીથી નીકળી જાય છે.

મીણના ડાઘ ને સંભાળથી છરીની અણી વડે ખોખવી કાઢવા અથવા ચોખ્ખડનો ટુકડો કે અસ્ત્રી ઘણી ગરમ કરી તેની નજદીક પક-ડવી, કપડાની તળીએ બ્લોટીંગ પેપર મુકવું તેમજ ગરમીથી મીણુ તવાઇ જાય કે ઉપર તુરત બીજુ બ્લોટીંગ પેપર દાબ્યાથી ચીકાશ ચુશી લીધા પછી ઝીણા કાગળે લુછવા, જોઇએ તો સાબુના ગરમ પાણીએ કપડું ધોવુ.

દારૂનો અર્ક અથવા બેનઝાઇન લગાડયાથી મીણના ડાઘા નીકળે છે

કાગળ ચાખી પકડવાની મેળવણી સાથનુ કપડાને વળગી ગયલુ કાઢવા પેરેફીન, ટરપીનટાઇન અથવા દારૂનો અર્ક લગાડવો

રાજમના ડાઘ ને કોઇબી જાતનુ તેલ અથવા ચરબી લગાડવાથી નરમ થાય ને તે પર સાબુ લગાડી થોડો વખત રાખ્યા પછી ટરપીનટાઇ તથા પાણીએ જુદું જુદું ધોઇ નાખવુ, નહિં નીકળે તો ટરપીનટાઇન સાથે ઇંડાની દાળ મેળવી લગાડયા પછી સાબુના ગરમ પાણીએ ધોવુ, ટાર, ગ્રીસ વિગેરેના ડાઘો પણ એ રીતે કઢાય છે

ગુંદર અથવા સરસના ડાઘ કાઢવા ખળખળતા પાણીના વાસણ પર તે કપડુ ધરવાથી તેની ગરમ વરાળે નવાઇ જાય ને પછી તેજ પાણીએ ધોવુ, સરકામા બોળીને ધોવાથી પણ ડાઘો નીકળશે, રેશમી કપડા માટે સરકામા થોડુ પાણી ભેળીને વાપરવો, ડ્રાઇકલીન કરવાની રીતે પણ સાફ થશે

કોડલીવર ઓઇલ (માછલીના તેલ)ના ડાઘપર ફુલર્સ અર્થને કોલોન વૉટર મેળવી લગાડયાથી ચીકાશ ચુશી લઇ સાફ થાય છે, અથવા ગરમ પાણીમાં એમોનીયા ભળી ધોવુ

મેસના ડાઘ કેરોસીન તેલ લગાડી ગરમ પાણી ને સાબુ વડે ધોઇ નાખવુ

કાદવના ડાઘો કાઢવા સુકાયા પછી કપડુ હાથમા ધરી ચોળવાથી નીકળશે, અથવા સભાળીને છરીની કે કોઇબી સીક્કાની કીનારી વડે ઓખવી કાઢી ને બ્રશ મારવો ડ્રાઇકલીન કરવાનો પાઉડર લગાડવો

ડાઘો નીકળે નહિં તો સાબુના પાણીએ ધોવુ અથવા ક્રીમ ઓફ ટાર્ટર લગાડીને ચોળી કાઢવા

કાળા રંગના કપડા પરના કાદવના ડાઘા કાચો પટેટો કાપીને ઘસ્યાથી નીકળશે.

રેશમી કાળાં કપડાં પરથી કાઢવા ગરમ કોફી ફ્લેનલ વડે લગાડીને જરૂર લાગે તો ધોવુ.

ફુગના ડાઘો વરસાદના દિવસોમા કોઇબી જાતના કપડા પર જે સફેદ પડે છે તે પર લીબુના રસમા ચાકની ભુકી ને થોડુ નીમક મેળવી ડાઘો પર લગાડી તડકે મુકવાથી નીકળે ને બ્રશ મારવો, અથવા ઘટ્ટ સાબુ લગાડી તે પર ચાકની ભુકી છાટવી

સ્ટાર્ચની ભુકી સાબુ ને લીબુનો રસ ભેળી લગાડીને તડકે મુકવુ ઘાસ લગાડીને પણ તડકે મુક્યાથી સોજ્ઞુ થશે.

બ્લીચીંગ પાઉડર અથવા પોટેશ પરમેગનેટ થોડા પાણીમા પીગળાવી ને લગાડવો. ફુલર્સ અર્થ પાણીમાં મેળવી લગાડયાથી નીકળશે. ટંકણખારના પાણીમા ચાક ભેળીને લગાડયાથી સાફ થાય છે

કાચા ટામેટાંનો રસ લગાડી તે પર નીમક છાંટી તડકે મુકવું, એમાની કોઇપણ રીતો અજમાવી જોવાથી ફુગના ડાઘો નીકળે છે.

શાહીના ડાઘો કાઢવા લીંબુનો રસ ને નીમક ભેળી ઘસવુ, સરકો લગાડવો, ગરમ દુધ કે છાશ લગાડવી, ટામેટાનો રસ ઘસવો, મીઠાનો તેજાબ એક ભાગ ને પાણી ત્રણ ભાગ ભેળી વાપરવુ, ઓક્ઝેલીક એસીડવાલુ પાણી લગાડયા પછી તે પર જેવેલ વૉટરનાં થોડાંક ટીપા નાખી તુરત ધોવુ, બ્લીચીંગ પાઉડર ને સાઇટ્રીક એસીડ પાણીમાં મેળવી તે પર ફીણ ચઢે પછી તેમા કપડુ બોળવુ, ચરબી તાવીને લગાડવા પછી સુકાય ને ધોવુ, એમોનીઆ વાપરવો, લીંબુનો રસ પચાવી ને ભીનાયલાં પર ગરમ અસ્રી ફેરવવી. ઉપલાંમાની કોઇપણ ચીજ લગાડવાથી શાહીના ડાઘો નીકળે છે કોડીની રકામી ગરમ કરી તે પર કપડુ ભીનવીને પાથરીને સોલ્ટસ ઓફ લેમન ચમચાના ટળીઆં વડે ઘસીને લગાડયા પછી સોજા પાણીએ ધોવુ.

બ્લુ શાહી પર જલ્લદ સરકો ને દારૂનો અર્ક ભેળી લગાડવો. ટામેટાનો રસ લગાડી થોડા કલાક રાખવાથી રેશમી કપડા પરના ડાઘો જશે, અથવા સ્પીરીટ ઓફ ટરપીનટાઇન લગાડીને સુકાવાથી શાહી પોતીકી મેળે કડક થઇ નીકળશે

લાંબા વખતનાં ડાઘો પર ઓકઝેલીક એસીડ પાણીમાં પીગળાવી લગાડયા પછી સાદાં અથવા નીમકના પાણીએ કપડુ ધોવુ, લાઇસોલ નામની દવા લગાડીને તુરત ધોવાથી શાહીના ડાઘ જશે, કોઇપણ રીતે નહિ નીકળે તેવા ડાઘવાળાં કપડાને સ્ટાર્ચના પાણીમા ચુલે ઉકાળવુ

લાલ શાહી માટે એમોનીઆને ઓકઝેલીક એસીડ ભેળીને લગાડવા પછી દુધમા ભીનવી રાખી સાબુના પાણીએ ધોવુ, અથવા દારૂનો અર્ક લગાડવો

નામ પાડવાની શાહીના ડાઘ પર બ્લીચીંગ પાઉડર ને પાણી સાથ ભેળી તેમા કપડુ થોડો વખત બોળીને એમોનીઆના પાણીમા ધોવુ, જેવેલ વૉટર પાછલ આપેલુ છે તે લગાડવાથી પણ ડાઘો નીકળશે ડ્રાઇ કલીનીંગમાથી બીજી રીતો મળશે.

પેનસીલના ડાઘો દારૂના અર્ક લગાડી સાબુના પાણીએ ધોવાથી નીકળે છે એ રીતે નહિ નીકળે તો પૉટેશ પરમેંગનેટ પાણીમાં પીગળાવીને લગાડવાથી તદ્દન સાફ થશે

સીલ મારેલા ડાઘ પર સ્પીરીટ અથવા દારૂનો અર્ક નરમ પીછી વડે લગાડવો.

૧૪૮—લોહીના ડાઘ વાલાં કપડાંને નીમક સાથના ઠુંડા પાણીમાં ભીનવવુ અથવા ચુનાની ભુકી પાણી સાથ મેળવી તેમા ધોવાથી રેશમી યા સુતરાઉ કપડાંના ડાઘો નીકળશે

હાઇડ્રોજન પરઓકસાઇડ નામની દવા લગાડવાથી લોહીના ડાઘ સુતરાઉ કપડાં પરથી સાફ થાય છે, અથવા તો લાઇસોલ લગાડવું. લોહીના

ડાઘ પર સ્ટાર્ચ પાણીમાં ઘટ્ટ કરીને લગાડી સુકાયા પછી નરમ બ્રશ મારવો, નીકળે નહી તો પાછી લગાડવી, કેરોસીન તેલમાં બોળીને ધોઈ નાખવાથી પણ ડાઘો નીકળશે, ઘણું ગરમ પાણી લીધાથી લોહીના ડાઘા નીકળવાને બદલે કપડામાં વધુ બેસી જાય છે.

લોખંડના કાટના ડાઘો પર ક્રીમ ઓફ ટાર્ટર અથવા તો ઓકઝેલીક એસીડ લગાડવા પછી ધોવું ડ્રાઈ ક્લીનમાં આપેલી રીતો અજમાવવી. સફેદ કપડાં પરથી એના ડાઘા કાઢવા ઓકઝેલીક એસીડ પાણીમાં ભેળી લગાડવી અથવા સ્ટાર્ચના પાણીમાં ઉકાળવું.

અસ્ત્રીના તળીઆંનો કાટ કપડા પર લાગે તો ગરમ પાણીએ ધોઈ ને તે પર લીંબુનો રસને નીમક ઘસીને લગાડયા પછી તડકે સુકવવા એક વખતમાં નહિ નીકળે તો ફરીથી લગાડવું. સફેદ તથા ઝીણું કપડું એ રીતે સાફ થશે.

ગરમ અસ્ત્રીથી દાઝીને ડાઘ પડે તે પર નીચલી મેળવણી લગાડવી, સરકો એક પ્યાલું વોશીંગ સોડા એક આંસ ફુલર્સ અર્થ અને એક નાનો કાંદો કાપી ને સઘળું ચુલ્હે ગરમ કરી મળી જાય ને કપડાં વડે ગાળી ઠાઢું ઠંડુ પડે ને ઉપલા ડાઘ ઉપર લગાડવાથી કપડું સોજું થશે. હાઇડ્રોજન પરઓકસાઇડમાં બીજું કપડું બોળી દાઝેલાં કપડાં પર મુકીને ગરમ અસ્ત્રી પાછી ફેરવવી

દાઝેલું કપડું ફુલર્સ અર્થને પાણી ભેળી લગાડીને તડકે મુકયાથી ડાઘ નીકળે પછી જોઈએ તો ધોવું. અમસ્તું તડકે મુકયાથી પણ કેટલીક વખતે દાઝેલાંનો ડાઘ નીકળે છે

ગરમ તથા રેશમી કપડું અસ્ત્રીથી દાઝેલું ગ્લીસરીન ને ટંકણખારમાં ભીનવી રાખીને પછી ધોવું, ધોયા પછી પણ ડાઘ દીસે તો તે પર દારૂનો અર્ક સ્પંજ અથવા નરમ કપડાએ લગાડવો

એસીડ તથા દવાના ડાઘો પર ફુલર્સ અર્થને એમોનીઆના પાણીમાં ભેળી લગાડી ને સુકાયા પછી ધોવું, એક વખતમાં નહિ નીકળે તો ફરીથી કરવું.

એસીડ પડવાથી કેટલીક વખત કપડાનો રંગ બળી જઈ ખરાબ થયલો એમોનીઆ લગાડવાથી પાછો સરખો થશે, અથવા તો તેપર મેગનીશીઆ અને સોડા બાઈ-કાર્બ પાણીમાં ભેળી વાપરવું.

ખારથી ખરાબ થયલો રંગ કોઈબી કપડાંનો સરખો કરવા થોડી એસીડ લગાડયા પછી ક્લોરોફોર્મ લગાડવું, ક્લોરોફોર્મથી કોઈબી રંગ પાછો સોજો થાય છે.

દવાના છાંટા ઉડી કપડાં પર લાલ ડાઘો પડે તો લીંબુ કાપી ને અમથું ઘસવું અથવા સાથે નીમક લેવું, સાબર સીંગડું ઘસ્યાથી પણ નીકળશે, રંગ ઉડી ગયલા પર એસીડમાં આપેલી રીતે કરવું રેશમી તથા સુતરાઉ કપડાંને.

રંગીન ગરમ કપડા પરના એસીડના ડાઘા પણ ઉપલી રીતે કાઢીને એમોનીઆ લગાડયાથી રંગ ઓગળતો નથી છેલ્લા ક્લોરોફોર્મ જોઇએ તો લગાડવુ

એમોનીઆના ડાઘા લીંબુનો રસ કે સરકો કંઇ પણ લગાડયાથી નીકળશે.

હીરાકસીના ડાઘા પર લીંબુનો રસ લગાડી ને નીકળે નહિ તો થોડો વખત તડકે મુકવુ, એક વખતમા નહિ જાય તો બે ત્રણ વખત કર્યા પછી કપડુ ધોવુ.

આયોડીનના ડાઘ સુતરાઉ કપડાં પરના માટે એમોનીઆ સાદો અથવા પાણી સાથ ભેળી તેમા બોળી રાખવુ, લાઇસોલ Lysol નામની દવા લગાડવાથી પણ નીકળે છે, છેલ્લા ઠંડાં પાણીએ ધોવાથી સાફ થશે.

રેશમી તથા ગરમ કપડાં પર એ ડાઘા સારૂ દારૂનો અર્ક લગાડવો તેથી નીકળે નહિ તો ઇથર અથવા ક્લોરોફોર્મ વાપરવુ. જોઇએ તો પછી ઠંડા પાણીએ ધોઇ નાખવુ.

આયોડીનના ડાઘા લાકડાં પરથી કાઢવા તુરત બ્લોટીંગ પેપર દાબીને કપુરનો અર્ક લગાડવો

ચુનાના ડાઘ પર સરકો અથવા લીંબુનો રસ લગાડયાથી નીકળે ને કપડુ ધોવુ બારીબારણા પરના એજ રીતે ચુનાના ડાઘ કાઢવા

ગુલીના ડાઘને ગરમ પાણીમા ધોઇ ને સરકો લગાડયાથી નીકળશે

તંબાકુના ડાઘ પર લીંબુનો રસ કે સરકો અથવા જેવેલ વૉટર લગાડવુ.

ગરમ કપડાં માટે દારૂનો અર્ક વાપરવો

તંબાકુના થુંકના લાલ ડાઘ સારૂ કળી ચુનો કપડાની બન્ને બાજુ પર લગાડવાથી નીકળે ને કપડુ ધોઇ નાખવુ.

પ્રકરણ ૨૦

કપડું રંગવા, ઓપાવવાની રીતો, રંગોની મેળવણી તથા કપડાંના જુદા જુદા પ્રયોગ.

૧૪૯—કપડાં રંગવા માટે કેટલીક સાધારણ જણસો વપરાય છે, જેવીકે ચાહ, કોફી, કેસર, કીરમજ, હળદર, કટકી, કળીચુનો, ચાપ-ફળ, પાપડ ખાર, ગુલી વિગેરે તેમજ વિલાયતી તૈયાર આકૃઓ તથા

ત્રણીક જાતની રંગની ભુકીઓ ત્વીંક Twink ડ્રમર ડાઇસ Drummer dyes મેપોલ સોપ Maypole soap વિગેરે મળે છે, તેમા આપેલી રીતો મુજબ રંગવુ

રંગો જાત જાતની ધાતુમાથી નીકળતા પદાર્થોમાથી બને છે, કેટલાક વનસ્પતીના છે કીરમજનો રંગ જાનવરમાથી બને છે

બાર સોપને પાણીમા પીગળાવી તેમા કોઇબી જાતના સોજ્ના રંગનુ પડીકુ રંગવા માટેનુ લઇ ખપ મુજબ ઘેરો ખુલ્લો જોઇ એટલો તે પાણીમા ભેળીને પછી તેમા કપડુ રંગવુ, છેલ્લા બે ત્રણ વખત સોજા પાણીમા વીછરી સાણુ કાઢી નાખી સુકવ્યાથી સારો સાધારણ રંગ કપડા ઉપર ચઢશે

ચુલ્હા પર ઉકળતા રંગમા કપડુ ધીરે ધીરે ખુલ્લુ કરી અદર નાખવુ, ઢગલો નાખવાથી બધે બરોબર રંગ ચઢતો નથી, તળે ઉપર કરવા લાકડી કે નેટરનો ટુકડો વાપરવો

ઘેરો ખુલ્લો કરવા તેના પ્રમાણમા વધતો ઓછો નાખી બરોબર કપડાં પર ચઢે ને બે લાકડીના ટુકડા અથવા ચીપીઆમા પકડી કપડુ કાઢી લઇ બીજા ઠડા પાણીમા બોળી કાઢી છાયામા સુકવવુ ઝાઝુ નીચવવુ નહિ, ઘણુ તડકુ લાગવાથી તુરતના રંગ કોઇ વખત ઉડી જાય છે, પછી અસ્ત્રી અથવા કુદી કરવી. સાધારણ રેશમી કપડુ બાર વાર લાબુ સુમારે વજનમા રતલ એક થવા જશે

ગ્લવ્સ તથા બીજા કોઇબી કપડા રંગમા બોળી નહિ શકાય તો સ્પજ વડે તે પર રંગ લગાડવો

ક્રીમ અથવા પીળા ખુલ્લા રંગ સારૂં ચાહ, કેસર, કોરી અથવા હળદર પાણી સાથ કોઇબી ચીજ ઉકાળવી અથવા ખળખળતા પાણીમા તેની કપડામા પોટલી બાધી નાખવાથી રંગ ઓગળે ને કપડુ બોળવુ ઘેરો કરવો હોય તે મુજબ વધુ લેવુ.

સત્રાની છાલ પાણીમા ઉકાળી તેમા શેમોઆ લેધરની ચીજ બોળવાથી નવી જેવી થાય છે

પીળા, લાલ તથા બ્લુ રંગો ઘણા ખરા ભેળ વગર પણ બનશે

નેટના પડદા Curtain લેસો વિગેરે સફેદ રંગના મેલા થયલા સાફ નહિ થઇ શકતા હોય તો પીળામાનો કોઇબી રંગ ચઢાવ્યાથી પાછા નવા જેવા થશે

લાલ Red રંગ માટે ઘણી ખરી કીરમજ વપરાય છે એનાથી રંગેલો રંગ પાકો ને લાબો વખત રહેશે, કપડાના તોલને સુમારે અર્ધા વજનની ફટકડી થોડા ચુનાના પાણી સાથ ભેળવી ચુલ્હે ઉકળાવી કપડાના ત્રીજા ભાગ વજનની કીરમજ આગમચથી પાણીમા ભીનવી રાખી ઉપલુ પાણી ઉકાળતી વખતે ભેળ્યા પછી તેમા કપડુ બોળવાથી લાલ પાકો રંગ તેપર ચઢશે

હીરાકસીને બાવળની છાલ સાથ પાણીમા ઉકાળી તેમા કપડુ બોળવાથી લાલ રંગનુ થાય છે ને તે ઓગળતો નથી.

લીલો Green રંગ પાણીમા દાડમની છાલ ઉકાળ્યા પછી પાછુ હલદરના પાણીમા ઉકાળીને ગુલીના પાણીમા કપડુ બોળી કાઢી છેલ્લે તેમાં ફટકડીનુ પાણી લેવુ, અથવા તો પાણી સાથ ગુલી, ફટકડી, સીસમ Ebony અને ગધકનો તેજાબ (સલફ્યુરીક એસીડ) ભેળી વાપરવુ, ખુલ્લો તથા ઘેરો રગ કરવાને પ્રમાણમા નાખવુ.

આસમાંની રંગ સારૂ ગુલી ને પાપડખાર એક સરખા વજનનુ લેઇ ઉકાળી તેમા કપડુ રગવુ

બ્લુ ઘેરો Royal Blue ગરમ પાણીમા પ્રશેટ ઓફ પોટેશ Prussiate of Potash ને ભેળી કપડુ રગવુ, છેલ્લે ફટકડીના પાણીમાં બોળવુ

સેકસ બ્લુ Saxe Blue માટે ઉપલો રગ એક ભાગ ને ખુલ્લો લીલો સોલમે ભાગે ભેળવો

ગુલાબી Pink યા **કીરમજી** રગ માટે કીરમજ ને કળી ચુનો ગરમ પાણી સાથ ભેળી વાપરવો, ખુલ્લો કરવો હોય તો કીરમજ ઓછી લેવી

નારગી માટે કેસુડીના ફુલને પાણીમા ઉકાળતી વખતે થોડો ચુનો નાખવો.

ખાકી રગ તથા ફ્રાન Fawn કલર સારૂ પાણી એક બાટલીમા મેંદીના પાદડાં એક શેર ચુલા પર પા કલાક ઉકાળીને પછી કપડુ તેમા બોળવા પછી પાછુ એક શેર કળીચુનાના પાણીમાં તે કપડાને ઉકાળવું. એ રીતે ગરમ કપડુ પણ રગાય છે ઘેરો ખુલ્લો મરજી મુજબ કરી શકાય છે

માયફળ અર્ધો શેર ને હીરાકસી પાચ તોલા ને સુમારે એક શેર વજનનુ કપડુ ડુબે તેટલુ પાણી લઇ માયફળનો ભુકો કરી હીરાકસી સાથ ચુલે ઉકાળ્યા પછી કપડુ તેમા બોળવાથી ખાકી રગ ચઢશે.

ડ્રેબ Drab રંગ સારૂ લોગવુડ ને ફટકડી સરખા વજનની ભેળવી.
કાળો રંગ, લોગવુડ નામના છોડીઆમા રગવાથી થશે, સૌજા કાળા રગ માટે પહેલા કીરમજનો લાલ રગ કપડાં પર ચઢાવ્યા પછી કાળો કીધલા રગ લાખો વખત વેર ઝાંખો થશે નહિ કાળા રગનુ કપડુ ઝાખુ થયલુ ધોવાની રીત મુજબ તેમજ ડ્રાઇ કલીન કીધાથી પણ રગ સોજો થશે રેશમી કાળુ ઝાખુ પડેલુ કપડુ પણ માયફળ ફુદીને પાણી સાથ ઉકાળીને તેમા બોળવાથી પાછો કાળાશ પકડે છે

કાળો ઝાંખો પડેલો રંગ એમોનીઆનુ પાણીને દારૂનો અર્ક બને સરખા વજનનુ ભેળીને સ્પજ વડે લગાડવાથી પાછો સોજો થશે.

કાળા રંગના ઉન અથવા ફર રંગવા સારૂ પાણીમાં માંયફળ નાખી કપડા સાથ ચુલે ઉકાળવાં.

કાળું રેશમી કપડું ચાહ અથવા કોફીનુ નરમ પાણી બનાવી અવલી બાજુ પર સ્પંજે લગાડી ફ્લેનલ ઉપર ડાબીને અસ્ત્રી મારવાથી નવું જેવુ દિસે છે.

કાળી રેશમી સાટીનનો રંગ ખરાબ થયલો હોય તો પટેટાની છાલ ને પાણીમા આખી રાત બીનવ્યા પછી ચુલ્હે ગરમ કરી તે પાણી સ્પંજ વડે લગાડી ને બે ગરમ કપડાના પડમા મુકી અસ્ત્રી કરવુ

તપખીરીઆ Brown બુરા રંગની બુકી સાથ અર્ધ ભાગે ઓરંજ અથવા કાળો લેવો, સાથે જોઇએ તો અખરોતના કોટલા ઉકાળતી વખતે નાખવા

તંબાકુ જેવો રંગ પણ ઉપલીજ રીતે વધતો ઓછો રંગ બેળવાથી થશે રંગો પરથી ડાધો કાઢવા પણ આપેલુ છે.

કપડાં પર જાતજાતના રંગો ચઢાવવા ગંધકના તેજાબમા થોડું પાણી, ગુલી તથા પેરેશ બાઇ-કાર્બ ભેળી તેમાં લાલ કપડુ બોળવાથી જાંબુડું થાય છે, પીળુ હશે તો લીલુ થશે, અને સફેદ હશે તો બ્લુ રંગ ચઢશે

સફેદ રંગ બનાવવા નીચલા સાત રંગો જુદા જુદા પ્રમાણમા ભેળાય છે, લાલ, નારંગી, પીળો, લીલો, આસમાની, લાખી તથા ગુલાબી

વરસાદની કમાનના રંગો પણ સાત જાતના ભેળાયલા દીશે છે, જાંબુડો, ગુલીનો, બ્લુ, લીલો, પીળો, ઓરંજ ને લાલ ઇગ્રેજીમા Violet, Indigo, Blue, Green, Yellow, Orange, Red (Vibgyore),

રેશમ જુનું ઝાંખુ પડેલાની આટીને સંભાળથી દોરાએ બે ત્રણ ગમ છુટી છુટી બાંધી ને ગુંચવાય નહિ તેમ એક કલાક ઠંડા પાણીમા બોળ્યા પછી હાથે હલાવી ને તળે ઉપર કરી ખીલા અથવા દોરી પર ટાંગી પાણી નીગરઇ જાય ને બીનાયલા પર ગરમ અસ્ત્રી મારવાથી રેશમ નવુ ને ચળકતું થશે

૧૫૦–કાચા રંગના કપડાં પારખવા માટે સફેદ કપડુ પાણીમા બોળી તે પર ઘસી જોવુ, અથવા બે સોજા કાગળના પડમાં કપડુ મુકી તે પર અસ્ત્રી ગરમ ફેરવ્યાથી કાચો હશે તો કાગળ પર લાગશે. પરસેવો લાગવાથી પણ કાચો રંગ કેટલીક વખત ઓગળે છે, કારણ કે પરસેવામા ખાર હોવાથી

કાચા રંગના કપડા ધોવાની રીતો પાછલ આપી છે.

રંગ ઓસવી કાહ્વો.

૧૫૧–રંગ કાઢવા નીચલી કેટલીક રીતો છે, બ્લીચીંગ પાઉડર અથવા કલોરાઇડ ઓફ લાઈમ બન્ને એકજ છે એમા જોઇએ તો થોડો ગંધકનો તેજાબ પાણી સાથ ભેળી ને તેમાં દસ મિનિટ વેર કપડું બોળી રાખવા પછી સોજા પાણીમાં ધોઇ નાખવુ. લાંબો વખત

રાખ્યાથી કપડુ કોહી જશે, તેમજ હાથને પણ તેજાબ લાગવાથી બળે નહિ તેની સ ભાળ લેવી એક બાલદી પાણીમા અર્ધા રતલને સુમારે બ્લીચીંગ પાઉડર લેવો. હાઇડ્રોજન પરઓકસાઇડ Hydrogen peroxide નામની દવા પણ રેશમી કપડુ તથા પીછાંનો રંગ ઓસવવા વપરાય છે

તડકુ, દવ, પવન ને બરફ પર આખો વખત કપડુ રાત દિવસ રાખ્યાથી પણ તેનો રંગ ઉડી જશે, તેમા ખાસ કરીને બરફ ને તડકુ વધુ કરે છે.

કપડાંના જુદા જુદા પ્રયોગ.

૧૫૨–વોટર પ્રુફ બનાવવું–આઈસી ગ્લાસ પીગળાવેલું પાતળુ પાણી, કપડાની ઉલટી બાજુએ લગાડીને સુકાયા પછી તે ઉપર માંયફળ ઉકાળેલુ પાણી લગાડીને સુકવવુ. મધપુડાનુ મીણુ લગાડવુ

તાલ–પત્રીને વોટરપ્રુફ બનાવવા છાપડાને લગાડવાનો દામર પકાવેલો હોય તેમાં પેરેફીન અથવા ટરપીનટાઇન એક પાઇંટ એક ગેલન દામરમા ભેળી પીછી વડે સરખુ લગાડીને તે પર ઘણીજ બારીક રેતી છાટીને સુકાવા દેવુ

જાડાં કપડાંને અથવા કેનવાસ વોટર પ્રુફ કરવા સાબુના ગરમ પાણીમા અર્ધો કલાક બોળી રાખવું પછી નીચોવી કાઢીને ફટકડી પીગળાવેલા પાણીમા થોડો વખત બોળી રાખી તેને સોજા ઠડા પાણીથી બે ત્રણ વખત ધોઇને હવામાં સુકાતુ કરવુ પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસની ભુકીને એમોનીઆ સલફેટ પાણી સાથ લગાડવુ. ફીલનાં પડદાને તેલનો રંગ બંને બાજુ લગાડવો, તેમાં સાબુનુ ઘટ પાણી ભેળવુ

એક ઔંસ સફેદ મીણને તાવીને એક બાટલી ટરપીનટાઇનના અર્કમા બરોબર મેળવી ઠડુ પડે ને તેમા કોઇભી જાતનુ જાડું મા પાતળુ કપડુ બોળી કાઢી તે નીચોવ્યા વગર સુકવવુ. કપડાના પ્રમાણુમાં ઉપલી ચીજો વધતી ઓછી લેવી

ગરમ કપડાં ફ્લેનલ સર્જ વિગેરેને વોટર પ્રુફ બનાવવા વરસાદના પાણીમા ફટકડી અને શુગર ઓફ લેડની ભુકી પીગળાવી તેમાં બોળીને સુકાવા દેવુ.

આતશમાં બળે નહિ તેમ કરવું.

૧૫૩–કપડું આતશમાં બળે નહિ તેવુ બનાવવા માટે ટંકણખારનુ સ્ટ્રોંગ પાણી બનાવી તેમા બોળવુ અથવા તો સ્પીરીટ ઓફ વાઇનમા કપુર પીગળાવી તે વાપરવુ.

ગરમ અથવા સુતરાઉ કપડાંને ફટકડીના પાણીમાં બોળીને સુકવવાથી તે બળતા નથી એઇએ તો તે પાણીમા ફોસફેટ ઓફ એમોનીઆ થોડો ભેળવો. કાગળ પણ એ રીતે વોટર પ્રુફ બનશે.

ફટકડી સાથ ઇંડાની સફેદી મેળવી કપડાં પર લગાડવા પછી નીમકના પાણીમા તે કપડુ બોળી સુકવી નાખેલુ પણ આતશમાં બળશે નહિ.

રૂવાંટી દબાયલી ઉભી કરવી મખમલ તથા ગરમ કપડાંની.

૧૫૪–કપડું ગરમ કાળુ પહેરાતાં ઘસાઇ ને ચળકાટ આવે છે તે કાઢવા ફ્લેનલના ટુકડા પર સ્પીરીટ, ટરપીનટાઇન અથવા એમોનીઆ રેડી તે કપડાં પર ઘસવો, ઉંધી બાજુએ ગરમ અસ્રી ફેરવવી

કાળી સર્જનો ચળકાટ કાઢવા આઇવીના ઝાડના કુમલા પાદડા વીસ લઇ તે પર એક પાઇંટ ખળખળતુ પાણી રેડયા પછી ફીણુ આવે તેમા કપડુ બોળી લગાડવુ. સાબુ લેવો નહિ, પૉલીશનુ કાગળ અથવા તારનો બ્રશ ઘસવાથી પણ ગરમ કપડુ દબાયલુ સરખુ થશે

મખમલ અથવા પ્લશ આરસીની ફ્રેમની દબાયલી સરખી કરવા તે પર બારીક સફેદ નીમક અથવા પાઇપ કલે નામની મટોડી છાટી પા કલાક રહેવા દઇ બ્રશ વડે ઘસીને સાફ કરવી

મખમલની રૂવાટી દબાઇ ગઇ હોય તો ગરમ પાણીમાથી નીકળતી વરાળ ઉપર ઉંધી બાજુએ થોડો વખત પકડવી ઘણી દબાયલી હોય તો બીજા પાસ સામે હાથે ઉપર પકડેલુ હોય ત્યારે બ્રશ મરાવવો

પાણીથી ભીનાયલીને દાબી કે નીચવીને પાણી કાઢવુ નહિ, પખોડી કાઢી ખુલ્લી હવામાં સુકવવાથી પોતીકી મેળે રૂવાટી ઉઠશે, અથવા તો નરમ બ્રશ અલગે હાથે માગવો, કલોરોફાર્મ કપડાએ લગાડવો

ચીકાશના ડાઘ કાઢવા પાઉને ભઠ્ઠીમા ગરમ કરી તેનો બારીક ભુકો કર્યા પછી તેમા વસવો મખમલના કોલર દબાઇ ગયલા ગરમ પાણીમા એમોનીઆ થોડો નાખી સ્પંજ અથવા બીજા મખમલના ટુકડાને બોળી અલગે હાથે ઘમી ને સુકાયા પછી તે પર દારૂનો અર્ક Alcohol લગાડવો. સ્પીરીટ ઓફ ટરપીનટાઇન લગાડવાથી પણ સોજી થશે જીન દારૂ સ્પંજ વડે લગાડી ગરમ પાણીની વરાળ પર ધરવો.

ગરમ અસ્રી પર ભીનુ કપડુ મુકી તેની ઉપર મખમલની ઉંધી બાજુ મૂકવી, વરાળ નીકળ્યા કરે ત્યા સુધી રાખી ને પછી ઉચકી લેવી એ રીતે પણ દબાયલી રૂવાટી ઉભી થાય છે

મખમલના જુના યા નવા ટુકડાઓ સામાનની તથા બુટની પૉલીશ લુછવા તથા રૂપુ સાફ કરવા શેમોઆ લેધરને બદલે વપરાશે.

કપડાં દુવાઇ જતાં અટકાવવાં.

૧૫૫–ગરમ કપડાંને કોઇબી ઝીણા જતુઓ કરડી ખાય નહિ માટે કાળા મરી, લવગ, કપુર, લીમડાનો પાલો, લવડરના ફુલ, ચીની કબાલા, તબાકુ, કાર્બન કે નેફથલીનનાં બોલ વિગેરે કઇ પણ એમાની

ચીજ આમથી અથવા કપડાંની થેલીમા ભરીને કબાટમા કે ગરમ કપડાંના પડમા મુક્યાથી હુવાઇ જતાં નથી.

પીળુ ચામડુ Russian leather ના ટુકડા મુકવા અથવા દેવદાર ઝાડના છોડીઆ પણ મુકે છે

કપુરના ઝાડનાં પાદડા અથવા છોડીઆ ગરમ કપડાં સાથ મુકવાથી તેના વાસે જતુઓ આવશે નહિ.

ઓવલીના ફુલ મુકવાથી પણ કપડા કરડતાં નથી

ગરમ ઓઢવાના વિંટાળીને રાખતી વખતે તેના પડમાં ઉપલી કોઇ પણ ચીજ મુકવી, બ્રાઊન પેપરમા બાધવાથી સોજા રહેશે, તેની બાજુમા બેનઝાઇન શીશીમા ભરી તે પર ભુચને બદલે રૂ ખોશીને મુકયાથી તે ઉડી જઇ તેના વાસથી જતુઓ દુર થશે, બીછાનાંની નીચે બે ગોદડાની વચમા પાથરીને મુકવાથી પણ ગરમ રગ વિગેરે સરખા રહેશે

નીચે આપેલા પાઉડર જોઇએ તો ગરમ કપડા મુકવો.

ગ્રીસ અથવા બીજી કોઇબી ખોરાકીના ડાઘે સાફ કીધા વગર કોઇબી ગરમ કપડુ ઉચુ મુકયાથી તેમા જતુઓ ભરાઇ કરડી ખાશે, તેમજ પહેરેલા ગરમ કોટ પાટલુન વિગેરે ઘડી વાલતી વખતે બ્રશ મારી ધુળ કાઢીને સાફ કરવા.

કપડાંમાં ખુશબો.

પાઉડર બનાવવા તજ, લવગ, જાયફળ, કેરવેસીડ દરેક પા ઔંસ ને કેવડાના મુળીઆની ભુકી Orris root એક ઔંસ સર્વેને બારીક ખુદી ભેળી કપડાની થેલીઓ ભરી ખુશબો સારૂ મુકવી, મોધરા ચ બેલી અથવા ગુલાબ, ઓવલીના ફુલ કઇબી ખુશબો માટે કપડાના પડમા મુકવા.

એક ચમચી સુખડનો વહેર, ગુલાબ તથા લવ ન્ડરનાં ફુલની ભુકી ઓરીસરૂટ ને ધાણા દરેક બે ઔંસ અને કસતુરીના દસ બાર દાણા સર્વેની બારીક ભુકી કરી મેળવી ખુશબો માટે વાપરવુ.

પ્રકરણ ૨૧

ચાલુ વપરાશની, તેમજ શરીરનાં ઉપયોગ Toilet ની ચીજો બ્રશ, નીખીઆ, સાબુ, પાઉડર, ગ્લવસ વિગેરે.

૧૫૭—બ્રશ બાળ ઓળવાનાં ધોવા ફુકા પાણીમાં સાબુ, અથવા વોશીગ સોડ, ટકણખાર કે એમોનીઆ કઇ પણ પીગળાવી ને બ્રશ

ડૂબે તેમ થોડો વખત બોળી રાખવાથી ચીકાશ ને મેલ નીકળ્યા પછી ચોખ્ખા પાણીએ ધોઇને સુકવવા લાંબો વખત પાણીમા રાખવાથી બાલ નરમ પડી જશે, અને હાથો તથા ઉપલો લાકડાનો ભાગ પણ ભીનાવાથી ખરાબ થાય છે માટે પાણીની સપાટી ઉપર રાખવો નરમ પડેલા બાલ ફટકડીના પાણીમા ભીનવ્યાથી કઠણ થશે

ધોવા વગર સાફ કરવા સુકો આટો બ્રશના બાલમા છાટી હાથે ઘસ્યા પછી પછાડી નાખવાથી ચીકાશ મેલ નીકળી જશે

તારના બ્રશ બાળ ઓળવા માટે આવે છે તે ધોવાથી ખરાબ થશે તેને બીજા જાડા છુટા બાલના બ્રશ વડે ઘસીને સાફ કરી કોઇક વખત તડકે મુકવો

તારના બીજી જાતના કઠણ બ્રશ ગરમ કપડા તથા મખમલની રૂવાટી ઉભી કરવામા ઉપયોગી છે

જાડા બાલનાં બ્રશ ઘરના વપરાશ માટેના ટકાઉ બનાવવા ખળખળતા પાણીમા બોળી સુકવી ને વાપરવા, મેલા થયલા ધોવા પાણીમા વોશીંગ સોડા અથવા એમોનીઆ ભેળવો નરમ થયલા બાલને ફટકડીના પાણીમા બોળવાથી કઠણ થશે કોઇબી બ્રશને ઉંધા મુકવાથી બાલ દબાઇ ને વળી જાય છે માટે બનતા સુધી દોરીએ ટાંગી રાખવા મોરી, સંડાસ તથા જમીન વિગેરે ધોવા તથા ગાલીચાનો કચરો કાઢવા માટેના કડક સાખાની જાતના બ્રશો આવે છે, તે ઉપલીજ રીતે રાખવા. તે નવા બ્રશને પહેલા પાણીમા બોળી સુકાય ને વાપર્યાથી લાંબો વખત ટકે છે મેલા થયલા પણ ઠંડા પાણીમા ધોવા

નાખીઆ બાળ ઓળવા માટેના બ્રશની માફક ધોવા, દાંતામાનો મેલ કાઢવા જાડુ કાર્ડ બોર્ડનુ કાગળ, કપડાની ચીપ, દાંત કોતરની અથવા સુતરના થોડા તાર એકઠા કરી એમાથી કોઇબી ચીજ નાંખીને અંદર ઘસવુ. જોઇએ તો દાતનો નાનો બ્રશ લેવો

સેલ્યુલોઇડના સફેદ નીખીઆ એજ રીતે સાફ થશે પણ તે વડે બાળ ઓળતી વખતે બત્તી અથવા ચુહલા નજદીક જવુ નહિ કારણકે તપ લાગવે તુરત સળગી ઉઠે છે તેની સંભાળ રાખવી

કાચાબાની પીઠ Tortoise shell ના અથવા હાડકાના નીખીઆ ઘડી ઘડી ધોવાથી દાતા ચીરાઇને તુટી જાય છે માટે મેલ કાઢવા નાનો દાંતનો બ્રશ વાપરવો, ત્યાર પછી કપડાએ ઘસીને લુછીને બન્ને હાથોની વચ્ચે લઇને અમથા અથવા સહેજ બેલ તેલ લઇને ઘસવાથી તેપર પોલીશની માફક ચળકાટ આવશે

ભાગેલા સાંધવા બેઉ છેડા સહેજ આડકત્રા ઓખવીને સરખા મેળવ્યા પછી લોખંડનો ગરમ ચીપીઓ લઇ વચેથી દાબીને સાંધો મળી જાય ત્યા વેર ધરી રાખવા, અથવા દોરી વડે બન્ને છેડા ટાઇટ બાંધીને ખળખળતા પાણીમાં બોળ્યાથી પણ કેટલીક વખત સંધાઇ જાય છે ચળગાડવાની બીજી રીતો પાછળથી મળશે

અસતરો નવો દાઢી બોડવા આગમચ ગરમ પાણીમા અથવા બોરીક પાઉડર તેમા ભેળીને ધોવા પછી વાપરવો અથવા કપડાંપર કોલોનવૉટર કે સ્પીરીટ રેડી તેને લુછી લેવો, જીલેત અથવા કોઇબી જાતની બ્લેડ પણુ એ રીતે કીધા પછી વપરાશમાં લેવી કારણુ કોઇ વખત લોહુ ખરાબ હોવાથી સાફ કીધા વગર નવીએ કોઇકનાં મોઢાં સુજી આવે છે માટે હમેશા સંભાળ લેવી. અસતરા અથવા છરીને ધાર કાઢવા માટે એલ્યુમીનમ પર ઘસવું

૧૫૮–દાંતના બ્રશ સાફ કરવા ગરમ પાણીમા થોડો બોરીક પાઉડર પીગળાવી તેમા ધોયા પછી ઠંડા પાણીમા ધોઇ નાખવાથી સોજા રહી વાસ પણુ આવશે નહિં વાપરવા પછી ઉભા મુકવાથી તેમાનુ પાણી નીગરાઇને જલદી સુકાઇ જશે

એમોનીઆને પાણી ભેળીને ધોવાથી પણુ દાંતના બ્રશ સાફ થાય છે.

કડણુ બ્રશને ખળખળતા પાણીમા બોળવાથી નરમ થાય છે.

દાંત કોતરની કુવીલની નરમ થઇ ગઇ હોય તો ફટકડીના પાણીમા બોળી સોજા પાણીથી ધોઇને વાપરવી, મરડાયલી સરખી કરવા ખળખળતા પાણીની વરાળપર ધરીને નરમ થયા પછી સીધી નેમજ બીજા કોઇબી ઘાટે કવીલ લાબી પણુ વાળી શકાય છે.

ચસમાંનાં કાચ સાફ કરવા સફેદ ઝીણુ કાગળ Tissue paper લેવુ અથવા શેમોઆ લેધરે લુછવા, ઘણુા પાસ પડેલા ને ઝાંખા કાચો ધોઇને નીગરાતા મુકી સુકાવા દેવા, કચકડાની ફ્રેમના ચસમા ધોવા નહિ, ફ્રેમો તુટેલી વળગાડવા માટે કચકડામા જુવો. મોઢાનો બાફ લગાડી સફેદ કપડાએ લુછવાથી ચસમાના કાચ સોજા થશે

પીન કુશન ટાચણી સોય વિગેરે ખોસવા માટે નાના ગોળ અથવા ચોરસ ઘાટના જાડા કપડામા લાકડાનો વહેર, ઘેટાનુ ઊન અથવા કોરી ચુદેલીનો વધેલો જાડો ભુકો તેવુ કઇ પણુ ભરીને સીવવુ, તેમા સોય ટાંચણી ખોસવાથી કીટાશે નહિ.

૧૫૯–બીડીની પાઇપ સાફ કરવા દારૂનો અર્ક અથવા સ્પીરીટ એક છેડેથી રેડી બીજે છેડે બહાર કાઢવી અથવા તો થોડો વખત તેમા બોળી રાખવી.

બીડી Cigarette હવાઇ જાય છે માટે ચપટ ઢાંકણુવાલા બાકસમા રાખવી.

તબાકુ હુવાયલો સુધારવા ખળખળતા પાણીના વાસણુપર ઝીણુ કપડુ બાધી તેપર તબાકુ મુકી વરાળ લાગ્યા પછી ઉતારીને સુકવવાથી સોજો નવો જેવો થશે, તબાકુ, બીડીનો વાસ મોઢામાથી કાઢવા વૈદકમા આપેલુ છે.

૧૬૦–બાલની પીછી બનાવવા માટે પહેલા ફટકડીનાં પાણીમા તે ધોઇ ચીકાશ નીકળ્યા પછી ફુકાં પાણીમા એક દિવસ બોળી રાખી પાણી નીચવી કાઢી કપડાના પડમા દાબી સુકાય ને નીખીઆ વડે

ઓળી સરખા કાપવા પછી પીછી બનાવવી ખરી ગયલા વાળ પણ એકઠા કરી તેની પીછી બનાવી વાળ સાથ બાધવા વપરાશે

સાબુ વિષે.

૧૬૧–સાબુ ખુલ્લો રાખ્યાથી કઠણુ રહી જલદી પીગળતો નથી, ભીનેલો પણુ રાખવો નહિ. બાર સોપ ચાલુ વપરાશ માટેના ટુકડા કાપી રાખવાથી સુકો થઈને પાણીમા વાપર્યાથી જલદી પીગળશે નહિ ટુકડા કાપવા છરીને બદલે તાર અથવા સુતળીની દોરી લઇ બને હાથમા ધરીને દાબવાથી કપાશે

વધેલા સાબુના ટુકડાઓ અથવા બાર સોપનો આખો ટુકડો વાપરવાને બદલે તેની સોપ જેલી કપડાં ધોવામાં બનાવવા લખેલી છે તે મુજબની કરી શીશી પહોળા મોઢાનીમા ભરી રાખી ખપ પડે તેટલી લઇ ઠંડા અથવા ગરમ પાણીમા મેળવી વાપર્યાથી સાબુનો ઘણો બચાવ થશે એજ મુજબની સોપ જેલી માથુ ધોતી વખતે પણુ બાલનેલગડવા સાબુને બદલે વાપરેલી સારી છે એ વિષે બાલની જતનમા આપેલુ છે જમીન ધોવા માટે પણુ સોપ જેલી ઉપયોગની છે સોપ જેલીમા બે રમ એમોનીઆને ગ્લીસરીન થોડુ થોડુ ભેળવાથી બાલ ધોવા માટે વધુ સારી બનશે.

કઠણુ સાબુમાં બીજી મેળવણી સાથ સોડા ખારને ઓલીવ ઓઇલ ભેળેલુ હોય છે, બીજી બનાવવાની રીત ૭ બાટલી પાણીમાં અર્ધો રતલ પૅાટેશ સુદ્ધે ઉકાળવા પછી બે રતલ ચરબી Grease ભેળી ધીમે અગાર પર રાખી લાકડી વડે ફેરવ્યા કરવુ બે કલાક સુધી ઘટ થઇ લાકડીને વળગે કે પતરાના જુના ડોડીઆમા રેડી બંધાય ને વાપરવો.

નરમ સાબુ સારૂ કોપરેલ સાથ બીજી જાતનો ખાર ભેળેલે હોવાથી દરીઆના પાણીમા વાપરવા માટે સારો છે. એનુ ફીણુ પણ કઠણુ સાબુના કરતાં જલદી થશે, એનો રગ ભુરો અથવા રાખન જેવો હોય છે.

સાબુ નરમ બનાવી રાખવા સાધારણુ બ્રાઉન સોપ અર્ધો રતલ બારીક કાપી તેમા ત્રણુ બાટલી પાણીને પા રતલ વોશીગ સોડા ભેળ પત્થરની બરણીમા ચુલ્હાની નજદીક તાપ લાગે તેમ મુકી રાખી ઘડી ઘડી હળાવ્યા કીધાથી પીગળીને ઘટ થાય ને બરધટુ ઉપયોગમા લેવો

સાબુના પાણીના પરપોટા Bubbles બચ્ચાને રમવાન બનાવા માટે તેમા થોડા ટીપા ગ્લીસરીન ભેળવાથી સારા થાય છે

સાબુનુ પાણી દાઢી બોડવા માટેનુ વિડસર સોપનો એ ટુકડો બારીક કાપી રેકટીફાઇડ સ્પીરીટ આઠ ઔંસ અને પાણી ચા ઔંસમા પીગળાવીને કોઇબી સુગધી અર્કના થોડાં ટીપા ખુસબો મા ભેળીને મુકવા પછી નીચે કચરો વિગેરે ઠરી જાય ન નીતર્યું પાણી

ગાળીને શીશીમા ભરી રાખવું, વાપરતી વખતે થોડા ટીપા દાઢીપર નાખી ભીનાશવાળી પીછી તે પર ઘસ્યાથી ફીણ આવશે

સાબુના વધેલા ટુકડાઓ નાની તારની જાળીના વાસણમાં મુકી પાણીના નળ તળે બાંધી રાખવા. પાણી વાપરતી વખતે પોતાની મેળે પીગળી ને હાથ તેમજ વાસણો ધોવા માટે સગવડ ભરેલુ થશે તેમજ પાછળ કપડા ધોવામાં આપવા મુજબ ઉપયોગમાં લેવા

કોઇ જાતના સોજા સાબુના વધેલા ટુકડાઓને દુધમા મેળવી ગોળા વાળતી વખતે લીબુનો રસ તથા કોલનવોટર સહેજ ભેળવુ

ચામડીની સફાઇ માટેનો સાબુ બનાવવો એક એક વાઇન ગ્લાસ કોલોનવૉટર ને લીબુનો રસ લઇ તેમા વિડસર સોપનાં બે ટુકડા છરી વડે બારીક ઓખવીને સવે સાથે મસળી હાથે ગોળા બનાવી સુકાય ને વાપરવા.

ગુલાબનો સાબુ વિડસર સોપના ચાર ટુકડામાં થોડુક પાણી રેડી ચુલા પર ઘટ લાહી જેવુ થાયને ઉતારી તેમા થોડા કીરમજીનો રગ તથા તજ, લવગને ગુલાબના એસસ Rose essence નાં થોડાં ટીપા ભેળી ગોળા કરી સુકવવા

પાઉડર.

૧૬૨—પાઉડર સાધારણ શરીર પર છાટવા માટે બોરીક પાઉડર ને મેગનસ કારબનસ Magnus Carbonas સરખાં વજનનુ ભેળી તેમા કોઇપણ જાતના અત્તરના થોડાંક ટીપા નાખવા સુગધીદાર બનાવવો, જોઇએ તો અબરખ Talc નો ભુકો સાથે ભેળવો સ્ટાર્ચ Starch નો ભુકો, ઓરીસરૂટ Orris root સરખાં વજનનુ લઈ ખુશબો માટે કોઇપણ જાતનુ અત્તર નાખવુ.

સોબ્રે પાઉડર ગુલાબના પાદડા બે ઔસ, લવંડરનાં ફુલ તથા ઓરીસરૂટ એક એક ઔસ, સોના ચાંબાનનો બારીક ભુકો એક દ્રામ, કસતુરી પાંચ ગ્રેન, બદામનુ એસસ અને સુખડનુ તેલ ત્રણ ત્રણ ટીપાં લઇ વાટી, સર્વે ભેળવાથી ઘણો ખુશબોદાર પાઉડર થશે.

બાલનું તેલ તથા અત્તર બનાવવાની રીતો.

૧૬૩—બાલને લગાડવા માટે ઓલીવ ઓઇલમાં સહેજ કોલોનવૉટર ભેળીને વાપરવુ. ગામઠી ધુપરૂ તેમજ ઘણીક જાતના વિલાયતી તેલો આવે છે. બે રમ લગાડવાથી બાલ વધે છે, કોપરાને ખમણી ચુલા પર ધીમે તાપે મુકી તેમાથી તેલ નીકળે તે વાપરવુ.

બે રમ અને કોલોનવૉટર એક એક ઔસ, ગ્લીસરીન અર્ધો ઔસ ક્વીનીન પાંચ ગ્રેન, ગુલાબ બે ઔસ સર્વે મેળવી હલાવીને માથાં પર લગાડવાથી ઠંડક પડી બાલ પણ ઊગશે.

વધુ માટે વૈદકમાથી મળશે. બાલ ધોવાની રીતો પણ આપી છે.

બે રમ બનાવવા બે ઓઇલ Bay Oil એક ઔંસ મેગની-શીઆ Magnesia અર્ધો ઔંસ, દારૂનો અર્ક તથા વરસાદનુ પાણી એક એક બાટલીમા સર્વે મેળવી ને ફીલ્ટર પેપરમાથી ગાળી ને રાખવુ, વધુ પાતલુ જોઇએ તો બીજુ વરસાદનુ પાણી ભેળવુ, મેગનીશીઆ વગર પણ બને છે.

ફુલનાં તેલ, અત્તર, જેવા કે ગુલાબ, ચમેલી, મોધરા વિગેરેની પાખડીઓ તોડેલી ચાર ઔંસને સુમારે લઇ હાથે કચડી ને પહોળા મોઢાની બાટલીમા નાખી તે પર અર્ધો પાઇંટ જેટલુ ઓલીવ ઓઇલ રેડી ચપટ બુચ મારી તડકા યા તાપ નજદીક થોડાક દિવસ મુકવાથી કસ ઓગળી ફુલનો વાસ આવે ને ગાળી લેવુ, અથવા તો ફુલની પાંખડીઓ બરણીમાં પાથરી તે પર રૂનુ પાતલુ પોહરીગિં ઓલીવ ઓઇલમા બોળી ને મુકવુ એ રીતે બે ત્રણ પડ કરી ચપટ ધાકણ ઢાકી તડકા કે તાપ આગળ બે ત્રણ અઠવાડીઆ મુકયા પછી ફુલનો અર્ક નીકળે તે સર્વે સાથે કપડામા નાખી નીચવી કાઢવો

દારૂનો અર્ક Alcohol લઇ તેમા ગુલાબના ફુલની પાખડીઓ ભીનવી રાખવાથી તેનો કસ ઓગળી ખુશબો આવશે

ઠડા પાણીમા પણ ગુલાબની પાખડીઓ ભીનવી તડકે મુકવાથી ઉપર ચીકાશ આવે તેમા રૂ બોળી તે ચુશી લે ને બીજી સીસીમા નીચવી લેવુ

ઉપલી કોઇબી જાતનુ ગુલાબનુ અથવા બીજા ફુલોનુ અત્તર ત્રીસ ટીપા ને સુમારે, સૌજી સ્પીરીટ Rectified Spirit માં ભેળવાથી રૂમાલપર છાટવાનુ સેન્ત બની શકે છે.

બીજા તેલો ભરવા ચોપડવાના માટે વૈદકમા આપેલાં છે

સુખડનુ અત્તર બનાવવા ઠડા પાણીમાં બારીક ટુકડા થોડા દિવસ ભીનવી રાખી તેજ પાણી સાથ ચુહલે ખુબ ઉકાળો ને ઠડુ પડવા પછી તે પર ચીકાશ આવે તે રૂ વડે કાઢી લઇ બીજા વાસણમા ભરવુ

સૌજુ અત્તર પારખવા કાગળપર ટીપુ નાખી આતસ પર ધરવાથી ઉડી જાય તે ચોકખુ જાણવુ

કોલોન વૉટર.

૧૬૪—સૌજુ બનાવવા લવડરનુ તેલ બે ચમચી, રોઝમેરી તેલ Rosemary Oil દોઢ ચમચી, લેમન તથા બરગેમોટ Bergamot કસતુરીનો અર્ક એક એક ચમચી, ગુલાબના અત્તરના દસ ટીપા સર્વેને સૌજી રેકટીફાઇડ સ્પીરીટમા ભેળી હળાવીને વાપરવુ

લાંબો વખત રહેલુ જુનુ કોલોનવૉટર જલ્લદ બની પીળો રગ થાય છે અને ભરવા ચોપડવામાં સારો ગુણ કરે છે

સૌજુ કોલોનવૉટર પારખવા સીસી હળાવ્યાથી તેમાનુ ફીણુ તુરત બેસી જશે, હલકાનુ ફીણુ જલદી બેસતુ નથી.

ટોયલેટ વીનીગરમાં લેમન, લવંદર ને બરગેમતનુ તેલ દરેક પા ભાગ ને દસ ભાગ સોજો સરકો વીસ ભાગ જેટલો દારૂનો અર્ક ભેળી વાપરવુ.

લવંદર વૉટર એક પાઇંટ સોજી સ્પીરીટમાં લવંદરનુ તથા બરગેમતનું તેલ એક એક ઔંસ ગુલાબ બે ઔંસ નીરોલીનુ તેલ અર્ધો ઔંસ કસ્તુરી ત્રણ ગ્રેન ગુલાબનુ અત્તર દશ ટીપાં એક મહીનો ભેળીને રાખ્યા પછી ગાળી લેવુ

કોલ્ડ ક્રીમ.

૧૬૫—બદામનુ તેલ ચાર ઔંસ ને સફેદ મીણુ એક ઔંસ સોજા વાસણમા ચુહલે ગળવી તેમા થોડીક ચરબી Spermacetu ને ઓરંજ ફ્લાવર વૉટર Orange flower water તથા કપુર Gum Camphor નો નાનો ટુકડો સર્વે ભેળી પહોળા મોઢાંની સીસીમા ભરી ચામડીની સફાઇ રાખવા કે ચીરા પડે તે પર લગાડવા લેવુ. કપુર નાખ્યાથી ખુશબો સારી રહેશે બીજી રીતો વૈદકમાં આપેલી છે.

સ્પંજ (વાદળી) સાફ કરવી.

૧૬૬—સ્પંજ જેમ રસતાં તેમ સારા કહેવાય છે, લાલ તેમજ પીળા રંગના આવે છે.

સ્પંજ મેલું ધોવા ખળખળતા પાણીમા એક ચમચો નીમક ને એક ચમચો સોડા ખાર ભેળી તેમા એક દિવસ બોળીને તેજ પાણીમા મસળીને ધોયા પછી બીજા સોજાં ગરમ પાણીએ ધોવાથી તેમાંનો મેલ નીકળી જશે, અથવા દરીઆના પાણીમાં ધોવાથી પણ સાફ થાય છે

સ્પંજ ઘણુ મેલુ થયુ હોય તો આખી રાત દુધ અથવા છાસમા બીનવી સવારે ગરમ પાણીમા બે ત્રણ વખત ધોઇ છેલ્લે ઠડા પાણીમા ધોઈ નાખવુ.

સ્પંજ ચીકણુ હોય તો તેમા લીંબુનો રસ પચાવી પા એક કલાક રાખીને પછી બે ત્રણ વખત ગરમ પાણીમા ધોઇ છેલ્લે ઠડા પાણી એ ધોઇ, સુકાય ને વાપરવુ, સોલ્ટસ ઓફ લેમન સહેજ પાણીમા નાખવાથી પણ સાફ થશે

સ્પંજને સફેદ બરફ જેવાં રંગનું કરવા બાર કલાક મીઠાના તેજાબમા ભીનવીને પછી ઘસી ને પાણીમા ધોઇ તેમાંથી ચુનો કાઢી નાખી, પાછુ તે એસીડના પાણીમા હાઇપોસલ્ફેટ ઓફ સોડા નાખી સ્પંજને બોળી કાઢવાથી તદ્દન સફેદ થશે

ગ્લોવ્સ હાથમાં પહેરવાનાં.

૧૬૭—ગ્લોવ્સ પહેરવા આગમચ હાથ તદ્દન સુકકા કરવા પાઉડર થોડો છાંટવો, પહેલા બધી આગળીઓ પેવા પછી અંગુઠો બહાર રાખેલો હોય તે ઘાલવો ઉપર ચઢાવતી વખતે હાથનું ગુંઠણુ

ટેબલ પર મુકી બીજે હાથે ખેચીને ચઢાવવાથી ફાટશે નહિ. વચલું બટન પહેલા પોઇને તેની પછીના પોતા જવુ ઉપલુ પહેલુ બટન છેક છેલ્લે પોવુ

ગ્લોવ્સ કાઢવાં બધી આંગળીઓ ઉપરથી સહેજ બહાર કાઢયા પછી ઢીલાં થાયને હાથમાંનો ઉપલો ભાગ ઉથલાવી ઉંધા કાઢી ને ચતાં કરવા, તેમા ફુંક મારવાથી આગળીઓ સરખી થશે.

કીડના ગ્લોવ્સ પહેરતી વખતે ટાઈટ લાગે તો સહેજ તાપ આગળ પકડવા પછી સહેલાઇથી ચઢશે અને ફાટી પણ જતાં નથી.

કડક કીડ હલકુ હોવાથી જલદી ફાટી જશે, કીડના ગ્લવ્સ સુકી જગ્યામાં અથવા બંધ કાચની બરણીમા રાખવા.

સફેદ કીડનાં મેળાં થયલા પાણીમા સહેજ નીમક નાખી તેમા બોળીને આગળીઓ આસ્તેથી ઘસવી, દુધમા સાબુ પીગળાવી સ્પંજ વડે તે પર ઘસવો, વાસી પાઉંનો ભુકો ઘસવો એમાંની કોઇબી રીતે ગ્લવ્સ સાફ કરતી વખતે હાથમા પહેરીને કરવા ને બીનાયલા હાથમાજ સુકાયા પછી કાઢવા

દુધમા સાફ કીધેલા બીના હશે તે પહેલા પીળા દિશે છે સુકાયા પછી પાછા સફેદ થશે, એજ મુજબ રંગીન પણ ઘેરૂ દિશી ને પછી સરખો રંગ થઇ જશે

ડાઘો કાઢવા ફટકડી, ફુલર્સ અર્થ ને ક્રીમ ઓફ ટાર્ટરની ભુકી સર્વે સરખા વજનની બારીક કરી ભેળીને ઉપર ઘસવી.

ઇંડાની સફેદીને પાણી ભેળીને લગાડવાથી પણ સાફ થશે.

નરમ કીડ ગ્લીસરીન ને એરંડીનુ તેલ સરખા વજનનુ ભેળી કોઇ વખત લગાડયાથી નરમ રહે છે વાસ કાઢવા હવામાં ટાંગવા

સુતરાઉ કાળા ગ્લવ્સ પહેરવા આગમચ નીમકના પાણીમા ચુલ્હે ગરમ કરી સુકાયને ખેચી સરખા કરી પહેરવાથી દુચા યા કરચલી વળી જતા નથી

ગ્લવ્સ પર સ્પંજ વડે રંગ કોઇબી જાતનો લગાડતી વખતે ઉપલી બાજુ પરથી શીવી લેવા જેથી અંદરની બાજુમા રંગ લાગે નહિ.

હાથમા પહેરીને સફેદ ફ્લેનલના ટુકડા પર થોડુ પેટ્રોલ અથવા બેનઝાઇન Benzine લગાડી મેલા ભાગ ઉપર ઘસવાથી તદ્દન સાફ થઇ જશે પછી હાથમાથી કાઢી ખુલ્લી હવામા સુકાવા ટાંગી દેવા.

ઉપલી ચીજો લગાડતી વખતે બત્તી અથવા આતસ આગળ ઉભુ રહેવુ નહિ, કારણ કે ગરમીથી સળગી ઉઠે

કાળાં કીડનાં ગ્લવ્સ પર સહેજ ક્રીમ લગાડયાથી નરમ રહેશે ને કાળો રંગને ચળકાટ પણ રહેશે

રંગ ઝાંખો પડેલો હોય તો તે પર એક ચમચી ઓલીવ ઓઇલમાં થોડી કાળી શાહી ભેળીને નરમ બ્રશ વડે અથવા પીછીએ લગાડીને તડકે સુકવવા.

ફુગના ડાઘા અંદરની ઉંધી બાજુએ સ્ટ્રોંગ એમોનીઆ લગાડવાથી કાળા કીડના ગ્લવ્સ સાફ થશે.

સફેદ કીડના ગ્લવ્સ મેલાં થયેલાં ને રંગવા કેસરનાં પાણીમાં બોળવાથી ક્રીમ, ઘેરા, ખુલ્યો જેવો જોઇએ તેવો રંગ કરી શકાશે

સુએદ Suede ના નરમ કપડાંના ગ્લવ્સ ઉપરના ડાઘા કાઢવા ઓટમીલ અથવા કોઇ પણ જાતનો આટો ગરમ કરી ફ્લેનલ વડે ઘસવો. પૉલીશનાં કાગળે પણ થોડા ડાઘ નીકળશે.

બકસ્કીન માટે પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસ અને પાઇપ ક્લેની ભુકી દરેક ચાર ઔંસ ને આઇસી ગ્લાસ ત્રણ ઔંસ સર્વે ચુલા પર મેળવી ઘટ થાય, ને ગ્લવ્સ પર જાડુ લગાડી સુકાયા પછી હાથમાં પહેરી તાબડા ફોડતા હોઇએ તે મૂજબ બધી બાજુએથી ઠોકી ને તે મેળવણી બધી ખરી ને નીકળી જાય ને પુકી અસ્રી ફેરવવી.

શેમોઆ લેધરના ગ્લવ્સ પરથી ચીકાશના ડાઘો મેગનીશીઆ અથવા ક્રીમ ઓફ ટાર્ટર લગાડવાથી નીકળશે.

એ ગ્લવ્સને ધોવા માટે સાબુનુ ફીણુ કરીને તેમા એમોનીઆના બે ત્રણ ટીપાં નાખી ગ્લવ્સ હાથમા પહેરીને જેમ હાથ ધોતાં હોઇએ તેમ સાબુના ફીણમા ઘસી ઘસીને ઉપરનો મેલ નીકળે ત્યા સુધી ધોયા કરવુ, પછી અમથા ઠંડા પાણીમા એજ માફક ધોઇ ને સાફ થઇ જાય કે નરમ કપડાંએ જેમ હાથ નુછતાં હોઇએ તેમ દાબી દાબીને નુછી નાખવા લગભગ સુકાયા પછી હાથમાંથી કાઢવાં, રંગ ખરાબ થયલો સુધારવા માટે કપડાં રંગવામા આપેલુ છે, જોઇએ તો કેસરના પાણીમા બોળવા.

શેમોઆ લેધર તથા કીડના ગ્લવ્સના ફાટેલા ટુકડાઓ આરસી, કાચ, રૂપાં કામ, વિગેરે સાફ કરવાના ખપમા આવશે.

ચામડાંનાં તથા રબરના ગ્લવ્સ માટે ચામડાં તથા રબર સાફ કરવાની રીતોમાથી મળશે.

૧૬૮—શેમોઆ લેધર નવુ વાપરવા આગમચ સાબુના પાણીમાં ધોઇ સુકવીને વાપરવાથી લાંબો વખત ટકે છે, વળ દઇ ને જોરથી નીચવ્યાથી જલદી ફાટી જશે

ગાળવા (ફીલ્ટર) માટે વપરાય છે, સીરપ તેમજ બીજી કેટલીક ચીજો તથા પેટ્રોલ વિગેરે ગાળી શકાય, પેટ્રોલમાં ભેળેલુ પાણી શેમોઆ લેધરે ગાળવાથી જુદુ પડી ઉપરજ રહી ને તેમાં મળી જતુ નથી.

પીછાં તથા ફરની સંભાળ.

૧૬૯—પીછાં, ફર, બાકસમાં મુકતી વખતે દાબીને મુકવાં નહિ, છુટા મળગાં રહે તેવો મોટો બાકસ લેવો. તેમાં ઉંચા કરતી વખતે ટંકણખારનો (બોરેક્સ) પાઉડર છાંટવો અથવા કપુર ને કાળાં મરી સાથે રાખ્યાથી કસારા કે તસર થશે નહિ.

પીછાં દબાઇ ચુંથાઇ ગયલાં હોય તો તડકામા થોડો વખત મુકવા અથવા તાપ આગળ ધરવાથી ઉપસે છે અથવા પાણીમા ભીનવી પીછાના વળથી ઉલટી બાજુ મારીને હવામા સુકાયા પછી નેતર વડે ઠોકવા

સફેદ અથવા ગ્રે રંગના બોઆ સાફ કરવા માટે ઘણુજ બારીક નીમક ને તેટલાજ વજનનો આટો ભેળીને તે ઉપર ભભરાવી સભાળીને હાથે ચોળી સાફ કરવા, આરતેથી ઉપરનુ બધુ કાઢી પખોડવા માટે લાકડીને બદલે રબરની નળી વાપરવી

સીલ્હસુરગનાં પીછાંના બોઆ સાફ કરવા માટે આનસ પર એક મુઠી ભર નીમક છાંટી બળવા માડે કે ઉચેથી બોઆ પકડીને પખોડી થોડો તાપ લગાડવાથી નવુ જેવુ થશે, પણ ઝાળ લાગી સળગી નહિ ઉઠે તેવી સભાળ લેવી

પાણીથી ભીનાયલા કે હવાયલા પર નીમક છાટી હાથમા લઇ સભાળથી ઘસ્યા પછી નીમક પખોડી કાઢી તડકામા અથવા તાપ આગળ ધર્યાથી પાછી કરચલી વળશે.

ફરના કોલર મેલા થયેલા સાફ કરવા થોડુ નવુ સોજી ધુલુ ઠડુ અથવા ગરમ લેવુ, પણ ગરમ કરતા દાઝે નહિ, માટે ફેરવ્યા કરી ઘણુ ગરમ થાયને ફર ઉપર છાટી હાથે અળગુ ઘસીને પછી પખોડી નાખી તે પર બ્રશ મારવો, એક વખતમા બરાબર સાફ નહિ થાય તો બે ત્રણ વખત એ માફક કરવુ સોજો બ્રશ લઇ તેની ઉપર સોજો રૂ પાતળો મુકીને ફર પર તે બ્રશ મારવો, રૂ મેલો થાયને અવાર નવાર બદલવાથી મેલુ થયેલુ સાફ થશે

ધોવા માટે સાબુના ફુકા પાણીમા સભાળીને હાથે ઉપર નીચે કરીને મેલ નીકળ્યા પછી સોજા ગરમ પાણીમા એજ રીતે ઉપર નીચે કરી સાફ થાયને તેને દોરી ઉપર સુકાવા માટે ટાંગવુ. પછી અવર નવર પખોડવાથી પીછા છુટા પડશે

જાનવરના બાલ સાથના ઓઢવાનાં આવે છે તેને સાફ કરવા ગરમ આટો ને ઝીણી રેતી ભેળી ને છાટીને પછી તે ઉપર કડણુ બ્રશ મારવો. પછી તેને પખોડીને નેતર વડે ઠોકવાથી અદર છાટેલુ, નીકળી જાય ને નીખીઆ વડે હોળી, ચુથાએલુ જણાય તો સભાળથી ગરમ અસ્રી ફેરવવી. ગરમ ગુળુ તેમા ઘસવાથી પણ સાફ થાય છે

પીછાંના તકીઆ અદરથી વાસ આવે તો સગડી પર ઉચેથી પકડી ગરમ કીધાથી વાસ નીકળી જશે ઘણો વખત તાપ આગળ અથવા તડકે રાખવા નહિ કારણ કે કોઇ વખત તેમાથી તેલ જેવો ચીકાશ નીકળી ખોરો વાસ આવશે

પીછાં અથવા સાબરનો રૂ તકીઆના કપડામાથી નીકળીને વેરાતો હોય તો અદરના કપડાને મીણનુ પડ નીચલી રીતે કરીને પછી તકીઆમા ભરવા કપડાની ઉપર ગરમ અસ્રી ફેરવવી ને પછી તે

અસ્રીના તળીઆ ઉપર નરમ મધપુડાનુ મીણુ લગાડી તરત કપડા પર દાબીને ફેરવવાથી મીણુ તેની ઉપર વળગી જશે, એ માફક આખાં કપડા પર મીણુ વળગાવીને પછી વાપરવુ.

નરમ પીછા Eiderdown ની સુજની કે તકીઆ ચાલુ વપરાતા કઠણ ને ધગધો વરેલા લાગે તો હવામા ખુલ્લા થોડો વખત રાખ્યા પછી નેતર વડે ઠોકવાથી પાછા ખીલી નીકળશે

સુજની જાડીને કઠણુ હોય તો ગગ્મ પાણીની વરાળ આગળ ધરીને હાથે દાબ્યાથી નરમ થાય છે

જુની સુજની નરમ પીછાંની કાઢી નહિ નાખવી, પણુ તકી-આની જાડાઇ જોઇએ તેટલી ચાર પાચ ઘડી વાળી, માપ મુજબ કાપી કવરો કરી તકીઆ બનાવવામાં લેવી.

પીછાને જાડી નેટની કોથલીમા ભરી મોઢુ બધ કરી સાબુના પાણીમા સહેજ એમોનીઆ નાખી તેમાં કોથળી બોળીને સભાળથી થોડો વખત હાથે ચોળ્યા પછી સોજા પાણીમાં ડુબાડી પીછા ઉથલ પાથલ કરી સાફ થાય ને સુકાયા પછી તકીઆમા ભરી લાકડીએ ઠોક-વાથી ખીલીને સોજા થશે

પીછા માફક નરમ તકીઆ બનાવવા સોજા પીંજેલા રૂ સાથ બકરાનુ ઊન ભેળી વાપરવુ.

પીછા અથવા સાબરનો રૂ તકીઆમા ભરતી વખતે એક એકની અદર મોઢા ઉતારી ને સીવી લેવા અથવા સરખા પકડીને હલાવ્યાથી એકમાંનો બીજામા ખાલી થશે, હાથમા ખુલ્લો પકડીને નાખવાથી ઊડી જાય છે તેમજ દમમા તેની રજકણો જશે. સાબરનો રૂ કોટલામાંથી કાઢતી વખતે પણુ બધ જગ્યામા બેસવુ

પીછાંને પીળો રગ કરવા એક ચમચો હળદર એક બાટલી ખળખળતાં પાણીમા નાખી તેમા બોળવાં

નારંગી રંગ સારૂ ઉપલી મેળવણીમાં સોડા બાઇ કાર્બ અર્ધી ચમચી ભેળવો.

લીલા રંગ માટે ગુલીનુ પાણી ચુલ્હે જોસ પાડી લેવુ.

પીછાંનો રંગ ઓસવી કાઢવા હાઇડ્રોજન પરઓકસાઇડ વાપરવુ

મરઘાંના પીછાં એકઠાં કરવા કાપીને સમારતી વખતે ગરદન, છાતી ને પગ આગળના નરમ પીછો કાઢી લઇ બરોબર પાછાં ગરમ પાણીમાં ધોવા પછી બારીક કપડાંની થેલીમા ભરી તડકે સુકાય ને ઉપયોગમાં લેવા

વહેલ બોન્સ.

૧૭૦—વહેલ બોન્સની પટીઓ જે બદીઆનો વિગેરે સરખાં સખત માટે વપરાય છે તે મરડાઇ ગયલી સરખી કરવા થોડો વખત કુકરાં

પાણીમા બોળીને પછી સરખી જગ્યા પર મુકી સુકવવી એ પટીઓ દાતન કરતી વખતે કેટલાક જીભ સાફ કરવા માટે પણ વાપરે છે

છત્રી.

૧૭૧–છત્રી ભીનાયલી સુકવવા માટે ખુલ્લી કરી ઊંધી ટાંગવી, નીચે મુકયાથી સળીઆ ઉપર પાણી ઉતરી જલદી સુકાતી નથી તેમજ સળીઆ ભીનાયાથી કીટાઇ જશે.

કાદવના ડાઘ સુકાયા પછી બ્રશ વડે કાઢવા અથવા સાબુનુ ગરમ પાણી બનાવીને લુછવાથી સાફ થાય છે.

રેશમી છત્રી ઝાંખી પડેલી ચળકટી કરવા ગરમ પાણી પા શેર લઇ તેમા ખાંડ એક મોટો ચમચો પીગળાવી સ્પંજ (વાદલુ) બોળી સરખે હાથે ઉપરથી નીચે લગાડીને ટાંગી રાખી સુકાયા પછી બંધ કરવી. રેશમી છત્રી ટાઇટ વિંટાળી રાખવાથી સાંધાઓ આગળથી કડક થઇ જલદી ફાટી જશે અવારનવાર ઉઘાડયા કરવી.

સાદા રેશમી કપડાંની છત્રી એકુ વખત પાણીમા બીનવ્યાથી જલદી કોહી જશે નહિ

ચામડાંની છત્રી વળગી જતી અટકાવવા સહેજ ટરપીનટાઇનનો હાથ લગાડવો.

જુની છત્રી ઉપર નવુ કવર ચઢાવવું જુનુ કપડુ ઉખેડી તેમાની એક કળી એટલે એક સળીઆથી બીજા સળીઆ સુધીનો ટુકડો તેજ ઘાટનો કાપી કાઢી માપ સારૂ લેવો નવા કપડાની કીનારીની લંબાઇની સીધી બાજુએ નાકા પરથી સહેજ સીલાઇનુ રાખી ગોઠવી ને ટાંચણી ખોસવી, બીજો તેવો ટુકડો તેનીજ પાસે સામેની બાજુની કીનારી નજદીક મુકવો, એટલે એકના પહોળા ભાગની પાસે બીજાનો અણીવાળો ભાગ આવે તેવી રીતે સર્વે છત્રીમા જોઇએ તેટલા ટુકડાઓ ગોઠવી ને પછી કાપવા.

બધા સાંધાઓ ફાક મારી જોડી છત્રી ઉપર ઉંધુ કવર ગોઠવી બરોબર બેસતુ લાગવા પછી સંચામા સાંધાઓ સીવી ને સળીઆ સાથ વચમા તેમજ નાકે ટાંકવા, રંગીન છત્રીના ઉપલા મથાલાના સાંકડા ભાગ પરનાં સાંધાઓ મળેલા બરોબર નહિ દીશે તો તે પર તેમાનાજ કપડાનુ નાનુ ચકરડુ કાપી તેને દોરો ભરી ખેંચી ને ચુર લઇ ગોળ ફુલના ઘાટનુ બનાવી મથાલે ટાંકી દીધાથી બધુ ઢંકાઇ જઇ ગોભા આપશે કાળી સાદી મોટી છત્રીઓને તેવુ મુકાય નહિ માટે સાંધાઓ સંભાળથી સરખા જોડવા

કવર ચઢાવવા આગમચ છત્રીનુ ખાલી ખોખુ ઉઘાડી તેના દરેક સળીઆને છેડેથી સરખે તફાવતે ખેંચી ને દોરીના આંટા ગોળ ફરતા વિંટાળી તેનો અસલ આકાર બનાવ્યા પછી કપડુ સરખુ ગોઠવાઇને બેશે છે

પ્રકરણ ૨૨.

સોનું, રૂપું, મોતી તથા ઝવેરાતમાં વપરાતા કીમતી અને હલકા નંગો વિષે.

સોનું.

૧૭૨–સોનું ખરૂં હશે તો તેપર સુરોખારનો તેજાબ Nitric acid લગાડવાથી જેવું ને તેવુંજ રહેશે, કોઈબી ધાતુની ભેળવાળું હશે તો એસીડથી ભુરું કે લીલો ડાઘ તે પર પડી જશે.

કસોટીના પત્થર પર ઘસવાથી ખરા સોનાના ડાઘ ઉપલી એસીડ નાખ્યાથી નીકળતા નથી, ભેળેલાનો ડાઘ નીકળી ને તેમાં જેટલું ખરૂ હશે તેટલોજ ડાઘ રહે છે.

ચકમક સાથ ઘસવાથી તે પર ડાઘ પડે તેને ગંધકની દીવાસલી સળગાવી તેની ઉપર ધરવાથી ખરાનો ડાઘ રહે છે ખોટાનો ડાઘ નીકળી જશે

સોનું સાફ કરવું અરીઠાંનું અથવા સાબુનું પાણી કરી તેમાં દાગીના બોળી રાખવા પછી ધોવા, ઘણું મેલું થયલું હોય તો સહેજ વોશીંગ સોડા અથવા એમોનીઆ ઉપલાની સાથે ભેળવા પછી સોજા પાણી વડે ધોવું, જોઈએ તો એમા દાગીના મુકી ચુલ્હે ઉકાળવાથી પણ સાફ થશે, ગરમ પાણી એક પાઈંટમાં દસ ટીપા એમોનીઆ ભેળી પીંછી વડે જે દાગીના ચુલ્હે ઉકાળી નહિ શકાય તેવા સાફ કરવા.

નીમક ને લીંબુનો રસ પાણીમા નાખીને પણ સોનાના દાગીના સાફ થાય છે

સફેદ સાબુ ઝવેરાત ધોવા માટેનો આવે છે તેનું પાણીમા ફીણ કરી બ્રશ વડે ધોઈને સોજું પાણી છેલ્લે લેવું.

કોલોનવૉટર ને પાણી ભેળીને તેમાં બોળી રાખવાથી હીરા જડેલા દાગીના ચાલુ વપરાતા મેલા થયલા સોજા થશે

કેટલાક નંગો પાચુા, માણેક વિગેરે સાફ કરતી વખતે ચુલ્હે ઉકાળવા નહિ ઘણો તાપ લાગવાથી કોઈ વખત ફાટી જશે, તેમજ નીચેથી બંધ બાંધેલા દાગીનાઓ પણ પાણીમાં બોળીને સાફ કર્યાથી તેની ને ડાખની વચ્ચે પાણી ભરાઈ નીકળતું નથી જેથી ખરાબ ને ઝાખું દીસે છે માટે ફક્ત લુછીને સાફ કરવા.

સોનુ કાળુ થયલું પાણી દસ ઔંસ સોડા બાઈકાર્બ પાચ ઔંસ નીમક ને ચુનો Chlorinated lime અર્ધો ઔંસ સર્વે ભેળી ને રાખી તેમાથી બે ત્રણ ટીપા તે પર નાખીને બારીક કાગળે ઘસવાથી ચળકશે.

ધોએલા દાગીના સુકવવા માટે લાકડાના વહેરમા કોઇક મુકે છે, અથવા બારીક કપડાં વડે કે બ્લોટીંગ પેપરનો સોજો ટુકડો લઇ તેની બીકરી વાળી અણીવાળો ભાગ સર્વે ખાંચાઓમા ઘાલવાથી પાણી ચુશી લઇ સુકુ થઇ જશે.

ધોવા પછી પૉલીશ કરવી, શેમોઆ લેધર પર લાલ ભુકી નઇ ઘસીને લુછવુ.

સોનાનાં વજનનું ધોરન, એક કેરેટ Carat વજનમા ચાર ત્રાય ગ્રેન તોલેલુ થશે, દેશી રીતે તોલા પર મળે છે

સોના સાથ રૂપુ તથા ત્રાંબુ વધતા ઓછા પ્રમાણમાં હમેશા ભેળાય છે, એ મુજબ અઢાર કેરેટના સોનાના બનેલા દાગીનામાં ચોકખુ સોનુ સાડી ઓગનીસ ગ્રેન રૂપુ દોઢ ગ્રેન ને સોણુ ત્રાંબુ ત્રણ ગ્રેન ને સુમારે ભેળેલુ હોય. એ પ્રમાણે એનાથી વધુ તેમજ ઓછા કેરેટના સોનામા ઉપલી ધાતુઓ પણ વધતી ઓછી ભેળેલી આવે છે

ઘણુ હલકુ ચાર કેરેટનુ સોનુ ચાર ભાગ, બે ભાગ રૂપુ ને અઢાર ભાગ ત્રાંબુ ભેળવાથી બનશે, હવે એ પ્રમાણે ચારથી ચોવીસ કેરેટ યા વધુનાં બનેલા સોનાના દાગીનાઓના ચઢ ઉતર ભાવ ગણાશે

સોનુ ઝારવા ત્રણ ભાગ સોનુ, બે ભાગ રૂપુ, દોઢ ભાગ ત્રાંબુ ને અર્ધો ભાગ જસત ચુલ્હે મેળવી નરમ ઘેરા રંગનુ થાય ને તુટેલા દાગીના તેનાથી વળગાડવા હલકા ઉંચા દાગીનાના પ્રમાણમાં ઓછુ વધતુ સોનુ સાથે લેવાય છે

સોનુ પીગળાવા સુરાખારનો ને મીઠાનો તેજાબ ભેળાય છે, ભઠ્ઠીના સખત તાપમાં પણ પીગળશે

સોનું નકલ કીધેલું ત્રણ ભાગ ત્રાંબુ એક ભાગ રૂપુ ને બે ભાગ પ્લેટીના નામની ધાતુ ભેગીને બનાવેલુ કેટલીક વખત પારખી શકાતુ નથી

સોનેરી ગીલીટ કીધેલી ચીજો પાણી એક પાઇંટમા દસ બાર ટીપા એમોનીઆ ભેળી ધોઇ લુછીને શેમોઆ લેધરે પૉલીશ કરવી, અરીઠાના ફીણનુ અથવા સાબુનુ પાણી ગરમ કરી ધોવા વાપરવુ અથવા પૉટેશ, ટંકણખાર અથવા વોશીંગ સોડા કંઇ પણ એક ઔંસ લઇ એક પાઇંટ પાણીમા ભેળી લેવુ.

સરકો અથવા એલ Ale દારૂ લગાડવાથી પણ ઢોળ ચઢાવેલી ચીજો ચળકશે

સોનું કદી જુનુ થતુ નથી, કહેવત મુજબ સાગ, સીસમ ને સોનુ કદી ન થાય જુનુ

રેડીઅમ Radium એક જાતની ઘણી કીમતી ધાતુ કહેવાય છે તેનો રંગ ખુલ્લો પીળો હોય છે, એની ગરમી લગાડવાથી કેટલાંક દરદો પણ સારા થાય છે.

રૂપું.

૧૭૩-ખરૂં રૂપું નાઇત્રીક એસીડમા પીગળતુ નથી તેમજ તે એસીડના ડાઘ સોજા રૂપાંપર પડશે નહિ, હલકુ ભેળવાલુ તે એસીડ લાગવાથી લીલુ થાય છે

રૂપાની ચીજો બનાવવા માટે કેટલીક વખત તેમા બીજી ધાતુ પણ ભેળે છે.

રૂપું ઝાંખું પડેલું સાફ કરવા નીચલી કોઇબી રીત અજમાવવી કોલનવૅાટર, દારૂનો અર્ક, જીન દારૂ, સ્પીરીટ અથવા એમોનીઆ એમાની એકુ ચીજ સાથ ચાકની ભુકી ભેળી તેમાં ટરપીનટાઇનના એકુ બે ટીપા નાખી રૂપાં પર લગાડી સુકાય ને નરમ કપડા વડે નુછી શેમોઆ ચેધરે ઘસવાથી ચળકશે.

સાબુનાં પાણીમા ટ કણુખારની ભુકી થોડી ભેળી તેમા બોળવા પછી સોજા ગરમ પાણીએ ધોવાથી હમેશાં ચળકતુ રહે છે. અને ઘડી ઘડી પૅાલીશનો પાઉડર લગાડવો પડશે નહિ, જોઇએ તો ચુહલે ઉકાળવુ. ખળખળતા પાણીમા રોજ ધોવાથી પણ સોજુ રહેશે. પાણીમાં થોડીક આમલી અથવા તો નવસાગર નાખી તે રૂપાંની ચીજ ચુહલે ઉકાળવાથી સોજી થશે.

નાઇત્રીક એસીડમા બોળી કાઢયા પછી અરીઠાના પાણીએ ધોઇ નાખવુ

એલ્યુમીનમના વાસણમાં પાણી રેડી તેમા રૂપાંની ચીજો મુકી ચુહલે ઉકાળવાથી એ ધાતુમાંની મેળવણી રૂપુ સાફ કરે છે, અથવા ત્રાંબાના વાસણમા પાણી સાથ ઉકાળતી વખતે એલ્યુમીનમનો ટુકડો કે બીજુ નાનુ વાસણ સાથે મુકવુ.

કાળુ થયલું રૂપું પાણી સાથે ચાર છોલેલા પટેટા નાખી થોડુ કે નીમક ભેળી ચુહલે અર્ધો કલાક ઉકાળવા પછી તે રૂપાની ચીજ તેમા ડુબાડી દેવી, સોજી થયલી દીશે ને કાઢી સોજા પાણીએ ધોઇને નુછવી.

હાઇપો સલફેટ ઓફ સોડા Hyposulphate of Soda પાણીમાં પીગળાવી કાળા રૂપાં પર થોડીક મીનીટ લગાડીને પછી સાબુના પાણીએ ધોઇ નાખીને ચાકની ભુકી વડે સાફ કરવાથી નવાં માફક ચળકશે

સાંકળીઓ સાફ કરવા એમોનીઆના પાણીમા બોળી કાઢી ને તુરત દારૂનો અર્ક લગાડી ભુસામાં મુકી સુકવવી

દારૂનો અર્ક બે ભાગ પાણી એક ભાગ ને લવંડરનુ તેલ પા ભાગ ભેળી સ્પજ વડે લગાડવુ, અથવા જાડા ગરમ કપડાના કે શેમોઆ ચેધરના નાના ટુકડાને કેસ્ટીલ સોપનાં પાણી સાથ થોડીક ઝવેરાત સાફ કરવાની લાલ ભુકી ભેળી તેમાં કપડું બોળી તડકે સુકવી નુછવા વાપરવુ.

પૉલીશના બોલ બનાવવા ગુંદરના પાતલા પાણીમા બે ભાગ ત્રીપોલી પાઉડર ને ચાર ભાગ ચાક મેળવી કઠણુ ગોળા કરી સુકાય ને વાપરવા

નકસી કોતરેલી ચીજો કાળી થયલી પાણીમા સહેજ એમોનીઆ અથવા ફટકડી નાખી પીગળે ને તેમા બોળી બ્રશ વડે ઘસી સાફ થાય ને સોજા પાણીમા ધોઇ લુછી ને શેમોઆ લેધરે પૉલીશ કરવી સુકા ચાક અથવા પાઉડરે પણ સાફ થશે, નકસીમાથી કાઢવા બ્રશ વાપરવો સરકો જોઇએ તો ફટકડીને બદલે એમોનીઆમા બોળવો

એમોનીઆ બે ડ્રામ, ટરપીનટાઇન બે ઑસ, ચાક આઠ ઑસ, સ્પીરીટ ઓફ કેમ્ફર ચાર ડ્રામ, દારૂનો અર્ક એક ઑસ સર્વે ભેળી સ્પજ વડે લગાડવાથી સાફ થશે

ગેસના તુટેલા મેન્ટલની ભુકી, અથવા બીડીની રાખ પણ રૂપુ સાફ કરવા વપરાય છે

શાહીના ડાઘ કાઢવા બ્લીચીગ પાઉડર પાણી સાથ ભેળી લગાડી સાબુના પાણીએ ધોઇ નાખવુ ઓકઝેલીક એસીડના પાણીએ પણ નીકળશે

દવાના ડાઘ પર ગધકના તેજાબમા કપડુ બોળી ઘસવુ અથવા સ્પીરીટ ઓફ વાઇન લગાડી સાબુના પાણીએ ધોવાથી રૂપાના ચમચા ગ્લાસ વિગેરે સોજા થશે

ઇડાના ડાઘ પડે તો નીમક ઘસવાથી નીકળે છે

ફ્રુટના ડાઘ પર સ્પીરીટ ઓફ વાઇન લગાડી પાણીએ ધોવુ.

ચમચા કાંટા ચાલુ વપરાતા ને અવારનવાર ટંકણખારના પાણીમા ધોવા, અથવા સોડા ખારને કોલસાની ઘણી બારીક ભુકી સાથે ભેળી ઘસવાથી ચળકટા થશે, તેમજ ચાલુ વપરાતી રૂપાની ચીજો શેમોઆ લેધર અથવા નુતરાઉ ફ્લેનલ વડે લુછવી ચમચા કાટા ને બારીક કાગળમાં વીટાળીને મૂકતી વખતે એક એકની અદર સહેજ આટો છાટવાથી સોજા રહેશે ને વાપરતી વખતે ધોવાની અગત રહેતી નથી સહેજ સાલીડ તેલ લગાડવુ

સુકો આટો અથવા લાકડાની બારીક રાખ ને પાણી સાથ મેળવી થોડો વખત લગાડી રાખ્યા પછી ધોવુ એ રીતે જર્મન સીલ્વર તથા નીકલની ચીજો પણ સાફ થાય છે કાટ કાઢવા પેરેફીન સાથ પીળી ઇટની ભુકી ઘસવી

રૂપુ સાફ કરવાનો પેસ્ટ ટરપીનટાઇનમા લાલ ગેરૂની ભુકી, કાળી સીસાની ભુકી સરખા વજનની ભેળી ઘટ લગાડયા પછી સુકાય ને બ્રશ વડે ઘસી કપડાને સ્પીરીટ ઓફ વાઇનમા બોળીને જોરથી લુછવુ પ્લેટ પાઉડર વરઘટુ વપરાશની ચીજમા આપેલો છે.

રૂપાંની જાલીની પાકીટ Purse સાફ કરવા છાશના પાણીમા બોળીને આખી રાત રાખ્યા પછી ચુકા પાણીએ ધોઇ નાખવી.

રૂપાંના દાગીના રાખવાની જગ્યામાં કપુરનો ટુકડો મુકયાથી જલદી ઝાખુ થતું નથી.

સીકકા કાળા થયલા પાચ ઔંસ પાણીમા પા ઔંસ ગધકનો તેજાબ ભેળી તેમા પાચ મિનિટ બોળ્યા પછી સાબુના પાણીએ ધોઈ શેમોઆ લેધરે લુછયાથી નવા જેવા થશે

રૂપુ ખરભરૂં રવા જેવુ Frosted બનાવવું નાઇટ્રીક એસીડ ને પાણી બને સરખા વજનનુ ભેળી તેમા રૂપુ થોડી મિનિટ બોળી રાખી પછી ચોકખા પાણીમા ધોઇને ગરમ લાકડાના વહેરમા બોળી મુકી તદ્દન સુકાયા પછી કાઢી લઇ તે પરનો વેહર બ્રશ વડે સાફ કરી નાખવો, એ રીતે રૂપુ બરફ જેવુ થયલુ જણાશે.

રૂપાંને વળગાડવા અથવા ડાંખ (પડ) દેવા માટે ત્રાણુ, તથા જસત તોલા પાચ અને રૂપુ તોલો એક ભેળી ચુહલે પીગળાવી વાપરવુ, કલાઇ ને રૂપુ સરખા વજનનુ તાવીને લગાડવાથી પણ સધાશે.

રૂપાંની નકલ કરવા માટે કલાઇ ને ત્રાણુ ભેળે છે

ઓકસીદાઇઝડ Oxidised એટલે રૂપા પર લોખડનો ધોળ ચઢાવેલુ કાળા રગનુ આવે છે, તેને સાફ કરવા પાણીમા સોડા સલ્ફસ Soda Sulphus પીગળાવી તેમા કપડુ બોળી લુછવાથી તદ્દન નવુ જેવુ થશે અગર્થા ગરમ પાણીએ ધોઇને શેમોઆ લેધરે લુછવુ

ગધકનો તેજાબ એક ભાગ ને પાણી ચાલીસ ભાગને સુમારે ભેળી ચુહલે ઉકાળતી વખતે ઉપલી જાતની ચીજ અદર મુકવાથી સોજી થશે.

પ્લેટીનમ.

૧૭૪–પ્લેટીનમ Platinum ઘણી મોંઘી ધાતુ તરીકે ગણાય છે. ગમે એવી ગરમી કે તાપ લગાડવાથી લાલ થશે પણ જલદી તે પીગળતુ નથી રૂપાંને મળતુ આવે છે કસોટીના પત્થર પર ઘસી નાઇટ્રીક એસીડ તે પર નાખવાથી ડાઘ નીકળે નહિ તે સોજુ જાણવુ

પ્લેટીનમને સાધવા સોનુ વપરાય છે

પ્લેટીનમ સાફ કરવુ તેમા બાંધેલા દાગીના કાળાશ પડના થઇ જાય તો, એમોનીઆમા પાણી ભેળી તેમા નરમ કપડુ બોળી તે વડે લુછવાથી પાછા સોજા થશે

રૂપુ અથવા ઇલેકટ્રોપ્લેટની ચીજો લુછવા સારૂ જાડા કપડાને દુધ એક પાઇટમા એમોનીઆ એક ઔંસ પીગળાવી પાચ મીનીટ વેર તેમા કપડુ ભીનવી રાખી બહાર કાઢવા પછી તુરત ઠડા પાણીમા પાછુ બોળી કાઢીને તડકામા અથવા આતસ આગળ સુકાવી નાખી કોઇપણી ચીજો તેને લુછવાથી ચળકટી થશે.

મોતી અને તેનાં તોલ કોઠા, ચવનાં દાખલાઓ વિગેરેની સમજણ.

દરેક જાતનુ ઝવેરાત ચાલુ જોવાથી તે પારખવાની સમજ આવે છે.

૧૭૫–**મોતી Pearl** ખરાં પારખવાં દાતને લગાડી સહેજ ઘસવાથી ખરબચડુ લાગશે, અને વીંધવાંમાં પણ ઘણા કઠણ લાગે છે

ખોટાં મોતી દાતને લીસા લાગી તે પરથી સરી જાય છે તેમા કાચની બોકતાં નરમ હોવાથી તે અંદર પેવસ થઇ જશે.

મોતીનું તોલ ચવની ગણત્રીએ થાય છે, જેની સમજ આગલ આપી છે

સોળ ગોળીબંધ ને ચળકટી ચામડીના ગુલાબી રંગના મોતી સારા ગણાય છે, પીળા દાણા હલકા કહેવાય પણ કેટલીક વખત તેવા મોતી ચાલુ પહેરતા પરસેવો લાગવાથી લાંબે વખતે સફેદ થાય તેમજ મોતી અમથા બંધ હવા લાગ્યા વગર પડી રહેતા ઝાખા પડીને કોડી જેવા દીશે છે, માટે ચાલુ વાપરવાથી ચામડી પર ચળકાટ રહેશે

બસરઇ મોતીના દાણા વજનમા ભારી કહેવાય છે

કોઇક વખત મોતી ઊપરની ખરબચડી ચામડી કાઢવાથી નીચેનુ સોજુ પડ નીકળે છે, અને કોઇક વખત નીચેનુ ખરાબ પડ પણ નીકળી આવે તેનો ભરૂસો નહિ કાળા રંગના મોતી કોઇક વખત મળે છે ઘણા ઝીણા મોતીના દાણા (ખાખો) સોજો ગોળીબંધ પણ મોંઘો ગણાય છે, એને સીડ પર્લ Seed Pearl કહે છે

નવાં વીંધેલાં મોતીના ખરબચડા વેહેમા રેશમ પોવાથી કતરાઇ જાય તો કાહો જે કાચની લાઇનીંગ માટે વપરાય છે તે પાતલો વેહમા પોઇને થોડો વખત ઘસવાથી સફાઇ થશે

મોતી પોવા માટે પાતલી તારની સોય આવે છે જેને કાચા ઝીણા રેશમમા પોઇ મોતીની સેર તેમા ભરવા પછી વણેલા રેશમના છેડા સાથ પેલા કાચા રેશમનો છેડો મેળવી દઇ બધા મોતી તે પર સંભાળથી સેરવી લેવાની સહેલી રીત છે

સુજની મોતીની અણી પરથી બાંધેલી કીમતી ગણાય છે.

મોતી ધોવા છુટા પાડી ઝીણા કપડામા પોટલી બાંધી અરીઠા સાથે ખાંડ અથવા નીમક ભેળેલા પાણીમા બોળી હાથની હથેલી પર ઘસવા પછી બીજા સોજા પાણીએ ધોઇ પોટલી છોડીને સોજા કપડાએ લુછવા

ઘઉંનુ થુલુ થોડુ પાણી સાથ ચુલહે ઊકાળી ગાળી કાઢી તે પાણીમા મોતી ઘસીને ધોઇ સોજા પાણીએ પાછાં ધોવાથી મેલા તથા ડાઘ પડેલા સાફ થશે ગાયના દુધમા સાબુ ઊકાળી પીગળ્યા પછી તેમાં મોતી ઘસીને ધોઇ સોજા પાણીમાં ધોવા.

મોતી સફેદ કરવા માટે હાઈડ્રોજન પરઓકસાઈડ Hydrogen Peroxide નામની દવા લગાડે છે જેને બ્લીચ Bleaoh કીધેલા કહે છે એ રીતે સાફ કીધેલા મોતી લાંબે વખતે ઝાંખા પડી જાય છે.

મોતીનાં તોલનું કોષ્ટક કોઠા તથા ચવના દાખલાઓ.

૧૬ બદામ = ૧ દોકડો
૬૧ દોકડા = ૧ ટકો
૧૦૦ ,, = ૧ ચવ
૬૩ાા ટકાની ૧ રતી
૨૪ રતીનો ૧ ટાંક

દાખલા તરીકે ૧ મોતીનો દાણો વજનમા એક ટાંક (૨૪ રતી) થાય છે તેના ચવ ૩૩૦ થશે, ને જો તેજ વલનાં તેટલા મોટા ૩૩૦ દાણા વજનમા એક ટાંક થાય તો તેનો ચવ ૧ ગણાશે, એ પ્રમાણે ટાંકમા દાણા વધતા આવે તેમ ચવનુ વજન ઘટતુ જાય એ મુજબની મોતીની ચવની ગણત્રી થાય છે એજ પ્રમાણે ૨ દાણાના ૧૬૫ ચવ અને ૩ દાણાના ૧૧૦ ચવ ગણવા, ૪ દાણાના ચવ ૮૨ાા, ૫ દાણાના ૬૬ ચવ, ૬ દાણાના ચવ ૫૫, ૭ દાણા ૪૭ ચવ ૧૪ દોકડા. એ ગણત્રી પ્રમાંણે ૩૫૧ દાણાનું વજન ઘટી ને ૦ાા ચવ ને ૧૯ દોકડા થશે.

કોઠામાંથી ચવ કાઢવાની સમજણ, એમાં જે વજણ રતી, ચવ અને દોકડાનુ આપેલુ છે તે ફક્ટ એકજ દાણાનુ જાણવુ.

દરેક વલનો દાણો નાનો કે મોટો હોય તેનુ જુદુ વજણ કાઢવા માટે રતીના કાટા પર જુદા જુદા તોલી જોવા પછી તે દરેક દાણો જેટલા રતી થતો હોય તેટલા રતી માટે કોઠામાં જોવાથી તેનાં ચવ ને દોકડા મળી આવશે જે સર્વ એકજ દાણાનુ વજન ગણાશે

એજ મુજબ એક સરખી સાઈઝનાં ગમે એટલા દાણા સામટા રતીના કાટામાં તોલીને તેનાં તોલેલા વજણની રતી સાથ કોઠામાં સરખાવી જોવા પણ એમ નહિ સમજવુ કે તેજ સામટા દાણાનુ વજન થયુ. નાના મોટા વલના ભેળેલા દાણાનુ તોલ સામટુ કદાપી નહિ.

હવે ધારો કે તોલેલો એક મોતીનો દાણો અથવા અગીઆર તેનાજ વલના એક સરખા દાણા વજણમા પા રતી થયા કોઠામાં તે પા રતીના ૧૫ાા ચવ ને ૪ દોકડા આપ્યા છે જે પણ એકજ દાણાનુ વજન જાણવુ, આપણને હજુર ૧૧ દાણાના ચવ કાઢવા પડશે જે માટે પહેલો દાખલો જોવાથી સમજ પડશે.

એજ મુજબ કોઠામાં જોઈને બીજા ત્રણ દાખલાઓ ૭,૧૫,૩૯ દાણાઓનાં ચવ કાઢવા એક દાણાનાં વજણને સુમારે આગળ બતાવેલું છે.

કોઠો લાંબો હોવાથી હાલમાં ફક્ટ રતી ૦ા થી રતી ૬ સુધીનો આપ્યો છે, પણ તેવી તૈયાર કોઠાની ચોપડીઓ આવે છે જેમાં એથી વધુ ૫૦ રતી ઉપરનાં વજણના દાણાઓની કિંમત મળશે.

કોઠો.

દાણા એકનાં ચવ.

રતી	ચવ	દોકડા	રતી	ચવ	દોકડા	રતી	ચવ	દોકડા
૦।	૦	૩॥	૨≡	૨॥	૨૪	૪=	૯॥	૨૮॥
૦।-	૦	૫	૨।	૨॥।	૧૫	૪≡	૧૦	૪॥।
૦।=	૦	૮।	૨।-	૩	૬।	૪।	૧૦।	૯॥।
૦।≡	૦	૧૦॥।	૨।=	૩	૨૩	૪।-	૧૦॥	૧૫।
૦॥	૦	૧૪।	૨।≡	૩।	૧૫	૪।=	૧૦॥।	૨૧॥
૦॥-	૦	૧૮	૨॥	૩॥	૮	૪।≡	૧૧।	૩
૦॥=	૦	૨૨॥।	૨॥-	૩॥।	૧	૪॥	૧૧॥	૧૦
૦॥≡	૦।	૨	૨॥=	૩॥।	૧૯॥	૪॥-	૧૧॥।	૧૬॥।
૦॥।	૦।	૭।	૨॥≡	૪	૧૩॥।	૪॥=	૧૨।	૦॥
૦॥।-	૦।	૧૨॥	૨॥।	૪।	૮।	૪॥≡	૧૨॥	૮॥।
૦॥।=	૦।	૧૮॥।	૨॥।-	૪॥	૩॥	૪॥।	૧૨॥।	૧૭॥
૦॥।≡	૦॥	૦।	૨॥।=	૪॥	૨૩॥	૪॥।-	૧૩।	૧॥।
૧	૦॥	૭।	૨॥।≡	૪॥।	૧૯	×૪॥।=	૧૩॥	૧૧॥
૧-	૦॥	૧૪।	૩	૫	૧૫।	૪॥।≡	૧૩॥।	૨૧॥
૧=	૦॥	૨૨॥	૩-	૫।	૧૨॥	૫	૧૪।	૭।
૧≡	૦॥।	૫॥।	૩=	૫॥	૯॥	૫-	૧૪॥	૧૮
૧।	૦॥।	૧૪॥	૩≡	૫॥।	૭॥	૫=	૧૫	૪
૧।-	૦॥।	૨૩॥।	૩।	૬	૫	૫≡	૧૫।	૧૬
૧।=	૧	૮।	૩।-	૬।	૩॥	×૫।	૧૫॥।	૪
૧।≡	૧	૧૮।	૩।=	૬॥	૨॥	૫।-	૧૬	૧૬॥
૧॥	૧।	૪	૩।≡	૬॥।	૧॥।	૫।=	૧૬॥	૫
૧॥-	૧।	૧૪॥।	૩॥	૭	૧॥।	૫।≡	૧૬॥।	૧૮॥
૧॥=	૧॥	૧।	૩॥-	૭।	૨	૫॥	૧૭।	૮
૧॥≡	૧॥	૧૩	૩॥=	૭॥	૨॥।	૫॥-	૧૭॥	૨૨॥
૧॥।	૧॥।	૩।	૩॥≡	૭॥।	૪	૫॥=	૧૮	૧૨
૧॥।-	૧॥।	૧૩	૩॥।	૮	૫॥।	૫॥≡	૧૮॥	૬।
૧॥।=	૨	૧।	૩॥।-	૮।	૭॥।	૫॥।	૧૮॥।	૧૯
૧॥।≡	૨	૧૫	૩॥।=	૮॥	૧૦।	૫॥।-	૧૯	૧૦॥
૨	૨।	૪	૩॥।≡	૮॥।	૧૩॥	૫॥।=	૧૯॥।	૨
૨-	૨।	૧૮॥	૪	૯	૧૬॥	૫॥।≡	૨૦	૧૯
૨=	૨॥	૮॥	૪-	૯।	૨૦॥	૬	૨૦॥	૧૨॥
૨	૨૨૯।	૧૬॥।	૩૫	૭૦૧॥।	૭।	૪૮	૧૩૨૦	૦

ચવ કાઢવાના દાખલાઓ.

પહેલો દાખલો—

૧૭૬—એક દાણો જેનુ વજણ રતીના કાટા પર તોલવાથી રતી પા) થાય જે કોઠામા જોવાથી સમજ પડશે કે તેના ચવ ૧પાાા ને દોકડા ૪ આપેલા છે, એ એકજ દાણાનુ વજણ છે, હવે જો આપ ણને તેવા ૧૧ દાણાનુ સામટુ વજણ ચવમા કાઢવુ હોય જે પણ તોલવાથી રતી પા) થતા હોય તો નીચલી રીતે હીસાબ કરી ચવ કાઢવા પડશે

૧પાાા—૪ ને ૧૧ વડે ભાગી તેના વધેલા શેષને ૧૦૦ દોકડાએ ગુણીને તેમા ૦ાા ચવના (૭પ દોકડા) તથા બાકીના ૪ મળી ૭૯ દોકડા ઉમેરી પાછા ૧૧ એ ભાંજવા

```
૧૧)  ૧પાાા  ૪ (૧ ચવ. ×
      ૧૧
    ------
      ૪ાા    (૭પ દોકડા)
      ૧૦૦
    ------
      ૪૭પ
        ૪
    ------                ×
 ૧૧)  ૪૭૯  (૪૩ દોકડા = ૦ા ચવ (૨પ) ને ૧૮ાા દોકડા.
      ૪૪
    ------
       ૩૯
       ૩૩
    ------
        ૬
        ×
```

જવાબ—૧ા ચવ, ૧૮ાા દોકડા
૧૧ મોતીના દાણાનુ વજણ ગણાશે.

બીજો દાખલો—

૭ મોતીના દાણા તોલેલા વજનમાં રતી ૪ાાાઁ થયા જેનું કોઠામાં ચવ ૧૩ાા ને દોકડા ૧૧ાા વજણ એક દાણાને હીસાબે આપેલુ છે. હવે ૭ એકસરખા દાણાના ચવ કાઢવાનાં.

```
૭) ૧૩ાા  ૧૧ાા (૧
    ૭
  ------
    ૬ાા
   ૧૦૦
  ------
   ૬૦૦
    ૬૧
  ------
૭) ૬૬૧ાા (૯૪ = ૦ાાા ચવ ને ૧૯ાા દોકડા
   ૬૩
  ------
    ૩૧
    ૨૮
  ------
     ૩
```

જવાબ—૧ાાા ચવ ને ૧૯ાા દોકડા.
૭ મોતીના દાણાનુ વજણ

———

ત્રીજો દાખલો—

દાણો-૧ (યા વધુ મોતીના દાણા ધારો કે ૧૫) તોયેલા વજનમાં ૧૫ રતી થયા તો પણ એ વજન તો એકજ દાણાનું ગણાય માટે હવે ૧૫ રતીના ચવ ૧૨૮॥ ને ૧૫ દોકડા બીજી કોઠાની ચોપડીમાં આપેલુ છે. તે પરથી પેલા વધુ દાણાના ચવ નીકળશે. ૧૨૮॥-૧૫ ને ૧૫ વડે ભાગી ને તેના વધેલા શેષને ૧૦૦ દોકડાએ ગુણીને તેમા ૦॥ ચવના ૫૦ તથા બાકીના ૧૫ મળી ૬૫ દોકડા ઉમેરી પાછા ૧૫ થી ભાગી દેવા. એ ૧૫, રતીનુ વજન આએ કોઠામાં નથી આપેલું.

```
               ચવ
૧૫] ૧૨૮॥ ૧૫ [૮
     ૧૨૦
    -----
      ૮॥
     ૧૦૦
    -----
      ૮૫૦
       ૧૫
    -----
૧૫] ૮૬૫ [૫૭ દોકડા=૦॥ ચવને ૭॥ દોકડા.
     ૭૫
    -----
     ૧૧૫
     ૧૦૫
    -----
      ૧૦
    ચવ- દોકડા.
જવાબ:—૮॥   ૭॥
```

ચોટો દાખલો—

૧ દાણો (યા આમટા ૩૯ દાણા) વજનમા ૩૪ રતી થાય તેના બીજી ચોપડીમાના કોઠા મુજબ યવ ૬૬૨। અને ૪। દોકડા થશે માટે હવે ૩૯ દાણાના યવ શોધી કાઢવા પડશે. એ વજન પણ પાછલા કોઠામા નથી.

```
      યવ દોકડા
૩૯] ૬૬૨। ૪। [૧૬ – યવ
     ૩૯
    ———
     ૨૭૨।
     ૨૩૪
    ———
      ૩૮।
     ×૧૦૦
    ———
      ૩૮૨૫
         ૪।
    ———
૩૯] ૩૮૨૯।-[૯૮ દોકડા = ૦॥। યવને ૨૩ દોકડા.
     ૩૫૧
    ———
      ૩૧૯।
      ૩૧૨
    ———
         ૭।
       યવ દોકડા
જવાબ —૧૬॥। ૨૩
```

ઝવેરાતમાં વપરાતા કીમતી પત્થરો.

૧૭૭–હીરા Diamond તેમજ બીજા કીમતી ઝવેરાતના પત્થરો રતી તેમજ કેરેટ Carat ના તોલ પ્રમાણે મળે છે.

દેશી તોલ રતી વજનમાં ઇગ્રેજી કેરેટ કરતા સુમારે એક આના ભાર ઓછો ગણાય છે, એટલે એક કેરેટ હીરો વજનમાં સુમારે એક રતી એક આનો થશે. સર્વના તોલ માપ આગલ આપેલાં કોષ્ટકમાં જોવાથી સમજ પડશે.

હીરા ખરા ખોટા પારખવા, ખરાને આખ આગલ ધરવાથી આરપાર જોવાઇ શકાતુ નથી, ખોટામાથી સામી બાજુનુ દિશે છે, તેજ મુજબ હીરાની પછવાડે આગલી મુકી તેને હીરા જોવાના કાચ વડે જોવાથી ચોખો માલમ પડે તે ખરો જાણવો, ખોટાને એ રીતે જોવાથી તેમાની રજકણો દિશી આવે છે

એક કાગળ પર સુખડપેન વડે મીડુ પાડવુ અથવા ટાચણી ભોકી કાણુ પાડી તે પર હીરા વડે જોવાથી ખરો હશે તો એક મીડુ દિસે છે અને ખોટામાથી ઘણા મીડા જણાશે

પાણીમા નાખતા ખરા હીરા ઝાખા પડતા નથી, ખોટા ઝાખા લાગશે તેમજ ખરો હીરો કાચ કાપે છે અને ખોટા વડે કપાશે નહિ, એને કાચ પર ઘસીને પછી દાબવાથી ખરો હીરો ચોટી જાય છે.

હીરા સાફ કરવા, કોઇબી સ્પીરીટમા કપડુ ભીનવી લુછવા અથવા કોલોનવૉટરને પાણી સાથ ભેળી તેમા બોળી રાખવાથી હીરા જડેલુ ઝવેરાત મેળુ હશે તો સાફ થશે, બીજી રીતો માટે સોનામા જુવો

હીરામાની ખામીઓ કાળી છાટ, છીરમ, ઘસા વિગેરે કાચ Magnifying glass વડે બરોબર દિશે છે. કેટલીક વખત સાધારણ આખે પણ માલમ પડે છે, તેવી કોઇબી જાતની એકુ ખામી મોટા હીરાને છેક મથાળે અથવા કીનારી પર હોય તો કપાવી કે ઘસાવીને કાઢવાથી જો કે હીરો વજનમા કમતી થશે પણ ચોખો થવાથી તેની કીમત વધે છે, ઘણી ખામીઓ એ રીતે નીકળી શકતી નથી

હીરાને કોઇબી ધાતુમાં બેસાડવા. સ્પીરીટ ઓફ વાઇનમાં આઇસીગ્લાસ ગુંદર ગમ મેસ્ટીક, ગમ એમોનીએક અને સહેજ સરકો ભેળી ચુલ્હે પીગળાવી વાપરવું.

રૂમી મસતકી એક જાતના ગુદર જેવા નાના ટુકડા આવે છે તેને બનાવેલા દાગીનાના ખોલામા મુકી સોનુ અથવા રૂપુ જેમાં નગો વળગાડવા હોય તેને બત્તી કે આતસ પર ધરવાથી તેમાંની રૂમી મસતકી ગરમીએ તવાય કે તુરત તે ખાચામા નગ દાબીને ધરવાથી સાથે વળગી જશે.

વિલંદી Rose Diamond એ હલકી જાતના હીરા કહેવાય છે જેને ઉપલી બાજુ પર કાપીને પહેલ પાડેલા હોય ને તળીઆંમાંથી સપાટ દિશે છે. પોખરાજ પણ પીળા રંગનુ આવે છે.

૧૭૮-પાચ્યું Emerald લીલા રંગના જેમાં સહેજ બ્લુ પત લાગે તે ઘણું કીમતી ગણાય, ખુલ્લા રંગનાને તેમાં જાળા અથવા ઘસા જીગ્મ દીસે તે હલકા જાણવા, હીરામાં લખવા મુજબ સાફ કરવા

૧૭૯-માણેક Ruby લાલ ને નીતર્યું કીમતી કહેવાય, હલકા સફેદ ડાઘ તથા ગદલા રંગનાં હોય છે, સોનુ ઘેરા રંગનુ માણેક પાણીમાં નાખતાં તેનો રંગ પણ કેટલીક વખત લાલ દિસે છે.

બનાવટી માણેક ખરાં માણેકને ઘણી ગરમીથી તાવી પાછા મોટા નાના ઘાટના વિલાયતમા બને છે, જે જોવામા તદ્દન ચોખા ને ખામી વગરના દીસે પણ કીમતમા ઓછા ગણાય, તે દાગીનામાં પણ વપરાય છે માણેક, પાચ્યું નાજુક જાતના હોવાથી જમીન પર પડતા ભાગે અથવા તરેલ પડી જાય માટે સભાળ રાખવી.

૧૮૦-પીરોજા Turquoise લીલાસ પરના બ્લુ રંગના પત્થર ઝવેરાતમા વપરાય છે. ઘણું પાણી લાગવાથી ખરાબ થશે સાફ કરવા કપડુ સ્પીરીટ અથવા દારૂના અર્કમા ભીનવી ને નુછવુ રંગ ઝાંખો પડી ગયથો કેટલીક વખત પાણીમા સોડા બાઇકાર્બ થોડો પીગળાવી તે વડે નુછવાથી સોભે થાય છે.

ઓપાલ Opal સારા આસમાની અથવા લીલાસ પરના રંગના ચળકતાં સોજા કહેવાય, એ રંગ બદલે છે. તેમજ ગરમી આતસ નજદીક લઇ ગયાથી કોઇક ફાટી જઇ જડેલુ નગ નીકળી પડશે સાફ કરવા વ્હિસ્કી દારૂમાં કપડુ બોળી વાપરવુ

શની Sapphire ઘેરા બ્લુ રંગનો પત્થર કેટલાકો ઝવેરાતમા ઝાઝો વાપરતા નથી. મુન સ્ટોન, એકવામરીન લસણીઆ Cat's eye વિગેરે ઝવેરાતમા વપરાય છે.

એમેઠીસ્ટ, યાકુટ Amethyste જાબુડા ખુલ્લા તેમજ ઘેરા રંગના નીતર્યા ચળકટા હોય છે તેની ઉપર સુરજના કીરણ જો બરોબર સીધા લાગે તો ગરમી ખેચી લઇ ફાટી જાય એમ કહે છે.

ઉપલી ઘણીક જાતના કીમતી પત્થરો બનાવતી પણ આવે છે. મોતી, હીરા, પાચ્યા, માણેક, પીરોજા, એમેઠીસ્ટ વિગેરે, તે ઓળખતા જાણવુ જોઇએ ખરા નગો જમીનની ખાણોમાથી મળે છે

બીજી જાતના સોજા પથરા.

૧૮૧-પરવાળાં Coral લાલ સફેદ તેમજ ગુલાબી રંગના આવે છે, એની લાંબી દાડીઓ બી મળે છે, પડી રહેતા રંગ ઝાંખો પડે તો સહેજ ઓલીવ ઓઇલ લગાડી ઘસડીને નુછવાથી લાલ રંગ સોભે થઇ ચળકશે.

ગરમ પાણીમા થોડો ટંકણખાર અથવા સાબુ પીગળાવીને તેમા પરવાળા ધોઇ તુરત નુછી નાખવા

ખરાં ખોટાં પારખવા સળગાવી જોતા ખોટા બળી જશે.

ખરાં દરીઆમાંથી મળે છે અને કદી બળતા નથી.

બનાવટી ખોટાં પરવાલાં એક ભાગ સીંદુર ને ચાર ભાગ રાજમ મેળવ્યાથી બનશે, તેમજ પત્થર પર લાલ રંગ ચઢાવેલા આવે છે.

લાખને તાવીને તેના ગોળ તથા લંબાચા પરવાલાંને મળતા દાણા પણ બને છે, લાખની લાકડીના નાના ટુકડા કરી એક લોખંડનો સુઇઓ ગરમ કરી તે ટુકડાની અધવચમા ખોસ્યાથી કાણું પડે ને તે સુઇઆ સાથ ઊંચકી સ્પીરીટના ચુલ્હા પર સહેજ તાપ લગાડી નરમ થાય ને દાબી ગમે એવો ઘાટ બનાવી ને કપડા વડે ઘસી નુછયાથી ચળકાટ આવે કે સુઇઆનો બીજો છેડો પાછો ગરમ કીધાથી દાણાવાલી બાજુ પણ ગરમ થશે ને તેમાથી દાણો સરખો નીકળી આવશે

ઓનીક્સ Onyx નામનો કાળો પત્થર પણ ઝવેરાત સાથ વપરાય છે.

જેડ Jade એક જાતનો ચીનાઇ પત્થર દરીઆ તેમજ નદીમાથી મળે છે એનો રંગ લીલો તથા સફેદ હોય છે.

જેટ Jet કાળા રંગનો અફ્રીકને મળતો પત્થર ઓલીવ ઓઇલ લગાડવુ, નકસીવાલી જેટની ચીજમા પાણીનો જુકો ફ્લેનલના ટુકડા વડે ઘસવાથી સોજી થશે

લેપીસ લેઝુલી Lapis Lazuli નામનો પત્થર પણ કીમતી ગણાય છે, તેમા જુદી જુદી જાતની રસાયણી જેવી કે સોડીઅમ, એલ્યુ-મીનમ ને કેલશીઅમની ભેળ હોય છે એનો રંગ આસમાની બ્લુ આવે છે.

કેરબા Amber ઝાડના રસમાંથી નાના મોટા ઘાટના પીળા રંગના દાણા બને છે સોજા પારખવા ઘસવાથી સારો સહોરમ આવશે, કાગળ યા દોરો કે બાલ મુકી તે પર ઘસેલો કેરબો અતરંગ પકડવાથી તેની ગરમીએ ઊપલી કોઇબી ચીજ પોતીકી મેળે તે પર ઊંચકાઈ આવશે.

હલકા કેરબા ગદલા તેમજ ખુલ્લા પીળા રંગના હોય, સોજા ઝવેરાત જોવાના કાચમાંથી નીતર્યા દીશે છે.

ઓલીવ ઓઇલમા ફ્લેનલનુ કપડુ બોળી ઘસવા પછી નુછ-વાથી કેરબા ચળકશે.

ભાગેલા વળગાડવા માટે પાછલ આપેલુ છે

પ્રકરણ ૨૩.

પરચુરણ બાબતો અને તેની સમજણ.

૧૮૨—ચોક પુરવાનો ચુનો હુવાયલો તડકે અથવા ચુલ્હા આગલ મુકવાથી સોજો થશે; જો ખરાબ વાસ તથા ચીકાશ વિગેરે ચુસી લે છે.

કળી ચુનો Quick lime પણ એ રીતે કોહળી જગ્યામા છાંટવાથી સરદી વાસ વિગેરે દુર કરશે, દાબડા તથા થેલીમા થોડાક ગાંગડા નાખેલા છુટા પડી ભુકો થઇ જશે

સીમેંન્ટ ભીનાસવાલી જગ્યામા રાખવાથી હવાઇ જાય છે, પાણીમા થોડુક નાખવાથી સોજુ હશે તો નીચે ઠરી જશે, હલકુ ઉપર તર્યા કરે છે ઘટ પાણીમા ભીનવ્યાથી મજબુત થશે.

૧૮૩-રંગની ખરડેલી પીછી સાફ કરવા ટરપીનટાઇન અથવા કેરોસીન તેલમા બોળવાથી રંગ નીકળી જાય ને સોડા ખારના પાણીમાં ધોવી, સુકાયા પછી બેલતેલ ને ટરપીનટાઇન સરખા વજનનુ ભેળી લગાડી રાખવાથી નરમ રહે છે, નવી પીછી વાપરવા આગમચ પાણીમા બોળી સુકાય ને વાપરવી

૧૮૪-રાજમને સ્પીરીટમા નાખવાથી પીગળી જાય છે પણ તેમા પાણી રેડયુ હોય તો રાજમ છુટી પડી નીચે ઠરી જશે

કપુરને છરી વડે ઓખવ્યાથી ભુકી થશે દારૂના અર્કના થોડા ટીપા નાખી ઘુટવાથી પણ બારીક ભુકો થશે.

શુગર ઑફ લેડ Sugar of lead ની ભુકી સાથ ફટકડીની ભુકી ભેળી લાકડીએ મેળવ્યાથી કઠણ ભુકો રહેશે પણ જો તે બધે ને સાથે છુદયુ હોય તો પાણી જેવુ પાતળુ થાય છે.

૧૮૫-એક ગ્લાસમા છુટી રહે તેવી ત્રણ પ્રવાહી ચીજો. નળીઆમા ઘટ સીરપ થોડુ રેડી ને પર દૂધ અને છેલ્લે પૉર્ટ વાઇન ત્રણે સરખા વજનનુ લેવુ.

૧૮૬-વરસાદ કેટલો દુર પડે તે ગણવાની રીત. વીજળીનો ચમકારો દીઠવા પછી વાદલનો ગગડાટ કેટલી સેકંડે થાય તેટલી સેકંડને ૧૧૪૨ એ ગુણવા, તેનો જવાબ આવે તેટલી ફીટને અંતરે વરસાદ પડતો જાણવો.

૧૮૭-આતશ પર બળે નહિ તેવું કાગળ તથા દોરો. લોખંડના સળીઆ પર કાગળને સરખુ વળગાડી ને આતસ પર ધરવાથી કાગળ તુરત બળશે નહિ, તેમજ પત્થર પર સનનો દોરો વિંટાળી છેડો અંદર ખોશી દઇ બત્તી પર ધરવાથી તે તુરત બળતો નથી કારણ કે નીચલો પત્થર તેમજ લોખંડ તાપ પહેલા ખેંચી તે ચીજોને બળવા દેશે નહિ કાગળ અથવા કપડાને સ્પીરીટ કે બ્રેન્ડીમા બોળી કાઢી બત્તી આગળ ધરવાથી સ્પીરીટ પહેલી સળગી ઉઠી બળી જાય ને બળતુ તુરત બુજવ્યાથી કાગળ કે કપડુ તદ્દન સોજુ રહેલુ માલમ પડશે

૧૮૮-હાથ પાણીમાં બોળી ભીનાયા વગર કાઢી બતાવવા તે પાણી સાથ લાઇકર સોડીઅમ ભેળેલુ હશે તો હાથ કોરડોજ રહે છે.

૧૮૯-દરીઆની કોડી સાફ કરવા પાણીમા વોશીંગ સોડા અથવા સાબુ નાખી ચુલ્હે ઉકાળ્યાથી રેતી કચરો નીકળે ને સોજ

ફુકા પાણીમા ધોઇ તડકે અથવા તાપ આગળ સુકવવી પૅાલીશ કરવા એમરી પાઉડર લેવો.

૧૯૦–દોરી દોરડાં ટકાઉ બનાવવા એરંડીઉ બે ભાગ ને બેલ તેલ એક ભાગ ભેળીને પચાવવુ હીરાકસીના પાણીમા બોળવાથી જતુઓ ખાતા નથી, કાઠાની દોરી પાણીમા ભીનવ્યાથી નરમ ને મજબુત થશે જમીન પર નાખવાના કાઠાની ગોદડીને મેળવણી લગાડવી.

૧૯૧–પાનાં રમવાના મેલા થયલા ફ્લેનલના ટુકડા પર સહેજ માખણ લગાડી આટો તે પર છાટીને ઘસવા પછી સોજી ફ્લેનલે લુછી નાખવા, કીનારી પણ ફેરતી થોડી કાપી નાખવાથી પાનાં સોજા દીસે છે હવાઇ જઇ ચીટકી ગયલા તડકે મુકવાથી છુટાં પડશે અથવા તેની ઉપર અબરકનો ટુકડો ઘસવો, કપુરનુ પાણી લગાડવાથી પણ મેલ નીકળે છે.

૧૯૨–બોલ સફેદ કપડાંના ટેનીસ રમવાના મેલા થયલા ને ફ્રેચ ચોકમા થોડા દીવસ દાબી રાખવાથા સાફ થઈ જાય છે.

૧૯૩–ઘડીઆલમાં તેલ નાખવા ઓલીવ ઓઇલમાં સીસાનો ટુકડો નાખી શીશીને તડકે થોડા દિવસ રાખવાથી નીચે સુતર માફક તાર જણાય ને તેલ જાડાં કપડાં વડે ગાળીને તેમાંના થોડા ટીપા ઘડીઆલમા મુકવુ કેરોસીન અથવા પેરેફીનમા કપડુ બોળી ઘડીઆલના તળીઆમા મુકી રાખવાથી ધુલ કચરો ચક્કરોમાથી પોતીકી મેળે નીકળી જઇ ઘડીઆલ સારી રીતે ચાલશે કાટા કીટાયલા પર કાળુ વારનીશ Asphultum Varnish લગાડવાથી નવા દિસશે

૧૯૪–પક્ષી મારેલાંને આખાં સ્ટફ Stuff કરવા માટે તેના આતરડા વિગેરે કાઢી અંદરથી સાફ કરી ગંધક એક ઔંસ ફટકડી અર્ધો ઔંસ સાદો કપુર તથા રસકપુર દરેક એક ઔંસ સર્વની બારીક ભુકી કરી ભેળીને પક્ષીનુ પેટ ભરી નાખવું

૧૯૫–ખુંડતી વખતે અવાજ ધપકારો કમી કરવો, જમીન ઉપર કાઠાની ગોદડી અથવા ન્યુસપેપરનુ જાડુ પડ મુકીને તેપર ખુંડવાની ચીજ મુકવી, બાકપર બેસીને ખુડવુ હોય તો તેના પગની નીચે રબરના નાના ટુકડા મુકવાથી અવાજ ઓછો આવશે. સંચાપર સીવતી વખતે પણ એ મુજબ કંઇબી મુકવુ.

૧૯૬–કામ કરતી વખતે લાબો વખત ઉભુ રહેતા પગ દુખે તો જમીન પર કપડાંનો કુચો અથવા નરમ તકીઓ મુકી તેપર ઉભુ રહેવું.

કપડા ખરાબ થતા બચાવવા કમરે ફરતુ ન્યુસપેપર, જુનું કપડુ યા ચામડુ બાંધવુ. હાથ પગ મેલા થતા બચાવવા તથા સાફ કરવાની રીતો વૈદકમા ચામડીની સફાઇમાથી મળશે.

૧૯૭–ચુલા ઉપરથી ગરમ ઉતારતી વખતે હાથ દાઝે નહિ માટે કપડાની થેલીઓ બનાવી તેને માપના ન્યુસપેપરના ટુકડા

ફાટી જાડુ પડ થેલીમાં મુકી વાપરવી. ન્યુસપેપર ખરાબ થાય ને થેલી ધોઇ નવા કાગળો મુકવાં, એ રીતે જુના કપડાનો બચાવ થશે ફાટેલા કીડના ગ્લવ્સ પણ એમા ઉપેયોગી થઇ પડશે.

૧૯૮–બપોરીઆ બનાવવાની મેળવણી ગંધકની ભુકી પાસેર, હડતાલ નવટાંક ને સુરોખાર સેર એક સર્વેની ભુકી બનાવીને માટીનાં કોડીઆમાં ભેળી નાખીને સળગાવવાથી આતશ માફક સળગી ઉઠશે. હડતાલને બદલે ગામઠી કોલસો દારૂગોળા માટે લે છે.

૧૯૯–વાસણ લાકડાં પર ચીટકી જાય તેમ કરવુ, ચુલ્હાની નજદીકમાં એક લાકડાનુ ઇસતાન મુકી તેને પાણી વડે ભીનવવુ, એક સપાટ તળીઆનાં વાસણમાં થોડુ આઇસ નાખી સાથે થોડું નીમક ભેગી પેલાં ઇસતાન પર મુકી બરોબર દાબીને ધરી રાખી લાકડી વડે આઇસ પીગળે ત્યા સુધી ફેરવ્યા કરવુ, થોડા વખતમા વાસણ તેની સાથ ચીટકી જશે

૨૦૦–એક જાતનો પદાર્થ બનાવવાની રીત. મેગનસ સલફ્સ Magnus sulphus મીઠુ પાણીમાં પીગળે તેટલુ નાખી ઘણુ ઘટ થાય ને વધુ તેમાં પીગળી નહિ શકે, ને તેજ મુજબ વોશીંગ સોડાને પણ પાણી સાથ મેળવી ઘટ બનાવી બધેને સાથે ભેળી નાખવાથી તે નક્કર પદાર્થ બનશે

૨૦૧–બાટલીમાં ચળકટી ચીજો દેખાડવી ફુકાં પાણીમા વોશીંગ સોડા અને સોડા સલફ્સ Soda sulphus બંધે સરખા વજનનુ થોડુ ભેળી નાખીને ખુબ ચપટ મારી દેવાથી થોડા વખતમા તેવી ચળકટી ચીજો તેમા માલમ પડે છે

૨૦૨–લીંબુ પોતીકી મેળે ગબડે તેમ કરવું, તેમા નાનુ કાણુ પાડી થોડો પારો ભરી મીણુ લગાડી કાણુ બધ કરી સહેજ ગરમ કરવાથી લીબુ ચાલવા માડશે

૨૦૩–ફુકો રબરનો ઊપસાવવો ફુક જોરમાં મોઢા વડે મારવાથી તેમા હવા ભરાશે, અથવા એક ચમચા જેટલી ઇથર Ether નામની દવા રેડી મોઢુ તાઇટ બાધીને ગરમ પાણી તે પર રેડવાથી ઇથર ખીલીને ફુકો ઊપસાઇ જશે

ફુટબોલ રમવાનામાં હુવા ભરવા મોટરનો હવા ભરવાનો પમ્પ વાપરવો

૨૦૪–હવામાં ફેરફાર પારખવો દારૂનો અર્ક અર્ધા ઔંસ જેટલો નાનાં ગ્લાસમા રેડી થોડીક ફટકડીની ભુકી તેમાં નાખી રાખવી, અર્ક ચોકખો રહે તો હવા સુકી ને સારી જાણવી, પણ જો હવામા ભીનાસ ને સરદી કે વરસાદ જેવુ હશે તો તેમાની ફટકડી વચમાંથી વાદલીની માફક ઊપર ચઢવા માંડશે.

૨૦૫–તેલીફોન જ્યાં ચાલુ ઘણા લોકોનાં વપરાસમા આવતુ હોય તેમા વાત કરવા આગમચ મોઢા આગળ લેવાનો ભાગ હમેશાં

કપડા વડે લુછ્યા પછી વાપરવું અથવા કાર્બોલીક એસીડનું નરમ પાણી બનાવી તે વડે લુછવાથી પ્રેગની જાતના દરદવાળુ કે સીક માણસ વાત કરી ગયલું હશે તેના જમ્સ બીજાનું મોહુ તેની નજદીક જવાથી ઊડવાનો સંભવ રહેશે નહિ તેમજ કાન વડે સમજવાનું ભુંગળુ પણ કોઈ તેવાના કાનને લગાડેલુ હશે તો બીજાને ખરાબ રોગ લાગે નહિ તેની સંભાળ માટે લુછીને વાપરવુ, એવી રીતે કોઇકને ટેલીફોનથી પણ કોઇ રોગ ઊડવાનો જોખમ રહે છે.

૨૦૬–લાંબી લાઇન સરખી દોરવી દોરીનો જોઇએ એટલો લાંબો ટુકડો લઇ તેને લાલ રંગની ભુકી અથવા ચાક લગાડી ભીત કે લાકડુ જ્યાંથી લાઇન પાડવી હોય ત્યાં બંને છેડા પરથી સહેજ તાણીને અડકાવી ધરી વચમાંથી દોરીને જરા બીજા હાથે ખેંચી તુરત છોડી દીધાથી તે પર લગાડેલા રંગની સીધી લાઇન પડી જશે.

૨૦૭–બહાર ગામ લઇ જવાનો સામાન પેટીઓ બીછાણા વિગરે ટ્રેન અથવા આગબોટમાં બીજા સામાનની સાથે ભેળાયા વગર ઓળખી કાઢવા માટે કોઇપણ રંગની દોરી આવે તેવી દોરીનો ટુકડો હાથાઓ પર દરેક દાગીણાને બાંધવાથી વગર હીલે મળી આવશે. કપડા પણ બહાર ગામ લઇ જવા માટેની એક યાદી વિગતે લખી રાખેલી હશે તો તેમાંથી જોઇને દરેક ઉપયોગી ચીજો મુકવાની મહેનત પડતી નથી.

૨૦૮–ચાક રંગનો ધ્યાની પાડવા કે લખવા માટે દરજીઓ વાપરે છે તે બનાવવા પાઇપ ક્લેની ભુકી પાણીમાં મેળવી લાલ અથવા બ્લુ રંગની ભુકી ભેળી સપાટ પત્થર પર સહેજ તેલ લગાડી થાપી ને સુકાય કે ટુકડા કરી વાપરવા

પ્રકરણ ૨૪.

બગીચો ઝાડપાંન, ખાતર, બી તથા ઝાડપરનાં નાશકારક જંતુઓ વિગેરે.

૨૦૯–બગીચો મોટો યા નાનો તેના પ્રમાણ મુજબ ફુલ તથા ફળનાં અને શોભાના ઝાડો રોપવાથી વીસ્તારી બહુ સારું દિસે છે.

લોન લીલું ઘાસનું ખાલી જગ્યા પર બનાવ્યાથી આંખને ટાડક આપશે. ઘાસ મોટુ થયલું કાપ્યા પછી તે પણ બીજી ગમ રોપ વાથી ઉગે છે, તેમજ બીનાં બી એક ઈંચ લગભગ એક સવાઈરસ વાર જમીનમાં પુરી રહેશે.

ફુલો દરેક મોસમનાં બી લઇ નાના બાક્સો અથવા ટોપલી-ઓમાં રોપી તેના નાના છોડ ઉગ્યા પછી દરેકને છુટા કાઢી બીજાં કુંડાં બારકેટ અથવા જુદા જુદા ઘાટના ક્યારા બનાવી તેમા રોપવાથી રંગબેરંગી ફુલો શોભા આપે છે.

બાજી તરેહવાર જાતની બાગની કીનારી પર રોપી તેની સાથ દરીઆમાંની શીપ કોરા વિગેરે લઇને તરાહ કાઢેલી પણ સારી દિશે છે, સફેદ રેતી પણ બાગની પગથીઓપર કેટલાક શોભા માટે પાથરે છે.

ઝાડની બુંદીઓ કેટલાકને કાપવાથી તેમજ કલમ બાંધવાથી થાય છે. મોગરા ચ બેલી, ગુલાબ વિગેરેની જાડી ડાળીઓને વરસાદના દિવસમાં લખવાની કલમની માફક આડકત્રી કાપીને જમીન અથવા કુંડામાં ખોસવાથી તેનાં મુળ ફુટશે; કલમ બાંધેલી પર બે ત્રણ જાતના ગુલાબો સાથે ઉગાડી શકાય.

ગુલાબ પણ ઘણા રંગોના આવે છે, એમાં ખુશબોવાળા તેમજ જ મળી જાતના થાય છે, ઝાડો વરસાદ આગમચ ઉપરથી કાપી કાઢયા હોય તો પાછાં સારી રીતે ઉગશે.

ગુલાબનાં ફુલની કળી ખીલવા વગર સુકાઇ જતી હોય તો કાપી કાઢી કલમનાં ઘાટનો છેડો કરવાથી પાછી તેપર બીજી સોજી કળીઓ ફુટે છે. ગુલાબની પાદડીઓ ખુશબો માટે એકઠી કરવા ઝાંકળથી ભીનાયલી સુકાયા પછી તોડીને કાગળ પર પાથરી ઘરમાં થોડા દિવસ રાખી સુકી થાય ને વાપરવી નાના ચીનાઇ ગુલાબ ઉગ્યા પછી તેની ડાળીઓ કાપી નાખવી.

કમોસમે ફુલ ઉગાડવાં કળીઓ આવે તે કાપી કાઢવા પછી બીજી નીકળવા માંડે છે અથવા તે ઝાડનાં થડને ફરતો કાટલાનો દોરો વિંટાળવાથી તેનો રસ જલદી નહિ ચઢવાથી મોસમ જવા બાદ ફુલ ઉગે છે.

મોગરા ચ બેલીનાં ઝાડો પણ ફુલ આવવાની ગરમીની મોસમ આગમચ ઉપરથી કાપી કાઢવાથી નવા પાંદડા ફુટવા સાથ ફુલની કળીઓ નીકળશે.

એક ડાળી પર સામટી ત્રણ ચાર કળીઓ નીકળેલીમાથી એકુ બે તોડી કાઢવી, જેથી બાકી રહેલી ખીલવાથી મોટુ ફુલ થશે.

ફળ અથવા ફુલનાં ઝાડ કરમાઇ જાય તો એમોનીઆ ને સુરોખાર પાણીમા ભેળી ચાર પાચ દિવસ વેર તે પર છાટવાથી પાછા ઉભાં થશે

શીશને ઝાડની ડાળી સાથ વીટાળી તેમા નાનાં ફુલના રોપ મુકવાથી તેની સીઝન પર ફુલો ખીલી નીકળવાથી શોભા આપશે એને ઓરકીડ્સ Orohids કહે છે

મીમોસા Mimosa નામનું ઝાડ જેને શરમાઉ ઝાડ કહે છે એને હાથ લગાડવાથી પાદડાં બંધ થઇ જાય છે, થોડે વખતે પાછાં ઉપડીને સરખા થઇ જશે.

ફર્નનાં ઝાડો ઘરમાં શીણગાર માટે રાખવાં હોય તેની મટોડી ઓવેજ ગરમ કરીને ભરવાથી તેમાંનાં જન્તુઓ મરી જશે, તે ઝાડોનુ ઓર કમતી પડેલુ લાગે તો નાઇટ્રેત ઓફ સોડાનો ટુકડો કુંડામા નાખવો અથવા સોડાખાર એક ચમચો ભરી એક બાટલી પાણીમાં પીગળાવી ઝાડમાં રેડવાથી તે પાછા ઉભાં થશે.

પાંદડાં સાફ કરવા સાબુને ફુંકા પાણીમા પીગળાવીને જોઇએ તો થોડુંક દુધ ભેળી તે વડે લુછવા.

રંગ ઝાંખો લાગે તો કુંડાને ફરતી બહાર જમીન ઉપર સીલાયતી કોલસાની ભુકી નાખવી.

પાંદડાંનો રંગ શુધ સફેદ કરવા માટે બ્લીચીંગ પાઉડરને થોડીક એસેટીક એસીડ સાથ લઇ પાણીમાં મેળવી તેમાં દશ મિનિટ વેર પાંદડાં બોળી રાખી સોજા પાણીએ ધોવા.

મેડન હેર Maiden hair fern નામના કાળી બાલ જેવી ચળકટી ડાળીવાલાને ઘણી ગરમી તડકુ યા ગેસની બત્તીના તાપ આગળ રાખવાથી મરી જશે, ઠંડકવાલી જગ્યામાં મુકવાં તેમજ બીજા સોનેરી રૂપેરી છાપનાં પાદડાં હાથપર દાબવાથી પડે છે તેવા ઘણીક જાતના નાજુક ફર્નના ઝાડોની જતન લીધાથી સારાં રહેશે, ખાતર આપવાની રીત આગળ આપેલી છે.

પાણી સાંજના ઠંડકને વખતે આપવુ, તડકામા જલદી સુકાઇ જશે ઉપરથી ઝાડને સીપવાની રીત કરતા બીજી રીત એ છે કે પાણી ભરેલાં એક ઉંડા વાસણમાં કુંડાની કીનારી બાહાર રહે તેમ થોડો વખત ડુબાડી રાખીને કાઢવા અથવા તો કુંડાની નજદીક પાણીની બાલદી ભરી મુકી તેમાં રૂનો લાંબો જાડો કકડો બનાવી એક છેડો મુકી બીજો છેડો કુંડામા મુકવાથી પણ પાણી ચુથી ઝાડને સીપવા માફક ધીરે ધીરે પગશે.

જમીનમા પાણી સીપવા માટે નાની ગટરો માફક દરેક ઝાડો ને જોડેલી ખોડી તેમાંથી પણ પાણી બધાને પહોચાડી શકાય છે. ઘણે લાંબેથી પાણી સીપવા કતાનની લાંબી નળી વાપરવી. પંપ મુજબ દરેક ઝાડમાં તે વડે પાણી રેડવાથી શરીર ભીનાતું નથી

પામ Palm ના ઝાડમાં થોડુંક એરંડીઉ રેડવાથી સારાં રહેશે, તુરત ઉપરથી પાણી સીપવું.

નાનાં ઝાડો ઉગાડવા માટે રૂપ જ, લીલ moss અથવા સગાની આખી ગોળ છાલ કઇ પણ લઇ તેમાં મુળ સાથના નાના ફર્નની ડાળીઓ ખોસી દઇ પાણી સીપવું, સંગાની છાલમાં કોલસાની ભુકી નાખીબેરના વાખ વિગેરે ભરીને પછી જોઇએ તે રોપવુ.

ફુલો ગોઠવવાં તથા શણગાર કરવો.

૨૧૦—ફુલો સારી રીતે ગોઠવેલાં શોભે છે, ઠવલાબંધ ઓછજ વાઝમાં દાબવાં નહિ, તેની સાથે થોડાંક ફર્ન અથવા બીજી જાતનાં લીલા

પાંદડા ભેળીને ગોઠવ્યાથી રંગબેરંગી ફુલો વધુ દીપી નીકળશે. લાંબી ડાળીવાળુ સોજી જાતનુ ફુલ વચમાં ઉભુ મુકી તેની આજુબાજુ ચઢઉતર છુટા ફુલ પાદડાં મુકવા, થોડાક નમતા પડે તેમ રાખવાં કોઇ નાની ડાળીનુ સોજુ ફુલ બરોબર ગોઠવાય નહિ તો સળી સાથ બાંધી મુકવુ. ઉંચા ને લાંબા વાઝમાં ફુલો વધુ સોભે છે.

બોલમાં ગોઠવવા માટે મથાળે મુકવાની ગોળ જાળીઓ આવે કે તેનાં ખાચાઓમાં સારી રીતે ફુલો ખોસાય છે, જાળી નહિ હોય તો બોલ અથવા મોટા વાઝમાં પાતળા તારનો ડુચો વાળીને અંદર મુકી પાણી રેડી ફુલો તારના ખાચાઓમા ગોઠવવાં અથવા તો નરમ સીસાંનો પાતલો લાંબો ટુકડો લઇ તેને ગમે એવા ઘાટનો વાળી તેમા ખાંચાઓ પાડી બોલમાં મુકી તેમાં ફુલો ખોસવાં

ભીનાયલી રેતી અથવા લીલી લીલ મોસ લઈ તે પર પાણી છાંટીને તેમઃ ફુલો મુકેલા પણ તાજા રહે છે

ફર્નનાં પાંદડાં તાજાં રાખવાં પાણીમા મુકવા આગમચ વારનીશ પીછી વડે પાતલુ લગાડવુ શણગાર માટે કપડાના તેમજ કાગળના ફુલ પાદડા પણ મુકે છે, તે ગુથાયલા સરખાં કરવા માટે સીવવાનાં પ્રકરણમાથી મળશે.

ખાણાની તેબલનો શણગાર ઘણીક રીતે થાય છે, મોટી ટેબલ હોય તો વાઝ બોલ વિગેરે ફૂલથી ભરેલા થોડે થોડે છેટે વચમાથી મુકી કેંપળી જાતના ફુલની તોરન લાંબી બનાવી દરેક વાઝ ઉપરથી સીધી આડકત્રી જુદા જુદા આકારમા બધા ઉપર વિટાળીને દરેક વાઝ એ રીતે જોડાયલા શોભે છે, તેમજ વાઝના તળીઆ આગલ નીચે ફરતા બીજા ફુલ પાદડા ટેબલ પર ગોઠવવા અથવા તેમા થોડીક નાની ફ્રુટ જેવાં કે બેરીઝ, દરાક્ષ, પીચીઝ વિગેરે વચમા પાદડા સાથ ભેળીને મુકવાથી ટેબલ એક નાના બગીચા માફક દિશે છે

નાના બેરીઝ જેવા ફળોને છુટા તોડી લઇ તેના જુદા જુદા આકાર બનાવવા અથવા તો દરેક જમવા બેસનારની પ્લેટની સામે તેઓના નામનો એકએકો પહેલો અક્ષર ગોઠવી મુકવો

કાગળના તથા કપડાના ભરેલા તરેહવાર જાતના સેન્ટરપીસો ટેબલની અધવચમા ફ્લાવર વાઝ નીચે મુકાય છે અથવા કપડાના ફુલો ને તાજા લીલા પાદડાં સાથ ભેળીને મુકેલા તાજા ફુલોને મળતા લાગે છે

કપડાના ફુલોના રંગ ખરાબ થયલા કપડું રંગવાની રીતે રંગી શકાય છે અથવા પીછી વડે પાણીના રંગ વૉટર કલર લગાડવા.

ફુલો તાજાં રાખવા તથા બાકસમાં પેક કરવા.

૨૧૧—પાણીમાં મુકી રોજ પાણી નવુ બદલવું તેમજ નીચેથી ડાળીઓ સહેજ કાપી કાઢવી.

ફુલો વધુ દિવસો રાખવા માટે નીચલી ઘણીક રીતો છે, પાણી સાથ સહેજ સાબુનુ ફીણ, સોડાખાર, થોડુ નીમક, કપુરનો નાનો

ટુકડો, એસ્પરીન, સ્પીરીટ ઓફ્ વાઈન; સુરોખાર, બોરાક્સ ખાશે અથવા સોડા-બાઇકાર્બ એમાની કોઇપણ ચીજ પાણીમા ભેળીને રાખવી.

ચાહના પાણીમા અથવા ગ્લીસરીન કે પેરેફીનમા ફુલોની ડાળીઓ બોળવાથી કરમાઇ જતાં નથી, કોલસાની ભુકી પાણીમા જોઇએ તો નાખવી, સેલીસીલીક એસીડ ૫ થી ૧૨ ગ્રેન એક પાઇન્ટ પાણીમા ભેળી તેમા ફુલો મુકવા.

ગુલાબનાં ફુલને માટે દારૂનો અર્ક ને થોડી સેલીસીલીક એસીડ ઉપલા પ્રમાણમા ભેળી ગાળીને તેમા મુકવાથી વધુ દિવસ વેર તાજા રહેશે. પીળા ગુલાબ જલદી કરમાઇ જતા નથી.

કમલનું ફુલ Water-lily ઉપલીજ રીતે રાખવી, જોઇએ તો થોડાક તેલનાં ટીપા નાખવા.

ગુલછરીના ફુલ સાથનો દાંડો કાપી લઇ પાણીમા બોળી રાખ્યાથી બધ કળીઓ રોજ ખીલતી જશે

સેવંતીનાં ફુલની કળીઓ લાંબી ડાળી સાથની કાપી નીમકનાં પાણીમા બોળી રાખવાથી પોતીકી મેળે ખીલે છે, રોજ નીચેથી ડાળી થોડી કાપ્યા કરવી સેવતી ઘણા રંગોની થાય છે અને જલદી સુકાઇ જતી નથી, એજ મુજબ ગોટાના ફુલો પણ લાંબા દિવસો સુધી પાણીમા રાખી શકાય છે.

ઠંડીના મુલકોમાં ઉપલા રીતે ફુલો વધુ સારા રહે છે.

દરેક જાતના ઝાડપાનમાં જીવ તેમજ માણસની માફક લાગણી પણ હોય છે એવુ હાલ યંત્ર વડે સોધી કાઢ્યુ છે.

ફુલો બાહર ગામ મોકલવા માટે કરંડીઓ અથવા પતરાનો દાબડો લેવો. ડાળીઓના છેડા પર મીણ તાવીને પાતળું લગાડી બંધ કરીને તેમા સરખાં ગોઠવી તે પર થોડુંક નીમક છાંટવુ, ખાંચાઓમાં ઝીણા કાગળો ખોસવા, સુકી રેતીમા પેક કીધેલા પણ સાજાં રહે છે પાણીથી ભીનાવેલા ન્યુસ પેપરમા જોઇએ તો બાંધીને મુકવાં, ડાળીઓના છેડા ઉપલી રીતે બંધ કરી સુકા ન્યુસપેપરના ટુકડાનો પડો કે ગળણી જેવો ઘાટ કરી તેમા ફુલો ખોશી કબાટ પેટીમા બંધ રાખવાથી ઠંડીના મુલકમા ફુલો રાખી શકાય છે.

કરમાયલાં ફુલો તાજાં કરવા ગરમ પાણીમાં બોળીને પાણી ઠંડુ પડે ત્યા સુધી રાખવાથી પાછાં ખીલીને તાજાં થશે, છેલ્લા બીજાં ઠંડાં પાણીમાં મુકતી વખતે નીચેથી ડાળીના છેડા સહેજ કાપવા. જોઇએ તો ગરમ પાણી સાથનુ વાસણ બંધ કબાટમાં ઠંડુ પડે ત્યાં સુધી મુકવું, પછી પાછળ આપેલી કોઇપણ ચીજ ફુલવાળાં પાણીમાં નાખવાથી લાંબા દિવસ વેર તાજાં રહેશે, કપુરનાં પાણીમાં મુકવાથી પણ કરમાયલાં ફુલો ખીલે છે.

૨૧૨–ફુલનો રંગ બદલાવો, કમળનાં ફુલને ગંધકનો તેજાબ ને એમોનીઆ ભેળી લગાડવો, તેમજ લાઇકર એમોનીઆ લગાડવાથી લાલ રંગ કાળો થશે, અને સફેદ હશે તો પીળો રંગ પકડશે.

ગુલાબ પર દિવાસળી સળગાવી લગાડવાથી સફેદ થઇ જશે, ચુનાનુ પાણી ને નવસાગર લગાડવાથી પણ રંગ બદલે છે.

કારનેશન ગુલાબી ને લાંબી ડાળી કાપીને લીલો રંગ aniline dye માં બોળવાથી ફુલનો રંગ પણ લીલો થવા માડશે

ફુલોનો રંગ ઝાંખો નહિ પડે તેમ કરવો સોજી સ્પીરીટ અથવા દારૂના અર્કમાં થોડી મિનિટ બોળી કાઢવાથી પહેલાં સહેજ ઝાંખો લાગી પાછો અસલ રંગ પકડશે.

એસતર્સ જાંબુડા રંગના પર નાઇત્રીક એસીડ લગાડવાથી તેનો રંગ લાલ થઇ ને સારો સહોરમ પણ નીકળે છે

એમોનીઆનાં પાણી પર કોઇપણ રંગના ફુલો ધરવાથી તેનો રંગ થોડા ઘણો બદલાશે.

રાતનાં ફુલો અથવા ઝાડપાન કોઇપણ જાતના ઘરમા યા સુવાના ઓરડામાં રાખવાં નહિ, તેમાથી નીકળતી હવા માણસના દમમા ગયાથી નુકશાન કરે છે, એથી ઊલટુ દિવસને વખતે નીકળતી ઝાડ-પાનની હવા ફાયદાકારક છે.

ખાતરો ઘણીક જાતના તથા કમોસમે ફળ ઉગાડવા

૨૧૩–સાધારણ ચાલુ વપરાસનું ખાતર ઘોડા તથા બીજા જાનવરોની સુકાવલી લીદનુ બને છે.

ઘરના વપરાસની ખોરાકીની ચીજો જેવી કે તરકારી તથા ફ્રુટ ની છાલ એક બાજુ પર એકઠી કરી સુકાયા પછી પણ ખાતર તરીકે ઉપયોગી થશે.

વાસણ ઉજારેલુ રાખનુ પાણી, ચોખા બાફેલુ પાણી તેમજ નાહવાની મોરીઓમાંનુ સાબુનુ પાણી ઝાડોમા આપવાથી સાબુમાંનો ખાર ખાતરની ગરજ સારે છે.

માછલીના બીગડાં કે કાંટા તેમજ તેનુ ધોવણ પાણી ઝાડમાં રેડવુ, બગડેલી કે સુકી માછલી પણ ઝાડનાં મુળમા નાખવી.

સુકા કુટાની માછલીનુ ખાતર સાધારણ તરકારી માટે વપરાય છે, એ ખાતરો નાખવા સાથે થોડુ નીમક ભેળવાથી તેમા કીડી આવતી નથી મુળમા નાખવા પછી ઉપરથી મટોડીએ ઢાકી દેવુ. હાડકાંનુ ખાતર પણ તરકારી માટે સારૂ છે.

બગીચાનો કચરો તેમજ કાપેલા ઝાડનો પાલો વિગેરે એકઠો કરી ઝાડનાં મુળમા નાખવો અથવા તો તેનો ઢગલો કરીને તેપર થોડો કળી ચુનો નાખી તળે ઉપર કરી થોડો વખત રાખ્યા પછી ખાતર તરીકે ફળનાં ઝાડો સારૂ વાપરવું. જોઇએ તો સાથે છાના બાળેલી

રાખ ભેળવી અથવા અમથી વાપરવી ખાતર તરીકે, કોઇ પણ ખાતર ઝાડને ઘણું નાખવાથી ગરમ પડે છે તેની સંભાળ રાખવી.

મોટી ખાલી જગ્યા હોય તો મોટો ખાડો ખોડાવી તેમાં દરેક જાતનો કચરો, ઝાડપાન, છાલ વિગેરે એકઠી કરી ખાતર માટે મુકવું.

ખાતર જાતજાતના ફર્નના ઝાડો તથા નાજુક મેડન હેર Maiden hair વિગેરેમાં ચાહેનુ પાણી ચાહેના પાદડાં સાથ નાખવાથી જોરપર આવે છે, તેમજ બકરાંની લીંડી સીપવાનાં પાણીમાં પોટલી બાંધી નાખવાથી ખાતર મળશે.

રસાયની ખાતર નીચલી મેળવણીથી બનાવેલું કોઇ પણ ઝાડને તેના પ્રમાણમાં આપેલું પણ પુષ્ટીકારક છે

નાઇટ્રેટ ઓફ પોટેશ બે ઔંસ, નાઇટ્રેટ ઓફ એમોનીઆ ચાર ઔંસ, ખાંડ એક ઔંસ, ગરમ પાણી એક બાટલીમા સર્વે મેળવી ને રાખી મુકવુ ખપ પડે ત્યારે તેટલુંજ ગરમ પાણી લઇ તેમાં એક મોટા ચમચા જેટલુ ભેળીને વાપરવુ. સુરોખાર Saltpetre પણ ખાતર તરીકે વપરાય છે, જોઇએ તો સાથે એમોનીઆ સલફેટ થોડો ભેળવો.

ચીકુના ઝાડમાં બકરાની હોજરી આખી છાણ સાથની ચાર પાંચ વરસે નાંખવાથી ફળ સારાં આપશે. વરસાદની શરૂઆતમા આપવી, ત્યાર પછી પુરતુ પાણી રેડવુ, જેથી હોજરી ગરમ પડે નહિ, મોટાં નાના ઝાડના પ્રમાણમા નાખવું, નહિ તો ઝાડ મરી જશે

ચીકુ પર ફુલ નહિ આવતાં હોય તો બારીક ચામડાંનો ભુકો મોચીને ત્યાથી મંગાવીને મુળમાની મટોડી ઢીલી કરી નાખવો.

દાડમનાં ઝાડ રેતીવાળી જગ્યામાં સારાં ઉગે છે, સારાં મોટાં ફળ ઉગાડવા સારૂ થોડું બકરાનુ અથવા મરઘીનું ઘોળી રેડવું, ફળ મોટા થાય ને ઉપરની લીલી છાલ સુકાઇને કઠણ તેમજ સહેજ કાળી થવા માંડે કે કોથળી બાંધવી અને નીચેનું ડીચકુ સુકાઇ જાય ત્યારે ફલ તૈયાર જાણી તોડવું.

સાધારણ ખાતર સાથ થોડો ભાગેલા મકાનનો જુનો ચુનો જેને રાબીત કહે છે તે ભેળીને નાખવાથી પણ દાડમ સારાં થશે. ઉધઇથી સંભાળવા, કારણ એ લાગુ પડે તો ઝાડ તથા ફળનો નાશ કરે છે

સંતરાનાં ઝાડમાં દુધ ને ગોળ ભેળી રેડવાથી સારા થશે, જોઇએ તો તેમાં કોઇપણ જાતનાં પક્ષીનું ચાંસ ભેળી ચુલ્હે ઉકાળી ગાળીને ઝાડમા રેડવુ.

દ્રાક્ષને જોરથી ઉગાડવા માટે પાણીમાં બકરાનું ગોસ ઉકાળી તે પાણી નાખવું.

અનેનાસને મથાળેનાં પાદડાં આગળનો દાંડો આગળ નીચે ફરતા ફુટેલા પીલા રોપવાથી બીજું તે પર ફળ ઉગશે, જે લગભગ એક વરસે તૈયાર થાય છે. ફળ હોય તે વખતે પુરતું પાણી સીંચવું.

કુંળાંના ઝાડ પરથી સારી લુગડ ઊતારવા પીલા રોપતી વખતે ગરમ તાટેલાં ચોખડના સળીઆ વડે કાણુ પાડવા પછી રોપવુ અથવા તો તે કાણુંમાં થોડી હાથીદાંતની ભુકી ભરવી.

લુગડમાનુ એકુ કેળુ પીળાસ પકડે ને ઉતારવી પણ પહેલા કેળ કાપી પછી લુગડ કાપવાનો રિવાજ છે

આબાંનાં ઝાડને બે ત્રણ વરસે થોડીક પાવલી કાળુ નીમક ભાડુ લઇ તે ઝાડનાં પ્રમાણ મુજબ મુળમાંથી મટોડી ખસેડીને નાખવા પછી પાછી મટોડી ઢાંકી રોજ પુરતુ પાણી રેડવુ. બનતા સુધી વરસાદની શરૂઆતમા નીમક નાખવુ.

દુધ અથવા પાણીમા નગરમોથને ઉકાળી આંબામા રેડવાથી ફળ મોટાં થાય છે

આંબા પરનો જગલી પાંદો ઉગેલો કઢાવી નાખવો, નહિ તો ઝાડનુ જોર ચુશાઇને કમતી થશે.

એક ઝાડ પર બીજી જાતની ખુટીઓ મારવાથી બે જાતના ફળો સાથે ઉગે છે, અથવા જગલી નાના આબાની ડાળીઓ કાપી કાઢી તે પર સોજી હાફુસ કે પાયરીની કલમ બાધવાથી સારા ફળ ઊતરશે. તેજ મુજબ લીબુના ઝાડના થડ પર સત્રા મોસબીની કલમો બંધાય છે

બોરડીનાં ઝાડ પર ફળ આવવા આગમચ પાણી સાથ જેઠી મધ ઉકાળી રેડવુ અને ફળ આવવા માંડે કે એજ માફક ઉકાળો કરી તેમા થોડુ દુધ ભેળી નાખવુ.

નાળીએર ઘણાં ને મોટા ઉગાડવા તેના થડ ઉપર મુળ આગળથી નીચલી મેળવણી રોજ રાતના ગોળ ફરતી લગાડવી, મગ ને અડદની દાળ પાણીમા બાફી તે ઠડુ પડે કે તેમા નીમક ને મધ થોડુ ભેળી ને વાપરવુ.

ખજુરીના ઝાડને પણ તેમ કીધાથી ફાયદો થાય છે

નાળીએરના છોડ ઉગાડવા ઘણા પાકટ મોટાં નાળીએરને છાલ સાથે કુવા અથવા પાણીની ટાંકીમા નાખી રાખવાથી તેમાથી પોતાની મેળે છોડ ફુટશે.

બીટ મોટા ઊગાડવા મટોડી સાથ થોડીક પીસાબ ભેળીને નાખવી

કાંદાના ઝાડને સઊથી સરસ ખાતર મરઘા બતકા રાખવાની જગ્યા કે પાંજરામાનો બધો કચરો છેર વિગેરે રોજ એકઠો કરી મટોડી સાથ ભેળીને નાખવાથી કાંદાનો પાક લગભગ બમણો ઊતરશે.

કોબીજ મોટી ઊગાડવા માટે માણુસના નરકનું ખાતર સઊથી સારૂ કહેવાય છે સાથે પીસાબ પણ ભેળે છે.

સલગમ નોલકોલ વિગેરેમાં સાધારણ ખાતર સાથ માણુસની પીસાબ ભેળીને આપવાથી સારાં થશે.

કોઠમરી ચાલુ વપરાસની તરકારી ધાણાને કુંડા અથવા કોહળી ઝાડના મુળ આગલ રોપવાથી વગર મહેનતે ઊગી નીકળે છે ખાતરની પણ જરૂર નથી.

તરકારી કોહળી જાતની અથવા ફુલોને તોડવાં હોય તો સુરજનો તાપ લાગવા આગમચ સહવારના પહોરમા કાઢવાથી લાંબો વખત વેર તાજા રહેશે

ઝાડની ડાળી પર ત્રણ ચાર ફળો સામતા નીકળેલા હોય તો તેમાંથી એકુ બે નાના હોય તેજ વખતે તોડી નાખવાથા બીજા જોર પકડી મોટા થશે.

મોટાં ફળ કોહળી જાતનાં ઊગાડવા સારૂં ખાંડ જેઠી મધને મહુડાના ફુલનો અર્ક સર્વ ભેળીને રોજ થોડુ ઝાડમા નાખવાથી ફળ મોટા થશે અને અંદરનાં બી નાનાં થતાં જાય છે.

કાકડી જમીન ઊપર ખુલ્લી રાખવાથી ધીરે ધીરે ઊગે છે. કાચનુ મોટુ વાસણ તે પર ઢાકવાથી ઘણી જલદી મોટી તેમજ રસ વાળી પણ થશે

કમોસમે ફળ ઝાડ પર ઊગાડવા ખાતર ચુનો ને નવસાગર ભેળીને નાખવુ

કોહળી જાતના બીને ચણાના ખારમા બોળી તડકે સુકવવા એ રીતે સાત વખત કીધા પછી રોપવાથી કમોસમે ફળ ફુલ ઊગી નીકળે એમ કહે છે

જમીનમા જ્યા ઘણી લીલોત્રી તથા ચાલુ ઘાસ ઊગેલુ દિશે તો ત્યા જમીનમા પાણી હોય એમ જાણવુ, તેમજ તેની ભીનાશવાલી જગ્યાની મટોડી કેટલીક વખત પોકલ ને તેલના રંગની દિશે ત્યાં ખોદ-વાથી પાણી નીકળે એમ કહેવાય છે.

બી વિષે.

૨૧૪—બી દરેક ફુલ ફળ તરકારીના ઝાડો પર તૈયાર પાકટ થઇને સુકાવા આવે કે કાપી લઇ તડકે સુકવીને રાખવાં.

કાચની બાટલી અથવા બંધ દાબડામા હવા ઊજાસ નહિ લાગે તેમ રાખવાથી બગડતાં નથી, કોઇ તરકારીના બી સાખ સાથ જેળે છે. મધમાં બોળીને રાખવાં, પણ રોપતી વખતે પાણીમાં ધોવા.

બી પાકટ સુકાં, પાણીમાં નાખવાથી નીચે બેસી જાય તે સારા.

કાચાં બી પાણી પર તર્યાં કરે છે.

બી રોપવા આગમચ કંઇ એવી વગર નુકસાન કરે તેવી કડવી ચીજમાં બોળવાથી પક્ષીઓ તે ખાઇ જશે નહિ, તેઓને નહ-સાડવા સારૂ થોડાંક કાંટાવાળાં પાંદડાં તે પર પાથરવાથી તે ખાતાં નથી.

પરેટાને રોપવા માટે ઝીણા ટુકડા કાપીને નાખવા અથવા આખા પરેટા પર પીળા ફુટેલા હોય તે પણ રોપાય છે, ચુનાના ખાર-વાળી જમીન પરેટાને વધુ માફક આવશે.

બી રોપતી વખતે મટોડી લાલની સાથે થોડીક કોલસાની ભુકી, બારીક રેતી અથવા ઈંટનો ભુકો કઈબી ભેળવાથી સારા ફુટી નીકળશે, લાલ મટોડી નહિ હોય તો જેવીબી હોય તેમાં ઉપલી કોઈ ચીજ ભેળવી, સાથે થોડુક ખાતર નાખવુ. ઘણા તડકામા કે ખુલ્લી જગ્યામાં રાખવા નહિ, નાના ફણગા ફુટે કે તેપર જાળી ઢાંકવાથી કાગડા ચકલીઆ મરઘા ખાતા નથી.

ચોખા ઉગાડવા તથા ભાતમાંથી કાઢવા.

૨૧૫–ચોખા ઉગાડવા માટે વરસાદની શરૂઆતમા તૈયાર કીધેલા ખેતરમાં ભાત નાખીને તેના છોડ નાના થયા પછી જુદા પાડી બીજા ખેતરોમા જુદા જુદા રોપે છે ચોખા ઉગાડવા માટે પાણીની ઘણી જરૂર છે, દરેક ખેતરો પાણીથી ભરેલા હોય તો તે જોર પર રહીને સારો પાક ઉતરે છે, ભાત ઉપર કણસલાં ઉગી તેમા ચોખાનો દાણો બંધાવા માંડે છે

વરસાદ ખલાસ થાય ને ભાતમા ચોખા ભરાઈને તે પીળુ થઈ પોતાની મેળે ખેતરોમા બધાં આડાં પડી જાય ત્યારે થયલુ જાણવુ.

ભાત જુદુ પાડવાની રીત, બધુ કાપી લઈને લીપેલી જમીન અથવા ચુનાની બાંધેલી જમીન પર પાથરીને તેપર બળદને ચલાવ્યા કરવો એ રીતે ઘણુ ખરૂં ભાત પેડામાથી જુદુ પડી જાય ને તે પરાળ ઉચકી લઈ ઢોરને ખવાડવા વાપરવો

એક પાયલી ભાત રોપે તો એક ફરો એટલે ૧૬ પાયલી ભાત નીકળશે. ભાતને ઝાટકી ઉફણી કચરો નીકળી ગયા પછી મગડી કે કોડીની મોટી બરણીમા અથવા સોજી બાંધેલી જમીન પર કોઠાર કરી તેમા ભરી રાખવુ, કોઠાર બનાવવા પહેલા જમીન પર સોજા ખપેડા પાથરી તે પર જાડાં કાઠાનાં દોરડા ગોલ વીટાળી મોટુ ચકરડુ બનાવી તે પર બધુ ભાત નાખી તેને બહાર ફરતા ગોળ બીજા ખપ પડે તેટલા ખપેડા બાંધી લઈ ઉપરથી ભાતને લીપી મોઢુ કોઠારનુ બંધ કરી દેવુ, એ રીતે એક વરસ સુધી પણ રહેશે.

ભાતમા કીડા કે જંતુઓ પડતા અટકાવવા જમીન પર થોડા સરકામા નીમક પીગળાવી છાંટવુ, અથવા ભરેલા કોઠારમા તેવુ માલમ પડે તો સુકુ નીમક ભેળવાથી તે મરી જશે, કેટલીક વખત લાંબો ઘોખડનો સળીઓ ગરમ કરી ભાતના કોઠારમાં ખોસે છે

ખપ પડે ત્યારે કાઢી ભાતને છડાવવાથી તેમાથી ચોખા નીકળે છે, જેનો સુમાર એ જાણવો કે એક ફરો ભાતમાથી અરધો ફરો ઉપર (૮ થી ૧૦ પાયલી) ચોખા ઉતરે છે, તેમાં ત્રણ ભાગ આખા ચોખા ને એક ભાગ બારીક કણકી હોય છે.

ઝાડની જગ્યા બદલાવી તથા વગર ઉપયોગનાં કાઢી નાંખવાં; તથા મોટાં ઝાડોની ઊંચાઇ માપવાની રીત.

૨૧૬–જમીન અથવા કુંડાંમાંથી નાનું કે મોટું ઝાડ કાઢવા આગમચ તેને ફરતો ખાડો દુરથી ખોદી મુળ સર્વે છુટાં પાડીને એકુ બે દિવસ પાણી રેડી મટોડી નરમ થાય ને ઝાડને સંભાળથી મુળને મટોડીએ બંધ રાખી આખુ કાઢી તુરત બીજા તૈયાર રાખેલા ખાડા અથવા કુંડાંમાં પાછુ રોપી દઇ ભાર પાણી રેડવુ કુંઠે હોય તો ઝાઝું તડકુ લાગવાથી ઝાડ ઝુમાઇ જશે માટે છાયામા રાખવુ. એ રીતે ઠંડી કે વરસાદમા ઝાડોના ફેરફાર કરવાથી જીવે છે, કોઇકનાં પાંદડાં ખરી જઇ બીજા પાછાં નવાં ફુટવા માંડશે

બીનાસ ને બેઘેરીઆવાલી જમીનમા સન ફ્લાવરનાં ફુલના ઝાડો નાખવાથી હવા સુધરે છે

લીલાં ઝાડને સુકવી નાખવા ખાડો ખોદી તેમા કેરોસીન અથવા ટરપીનટાઇન રેડવું. મુળમાથી બાળી નાખવુ હોય તો ફરતો સુરોખાર નાખી પાછી મટોડી ઢાંકી થોડા દિવસ રાખીને તે પર કેરોસીન તેલ રેડી સળગાવ્યાથી જલદી બળે છે.

પીપળાનાં ઝાડને કાઢવા ચાર પાંચ તોલા હીંગના ગાંગડા લઇ મુળમાં નાખવાથી ગમે એવુ મોટું પણ થોડા વખતમાં મરી જશે.

ઘરની દીવાલની ફાટમાં ઊગતાં ઝાડો કાઢવા કાર્બોલીક એસીડ પાણી સાથ ચાલુ મુળમાં રેડવી

લીલ કાઢવા કળી ચુનો ને લાકડાની રાખ પાણી સાથ ભેળીને લગાડવી.

મરી જતાં બચાવવા દારૂનો અર્ક એક ભાગ, થોડા કપુર તથા દસ ભાગ વરસાદનું પાણી ભેળી તે ઝાડને કુંડાંમાંથી કાઢી પાણીમા બે ત્રણ કલાક ભીનવી રાખવાથી પાંદડા તથા મુળીઆમા જીવ આવે ને પાછાં રોપી રોજ પાણી સીંચવું.

ઝાડનાં જખમ પર તેલનો રંગ લગાડવો, કાપેલી ડાળીનો છેડો પણ એ રીતે બંધ કરવો. લાલ ઇંટની ભુકી એક ભાગ, ખેર બે ભાગ ને ચાકની ભુકી ચાર ભાગ ચુનહેલે મેળવીને જખમ પર લગાડવી

પાંદડાંનો આકાર નકશો વિગેરે જોવી હોય તો વરસાદનાં પાણીમાં નરમ થઇ જાય ત્યાં સુધી બોળી રાખીને કપડા વડે લીલ જેવી નીકળે તે પાંદડાપરથી લુછી નાખવી.

૨૧૭–મોટાં ઝાડની ઊંચાઇનું માપ જાણવું તડકાંની વખતે જમીન પર સરખો છાંયો પડતો હોય તેને ફીટ વડે માપ કરવુ, હમેશાં તે માપ ઝાડની ઊંચાઇથી ડોઢ ગણો લાંબો સુમારે થશે એટલે ૭૫ ફીટ લાંબો છાંયો હશે તો ૫૦ ફીટ ઝાડની ઊંચાઇ ગણાશે; એની સમજ પાડવા સારૂ એક લાકડી જમીનમાં દાટી હોય તેની ઊંચાઇ ૩ ફીટ થાય તો છાંયો ૪॥ ફીટને સુમારે હશે.

મોટા ઘરો તથા ટાવરોની ઉંચાઇનો અડસટો પણ એ રીતે કાઢી શકાય છે બીજી રીત એ છે જે ઉંચાં ઘરની અગાસી અથવા મીનારાની ટોચ પર કે ઝાડને મથાળે ચઢી ત્યાંથી નીચે પત્થર નાખી કેટલી સેકંડમા જમીન પર પડે છે તેટલા વડે ગુણવા અને ગુણાકાર આવે તેને પાછા ૧૬ વડે ગુણેલુ આવે તેટલી ફીટ તેની ઉંચાઈ જાણવી, ધારો કે પત્થર પડતા ૩ સેકંડ લાગે તો ત્રણ વડે ગુણવાથી ૯ થશે તેને પાછુ ૧૬ એ ગુણવાથી ૧૪૪ ફીટ થાય તે ઉંચાઇ જાણવી

ઝાડનાં નાશકારક તથા બીજાં જંતુઓ મારવાની રીતો.

૨૧૮—ઝાડોને નાશ કરનાર જંતુઓ, કીડા,—ઊંધઇ—મકોડા, કામળીઆ,—મધમાખ,—ભમરો—ગોકલગાય—તીડ—કીડી, પક્ષીઓ, સાપ, વિગેરે, ડાળીઓ તેમજ થડ ઊપરથી ચઢતા અટકાવવા માટે મોટા અથવા નાનાં ઝાડોને ફરતી ગોળ કપડાની પટી ને કેરોસીન તેલ અથવા એર ડીઉ કે ટરપીનટાઇનમાં બોળી ને વિંટાળવી, થડને ફરતો ટાર, ડામર, સુકો ચાક લગાડવો, ઘોડાના વાળ ગોળ ફરતા વિંટાળવા કઇ પણ જંતુઓ એમ કરવાથી તે પર ચઢતાં નથી

પીચ તથા સપરચનનાં ઝાડોને ફરતો સુકો સાબુ ઘસીને લગાડવાથી કીડ અથવા જંતુઓ ફળ ખાવા થડ ઊપરથી ચઢશે નહિ.

કુંડીઓની નીચે રાખ પાથરીને મુકવાથી કીડા ઝાડ પર ચઢી શકતા નથી.

સફેદ કીડ ફુલ ફળનાં ઝાડો પરથી કાઢવા માટે તેનાં થડમા થોડુ કેરોસીન તેલ અથવા તબાકુ કે કપુરનુ પાણી રેડવુ

કીડા મુળમાંથી મારવા સારૂ રાખ કે ચુનો છાટવો, અથવા અખરોતના પાદડાંને પાણીમા ઊકાળીને રેડવાથી કીડા બહાર નીકળી આવે તે મારી નાખવા.

કીડા લાંબા ઝાડ પર ચઢી ફળ ખાઇ જાય તે વખતે થોડેક દુર સુકુ ઘાસ અથવા બાગનો કચરો સળગાવી ધુમાડો કરવો, યા તો ઝાડની નજદીકમા તબાકુનો ધુમાડો કરવાથી તે બધા ગુંગળાઇને નીચે તુટી પડે ને મારવા

કીડ કોઇબી ઝાડો પરથી ઓખવી કાઢયા પછી છાણ લઈ પાણી સાથ મેળવી ડાળીઓ પર થોડો વખત લગાડી રાખ્યાથી પાછી કીડ ચઢતી નથી, પછી સુકાયલુ ઓખવી કાઢયાથી ડાળીઓ જેવી ને તેવીજ રહેશે.

કોઇબી જાતનાં જંતુઓ ઝાડની નજદીક આવતાં અટકાવવા સારૂ થોડીક સોમલની ભુકી ફરતી છાંટવી અથવા તો આટા ને મધ અથવા ખાંડ સાથ સોમલ ભેળી તેની ગોળીઓ બનાવી જમીનમાં ઝાડની નજદીક દાટવાથી જંતુઓ તે ખાધાથી મરી જાય છે.

કીડીઓ લાલ નહસાડવા માટે તબાકુનો ભુકો પાણીમાં ઉકાળીને રેડવું અથવા ગંધકના પાણીમા ભેળી નાખવુ, એક છાલકાં વાસણમા મધ કે ખાડનુ પાણી ફરી જવાથી કીડી આવતી હોય ત્યાં મુકવાથી તેમા હઝારો એકઠી થઇ જશે, વાસણ ખરાબ જાય મે સ ભાળથી ઉચકી લઇ ગરમ યા ઠંડુ પાણી તેપર જોરથી નાખી બધી મરી જાય ને પાછુ ઉપલી રીતે મુકવાથી ઘણી કીડીઓનો નાશ થાય છે કીડીઓ જમીનમાં એકઠી થઇ મટોડીના ઢગલા બનાવે છે તે ખોદી કાઢી તેમાની સર્વ મોટી નાની કીડીઓ મારી નાખી ઉપલાંમાંનો કોઇબી ઉકાળો તે જગ્યાપર રેડવો.

નીમક અથવા કોલસાની રાખ સાથ લાકડાંનો વહેર ભેળીને ઝાડની મટોડી સેહેજ ઉખેડી કાઢી તેમાં નાખવાથી કીડી આવશે નહિ. બીજી રીતો કીડી નહસાડવાની આગલ આપેલી છે.

ગુલાબનાં ઝાડપરની કીડ મારવી ગંધક ને તબાકુની ભુકી ઘણી બારીક કરી ચારણી વડે અથવા ઝીણા કપડાંની થેલીમાં ભરી હળાવી છાંટવી સહવારમા ઝાકળ પડેલુ હોય તે વખતે. એલડર Elder નામના ઝાડનાં પાદડાંનો ઉકાળો પીચકારી વડે મારવાથી પણ જશે, પાદડા કીડ ખાઇ જાય તો પાણીની પીચકારીએ ચાલુ ધોવાં.

કીડ કુંડાંમાંનાં નાનાં ઝાડ પરની કાઢવા ઉંધુ કરી તેના પાદડા ખળખળતા પાણીમા બોળી થોડો વખત રાખવુ, અથવા વાંકુ મુકી તળીઆમાંના કાણામાંથી પીચકારી વડે ખળખળતુ પાણી મારવાથી કીડ મરી જશે

ગોકુળગાય ઝાડો પર ચઢીને નાશ કરે છે માટે થડ આગળથી ચુનો ને રાખ નાખવાથી ત્યા આવતી નથી.

ગોકુળગાય ફળ તથા તરકારીનાં ઝાડોપર ચઢી નુકશાન કરે તે અટકાવવા પેહલા ખુટી દીસે તે મારી નાખવી અથવા તો ઝાડથી થોડે છેટે ખુલુ જમીનપર પાથરી તે પર કોઇબી જાતનાં પાદડા અંતરગ રહે તેમ ઢાંકવા યા તો લાદીના ટુકડાનો ટેકો આપી તેવી રીતે ગોઠવી ખુલુ નીચે રાખવાથી તે ખાવાનું વધુ ગમવાથી ત્યા બધી એકઠી થાય ને પછી મારી નાખવી. એ રીતે બીજા જંતુઓ પણ ત્યાં એકઠાં થાય છે

કામળીઆ ઝાડ પર ચડેલા મારવા સારૂ ખુબ જોરથી હલાવવુ બધા પોતીકી મેળે નીચે પડી જશે અથવા તો પાણી સીપવાની ઝારી કે પીચકારી વડે ઝાડ પર પાણી જોસથી મારવુ, જોઇએ તો તબાકુ ભેળવો. એ રીતે પણ કામળીઆ નીચે પડી જાય ને મારી નાખવા. નીમક સાથ ચુહલાની મેશ ભેળીને છાંટવી. ગુલાબનાં ઝાડો પરના પણ એ રીતે નીકળશે.

મકોડા પણ ઉપલી રીતે મારવા અથવા કીડી નહસાડવાની કોઇ ચીજ નાખવી.

આંબાના ઝાડને કીડ ને ઉંધઇની નીશાણી લાલ મટોડીનુ પડ ડાળીઓ પર બાઝે છે, જે તુરત ઓખવી કાઢવું, નહિ તો આખુ ઝાડ કોતરી ખાશે તે જગ્યા પર ટાર અથવા કેરોસીન તેલ લગાડવુ ઉંધઇ ઉપરથી કાઢેલી નીચે પડે તે મારી નાખવી અથવા તો તે પર બોઠીક ખાંડ નાખવાથી કીડીઓ આવી ઉંધઇ તથા ખાંડ સર્વે ખાઇ જશે કોઇબી ઝાડને કીડ કોતરીને પોકલ કીધુ હોય તો તેમા ટાર અથવા પાતલો ડામર રેડી બંધ કરવુ.

તીડોનાં ટોળાં ઉડી આવી સર્વે ઝાડપાન ખાઇ જઈ નાશ કરે છે તે વખતે સુકુ યા લીલુ ઘાસ સાથે ટાર ભેળીને સળગાવી ઘણો ધુમાડો કરવાથી કોઇ વખત ઉડી જશે, ખેતરમા નીચે તીડના ઇંડાં પડેલાં ખાઇ જવા માટે ડુક્કર અથવા બકરાંનાં ટોળા છોડી દેવાં ઘણા જથાબંધ તીડના ટોળા કોઇબી રીતે નહસાડવા મુશકેલ પડે છે

દેડકાં જ્યાં હોય ત્યાના ઝાડોના મુળ આગલનાં સર્વે પ્રકારના જંતુઓ તે ખાઇ જાય છે માટે તેને મારવા નહિ.

ભમરાને ફુળ ખાતા અટકાવવા. ઝાડ પર એક વાસણમા બીર દારૂ અથવા ખાંડનુ પાણી ભરી ટાંગવુ. તે પીવા આવતા તેમા પડીને મરી જશે

ભમરાના દરમા પેપરમીન્ટનુ એસેન્સ નાખવાથી તેના વાસે પાછા ત્યા આવશે નહિ, પછી દર પુરી નાખવો.

ભમરાને નહસાડવા માટે કાગળ પર આટો, ખાંડ ને સીદુર સાથે ભેળીને મુકવુ, પણ બીજા પાળેલા જાનવર અથવા બચ્ચાના ખાધામા નહિ આવે તેની સંભાળ લેવી.

ભમરો પકડવા માટે એક ગ્લાસ અથવા નાના બાકસને અંદરની બાજુ ફરતી કઇ પણ મીઠાસવાળી ચીજ જેમ શીરો સાકર લગાડી તેના તળીઆમા એક બે ચમચા સાલીડ તેલ અથવા મીઠુ તેલ રેડી મુકવુ, મીઠાસ ખાવા આવે ને તેલમા પડવાથી તુરત મરી જશે. દુરથી સંભાળીને પીછી વડે ઉપમુ કોઇ પણ તેલ લગાડવાથી મરી જાય છે

આગીઆ કીડા ઉડતી વખતે રોશની જેવો ઉજાસ દીસે છે તેનુ કારણ તે પોતાનાં શરીરમાં ફોસફરસ Phosphorus નામનો પદાર્થ હોવાને લીધે રાતને વખતે ચળકાટ આપે છે ઘણુંખરા વરસાદની મોસમમા આવે છે.

કરોળીઆને નસાડવા પેપરમીન્ટનુ તેલ રૂમા બોળીને મુકવાથી તે જગ્યા પર પાછા આવશે નહિ.

ઉંદરો બગીચાના ઝાડોને કેટલીક વખત નુકશાન કરે છે તે મારી નહિ શકાય તો તે જગ્યા પર તેને પકડવા માટે છટકા અથવા પીંજરા મુકવાં, ઝેર નાખવાથી પણ તે ખાઇને મરી જશે.

મગતરાં બગીચા અથવા ઘરમાં કંટાળો આપે તો પહોળા વાસણમાં પાણી ભરી મુકવાથી બધાં તેમાં પડે છે, જોઇએ તો વચમા મીણબત્તીનો ટુકડો સળગાવી ને મુકવો જેના ઉજાશે બધાં તેની પર ખેંચાઇ આવી નીચેના પાણીમા પડીને મરી જશે વરસાદના દિવસમાં મગતરાં ઘરોમા બત્તી પાસ ઘણા ઉડી આવે છે.

પક્ષીને ફળ ખાઇ જતાં અટકાવવાં.

૨૧૯—પક્ષીઓ જેવા કે ચકલી, પોપટ, કાગડા વિગેરે ઝાડો પરના ફળ ખાઇ જાય છે તે સારૂ બારીક કપડાની ફળનાં માપ કરતાં મોટી થેલીઓ બનાવીને બાંધી રાખવી અથવા તો કાળી મેસ ફળ પર લગાડી મુકવી.

રૂપજ (વાદળી) અથવા પટેટો કે સણગમ કઈબી એવી નરમ ચીજ લઇ તેમાં ફરતા થોડાક કોઇબી જાતના પીછા ખોસી પક્ષીને મળતો આકાર બનાવી દોરી વડે ઝાડ પર થોડે થોડે છેટે ટાંગવાથી પક્ષીઓ તેને મુવેલાં પક્ષી સમજી બીહને નજદીક આવશે નહિ. જોઇએ તો અમટો પીછાંનો ઝુમખો કરી ટાંગવો અથવા કાળુ કપડુ ટાંગવાથી પણ કોઇ વખત ચકલી કાગડા વિગેરે જોઇને ઉડી જાય છે.

પક્ષીઓ પકડવાં ઝાડ અથવા વાડ કે તારની જાળીઓ પર એક જાતનો ચીકાશદાર પદાર્થ મીસ્લટો Mistletoe અથવા હૉલી Holly નામનાં ઝાડમાંથી નીકળે છે તે લગાડવાથી તે પર પક્ષી બેસવા જતા તેના પગો ચીટકી જઇ ઉડી શકતાં નથી.

સાપ વિષે.

૨૨૦—સાપને નહસાડવા તેના દર આગલ કપડાને બાળી ધુમાડો કરવાથી તેના વાસે કહાળી દર છોડી જશે.

સીસમના લાકડાના છોડીઆં અથવા ગંધક વિગેરે કઇબી સ્ત્રોંગ વાસની ચીજ બાળવાથી કોઇબી ઝેરી જાનવરો વીચ્છુ, કાનકચુરો પોતાના દર છોડી જશે.

સાપને મારવા સામે જવુ નહિ પણ પાછળથી જોસમાં ફટકો મારવાથી કમ્મર લુલી થઇ જવાથી ઝડપે દોડી શકશે નહિં, જેથી મારવાનું સહેલું પડે છે. જંગલમા લીલા ઝાડના રંગના સાપ ઘણા ઝેરી હોય છે જેનો રંગ મળી જવાથી તુરત નજર પડી શકતા નથી.

સાપ કરડે તે માટે તેમજ ઝેરી જાનવરોના ડખના ઉપાયો વૈદકમા આપેલા છે.

પ્રકરણ ૨૫.

જુદી જુદી જાતના જાનવરો તથા જીવ જંતુઓ વિષે.

કુતરાંની જતન.

૨૨૧-કુતરાનો ખોરાક. નાના હોય ત્યારે દુધ પાણી આપવુ, મોટાંને પણ સાદો ખોરાક જેવા કે બાફેલા ફેફસા ચાવલ રોટલી આપવી. માસનો ખોરાક કે હાડકા ઝાઝા ખાવા દેવા નહિ, પાણીનું વાસણ સાફ ભરી રાખવુ, કે જોઈએ ત્યારે પીએ.

દરરોજ નહવાડવાથી ખુજલી કે ચાચડ ચીમોડી બાલમા થશે નહિ. દરીઆના ખારા પાણીએ પણ શરીર સાફ થશે કુતરા તરી શકે છે કુતરાને પહેલાથી સારી ટેવો પાડેલી હશે તો બધુ તેજ મુજબ કરે છે, કારણ કુતરાને બધી રીતની સમજ શકતી હોય છે.

ચાંચડ ચીમોડી કાઢી મરાવી નાખવી લાકડાનો વહેર અથવા છોડીઆનુ બીછાનુ કરી તે પર બેસાડવાથી બધા અંગ ઉપરથી ઉડી જશે, નેફથલીનની ભુકી એક ભાગ ને સ્ટાર્ચનો પાઉડર ત્રણ ભાગ ભેળી તેમા યુકેલીપતસના તેલના થોડાં ટીપા રેડી ચામડીપર લગાડી બીજે દિવસે બ્રશ વડે કાઢીને નહવડાવવુ.

બમરડાના વેલના પાંદડાનો રસ કાઢી લગાડવાથી ચીમોડી ખરી પડે છે, અથવા નીચલી કોઇબી ચીજો લગાડવાથી ચીમોડી નીકળશે સરકો શરીર પર લગાડવો, ટરપીનટાઇન તથા નીમક સરખા વજનનુ ભેળી ઘસવુ, કેરોસીન અથવા કોપરેલમા કપુરનો ભુકો ભેળી લેવો, પેરફીન એક ભાગ ને સાલીડ તેલ બે ભાગ ભેળી ચોપડવુ, ફીનાઇલમા ગંધકની ભુકી ભેળી લગાડવી, એમાથી કોઇબી ચીજે નીકળે નહિ તો બ્લીચીંગ પાઉડર પાણીમા નાખી લગાડયા પછી થોડો વાર રહીને ગરમ પાણીએ નહવડાવવુ.

ખુજલી પર આયોડીન પાતલુ લગાડવુ આગ બળે તેની સંભાળ રાખવી, કાર્બોલીક સાબુ નહવડાવતી વખતે વાપરવો

પેટમાં દુખે તો આદુનો રસ અર્ધો ચમચો ને વિહસ્કી દારૂ એક ચમચી ભેળીને પાવો અગત પડવે એરંડીઆનો જુલાબ આપવો ચમચીએ પાઇ નહિ શકાય તો સીક કુતરા માટે નાની કીટલીની નળી વડે દવા તથા ખોરાક બરોબર મોઢામા રેડાશે.

કાન પાકે તો ગ્લીસરીન અને લાડેનમ (અફીમનો અર્ક) બે ત્રણ ટીપાં ભેળીને નાખવાથી નરમ પડશે.

કાનની પછવાડે ખુજલી થયલી પર કોનડીસ ફ્લુઇડ Condy's fluid નામની દવાએ ધોઇને સુકાયા પછી બાલસમ પીરૂ Balsum Peru લગાડવું.

કુતરાં ઘણી સખત ગરમી લાગવાથી ઘેલાં થઇ જાય છે તેવાથી દુર રહેવુ; બાલ વિગેરે ખરીને પુછડી અંદર દબાવીને ચાલે તે કુતરાંની સારી નીસાની નહિ કહેવાય. તેવુ કુતરૂ પાણી નજદીક જતા પણ બીહે છે. બનતા સુધી તેવાને મરાવી નાખવાં. ઘરના પાળેલા કુતરાને ઘણી ગરમીમા માથા પર ઠંડુ પાણી રેડવુ અથવા આઇસ ફેરવવું. કુતરા કરડે તે સારૂ વૈદકમાં જુવો.

ઘોડાના ખોરાક તથા આવજત.

૨૨૨–ખોરાક સાધારણ ઘોડાને જવ, ઓટ, ભુસુ, ચણા વિગેરે ભેળીને સુમારે સાડા ત્રણથી ૪ પાયલી જે વજનમાં દસથી બાર રતલ (પૌંડ) થાય છે, ચણા બધાં કરતા ઓછા લેવા, એટલા ખોરાકના ત્રણ ભાગ સરખા કરીને દીવસમાં ત્રણ વખત આપવા, નીમકના મોટા ટુકડા જેને Rock Salt કહે છે તે ખાવાનાં વાસણમા સાથે મુકી રાખવાથી તે પણ ઘોડા કોઇ વખત ચાટીને ખાવાથી ખોરાક સારી રીતે હજમ થાય છે.

ઘાસ એક સાધારણ ઘોડાને ખાવા માટે આખા દિવસનુ પંદરથી વીસ રતલને સુમારે નાંખવુ.

ઘાસના બીછાનાંની સફાઇ નહિ રાખે તો ઘોડાની ચામડી ખરાબ થઇ ખુજલી થાય માટે તડકે બીછાનુ અવાર નવાર નાખવાથી સારુ રહેશે.

ઘોડાને નહવાડવો થોડે દિવસે જેથી અંગ સાફ થાય ને લાંબી અસવારી જઇ આવ્યા પછી બીજે દિવસે ગરમ પાણીએ નહવડાવવો.

થાકેલા ઘોડાને તુરત પાણી પાવું નહિ તેમજ અંગ ઉપર પણ નાખવાથી તેને નુકસાન થાય છે, નવા ઘોડાને શકિત ઉપરાંત સવારી આપ્યાથી ઘોડો તુટી જશે. પોહળી છાતીવાળો ઘોડો મજબુત કહેવાય.

ઘોડાની ખાસયત વાપડતાં માલમ પડે છે, ગરીબ જાનવર કોઇ પણ ચીજથી ચમકટુ નથી આરબ ઘોડા હમેશા સારી ખાસીયત ધરાવે છે.

તોફાની ઘોડાને જેર કરવા આંખો બંધ રહે તેવી અંધારી બનાવવી, નાંખમા રૂ ખોસવાથી તેને દમ લેવાની અડચણ પડશે તો તે પોતીકી મેળે સીધો ચાલશે. જે ઘોડો ઉભો રહી ઉંઘાય તે સારો કહેવાય, આરબ ઘોડાઓ માટે કહે છે કે લાંબો વખત રાતે સુતા નથી, અને માણસોના ઉઠવા આગમચ ઉઠે છે.

ઘોડાની ઉમર દાંત પરથી પરખાશે તેમજ આંખ આગલના તોપચા પર ખુણામાં મોટી ઉમરના ઘોડાને કરચલી વળે છે, નવ વરસ પછી જેમ વરસ વધતાં જાય તેમ કરચલી વધતી જાય છે.

આંધળો ઘોડાની આગલ બતી લઇ જતાં આખ હળાવતો નથી, દેખતો ઘોડો તુરત આંખ ઊઘાડ ઢાક બતી સામે આવતાં કરશે

નબળા પગવાળા ઘોડાને રાતના ગરમ પાણીએ સેકી ટાઇટ પાટા બાંધી રાખી સહવારે છોડવા, એમ કીધાથી નેસો પણ ફુલતી નથી ને પગને મજબુતી આવશે

પગે સોજા મોટી ઉમરે આવે તો સરકો ને પાણી એક સરખુ ભેળીને પાટા તેમા બીનવી આખો દિવસ બાંધી રાખી સવારી ને વખતે છોડવા એ રીતે સોજા ઉતરશે યા વધતા અટકી જશે પગમા આચકો આવવાથી લગડાય તો ઉપલી ચીજો સાથ નીમક ભેળી ગરમ કરીને પગે બાંધવુ અથવા ઘોડાનુ એમબ્રોકેશન Embrocation તૈયાર આવે છે તે લગાડવું

ઘોડાનુ મોડું બહારથી સરદી અથવા નબળાઇએ સુજી આવે તો ઓઢવાની કાળી કાંમળી સુજેલા ભાગ ઊપર ઘસવાથી સોજો ઊતરશે.

મોડું અંદરથી લાલ દીસે તો ફટકડીના પાણીએ વખતો વખત ધોવુ, કઠણ ખોરાક ખાઇ નહિ શકે તો ખાલી થુલુ પાણીમા બીનવી નરમ કરી આપવુ.

ઘોડાની મું'હ સુકી થઇ કડક થાય તો રાતે એરંડીનુ તેલ થોડા વખત લગાડવુ અથવા તો તેની સાથે થોડા સાબુ ને કોલ ટાર ભેળા ચુલે ગરમ કરી કડુ પડે ને લગાડવાથી નરમ થશે, ત્રણ ચાર દિવસે લગાડવુ ચરબી, પીળુ મીણ, ઓલ તેલ, ટરપીનટાઇન, ટાર સર્વે સરખા વજનનુ ભેળી વાપરવુ

મુ હમાં મસા થયલા હોય તો હળદર ને મોરથુથુ Sulphate of Copper ભેળીને લગાડવાથી મસા ચીમરાઇને સુકાઇ જશે

દુબળા ઘોડાને અલસી બાફીને ખવડાવવી અથવા નીચલા વસાણાઓ જુદી ભેળીને તેના નવ ભાગ કરી તે ખાવાના સાથ ભેળીને અથવા જુદા પડીકાં માફક દિવસમા એક એક વખત આપવાં સુઠનો બારીક ભુકો, મેથી, ધાણા, ને જેનશીઅન નામની દવા Gentian, સર્વે ૭ ૭ ઔંસ લેવુ અને અલસી બાર ઔંસ ને પૉટેશ નાઇત્રસ Potash Nitras નામની દવા બાર ઔંસ, એ ચીજો ભેળીને આપ-વાથી ઘોડા અગે જાડો થાય છે, એને કનદીશન પાઉડર Condition powder કહે છે

ઘોડાના પેટમાં દુખે તેની નીશાની એ કે જમીન પર સુઇ જઇને લોટવા માડશે, અથવા ભીત ચાટે છે

એક પાઇટ જેટલો હલકો બ્રેન્ડી અથવા રમ કે મહુડાનો દારૂ બાટલીમા રેડી ઘોડાના મોઢામા નાખવો, નરમ નહિ પડે તો ઉપલા કોઇબી દારૂમા થોડી કાળા મરીની સુઠની ભુકી ને હીંગ ભેળી દિવસમાં બે ત્રણ વખત પાવુ. અલસીના આટા સાથ મંવ

અથવા ગોળ ભેળી ગોળી બનાવતી વખતે તેમાં એક ડ્રામ કપુરની ભુકી ને ચાર ડ્રામ સુરોખાર મેળવી ને પેટમા દુખે ત્યારે આપવી.

કરમ થાય તો ભુખે પેટે સહવારમાં દુધ ને થોડુ મધ ભેળી પાવુ બાટલી વડે, અર્ધો કલાક રહીને પાણી એક પાઇંટમાં થોડુ નીમક ભેળી પાયા પછી બીજો અર્ધો કલાક થાય ને ખાવાનુ આપવું એ રીતે બે ત્રણ દીવસ રોજ સહવારમાં કરવુ અથવા તબાકુનો ભુકો એક ઔંસ જેટલો રોજ સહવારે ખાવાનામાં ભેળીને આઠ દિવસ વેર આપવાથી કરમ જશે, બારીક નીમક ને લાકડાંની રાખ સોજી ચારેલી દરેક મોટો ચમચો એક લઇને સહવારના ખાવાનામા નાખવાથી પણ ઘોડાને ફાયદો કરશે.

દવાની ગોળીઓ અથવા પાઉડર ઘોડો ખાય નહિ તો પાણીમાં નરમ માવા જેવુ કરીને મોઢા તેમજ ટાળવામા બધુ ચોપડવાથી પોતીકી મેળે પીગળીને પેટમાં જશે.

જોલાબ આપવા પછી હલકો ખોરાક આપવો થુલું એક પાયલી સાથે બાફેલા જવ ને બાફેલી અલસી એક એક શેર ભેળીને ખવડાવવી.

ઠાંસો થયો હોય તો ખાવાના સાથ થોડાંક આખા કાળા મરી ભેળવા અથવા તો ભાત ખવડાવવુ, વાસના ઝાડનો પાલો ખવાડ્યાથી પણ ઠાસો નરમ પડશે.

સરદીના ઠાંસા પર ગોળ, અજમો, કાળા મરી, કાળુ જીરૂ બધુ સરખાં વજનનુ લઇ તેની નાની લખોટીથી મોટી ગોળીઓ બનાવી દિવસમા બે ત્રણ વખત ગળામા મુકી ઘોડાને ગળાવવી

દાઝેલી ચામડી ઉપર લાઇમ વોટર ને લીનસીડ ઓઇલ સરખુ ભેળેલુ જેને કેરેન ઓઇલ પણ કહે છે તે લગાડવુ

ચામડી ઘસાયલી હોય તો કેરોસીન અથવા કોપરેલ લગાડવુ, ભુચને બાળીને ભુકો કરી તેની સાથ થોડી ફટકડી ગરમ કરી ફુલવી તેની ભુકી કોપરેલમા ભેળીને લગાડવી. લાકડાની રાખ લગાડવાથી ઘા રૂઝાય છે મોઢાના ખુણીઆ ઘસાયલાપર પણ એજ લગાડવુ.

પડી જવાથી ગુઠણુ ઘસાયલાં હોય તે પર પણ ઉપલી કોઇપી મેળવણી લગાડવાથી જલદી રૂઝાશે.

ગ્લીસરીન ને ગંધકની ભુકી ભેળી લગાડવી, અથવા મીઠું તેલ ને કાર્બોલીક એસીડ મેળવીને લગાડવાથી ચામડી સારી થાય છે જોઇએ તો તેમા ટંકણખાર ને સુગર ઓફ લેડની ભુકી ભેળવી.

ખુજલી થયલી હોય તો દરીઆના પાણીમાં નહવડાવવો. ઘોડો તરી શકે છે. કાર્બોલીક સાબુના પાણીમાં થોડુ કેરોસીન તેલ ને ટંકણ-ખાર ભેળીને ઘોડાને નહવડાવવાથી ચામડી સાફ થાય છે અફીમનો અર્ક બે ઔંસ ને ટેનીન Tanin ની ભુકી પા ઔંસ ભેળી લગાડવી.

ઘસાયલા ભાગ પર સુકી ગંધકની ભુકી છાંટવી. કેરોસીનને કોપ-રેલ ભેળીને લગાડવાથી પણ ખુજલી સારી થશે.

સખત તડકુ લાગવાથી થોડા પડી જાય તો તુરત માથાપર ઠંડુ પાણી રેડવુ અથવા આઇસ ફેરવવુ

બકરાં તથા મેંઢાં.

૨૨૩–બકરાં મેંઢાંને ઊંચકવાની રીત બાલમાથી ધરવા નહિ પણ પાછલા પગે ધરીને કાન યા ખરડા ઊપર હાથ નાખી ઊંચકવા જેથી તેઓને ઇજા થતી નથી.

સરદીથી મોઢુ લાલ થયલુ લાગે તો મીઠુ તેલ ૭ ટીપા ને ટરપીનટાઇન એક ટીપુ ભેળી બકરાના નાક ઊપરથી રેડવુ જે પોતીકી મેળે નાક તેમજ મોઢામા જવાથી ફાયદા થશે.

ગાય, બળદ.

૨૨૪–ગાય દુધ આપતી હોય તેને સારો ખોરાક જેવી કે ચુની, ખોર વિગેરે આપવો. દુધ વધુ આપે તે સારૂ નીચલી મેળવણી એક મુથી ભરીને સહવારના ખાવાનામા ભેળવી, ફટકડી, સુરોખાર, સોજે ચાક, સફેદ માટી એક જાતની White bole એક એક ભાગ ને ખાના, વરીઆળી તથા નીમક દસ દસ ભાગ સર્વે જુદી સાથે ભેળી નાખીને વાપરવુ

બળદ અથવા ગાયને **ખુજલી** થયલી હોય તો પાણીમા સુગર ઓફ લેડ Sugar of Lead નામની ભુકી સાથે બોરીક એસીડ પીગળાવી દિવસમા બે ત્રણ વખત જખમ તેનાથી ધોવો, દાઝેલા ભાગ પર પણ એ વાપરવુ

મીઠુ તેલ ને કોલટાર થોડા ભેળી લગાડવાથી ખુજલી જશે

માખ, મચ્છર શરીર પર બેસતા અટકાવવા ત્રેન ઓઇલ એક જાતનુ તેલ લગાડવુ

ખાધ બળદની ઘસાયલી હોય તો છુદેલી અલસીમા થોડુ ક નીમક નાખી પાણી રેડી ચુલે ઘટ થાય ને તે પોલટીસની માફક દિવસમા બે ત્રણ વખત સેકવાથી સારૂ થઇ જાય છે.

કીડા પડેલા મારવા મીઠુ તેલ ને ટરપીનટાઇન સરખા વજનનુ ભેળી લગાડવાથી મરી જશે, બીજા કોઇબી જાનવર પર એ અજમાવવુ

ઊંદરને નહસાડવા તથા મારવા.

૨૨૫–ઊંદરનાં દરો બંધ કરવા કાચના ટુકડા, કળી ચુનો તેમા ભરવો, તેમજ આવ જાવના મારગમા ઉપલી ચીજો નાખવી પણ મનુસોના પગને ઇજા નહિ થાય તેની સભાળ લેવી.

ઊંદરના વસવાટવાલી જગ્મા અથવા ઓરડાની ભીતની કીનારીએ હડતાલ સાથ કળી ચુનો ભેળી ફરતો નાખવાથી ઊંદર જતા રહેશે.

સ્પંજ અથવા બીનું ન્યુસપેપર લઈ તે પર મરીની ભુકી છાંટી દરમા ખોસવુ, પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસની ભુકી પાણીમાં મેળવી તુરત દરમા રેડવાથી બંધાઈ જઈ મારગ બંધ થઈ જશે.

નહુસાડવા માટે દર આગલ પેપરમી ન્ટનુ તેલ, બ્લીચીંગ પાઉડર, ટાર, કપુર, નીમક સાથ મોસ્ચુશુ ભેળી એમાની કોઈ પણ ચીજ મુકવાથી તેના વાસે જતા રહે છે.

ચેન (છછુંદર) નહુસાડવા લસણુની કળીઓ મુકવી, જેના વાસથી પાછી આવશે નહિ.

ઊંદરને પકડવા પીંજરાં કે છટકામા પાઉ અથવા રોટલીને સહેજ ઘી લગાડવુ, કાચું ગોશ, ચરબી, સુકી માછલી, ભુંજેલા પનીરનો ટુકડો એમાંની કંઈબી ચીજ મુકવાથી ખાવા તુરત આવશે. લવદર, વરીઆળી કે હિંગનુ તેલ પીંજરામા છાંટવુ જેના વાસે ઊંદર દોડી આવી સપડાઈ જશે, દોધીના કાચા બી જોઈએ તો નાખવા.

ઉંદર ખાણુની ટેબલ કે ખોરાકીની જગ્યા પર ચઢતા અટકાવવા બીજુ એક ઘસતાન મુકી તેપર ઊંડા વાસણુમાં પાણી ભરી ઘણા સરખા મમરા કે ઓટમીલ નાખી રાખવા તે ખાવા માટે પહેલા ઉંદર તે પર ચઢવાથી પોતીકી મેળે પાણીમાં પડી જશે

ઊંદરને મારી નાખવા પીંજરામા પકડેલા પર ખળખળતુ પાણી રેડે છે અથવા નલ તળે મુકી ઉંધાડી તેની પર જોસમાં ઠંડુ પાણી પડવાથી પણ ગુંગળાઈ ને નાનાં ફોફલીઆ મરી જાય છે.

જંગલી કાંદો Squill ને કાપી તેનો ભુકો કરી કોઈબી જાતના આટામા ભેળી નાખવો

ડુક્કરની ચરબી, ઓટમીલ, પનીરનો ટુકડો અથવા આટાને પાણીમાં કાલવી એમાંની કોઈબી ચીજ લઈ સાથે સોમલ Arsenic થોડુ ભેળીને મુકેલુ ખાવાથી તે મરી જશે. જોઈએ તો પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસની ભુકી એક ભાગ ને આટો ત્રણ ભાગ ભેળીને મુકવી કોઈબી ઝેરી ચીજ મુકતી વખતે બીજા પાળેલાં જાનવર યા નાનાં બચ્ચાંના હાથમા કે ખાધામાં નહિ આવે તેની હમેશાં ઘણી સંભાળ રાખવી.

કીડીઓ મારવાની રીત.

૨૨૬—કીડીઓની ભરાવાની જગ્યા દર અથવા દીવાલ કે જમીનની ફાટો પહેલા બંધ કરી દેવી, દર શોધી કાઢવા થોડોક પાઉનો ભુકો યા ખાંડ નાખવાથી ને ચીજ પોતાના દર તરફ ઘસડી લઈ જતી માલમ પડી આવશે

કીડીઓ ખોરાકી રાખવાની જગ્યા, વાસણો, પીંજરા વિગેરેમા ચઢતી અટકાવવા તેને ફરતી કપડાની પટી એરંડીના અથવા કેરોસીન તેલ કે ફીનાઈલના પાણીમાં ભીનવીને ફરતી બાંધી રાખવી, આગત પડશે રોજ ભીનવવી. ખાવાની ચીજમાં તેનો વાસ પેસશે નહિં સાથ

તેની સંભાળ રાખવી રાંધણીની અભરાઇ વિગેરે પર ટંકણખારની ભુકી નાખી તે પર કાગળો પાથરી વાસણો કે ખોરાકીની સીસી દાબડા મુકવાથી કીડી ત્યાં આવશે નહિ.

લાકડાંની કે બીજી જાતની ફાટમાં કોઇબી સોગ વાસની ચીજ ભેળેલું પાણી કીટલીની નળી વડે રેડવું અથવા બાટલીને ચપટ બુચ મારી તેમાં કાણું પાડી બુચમાથી કવીલ આરપાર નાખી બને છેડા થોડા અંદર તેમજ બહાર રાખી તેનાથી પણ સારી રીતે ફાટોમા રેડાય છે, અથવા પીચકારી લેવી.

નહસાડવા સોંગ વાસની કેટલીક ચીજો નખાય છે, લવંગ, હળદર, અથવા કાળાં મરીની ભુકી, તપખીર, રસ કપુર, ગંધકનો ટુકડો, તંબાકુનો ભુકો, તૈયાર પાઉડર Insect Destroying Powder આવે છે તેમાનું કંઇબી વાપરવું.

ગરમ રાખ, કોલસાની ભુકી, કળી ચુનો જોઇએ તે નાખવું

રાઇનું પાણી, ફીનાઇલ અથવા કાર્બોલીક એસીડ, ટરપીનટાઇન પેરફીન કે સ્પીરીટમાં કપુરને પીગળાવવો, લાઇમ વૉટર, તંબાકુ અથવા તપખીર ઉકાળેલું પાણી એવી કોઇબી વાસવાલી ચીજ રેડવાથી પણ કીડીઓ જતી રહે છે

પાણીમા રાખ ને નીમક ભળી ઘટ થાય ને ફાટો પુરવાથી કીડીઓ આવશે નહિ

ખાણાની ટેબલ પરની કીડીઓ એકઠી કરી મારવા સારૂ સ્પંજ (વાદળી) નો ટુકડો લઇ તેની ઉપર થોડીક ખાંડ ભભરાવી એક રકાબીમા મુકવાથી બધી તે ખાવા તેમા ભરાઇ જાય ને તે સ્પંજ દેડકી યા ગરમ પાણીમા બોળી કાઢવાથી કીડીઓ મરી જાય છે. જરૂર જણાય તો પાછુ મુકવું. તાવેલી ચરબી અથવા અખરોટ કે બદામને ભાંગીને કોટલા સાથે મુકવાથી તે ખાવા પણ કીડીઓ આવીને એકઠી થશે ખાંડ કે મધ સાથનું પાણી રકાબીમા રેડી તેમા સોમલ Arsenic ના થોડા ટીપાં નાખવાથી તે ખાધાથી કીડીઓ મરે છે. સોમલ વગર પણ મીઠા પાણીમા ધગલાબંધ કીડીઓ આવીને એકઠી થાય છે, એ રીતે ઘણીકનો નાશ થશે તેજ જગા પર ચાલુ થોડા દિવસ વેર મુકવાથી ઓછી થઇ જતી રહેશે, ઝેરી દવાઓ નાના બચ્ચાઓથી સંભાળીને દુર મુકવી

કાળી દોડતી કીડીઓના દરમા કાર્બોલીક એસીડનું પાણી રેડવું અથવા દમનાના ઝાડનો પાલો દર આગલ મુકવાથી જતી રેહશે

મકોડા મોટાને પણ કીડીની રીતે મારવા, જયાં મકોડા હશે ત્યાથી કીડીઓ નાહસી જાય છે

કુસારી.

૨૨૭—કુસારી લાકડાંની ફાટો, કબાટ, અભરાઇ, વિગેરેમાં ભરાયલી કાઢવા ટરપીનટાઇન અથવા કાર્બોલીક એસીડનું પાણી

પીછી વડે લગાડવું અથવા તો રકાબીમા રેડી કબાટમાં આખી રાત બંધ કરી મુકવાથી પણ કસારી તેનાં વાસથી જતી રહેશે. પેરેફીન શીશીમા ભરીને મુકી રાખવાથી કસારા નાબુદ થાય છે

કસારીના દર આગલ કોકમની છાલ, ટંકણ ખારની ભુકી નાખવી અથવા તો તૈયાર પાઊડર Insect destroying Powder આવે છે તે છાટવો. એ નાંખવાથી બીજા પણ કોઇબી જાતના જંતુ-ઓનો નાશ થશે

દરમાં કોઇબી જાતની સ્ત્રોંગ વાસની ચીજ પાણીમાં ભેળી રેડ-વાથી પણ કસારા જતા રહે છે. ઊપલા તૈયાર પાઊડરમા ટંકણખાર ને ગંધકની ભુકી સાથ થોડુ યુકેલીપતસનુ તેલ ભેળી નાખવુ ઓટમીલ આટો, ખાંડ અને પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસની ભુકી સર્વે ભેળી ને નાખવી, કસારી તે ખાધાથી મરી જશે, અથવા તો હેલીબોર Hellibore નામના ઝાડનો પાલો ખાવાથી પણ કસારી મરશે.

કોકો એક ઔંસ, સ્ટાર્ચની ભુકી બે ઔંસ, ટંકણખારનો ભુકો આઠ ઔંસ સર્વે ભેળીને નાખ્યાથી તે ખાઇને કસારીઓ મરે છે.

કસારી મારવા દરની નજદીક નાના પતરાના ડબામા ગોળનું પાણી કરી મુકીને તેની કીનારી આગલથી લાકડા યા જાડાં કાગળની પટી આડકત્રી જમીનને લાગે તેમ ગોઠવવી અથવા કપડાનો કુચો તે ડબાને લગાડી મુકવો જેથી કસારી સેહલાઇથી તે પર ચાલી જઇ ડબામા પડવાથી ડુબી જશે.

કસારીના જેવી સફેદ લાંબી ઊધાઇ થાય છે, તે જગ્યા પર ગંધકની ભુકી અથવા નીમક ને ચુનો ભેળી નાખવુ અથવા ફટકડી ઊકાળેલુ પાણી ફાટમા રેડવુ તજ લવંગ જાવત્રી કાળા મરી ને ઓરીસ રૂટ Orris root સર્વે સરખાં વજનનું લઇ જુદી જાડો ભુકો કરી નાખવાથી કોઇબી જાતની ઊધાઇ કે જંતુઓ નહસાડવા ઊપયોગી છે.

મચ્છર, મગતરાં.

મચ્છરો ઘણુંખરાં બાગમાં ઘાસ ઊગેલુ હોય ત્યાં અથવા કોઇબી જગ્યા કે વાસણુમાં પાણી એકઠું થઇ સ્થીર પડી રહેતા તેમાં પેદા થાય છે, માટે તેમ થવા દેવુ નહિ.

મચ્છર નહસાડવા સારૂ નીચલી કોઇબી ચીજનો ધુમાડો કરવો, સુખડ, લોબાન, ઇસસ, સીસમના લાકડાંના છોડીઆ.

લીમડાના સુકાં તથા લીલા પાદડા ભેળીને બાલ્યાથી પણ મચ્છરો ગુંગળાઇને મરી જશે, કેટલીક વખત લીલું ને સુકુ ઘાસ ભેળીને બાળે છે.

પેપરમીન્ટનાં તેલના વાસે મચ્છર ઉડી જશે.

કુમાર નામનો છોડ ટાંગવો.

ગોળ ને મલાઈ એક એક ચમચી ને સાથે કાળા મરીની ભુકી ભેળી રકાબીમાં મુકવાથી મચ્છર તે પર બેસી મરી જશે.

લાબા વાળની પીછી પણ મચ્છર મારવામા ઉપયોગી છે મચ્છર શરીર પર દ ખતા અટકાવવા કાર્બોલીક એસીડ એક ભાગમાં સોજુ મીઠું તેલ ત્રણ ભાગ ભેળી લગાડવુ, આંખમા તેને હાથ લાગે નહિ તેની સ ભાળ લેવી, ઘણા મચ્છર હશે ત્યાં એ વધુ ઉપયોગનુ છે.

મચ્છરાં રાતે બત્તી આગળ કોઇ વખતે ઘણા ઉડી આવે તો પહોળા વાસણમા પાણી ભરીને બત્તીની નીચે મુકવુ, જોઇએ તો એક મીણબત્તીને ટુકડો સળગાવીને તેમા મુકવાથી મચ્છરા ઉડી આવી નીચલા પાણીમા પડીને મરી જશે

પક્ષીનાં પીંજરામાં મચ્છરાં કંટાળો આપે તો ગ ધકને ટુકડો કે ભુકી કપડાની થેલીમા મુકી ટાંગવી, એનાથી મચ્છર પણ દુર થશે.

કચરાના ડબામાં મચ્છરાં માખી વિગેરે, ખોરાકી વધેલી તેમજ છાલા વિગેરે ચીજો છુટી નાખ્યાથી તે પર ઉડી આવે છે, માટે ડબો બ ધ રાખવો કાર્બોલીક એસીડ અથવા ફીનાઇલનુ પાણી ડબામા છાંટવાથી પણ મચ્છરા માખી તેમાં આવશે નહિ.

માખી મારવી તથા તેને પકડવાનાં કાગળો બનાવવા.

૨૨૯—માખી જ્યાં હોય ત્યાં સ ભાલ લેવી, ખોગકી વિગેરેની ચીજો ખુલ્લી રાખવી નહિ, તે પર માખી બેસવાથી ખરાબ થાય છે, અને કોઇબી રોગને તેનાથી ફેલાવો થવાનો સ ભવ રહેશે, તેવી ખરાબ માખી ખાવાની ચીજ પર બેસી ગયલી હોય તે ચીજ ભુલમા ખાધાથી કોઇ વખત નુકશાન કરે છે, કચરો તેમજ ગલીચી પડેલી સળગાવી નાંખવાથી માખી પેદા થતી નથી

માખી કોઇબી દરદીના જખમ પર બેસીને ઊડી આવી સાજા માણસના અ ગ પર બેસવા દેવી નહિ. જો તેને પણ કોઇ જાતનો સાધારણ જખમ હોય તો તે વખતે પેલી ખરાબ માખીને નજદીક આવવા દેવી નહિ કારણ તે રીતે ખરાબ રોગ લાગુ પડવાનો સ ભવ રહે છે, કોઇબી જખમ ખુલ્લો રાખવો પણ નહિ.

કાચના બારણા પર માખી બેસતી અટકાવવા ૨ ત્રોગ કાર્બોલીક એસીડનુ પાણી અથવા લસણનુ પાણી લગાડવુ

માખી ખાણાની ટેબલ પર કંટાળો આપે તો એક બાજુ પર રકાબીમા લીલી ચાહ ને સુકીની માફક પાણી બનાવી તેમા ખાડ નાખી મુકવાથી તે પીવા આવી તેમાં પડીને મરી જશે

૨૫ જને ખળખળતા પાણીમા બોળી તે પર પેપરમીન્ટનુ તેલ થોડા ટીપા નાખી મુકવુ. રોજ ૨૫ જને ગરમ પાણીમાં બોળવુ પણ તેલ બે ત્રણ દિવસે છાંટવુ

મલાઇ, ખાંડ અને કાળા મરીની ભુકી ભેળીને ટેબલ પર મુકવાથી તેમા માખ એકઠી થઇ બીજી બાજુ કંટાળો આપશે નહિ.

ફોરમેલીન Formalin નામની દવા પાણીમા ભેળી છાંટવી અથવા સાસાફ્રાસ Sassafras નામનાં ઝાડમાથી નીકળતુ તેલ પણ નાખવાથી માખી ઉડી જઇ પાછી આવતી નથી.

સાધારણ સાબુનું ફીણ કાંટા વડે ચઢાવીને પહોળાં વાસણમા મુકવાથી માખીઓ તેમાં પડશે

જીરેનીઅમના ફુલના ઝાડો ઘરમા રાખવાથી માખી તેની નજદીક આવશે નહિ, અથવા તેમાંથી બનેલુ તેલ વાપરવું. લવન્ડરના તેલના વાસે પણ માંખી જતી રહે છે એરંડીનો છોડ ઘરમાં રાખવાથી માખીઓ આવશે નહિ.

માંખી પીવાની ખોરાકીમાંથી પડેલી તુરતજ કાઢી નાંખવી, જો કોઇબી રીતે કચડાયા વગર માખી હશે તો તડકામા મુકી તે પર નીમક ને ચાકની ભુકી નાંખી રાખવાથી મરી ગયલી પણ કોઇ વખત જીવતી થાય એમ કહે છે

માખ પકડવાનું કાગળ ફ્લાઇ પેપર Fly paper તૈયાર પણ મળે છે જે પર માખી બેસવાથી ચીટકી જઇ મરી જશે તે બનાવવા સારૂ જાડુ બ્રાઉન પેપર સુમારે ફુટથી દોઢ ફુટ સમચોરસ લેવુ અથવા સાધારણ ન્યુસપેપર લઇ નીચલી મેળવણી પીછી વડે સરખી લગાડવી ગોળ બે ઔંસમાં રાજમની ભુકી બારીક ભેળી તેમા ટરપીનટાઇન એક ચમચી નાખવુ.

સરસીનુ કે એરંડીનુ તેલ એક ઔંસ ને રાજમની ભુકી તેટલાજ વજનની લઇ સાથે મધપુડાનો મીણનો નાનો ટુકડો ને મધના થોડાંક ટીપાં ભેળી ચુલહે મેળવી ઠડુ પડે ને કાગળપર પીછીએ લગાડવુ, મેળવણી પાતળી લાગે તો રાજમ વધુ લેવી.

કાગળપર પાટલો સરસ લગાડી સુકાવા દેવો, પછી અલસી તેલ Linseed Oil ને રાજમની ભુકી સુમારે લઇ તેમા થોડાં ટીપાં કઈ મીઠાસ ભેળી ચુલહે ગરમ કરીને પીછી વડે ઠડુ થાય ને ઉપલા કાગળ પર લગાડવુ, જોઇએ તો કાગળને ફટકડીના પાણીમાં બોળી સુકાયા પછી ઉપલી કોઈબી જાતની મેળવણી લગાડવાથી તેમા પચી જતી નથી. કોલઝા ઓઇલ Colza Oil જે કેબેજ નામની તરકારીના બીમાથી બને છે તે કોઇ દવાવાલાની દુકાન પર મળશે તે ત્રણ ડ્રામ એટલે ત્રણ ચમચી લઇ રાજમની ભુકી એક ઔંસ મેળવી ને ચુલ્હાની નજદીક તાપ આગળ મુકવાથી ગરમીએ તવાઇને મળી જાય કે પીછી વડે બ્રાઉન પેપર પર ગરમ લગાડી જ્યાં ઘણી માખી હોય ત્યા મુકવાથી બધી તે પર બેસીને મરી જશે.

માખી પકડવા માટે તારની જાલીના ડાબડા તથા કાચની બાટલીઓ પણ તૈયાર મળે છે, કાચની બાટલીમાં ખાંડ સરકો ભેળી રેડવાથી

તેમા વાસ આવશે માગ્વા સારૂ તારની જાળીના નાના પંખા જેવા આવે છે. દવાદારૂ, ખોરાકી ભરેલી મીઠાસવાળી ચીજોની સીસીઓના મોઢાપર માખી બેસવાથી ખરાબ થાય છે માટે બાટલીઓ પરથી નીકળેલુ સીસાનુ ખોલુ અથવા કાગળના નાના પરા કે ગળણી ઘાટના બનાવી તે સીસીઓ પર ઢાકવા વાપરવુ

ચાંચડ.

૨૩૦—ચાંચડ ઘણા ખરા ઠંડીની મોસમમા થાય છે.

લીપેલી તેમજ કાથો પાથરેલી જમીનમા અને કુતરા, બીલાડા તથા ઉંદરનાં શરીરમા ચાચડો થાય છે ખરાબ રોગવાલા ઉંદર પરના ચાચડ કેટલીક વખત માણસના શરીર પર બેસીને કરડવાથી તેને પણ થવાનો સંભવ રહે છે

બીછાનામા ભરાઈ રહેતા અટકાવવા માટે લવંડરનુ તેલ છાટવુ

કહલાર નામનો પાલો જે પાપડીના ઝાડ સાથે ઊગે છે તેની ઝડીઓ બાધી પલંગની નીચે મુકવાથી ચાચડ આવશે નહિ

ફટકડીની ભુકી અથવા સુકુ નીમક બીછાના ગોદડા તકીઆ વિગેરે પર સહવારમા થોડું છાટી રાખી સાજે પખોડી કાઢવાથી ચાંચડ નાશી જશે

ફટકડી પાણીમા પીગળાવી પલંગની ઉપર છાટવુ ૧ બાટલી પાણીમાં અર્ધો રતલ ફટકડી લેવી. બીજા પણ જંતુઓ એ છાટવાથી અથવા ફાટમા રેડવાથી જતા રહે છે

ઇનસેકત ડીસટ્રોઇંગ પાઉડર Insect destroying Powder નાખવાથી ચાચડ દુર થશે, અથવા પેની રોયલ Penny Royal નામનુ તેલ પણ વપરાય છે

કપુરના ટુકડાનો ધુમાડો કરવાથી ચાચડ નાશી જાય છે, અથવા સ્પીરીટ ઓફ ટરપીનટાઇનમા કપુર પીગળાવી છાટવુ

પેપરમીન્ટના વાસે પણ ચાચડ ઉડી જશે.

સાબુના પાણીએ જમીન ધોયાથી ચાચડ ઓછા થાય છે.

ચાચડ લીપેલા તેમજ કાથો પાથરેલી જમીનમા ભરાઇ રહેલા કાઢવા રાતના એક છાલકા વાસણમા પાણી રેડી તેમા થોડુ કોઇબી જાતનુ તેલ રેડી તેની અધવચમા અતરંગ બત્તી કે ફાનસ મુકવુ, તેલના તરી આવેલા ચીકાસ પર ચાચડો ઉડી આવી એકઠા થાય છે.

ચાંચડ પકડવા માટે આમળા પાણીમા બીનવ્યાથી ચમટીમાંથી સરી જતો નથી, સફેદ કપડા પર પોતીકી મેળે ઉડી આવે ને પાણીના વાસણમા નાખ્યાથી મરી જશે

માકડ.

૨૩૧—માકડ લાકડાનાં પલંગની ફાટોમાં ભરાઇ રહે તો તે મીણ વડે પુરવી જોઇએ તો મીઠુ તેલ ભેળવું, ફાટમાં કાર્બોલીક એસી-

ડનુ, ફીનાઇલનું અથવા પેરેફીન સાથનુ પાણી પીચકારી વડે નાખવાથી અંદરના માકડો જતા રહે છે.

કપુરને સ્પીરીટ અથવા ટરપીનટાઈનમાં પીગળાવી વાપરવો.

લાલ મરચાની ભુકી પાણીમા ઊકાળી રેડવાથી તુરત મરશે.

નેફ્થા Naphtha લગાડવુ, કેરોસીન, બેનઝોઇન, અથવા કોપરેલ લગાડવાથી પણ માકડ જશે; રસકપુર પાણીમાં પીગળાવી રેડવાથી માકડો મરી જાય છે પણ એ ખરાબ જાતનું ઝેર હોવાથી સંભાળી વાપરવુ. એમાની કોઈબી રીત અજમાવવી.

ફાટો ભીત અથવા પાટીઆંની જમીનમા માકડો ભરાઇ બેસતા અટકાવવા ઉપલુ કંઇબી રેડવુ અથવા કપુરનો ટુકડો ધાતુના વાસણમાં મુકી અંગાર પર મુકવાથી બળીને તેના ધુમાડાને વાસે માકડ જતા રહેશે, ઓરડો બંધ રાખવો

ગંધકનો ટુકડો જોઈએ તો એજ રીતે બાળવો અથવા ગંધકના પાણીમા કપડુ બોળીને બાળવાથી તેના ધુમાડાએ પણ જમીન તથા ભીતની ફાટોમાંના માકડો નીકળી જશે. બળતાં કપડાંની ચીગારી ઉડી બીજુ કંઇ સળગે નહિં તેની સંભાળ લેવી

રકાબીઓમાં પેરેફીન રેડી બીછાનાની નીચે મુકવુ, ઉડી જાય કે બીજુ રેડવુ એના વાસે માકડ જતા રહે છે

ખુરશીની નેતર તથા સાદડીનાં ખાંચાઓમા માકડ ભરાઇ બેસે તે પરબી ઉપલી કોઇબી ચીજ લગાડવી, ફટકડી ને સાબુનાં પાણીએ ધોવી. ખુરશી પર ખળખળતુ પાણી રેડયાથી માકડો મરી જશે.

પ્રકરણ ૨૬.

મરઘાં તથા બીજાં પંખીઓ.

મરઘાંની જતન Poultry વિષે.

૨૩૨—મરઘાંને પાળવા સારૂ તેની બરાબર જતન કરવી, રહેવાની જગ્યા સાફ રાખવી, પાણીએ ધોતી વખતે તેમાં થોડીક કાર્બોલીક એસીડ ભેળવાથી ખરાબ વાસ કે બીજા જંતુઓ હશે તે નીકળી જશે. પીવા સારૂ તાજુ પાણી હંમેશા મૂકવુ ખાવા સારૂ દિવસમા બે વખત ચોખા, ભાત, બાજરી, જુવાર કે કાંઇ પણ નાંખવું. છુટાં ફરે તેમ રાખવા, ચુનાના રાબીત પાથરેલી જમીન પર મરઘાં રાખ્યાથી ત્યાં જુવા કે ચાચડ થતા નથી. મરઘી ભરેલી છાતીની ને નાજુક પાતળી ચામડીની હોય તે સારી કહેવાય, સફેદ પગની હોય તે હેવી. કાંઇ કાળા પીછાંની મરઘીનુ માસ પણ કાળુ હોય છે

મરઘીને વધારે ચરબીદાર બનાવવા ચાવલ અથવા જવ કે મકાઇનો આટો દુધમા ભેળીને ખવડાવવો, ખાડ રકાબીમા ખાવા મુકવી

પીવાના પાણીમાં બારલીનો કે ચણાનો આટો નાખવો. ચરબીના કકડા યા થુલુ ભેળીને આપવુ બધી ચીજો સામટી ખવાડવી નહિ

કોબીનો દડો ટાગી રાખી મરઘાં ટુપીને ખાઈ જાય પછી દાડા ને પણ પાણીમા બાફીને બીજા ખાવાના સાથે ભેળીને આપવાથી મરઘાને સારો ખોરાક મળશે.

મરઘી બકરીને ચડતાં વખત લાગે તો રાતથી કાપીને પીછાં કાઢીને ટાગી રાખવી, કાચા પપાંઇનો ટુકડો નાખવાથી પણ રાંધતી વખતે જલદી ચડી જશે.

સરકો પાઇને પછી કાપવાથી પણ જલદીથી ચડે છે, સુમારે અર્ધાથી પોણા કલાકમા ચડશે.

સમારીને પીછા કાઢી તે ઉપર લીંબુનો રસ ને માખણ લગાડી રાખવાથી પણ નરમ થશે તેમજ રાંધવા પછી તેનો રંગ સફેદ રહે છે.

મરઘીને ગરમ પાણીમા બોળવા પછી પીછાં કાઢતી વખતે પાણીમાજ હાથ રાખવાથી સહેલાઇથી નીકળશે પીછા એકઠાં કરવા માટે ટોઇલેટમાં પાછળ આપેલુ છે ઘરડી મરઘીને સમારી પીછાં કાઢવા પછી છાતી પર ઝીણા બાલ ઉગેલા માલમ પડશે.

મરઘાંમાં ચાંચડ જુવા વિગેરે થાય તો નબાકુના કે ફીના ઇલના પાણીમા બોળી કાઢવા અથવા પુકેલીપતસનુ તેલ પીછાપર છાટવુ

ગધકની ભુકીને ચાળણીમા નાખી મરઘીના પીછા ખસેડી તેમા થોડી છાંટવાથી પણ કોઇબી જતુઓ નીકળી જશે

મરઘી ઝુ ફાતી હોય નો તાપ આગળ શેકવી ને લસણ ખવાડવાથી સારી થશે

મરઘાંને કાંટા નામનું દરદ પુછડીની નીચે થાય છે, તે ઉપર હળદર ને મીઠુ દિવસમા બે વખત દાબવાથી સારૂ થાય છે પોપટને પણ તેમ થાય તો કરવુ

મરઘીને ઠડીના દિવસમાં ઇંડાં મુકવા સારૂ પુરતો લીલો ખોરાક આપવો બીટ રૂટને બારીક કાપીને ખવાડવુ અથવા એક જાતનો પાલો કલોવર Clover નામનાં ઝાડનો આવે છે, તે પર પાણી છાટી એક રાત રાખીને બીજે દિવસે મરઘાને આપવો, ઓટ Oat ને પાણીમાં ભીનવીને ફુલવા પછી ખવાડવા

ઝેર લેબરનમ Laburnum ઝાડના બી મરઘાના ખાવામા આવે તો તેનુ ઝેર ચડશે

મરઘાંમા રોગ ફાટવાથી ઘણાંક મરી જાય છે તેના ઉપાય કરવા સારૂ એક ઔસ પાણીમા દસ ગ્રેન જેટલી Carbolic Acid કાર્બોલીક એસીડ મેળવીને તેથી આંખ, નાક તથા ગળુ ધોવુ નવાર નવાર ખોરાક સાદો હલકો આપવો, ને તેમાં સહેજ મરીની ભુકી ભેળવી.

મરઘીમા સહેજ ગંધકની ભુકી ભેળી ઘણી ઝીણી ગોળીઓ બનાવીને મરઘીના ગળામા મુકી ગળાવવી.

મરઘીઓને પોતાનાં પીછાં તોડીને પીખવાની આદત કોઇને હોય છે, અઠવાડીઆમા એક બે વખત ડુક્કરનુ ખારૂં ગોસ Pork ની બારીક ભુકી કરી ખાવામા આપવી, અથવા આટામા નીમક ભેળી પાચ છ દિવસે ખવાડવું. નીમક ખાવાથી ઉપલી આદત છોડી દેશે અથવા પીછાંપર કોઇબી વાસવાલી ચીજ વેસલીન, પેરેફીન કે ફીનાઇલ લગાડવાથી ટુંપશે નહિ એવી આદતવાલી મરઘીને બીજાથી છુટી રાખવી.

મરઘીને ઇડાની પર સેવન બેસાડી બચ્ચા કાઢે છે, બીજી રીત ઇડાંને ઇનક્યુબેટર Incubator નામના સચા આવે છે તેમા મુકવાથી પણ બચ્ચા નીકળે છે, લગભગ ત્રણ અઠવાડીઆં એટલે વીસથી બાવીસમે દિવસે બચ્ચાં ઉપલી કોઇબી રીતે પેદા થાય છે.

મોટી મરઘીનાં પેટાંમાં સુમારે છસો ઇડાના બી હોય છે ને દર વરસે સોથી સવાસો ઇડા મુકે છે અને ચાર પાચ વરસ પછી ઓછા થઇ ઇડા મુકતી બંધ થશે. ગંધકની ભુકી સહેજ ખવાડ્યાથી જલદી ઇડા મુકે છે

દાળનો રંગ ખુલ્લો હોવાનો સબબ લીલો ખોરાક વધુ ખાવાથી થાય.

મરઘી કોઇ વખત ઇડાં મુકીને પોતેજ ખાઇ જાય છે, તે અટકાવવા એક ઇડામા કાણું પાડી બધુ ખાલી કરી તેમા રાઈ પાણીમા ખુબ તરેહથી ભેળીને પછી પાછુ તે ઇંડાના કોટલામાં ભરીને મોઢુ આટા અથવા કપડાંએ બંધ કરી તે જગા ઉપર ગોઠવીને મુકવુ, એમાની રાઇ ખાવામા આવ્યાથી આદત છોડી દેશે એ પ્રમાણે બે ચાર વખત કરવુ

ઇડાનુ કોટલુ નરમ પોપચા જેવુ કોઇક મરઘીનુ આવે છે તે સારૂ કાળુ માછલીના કોટલાંની બારીક ભુકી કરી થોડીક ખાવાનાંમાં ભેળવાથી કોટલું કઠણ થાય છે.

મરઘી પકાવેલી ટેબલ ઉપર જમવા સારૂ આખી મોકલવી હોય તો હમેશા ડીશમા ડાબા હાથ પર ડોકીવાળો ભાગ ગોઠવીને મુકવાથી કાપવાની સહેલ પડશે

બતકને પણ મરઘીની માફક કાપવા, સમારવા, રાધતાં વખત લાગશે દિવસમા બે વખત થુલું પાણી સાથ ભેળી ખવાડવુ

ટરકી તથા હાંસ.

૨૩૩–ટરકીની **આંખો** બહાર નીકળેલી ને ચળકટી હોવી જોઇએ, ગરદન લાબી હોય ને કાળા નરમ સુવાળા પગે ઝડપથી ચાલે તે સારી કહેવાય, ચાચ પણ નરમ હોય તે સારી આંખ અંદર જઇને ચીમરાયલી હોય તો ટરકી ઘરડી હોય છે.

હાંસના પગ તથા ચાંચ ફીકા પીળા રંગની હોય તે સારી કહે-વાય, પગ પણ નરમ હોવા જોઇએ.

ઘરડા હાંસના પગ તથા ચાચ લાલ થાય છે.

૨૩૪–બીજી જાતનાં પંખીઓ કબુતર વિગેરે.

કવેલ તથા પારત્રીડજની ચાચ તથા નખ અણીદાર હોય તે સારા.

કબુતર ખાધામા ઘણુ ગરમ કહેવાય છે.

પક્ષી કોઇબી જાતના જગલમાથી મારી લાવેલાને બીજા દિવસ સુધી રાખવા હોય તો સમારી પીછા તથા પેટમાનુ બધુ કાઢી સાફ કરી તેમાં ગામઠી કોલસાનો કકડો મુકી ગરદનમાથી દોરીએ બાધીને ટાંગી રાખવુ

હવામાં બીનાશ હોય તો તે ઉપર બહારથી કાળા મરીની ભુકી છાટી રાખવી. પકાવતી વખતે લુછી નાખવી. સરકામા બોળવાથી પણ પક્ષીનો કોઇબી જાતનો વાસ હશે તો નીકળી જશે

પોપટ, કનેરી.

૨૩૫–પોપટનું પાંજરૂ તથા ખાવા પીવાના વાસણો રોજ ધોઇને સાફ રાખવાથી મચ્છર, માખી કે મગતરા તેની નજદીક આવતા નથી.

પોપટને નહવડાવવો હોય તો પાણી સીપવાની નાની ઝારી અથવા પીચકારી વડે તેના શરીરની ઉપરથી પાણી રેડવુ.

બોલતા શીખવવા સાજનાં અવારેથી પાજરા પર કપડુ ધાકીને બોલાવ્યાથી જલદી શીખે છે

ખોરાક કોઇબી જાતનો અનાજનો દાણો, ભોયસીગ, મકાઇ, ભાગનાં અથવા શણના છોડના બી, બીસકીટ, બદામ ચાખીને મીઠી આપવી કડવી નુકશાન કરશે, પાઊ દુધમા બોળીને મુકવુ, પેર, કેળુ વિગેરે એમાંની કઇબી ચીજ રોજ થોડીક આપવી, માસનો ખોરાક કોઈબી પક્ષીને ખવાડયાથી ગરમ પડી કોઇકના પીછા ખરી જશે, ચોકાશ કે ઘણા મીઠાસવાળી ચીજો પણ ઝાઝી ખવાડવી નહિ

પીછાં ખરી જાય તો થોડુ બદામનુ તેલ ચોપડવાથી પાછા ઊગશે.

પીવા માટે સ્વચ્છ પાણી રોજ આપવુ, કોઇક વખત તેમા લોઢાનો ખીલો નાખ્યાથી ગુણ કરશે.

ખોરાક હજમ નહિ થાય તો પાજરામા ચાકનો નાનો ટુકડો મુકી રાખ્યાથી તે ચાચ વડે ટુપી ને ખાધાથી ફાયદો કરશે, જોઇએ તો એર ડીના તેલના પાચ સાત ટીપા મોઢુ ખોલી તેમા નાખવા કાકા-કઊવા તથા બીજી જાતના પોપટોને પણ ઊપલોજ ખોરાક આપવો.

કનેરી તથા બીજાં નાના ચલીઆંને ખાવા માટે પોપીના ઝાડનાં બી અથવા ચોખાના દાણા નાખવા, ભુજેલા પટેટા, સપરચન, અથવા બાફેલા ઇંડાના બારીક ટુકડા કરી ખવડાવવા

કાંટા નામનું દરદ પુછડીની નીચે કનેરી, પોપટ, કાકાકઊવા વિગેરે ને થાય તો કાતર વડે કાપીને તે પર લોખંડનો દાહમ સંભાળીને દેવો અથવા તો હળદર ને નીમક ભેળી તે પર દાબ્યાથી સારૂ થશે.

પ્રકરણ ૨૭

જુદી જુદી જાતની માછલીઓ તથા જાતજાતનું ગોશ સુપ વિગેરે.

૨૩૬–તાજી માછલી હાથમા દાબવાથી કઠણ લાગે છે. આંખ બહાર નીકળી આવેલી અને લાલ ચુંઇવાળી તાજી કહેવાય. કોઇપણ માછલીનો કોહેલો ને ઘણો વીચડો વાસ આવે તે ખરાબ હોય માછલીને સમારી ધોઇને નીમક લગાડયાથી તે બગડતી નથી, સહેજ નરમ કે લાલ પાણી લાગે તો તેની ચુંઇમા સરકો રેડવાથી તે કઠણ થાય છે અથવા પાણીમા બોરીક પાઉડર પીગળાવી તેમા બોળી રાખવાથી વધુ ખરાબ થતી અટકે છે.

માછલી લાંબો વખત તાજી રાખવા સારૂ ચુંઇમા ખાંડ ભરી રાખવામા આવે છે. વળી આઇસમા પણ લાંબો વખત સુધી રહી શકે છે દરિયાના અથવા નીમકના પાણીમાં સરકો ભેળી તેમાં કપડું બોળી તે દરેક માછલીને જુદી જુદી વીંટાળી રાખવાથી પણ સારી રહેશે. માછલી આઇસમા મુકતી વખતે વહેરનુ પડ કરવુ કેટલીક વખત આઇસની મેળવણીમા એમોનીઆ હોવાથી માછલી તેને લાગતા બગડી જાય છે. કોલસાની અથવા કાળા મરીની ભુકી તે ઉપર છાટી રાખવી

ગ્લીસરીન Glycerine માં રાખવાથી માછલીનો રંગ જેવોને તેવો રહેશે

માછલીને ઘણું નીમક લાગ્યું હોય તો પાણીને બદલે મીઠા દુધમાં બોળી રાખવી.

રાંધેલી માછલી ઘણી ગરમ હોય ત્યારે બંધ કરીને પેક કર્યાથી બગડી જાય છે, બહારગામ મોકલવા માટે ઠંડી પડે ને બંધ કરવી.

તાજા બુમલાનાં ડોકા લાલ હોવા જોઇએ.

લેવટા હમેશાં જીવતા જોઇને લેવા, મરી ગયેલા ને નરમ સારા હોતા નથી સમારતી વખતે તેપર સરકો અથવા રાખ નાખ્યાથી તે મરી જશે.

સાંઢ માછલી જીવતી લેવી, મરી ગયલી કોહેલી જાણવી.

કરચલાં ભારી ને કઠણ હોય તે તાજા કહેવાય, નરમ પડેલા કોહેલા હોય છે.

કાળુ માછલી નાની જોઇને લેવી મોટી જાતની સારી હોતી નથી કોટલામા છરીની અણી ભોકતા તરત બધ થઇ જાય તે તાજા કહેવાય.

કાળુને લાબો વખત તાજા રાખવા સારૂ એક ઉડી રકાબીમા ખારૂ પાણી રેડી તે ઉપર થોડો આટો ભભરાવીને રાખવો

કાળુ કમોસમમા ખાવા સારા નહિ, જેવા કે મે, જુન, જુલાઇ, ને ઓગષ્ટમાં સારા આવતા નથી, જે મહીનાઓમા ઇગ્રેજી R, અક્ષર આવે તે મહીનાઓ કાળુની મોસમના હોય એમ કહેવાય છે

માછલી મરઘી વિગેરે સમારતાં હાથમાથી સરી જાય તો હાથ ઉપર થોડો આટો, નીમક કે રાખ લેવા.

સુકી માછલી ભાતના છલામા ગોઠવીને મુકવાથી સોજી રહેશે પણ અવારનવાર ખુલ્લી કરવી

સુકી માછલીને રાંધવી પાણીમા બાફીને અથવા છાશના પાણીમા બીનવ્યાથી તાજી જેવો સ્વાદ લાગશે.

મોળાં પાણીની માછલી થોડો વખત નીમકના પાણીમા બીનવી રાખવાથી મોળો મટોડીનો સ્વાદ નીકળી જશે

માછલીનાં કોટલાં તથા તેનું ધોએલુ પાણી ઝાડમા નાખવાથી તે ખાતરની ગરજ સારશે, તેમા કસ પણ વધુ હોય છે.

ટીનમાં પેક કરેલી વિલાયતી માછલી હવા અદર જવાથી ઢાબડો કોઇ પણ જગ્યાએથી ઉપસેલો જણાય તો તે બગડેલી જાણવી, તેમજ પતરૂ ખોલવા પછી અદર લીલો રગ અથવા કટાયલો માલમ પડે તો તે ખાધાથી નુકસાન થાય છે

માછલી પકાવેલી ટેબલ ઉપર લાવવી એક બીજી માછ-લીને સામસામે ડોકા પુછડા આવે એમ ગોઠવવી.

સોનેરી રૂપેરી શોભાની માછલીઓને હવા ઉજાસવાલી જગ્યા પર ઊંડા પાણીના વાસણમા મુકી રોજ પાણી બદલવુ રબરની નાબી નળીનો એક છેડો વાસણમા અને બીજો બહાર રાખવાથી પાણી સહેલાઇથી નીકળશે પાણીની ટાંકી તથા ફુવારામા પણ રાખે છે તેને ખાવા માટે દરીઆ અથવા તલાવની થોડીક લીલ નાખી રાખવી, પાઊનો ભુકો થોડો આપવો.

ગોશ.

૨૩૭—બકરાંનું ગોશ સોજું કુમળુ ચમટીમા ટાઇટ પકડવાથી નરમ લાગશે, ઘરડા ને વાસી ગોશ ઊપર ચમટીનો ડાઘ પડી રેહશે

કાચું ગોશ લાંબો વખત રાખવા સારૂ ખુલ્લી હવામાં ટાગી રાખવુ, છાશમા બોળાને રાખવાથી સોજુ રહે છે. સરકામાં કપડાંને બીનવી તેમા ગોશ વીટાળી તે પર ટંકણખારની ભુકી કે થુલાનું પાતળુ પડ કરીને રાખવું અથવા આટો ને મરીની ભુકી ભેળી ને છાંટી રાખવી. વાસ આવે તો પાણું સરકો ને પાણી ભેળા ધોઇને રાધવુ કોલસાની ભુકી છાંટીને પાણી વડે ધોવાથી પણ વાસ નીકળી જશે, બોરીક પાઊડર વાપરવો.

ગોશ ચડતાં તુરતનુ કાપેલુ વધુ વખત લેશે, ત્રણથી સાડા ત્રણ કલાક થશે, લાંબા વખતનુ કાપેલું જલદી ચડે છે.

રાંધેલાં ગોશનું વજન ત્રીજા ભાગ જેટલુ ઓછું થાય છે, પાંચ રતલ હશે તો રાંધ્યા પછી દોઢ રતલ લગભગ તેમાંથી ઓછુ થશે.

ગોશ ઘરડું ચેડવવા માટે સરકામાં થોડો વખત બોળીને રાખવાથી ગમે તેવું ઘરડું ગોશ ચડશે, ઓલીવ ઓઇલ સાથ લીબુનો રસ ભેળી લગાડવાથી પણ ગોશ નરમ થશે. ઘરડી મરઘીને પણ એ રીતે નરમ કરી શકાય છે.

પાપડખાર Soda Bicarb રાંધતી વખતે ગોશમા સેહેજ નાખવો અથવા કોડીના વાસણનો ટુકડો કે આખી સોપારી કઇ પણ ચીજ સાથે નાખવાથી જલદી ચડશે. પાઉનો ટુકડો અથવા તો કાચું પપાઉ છોલીને તેનો ટુકડો નાખ્યાથી પણ ગમે એવુ ઘરડુ ગોશ પણ જલદી ચડીને નરમ થશે.

ગોશમા નીમક પહેલેથી નાખવુ નહિ, થોડુ ચડવા આવે ને નાખવાથી તેનો રસ તથા સ્વાદ અંદર સારો રહેશે

કાચુ ગોશ આઇસમા લાંબો વખત સોજુ રહે છે, ઝીણા કપડાંમા વીટાળ્યાથી આઇસમાં તેનો કસ ઓગળી સુકુ થતુ નથી.

ગોશ ડુકકરનું તથા સેંડવીચીઝ.

૨૩૮—ગોશ ડુકકરનું નીમકમા આથેલુ હોય તેને બેકન Bacon કહે છે, તેને પાછુ તાજું બનાવવા એક આખી રાત દુધ ને પાણી ભેળીને તેમાં બીનવી રાખવુ.

હેમ Ham ડુક્કરનું રાંધેલું ગોશ તાજું રાખવા ઝીણાં કાગળમાં વીટાળી બીજા બ્રાઉન કાગળમા બાંધવું, લાંબો વખત રાખવું હોય તો એ મૂજબ બરોબર બાંધીને રાખ ભરેલાં વાસણમાં મુકવું.

હેમના સેન્ડવીચીઝ sandwitches તાજા રાખવા કપડામા વીટાળવા અથવા રકાબીને એક એક ઉપર ઢાકીને પછી પાણીથી ભીના કપડામા તે રકાબીઓ બાધી રાખવી.

ગોશ હરણનુ.

૨૩૯–હરણનું ગોશ નરમ ને લાલ હોય છે, અને સ્વાદમા મીઠુ લાગે છે, તુરતનુ કાપેલુ હોય તે પર મરીની ભુકી છાટી રાખવાથી તે પર માખી બેસશે નહિ

જીભ સાફ કરવાની રીત.

૨૪૦–જીભને ગરમ પાણીમાં બાફી તે પાણી કાઢી નાખી પાછુ ઉપર ઠંડુ પાણી રેડવાથી આખી જીભની ખોલ નીકળી આવ્યાથી ગધતી વખતે સહેલું પડશે.

સુપ બનાવવો તથા બગડેલો ખોરાક સુધારવો.

૨૪૧–સુપ કોઇબી જાતનો બનાવતી વખતે તપેલીનુ ઢાકણુ ચપટ બધ કરી વરાળ બહાર નીકળી જતી અટકાવવી એ રીતે તેનો કસ અદરજ રહેશે સહેજ કાર્બનેટ ઓફ સોડા Carbonate of soda નાખવાથી વાસ આવતો નથી.

સુપ મરઘી માછલીનામા લીબુનો રસ નીચોવ્યાથી નીર્ત્યો ને સફેદ થાય છે ઠડો પાછો ગરમ કરવા ચુહલા પર મુકવાને બદલે ખળખળતા પાણીમા સુપનુ વાસણ મુકવાથી સવાદ સારો રહેછે.

ચીકાશ સુપ પરનો કાઢવા માટે સોજા કપડાને પાણીમા ભીનવી નીચોવી કાઢીને તેમાથી ગાળવુ એ રીતે ચીકાશ ભીના કપડાને વળગી રહેશે

ઘણો ખારો લાગે તો સહેજ ખાડ, લીબુ અથવા ગોળ નાખવો.

સુપ બીજી રીતનો જેને સ્ટૉક Stock કહેછે તે બનાવીને ઠડીમા રાખેલો રાંધવાના ઉપયોગમા લેવાય છે કોઇબી જાતના વધેલા ગોશ, હાડકા, ચરબી ને નીમક લેવુ, જોઇએ તો સુકી તરકારીના ટુકડા, મરી વીગેરે ઘણા પાણીમાં થોડા કલાકવેર ખુબ ઉકાળી ઉપર ફીણ, મેળ આવે તે કાઢવા પછી બધો કસ ઓગળી રહે કે જાડા કપડા વડે ગાળીને ઠડો પડે કે પત્થરની બરનીમા ભરી રાખી ખપ પડે ત્યારે ગોશ તરકારી વિગેરે રાધતી વખતે તેમાંનો થોડો ભેળવાથી સ્વાદ સારો થશે. જ્યારે બીજો બનાવ્યો હોય ત્યારે જુનો સોજો હોય તો સાથે ભેળી નાખવો.

જાતજાતની તરકારીને પણ ઉકાળવાથી તેનો સ્ટૉક બનાવી રાખે છે એ સર્વે ઠડીના મુલકમાં સારૂ રહેશે.

પકાવેલી ચીજોમાંથી ખારાશ તથા તીખાશ કાઢવો હોય તો સરકો ને ખાંડ ભેળી નાખવો અથવા ગોળ લેવો, કાચો પટેટો નાખવાથી પણ સુધરે છે, લીંબુ નીચવવાથી અથવા નાલીએરનું દુધ રેડવાથી પણ તીખાસ કમતી લાગશે

ખુશબોઇ ગયલુ સુધારવા ક્રીઓસોટ Creosote નામની દવાનુ એક ટીપુ નાખવું.

ખોરાકી બગડતી અટકાવવા તેની પાસે ચુનો અથવા (ચારકોલ) કોલસો મુકવો, એથી વાસ પણ મારશે નહિ. બીજી રીતો આગલ આપેલી છે.

પ્રકરણ ૨૮.

અનાજ તથા ખોરાકીની બીજી જણસો વિગેરે.

ચોખા.

૨૪૨–ચોખા ઘણી જાતના થાય છે એવી ગણત્રી થયેલી છે કે એક પાયલી ભાત (ડાંગર) જમીનમા વાવવામા આવે તો તેનો એક ફરો એટલે ૧૬ ગણો પાક પેદા થાય છે. અને એક ફરો ડાગરના ચોખા કરાવીએ તો લગભગ અરધા ફરાની ઉપર ચોખા નીકળે છે ફરીથી તેને સાફ કરાવતા એથી અઢી પાયલી કણકી અને કુસકી નીકળે છે. બગીચાની બાબતમા જુવો ચોખા ભરી રાખેલામા કીડ લાગતી અટકાવવા તળીએ નીમક નાખવુ.

કોઇ લીબડાનો પાલો અદર નાખે છે સુકા મરચાં પણ વપરાય છે. ચોખાને એરંડીઆનો હાથ લગાડવાથી તેમાં કીલ્લાં પડતાં નથી, વળી ચોખા અથવા કોઇ પણ અનાજની બરણી કે કોઠારમા લોખંડનો સળીઓ અનાજની વચમા ખોસી રાખવાથી તેમા કીલ્લા કે બીજા જતુઓ પડશે નહી

જુના ચોખા રાંધતી વખતે પાણી વધારે ખપે છે. નવા ચોખાને રંધાતાં પાણી ઓછુ ખપે છે, વધુ નાખ્યાથી ચોખા ગળીને નરમ થઇ જશે.

દાળ.

૨૪૩–દાળ ઘણી જાતની આવે છે, તુવર, મસુર, ચણા, વાલ, મગ, લાંગ, અડદ વિગેરે. તુવરની દાળને બરણીમાં ફરતી પતરાળ ચોડવીને એરંડીઆનો હાથ લગાડીને રાખવાથી સોજી રહેશે. પણ પકાવતી વખતે ગરમ પાણીથી બે ત્રણ વખત ધોઇને વાસ તથા ચીકાશ કાઢી નાંખવો.

વાલની દાળને એરંડીઆ સાથે હળદર લઈ હાથ લગાડવો. બીજી કોઇ પણ જાતની દાળને એરંડીઉ લગાડી શકાતુ નથી.

દાળ જુની ચડે નહિ તો પાપડખાર સુમારે એક બે એલચી જેટલો નાખવો

દાળ અથવા બીજી કોઇબી રાંધેલી ખોરાકીની ચીજો ગરમ સાથ ઠંડી ભેળવાથી સ્વાદ બગડશે.

આટો તથા તેમાં ભેળેલું પારખવુ.

૨૪૪–આટાનો સુમાર ગોખા દળવા આપતી વખતે પાયલી એ ભરીને આપ્યા હોય તો તે સવા ઘણો ઉતરશે

ઘઉ દળવા જેટલા આપ્યા હોય તો તેથી દોઢ ઘણો આટો ઉતરશે આટાને ચાળણીએ ચાળીને કચરો સાફ કરવો અથવા તો એક ચમચા વડે તેમાનો આટો લઇ ઉંચે હાથે પાછો બીજા વાસણમા નાખવાથી તેમાંનો કચરો હોય તે પવનથી ઉડી જશે. આટાને હમેશા પવન આવજાવ થાય તેવા વાસણમાં રાખવો, ચપટ બંધ રાખ્યાથી તે બગડી જાય છે.

ભેળેલુ પારખવું તૈયાર દળેલા આટામાં કેટલીક વાર ચાક અથવા ચુનો અને બીજી ચીજો ભેળેલી હોય છે, તેને શોધી કાઢવા માટે થોડો આટો લઇ તેમાં લીંબુનો રસ અથવા સરકો યા (ગંધક નો તેજાબ) Sulphuric acid, એમાની કોઇ પણ ચીજ આટામા નાખવાથી ભેળેલુ હશે તો ખમાર ચઢવા માંડશે. આટાને બાળવાથી પ્રમાણ કરતા વધુ રાખ રહે તો જાણવુ કે તેમા ભેળ છે.

ભેળ વગરના આટામાં આપણો હાથ દબાવ્યાથી હાથને કાંઇ વળગશે નહિ, અને હાથની રેખા (લાઇનો) ખુલ્લી દેખાશે અને કાંઇ પણ ભેળેલુ હશે તો આપણા હાથને આટો વળગી જશે ઓટમીલને સફેદ બનાવવા જવનો આટો ભેળે છે.

થુલુ.

૨૪૫–થુલાંમાં એક જાતનો પદાર્થ સમાયલો છે જેમા એવો ગુણ હોય છે કે તેને ઘસ્યાથી બીજી ચીજો પરનો મેલ ઓગાળી તેમાં સારો ફેરફાર કરી શકે છે

કપડા સાફ કરવાના અને ધોવાના ઉપયોગમાં લે છે, તેમજ પોલીશ કરવામાં વપરાય છે

ઘી.

૨૪૬–ઘીને હાથ ઉપર ચોળીને તેનો સારો વાસ આવે તો તે સારૂં અને ખોરા તેલના જેવો વાસ આવે તે ભેળવાળું.

ઘીમાં ભેળ કોઈબી જાતની ચરબીની હશે તો તે તાવ્યા પછી ઝટ બંધાશે નાહ, સોજુ ભેળ વગરનુ ઘી જલદીથી બધાઈ જશે.

ઘીને તાવીને કકડો પડે કે ઉતારીને ઠડુ પડે ને બરણીમાં ભરવુ. મેલ કાપવા માટે જ્યારે ઘીને ગરમ કરે ત્યારે તેમાં આખા ચોખા, આમલી અથવા નીમક નાખ્યાથી અદરનો મેલ કપાઇ જશે.

ઘીમાંથી માછલી તળવા પછીનો વીસડો સ્વાદ કાઢવા તેમા પટેટાની થોડી છાલ નાખવાથી સોજુ થઇ બીજા ઉપયોગમા લેવાશે

તેલ.

૨૪૭–ચોકખુ કોપરેલ પાણીના જેવુ નીતર્યું હોય છે. પીળા રગનુ હલકુ ગણાય તેમા કોઇ પણ જાતનો ખોરો વાસ આવે તો તે બગડેલુ જાણવુ.

તેલને લાંબો વખત રહેતા ખોરૂં થઇ જતુ અટકાવવા માટે તેમા ક્ષ્થરના બે ત્રણ ટીપા નાંખવા.

બગડેલું કોપરેલ વાસણમા કાઢી તેમાં નીમક નાખી એક દિવસ તડકામા મુકવાથી તેમાનો મેલ નીમક સાથે નીચે બેસી જશે એટલે ઉપરનુ નીતર્યું કાઢી લેવુ. તેલને ચુહલાપર ગરમ કરતી વખતે ઉભરાઇ જતુ અટકાવવા નીમક, ગોળ અથવા આમલી નાંખવી

કોઇબી જાતના તેલનો વાસ વાસણમાથી કાઢવા બાગની મટોડી ભરીને થોડા કલાક રાખ્યા પછી ઉજાળવા.

તેલ પાણી સાથે ભેળાયલુ હમેશા ઉપર તર્યા કરશે. તેને છુટુ પાડવા લાંબો રૂનો કાકડો કરી એક છેડો તેમા બોળી બીજો છેડો બીજા વાસણમાં મુકયાથી તેલ ઘણુ હશે તો તેમા ઉતરી જશે.

કેરોસીન તેલ દવા દારૂ તથા ઘણાક ઘરઘટુ ઉપયોગમાં લેવાય છે.

નીમક.

૨૪૮–નીમક સર્વે ખોરાકીની ચીજોમાં સઉથી ઘણુ ઉપયોગી, ઘરઘટુ ખોરાકી તેમજ દવાદારૂમા તથા કપડા સર સામાન વિગેરેના ડાઘા કાઢવા વપરાય છે.

ગાંગડા વળી પસરી જતું અટકાવવા અદર તળીઆમા થોડા ચોખા ભેળવાથી તેમ થશે નહિ.

નીમકદાણીમાં વરસાદના દિવસમા પસરતુ અટકાવવા એક ચમટી આરારૂટ ભેળીને રાખવુ.

કાળું નીમક સાફ કર્યા વગરનુ સફેદ કરતાં તે ખારૂ વધારે હોય છે. લાલ નીમક ખડકમાંથી ખોદેલું પણ ઉપયોગી છે.

કાળાં નીમકમાંથી સોજું સફેદ બનાવવા માટે એક શેર નીમકમા દોઢ શેર પાણી નાંખી આખી રાત રાખી પીગળી જાય તે ઉપરનુ નીતર્યું પાણી કાઢી લેવું, અને પછી તેને લોઢાનાં વાસણમાં

ચુહલા ઉપર ગરમ કર્યાથી પાણી ઉડી જશે અને નીચે તળીઆમા સફેદ નીમક રહેશે

નીમક બાળવાથી ખરાબ વાસ ગલીચી પણ દુર થાય છે, તેમજ કોલસાનો અગાર બરોબર બળે નહિ તો થોડુ તેપર નાંખવુ

મરી કાળાં તથા સફેદ.

૨૪૯–**કાળાં મરીની** ભુકીમાં ઘણીક ચીજો ભેળેલી હોય છે રેતી, મરોડી, લાકડાંની ભુકી, અલસીનો કે ચોખાનો આટો અને બીજી વસ્તુઓ શોધી કાઢવા માટે **માઇક્રોસકોપ** Microscope થી જોવુ બનતા સુધી વાપરવા માટે આખા મરી લઇ દળાવવા.

સફેદ મરી કાળાં મરીમાથીજ બને છે ખખળતા પાણીમા કાળા મરીને થોડો વખત બોળી રાખીને પછી હાથમા લઇને ચોળવાથી ઉપરની છાલ નીકળી જઇને સફેદ મરી થશે, જેનો તીખાસ પણ કાળાં મરી કરતા ઓછો રહેશે

આમલી, સરકો.

૨૫૦–**આમલીને** લાંબો વખત રાખવા માટે ચીચોડા તથા વાખ કાઢી તેમા નીમક ને હળદર ભેળી તેના ગોળા વાળી બરણીમા ભરી રાખવી લાંબો વખત પછી તેનો રગ કાળો થાય છે તેથી બગડેલી નહિ સમજવી

સરકો શેરડી, તાડી, અને સાઇડર તથા વાઇન દારૂમાંથી પણ બને છે સરકો ઉતરી ગયો હોય તો તેને તડકામા મુકવાથી તે સુધરશે એક રકાબીમાં રેડી ભઠ્ઠી યા ખળખળતાં પાણીના વાસણ પર મુકી ગરમ થતાં તે દારૂઓમાંનો બનેલો હશે તો તેને મળતો વાસ નીકળવા માંડશે, હલકી બનાવટના સરકાનો વાસ બળેલી ખાડને મળતો આવે છે.

સરકો ગડહો થયલો દેખાય તો એક આલનમા એક ચમચો મીઠુ દુધ ભેળી એક દિવસ રહેવા દીધાથી સરકામાંનો કચરો જાળાં વિગેરે નીચે ઠરી જશે, પછી નીતર્યો સરકો હલાવ્યા વગર ગાળી લેવો.

સરકો જલ્લદ બનાવવા ચુહલે મુકીને બે ભાગ બળી એક ભાગ રહે ત્યાર પછી તડકે મુકવો. થોડીક ખાડ નાંખવાથી પણ જલ્લદ થાય છે એ જલ્લદ સરકાને બીજા સાધારણ સરકામાં થોડો નાંખીએ તો તે પણ જલ્લદ બનશે.

સરકામાં ભેળ પાણી, એસેટીક એસીડ, અથવા ગંધકનો તેજાબ કોઇ વખત હોય છે.

સરકો કોઇ જાતનુ તેલ કેરોસીન વિગેરેનો વાસ કાઢવા ઉપયોગી તેમજ નીમક સાથ ભેળીને રંધવાના વાસણનો કાટ કાઢવા વપરાય છે. સોજા સરકામાથી ટાઇલેટ વીનીગર બને છે.

અચાર ચટણી લાંબો વખત રાખવા હોય તો બંધ પેટીમાં બરણીઓ મુકવી ભીતને અડકાવીને બરણી મુકવાથી અથવા સરદી કે તાપ લાગવાથી જલદી બગડી જશે. ખપ જોગા વાપરવા કાઢવા, અંદર મચ્છર કે મગતરા પડવાથી ફુગાઇને બગડી જાય છે

પાણીના અચારમા ફટકડી નાખવાથી કડણ થઇ લાંબો વખત રહેશે.

અચાર, ચટણી કે કોઇ પણ ખટાશ વાળી ચીજ કોઈપણ જાતના ધાતુના વાસણમા લાંબો વખત સુધી રાખવાથી કટાણ મારી લીલુ થઇ જશે. બનતા સુધી કાચના કે લાકડાંના ચમચા વાપરવા.

સોસ Sauce ટામેટા તથા કોઇબી જાતના તૈયાર બનાવેલામા રંગ આપવા માટે કેટલીક વખત એસીડ સેલીસીલીક ભેળે છે

રાઇ.

૨૫૧–રાઇ આખી છુંદેલી વધુ જલ્લદ હોય, તૈયાર છુંદેલીમાં આટો હળદર વિગેરેની ભેળ હોય છે તેમા સહેજ એમોનીઆ પાણી સાથ મેળવ્યાથી તેનો રંગ પીળો થશે અને ભેળ વગરનીનો રંગ ઘેરો ભુરો જેવો દીશે છે

રાઇ ચઢાવવા માટે ગરમ પાણીને ઠંડુ પાડીને વાપરવું. સરકામાં ચઢાવી તેમા સહેજ ખાંડ નાખવાથી ખાવામા સારી લાગે છે, અને જલ્લદ પણ રહેશે.

પ્લાસ્ટર માટે રાઇ ચઢાવવાની રીત વૈદક નુસખાઓમા આપેલી છે.

રાઇના સફેદ દાણામા સાધારણ તીખાસ હોય છે. કાળા વધુ તીખા ને જલ્લદ લાગે છે.

નાળીએર.

૨૫૨–નાળીએર ઝાડ ઉપરથી તોડેલા છાલ સાથે રાખવાથી લાંબો વખત સુધી રહેશે.

નાળીએરને કાછલીમાંથી આખું કાઢવું હોય તો ભાગીને થોડા વખત ભઠ્ઠીમાં સહેજ ગરમ કર્યાથી જલદી નીકળશે. નાળીએરની કાછલીઓ બાળવામા વપરાશે.

નાળીએર તોડેલું અધું બીજા દિવસ માટે સારું રાખવા નીમકમા દાબી રાખવું, પણ સહેજ ખારૂં લાગશે.

ખમણેલું નાળીએર લાંબો વખત રહેતા સુકું થઇ જાયલુ દુધ થોડું રેડવાથી નરમ ને તાજું જેવુ થાય છે.

પ્રકરણ ૨૯.

તરકારી સુકી તથા લીલી વિષે.

૨૫૩–પટેટાને પાથરેલા જુદા રાખવાથી તે લાંબો વખત સારા રહેશે. રેતી કે માટીના થરમાં જુદાં જુદા મુકવાથી બગડતા નથી.

પટેટાને એક ટોપલીમા અથવા કરંડયામાં ભરી ખળખળતાં પાણીમા એક બે મિનિટ બોળી રાખી કાઢી લેવા, પછી તેને ખુલ્લી હવામા છુટા નાંખી સુકાય ત્યા સુધી રાખવા. એ રીતે પણુ લાંબો વખત સુધી રહેશે

પટેટાને બાફવા આગમચ છોલવા નહિ છાલ સાથે બાફેલા વધારે સ્વાદદાર લાગે છે, છાલની નજદીકના ખાર જળવાઇ રહેવાથી

ભુંજેલો પટેટો બાફેલા યા તળેલા કરતા જેરવવામા વધારે હલકો છે ભુંજેલામાંથી એક જાતનો ગુંદર બને છે

કાચો પટેટો કાપીને ઘસવાથી લોખંડનો કાટ નીકળશે.

નવા પટેટાની છાલ પાતળી હોય છે તે છોલવાને બદલે ભીના જાડાં કપડાએ ઘસવાથી નીકળશે, કપડુ ઘડી ઘડી ભીનવવુ પટેટાની છાલનો ભુકો સરકાના ડાઘો શીશીમાથી કાઢવા વપરાય છે.

તરકારી રાખવાની જગ્યા થોડે વખતે પાણીમા બ્લીચીંગ પાઉડર નાખી ધોવાથી સ્વચ્છ થઇ તેમા કોઈબી જાતના જીવ જંતુઓનો તથા ખરાબ હવાનો નાશ થશે

૨૫૪–**કાંદા** ખાવા માટે તુરત કાપી મુકવા, આગમચથી કાપીને રાખેલા સારા નહિ કારણકે કાંદો હમેશા ખરાબ હવા ચુશી લે છે.

કાંદા કાપવાની રીતો છરીની ઉપલી ટોચ પર પટેટો અથવા પાઉનો ટુકડો ખોસવો, મોઢામા સોયનો કાણાવાળો ભાગ પકડીને રાખવી, કારણ કે લોઢુ કાંદાની તીખાં ઝેણુ ખેંચી લેશે, પાણીમા હાથ ડુબાડીને કાપવાથી પણ તેની ઝેણુ લાગશે નહિ.

હાથમાં કાંદાનો વાસ નહિં રહે તે સારૂ કાપતી વખતે દીચકુ તથા નીચેનો ભાગ પહેલા કાપીને વચમા કાંટો ખોશી રાખવાથી ફરતી છાલ સહેલાઇથી નીકળશે

રસ નીચવી કાઢવા છુંદીને જાડા કપડામાં નાખી દાબવો, અથવા લીંબુનો રસ કાઢવાનો સંચો વાપરવો

કાંદામાંથી ગુંદર જેવો ચીકાશદાર રસ કાગળ વળગાડવા માટે વપરાશે, બારી કાઢીને દાબવાથી તે રસ નીકળે છે.

લોખંડનો કાટ કાઢવા કાંદો કાપીને છાલ સાથ ઘસવો

કાંદો આખો નહિ ખપ હોય તો અર્ધો કાપી છાલ સાથ રાખી બીજી છાલ તેપર ઢાંકી રાખવાથી બગડતો નથી

કાંદાનો વાસ તથા તીખાસ કાઢવા પાપડખારના પાણીમા છોલીને આખાજ બીણવી રાખી બે ત્રણ કલાકે વાપરવા

વાસ હાથમાંથી કાઢવા સેલેરીના પાદડાં અથવા દાડી હાથમાં લઇને ચોળવી, બીજો કોઇબી જાતનો હાથમાંથી વાસ કાઢવા માટે વૈદકમાથા મળશે, તેમજ મોઢામાં તેના વાસ માટે આપેલુ છે.

૨૫૫–**આદુને લાંબો વખત રાખવા** સારૂ લાકડાના દાબડામા મટોડી નાંખી તેમાં દબાવી રાખવુ.

લીલુ તથા સુકવેલુ આદુ દવાના વપરાસમા આવે છે; એને જીનજર કહે છે, એનો અર્ક પણ નીકળે છે

ગોશને ચેડવવા સારૂ પણ આદુ ભેળ્યાથી નરમ થશે.

લશણ ખોરાકી તેમજ દવાના વપરાશમા આવે છે. હવા બગડેલી હોય ત્યા લશણને છોલી તેની કળીઓ દોરામા પરોવી ટાગી રાખવાથી ખરાબ હવા ચુશી લેશે.

૨૫૬–**ગાજરને લાંબો વખત રાખવાં** હોય તો લાલ મટોડી અથવા રેતી ભરેલા દાબડામા બધ કરવા, છોલવા સારૂ પટેટાની રીત મુજબ ભીનામલા કપડાએ ઘસવા એ તાકાટ આપનારા છે

બીટરૂટ ખાવા માટે બાફીને ગરમ હોય તેજ વખતે કપડામાં પકડીને બીજે હાથે છાલ કાઢવાથી સ્વાદમા સારા લાગે છે, ડડા પડે ને છોલવા નહિ

૨૫૭–**લીલી તરકારી** ઠડકવાલી જગ્યા અથવા પત્થરની જમીનપર પાથરી ભીનુ કપડુ ઢાકી રાખવાથી સોજી રહેશે.

કોઠમરી તાજી રાખવા ઝુડો બાધી ખીલાપર ટાગવાથી ભીતની ઠડક લાગી સુકાશે નહિ. જોઇએ તો પાણીમા નીચેની ડાળીઓ મુકી તેપર ભીનુ કપડુ ઢાકવુ.

સૅલેરીને સુકી રેતીમા દાટી રાખવાથી તાજી રહેશે.

કોબીને રાખવા માટે બહારનાં પાંદડા થોડા કાઢી લઇ દાબડામા દાડીવાલો ભાગ ઉપર રાખી ફરતા પેલા પાદડાં ખોશી ઢાકણુ બધ કરવુ

સલગમ નોલકોલમા અદર છરી ભોકાય તે કુમલાં જાણવા, જમીનમા દાટી રાખવાથી સોજા રહે છે.

લીલી તરકારી સુકાયલી તાજી કરવા પાણીમા લીબુનો રસ અથવા પાપડખાર ભેળવો બે ચમચી ને સુમારે, ને તેમા બે ત્રણ કલાક રાખવી.

લીલી તરકારી કાચી ખાવી હોય, ટામોટા સૅલેડ યા બીજી કોઇ પણ હમેશાં બરોબર ધોઇ સાફ કરવી, તેપરનો કચરો, જતુઓ વિગેરે કાઢવા તોપલીમા મુકી પાણીના નળ નીચે ફેરવી ફેરવીને ધોવી, જોઇએ તો સાથે થોડો ટકણખાર લેવો.

મરચાંનો તીખાસ કાઢવા પાપડખારના પાણીમા ભીનવવાં. મરચા દવાના વપરાશમા પણ આવે છે.

મરચાની ભુકીમાં ભેળ હીંગળોક, કોચીનીઅલ, ઇંટની ભુકી, લાલ લાકડાનો વહેર વિગેરે કોઇ વખત ભેળેલુ હશે તો મેગનીફાઇંગ કાચ વડે તપાસતા માલમ પડશે

વટાણા લીલા લાંબો વખત રાખવા છાલ છોલીને નીમક નાખી પાંચ મિનિટ ચુહલાપર બાફી ચાળણીમા પાણી ગાળીને સુકાય કે કપડા વડે લુછી અથવા ભઠ્ઠીમા સેહેજ સુકવીને પછી ચપટ ઢાકણાની શીશી યા દાબડામા બંધ કરવા પાછા ખાવાની વખતે કકડતા પાણીના વાસણમા મુકી ચુહલે જોસ પાડીને પછી ઉખેડવો

ટામેટાં કાચા તોડીને દાબડામા બંધ કીધાથી પાકશે, બહાર ગામ મોકલવા સારૂ એવા લઇને તેમા ભુસુ, વહેર, અથવા ભુચની ભુકીથી ખાચાઓ ભરી દેવા

ભાજીપાલો અથવા કોઇબી જાતની તરકારી સુકવીને દવાના વપરાસમા લેવાની હોય તેને ઝુડી બાધી ઉધી ટાંગી સુકાય ને પછી કાગળની કોથળીઓમા બંધ કરી રાખી ખપ પડે ત્યારે વાપરવી.

એસ્પેરેગસ Asperagus દરીઆમા ઉગતો વેલાતી છોડવો ટીનના પેક દાબડામા મળે છે, જે ખોલીને ખાવા આગમચ આઇસ પર મુકવાથી સારા લાગશે.

૨૫૮–તરકારી ટીનમાંની પેક કીધેલી બગડેલી પારખવી. વટાણા, એસપેરેગસ તથા બીજી તરકારી ઉખેડવા પછી તે બગડેલી હશે તો છરી ખોસવાથી લીલી થશે સોજી હશે તો છરી ખરાબ થતી નથી, તેમજ ખાધામા પણ ખાટી લાગે તે બગડેલી જાણવી

તરકારી ફ્રુટ વિગેરે લાંબો વખત રાખવાની રીતો ઘણીખરી ઠંડીના મુલકોમા વધુ ઉપયોગી થઇ પડે છે, ગરમીના દેશોમા એ રીતે બરોબર રહેતી નથી

તરકારી બાફવાની રીતો.

૨૫૯–બાફતી વખતે વાસ નીકળતો અટકાવવા કોઇબી તરકારીમાં પાણી સાથ એક ગામઠી કોલસાનો ટુકડો અથવા તો પાઊનો ટુકડો કપડાની પોટલીમા બાધીને નાખ્યાથી તે વાસ ચુશી લઇ બહાર આવશે નહિ

કેબેજ (કોબી) અધીં બાફયા પછી પાણી કાઢી નાખી બીજું સોજુ પાણી નાખ્યાથી સારી થશે ને તેમાનો તેલનો ભાગ પણ નીકળી જશે.

તરકારી જાડી ઘરડી ને નરમ કરવા બાફતી વખતે એક ચમટી સોડા ખાર નાંખવો

જમીનની અંદર થતી તરકારીને પાણીમાં બાફયા પછી નીમક નાખવુ, બહાર ઝાડ પર ઉગતી તરકારી માટે પાણી સાથ પહેલાથી

નીમક ભેળવુ, અથવા ખાંડ સહેજ નાખીને થોડો વખત ભીનવી રાખ્યા પછી બાફ્યાથી તેનો રંગ પણ લીલો રહે છે.

તરકારી બાફેલી છોલવા માટે ઊંડા પાણીના વાસણમા તારની જાલી કે ચારણીમા મુકી ને બફાયા પછી કાઢી લઇને છોલવાથી હાથ દાઝતા નથી.

કેટલીક જાતની ઍસીડો જેવી કે સાઇટ્રીક, ટાર્ટરીક, ઑકઝૅલીક, ઍસેટીક, વિગેરે તરકારી તેમજ ઝાડના છોડોમાથી બને છે

પ્રકરણ ૩૦.

જાતજાતની ફ્રુટ.

૨૬૦–કેરીને પાકવવા સુકુ ઘાસ યા પેંડો વાપરવો સરખી ઉભી ઉપર ડીચકા આવે તેમ મુકવી, એમા કાંદો મુકવાથી જલદી પાકશે, થોડીક એલચી છુટી છુટી તેમા નાંખવાથી કેરીની છાલ પીળો રંગ પકડશે, બંધ જગ્યામાં રાખવી

કેળાં પણ ઘાસમા પાકશે. કાચી ઉતારેલી લુમો હોય તો તેના કાતરા છુટા પાડી બંધ વાસણમા ઢાંકી રાખવા, તે ઉપર કળી ચુનો પાતળો છાટવો, તેથી છાલ પીળો રંગ પકડીને જલદી પાકશે, જોઇએ તો ચોખામા મુકવી

ચીકુ ભાત યા ચોખામા પાકવવા.

પપાઉં પણ ઉપલી કોઈબી ચીજોમાં પાકવવા સારૂ મુકવા. પપાઉં કાચુ નાખવાથી ગોશ યા મરઘી પકાવતી વખતે કઠણ હોય તે ચડે છે.

ફ્રુટના ઠળીઆ કાઢવાની રીત.

૨૬૧–ઠળીઆ કાઢવા ફ્રુટના ચેરીઝ, આલુ વિગેરેના સોજે બાલમા ખોસવાનો સુઇઓ Hairpin લઇ તેનો ઉપલો ભાગ (ગોળ) ફ્રુટના ડીંટાં આગળ અંદર પહેલા દાબવો. પછી પેલા હેરપીનના અણીવાળા છેડા દાબ્યાથી આખો સુઇઓ અંદર પેવસ્ત થઇ ફ્રુટની ચામડી ચીરાઇને ઠળીઓ પોતીકી મેળે બહાર નીકળી આવશે

સુકી દ્રાક્ષના ઠળીઆ કાઢવા અધવચમાંથી ચીરવી અથવા કાપવાથી નીકળે છે, તેમ કરતાં દ્રાક્ષ હાથને વળગ્યા કરે તે સારૂ હાથ કે છરીને સ્હેજ માખણ લગાડવુ યાતો હાથને પાણીમાં અવારનવાર ભીનવ્યાથી સમારતી વખતે વળગશે નહિ. આટામાં ભેળાને પછી હાથમાં લઇ દીંચકાં કાઢવાં સહેલાં પડે છે, દ્રાક્ષને સહેજ ગરમ કીધાથી પણ ઠળીઆ જલદી નીકળશે.

ફ્રુટને લાંબા દિવસ રાખવી.

૨૬૨–ફ્રુટ Preserve કરવા બ્રૅન્ડી અથવા સોજ્જા સ્પીરીટમ ડુબાડીને બાટલી ચપટ બધ રાખવી. આઇસમા રાખેલી પણ બગડતી નથી.

દ્રાક્ષ, ચેરીઝ વિગેરે બ્રેન્ડી કે સ્પીરીટમા ખાડ ભેળી ચપટ બુચ લગાડી હવા ઊજાસ નહિ લાગે તેમ ઠડકવાલી જગ્યા અથવા ભોયરા-મા મુકવી, જોઇએ તો પહેલાં ફ્રુટકડીના પાણીમા બોળવાથી કઠણ થાય ને ઊપલી રીતે પ્રીઝર્વ કરવી એક બાટલી બ્રેન્ડીમાં ચાર ઔસ ને સુમારે ખાડ લેવી પેક કરવા લાકડાનો વહેર કે બુચનો ભુકો લેવો.

પીચને રાખવા તુછી સાફ કરીને વાસણમાં ગોઠવી તે પર થોડી ખાડ છાટીને બ્રેડી ડુબે તેટલો રેડી ખાડ પીગળવા પછી ચુહલા પર બ્રેન્ડી ખુકો થાય ને ઊતારી ઠડાં પડે ને બરણીમા ભરવા.

ગ્લીસરીનમા ફ્રુટ પ્રીઝર્વ કરી શકાય છે, પણ ખાવા આગમચ ધોવી

સપરચનને લાબો વખત ગખવા માટે ઝીણા કાગળમાં વીટાળવા અથવા સુકુ ઘાસ વાપરવુ, લાકડાના વહેરમા પણ છુટા પાથરીને પછી દાબડામા પેક કરી ઠડકવાલી જગ્યામા મુકવા.

સપરચન વજનમા ભારી હોય તે સારા કહેવાય.

પાતળી છાલ છોલવા સારૂ ખળખળતાં પાણીમા એક મીનીટ બોળી કાઢવા એ રીતે બીજી કોઇબી ફ્રુટની છાલ નીકળે છે સુકવવા આગલ આપેલુ છે

કેરી કાચીને દીચકા ઊપર મીઠુ દાબીને ગુદરનું પાતળુ પાણી લગાડવાથી બગડતી નથી

પાકી કેરીને સાકરના શીરામા અથવા મધમા પણ ડુબાડીને કોઇક રાખે છે, પણ લાબો વખત રહેતી નથી.

તડબુચ (કલીગર) લાલ રગનુ સારૂ કહેવાય પણ સફેદ રગનું હોય તો તે પર લીબુનો રસ નીચવ્યાથી લાલ થશે

ફ્રુટની છાલો સત્રા, મોસબી, ઓરજ વિગેરેની મીઠાઇ, કેક, પુડીગ, અચાર, ચટણી મુરબામા નાખવામા વપરાય છે, તેમજ દારૂમાં નાખવાથી તેનો કસ ઓગળી સ્વાદ આપશે, સુકી ચાહના દાબડામા મુકવાથી તેનો સોહેરમ આવશે. જોઇએ તો સાકરના શીરામા ભેળી સુકવીને પણ રખાશે. કોઇબી જાતની ફ્રુટ ઠડીના મુલકોમા લાબો વખત રહી શકે છે. કેટલીક ફ્રુટ છોલીં ટુકડા કરીને તે પર ખાંડ છાટી આઇસમા ઠડી કરવાથી સ્વાદીષ્ટ લાગશે. ખાંડના શીરા સાથ ચુહલે ગરમ કરી Stew ની માફક પણ બનાવે છે.

ફ્રુટ પ્રીઝર્વ કીધેલી હવા નહિ જાય તેમ બધ કરવા સોજા સફેદ કાગળને શીશી યા બરણીનાં માપથી સહેજ મોટા કાપી તે પર બ્રૅન્ડી

અથવા ખડાની સફેદી લગાડવી; જોઇએ તો ઝીણું સફેદ કાગળને દુધ કે ગુંદરના પાણીમા બોળીને મુકવા પછી ઢાકણું ચપટ ઢાકવું.

ફ્રુટ પ્રીઝર્વ કરેલીની શીશીઓ ધોઇને સુકી કરી ભરવા માટે વાપરવી, ભીનાશ રહેવાથી બગડી જશે હવાયલી લાગે તો તેમાં મેચીસ સળગાવીને ધરવાથી કોરડી થશે.

લીંબુ તથા ઓરંજ ખાધામા ગુણવાલા છે, ખોરાકી જેવી કે ગોશ, મરઘી, માછલી, તરકારી, વિગેરેમાં નાંખવાથી બગડેલી સુધરે છે. તેમજ તેની છાલ પણ ઉપયોગની છે

લીંબુ અથવા ઓરંજને પેક કરવા ઝીણા કાગળમાં વીંટાળી બાકસમા ગોઠવી બંધ કરવા.

લાંબા દિવસ રાખવા પાણીમાં ડુબાડીને ચપટ બંધ કરી પાણી ઘડી ઘડી બદલવુ. છાસમા પણ સોજા રહે છે, સુકાઇ ગયલાંને છાસમાં બોળવાથી તાજા થશે.

કાચનુ ગ્લાસ ઉંધુ વાળી તેની નીચે ઢાકી રાખવાં અથવા નેટનાં કપડાંની કોથળીમાં ભરી ટાંગી મુકવા.

કાપેલું લીંબુ સુકાઇ નહિ જાય માટે પાણીમાં સહેજ નીમક ભેળા તેમાં બોળી રાખવાં.

લીંબુમાંથી રસ કાઢવો આખાને ટેબલ ઉપર મુકી હથેલી વડે ભાર મુકી ઘેરવાથી નરમ થાયને એક બાજુ કાણું પાડી દાબીને નીચવવુ કાપવા આગમચ ચુલ્હે પાણી સાથ ગરમ કરી નીચવ્યાથી પણ વધુ રસ તેમાથી નીકળશે.

રસ કાઢીને કપડાએ ગાળી ચપટ બુચની શીશીમાં ભરી રાખી ખપ પડે ત્યારે વાપરવો. લીંબુ ખાવાની જેને આદત હોય ને જ્યાં નહિ મળી શકે તે વખતે કામ આવગે.

લીંબુનો રસ પાણી સાથ પીવાથી ફાયદો કરે છે એમાથી સાઇટ્રીસ એસીડ Citric Acid બનાવે છે.

લીંબુની છાલ નરમ ને લીલી હોય તો રસ કાઢવા પછી બારીક ટુકડા કરી ખાવાના સાથ લીધાથી સારી લાગશે

એની છાલના ચીકાશદાર રસમાં પણ સ્વાદ હોય છે. જાયફળ ખમણીપર અથવા છરી વડે ઓખવી ખોરાકીમાં વાપરવી; મીઠાઇમા વાપરવા માટે ખડી સાકર અથવા લોફ શુગરનાં ટુકડા તે છાલ પર ઘસવાથી તે પર તેનો રસ ઓગળીને પછી તે સાકરને મીઠાઇમાં નાંખવાથી સારો ફ્લેવર તથા લીંબુનો સ્વાદ આવશે.

લીંબુ ઘણી જાતનાં આવે છે અને ઓરંજની જાતના લંબાયા ધાટનામાં બી પણ આવતાં નથી.

કોઇબી જાતની ફ્રુટ ઘણો વખત રાખવા માટે એકદમ પાકેલી કે નરમ થઇ સડેલી લેવી નહિ.

ફ્રુટ સુકવવાની રીત.

૨૬૩–ફ્રુટ સુકવવા ગતે રાંધવાની ભઠ્ઠીનુ કામ ખલાસ થાય ને પછી ભુજવા મુકવાની જગ્યા પર ફ્રુટ પાથરી ને આખી રાત ઉઘાડી રહેવા દેવી, બારણું બંધ કરવુ નહિ એ મુજબ બે ત્રણ દિવસ રાતે મુકવી ઘણી ગરમ ચાલુ સળગેલી ભઠ્ઠીમા સુકવવી નહિ, બગડી જશે સુકાવા આવે ને છરીએ કાપ્યાથી નરમ પાણી જેવી લાગે તો વધુ સુકવવી, નહિ તો લાબા દિવસ રહેતા ફુગાઇને બગડી જશે.

ઝીણી ફ્રુટ મોટી કરતા જલદી સુકાશે બરણી અથવા દાબડામા ભરી સુકી જગાપર રાખવી, અવાર નવાર હીલવી તળે ઉપર કરવી

પીચ ને વિલાયતી પેર સુકવવા ખળખળતા પાણીમા એક બે મિનિટ મુકીને કાઢી લીધાથી તેની છાલ સહેલાઇથી છોલાશે પછી તેના ચાર ટુકડા કરી તડકાંમા અથવા ભઠ્ઠીમા ઉપલી રીતે સુકવવાં

રાસ્પબેરી, કાળાબેરી, ચેરીઝ વિગેરે સુકવતી વખતે ભાગેલા કે ખુંદાયલાં લેવા નહિ એ ફ્રુટ તડકામા વધુ સારી રીતે સુકાશે

અંજીર પાકા તોડીને તડકે સુકવવા, હાથે ખેંચીને લાબા કીધાથી સારી રીતે સુકાઇ જશે.

સપરચનને ગરમ પાણીમા ઉકાળી નરમ થાય ને કાઢી લઇ ભઠ્ઠી ગરમ હોય તેમા ભુજવા. ભુરો રંગ થયા પછી ભઠ્ઠી ઠંડી પડે ને કાઢી લઇ બેઉ હાથની હથેલી વચ્ચે દાબી ચપટા કરવાં એ મુજબ લાબો વખત રહેશે, સુકવેલા પાછા નરમ કરવા થોડા કલાક ગરમ પાણીમાં બોળી રાખવા.

દ્રાક્ષ ઘણી સુકી હોય તેને ગરમ પાણીમા ધોઇને કપડાપર પાથરી સુકવ્યાથી નરમ થાય છે.

પ્રકરણ ૩૧.

ખોરાકીની ચાલુ વપરાશની ચીજો, ઇંડાં, ખાંડ, કોફી, ચાહ, દુધ, માંખણ, વિગેરે.

ઈંડાં પારખવા તથા તાજાં રાખવા.

૨૬૪–ઈંડાંને પાણીના ઊંડાં વાસણમાં મુકી જોતા તાજા હશે તો તળીઆમા આડા પડી રહેશે થોડા દિવસના ઉભાં રહે છે, અને બગડેલાં કોહેલાં ઉભાં થઇ ને પાણી ઉપર તર્યાં કરશે, તેમજ ઉજાસ અથવા બતી આગળ ધરીને જોવાથી તાજું ઇંડુ નીતર્યું દેખાય

છે, ઘણા દિવસનુ વાસી હશે તો ગદલુ ને કોટલામા કાળી છાંટા દેખાશે.

ઇંડાંને તાજા રાખવાની રીતો ઠંડકવાળી જગ્યામા ઇંડા રાખવાથી જલદી બગડતા નથી. અણીવાળો ભાગ ઉપર રાખી સરખા ઉભા ગોઠવી ને મુકવાં, અથવા બારીક કપડાની કોથળીમાં મુકી હવામા ટાંગી રાખવા, ભીનાયલી ગુણપાટ ઢાકવી સુકાયને પાછુ તેપર પાણી છાંટવુ, તેની ઠંડકથી ઇંડા બગડતા નથી. ગ્લીસરીન કોટલા પર લગાડવુ

ગુંદરનુ પાતળુ પાણી કરી પીછીએ લગાડીને સુકાયા પછી નીમક અથવા કોલસાની રાખ કે થુલાંમાં ઉભાં ગોઠવીને મુકવા. ઓલીવ ઓઇલ સાથ મીણ તાવીને લગાડી રાખવાથી સાજા રહેશે.

ઇંડામા ખોરાકના સઘળા જોઇતા પદાર્થો હોય છે દાળ કરતા સફેદી વધુ પુષ્ટીકારક છે.

ઇંડા સાધારણ દસનુ વજન સુમારે એક રતલ થશે.

બાફેલુ ઇંડુ જોસ પાણીમા મુકવાથી દસ કે પંદર મીનીટમાં કઠણ થશે.

નરમ હાફ બોઇલ્ડ ને ત્રણથી પાંચ મિનિટ ગરમ પાણીમા રાખવુ.

બાફેલાં ઇંડાં પારખવા માટે ટેબલપર ગોળ ફેરવવાથી જલદી ફરશે, તેમ કાચાં ફરી શકતા નથી.

બોઇલ્ડ ઇંડુ ઠંડુ થઇ ગયું હોય તો પાછુ ગરમ પાણીમાં મુકવુ, તેનો સ્વાદ પણ જેવોને તેવોજ રહેછે

બાફેલુ ઇંડુ ભુંથાયા વગર કાપવા માટે છરીને ખળખળતા પાણીમાં બોળી લુછીને વાપરવી, તેમજ તેની પાતળી સ્લાઇસ કાપવા માટે તારોની બનેલી ચીજ વાપરવાથી ઘણી સફાઇથી કપાય છે.

ઇંડુ બાફતી વખતે કોટલુ ભાંગે નહિ તે સારૂં પહેલાં ઠંડાં પાણીમા બોળીને ગરમમાં મુકવુ.

ઇંડાંમાં ફાટ યા કાંઇ હોય તો ઝીણા કાગળમાં વીંટાળીને પછી પાણીમાં બાફવા મુકવું, જેથી તેમા પાણી ભરાશે નહિ યા સફેદી બહાર નીકળશે નહિ.

ઇંડાંની સફેદી વાપરીને દાળ રાખવી હોય તો કોટલાંમાં દાળ રહેવા દઇ સાથે થોડું ઠંડુ પાણી રેડી મુકવાથી બગડતી નથી, તેમજ બન્ને ચીજો છુટી પાડવા માટે કાણાં સાથની નાની પ્લેટ આવે છે તેમાં ઇંડુ તોડીને નાંખવાથી સફેદી નીચેનાં વાસણમાં પડી દાળ છુટી રહેશે.

ઇંડાની સફેદીનો કઠણ ફેન ચઢાવવો હોય તો તેમાં લીંબુનાં ટીપાં કે ચપટી નીમક નાંખવું. સીક માણસને પણ સફેદીને કાચી કાપી છરી વડે તેમાંના ટુંકડા છુટા પાડી સફેદ ચઢાવી ને પાણી સાથ ભેળીને પીવાથી તાકાત આપે છે.

ઇડાંમા થોડુ ક પાણી અથવા દુધ ભેળવાથી પકાવતી વખતે ખીલે છે ઇડાંને બદલે સરકો વપરાશે. એક સાધારણ ચમચો ભરીને સરકો હશે તો બે ઇડાંને બદલે કેક યા પુડીગમા નાખવાથી તે ઇડાની ગરજ સરશે, તે બનાવેલી ચીજ વધારે ખીલીને હલકી થશે. ગ્લીસરીન પણ એ મુજબ વપરાશે

આઇસીંગ્લાસ–જીલેટીન.

૨૬૫–આઇસીગ્લાસ માછલીના ફુકકા તેમજ વાછરડાના પગમાંથી બનાવેલી સફેદ પારદર્શક ચીજ જેની અદર ઝમી જવાનો ગુણ છે, એ ખોરાકી તેમજ લાહી, કાજી વિગેરેના ખપમા આવે છે

જીલેટીન જાનવરનાં હાડકા અને બીજા ઘણા પદાર્થો પાણી સાથ ઊકાળવાથી બને છે એમા પણ ચીકાશને બધાવાનો ગુણ હોય છે ખોરાકીનાં વપરાશમા લેવાય છે એ બને ચીજો ખાધામાં તાકાત આપનારી છે.

ખાંડ.

૨૬૬–ખાંડમાં ભેળેલું શોધવું, આટો કે રેતી કઇ હશે તો એક ગ્લાસમાં ખાડ સાથ પાણી રેડવાથી તે નીચે ઠરી જશે ને ખાડ પીગળી જાય છે

ખાંડ ને ચાહ કે દુધમાં તુરત પીગળાવવી હોય તો ચારણીમા પહેલાં નાખી તેની ઊપરથી જેબી પ્યાલામા રેડવુ હોય તે નાંખવા સાથ ચારણીમાની ખાંડ પીગળતી જશે

ખાંડનો રંગ બનાવવો, ત્રાબાની ચમચ યા નાના વાસણમા ખાડ નાંખી અગઠી ચુલ્હે ગરમ થતા બળીને કાળો રગ થાય કે તેમાં પાણી રેડી હલાવવાથી લાલ થાય છે. વાસણના તળીઆમા બધાયલો શીરો નીકળે નહિ તો સહેજ પાણી રેડી ચુલ્હે મુકવુ.

ખાડનો શીરો યા ગોળ ઘટ ને પ્યાલાં વડે ભરીને બીજાં વાસણમા નાખવા માટે ખળખળતા પાણીમા પ્યાલું બોળીને તુરત લેવુ અથવા તે પ્યાલાને પાતળું માખણ લગાડી વાપરવાથી ગોળ યા શીરો તેને વળગશે નહિ. શીશીમા બંધાઇ ગયલો કાઢવા સારૂ કાગ અથવા રબરની નળી તેમા મુકવાથી જલદી નીકળશે.

લોફ શુગર Loaf Sugar ખાડમાથીજ બને છે, તેના કકડા ચળકટા અને વજનમાં ભારી હોય તે સારા કહેવાય.

મીલ્ક શુગર Milk Sugar દુધની મેળવણીથી બનેલી છે જે દવાવાળાઓને ત્યાંથી મળશે. એ પાણીમાં નાખી નાનાં બચ્ચાંને ખોરાક તરીકે પાય છે

ગ્લુકોસ Glucose એક જાતની ઘણી મીઠાશવાળી પુષ્ટિકારક ખાંડની મેળવણી છે જે નબળાં શીક માણસને કૌવત આપવા વપરાય છે તેમજ મીઠાઇ બનાવવાના ઊપયોગમાં લેછે.

દ્રાક્ષ તથા બીજી ફ્રુટમાથી તેમજ પટેટાનાં સ્ટાર્ચને ગંધકના તેજાબ સાથ ઊકાળવાથી બને છે.

સેકરીન Saccharine પણ ખાંડની બનાવટ છે, જે કેટલાંક દરદીઓ માટે ખાંડને બદલે તે વાપરે છે.

ચાહ.

૨૬૭–ચાહ સરદી અથવા ભીનાશવાલી જગ્યામાં મુકવાથી હવાઇ જાય છે ચાહ બે ત્રણ જાતની ભેળીને વાપરવાથી વધારે તેસ્ટવાલી લાગશે, તેમજ ચાહના બાકસોમાં ગુલાબ, ચંપેલી, મોગરાં, તાજા યા સુકકા પુષે નાખવાં અથવા સંત્રા યા મોસંબીની સુકી છાલો સાથે રાખવાથી સુગંધીદાર બનશે ચાહ કોફી લાકડાંના દાબડા કરતા ચપટ કુચની બરણીઓમા રાખવાથી તેનો સહોરમ રહેછે.

ચાહ એક પ્યાલાં માટે એક ચમચી ભરેલી સુમારે લેવી.

સ્ત્રોંગ માટે વધુ લેવી અથવા એક ચમચી ભરીને સાકર નાંખવાથી પણ રંગ ઘેરો થાય છે.

ચાહમાં ભેળ સીસાંની ભુકી, ગુલી અથવા આક પારખવા સારૂ ઠંડા પાણીમાં થોડી નાખવાથી પાણીમા તે ચીજોનો રંગ ઓગળશે, અને સોજી ચાહ હશે તો સહેજ રંગ ઊતરશે.

ચાહને સફેદ કાગળ ઊપર ઘસવાથી સોજીનો રંગ મુદ્દલ લાગતો નથી, ભેળવાળી હશે તો કંઇ પણ જાતનો રંગ કાગળ પર દીસે છે, તેમજ ભીનાયલાં કપડાં પર ઘસવાથી પણ ભેળેલું પારખી શકાય છે.

કોફી તથા કોકો.

૨૬૮–કોફી સોજીના દાણા ઝીણા ને હલકા હોય તે સારી કહેવાય છે

કોફી ભુંજવા પહેલાં માખણનો સહેજ હાથ આખા દાણાને લગાડીને ચુહલા પર ઠીકડું મુકી તદન લાલ ને બળેલો જેવો રંગ થાય ને કોફી ઊતારી ભુંદવી યા સંચામાં દળવી. ભુંદીને બારીક કાઢી લીધા પછી વધેલી જાડી કોફી ઘણાક ઊપયોગમાં આવશે માટે ફેંકી દેવી નહિં એને બાળવાથી વાસી હવા સાફ થશે, તેમજ ગતરની પાઇપ સીંક વિગેરેમાં નાંખવાથી ખરાબ હવા ચુશી લે છે. છરી સાફ કરવામાં પણ વપરાશે.

દળેલી કોફી એક પ્યાલું ભરેલી સાત પ્યાલાં પીવાની કોફી બનાવવા પુરી રહે છે, બનતા સુધી પતરાંનુ વાસણ લેવું નહિ.

કાફી બનાવતી વખતે ચમટી નીમક વા ખાંડ નાખવાથી સ્વાદમાં સારી થાય છે

કાફીમાં ભેળ ચીકરી અથવા બીજી ચીજ હશે તો ઠંડા પાણીમા નાખીને હલાવ્યાથી ભેળવાલી ચીજ નીચે ઠરી જશે ને સોજી કાફી તેમા ચીકાશ હોવાથી પાણી ઉપર તરશે.

કાફી દળવાનો સંચો વાપરવા આગમચ પહેલા તેમાં થોડાક ચોખા દળવાથી તેમાંનો કચરો વિગેરે નીકળી સાફ થશે, એજ મુજબ બીજા કોઇબી સચા ખોરાકી દળવાના પહેલા સાફ કરી વાપરવા પીસવાનાં પત્થરના પાટા ઉપર બદામ વા બીજી મીઠાસવાલી ચીજ પીસવા આગમચ, ચોખા પીસ્યાથી તે પર લાગેલો કંઇ પણ મરી મસાલો હશે તે નીકળી જશે.

કોકો એક જાતના તાડનાં ઝાડમાં નીકળતા દાણા છે, કેળના અને બીજા પાંદડાં સાથ પહેલા મેળવીને પાંચ સાત દિવસ રાખવાથી ખમીર (આથો) Fermentation ચઢે છે, તે બી છુટાં કાઢી લઇ તડકે સુકાયા પછી તેનાં છલતાં ઝાટકી કાઢવાં, ત્યાર પછી તે દાણાને પાણીમાં ઉકાળવાથી માખણ માફક ચીકાશ તરી આવે તે કાઢી લઇ સુકાઇને ઘટ થાય કે તેની ભુકી કરવી, તેને કોકો કહે છે.

ચોકલેટ પણ કોકો સાથ બીજી મેળવણીથી બને છે. સફેદ અથવા ફુગ આવેલી લાગે તો બગડેલી જાણવી.

પોઆ.

૨૬૯—ભાતને (ડાંગરને) એકુ બે દિવસ પાણીમા બોળી રાખી ને પછી તેને સગડી ઉપર લોઢીમાં થોડો વખત સેકીને ખુંદવાથી તે ચપટા પોઆ થશે, અને છાલાંને ઝાટકી નાખી કાઢી નાંખવાં. નવાં ભાતના પોઆ સારા થાય છે.

એરોરૂટ, કોર્નફ્લોઅર, સાગુ ચોખા.

૨૭૦—એરોરૂટ એક જાતનાં છોડનાં મુળીઆં જમીનમાં હોય તેમાથી નીકળે છે.

કોર્નફ્લોઅર એક જાતનો આટો ચોખામાંથી બને છે.

સાગુ ચોખા Sago નામનાં ઝાડમાંથી નીકળતા ઝીણા તેમજ મોટા દાણા છે, એ સર્વે ચીજો ખોરાકીના ઉપયોગની છે, તેમજ કપડાંને હાર આપવાની કાંજી બનાવવા ઉપલી સર્વે ચીજો વપરાય છે.

પાંઊ વિષે.

૨૭૧—પાંઊ બંધ રાખી તેમાં કાચો પટેટો સાથે મુકવાથી જલદી સુકુ થઈ જતુ નથી.

સુકું કઠણુ પાંઉ નરમ બનાવવા ઠંડાં પાણીમાં કપડું ભીનવી તેમાં વીંટાળી રાખવાથી કાંઠા નરમ થાય ને કપડાંમાંથી કાઢી ભઠ્ઠી યા ચુલા ઉપર ગરમ કરવુ. જોઇએ તો પાણીને બદલે ઠંડાં દુધમાં બે ત્રણ મીનીટ બોળી રાખ્યા પછી પાછું ઉપલી રીતે ગરમ કરવાથી તાજા જેવું લાગે છે.

પાંઉમાં ઘણીક જાતની ભેળ કરે છે પટેટા ઘુઉ ચોખાનો આટો ફટકડી ચાક મોરથુથુ વિગેરે, છેલ્લી ચીજો વધુ પ્રમાણમાં હોવાથી ખાધામાં નુકશાનકારક છે છરી ગરમ કરીને તેમાં બોસવાથી ફટકડી હશે તો છરીને વળગી જશે.

ફટકડી ભેળેલી શોધવા માટે ખળખળતાં પાણીમાં ચુલા ઉપર પાઉંને મુકી તેમાં થોડુક લાઇમ વૉટર રેડવાથી પાણી ગદળું થાય છે

પાંઉના વધેલા ટુકડાઓ સુકવી અથવા ભુજીને એક દાબડા યા કપડાંની ઠેલીમાં ભરી રાખવા, બારીક ભુકો કરવા હાથે મસળવુ.

પાંઉની કાતરીઓ પાતળી ચુંથાયા વગર કાપવી. છરીને અવારનવાર કાપતી વખતે ખળખળતાં પાણીમાં બોળ્યા કરવી.

દુધ પારખવું, તાજું રાખવું, દુધની ભુકી વિગેરે.

૨૭૨–દુધમાં ભેળેલું પારખવું, લોખંડનો સોજો સળીઓ બોળવાથી ચોખુ તેને વળગી રહેશે, પાણી ભેળેલું હશે તો સળીઓ સાફ દીસશે, તેમજ અંગુઠાનાં નખ ઉપર ટીપુ મુકવાથી ચોખા દુધનો દાણો ગોળ ઠરીને રહે છે.

પાણી ભેળેલાં દુધમાં નાઇત્રીક એસીડનાં ટીપાં નાંખવાથી બેઉ જુદું પડે છે. દુધ તપાસવાની શીશી Lactometer આવે છે.

ભેળ વગરનું સફેદમાં સહેજ પીળો પત હોય અને પાણી નાંખેલાં દુધનો બ્લ્યુ રંગ દીસે છે

પાણી ભેળેલાં દુધનું વજન ચોખાં દુધ કરતાં ઓછું થાય, બન્ને એકસરખાં વજનનું લઈને તોલવાથી માલમ પડશે.

દુધની સંભાળ વાસી સાથ તાજું ભેળવું નહિ, તેમજ ઉઘાડુ કદી રાખવું નહિ. ગરમીના દિવસોમાં દુધને ઠંડકવાળી જગામાં અથવા પાણીનાં વાસણમાં રાખવું, તે પર ઝીણું કપડું ઢાંકવું. દુધ હમેશા ખરાબ વાસ કે જંતુઓ ખેંચી લે છે, માટે ખરાબ જગામાં દુધનાં વાસણો પણ મુકવાં નહિ, ખાસ કરી નાનાં બચ્ચાં માટે.

દુધનાં વાસણો હમેશાં જુદાં રાખવાં. દુધનો વાસ તેમા રહી ગયલો આવે તો નીમક નાખી ધોવાં. ખતાસવાથી ચીજ અથવા વાસી દુધ વાસણમાં સુકાઇ ગયું હશે તો સોજું દુધ પણ બગડી જઈ કેટલીક વખત ચુલે ગરમ કરતાં ફાટીને દહીં જેવુ થઇ જાય છે.

દુધ ગાળવાની ચાળણીમાં બંધાઇ સફું થઇ નીકળે નહિ, તો નીમક ઘસવુ. ખાટું બગડેલું દુધ સુધારવા સોડા બાઇકાર્બ Soda Bicarb જોઇએ તો સહેજ નાખવો.

દુધ ગાયનું ભેસનાં દુધ કરતા જલદી હજમ થશે

દુધ ગધેડીનું કાઢવા પછી તુરત પાવુ, રાખી મુકવાથી બગડી જાય છે.

દુધ બકરીનું પીધામાં સહેજ તુરૂ ને ખારૂ લાગશે

ઉટનુ દુધ ખારૂં ને સહેજ તીખુ લાગે છે.

ચોખ્ખુ દુધ ગરમ કરી ગરમીવાલી જગ્યામાં સાત કલાક રાખ્યાથી ખાટું થાય છે ફોરમેલીન Formaline સાથની મેળવણી દુધમા હશે તો તે મીઠું જ રહેશે.

ભીનાશવાલી જગ્યામાં દુધ રાખતા હોય ત્યાં થોડો કોલસો બીજાં પોહોળાં વાસણુમા મુકવાથી ભીનાશ કે વાસ કઇ પણુ હશે તે એચી લે છે

દુધને લાંબો વખત રાખવું. અર્ધા શેર દુધમા બે ચમચા લાઇમ વૅાટર ભેળેલુ અથવા તો થોડો સોડા સલ્ફસ Soda Sulphus એક ચમચી જેટલુ પીગળેલુ દુધમા નાંખવાથી સોજ્જુ રહેશે ગાજરની બારીક ખમણેલી ભુકી નાંખવી.

દુધને સ્ટેરીલાઇઝ Sterilise કરવુ. બાટલીઓ ભરી સ્હેજ અધુરી રાખી ચપટ બુચ મારી ઉડા વાસણુમા બાટલીનો બુચ ઉપર રહે તેટલું ઠંડુ પાણી ભરી ચુલહે પા કલાક ઉકાળી બાટલીઓ હલાવી ઠડી પાડવી, તદ્દન ઠડી થાય ને આઇસ ઉપર મુકવી અથવા અમથી રાખવાથી એ દુધ તાજાની માફક રહેશે એમાંના ખરાબ જતુઓ મરી જવાથી પીતી વખતે ગરમ કરવાની જરૂર રહેતી નથી, પણ કરવુ હોય તો ખળખળતાં પાણીમા બાટલીને ચપટ બુચ મારીને મુકવી

દુધનો કસ દુધને હમેશા મલાઇ કાઢયા વિના હલાવીનેજ ઠડુ કરવાથી તેનો કસ તેમા રહેશે, મલાઇ કાઢવાથી કસ ઓછો થશે.

દુધ વરસાદના દિવસમાં ગર્જના તથા વીજળીના સબબથી ઓઝોન Ozone એટલે ઘણા મોટા પ્રમાણુમા હવામાં ઑક્સીજન Oxygen વધવાથી દુધમાં કોઇ વખત ખટાસ થવાનો સભવ રહે છે.

દુધને બદલે ઇડાની સફેદીનો કઠણુ કફ ચઢાવી તેમા સહેજ માખણુ બરોબર મેળવી નાખ્યા પછી ધીરે ધીરે ચાહ અથવા કોફીમા મેળવતાં જવુ દુધને મળતો સ્વાદ લાગશે

દુધની ભુકી બનાવવા માટે બે પાઇંટ દુધમા જોઇએ તો એક ઔંસ પાણી ભેળીને અથવા નરા દુધને ધીમે અગારે ફેરવ્યા કરવુ. પછી પોણો ભાગ જેટલુ બળે કે તેમા એક રતલ ખાંડ આસ્તે આસ્તે નાંખતાં જવું ને ફેરવતા જવું. ખાંડ પીગળે કે ઉતારી ને પહોલાં વાસણુમાં રેડી ભઠ્ઠી ઉપર સુકાવા મુકવુ, સુકાઇને કઠણુ થાય કે કાઢી તેની બારીક ભુકી કરી ઠડી પડે ને કાચના બુચની બરણીમાં ભરી રાખી ખપ પડે ત્યારે એક કપ કોફી યા ચાહમાં

બે ચમચા સુમારે મુકી લેવી. જ્યાં તાજું દુધ મળે નહિં ત્યાં ઉપયોગી થઇ પડશે.

દુધ દાઝે નહિ તેમ કરવુ. ગરમ કરતી વખતે વાસણનાં તળીઆમાં સહેજ પાણી રાખ્યા પછી દુધ રેડવુ એથી દાઝી જતું નથી.

ઉભરાઇ જતું અટકાવવા માટે અંદર એક ચમચો અથવા તો સોજની ગોળ લખોટો નાખવાથી કકડો આવે ત્યારે પોતીકી મેળે ગોળ ફર્યા કરશે, એ રીતે દુધ ચુહલા પરથી ઘોલાશે નહિ.

ધુખરાયલું દુધ તેનો સ્વાદ કાઢવા ચુહલા પરથી તુરત ઉતારી પાડી ઠડા પાણીમાં મુકવુ, એકુ ચમટી જેટલુ નીમક નાંખવુ. એ રીતે ધુખરાયલાં તેમજ તળીઆમાથી દાઝેલાં દુધનો સ્વાદ સુધરે છે.

દુધ ફાડવું લીબુનો રસ, સરકો, દહી, શેરી વાઇન, વિગેરે કઇબી ચુહલે જોસ પાડતી વખતે નાખવુ.

દુધ બચ્ચાંને પાવાની ઘણીક રીતો વૈદક નુસખાઓમાં બચ્ચાના ખોરાકમાથી મળશે.

દુધની મીઠાઇ, મલાઇ ક્રીમ વિગેરે.

૨૭૩–દુધની મીઠાઇમાં આટો ભેળેલો પારખવા પાણી સાથ ગ્લાસમાં થોડી નાખવાથી દુધ પાણી મળી જઇને આટો સાથે હશે તો તળીઆંમાં ઠરી જશે. દુધની મીઠાઇ લાંબા દીવસ સોજી રહેતી નથી, બરફી પેડા વિગેરે પાછા ચુહલે ગરમ કરી ઘટ બંધાય ને ચાપીને ટુકડા કરી રાખવાથી જલદી બગડશે નહિ.

મલાઇ સહવારનાં ઠડકને વખતે દોહવેલા દુધ પરથી વધુ નીકળે છે બપોરનુ કે સાજનુ ગરમીમા હશે તો તે પરથી થોડી નીકળશે.

મલાઇને ઠડકમા ખુલ્લી રાખવાથી જલદી બગડતી નથી. લાંબો વખત રાખવી હોય તો આઇસ પર મુકવી. મલાઇને ક્રીમ Cream કહે છે. બને જુદી જુદી રીતે બને છે. ઉપલી ગરમ દુધ પરથી નીકળે છે, ને નીચલી ઠડા દુધપરથી કાઢેલી છે.

ક્રીમ બનાવવા સારૂ ઠડુ દુધ છાલકાં વાસણમા રેડી રાતે ઠડકવાલી જગ્યામા મુકવુ, સવારમાં તે પર ઘટ માંખણ જેવું પડ થાય તે ચમચા વડે કાઢી લેવુ. ઠંડીના દિવસમાં વધુ નીકળશે.

ક્રીમ પાતળું હોય તેને ઘટ બનાવવા એક ઉંડા ગ્લાસમાં નાખી તેની ઉપર સોજા સફેદ જાડાં કાગળને દાબીને એક હાથે પકડી બીજે હાથે ગ્લાસને ખુબ ઉપર હેઠે હલાવવુ.

ક્રીમ જલદી બગડી ખાટું થાય છે, આઇસપર મુકવાથી સોજું રહેશે.

ખાટું થયલુ ક્રીમ સુધારવા તેમાં થોડીક ખાંડ ને લીંબુના રસનાં ટીપા નાખી કાંટા વડે ચઢાવ્યાથી સ્વાદમાં સુધરશે.

ઇંડાંની સફેદીને કફ ચઢાવી તેમાં સેહેજ ખાંડ નાખવાથી ક્રીમને મલતો સ્વાદ થાય છે.

પનીર.

૨૭૪—દુધમાંથી ઘણીક જાતના પનીર બને છે, જે માટે "વીવીધ-વાણી" પકવાન પોથીમાથી મળશે

પનીર તાજું રાખવું કોઇબી જાતના પનીરને કેળનાં પાંદડામા અથવા ઝીણું કપડું સરકામા બોળી તેમા વીટાળી કાગળમાં બાધી રાખવુ. કેળનુ પાંદડું સુકુ થાય કે રોજ બદલવુ. પનીરની કાપેલી બાજુએ માખણ લગાડી તે પર સોજુ સફેદ કાગળ ઢાંકવાથી નરમ રહેશે.

વિલાયતી પનીર ચીઝ Cheese તાજુ રાખવા કાચના વાસણમા ઢાંકી સાકરના ટુકડા અથવા થોડી ખાંડ ઉપર ભભરાવ્યાથી બીનાશ ચુશી લઇ ફુગ આવશે નહિ. માખણ ફરતુ લગાડવાથી સુકુ થતુ નથી.

ચીઝ સુકુ લાગે તો ખળખળતાં પાણીમા બે ત્રણ મિનિટ બોળી રાખ્યાથી તે તાજું ને નરમ થશે

વાસી પનીર ફેંકી દેવુ નહી, વળગાવવા માટે ઉપયોગનુ છે ગુંદરની બાબતમાંથી મળશે

માખણ વિષે.

૨૭૫—માખણ, દુધ તથા દહીમાથી નીકળે છે. મોટાં વાસણમા દુધ નાખી તેમાં રવૈ અથવા તેની શીશીઓ આવે છે તે વડે થોડો વખત ધોળ્યાથી માખણ બધાવા માંડશે ગાગડા વળી જાય કે માખણને કાઢી લેવુ.

પહોલાં મોઢાંની શીશીમા દુધ ભરી, ચપટ બુચ મારી તે શીશી ગુણપાટ ઉપર અથવા જાડાં કપડાંનો ડુચો જમીન ઉપર મુકી તે ઉપર ઉભી ઠોકવી, પણ ઠોકતા ભાંગે નહિ તેની સભાળ રાખવી એમ કરવાથી અર્ધાં કલાકમાં તે ઉપર માખણ આવશે.

માખણને લાંબો વખત સોજ્જું રાખવા માટે પાણીમા સહેજ નીમક નાખીને રાખવુ. ગરમીના દિવસમા ખાટુ નહિ થાય તે માટે ઉપર ઝીણો ભીનવેલો કટકો ઢાકીને પાણીનાં વાસણમા માખણનુ વાસણ મુકી પેલાં ઝીણાં કપડાના છેડા ભીનાયલા રહે તેમ કરવુ, અથવા ભીકાશ ચુશે નહિ તેવાં કાગળમા પડીકુ બાધીને નીમક પીગળાવેલાં પાણીમાં પડીકુ મુકી ઠંડકવાળી જગ્યામાં રાખવુ.

માખણનાં વાસણને ફરતી રેતી અથવા કોલસા મુકવો. આઇસમાં પણ સોજું ને કઠણ રહેશે.

માખણને દાબડામાં ભરતી વખતે તળીઆમાં સફેદ સોજુ કાગળ મુકી તે પર ભુંજેલું નીમક બારીક વાટીને પાથર્યાં પછી માખણ

ભરી ઉપરથી નીમક નાંખવું. ખારાસથી માખણ બગડતું નથી. મટો-ડીનાં વાસણમા બે ભાગ ખાંડ ને નીમક, સુરોખાર બધુ મળીને એક આંસને સુમારે ભેળી એક રતલ માખણ પર નાંખીને મીણનું કાગળ તે પર ઢાંકી લાકડાંનુ ઢાકણ બંધ કરવુ

બગડેલું માખણ સુધારવા એક શેર દુધમા માખણ મેળવી કાઢી પાતળુ થાય ને પાણુ ઘોળીને તેનુ માખણ બનાવવું. દુધમાં ધોઇને પછી ટાઢાં પાણીએ ધોવાથી પણ સુધરશે.

ચરબીની ભેળ પારખવા સફેદ કાગળ અથવા કપડાની બીંહરી વાળી તાપ આગળ કે મેચીસ પર ધરવાથી તેનો વીસડો વાસ આવશે. ચમચામાં લઇ બત્તી પર પકડ્યાથી તવાઇને ચરબી હશે તો અવાજ થઇ છાટા ઉડશે.

સોજાં માખણને તાવતી વખતે સહેજ પરપોટા આવી બેશી જશે, અને વાસ પણ સારો આવે છે. ચરબીવાળુ માખણ ગરમ દુધની બાટલીમાં નાખીને ઠંડુ પડવા આવે ને આઇસમાં મુકતાં તેનો એક ગોળો વળી જશે.

ખાટું માખણ ખાઇ નહિં શકાય તો ચુલહે તાવી ઘી કરવું. તેમાં પાંઊંનો ટુકડો નાખ્યાથી ખરાબ વાસ તથા સ્વાદ ચુશી લેશે.

માખણને ક્રીમ જેવું નરમ કરવા એક વાસણને ગરમ પાણીમાં બોળીને પાણી કાઢી નાખી તેમાં માખણ નાખવાથી પોચુ પડે ને ખાંડ વિગેરે કઇબી ભેળી ક્રીમને બદલે વાપરવું. ચુહલા પર મુકવું નહિ, તવાઈ જશે

માખણ ઘણામાંથી થોડું સરખુ કાઢી લેવા જાડું સુતર અથવા દોરાનો કટકો પાણીમાં ભીનવી બે હાથે પકડી માખણમાં દાબીને જોઇએ તેટલા મોટા નાના જુદા જુદા ઘાટના કટકા કાપી લેવાશે. દર વખત દોરો ઉચક્યા પછી પાછો પાણીમાં બોળવો. છરીને ગરમ કરી તે વડે કાઢવાથી પણ ચુંટાતું નથી, લાકડાંની સુવાળી પટી વાપરવી.

ચરબી.

૨૭૬—ચરબી ખાવાના તેમજ બીજા ઉપયોગમાં આવે છે. માખણને બદલે કેટલીક ચીજો પકાવવામાં વપરાય છે, જેને મારજરીન **Margerine** કહે છે.

ચરબી નીત્રી કરવા એક પાંઇંટ પાણી સાથ ચુલ્હે ધીમે અંગાર પર રાખી મેલ કચરો આવે તે કાઢ્યા કરવું, પાણી સુકાય ને ઉતારવી, પાણી વગર પણ અંગાર પર ધોઇને તાવી શકાશે. ચરબી અણાજમાંથી પણ બને છે.

છાશ.

૨૭૭—છાશ માખણ બનાવતાં વધેલું પાણી **Butter milk** કહે છે તે પણ ઘણા ઉપયોગમાં આવે છે.

દુધને ફાડવાથી જે પાણી જુદું પડે તેને પણ એક જાતની છાશ Whey વ્હે કહે છે.

છાશ બનાવવાની રીત. દહીં અર્ધો શેર દુધનું બાધેલુ હોય તેને ચમચા વડે મેળવી નાંખી તેમાં એક પ્યાલુ ભરીને ઠુંડુ પાણી રેડી માખણ બનાવવાના વાસણ બટર ચર્ન Butter-churn માં બધુ ભેળી ઢાંકણું બંધ કરી તેને ફેરવ્યા કરવું. પા એક કલાકને સુમારે તેની ઉપર માખણ તરી આવે તે ચમચા વડે કાઢી લઇ પાછું ફેરવવું, બાકી રહેલુ માખણ ઉપર આવે તે કાઢવા પછી છાશને ઝીણા કપડાં વડે ગાળી પીવામાં લેવી એને તુરત પીવાથી ખાટી લાગતી નથી, લાંબો વખત રહેતાં વધુ ખતાશ પકડશે. સીક માણસોને પાવાથી શક્તિ તેમજ બધી રીતે ફાયદાકારક છે. રોજ તાજુ દહી બાધવું, તેની મેળવણી સારૂ ઊપલુ માંખણ લેવું

છાશ બનાવવાની લાકડાની રવી અથવા કોઇબી જાતના લાકડાંના ચમચા કાંટા, વેળણ, સોટા વિગેરેમાંથી ચીકાશ ને વાસ કાઢવા ચુનાનું અથવા વોશીંગ સોડાનું પાણી બનાવી તેમા થોડો વખત બોળી રાખ્યા પછી ધોવા. પાણી સાથ બારીક રેતી ભેળી ઘસવાથી પણ સાફ થશે

કેક બીસકીટ વિગેરે.

૨૭૮–કેક લાંબા દિવસ રાખવું. પતરાના ડાબડામાં અથવા ચપટ બુચવાળી બરણીમા બંધ કરી તેમા સાથે એક તાજુ સપરચન મુકવું. ચીમરાઇને સુકુ દીસે તો બીજું બદલવું.

વાસી કેકને તાજું બનાવવા એક ચપટ ઢાંકણાવાળા ડાબડામાં બંધ કરી એક પાણીના વાસણમાં મુકી ચુલા પર દશેક મિનીટ સુધી ઉકળ્યા પછી તે કાઢી લેવું. પાણી ડાબડામા પેવસ નહિ થાય તેની સભાળ લેવી

આખું કેક ડાબડામાંથી કાઢવા ભુંજયા પછી ગરમ ડાબડાને ઠંડા પાણીમાં ભીનવેલા કપડા પર એક બે મિનિટ મુકવાથી તળીઆમાંનુ જુદુ પડશે, પછી ડાબડાને ફરતી અંદર છરી ફેરવ્યાથી કેક અલગુ થઇ સહેલાઇથી આખુ નીકળી આવશે. બરોબર ભુંજાયલુ તપાસવા માટે છરી વચમાં ભોંકવાથી કાચુ હશે તો તેને વળગી જશે ને ભુંજાયલુ છરીને વળગશે નહિ. ડાબડા સાફ કરવા ચોખાનો આટો વાપરવો.

ગરમ કેક કાપવું હોય તો છરીને ગરમ પાણીમાં બોળીને કાપવાથી ચુંથાશે નહિ તેમજ છરીને પણ વળગતું નથી.

કેક મીઠાઇ ગરમીના દિવસમા બનાવતી વખતે આટાને વેલણે વણવાને બદલે સોડા બાટલીમાં આઇસ અથવા ઠંડું પાણી ભરી બુચ મારી તે વણવા માટે વાપરવી જેમાંની ઠંડકથી કેક પેસ્ટ્રી હલકી ને સારી થશે.

બીસકીટ વાસીને પાછી ભઠ્ઠીમાં ગરમ કરવાથી તાજી થશે. કોઇબી કકડી ચીજ બીસકીટ, પટેટાના વેફર વિગેરે કાગળની કોઠળીમાં વીટાળીને રાખેલાં નરમ થતા નથી. લાંબો વખત કકડાં રહે છે.

પુડીંગ આખું કાઢવા માટે ડીશના તળીઆંમા માખણ લગાડવું અથવા પાતળુ ખાંડનુ પડ કરવુ, પછી તેમાં રેડીને ભુજી ઠંડુ પડે એટલે ચુથાયા વગર આખુ નીકળશે.

કેક તેમજ ખાંડની મીઠાઇ મેરીંગ્સ વિગેરે બનાવતી વખતે એફીગ પાઉડર થોડો ભેળવાથી ખીલીને હલકાં થાય છે, તેમજ મીઠાઇ કઠણ રહી જલદીથી ભાંગી કે વેરાઇ જતી નથી.

કેકને ઘુટવા માટે લાકડાના ગોળ માથાંવાલા સોટાને બદલે ઇંડાનો ફફ ચઢાવ્યા પછી આઇસક્રીમ બનાવવાના સંચામાં નાખી ધીરે ધીરે ફેરવ્યાથી પણ સારી રીતે ઘુટાઇને ખીલે છે.

પ્રકરણ ૩૨.

મેવો તથા જામ, જેલી વિગેરે.

૨૭૯—સુકો મેવો કોઇબી જાતનો ખાધા આગમચ તે પરનો કચરો કાઢવો અથવા પાણીમાં થોડો વખત બોળી રાખવાથી સાફ થશે, તેમજ નરમ થઇ તાજાની માફક સ્વાદ લાગે છે.

દ્રાક્ષ સુકીના ઠળીઆ કાઢવા ફ્રુટમા જુવો.

બદામ છોલીને કાપવી, છરીને અવારનવાર પાણીમા બોળ્યાથી તેને વળગતી નથી ને સહેલાઇથી કપાશે.

બદામની બીજમાંથી તેલ કાઢવા પછી વધેલો ખુંછો ઢોરને ખવાડવા માટે સારો છે. પીચના ઠળીઆમાં પણ બદામ જેવી બીજ હોય છે.

અખરોટને છોલી કોટલામાથી કાઢીને ઠંડાં પાણીમા ભીંજવ્યાથી છાલ જલદી નીકળશે. એમાંથી પણ તેલ બને છે.

મેવાનાં કોટલાં બાળવાના ઉપયોગમા લેવાં.

એલચી, જાયફળ, કેસર, કસ્તુરી, અંબર.

એલચી સોજી જાતની બારીક દાણાવાલી હોય છે. લવંગ સાથે ભેળીને રાખવાથી લાંબો વખત સોજી રહેશે.

કાચી અથવા જુનેરી છાલ સાથની નાની તેમજ મોટી લંબાચી જેને નર એલચી કહે છે તે સર્વે દવાના વપરાશમાં આવે છે.

સોજાં જાયફળ પારખવાં ટાંચણી ભોકવાથી ચીકાશ નીકળશે. ખરાબ સુકા જાયફળમાંથી ચીકાશ નીકળવા વગર ટાંચણી સુકી રહે છે.

વજનમાં ભારી હોય તો સારાં કેહવાય, તેમજ અંદરથી સફેદ હોવા જોઇએ. કોટલાં સાથ જાયફળ લાબો વખત વેર સોજા રહેશે

જંગલી જાયફળનો ઘાટ લંબાચો ને સોજી જાતના ઘણુંખરાં ગોળ હોય

જાવંત્રી કોટલાં સાથના જાયફળને વળગેલી પાતળી છાલને કહે છે, જે ખોરાકીમાં સ્વાદ ને ખુશબો આપવા વપરાય છે સ્વાદમા તીખી હોય છે અને દવાના ઉપયોગમા પણ આવે છે

કેસર સોજીનો રંગ લાલ પીળો ભેળ દીશે છે ને વાસમાં સારી હોય છે.

ખરી કેસર ગંધકના તેજાબ Sulphuric acid મા નાખવાથી પહેલા કાળી થઇ ને પછી લાલ રંગ પકડશે.

બનાવટી કેસર પહેલાં કાળી થઇ પછી લીલી થઇ જાય છે

કેસર ખોરાકી, મીઠાઇ ને દવાના તેમજ કપડા રંગવાના ઉપયોગમા આવે છે, સ્વાદમાં કડવી છતાં તીખી લાગે છે

કસ્તુરી હરણની ડુટીની બાજુમાથી નીકળતી ચીજ રાઇ જેવા ઝીણા દાણા કાળા રંગના હોય છે, તે દારૂ અત્તર વિગેરેમાં ખુશબો આપવામાં વપરાય છે. દવામા ઉપયોગની છે. ઘણા નબળા માણસને શરીરમા ટાકાત ને ગરમી આપવા સારૂ તેના ચાર પાચ દાણા દારૂ યા દવામા મેળવીને જરૂરની વખતે આપે છે

જુની કસ્તુરી સારી કહેવાય, પણ બગડેલી હોય તે બરોબર પારખવી.

અંબર, વહેલ માછલીમાંથી નીકળતો પદાર્થ દરીઆની સપાટી પરથી તરતો મળે છે, અત્તરોને ખુશબો આપવા માટે તેમજ દવામાં વપરાતી ચીજ સહેજ પીળા ભુરા રંગની ગાંઠીઆ જેવી હોય છે, એ પણ કસ્તુરી સાથ નબળા માણસને આપે છે.

મુરંબો, જામ, જેલી વિગેરે.

૨૮૦–મુરંબો કોઇબી જાતના ફળનો બનાવતી વખતે તેમાંનો ખટાસ કાઢવા ચુનો અથવા સોડા બાઇકાર્બ નાખવો, સેહેજ માખણ નાખવાથી પણ ખટાસ કમતી થઇ ખાંડ ઓછી ખપશે. હંમેશાં ચાસવાલા ઘટ શીરામાં રાખેલો મુરંબો લાબો વખત રહે છે

શીશને ઘટ સાકર આફક બંધાતો અટકાવવા માટે એક ચમચી ગ્લીસરીન ભેળવું.

જામ જેલીની શીશીઓ કે ટીનમાં કોઇબી જાતનો ખરાબ વાસ કાદા તબાકુ વિગેરેનો કાઢવા માટે ધોઇને બાગની મરોડી આપો

દિવસ તેમાં ભરી રાખી પાણી ધોવાથી ગમે એવો વાસ હશે તે નીકળી જશે.

જામ જેલીની શીશી યા ટીન ભીનાશવાલી જગ્યા અથવા સરદીવાળી ભીતને લગાડીને મુકવાથી બગડી જશે. અંધારી બંધ જગ્યામા રાખવા.

જામનાં ટીન અથવા શીશીઓ પેક કરવા આગમચ તેપર થોડી ખાંડનુ પડ કરવુ અથવા ઝીણા કાગળને બ્રેંડી કે ઇંડાંની સફેદી લગાડી ઢાંકવાથી જલદી બગડશે નહિં.

અંદરથી કાળા કે ખરાબ થયલાં ટીનમાંની ચીજ ખાધાથીં નુકશાન થશે.

ઢાંકણુ ચપટાયલાં ખોલવા માટે ધીરેથી ઉપર થોકવુ યા ખળખળતુ પાણી રેડયાથી થોડે વખતે પેચ ફેરવ્યાથી ઊઘડશે, પેચમાં સહેજ માખણ યા ચરબી લગાડયાથી સહેલાઇથી આંટા ઊંઘાડ ઢાંક કરતી વખતે ફરે છે.

જેલી ઘટ્ટ બંધાવા માટે લીંબુ, સરકો યા થોડોક ગાજરનો રસ ભેળવાથી કોઇબી જાતની ફ્રુટની જેલી બંધાશે.

જેલી ગાળવાના બેગ તૈયાર આવે છે તેમાં ગાળી શકાય અથવા તો એક ખુરસીને ઊંધી વાળી ટેબલ ઉપર ગોઠવવાથી ચારે પગો ઉપર આવે તેને મથાળે જાડાં કપડાના ચાર છેડા બાંધી દેવા, નીચેની બેઠકવાળી જગાપર વાસણ મુકીને જેલી કપડાંમાં રેડી દેવી, એ રીતે બીજા માણસની મદદ વગર જેલી ગાળી શકાય છે અથવા ઊંડી તપેલીને માપથી સહેજ મોટુ ગોળ કપડુ લઇ તેનો ધેર્ફા સીવી દોરી પોઇને મોઢાંપર ગોળ ફરતુ બાંધી દઇ વચમાંથી સહેજ ઢીલુ રાખી તેમા કઇપણ ગાળવાની ચીજ રેડવાથી બીજાને હાથે કપડુ પકડવુ પડશે નહિ. જેલી બેગ અથવા ગાળવાના કપડા સાબુએ ધોવાથી પાછાં વાપરતી વખતે તેમાં સાબુનો વાસ આવશે, ખળખળતા પાણી એજ ધોવાં.

જેલીની નકશી ચુંથાયા વગર કાઢેલી શોભે છે, મોલ્ડમાં સહેજ પાણી રેડી બધી બાજુ ભીનાયને તે કાઢી નાખી તેમા જેલી રેડવાથી વળગી જશે નહિ. કાઢતી વખતે સરખુ નીકળી આવશે. પાતલી સફેદી મોલ્ડને ફરતી લગાડવાથી પણ વળગી જતુ નથી. ખળખળતાં પાણીમાં એક મિનિટ મોલ્ડ બોળી કાઢવું યા તો ગરમ પાણીમાં કટકો બોળી તે મોલ્ડને ફરતો વીટાળવાથી સેહેજ તવાઇને બીજા વાસણમાં ઉંધુ કરવાથી આખું નીકળે છે.

આઇસક્રીમ, પુડીંગ, બ્લાંમાંજ વિગેરે પણ એ રીતે મોલ્ડમાંથી આખું કાઢી શકાય છે.

પ્રકરણ ૩૩.

દારૂ તથા બીજી પીવાની ચીજો.

૨૮૧—દારૂ લાંબો વખત રાખવા માટે બાટલીઓ આડી પાડીને રાખ્યાથી બુચો ભીનાયલા રહી તેમાં હવા જશે નહિ. ઉપર સીસુ અથવા લાખ દાબવી, બુચ નરમ પડી ગયેલો લાગે તો બીજો કાણુ બદલવો સરદી ને ભીણાસવાલી જગ્યામા તેમજ બીજી સ્ત્રોગ વાસવાલી ચીજો સાથ મુકવાથી દારૂ ઉતરી જશે નવી બાટલી ખોલીને વાપરવા આગમચ હલાવવી, કારણકે સ્પીરીટ હમેશા ઉપર રહે છે.

ઘણો જુનો કોયબી દારૂ ઉંચો કહેવાય ને સ્વાદમા પણ નરમ થાય છે. કેટલીક વખત સીક ને નબળાં માણસને આપવાથી ટાકાત આપે છે જુના જેવો સ્વાદ આપવા કોયકમા કડવા નારંગી તેમાં કાપીને નાખે છે

દારૂ ઘણી જાતના દ્રાક્ષમાથી બને છે, જેવા કે ચમ્પીન, વાઇન, મદિરા, હોક, કલેરેટ તથા સોજા બ્રંન્ડી વિગેરે

વ્હીસ્કી જવ તેમજ બીજા અણાજમાથી કાઢેલા કસમાથી બને છે.

રમ ગોળ તથા શેરડીમાથી ખાડ બનાવતી વખતે જે કાળા રંગનો પ્રવાહી નીકળે તેમાથી બનાવે છે

બીર, પોર્ટર, સ્ટાઉટ વિગેરે હોપ્સ તથા જવમાથી જુદી જુદી રીતે બનેલો છે. ખાટો લાગે તે બગડેલો કહેવાય સોડા બાયકાર્બ, કાળુ માછલીનાં કોટલાની બારીક વાટેલી ભુકી અથવા કોલસાનો ટુકડો નાખવાથી સુધરે છે બીરના પીપમા ભુંજેલા જવ Malt ખોખરા કરી ટાગી રાખ્યાથી લાંબો વખત સુધી બગડતો નથી.

આદુ જીજરની ભુકી, દ્રાક્ષ ઉકાળેલુ પાણી અથવા સોજા ચાકનો થોડોક ભુકો કઇ પણ ભેળ્યાથી ખાટો બીર સુધરશે.

લીકર અથવા મીઠો દારૂ જાત જાતનો આવે છે એ ખોરાક હજમ કરવા ખાધા પછી પીવાય છે એ ઘરમાં બનાવવા માટે સોજા બ્રાન્ડીની એક પાઇંટમા થોડી સત્રા અથવા મોસંબીની સુકી છાલ, કીરમજ તથા એલચીના પાંચ સાત દાણા, તજનો નાનો ટુકડો, સર્વે ભેળી પંદર દિવસ રાખ્યા પછી ખુબ હલાવીને ગાળી કાઢી બાટલીમા ભરવુ. પેપરમીન્ટ ભેળેલો લીકર ખાધા પછી લીધેલો ફાયદાકારક છે, કડવી જાતના દારૂ Bitters પણ ભુખ લગાડવા પાસ છે.

વાઇન ઘણી જાતના આવે છે. જુનાનો રંગ નવા કરતા ખુલ્લો હોય છે, લાંબો વખત રાખવા બાટલીઓ ચપટ બંધ કરી સીસુ પોઇ બાકસના તળીઆમા કોલસાની ભુકી પાથરી, બાટલીઓ

મુકી, બાકસ એક વરસ સુધી બંધ કરી રાખવાથી તેમાં નરમાસ આવી દસ વરસના જુના વાઇન જેવો સ્વાદ થશે.

નરમાસ લાવવા કેટલીક વખત ખોલેલી બાટલીમા થોડીક ખડી સાકર નાખે છે અથવા તો પીતી વખતે થોડીક ભેળવી. ઝાડો જુલાબ વિગેરે બંધ કરવા એ પાવાથી ફાયદો કરે છે તેમજ નબળાંને ટાકાત આપનારો છે

વાઇનમાં ભેળ/શુગર ઓફ લેડ (Sugar of lead) જેવી ચીજ પારખવા હડતાળના અર્કના થોડા ટીપા નાંખવાથી કાળો રંગ થશે.

રંગ આપવા સારૂ બાળેલી ખાંડ પણ વપરાય છે, તે પારખવા માટે સ્પંજને બોળી સોજા પાણીમાં મુકવાથી તુરત લાલ થશે. રંગ વગરનો હશે તો પાણીનો રંગ જલદી બદલાતો નથી.

બગડતો અટકાવવા પીપમાં કોલસાનો ટુકડો નાંખવાથી ખાટો વાસ પણ આવશે નહી. બગડેલો વાઇન થોડા દિવસ તડકામાં મુકવાથી ખાટો થઇ સરકા તરીકે પણ વપરાશે.

વાઇન ઠંડો કરવા ફ્લેનલને પાણીમાં ભીનવી બાટલી વિંટાળવી.

વાઇનનું વજન પાણી કરતા ભારી છે તે જોવા માટે પાણીનાં ઉંડાં વાસણમાં વાઇનની બાટલી મોઢા સુધી ડુબે તેમ મુકવાથી વાઇન બહાર નીકળવા માડશે ને પાણી બાટલીમા ભરાશે.

સાઇડર દારૂ સપરચનના રસમાંથી બનેલો છે, તેમાં થોડીક બીસમથ નામની દવાની ભુકી ભેળવાથી બગડતો નથી.

બ્રાંન્ડી સોજ્જી વાઇનમાંથી ખેંચેલી સ્પીરીટ છે.

હલકો બ્રાંન્ડી પટેટા, અણાજ વિગેરે વસ્તુમાથી બને છે.

બ્રેન્ડીમા વીલાયતી આળુ Prunes, અથવા કાળી કે લાલ મોટી દ્રાક્ષ સાફ કરીને ભેળી રાખવાથી તેનો કસ ઓગળી સ્વાદ સારો થશે.

ચેરી બ્રેંન્ડી સારૂ એક સરખા વજનની બંને ચીજો ભેળી ત્રણ ચાર દિવસ રાખીને ગાળી લઇ બાટલીમા ભરવો.

સોજો બ્રેન્ડી એક પાઇંટમાં ઓરંજ તથા મોસંબીની તાજી તથા સુકી છાલ પા પા રતલ ભેળી રાખી દસ દિવસ વેર સહેજ હલાવ્યા કરી ને પછી કપડાંમાં નાખી ખુબ ચોળી છાલનો કસ નીચવી લઇ તેમા બે ઔંસ સાકર ભેળવી, લીકરને મળતો સ્વાદ લાગશે.

ચંમ્પીન દારૂની બાટલી ઉંધાડવા પછી તુરત બધી વાપરવી નહિ હોય તો તે માટે કોક સાથના બુચ આવે છે તે પોવાથી ખપ પડતો ઉંધાડી તેમાંથી વપરાશે ગરમીથી તેમજ ઘણો વખત રાખતાં ખાટો થઇ જશે, પાણીનાં વાસણમાં બાટલી રાખવી.

મહુડાંનો શરબત ભેળેલો દારૂ બનાવવાની રીત.

મહુડાંમાં મોસંબીની સોજી સુકકી છાલ થોડા દિવસ ભીનવી રાખી તેમાં સોજું ગુલાબનું ખડી સાકર સાથે બનાવેલું શરબત ભેળી

કપડાએ સર્વે ગાળી બાટલીઓ ભરવી લાંબો વખત રહેતાં સ્વાદમાં નરમ ને સારો થશે. થોડી કસ્તુરીથી લાલ રંગ આવશે.

કાળી દ્રાક્ષના ઠળીઆ કાઢી ને મહુડામા ભીનવી રાખી નરમ થાય ને બાટલી હલાવી ગાળીને વાપરવો

સ્પીરીટ, દારૂનો અર્ક (આલકોહોલ) વિગેરે દારૂમા ગણાય છે

સોજો દારૂનો અર્ક પાણી સાથ ભેળવાથી તે નીતર્યો રહેશે, હલકો હશે તો પાણી ગદલુ થશે

દારૂ ગાળવા ગળણીમા કપડુ મુકવુ અથવા સોજુ ફીલ્ટર પેપર પરાને ધાટનુ ગળણીને માપનુ બનાવી તેમાં મુકયા પછી રેડવુ કે કચરો છુટો પડશે.

દારૂ કોઇબી જાતનો બાટલીમાંથી ડીકેન્ટરમાં રેડતી વખતે તેમાં એ કચરો માલમ પડે તો બાટલીની નજદીક મીણબત્તી સળગાવી મુકવાથી તેમાં પડતો દીશે કે તુરત બીજે હાથે નાનુ ગ્લાસ બાટલીનાં મોઢાં આગળ પકડી તેમા કચરાવાલુ રેડી લઇ ગાળીને ભરવું.

દારૂ અથવા સ્પીરીટને ગરમ કરવી હોય તો ધાતુના વાસણમાં રેડી તેની ઊપર મેચીસ લગાડયાથી સળગી ઊઠી સહેજ ગરમ થાય કે તુરત બળતું બુજાવી નાખવુ, નહિ તો બધી બળી જશે. વધુ ગરમ જોઇએ તો એક ખળખળતા પાણીના વાસણમાં તે દારૂવાલુ વાસણ મુકયાથી પણ ગરમ થશે.

બીર, વાઇન અથવા સરકાવાલાં વાસણો અથવા પીપમાંથી ખટાશ કાઢવા ચુનાના પાણીએ ધોવુ અથવા કળી ચુનો ફરતો છાંટી ને થોડો વખત રાખવાથી ખટાશ ચુશી લે ને સોજા પાણી વડે ધોઇ નાખવુ, કોલસાની ગરમ રાખ નાખવાથી પણ સાફ થશે.

૨૯૨–ગુલાબ વેનીલા મધ તથા મીઠાઇ આઇસક્રીમમા નાખવાના રંગો.

ગુલાબ દારૂની નજદીકમા મુકવાથી ઉતરી જાય છે અને સ્વાદ તથા વાસ રહેતો નથી તડકે મુકવાથી સુધરે છે.

વેનીલાની લાકડીઓ પાતળી સીંગ જેવી આવે છે. જેને બ્રેન્ડી અથવા સોજા સ્પીરીટમાં બારીક ટુકડા કરી ચીરીને એક મહીનો ભીનવી રાખી કસ ઓગળી ઘેરો રંગ દીશે કે ગાળીને શીશીમાં ભરી રાખવો. આખી લાકડીઓ પણ દુધને ઉકાળતી વખતે અંદર નાખવાથી તેનો ખવાસ આવશે, પાછી કાઢી ધોઇને રાખી બીજી વખત પણ વાપરી શકાય છે.

મધ ચોખ્ખું ને નીતર્યું હોવુ જોઇએ. ગદલામાં સાકરની ભેળ હોય છે. નીતર્યું મધ પાણીમાં નાંખવાથી નીચે ઠરી જશે. એક બાટલી મધ વજનમા સુમારે ચાર રતલ થશે.

બનાવટી મધ ખાડ ગ્લુકોઝ ને કાંજી (સ્ટાર્ચ) ભેળવાથી બનશે, અથવા ખાંડના શીરામા ફટકડી ને ક્રીમ ઓફ ટાર્ટર ભેળવાથી થાય છે.

૨૮૩–મીઠાઇના રંગ લાલ માટે બીટરૂટને ભુંજી નરમ થાય કે કાતરીઓ કાપી મુકવાથી તેમાંનો લાલ રસ પોતીકી મેળે ગળીને એકઠો થાય કે શીશીમા ભરી રાખવો બીટ મીઠા હોવાથી ખાડની અગત પડશે નહિ

કીરમજને થોડા વખત બ્રેન્ડી અથવા સ્પીરીટમાં ભીનવી રગ ઓગળ્યા પછી તેમા થોડી ખાડ ભેળવાથી લાલ રગ બનશે, બીજી રીત માટે "વીવીધ વાણી" નામની પકવાન પોથીમાંથી મળશે.

કીરમજ સૌજીનો રંગ જાંબુડો ને કાબરચીત્રો જેવો હોય છે.

લીલો રંગ એક જાતની ભાજી સ્પીનેક (Spinach) ને પાણીમા ચુહલા ઉપર બાફીને ઘટ લાગે કે કપડાંમાથી ગાળી કાઢી ઠડા પાણીનાં વાસણુમા મુકી ઠંડી પડવા પછી તેમાં થોડી ખાંડ ભેળી વાપરવી

પ્રકરણ ૩૪.

પાણી તથા આઇસ સંબંધી.

૨૮૪–પાણીની સંભાળ હંમેશાં લેવી, પીવા સારૂ પહેલાં ચુહલે જોસ પાડી ઠડુ થાય મે વાપરવું, જેથી તેમાં કોઇ પણ જાતના જંતુઓ હશે તેનો નાશ થશે. કપડાં અથવા ફીલ્ટર Filter વડે ગાળવાથી વધુ સ્વચ્છ થાય છે.

જસતના વાસણ યા બાલદીમાં પીવાનુ પાણી રાખેલું સારૂ નથી, તે ધાતુનો કેટલીક વખત તેમા સવાદ ઓગળે છે. માટી તેમજ કાચ કોઠીનાં વાસણોમા હમેશા રાખવુ.

પાણી મેલું પારખવા સારૂ તેમાં પરમેંગનેટ ઓફ પૉટેશ Permangnate of Potash બીજા પાણીમાં પીગળાવી પાણીમાં રહેવાથી ભુરો મેલો રગ પકડે તો ખરાબ જાણવું, પણ જો એક કલાક સુધી નીતર્યા રગનુ રહે તો સોજું કહેવાય, ઉપલું પાણી પીવામા વાપરવું નહિ.

પાણી ગદ્દલું ને કચરા સાથનુ સાફ કરવા સહેજ ફટકડી નાખી એક દિવસ રાખવાથી મેલ નીચે ઠરી જાય કે પછી ગાળીને વાપરવુ. એક ગેલનમાં બે ગ્રેન લેવી. નીમક નાંખવાથી પણ કચરો નીચે ઠરી જશે.

વરસાદનું ઝીલેલું પાણી હંમેશા હલકું ને ચોકખું હોય છે. જે ડીસ્ટીલ્ડ વૉટર Distilled water તરીકે પણ વાપરી શકશે.

ખુલ્લાં ચોગાનમાં એક વાસણ પર ઝીણુ કપડું બાંધી તેમાં વરસાદનું પાણી ઝીલવું જેથી તેમાં કઇપણ કચરો હશે તે ગળાઇને

ચોકખું પાણી એકઠું થાય તેને કાચના ગુચની બાટલીઓમા ભરી રાખવાથી ઘણો લાંબો વખત સુધી ખરાબ થતુ નથી અને વપરાય તેવુ રહે છે છાપર્ડા પરતુ અથવા નેવમાંથી પડતુ વરસાદનું પાણી લેવુ નહિ.

નદીનું મેલું પાણી નીતર્યુ કરવા માટે એક મોટો ચમચો ભરીને ફટકડી નાખવાથી મોટા જથામા પાણી સાફ થશે અને તેમાના જતુઓ પણ મરી જાય છે, ઘણુ ખરૂ નદીનુ પાણી ચોકખું હોતુ નથી.

ધાખંડની ટાંકીઓમાંનું પાણી કોલસાનો ટુકડો અથવા ટકણખાર Borax યા ચાકનો કકડો નાખ્યાથી સારુ રહેશે અને જતુઓ તેમાં હશે તે પણ મરી જશે.

પાણી ભારી અને હલકાં વિષે.

ભારી પાણી ડુગરના ઝરાઓમાથી આવે છે તે Hard Water કહેવાય છે જમીનમા સમાયલુ નીમક, ધોખડ યા બીજો પદાર્થ કઇ પણ તેમા ભેળાયલુ હોવાથી તે પાણી ભારી થાય છે ટકણખાર નાંખ્યાથી હલકુ થશે, એક મુઠ્ઠીભર દસ ગેલન પાણીમા સુમારે નાંખવુ

હલકાં પાણી જમીનમાના તથા દરીઆના નજદીકના કુવા-ઓના Soft Water કહેવાય જે પીવામાં પણ હલકાં છે. કોઇ કૂવા દરીઆની ઘણા પાસે હોવાથી તેનાં પાણી ખારા લાગે છે

હલકાં પાણી સાથ સાબુ મેળવીને શીશીમા રેડી હલાવ્યાથી તેમા ફીણ આવશે ભારી પાણીમા તેમ કરવાથી છુટુ પડી દહિ માફક છુછો દીસે છે.

દરીઆનું પાણી પણ ભારી કહેવાય, એ ઘરઘટુ ઉપયોગમા લેવાય, એમા નાહયાથી શરીર હલકુ લાગે છે, ચામડી માટે સારૂ છે

બેઉ જાતનાં પાણીને પારખવા સારૂ સોજો સફેદ સાબુ વરસાદના પાણીમા પીગળાવી તે પૈલા તપાસ કરવાવાળા પાણીમા રેડવાથી નીતર્યુ રહે તે હલકુ પાણી અને ભ્લુ ગદયો રગ પકડે તો ભારી પાણી જાણવું. દારૂનો અર્ક Alcohol મા સાબુ થોડો પીગળાવી બે ચાર ટીપા પાણીમા નાખ્યાથી દુધ જેવુ થાય તે ભારી અને નીતર્યુ રહે તે હલકુ પાણી કહેવાય.

ભારી પાણીએ સાબુ કે ચીકાશ જલદી ધીટશે નહિ, એને નરમ કરવા સારૂ ગરમ કરતી વખતે તેમાં થોડીક રાખ, ઓટમીલ અથવા નાળ્યુ કોથળીમાં બાધીને નાખવુ.

આમથું ગરમ કરી ઠડુ પડે ને થોડો સોડા ખાર નાંખ્યાથી હલકુ થશે. એ પાણી સાથ વાપરવાના સાબુ માટે પાછળ ટોઇલેટમાં જુવો.

પાણી આતસ ઉપર મુકવા વગર ગરમ કરવું હોય તો એક પતરાનાં વાસણમા ભરીને બીજા મોટા વાસણમાં ગોઠવી એઉની વચમાંની ખાલી જગ્યામા ચુનો નાંખી તે ઉપર બીજુ થોડુ પાણી છાંટવાથી ચુનો ગરમ થઇ તેની ગરમીએ પેલા પતરાંનાં વાસણમાંનું પાણી પણ ફકડા પડતું ગરમ થશે.

પાણીમાં લાકડાંનો ધુમાડો ધુખર ગરમ કરતી વખતે જતો અટકાવવા મેચીસની સળગાવવાની સળીઓ ઉપરના મુડાં તોડી કાઢી નાખી સળીઓ પાણીમાં નાખવાથી ધુમાડો ધુખર વિગેરે તે ખેંચી લેશે જેથી પાણીમા વાસ આવશે નહિ

પાણીમાં લોખંડનો ભાગ હોય તો એક ગેલન પાણીમાં એક મોટો ચમચો ભરી સોડા ખાર Washing soda નાખી ચાર પાંચ દિવસે નીચે ઠરેલુ રહેવા દઇ નીતર્યું પાણી ગાળી લેવુ

પાણી ગાળવાની ફીલ્ટર કરવાની રીતો.

ફીલ્ટરના કોલસાને થોડે દિવસે બીજા વાસણોમાં મુકી અંગાર ઉપર શેકવાથી તેમાનો કચરો નીકળી સોજ્જો થશે થોડે વખતે બીજા નવા કોલસા લેવા

ફીલ્ટર કરવાના કાગળો Filter Paper આવે છે તેને એક ગળણીમા ગોળ ઘાટના કાપી તે ઉપર મુકીને પછી ગાળવું.

બ્લૉટીંગ પેપર તદ્દન નવાં ને સોજા થી પણ પાણી ફીલ્ટર થશે.

એક મટોડીના મોટા કુડાંના તળીઆમાં કાણુ પાડી તેમાં સ્પંજનો ટુકડો ખોસી બંધ કરવું પછી તેની ઉપર બારીક કોલસાની ભુકીનુ એક ઇંચ જેટલુ પડ નાંખી છેલ્લે રેતી અથવા ઝીણા પથરા ઉપર પાંથરીને તેમાં પાણી નાંખી રાખ્યાથી બધા પડમાંથી ગળાઇને તદ્દન નીતર્યું પાણી કુડાંના તળીઆમાથી બહાર નીકળશે. ગમે તેવું મેલુ ને ગદલુ પાણી એ રીતે સાફ થશે.

શેમોઆ લેધરને સોડા ખારનાં પાણીમાં ધોઇને ગાળવા વાપરવું.

નળમાં પાણી ઠંડીથી બંધાઇ ગયલું હોય તો તેને પીગળાવવા પાઇપ ઉપર ખળખળતુ પાણી કીટલીની ધારે રેડવું, યા તો ગરમ પાણીમાં કપડુ બોળીને તે ઉપર વીંટાળવુ, અથવા તો ન્યુસપેપરનુ જાડું ગોળ બંડલ કરી તેને સળગાવી પાણીની નળીઓ પર ફેરવ્યાથી બંધાયલુ પીગળી જશે.

પાણીમાં હાઇડ્રોજન Hydrogen તથા ઑક્સીજન Oxygen નામની ગેસો વધતા ઓછાં પ્રમાણમાં હોય છે. એ બંને જાતની ગેસનાં તત્વો સાથ બીજી જાતની ગેસોની પણ આગલ આપેલી સમજ પરથી માલમ પડશે કે માણસો પ્રાણીઓ, ખોરાકી, ઝાડપાન, હવા પાણી અને બીજી બધી જાતના કુદરતી પદાર્થોમાં એ સઘળી ગેસો ભેળાયલી હોવાથી તે સર્વે જુદાં જુદાં પરીણામ ઉત્પન્ન કરે છે.

આઇસ લાંબો વખત રાખવું.

પીગળતું અટકાવવા જમીનમા દાટવુ અથવા વહેર સાથ દાબીને તાબટ બાંધી રાખવુ, પીઇને જાડાં ટરકીશ તુવાલ અથવા ફ્લેનલમા દાબીને વીટાળી રાખ્યાથી જલદી પીગળશે નહિ, વાસણમાં પીઇને મુકયા પછી પીછાંનો ટકીઓ ઉપર ઢાંકી રાખવો. મટોડીના વાસણ પર ફ્લેનલનો ટુકડો ઢીલો બાંધી તેમા આઇસ અ દર અતર ગ રહે તેમ મુકી લાકડાનુ ઢાકણુ ઢાંકવુ.

થરમોસ Thermos નામની બનાવટની નાની મોટી બાટલીઓ આવે છે જેમા આઇસના ટુકડા પીઇને ભરી રાખ્યાથી ઘણા કલાકો સુધી પીગળી જતુ નથી, ગરમીના દિવસો તેમજ લાબી મુસાફરી અથવા સીકનેસની વખતે એ બાટલીઓ ઘણી ઉપયોગી થઇ પડે છે. એમાં ઘણી ગરમ પીવા માટેની ચીજો ચાહ, પાણી, દુધ વિગેરે ભરી રાખેલુ પણ ઠડુ પડતુ નથી

એ બાટલીમાંથી ઠડી ચીજ કાઢવા પછી તુરત ઘણુ ગરમ રેડયુ હોય અથવા ગરમ પછી ઠડુ ભર્યુ હોય તો તેની અ દરની કાચના જેવી બનાવટ તુરત ભાગીને ચુરો થઇ જશે કેટલીક વખત હવામા ઘણી ગરમીના સબબે પણ ખોલની વખતે અથવા જમીન પર પડયાથી થરમોસ ભાગી જાય છે.

આઇસ જસતની પેટીઓમાં લાબો વખત રહેશે, પેટીમા કોઇબી જાતની વાસવાલી ચીજો જેવીકે માછલી, ચીઝ, કાંદા, કેળા વિગેરે મુકયાથી તેનો વાસ અંદર પેવસ થાય તે મુકવી નહિ. સાબુનાં પાણીએ પણ ઝાઝી ધોવી નહિ, અખતુ પાણી વાપરવુ.

આઇસ પર ઠંડુ કરવા માટે વાસણની નીચે નાની રબરની રીગ જામના જાર પરથી નીકળેલી મુકવાથી વાસણ સરી કે ઉથલાઇ જતુ નથી. આઇસમા નીમક ભેળ્યાથી આઇસક્રીમ વિગેરે વધુ જલદી બધાશે, બારીક આઇસનો ભુકો ત્રણ ભાગ ને નીમક કાળું એક ભાગને સુમારે લેવાથી જલદી પીગળતુ નથી.

આઇસની માફક ઠંડક આપવા પાણી સાથ વેલાતી મીઠુ સોડા સલફસ Soda Sulphus કે મેગનસ સલફસ Magnus Sulphus પીગળાવ્યાથી ઠંડુ થશે, અથવા એમોનીઆ નાઇટ્રેટ ને સોડા બાઇકાર્બ બને સરખાં વજનનુ પાણીમાં ભેળવુ.

આઇસ તુરત નહિ મળે તો ઠડક આપવા માટે દુધમા મેથીલેટેડ સ્પીરીટ Methylated spirit ભેળી વાપરવી, થોડો વખતવેર ઠડુ રહેશે.

આઇસની લાદીનુ વજન કાઢવું. લબાઇને પહોળાઇએ ગુણી પાછુ તેની ઉડાઇએ ગુણ્યા પછી જે રકમ આવે તેને નીસે ભાંજવાથી માલમ પડશે.

પ્રકરણ ૩૫.

ખોરાકીમાં સમાયલા પુષ્ટીકારક તત્વો તથા ખોરાકને સંભાળથી રાખવાની રીતો.

ચોખા, ઘઉં, દાળ તથા બીજી જાતનો અનાજ, પટેટા, શકરકંદ, પાંઉ, ચેસ્ટનટ, અને બધી જાતના મેવો, એ સર્વે ચીજો શરીરને ગરમી ને કૌવત આપનારી છે, એમા સ્ટાર્ચ Starch એટલે કાંજીના જેવો ચીકાશદાર પદાર્થ સમાયલો હોવાથી તે ખાધાથી શરીરમા ચરબી વધે છે. ચોખાના આટામા નાઇટ્રોજન વધુ પ્રમાણમા હોય છે. તેમજ કેટલીક જાતના અનાજોમાં પાણી, તેલ, ગુંદર તથા ખાંડના ભાગો આવે છે.

બાર્લી Barley માં ફોસફેટ વધુ હોય છે તેમજ ખાંડ, આલ્બ્યુમન, પાણી ચરબી વિગેરે વધતા ઓછા પ્રમાણમાં સમાયલુ છે.

તરકારી કેટલીક જાતની લોહીનો વધારો કરવા તથા ફરવામાં મદદ કરે છે, જેવી કે કાંદા, ઓલીવ, ભાજી, એસપેરેગસ, વિગેરે.

પટેટામાં ચરબી, આલબ્યુમન, પાણી, ખાંડ વિગેરેનાં તત્વો છે. ગોશ, મરઘી, વટાણા, ફ્રેન્ચબીન્સ, હાડકાં તથા માંસને શક્તી આપે છે, એમા ખાંડ તથા સ્ટાર્ચનો ચીકાશદાર પદાર્થ હોતો નથી.

ઈંડાં પણ પુષ્ટિકારક છે તેમાં ચરબીનો ભાગ સમાયલો છે, દાળ કરતાં સફેદી વધુ ટાકાત આપનારી છે દાળને ફુટી તળીને બાધેલી સારી રીતે હજમ થશે, કાચી દાળ થોડા દુધમાં ભેળીને અપાશે. નબળા તથા સીક માણસને ફક્ત સફેદી આપવા વૈદકમાં છે.

દુધનું બંધારણ, એમા મોટો ભાગ પાણી નીમક ચરબી, ખાંડ, કેસીન Casein અને આલબ્યુમન હોય છે, જે વધતા ઓછા ખોરાકના પ્રમાણમાં બચ્ચા તેમજ સીક માણસને આપવાથી તેઓને ઘણું પુષ્ટિકારક થાય છે અને હાડકાં તેમજ માસને શકતી આપનારૂં ગણાય છે. માખણમાં પણ ઉપલી ચીજો સમાયલી છે.

ખમીર Yeast આથો લાવવા વપરાય છે, સારૂં પારખવા પાણીમાં સહેજ નાંખવાથી ઉપર તર્યાં કરશે, બગડેલું નીચે બેશી જાય છે.

એને માઇક્રોસકોપ વડે જોવાથી તેમાં ઝાડ અથવા જંતુઓના જેવા આકારો માલમ પડશે.

માછલીમાં ફોસફેટ નામનો પદાર્થ હોય છે જે પણ પુષ્ટિકારક છે. પાણી, તેલ, ચરબી, ખાર વિગેરે માછલીમાં સમાયલું છે.

કોફીમાં પાણીનો ભાગ, આલબ્યુમન, ચરબી, તેલ અને ટેનીન Tannin નામનો પદાર્થ હોય છે.

ચાહને પણ લાંબો વખત પાણીમા રાખવાથી ટેનીન જેવો સ્વાદ તેમાં આવશે.

કોકો તથા ચોકલેટ વધુ લીધાથી માસનો વધારો થઇ શરીર જાડું થાય છે.

ખાંડ, સાકર ગ્લુકોઝ હાડકાને શક્તિ આપે છે, છેલ્લી ચીજ ઘણા નબળાને વધતા ઓછા પ્રમાણમા આપવાથી ટાકાત આવશે.

સેકરીન પણ ઉપલી ચીજો માફક ઉપયોગની છે અને તેમા ખાડ કરતા બસોથી ત્રણસો ઘણો મીઠાસ સમાયલો કહેવાય છે.

ખારેક તાડનાં ઝાડનુ ફળ જેમા અર્ધો ભાગ ઉપર ખાડ તથા બીજા માંસ વધારનાર પદાર્થ સમાયલા હોય છે

ફળાં પાકાંમા ખાડનો ભાગ વધુ હોય છે, સાથે ચરબી, પાણી તથા આલબ્યુમન વિગેરે તેનુ બંધારણ છે.

દ્રાક્ષ, સંત્રા, મોસંબી, દાડમ, પપૈનાસ વિગેરે રસવાળી ફ્રુટમાં ખતાશનો ભાગ હોવાથી તેનો રસ લોહી સુધારે છે. નાનાં બચ્ચાં તેમજ સીક માણસને મોસબી સત્રાનો રસ પાવાથી ફાયદો થશે

લીંબુની ઘણી જાત આવે છે, જેમા સાઇત્રીક એસીડ તથા પૉટેશ, જુદાં જુદા પ્રમાણમા હોવાથી ખોરાકી, દવાદારૂ વિગેરેના ઘણાક ઉપયોગમાં લેવાય છે તેમજ ગરમીના દિવસોમાં પાણીમા તેનો રસ ભેળી પાવાથી ઠડક આપી લોહીનો પણ સુધારો કરે છે

અપરચન બધી ફ્રુટ કરતા સૌથી પુષ્ટીકારક ગણાય છે.

પીચના ઠળીઆની બીજમાથી કડવી બદામના જેવુ તેલ નીકળે છે.

મેવો દરેક જાતનો પુષ્ટીકારક છે પણ તે વધુ ખાવાથી કોઇને ગરમ પડે છે, તેમાથી તેલ જેવો ચીકાશ મળે છે બદામને પીલી ને કાઢેલુ તેલ ઘણુ ગુણવાળુ છે, જે નબલા માણસના શરિર તેમજ માથા પર લગાડવાથી ફાયદો કરે છે. એક રતલ અખરોટ કોટલાંમાથી કાઢેલીમા કોઇબી પુષ્ટીકારક ખોરાકના બે ત્રતીઆશ ભાગ જેટલો કસ તેમા સમાયલો હોય છે.

દારૂમાંથી ઓકસીજન Oxygen અને નાઇત્રોજન Nitrogen ગેસો જુદા જુદા પ્રમાણમાં મળશે

દરેક જાતની વનસ્પતીમાં ઓકસીજન, હાઇડ્રોજન, અને કારબન નામની ગેસનાં તત્વો હોય છે.

કેટલીક ચીજોમાં બંધાવાના ગુણો.

ગુંદર, સરસ, ચોખા તથા ઘઉનો આટો વિગેરે.

કોર્નફ્લૉઅર એક કપ પાણી અથવા દુધમાં ભેળ પાડી ને એક ચમચો મેળ્યાથી ઘટ બંધાશે. સાગુ ચોખામા ચીકાશ હોવાથી બંધાશે.

જીલેટીન અથવા આઇસીંગગ્લાસ દોઢથી બે મોટા ચમચા ભરીને બારીક ભુકો અર્ધો શેર દુધમા ઉકાળ્યાથી ઘટ થાય છે ને ખાવામાં પુષ્ટીકારક હોય છે. ઇંડુ એક પાશેર દુધનું કસ્ટર્ડ બાંધશે.

૨૮૭–ખોરાક સંભાળથી રાખવો, ખરાબ વાસ અથવા બગડેલી હવામા મુકવો નહિ, ખાવા પીવાની ચીજો હમેશાં ઢાકી રાખવી, તેમા ખાસ કરીને દુધ જેવી ચીજો પર માંખ મગત્રા કે મચ્છર બેસવા પછી તે ખાવાપીવામાં આવે તો નુકશાન કરશે તારની તેમજ નેટનુ કપડું ઢાંકેલી જાલીઓ વાપરવી.

પાણીના ટમ્બલરો ઢાંકવા માટે રકાબીને બદલે બારીક કપડાના ચોરસ ટુકડાને જાડી લેસ અથવા દાણાની ઝાલર ટાંકવાથી ઢાંકેલા ઉડી જશે નહિ

કબાટ પીંજરા ને ગોડાઉન વિગેરેમાં કોલસો અથવા કળી ચુનો ડાબડામાં મુક્યાથી ખરાબ હવા ચુશી લેશે, બાંધકામ માટે વપરાતો ચુનો પાણી છાંટી રાખવો, દર મહીને બદલવો, હવા સ્વચ્છ રાખવા માટે પાછલ આપેલુ છે. કાગળની સફેદ થેલીઓને ટંકણખારના પાણીમા બોળી સુકાયા પછી ખંખેરી કાઢી તેમાં મીઠાઈ ટાંકળી વિગેરે રાખવાથી કીડીઓ તેપર આવતી નથી. કીડી નહસાડવા પાછલ જુવો

માંખને ખોરાક આગલથી નહસાડવા કપુરનો ટુકડો તેની નજદીક મુકવો.

પ્રકરણ ૩૬.

ઘરમાં ચાલુ વાપરવાની ચીજો, તેનો ઉપયોગ તથા બનાવવાની રીતો.

૨૮૮–ખાર જાત જાતના આવે છે જે ઘણુંખરા નીમકમાથી બને છે. પાપડ ખાર સોડા બાઇકાર્બ અથવા કાર્બનેટ ઑફ સોડા Soda Bicarb બંને એકજ જાતનો છે, દવાદારૂ, ખોરાકી, મીઠાઈમાં વપરાય છે, તેમજ ઘરઘતુ સરસામાન, કપડાં વિગેરે સાફસુફ કરવાના ઉપયોગનો. નીમકના ઉપયોગ વિષે વૈદકમા આપેલુ છે.

વોશીંગ સોડા Washing Soda હલકી જાતનો ખાર ખોરાકી સીવાય બીજી દરેક રીતે વપરાશે. સુરોખારબી ઉપયોગી છે.

કોસ્ટીક ખાર ખપ પડે ત્યારેજ પાણીમાં મેળવવો, આગમચથી ભેળવ્યાથી તેની ગેસ નીકળી જાય છે.

ટંકણખાર–બોરેક્સ Borax સર્વ ઉપયોગનો, દવાદારૂમાં તેમજ ઘરઘતુ ચીજો સાફ કરવા, ડાઘો કાઢવા, કપડા તથા વાસણો ધોતી વખતે ચીકાશ તથા મેલ કાઢવા, ઘર ને બગીચામાંના જીવ જ તુઓ નહસાડવા માટે વપરાય છે. ખોરાક પર ટ કણખાર છાટવાથી બગડતો નથી.

નવસાગર–એમોનીઆ Ammonia ઘરના ચાલુ વપરાશમા લેવાય છે, એનાથી પણ દરેક જાતની ચીજો કપડાં લુગડા, ધાતુ, કાચ વિગેરે સાફ થઇ ડાઘો કાઢશે. Scrubb's Ammonia તે માટે જાણીતો છે દવા માટે વપરાતો એમોનીઆ જુદા જુદા પ્રકારનો ટુકડા તથા પાણી જેવો આવે છે, તેનો વાસ પણ જલ્લદ હોવાથી એકદમ સુઘવો નહિ, આતસ નજદીક હશે તો સળગી ઉઠે છે, એ માટે રબર અથવા કાચનો બુચ વાપરવો, તેમજ એમોનીઆની સીસી ઉઘાડી રાખવાથી તેની ગેસ દમમા ચાલુ લેવી સારી નથી

એમોનીઆનું પાણી બનાવવા નવસાગરના પાણીમા સાબુ ને ટ કણખાર ભેળવો; સફેદ ને ગદલુ Cloudy કરવા મેથીલેતેડ સ્પીરીટનાં થોડાં ટીપા નાખવા

૨૮૯–ટરપીનટાઇન–Turpentine દેવદાર તથા પાઇનના ઝાડમાથી બનેલુ, દવા તથા ઘરઘતુ ઘણાક ઉપયોગમાં લેવાય છે, એના વાસથી જ તુઓ વિગેરે દુર થશે.

૨૯૦–બેકીંગ પાઉડર–Baking powder બનાવવા કાર્બ-નેટ ઓફ સોડા આઠ ઔસ, ટાર્ટરીક એસીડ અથવા પૉટેશ બાઇકાર્બ ૭ ઔસ, ચોખાનો આટો અથવા કોર્નફ્લૉઅર દસ ઔસ સર્વ ભેળી ડાબડા અથવા સીસીમાં ભરી રાખી બીસકીટ કેક વિગે-રેમાં નાખવાથી ખીલીને હલકાં થાય છે. સુમારે એક રતલનું બનાવતી વખતે એક ચમચી બેકીંગ પાઉડર લેવો

૨૯૧–ફટકડી Alum જમીનમાથી નીકળતી સફેદ નીત્રી ચળકટા રગની ખારી વસ્તુ દવાદારૂ તથા ઘરઘતુ ઉપયોગમાં આવે છે.

૨૯૨–પ્યુમીસ્ટોન Pumice Stone એક જાતનો સફેદ પત્થર, જ્વાળામુખીમાંથી નીકળતો રસ બંધાઇ જવાથી બને છે, જે ઘરઘતુ વપરાશમાં લે છે બનાવટી પણ તેવા પત્થરો આવે છે.

૨૯૩–પર્લએશ Pearl ash એક જાતનો ખાર કાર્બનેટ ઓફ પૉટેશમાથી બને છે, તેમજ તરકારી બાળીને તેની બનેલી સાજી રાખ પણ ઉપલા ખારને બદલે સસતી તેમજ ઉપયોગની થાય છે વાસણ ઉજાળવા તેમજ ડાઘો તેપરના તેમજ કપડાં પરના તેનાથી નીકળશે. તરકારી બાળીને એશ સોડા પણ કહે છે.

૨૯૪–ગુંદર Gum ઘણી જાતનો આવે છે, જેવો કે રોકતો, બાવળ, સેમફળ, આમલી, પીચ, ચેરીઝ, આલુ વિગેરેના ઝાડોની ડાળીઓમાંથી નીકળતા રસમાથી બનેલો છે. અળસીનાં દાણામાથી એક

જાતનો ગુંદર બનાવી શકાય છે, રાજમ પણ ગુંદરની જાતની છે. ઘરધતુ ચીજો વળગાડવા માટે તથા દવાદારૂ અને ખોરાકીમાં વિગેરે વપરાય છે. વળગાડવાની રીતોમા ગુંદર વિષે પાછળ મળશે

ડેક્સત્રીન Dextrin કાંજી Starch ને એસીડની મેળવણીથી બનેલો સફેદ ચીકાશદાર પદાર્થ વળગાડવાના ઉપયોગમાં આવે છે.

૨૯૫—સુખડ બાળવાથી હવા સ્વચ્છ ને સુગંધી બને છે, તેના ધુમાડાથી મચ્છર તથા બીજા જંતુઓ દુર થાય છે; સુખડ દવા તરીકે પીવામા તથા પાણી અથવા ગુલાબમા ઘસીને ચામડીના ડાઘો પર લગાડે છે. અગર એક જાતનાં સુગંધીદાર છોડીઆં આતસપર બાળે છે.

લોબાંન આતસપર નાંખવાથી ખુશબો નીકળે છે. દવાના વપરાશમા પણ આવે છે. ઘૂસસપણ બાળવાથી ખરાબ હવા સ્વચ્છ થશે.

પ્લેટ પાઉડરો તથા જેવેલવૉટર.

૨૯૬—ચાક સોજખો જે દવા સારૂ વપરાય છે તે અર્ધો રતલ લઈ તેમા લાલ રંગની ભુકી ઝવેરીઓ વાપરે છે દાગીના સાફ કરવા જેને Jeweller's rouge કહે છે તે ત્રણ ઔંસ ભેળીને બાટલીમાં રાખવી. સોજખો ચાક બનાવવા વૈદકની પરચુરણ બાબતમાં છે

નીમક બારીક વાટેલુ ૨૦ ગ્રેનને સુમારે લેવુ, સાથે કાંડી ખાર Nitrate of Silver સરખા વજનનુ સુમારે લઇ તેનાં ચોથા ભાગ જેટલો ક્રીમ ઓફ ટાર્ટરનો ભુકો ભેળા ને રાખવો. રૂપુ વિગેરે એનેથી પાલીશ થાય છે.

સોજખા ચાકની બારીક ભુકી રતલ એક, મેગનીશીઆ રતલ અર્ધો, ક્રીમ ઓફ ટાર્ટરની ભુકી રતલ પા ભેળીને પાણી, દારૂનો અર્ક અથવા કોઇબી જાતની સ્પીરીટમાં મેળવી પાતલુ લગાડી સોળું કપડુ ફલેનલ યા શેમોઆ લેધરે લુછી નાંખવુ.

૨૯૭—જેવેલ વૉટર, Javell water મેળવણીથી બનાવવું. એક બાટલી જેટલા પાણીમાં એક રતલ વોશીંગ સોડા પીગળાવવો અને અર્ધો રતલ બ્લીચીંગ પાઉડર Bleaching Powder અથવા Chloride of Lime પણ કહે છે જે કપડાં ઓસાવવામાં વપરાય છે, તેને બે બાટલી ઠંડાં પાણીમાં મેળવીને પછી ઉપલાં ગરમ પાણી સાથે ભેળી નાખવુ. નીચે ઠરી જાય ને નીતર્યું પાણી ગાળી લઇ, ઝપટ બુચ મારી અંધારી જગામાં રાખવુ. ખપ પડે ત્યારે કપડાં ધોવામાં વાપરવું. એક બાલદી પાણીમાં એકુબે પ્યાલાને સુમારે ભેળવું. એવી ઘણીક જાતની મેળવણીઓ બને છે જે ઘરધતુ ઉપયોગમા આવે છે.

સફેદ કપડાંના ડાઘો ઉપર એ પાણીનાં થોડાં ટીપાં નાંખવાથી નીકળી જશે.

પ્રકરણ ૩૭.

તોલ્યા વગર ખોરાકીનો સુમાર લેવાની સમજણ.

૨૪૮—આરોટ ૧ ઊપર વેર ભરેલો મોટા ચમચો (ટેબલસ્પુન)= ૧ ઔંસ

આરારૂટ તથા કોર્નફ્લૉઅર	૧ ઊપરવેર ભરેલો	=	,,
ઓટમીલ	૧½ સપાટ ચમચા	=	,,
ઓલીવ ઓઇલ	૨ સપાટ ચમચા	=	,,
કઠોળ (કોઇબી જાતની દાળ)	૨ ઉપર વેર ભરેલા	=	,,
કરી પાઉડર	૧ સપાટ ચમચો	=	,,
કાર્બોનેટ ઓફ સોડા	૧ ઉપર વેર ભરેલો	=	,,
ક્રીમ ઓફ ટાર્ટર	૧ ઉપર વેર ભરેલો	=	,,
કોકો	૩ સપાટ ચમચા	=	,,
કોરી હળેલી	૨ ઉપર વેર ભરેલા	=	,,
ખાડ રવાની	૧ ઉપર વેર ભરેલો	=	,,
ખાડ મેદાની	૧ સપાટ ચમચો	=	,,
ખાડના ટુકડા	૫ થી ૬ લોફ શુગરના	=	,,
ગોળ	૧ સપાટ ચમચો	=	,,
ચરબી કાપેલી	૧ ઉપર વેર ભરેલો	=	,,
ચાહ	૨ સપાટ ચમચા	=	,,
ચોખા	૧ સપાટ ચમચો	=	,,
દ્રાક્ષ	૧ ઉપર વેર ભરેલો	=	,,
નાલીએર ખમણેલુ	૨ ભરેલા ચમચા	=	,,
નીમક	૨ સપાટ ચમચા	=	,,
પનીરનો ભુકો	૧ ઉપર વેર ભરેલો	=	,,
પાણી અથવા દવા	૨ ચમચા		
પાઉંનો ભુકો	૨ ઉપર વેર ભરેલા	=	,,
બદામ ખમણેલી	૧ ઉપર વેર ભરેલો	=	,,
બાર્લીના દાંણા	૧ ઉપર વેર ભરેલો	=	,,
માખણ	૧ સપાટ ચમચો	=	,,
મારજરીન (ચરબી તાવેલી)	½ ચમચો	=	,,
રાઇ	૨ ચમચા સપાટ	=	,,
વટાણા	૧ સપાટ ચમચો	=	,,
સાગુ ચોખા	૧ સપાટ ચમચો	=	,,
સેવનો ભુકો	૧ ઉપર વેર ભરેલો	=	,,

એ સર્વ ચીજો અળગી ભરેલી અથવા દાબીને ભરવાથી તેમજ કોઇક ચમચા નાના મોટા હોવાથી ઉપર લખ્યા મુજબના વજણમાં થોડોક ફરક પડશે.

ચમચી ચમચા તથા કપનું માપ.

૧ નાનુ કપ (પ્યાલુ)—કોરી કપ.
૧ વચલુ „ —ટી કપ—$\frac{૧}{૪}$ પાઈંટ પાણી થશે—ખાંડ અથવા ચોખા ભરેલા વજનનુ $\frac{૧}{૨}$ રતલ
૧ મોટું „ —બ્રેકફાસ્ટ કપ—$\frac{૧}{૨}$ પાઈંટ પાણી—તથા તોલેલી ઉપલી ચીજ એક રતલ, તેમજ દાબીને ભરેલું માખણ પણ તેટલુજ થવા જશે—આટો કોઈ બી જાતનો ૪ ઔંસ ને સુમારે થાય છે.
૧ નાની ચમચી નીમકની ભરેલી = $\frac{૧}{૨}$ ટી સ્પુન (ચમચી) Tea spoon.
૨ ટી સ્પુન = ૧ સપાટ વચલો ચમચો Dessert spoon.
૨ વચલા ચમચા = ૧ મોટો ચમચો Table spoon.
૪ મોટા ચમચા ભરેલા = એક નાનુ કપ પાણીએ ભરાશે

પાણી જેવી ચીજોનો સુમાર.

૧ ચમચી = ૬૦ ટીપા = ૧ ડ્રામ.—Drachm
૮ ડ્રામ = ૧ ઔંસ = ૪૫૦ થી ૪૮૦ ટીપા પાણી જેવી અથવા ઘટ પ્રવાહીના સુમારે થશે.
૧ વચલો ચમચો = $\frac{૧}{૪}$ ઔંસ.
૪ ચમચા = $\frac{૧}{૪}$ પાઇંટ—૧ વાઇન ગ્લાસ—૨ ઔંસ.
૧૬ ચમચા = $\frac{૧}{૨}$ પાઇંટ—૧ કપ—૧ પાશેર—૦॥ રતલ વજન.
૧ ટમ્બલર નાનુ = $\frac{૧}{૨}$ પાઈંટ—૬ થી ૮ ઔંસ સુમારે.
૧ મોટું ટમ્બલર = ૧ પાંઇટ—$\frac{૧}{૨}$ બાટલી—૧૩ થી ૧૬ ઔંસ—૧ રતલ વજન
૨ પાંઈંટ = ૪ કપ—૧ બાટલી Quart—૨૬ ઔંસ—૧ શેર પાશેરાએ ભરેલુ માપ.
૪ બાટલી = ૧ ગેલન—૧૦ રતલ વજન.
૧૨૬ બાટલી = ૩૧$\frac{૧}{૨}$ ગેલનને સુમારે—૧ પીપમા સંમાય છે. મોટા પીપમાં વધુ હોય છે.

દવા વિગેરેના માપના કોષ્ટકો આગળ આપ્યા છે.

ચમચી, ચમચા, કપ, ટંમ્બલર વિગેરે સાધારણ વપરાશનાં બધાં સરખા હોતા નથી, કોઈક નાનાં મોટા હોવાથી માપ તથા વજનમાં થોડો ઘણો ફેર પડે છે.

પા શેરથી મણ સુધીના જુદા જુદા ભાવના કોઠા.

મણના ભાવ.

નંબર ૨૯૯૯. , રતલ, ૧ મણ , શેર=૧ મણ.	રૂ. આ. પૈ.	રૂ. આ. પૈ.	રૂ. આ. પૈ.	રૂ. આ. પૈ.	રૂ. આ. પૈ.	રૂ. આ. પૈ.	રૂ. આ. પૈ.	રૂ. આ. પૈ.	રૂ. આ. પૈ.	રૂ. આ. પૈ.
	૨— ૮—૦	૩—૧૨— ૦	૬— ૪— ૦	૭— ૮—૦	૮—૧૨— ૦	૧૦— ૦—૦	૧૧— ૮—૦	૧૩—૧૨— ૦	૧૫— ૦—૦	૨૫— ૦—૦
ક્રી નહ	૦— ૧—૦	૦— ૧— ૬	૦— ૨— ૬	૦— ૩—૦	૦— ૩— ૬	૦— ૪—૦	૦— ૫—૦	૦— ૫— ૬	૦— ૬—૦	૦—૧૦—૦
શેરના.	૦— ૦—૩	૦— ૦—૪॥	૦— ૦— ૭॥	૦— ૦—૯	૦— ૦—૧૦॥	૦— ૧—૦	૦— ૧—૩	૦— ૧— ૪॥	૦— ૧—૬	૦— ૬—૨
ખોરના.	૦— ૦—૬	૦— ૦— ૯	૦— ૧— ૩	૦— ૧—૬	૦— ૧— ૯	૦— ૨—૦	૦— ૨—૬	૦— ૨—૯	૦— ૩—૦	૦— ૫—૦
ડુા શેરના	૦— ૦—૯	૦— ૧—૧॥	૦— ૧—૧૦॥	૦— ૨—૩	૦— ૨— ૭॥	૦— ૩—૦	૦— ૩—૯	૦— ૪—૧॥	૦— ૪—૬	૦— ૭—૬
શેરના.	૦— ૫—૦	૦— ૭— ૬	૦—૧૨— ૬	૦—૧૫—૦	૧— ૧— ૬	૧— ૪—૦	૧— ૯—૦	૧—૧૧— ૬	૧—૧૪—૦	૩— ૨—૦
શેરના.	૦—૧૦—૦	૦—૧૫— ૦	૧— ૯— ૦	૧—૧૪—૦	૨— ૩— ૦	૨— ૮—૦	૩— ૨—૦	૩— ૭— ૦	૩—૧૨—૦	૬— ૪—૦
શેરના.	૧— ૪—૦	૧—૧૪— ૦	૩— ૨— ૦	૩—૧૨—૦	૪— ૬— ૦	૫— ૦—૦	૬— ૪—૦	૬—૧૪— ૦	૭— ૮—૦	૧૨— ૮—૦
ીશ શેરના.	૨— ૩—૦	૩— ૪— ૬	૫— ૭— ૬	૬— ૯—૦	૭—૧૦— ૬	૮—૧૨—૦	૧૦—૧૫—૦	૧૨— ૦— ૬	૧૩— ૨—૦	૨૧—૧૪—૦

પ્રકરણ ૩૯.

વ્યાજ ગણવાની રીતો.

૩૦૭—મહિનાના દિવસ ત્રીસ (૩૦) ગણવા જેટલા રૂપિઆ વ્યાજે મુકયા હોય તેટલી રકમને જેટલા દિવસ તે રહ્યા હોય તે દિવસે ગુણવા. પછી તે ગુણાકારને—

૯૦,	વડે	ભાગવાથી		૪	ટકાનું વ્યાજ.
૭૨,	વડે	,,		૫	ટકાનુ વ્યાજ
૬૦,	—	,,	—	૬	,,
૪૫,	—	,,	—	૮	,,
૪૦,	—	,,	—	૯	,,
૩૬,	—	,,	—	૧૦	,,
૩૦,	—	,,	—	૧૨	,,

ભાગાકાર જે આવે તે બધા દોકડા થાય છે, માટે તેને પાછા ૧૦૦ એ ભાજવા, એટલે તેટલા રૂપિઆ જવાબ (વ્યાજ) આવશે. અથવા તો તે ભાગાકારના જવાબના જમણી બાજુના બે આંકડા કાપવાથી જે રકમ આવે તેટલા રૂપિઆ વ્યાજ જાણવું (૧) દાખલો—દર વરસે દર સેકડે ૬ ટકા પ્રમાણે રૂ૦ ૨૦૦ નુ ૩ મહિનાનુ વ્યાજ શું ?

	૨૦૦	રૂપિઆ વ્યાજે રાખ્યા.
	×૯૦	દિવસ તે રૂપિઆ રહ્યા.
૬૦)	૧૮૦૦૦	સાઠ વડે તે ગુણાકારને ભાગ્યા
૧૦૦)	૩૦૦=	દોકડા વ્યાજ ૬ ટકા લેખે આવ્યુ
	૩=	રૂપિઆ વ્યાજ આવ્યુ.

[૨] દર વરસે દર સેકડે ૯ ટકા પ્રમાણે. ૨૦૦૦ રૂ. નુ ૩ મહિના ને ૧૦ દિવસનું વ્યાજ શુ ?

	૨૦૦૦	રૂપિઆ.
	×૧૦૦	દિવસ રહ્યા.
૪૦)	૨૦૦૦૦૦	
૧૦૮)	૫૦૦૦	
	૫૦	રૂ. વ્યાજ.

[૩] દર વરસે દર સેંકડે ૪ ટકા પ્રમાણે રૂા. ૧૫૦૦૦ નું ૫ મહિના ને ૧૦ દિવસનું વ્યાજ શું ?

૧૫૦૦૦ રૂપીઆ
×૧૬૦ દિવસ રહ્યા.

૯૦)૨૪૦૦૦૦૦

૧૦૦)૨૬૬૬૬ાાા (૨/૩)

રૂા. ૨૬૬—૦ાા=ાા વ્યાજ

[૪] દર વરસે દર સે કડો ૮ ટકા પ્રમાણે રૂા. ૩૦૦નું ૪ મહિનાનું વ્યાજ શું ?

૩૦૦ રૂા
×૧૨૦ દિવસ રહ્યા

૪૫)૩૬૦૦૦ —

૧૦૦)૮૦૦ દોકડા

૮ = રૂા વ્યાજ

[૫] દર વરસે સે કડે ૬ ટકાની તેરીખે રૂ ૫૦૦ નુ ૫ વરસનુ વ્યાજ શું ?

રૂ ૧૦૦ ૫૦૦ ૬
વરસ વરસ
૧ ૫

$\frac{૫૦૦}{૧૦૦} \frac{× ૬}{× ૧} \frac{× ૫}{}$ = ૧૫૦ રૂપિઆ વ્યાજ થયુ.

છેલ્લો દાખલો સાધારણ ત્રીઆસીના હીસાબે ગણી બતાવ્યો છે

પગાર અથવા ભાડું મહીનાનું હોય તેના દર રોજના હીસાબની ગણત્રી રૂ. ૧ થી રૂ. ૧૦,૦૦૦ સુધી.

૩૦૧—કોઠો રૂ. ૧ રૂ. ૧૦,૦૦૦	૨૮ દીવસ પ્રમાણે.			૨૯ દીવસ પ્રમાણે			૩૦ દીવસ પ્રમાણે			૩૧ દીવસ પ્રમાણે		
રૂ	રૂ.	આ.	પૈ	રૂ.	આ.	પૈ.	રૂ	આ.	પૈ.	રૂ.	આ.	પૈ
૧	૦	૦	૭	૦	૦	૭	૦	૦	૬	૦	૦	૬
૨	૦	૧	૨	૦	૧	૧	૦	૧	૧	૦	૧	૦
૩	૦	૧	૯	૦	૧	૮	૦	૧	૮	૦	૧	૭
૪	૦	૨	૩	૦	૨	૨	૦	૨	૨	૦	૨	૧
૫	૦	૨	૧૦	૦	૨	૯	૦	૨	૮	૦	૨	૭
૬	૦	૩	૫	૦	૩	૪	૦	૩	૨	૦	૩	૧
૭	૦	૪	૦	૦	૩	૧૦	૦	૩	૯	૦	૩	૭
૮	૦	૪	૭	૦	૪	૫	૦	૪	૩	૦	૪	૨
૯	૦	૫	૨	૦	૫	૦	૦	૪	૧૦	૦	૪	૮
૧૦	૦	૫	૯	૦	૫	૬	૦	૫	૪	૦	૫	૨
૧૧	૦	૬	૩	૦	૬	૧	૦	૫	૧૦	૦	૫	૮
૧૨	૦	૬	૧૦	૦	૬	૭	૦	૬	૫	૦	૬	૨
૧૩	૦	૭	૫	૦	૭	૨	૦	૬	૧૧	૦	૬	૯
૧૪	૦	૮	૦	૦	૭	૯	૦	૭	૬	૦	૭	૩
૧૫	૦	૮	૭	૦	૮	૩	૦	૮	૦	૦	૭	૯
૧૬	૦	૯	૨	૦	૮	૧૦	૦	૮	૬	૦	૮	૩
૧૭	૦	૯	૯	૦	૯	૫	૦	૯	૧	૦	૮	૯
૧૮	૦	૧૦	૩	૦	૯	૧૧	૦	૯	૭	૦	૯	૩
૧૯	૦	૧૦	૧૦	૦	૧૦	૬	૦	૧૦	૨	૦	૯	૧૦
૨૦	૦	૧૧	૫	૦	૧૧	૦	૦	૧૦	૮	૦	૧૦	૪
૨૫	૦	૧૪	૩	૦	૧૩	૧૦	૦	૧૩	૪	૦	૧૨	૧૧
૩૦	૧	૧	૨	૧	૦	૭	૧	૦	૦	૦	૧૫	૬
૩૫	૧	૪	૦	૧	૩	૪	૧	૨	૮	૧	૨	૧
૪૦	૧	૬	૧૦	૧	૬	૧	૧	૫	૪	૧	૪	૭
૪૫	૧	૯	૯	૧	૮	૧૦	૧	૮	૦	૧	૭	૮
૫૦	૧	૧૨	૭	૧	૧૧	૭	૧	૧૦	૮	૧	૯	૧૦
૧૦૦	૩	૯	૨	૩	૭	૨	૩	૫	૪	૩	૩	૭
૨૦૦	૭	૨	૩	૬	૧૪	૪	૬	૧૦	૮	૬	૭	૩
૫૦૦	૧૭	૧૩	૮	૧૭	૧૩	૧૦	૧૬	૧૦	૮	૧૬	૨	૦
૧૦૦૦	૩૫	૧૧	૫	૩૪	૭	૮	૩૩	૫	૪	૩૨	૪	૧
૨૦૦૦	૭૧	૬	૧૦	૬૮	૧૫	૫	૬૬	૧૦	૮	૬૪	૮	૩
૩૦૦૦	૧૦૭	૨	૩	૧૦૩	૭	૨	૧૦૦	૦	૦	૯૬	૧૨	૪
૫૦૦૦	૧૭૮	૯	૧	૧૭૨	૬	૭	૧૬૬	૧૦	૮	૧૬૧	૪	૭
૧૦,૦૦૦	૩૫૭	૨	૩	૩૪૪	૧૩	૩	૩૩૩	૫	૪	૩૨૨	૯	૩

એકથી વધુ દિવસનો પગાર જાણવો હોય તો જેટલા રૂપીઆનો પગાર હોય તેને તેટલા દિવસે ગુણવા પછી તેના જવાબનો અર્ધો ભાગ કરી તેને પાછા ખંડે બાંધવાથી તેટલા દિવસનો હીસાબ આવશે.

પ્રકરણ ૪૧.

કોષ્ટકો ચાલુ તોલ, માપ તથા દવાનાં તેમજ મોઢેથી હીશાબ ગણવાની રીતો.

૩૦૨—જેટલે રૂપિએ ફરો તેટલે આને એક પાયલી, તેટલે દોઢીએ એક શેર ભરેલુ માપ ગણાય છે.

જેટલે રૂપિએ ખાંડી તેટલા આનાનુ ૧। મણ, ને તેટલા પૈસાનુ ૧૨॥ શેર થશે.

જેટલે રૂપિએ મણ તેટલે આને અઢીશેર અને જેટલે પૈસે શેર તેથી દસ ગણે આને મણ એમ ગણવુ. જેટલે રૂપિએ મણ તેટલા દોકડાનુ ૧૬ રૂપિઆ ભાર થાય.

જેટલે રૂપિએ ડઝન (૧૨ નગ) તેથી ૧૬ ઘણી પૈએ એક નગ.

જેટલે આને ડઝન તેટલી પૈએ એક નગની કીમત ગણવી

ભરેલું માપ.

૨ ટીપરી = ૧ શેર.
૪ શેર = ૧ પાયલી.
૧૬ પાયલી = ૧ ફરો
૮ ફરા = ૧ ખાંડી.
૨ નવટાંક = ૧ પાશેર.
૨ પાશેર = ૧ અધોશેર.
૨ અધોશેર = ૧ શેર
૪૦ શેર = ૧ મણ.
૨૦ મણ = ૧ ખાંડી

તોલેલું માપ.

૧ ઔંસ = ૨॥ તોલા એટલે ૨॥ રૂપીઆ ભાર
૧૬ ,, = ૧ રતલ, ૪૦ રૂપીઆ ભાર
૧૪ રતલ = ૦॥ મણ = ૧ સ્ટોન.
૨૮ ,, = ૧ મણ.
૪ મણ = ૧ હંડ્રેવેટ.
૨૦ હંડ્રેવેટ (૨૨૪૦ રતલ) = ૧ ટન.

જમીનનું માપ.

૧૨ ઈંચ = ૧ ફુટ લંબાઇ.
૧૪૪ ઇંચ = ૧ ચોરસ ફુટ.
૨૭ ઇંચ = ૧ ગજ અથવા ૦॥। વાર.
૩૬ ઇંચ = ૧ વાર.
૧૨૯૬ ઇંચ = ૧ ચોરસવાર.
૪ રૂડ = ૧ એકર = ૪૮૪૦ વાર.
૧૭૬૦ વાર—૮ ફરલૉંગ = ૧ માઇલ.

૨૦ ચોખા ભાર=૧ કેરટ, ૧ રતી એક ચોખા ભાર ઓછું થશે.

૨૫ ચોખા ભાર=૧ વાલ, ૧। રતી સુમારે થાય.
૧ રતી=૦॥ ચવ ૦॥ દોકડા.
૫ વાલ=બે આની ભાર=૭॥ રતી=૨૪ ગ્રેન
૧૦ વાલ=ચાર આની ભાર=૦। તોલો=૧૫ રતી.
૪૦ વાલ=૧ રૂપીઆ ભાર=૧ તોલો=૬૦ રતી=૧૮૦ ગ્રેન.
૧૫ રૂપીઆ=૧ ગીની
૧ રૂપીઓ=૧૦૦ દોકડા.
જેટલે રૂપીયે તોલો તેટલે અધેં આને વાલ.
ચોખા તથા વાલ કોઇક નાના મોટા હોવાથી વજનમાં સહેજ ફેર પડશે.

દવાનાં માપ તથા તોલ.

ઇંગ્રેજીમાં દવા માપવા માટે મેઝર ગ્લાસો Measure glass જેમાં ટીપાઓથી તે ઔંસો સુધી માપ થઇ શકે તેવાં નાનાં મોટાં આવે છે અને તેવી જાતનાં બુચની સીસીઓ આવે છે તે વડે પણ ટીપાં નાખવાનાં સહેલાં પડે છે.

ટીંક્ચર, ચાહ, ઉકાળો તથા બીજી પાણી જેવી દવાઓ ઊપલા ગ્લાસનાં માપ વડે આપી શકાય છે, તેમજ દરેક જાતની સુકી દવાઓ, ભુકી, છાલ વિગેરે આગલ આપેલાં તોલ મુજબ તોલીને લેવાશે

તોલનો ડ્રામ આવે છે તેમ બરત અથવા માપનો પણ ડ્રામ છે, માટે સુકી દવાઓ તોલીને લેવી તેમજ ઔંસ પણ તોલ તથા બરતનો

આવે છે. ગ્રેન સઉથી નાનો તોલ ગણાય છે જે નહિ હોય તો એક ઘઉંનો દાણો લઇ તોલવાથી તેટલુંજ વજન થશે

(માપેલાનો સમાર)

૧ મીનીમ એટલે ૧ ટીપુ થાય.
૩૦ ટીપા = ૦ાા ડ્રામ અથવા અર્ધી ચમચી.
૬૦ ,, = ૧ ,, ૧ ,,
૮ ડ્રામ = ૧ ઔંસ (૪૮૦ ટીપા=૨ ચમચા વચલા D. S.
૧૬ ઔંસ = ૧ પૌંડ (રતલ)-૨ પ્યાલા
૧ ચમચો D S પાણી=૩½ થી ૪ ડ્રામ અથવા અર્ધો ઔંસ
૧ ,, ઘટ સીરપ = ૨ ડ્રામ સુમારે
૧ ,, સ્પીરીટ અથવા ટીંક્ચર = ૨½ ડ્રામ
૦ાા ચમચી અથવા ૧ અ ગોડી ભરેલુ = ૦ાા ,, ૪૫ ટીપા

૧ લીકર ગ્લાસ = ૧ ઔંસ
૧ વાઇન ,, = ૨ ઔંસ
૧૬ વાઇન ગ્લાસ = ૧ બાટલી
૪ બાટલી = ૧ ગેલન = ૧૨૮ ઔંસ = ૬૧, ૪૪૦ ટીપા સુમારે થશે.

(તોલેલું વજન)

૧ ગ્રેન = ૧ ઘઊભાર તોલેલુ અથવ ૪ ચોખાભાર
૨૦ ,, = ૧ સ્કુપલ - ૨૦ ટીપા-ચમચીના ⅓ ભાગ
૬૦ ગ્રેન અથવા ૩ સ્કુપલ = ૧ ડ્રામ
૩ ડ્રામ = ૧ તોલો-૧ રૂપીઆ ભાર
૮ ડ્રામ = ૧ ઔંસ-૨ાા તોલા-૪૮૦ ગ્રેન
માપેલુ ૧ ઔંસ ૪૩૭ ½ ગ્રેન વજનમા થશે
૫ ગ્રેન = ૧ાા રતી
૨૪ ગ્રેન = ૧ પેનીવેટ ૬ કેરેટ-૨ આનીભાર
૨૦ પેનીવેટ = ૧ ઔંસ -૨ાા તોલા
૪૮૦ ગ્રેન = ૧ ઔંસ = ૪૮૦ ટીપા પણ ગણાશે
૧૨ ઔંસ = ૧ પૌંડ-૪૦ તોલા
૫૭૬૦ ગ્રેન = ૧ પૌંડ

Gr—Grain સુમારે એક ઘઊ ભાર
ʒ—Drachm ડ્રામ.
oz—Ounce ઔંસ.
lb—Pound-રતલ-૫૭૬૦ ગ્રેન
} તોલેલુ વજન.

m—Minim-ટીપા.
ʒ fl—Fluid drachm
℥ fl— ,, Ounce
O —Pint
} માપેલા મેઝર ગ્લાસે પાણી જેવી ચીજો

વૈદક નુસખાઓ.

"એક તંદુરસ્તી હજાર ન્યામત."

એક માણુસને ખુદા તરફથી શ્રેષ્ટમા શ્રેષ્ટ એટલે ઉત્તમમા ઉત્તમ બક્ષીસ સારી તંદુરસ્તી છે, જે હજારો બીજી બક્ષીસ કરતા સઉથી ચઢીઆતી ગણાય છે.

તનનુ સુખ તે મનનુ સુખ, અને મનનું સુખ તે આત્માનુ સુખ ગણાય છે.

કુદરતના મુકરર કરેલા નીયમીત કાયદા મુજબ ચાલવાથી આપણાં શરીરને કોઇબી દુઃખ દરદ કે રોગમાંથી બચાવી શકીએ.

તંદુરસ્તી જાળવવાના સાધણોને નહિ વળગી રહી ઉલટા જઇ ઘણાક પોતાની તબીએતને નુકશાન કરે છે

થોડુ ક સાધારણુ વૈદક જ્ઞાન આપણે મેળવેલુ હશે તો પોતાનો તેમજ આપણા ભાઇબંધો વિગેરેને અગત્યની વખતે મદદ કરવાને સામર્થવાન થઇશુ

પ્રકરણ ૪૨.

માણુસનાં શરીરને લગતી સાધારણુ જાણુવાજોગ બાબતો તથા તેની સમજણુ.

૩૦૩–તંદુરસ્ત માણુસની અંગની સાધારણુ ગરમી જેને ટેમ્પરેચર Temperature ઇગ્રેજીમા કહે છે તે ૯૮ ને ૪ પોંઇંટ એટલે સાડી અઠાંણુ Normal, તાપની સીસી થરમોમીટર મુકવાથી જણાય છે.

મોઢામા જીભની નીચે મુકવાથી બગલ કરતાં કોઇકને સહેજ અર્ધી ડીગ્રી વધુ ચઢે છે. હમેશાં નુછી અથવા પાણી કે કોલોનવૉટર લઇ સાફ કરીને મોઢાંમા મુકવી, તેમજ એક માણુસે વાપર્યાં પછી તુરત બીજાને પણુ મુકતી વખતે નુછવી, ખસુસ કરી કોઇ ઉડતો રોગ હોય ત્યારે જરૂર કરવુ. ચઢેલી ઉતરે નહિ તો ઠંડા પાણીમાં મુકવી.

નબળાં માણુસોના અંગની ગરમી કોઈ વખત સાધારણુ કરતાં પણુ નીચી રહે જે સબનોરમલ Subnormal કહેવાય. ગરમીના દિવસોમાં અથવા થાકેલા માણુસનું અંગ તપી આવવાથી પણુ કેટલીક વખત ગરમ વધુ લાગે છે. ઘણાં નાનાં બચ્ચાંની શરીરની ગરમી સાડી નવ્વાણુ ને એકસો ડીગ્રીની વચ્ચે હોય છે અને મોટું થતાં સાધારણુ માણુસના જેટલી ગરમી રહેશે.

દમ લેવાનો ચાલુ એક મિનિટમા સુમારે ૧૫ થી ૧૮ વખત એક તદુરસ્ત માણુસ લેછે, બીમારીમા કોઈ વખત ઝડપથી ચાલે છે ફેફસા પણ તદુરસ્ત હાલતમા હોય તો દમ લઇને લગભગ અર્ધી મિનિટ ઉપર રાખી શકે છે, તેમજ બહારની સ્વચ્છ હવા અદર લેવા સારૂ ઉડો દમ લઇ જ્યા સુધી રહેવાય ત્યા લેર ઉચી ડોકી કરી રાખવો ને પાછો કાઢતી વખતે ધીરેથી ડોક નીચે કરવી એ મુજબ મોટા તેમજ નાના બચ્ચાઓ દિવસમા બે ત્રણ વખત કીધાથી ફેફસાને ફાયદો કરેછે. નબળી છાનીવાલા વણુ કરીને પાચથી દસ સેકડ દમ રાખી શકશે.

ઘણાં નાનાં બચ્ચાં વધુ જલદી ૨૪ થી ૩૦ વખત એક મિનિ-ટમા દમ લે છે, ઉમર વધતા ઝડપ ઓછી થઇને બારથી પદર વર-સનુ થતા સાધારણ મોટાં માણુસ જેટલો તે દમ લેશે

લોહી શરીરમાં દોઢથી બે મિનિટને સુમારે એક ચકકર ફરી પાછુ આવે છે લોહીનો જોસ Blood pressure સાધારણ માણુસને સોથી સવાસોનો રહેશે કેટલાકને તે ઉપર જવાથી તબીએતને તેમજ આખને નુકશાન પોહચે છે, જેની ડાકટર યત્ર વડેજ તપાસ લઇ શકે, તે વખતે ડૉકટરો કેટલાકને જળો મુકાવે છે જે લોહી ચુશી લેવાથી જોસ નરમ પડે છે.

નાડની સાધારણ ઝડપ એક મિનિટમા ૭૦ થી ૭૫ સુધી ચાલે છે જે ઘડીઆલ આગલ ધરીને ગણવાથી માલમ પડશે. હાથની કાંડીને બહારની બાજુએ હથેલીની નજદીકની નસ પર આંગલાં સહેજ દાબીને મુકવાથી નાડ ચાલતી જણાશે

છાતીના ધપકારા પણ સુમારે તેટલાજ ગણાય છે જે છાતી પર હાથ મુકી જોવાથી માલમ પડશે. આખા દિવસમાં સુમારે ૯૨૧૬૦ નાડ તથા છાતીના ધપકારા આસરે ગણાયલા છે.

તબીએતમા બીગાડો થવાથી નાડ, ધપકારા, તથા શ્વાસની ઝડપમા વધઘટ થાય છે.

ઓરતની નાડ મરદ કરતાં કોઇ વખત ઝડપી હોય છે.

તુરતનાં જન્મેલાં બચ્ચાંની નાડ મોટા માણુસ કરતા ઘણી ઝડપથી એક મિનિટની ૧૩૦ થી ૧૪૦ ને સુમારે ચાલે છે, અને ઊમર વધતા સાથ ઓછી, પદર વરસને સુમારે સાધારણ માણુસ જેટલી ગણાશે નાડ મોટી ઊમરે પચાસ વરસ થવા આવે કે ધીમી પડી ૬૦ થી ૬૫ ને સુમારે ચાલે, પણ દરેક કેસમા તેમ બનતું નથી સારી તદુરસ્તીવાલાના ઘણાક અવયવો મોટી ઊમર સુધી સારા રહે છે

ભેજાંનું વજન સાધાગ્ણ માણસનુ પોણા ત્રણથી ત્રણ રતલને સુમારે થશે

વિદ્વાનનું ખીલેલું ભેજું એકુ રતલને સુમારે સાધારણ કરતા વધુ હોય છે.

એઅક્કલી Idiot માણસનું ભેજું સાધારણથી વજનમા ઓછું થાય છે.

તંદુરસ્તી જાળવવી, ચોખ્ખી હવા દિવસે તેમજ રાતે દમમા લેવી, ઉજાસ, તડકુ વિગેરે ઘરમા આવવા દેવુ.

ખોરાક સાદો નીયમીત વખતે લેવો, વખત ફેરફાર કીધાથી બરોબર હજમ થતો નથી ને તબીએતમાં બગાડો થશે. સુમારે ૫૦ થી ૮૦ તોલા જેટલો શરીરને પોષણ કરવા પુરતો ગણાય છે માસનો ખોરાક પુષ્ટીકારક છે, તરકારી, કાંદા, ભાજી, ફ્રુટ વિગેરે વધુ પ્રમાણમા લીધાથી લોહીમા સુધારો વધારો થશે અનાજ, પટેટા ને તેવી ચીકાશ-વાલી ચીજો ખાવાથી શરીરમાં ચરબીનો વધારો થાય છે, એવો ખોરાક જાડા માણસે ઝાઝો ખાવો નહિ.

પાણી ખાધા આગમચ યા ખાધા પછી પીવાથી ખોરાક સારી રીતે હજમ કરશે સુમારે ૪૦ થી ૫૦ ઔંસ એટલે સુમારે ત્રણથી ચાર પાઇંટ પીવુ. થાકીને આવ્યા પછી તપેલા શરીરે પીધાથી કેટલીક વખત નુકશાન કરે છે. સહવારમા ભુખે પેટે અથવા રાતે સુતી વખતે ઠંડુ યા ગરમ પાણી પીવાથી કોઇને ફાયદો કરે છે.

મોટી ઉમરે તેમજ નબલાને ટાકાત આપવા થોડો દારૂ આપવો ફાયદાકારક છે, વધુ પીધાથી નુકશાન થાય, તેમજ કેટલીક કેફી ચીજો જેવી કે અફીમ, તપખીર, તંબાકુ વિગેરે લેવાની ટેવ પાડેલી નુકશાનકારક છે.

ઉંઘ સાધારણ રીતે એક માણસને સાતથી આઠ કલાક આવવી જોઇએ જેથી શરીર તેમજ મગજને પુરતી આસાએશ મળશે, વખ-તસર સુવુ, મોડી રાત સુધી ઉજાગરા કરવાથી તંદુરસ્તીમા બીગાડો થશે ઠંડા પાણીએ નાહવાની ટેવ નાનાં તેમજ મોટા માણસે પાડેલી સારી છે

શરીરના ભાગો ખીલવવા (ચંપી) માસાજ.

૩૦૪–શરીરના કેટલાક ભાગો કામકાજમા ચાલવા હાલવામા વપરાય છે, અને કેટલાક તો મુદલ વપરાશમા આવતા નથી, માટે તેપર ધ્યાન આપી અવારનવાર હલાવવાની ટેવ રાખવી, જે વિષે કસ-રત કરવાની રીતમા જોવુ.

કોઇના શરીરના ભાગો સાધા અડી ગયલા અથવા વાગવાથી નુકશાન પોહોચ્યુ હોય તો કેટલીક વખત વીજળી Electricity આપવાથી પણ છુટા પડી ફાયદો થાય છે

લોહી બરોબર ફરતુ નહિ હોય તો તેને ચંપી જેને માસાજ Massage કહે છે તે કીધાથી ફાયદો થશે. પણ સરખી રીતે સમજથી કરવુ જોઇએ.

માસાજ કરવા શરીર યા મોઢાં પર બે ત્રણ આંગળાં મુકી સેહેજ દાબી આસતેથી થોડો વખત ગોળ ગોળ ફેરવવુ, ત્યાર પછી જરા

આગળ હાથ લેવો, એ મુજબ જ્યા કરવું હોય ત્યાં સઘળી બાજુ પર ફર્યા જવું. ચાગડીની કરચલી પણ નીકળે છે.

બીજી રીત હાથ પગ દાબીએ છે તે મુજબ ધીરે ધીરે દાબવાથી પણ માસાજ થશે, ઉપલી કોઇબી રીતે કરતી વખતે હાથ પર કોઇબી જાતનો પાઉડર છાંટવો અથવા કોઇબી જાતનુ ક્રીમ બદામનુ તેલ કે કઇબી ચીકાશવાલી ચીજ લેવી, જોરથી દાબવુ યા મસળવુ નહિ એ સાધારણ રીતે આપણે માસાજ કરીએ છીયે, પણ કેટલાક દુ ખ દરદના અગત્યના કેસોમા જે બરોબર જાણનાર હોય તેનીજ પાસ કરાવવુ

૩૦૫–માણુસનાં ખાલી હાડપીંજરનું વજન શરીર સાધારણ મરદનાં વજનનો આસરે દસમો ભાગ થશે અને ઓરતનું બારમે ભાગે થવા જાય છે, અને દરેક ભાગોનાં હાડકા નાનાં મોટાં બધા મળીને બસોની ઉપર થાય, જેમા ખાર અને ચીકાશવાલી ચીજ બને સરખા પ્રમાણુમા હોય છે પુખ્ત ઉમરે ખારનુ પ્રમાણ વધી ચીકાશ ઘટે છે, અને બુઢાપામા સાત ભાગ ખાર ને એક ભાગ ચીકાશ હોવાથી હાડકા કડક થઇ જલદી ભાંગી જવાનો સભવ રહે છે

મરદના વજનનો સુમાર તેની ઉંચાઇના પ્રમાણમાં.

ઉમર વરસ ત્રીસને સુમારે

૫ ફીટ ઊંચાઇ	૧૨૬ રતલ, એટલે	૪ાા મણ સુમારે.
પા ,, ,,	૧૩૩ ,, ,,	૪ાાા ,, ,,
પાા ,, ,,	૧૪૦ ,, ,,	૫–થી પા ,,
પાાા ,, ,,	૧૫૦ થી ૧૫૫ ,,	પાા
૬ ,, ,,	૧૭૦ થી ૧૮૦ ,,	૬ થી ૬ાા ,,
૬ા ,, ,,	૧૯૦ થી ૨૦૦ ,,	૭ થી ૭ા ,,

કેટલાક મરદો ઉપલા કોઠા કરતા વજન ઓછુ યા વધતુ ધરાવે છે અને તદુરસ્તીના ફેરફાર સાથ પણ વધઘટ થાય છે.

ઓરતનાં વજનનો સુમાર ત્રીસ વરસની ઉમરે

૪ ફીટ ઉચાઇ	૧૦૦ રતલ એટલે	૩ાા મણ સુમારે.
૪ાા ,, ,,	૧૦૫ ,,	૩ાાા ,,
૪ાાા ,, ,,	૧૧૨ ,,	૪ ,,
૫ ,, ,,	૧૨૦ ,,	૪ા ,,
પાા ,, ,,	૧૩૮ ,,	૪ાાા થી ૫ ,,
પાાા ,, ,,	૧૫૦ ,,	૫ થી પાા,,
૬ ,, ,,	૧૬૦ ,,	પાાા થી ૬ ,,

ઉપલા કોઠાથી કેટલાકનુ વજન વધતુ ઓછુ પણ હોય છે.

શરીરના ભાગોનું માપ લેવાની રીત—હાથની કાંડીના માપના ઘેરાવાથી બમણું ગળુ થાય અને ગળાથી બમણો ઘેરાવો કમરનો ઘણો ખરો ગણાય છે છ ઇંચ કાંડી તો ગળુ બાર ને કમર ચોવીસ ઇંચ થાય, પણ શરીરે ભરેલા માણુસની કમરનો ઘેરાવો કેટલીક વખતે ઉપલા પ્રમાણુ કરતાં વધુ થશે.

પગનાં તળીઆંની લંબાઇ જાણવી હાથની મુઠી વાલી આંગળીઓના ઢીચા ઉપરથી નીચે હથેલીને ફરતુ માપ લીધાથી માલમ પડશે જો ઘેરાવો નવ ઇંચ થાય તો તળીઆની લંબાઇ પણ ઘણીખરી તેટલીજ હોવી જોઇએ, એ રીતે પગનાં મોજાનુ માપ પણ મળી શકશે

પ્રકરણ ૪૩.

કસરત.

૩૦૬—કસરત તંદુરસ્તીને માટે દરેક માણુસને ઘણી જરૂરની છે શરીરના કેટલાક સાંધાઓ તો વળતા નથી, જ્યારે કેટલાક તો કામકાજ કરવામા વળે છે ચાલુ કસરત કરવાથી શરીર હલકુ લાગે છે અને આખા શરીરમાં લોહી ફરે છે, ભૂખ લાગે છે અને ઉંઘ પણ આવે છે. કૌવત વધે છે તેમજ અંગ ખીલે છે.

કસરત કરતી વખતે ધીમે ધીમે બરાબર રીતે દમ લેવો ને કાઢવો. દિવસમા ત્રણ ચાર વખત ઉંડા દમ લેવાની ટેવ રાખવી ચાલવાથી સારી કસરત થશે.

કોઇ માણુસને ચાલતાં વાંકુ વળવાની ટેવ હોય તે મટાડવા થોડો વખત પીઠ પાછલ બને હાથો લઇ અદબ વાળીને ચાલવાથી સીધા ચાલવાની આદત પડશે.

દોડવાની કસરત પણ સારી છે, તેમજ દોરડા પર કુદવાનુ સ્કીપીંગની Skipping, કુસ્તી Boxing વિગેરે સારી કસરતો કહેવાય છે.

તરવાની તેમજ ઘોડેસ્વારીની કસરતો પણ ફાયદો કરશે

જાડાં માણુસે ખાસ કરી ઘોડેસ્વારી કીધાથી પાતલુ થાય છે

કસરત કોઇ પણ રીતની શરૂઆતમા થોડોજ વખત અને સહેલીજ કરવી. એકદમ ઘણુ કર્યાથી થાક લાગે છે. પહેલા શરૂઆતમા શરીરના ભાગો કસરત કીધા પછી દુખે છે, પણ ચાલુ કરતા દુખવાનુ જતુ રહેશે, કસરત બનતાં સુધી ખુલ્લી હવામા કરવી ખાધા પછી તુરત કસરત કીધાથી નુકશાન થશે, એક બે કલાક રહીને કરવી; કોઇપણ જાતની કસરત કરવાથી ઘણોખરો તો ફાયદોજ થાય છે પણ કોઇકને તબીએતમાં બીગાડો લાગે તો તુરત બંધ કરી દેવી.

જે લોકો રોજ કસરત કરતા હોય તેમણે બનતા સુધી ચાલુ રાખવી. નાહવા આગમચ ખુલ્લે શરીરે કસરત સારી રીતે થશે

હાલમા કસરતો શિખવવાના ઓરતો, મરદો તેમજ બચ્ચાઓને માટે ઘણાક વર્ગ નીકળ્યા છે, તે વિષેના જાણીતા કસરતબાજો સેન્ડો Sandow મુલર Muller મેકફેડન Macfaden વિગેરેને હાથે લખાયલી ચોપડીઓ મળે છે, તેમા જોઇને પણ કસરત કરી શકાશે નાની ઊમરે બચ્ચાને થોડી સરૂ કીધાથી શરીર ખીલે છે.

મુલરની કસરત મારા જોવા, જાણવામા આવેલી થોડી સહેલી નીચે લખી છે, જે રીતે શરીરના દરેક અવ્યવો હલાવ્યાથી મજબુત થાય છે. કેટલાકોથી ઉભા રહી તે કસરતો નહિ કરી શકાય તો એમાની થોડીક પણ બેસીને કરવી બીજી પણ ઘણી જાતની કસરતો થાય છે

૧–પહેલા કસરત કરતી વખતે સીધા ઉભા રહેવુ, બન્ને પગની એડી પાછળથી એક એક સાથે લગાડી ઘૂટણ સરખા રાખવા, છાતી બહાર કાઢી ખભા પછવાડે નાખી બન્ને હાથ કમરે દેવા, ગરદન તથા ડોકી સીધી રાખી રહામે જોવુ, પછી ઉડો દમ લઇ થોડો વખત તે અદર ઘૂટી રાખવા પછી ધીરજથી બહાર કાઢવો એ મુજબ બે વખત કરવુ.

૨–હાથને મજબુત કરવા બને હાથોની મુઠ્ઠી વાળી નીચે ખેચી સીધા શરીરને લગાડવા, પછી ઘુટણમાથી વાળીને મુઠ્ઠી સીધી બહારની બાજુ દેખાય તેમ ઉપર ખભાને દાબીને લગાડવી, તેજ વખતે સાથે ઉડો દમ લેવો અને પાછો હાથ નીચે ઉતારતી વખતે દમ છોડવો. એજ મુજબ બધ મુઠ્ઠી ખભાની અદરની બાજુએ લાગે તેમ હાથને વાળવા ઉતારવા બને હાથો એ રીતે છુટા છુટા કરવા એ રીતે હાથની બાજુ ભરાશે અને ગોટલા બાઝશે

૩–હાથની મુઠ્ઠી વાળી કાડા આગળથી ગોળ ડાબી જમણી ફેરવવા, તેમજ આગળા પણ દરેક સાધાઓમાથી વાળવા ઉઘાડવાં. તેમજ મુઠી વાળવી ને ખોલવી. એ રીતે કરવાથી હાથ પગનાં આકડા અને સધીવાને ફાયદો થાય છે

૪–હાથ તથા ખભા મજબુત કરવાં આર્મ સર્કલીગ Arm Circling જમણો પગ બહાર કાઢી શરીર આગળ ખેચેલુ રાખવુ, બેઉ હાથ ખભાની સાઇડે લાબા કરી હથેળી ઉપર રહે તેમ પાછળથી આગળ ખભામાથી ગોળ ફેરવવા એજ રીતે ડાબો પગ બહાર કાઢી હાથની હથેળી નીચે રહે તેમ ખભામાથી આગળથી પાછળ ફેરવતી વખતે દમ લેવો તથા કાઢવો

૫–કમરની કસરત Body Twisting મુઠ્ઠીઓ વાળી રાખી હાથને ખભાની લાઇનમા સીધા તાણીને બહાર કાઢવા, કમરમાંથી ઉપરનુ શરીર જમણી ડાબી બાજુ ફેરવવુ, તે વખતે ડોકી ફેરવવી નહિ

કમર વાળવાની રીત, હાથ સીધા ઊભા માથા ઉપર ધરી કમરમાથી બની શકે તેટલુ વાકુ વળવુ પગને ઘુટણમાથી વાળ્યા વગર સીધા રાખવા, પછી સીધુ થઇ જઇ હાથ ઊભાજ રાખી બને તેટલી કમર

પાછળ વાળવી આડત પડવે આગલથી હાથો લગભગ જમીનને લાગવા જોઇએ. એ વખતે દમ ચાલુ લેવો તથા કાઢવો.

૬—શરીરને ગોળ ફેરવવુ Trunk Twisting નીચેનુ શરીર હાલે નહિ તેમ પગ ટટાર રાખી કમરમાથી ઉપલા શરીરને પહેલાં આગળ અને પાછળ એમ મરડવુ અને તે આડત પડે પછી કમરમાંથી જેટલુ બહાર ખેચાય તેટલુ ખેચીને જમણી બાજુથી ડાબી બાજુએ બે ત્રણવાર ગોળ ફેરવવુ તેજ મુજબ ડાબી બાજુથી જમણી બાજુએ ફેરવતી વખતે બન્ને હાથો ચાલુ કમરે રાખવા. એમ કરતા શરીર આખુ ગોળ બને બાજુએ ફેરવી શકાય છે. પાછળ જતા દમ લેવો અને આગળ આવતા દમ કાઢવો કમરને ઘણો ફાયદો થાય છે.

૭—ખભા તથા છાતી ખીલવવા. Shoulder Circling બને હાથોના ખભાને ઉપર ચઢાવવા, નીચે ઉતારવાં, પાછળ લઇ જવા, આગળ લાવવા, એ પ્રમાણે બને બાજુએ ચાલુ ગોળ ફેરવ્યા કરવાં જ્યારે ઉપર તથા પાછળ જાય ત્યારે દમ નાક વાટે લેવો અને ખભાં આગળ અને નીચે જાય ત્યારે દમ છોડવો એ રીતે કસરત કરવાથી છાતીની અડચણવાળાઓને ફાયદો થશે.

૮—પગના ટેટાને મજબુતી આપવા બને પગોને એડી આગળથી જોડી કમરે હાથ દઇ ધીરેથી આગળા ઉપર અતરગ ઉભાં રહેવુ એ રીતે ઉપર હેઠે થોડી વખત કરવુ તેમજ આંગળાં ઉપર ઉભા થઇ ધીરજથી અક્કડ બેસવુ ને ઉઠવુ. પહેલાં બનતા સુધી કોઇ પણ ચીજને પકડીને ઉઠ બેસ કરવી અને આડત પડયા પછી કમરે હાથ દઇને ઉઠ બેસ થઇ શકશે. એ પગની કસરતથી શરીરમાં લોહી બરાબર ફરે છે

૯—પગના થાપા મજબુત કરવા Leg Circling કમરે હાથ રાખી તેજ પગ બહાર કાઢી ઉપરનુ શરીર મુદ્દલ હાલે નહિ તેમ તે પગને આગળ પાછળ જેટલો હાલે તેટલો હલાવવો. તે વખતે બીજો પગ ભોયપર મજબુત મુકેલો રાખવો, અને તે સાઇડના હાથે ટેકો લેવો, ટેબલ અથવા ખુરસી પકડવી એજ રીતે બીજા પગને કરવુ

૧૦—પગની સુઇને કસરત કરવી. પગ સીધો રાખી વાળ્યા વગર જમીનથી એક દોઢ ફુટને સુમારે ઉચો કરી સાધામાથી ગોળ કુડાળાની માફક જમણીથી ડાબી બાજુએ ફેરવવો. તેજ પ્રમાણે ઉલટી રીતે ફેરવવો બીજો પગ સરખો બીછાનાને વળગેલો રાખવો. એ પ્રમાણે બીજા પગને પણ કરવુ. સુઇનેજ એક પગને સરખો ઉપર કરવો. પછી ઘૂટણમાથી વાળી પેટ સાથ બેઉ હાથના ટેકાથી ઊભો દબાવવો ને તે વખતે દમ કાઢવો અને ઉપર લેતા દમ લેવો. એ કસરતથી પેટની કબજીઆત અને બીજી અડચણો નીકળી જશે.

બીછાના અથવા જમીન પર ચત્તાં સુઇને ઉપર દમ લઇને પેટને વળગાવી દેવુ અને ખભાં ને છાતી વાળો ભાગ જમીનથી અલગ કરવો. પાછું સરખું થતી વખતે દમ છોડવો.

સુતેલા શરીરે પગને કશામાં ભેળવી પગનો ટેકો લઇ ઉપરનુ શરીર વળે નહિ તેમ સરખુ રાખી ઉઠીને બેસવુ તે વખતે બંને હાથો કમરે રાખવા.

૧૧–માથા તથા ગરદનની કસરત કરતી વખતે છાતી બહાર કાઢી ઉભા રહેવુ અને માથાને ધીમે ધીમે ગરદન વાળીને છાતી તરફ નીચે કરવુ, પછી પાછળ બરડા તરફ જેટલુ જાય તેમ કરવુ,

ત્યાર પછી જમણી ને ડાબી બાજુએ જેટલુ જાય તેટલુ લેવુ, પછી થોડીકવાર ગોળ ફેરવવુ. પાછળ લેતી વખતે દમ લેવો અને નીચે લાવતી વખતે દમ કાઢવો, એ રીતે ગરદન ભરાઇને માથાને પણ ફાયદો કરે છે ગરદનને માસાજ કરવા સ્પૅન્જ ડોકી ઉચી કરી ચારે આગળાં એકઠા કરી ગરદન તેમજ બોચી પર ઉપરથી હેઠે થોડી વખત હાથ ફેરવ્યાથી ગળાની નસોનુ લોહી ફરતુ રાખે છે.

૧૨–આખના ડોળાને નીચે ઉપર ચઢાવવા તેમજ બને બાજુએ અવાર નવાર ફેરવ્યાથી આંખને કસરત મળે છે

૧૩–પેટ ઉપર માસાજ કરવા સુઇને હાથ ફેરવવા અથવા સીધા ઉભા રહી બંને હાથો પેટ ઉપર ગોળ ફેરવી જાગ ઉપર ઉતારી પાછા પેટ ઉપર લાવી બીજી જાગ ઉપર ઉતારવા.

૧૪–આખા શરીરને સાબુ લગાડી થોડો વખત સર્વે ભાગો પર ચાલુ ઘસવાથી લોહી ફરતુ થશે, તેમજ પાણીમા જાડુ કપડુ ભીનવી નીચવી કાઢીને ઘસવુ, ગાલમા ખાડા પડેલા પણ એ રીતે દિવસમા બે ત્રણ વખત માસાજ કર્યાથી લોહી ફરતુ થઇ માસમા પણ વધા થશે, જોઇએ તો નીમકના પાણીમા કપડુ બોળી વાપરવુ.

પ્રકરણ ૪૪.

બચ્ચાંની જતન.

૩૦૭–નાના બચ્ચાને બનતા સુધી પારણામા કે જમીન પર ગોદડુ નાખી છુટા ખુલ્લી હવામા સુવાડવા તથા બહાર ફરવા સહવાર સાંજ લઇ જવુ હાથ પગ ખુલ્લા રાખવા, ઝાઝા કપડા પહેરાવવા નહિ તે પણ બનતા સુધી ઢીલા હોવા જોઇએ હાથમા યા કેડે લઈ આખો વખત ફરવાની ટેવ પાડવી નહિ. મોટુ થાયને પણ છુટુ બેસાડી રમાડવુ.

મોઢામા ચુસવા માટે રબરના કડા ચાલુ આપ્યાથી કોઇક બચ્ચાના ગળાંના ગાંઠ બેચાઇ આવે છે, તેમજ દાંત પણ બહાર નીકળશે. બચ્ચુ

પોતાનું જ આગળુ ચુશે તે સારૂ, તો પણ તેવી આદત મોટાં થવે છોડવવી. સુતી વખતે પારણાં કે ઝોળીમાં નાંખી હીચ તાણવી નહિ નાનાં બચ્ચાને કોઇ રીતની બીહીક કે ધાસ્તી મનમાં બેસાડવી નહિ.

કોઇકના શરીરના ભાગમા કુદરતી ખામી જણાય તેના તુરત ઉપાય ડૉકટર પાસ કરાવવા અથવા પડી જવાથી માથામા યા બીજી ગમ કઢંગી રીતે વાગવાથી બચ્ચાને નુકસાન નહિ પહોચે તેની સભાળ લેવી, કોઇક વખત પડવાથી ખુંધ નીકળે છે જેનો કંઈબી ઉપાય થતો નથી.

ઘણું નાનુ બચ્ચું કેવી રીતે વધે છે તેને ચાલુ જોવાથી સમજ પડશે પહેલાં એકુ બે મહીના કોઇબી ચળકટી ચીજો ગમ જોયા કરશે, ત્યારપછી કઇપણ અવાજ આવે તે બાજુ ડોકી ફેરવી જોવા કે સમજવાની કોશેસ કરે છે, ત્રણથી પાચ મહીનાનુ થશે ને હાથમા કોઇબી ચીજ આપે તે મોઢામા લેવા માડશે તે સારૂ રગ ઓગળે તેવી ચીજો આપવી નહિ તેમજ પોતાની માય તથા આયા વિગેરેને ઓળખી શકશે. સાતથી આઠ મહીનાનું થતાં બેશે છે અને ઘણી ખરી સમજશકતી વધે છે, કોઇબી ચીજો હાથમા ને મોઢામા લઇ બેચે છે એ વખતે પહેલા દાત ઊપલા ફુટશે નવમે મહીનાને સુમારે ફસર્યાં મારશે, અને દસથી બાર મહીનાનુ થતા પકડીને ઊભુ રહી કોઇક ચાલવાની કોશેસ કરે છે અને નાના બોલો બોલવા માંડશે

વરસથી સવા વરસનુ બચ્ચુ ઘણુ ખરૂ છુટું ચાલી શકે છે, ને દોઢ વરસનુ થતા નાના વાકયો પણ બોલી શકશે નબળાં બચ્ચાં વધમા કોઇ વખત પછાત રહે છે, તેવાને મસાજથી ફાયદો થશે

નખ નાના બચ્ચાના હમેશા ઘણા જલદી ઉગે છે, કરડવાની ટેવ પડેલી હોય તો કવીનીન અથવા કાઇ તીખી ચીજ આગળાંને લગાડયાથી ટેવ છોડશે, અથવા હાથના ગુઠણ આગલના સાધા પર કાર્ડ બોર્ડનો ટુકડો મુકી પાટો બાધ્યાથી હાથ વળીને મોઢામા આંગળુ ચુશવા અથવા નખ કરડવા લેવાશે નહી

આંખની પણ ખાસ કરી જતન લેવી, લાલ થઇ ખુણાઓમાથી પરૂ કોઇકને નીકળે તે સારૂ ઠડા પાણીમા ચમટી જેટલો બોરીક પાઉડર પીગળાવી નરમ કપડા વડે ઘડી ઘડી સાફ કરવી અભણ વર્ગનાઓ બચ્ચાઓને એવી બેદરકારીથી આખને નુકશાન પહોચાડે છે.

કાંન સુવાડતી વખતે કોઇ બચ્ચાના વળી જાય તો સીધા કરવા, અને કોઇના કુદરતી વળેલા હોય તો નાની ટોપી કાન સરખા રાખવા માટેની આવે છે તે પહેરાવ્યાથી કુમલા હાડક સરખા થશે.

કાનમા થોડા ટીપા સાલીડ તેલ રોજ અથવા બે ત્રણ દિવસે નહવડાવવા આગમચ નાખ્યાથી મેલ પોચો પડી નીકળશે, દુખતો હોય તો સહેજ ગરમ કરી નાંખવુ માથા પર અવારનવાર તેલ લગાડવું.

કોઇ બચ્ચાંના કાનને ખામી હોય તે શોધી કાઢવા બંધ ઓરડામાં નાનું ઘડીઆલ લઇને સહેજ કાનથી દુર પકડી ધીરે ધીરે નજ-

દીક હેવુ બીજા કાન પર હાથ ધાકી બધ રાખવો, સમજવાલુ બચ્ચુ હશે તો સમજાય છે કે નહિ તે કહી શકશે એ રીતે બને કાન તપાસવા.

દુધનો તથા બીજો ખોરાક.

૩૦૮—તુરતના જનમેલા બચ્ચાને કુમળી ચાહનુ પાણી નાની ચમચી વડે થોડા ટીપા પાવુ, કેટલાક નરમ કપડાનો કાકડો બનાવી બચ્ચુ ચુશે તેમ મોઢામા આપે છે, મીલ્ક શુગર Milk sugar નામની તૈયાર બુકી પણ પાણી સાથ કોઇ વખત આપવી. દુધની માફક તે પણ ટાકાત આપનારી છે કોઇબી ચીજ સુમારે પાચ છ ચમચી જેટલુ એક વખત બે બે કલાક ને અતરે આપવુ, તેમજ ત્રણથી પાચ મહીનાનુ બચ્ચુ ત્રણ ગ્લાસને સુમારે દુધ પીએ એક વખત ગાય અથવા ભેસનુ દુધ એ ટાઇમે ચાલુ કરવાથી તેની માય અથવા આયા (નર્સ) ની માદગીને વખતે ઝાઝી અડચણ પડશે નહિ. શરૂઆતમા ઉપલુ દૃધ એક ભાગ લઇ તેમા ત્રણ ભાગ ગરમ પાણી ભેળી સુમારે એકથી દોઢ ઔંસ પાવુ, અને ઉમર વધવે ત્રણથી પાચ ઔંસ એ મુજબ વધારતા જવુ અને વરસ એકનુ થવા આવે ત્યારે સુમારે આઠ ઔંસ જેટલુ પાવુ રાતને વખતે બનતા સુધી દુધ પીવાની ટેવ બચ્ચાને પાડવી નહિ, તેમજ બચ્ચુ મોટુ થતુ જાય તેમ સીસી વડે પાવાની પણ ટેવ છોડવવી.

ઘણાંક બચ્ચાઓને જાત જાતના ખોરાકોના પાઉડર તૈયાર બનેલાની કાજી પાઇને તેપર ઉધારે છે એલનબરી તથા મેલી-સફુડ ગ્લેકસો

છાસ ને પાણી ત્રણ ચમચી ને મીલ્ક શુગર અર્ધી ચમચી ભેળી કોઇક બચ્ચાને ટાકાત આપવા માટે પાય છે

ઉપરનુ દુધ હજમ કરી શકતુ હોય તો શરૂ કીધેલુ પાણીનુ પ્રમાણ ઓછુ કરી દુધ વધારતા જવુ

સાદા પાણીને બદલે જવનુ પાણી બાર્લી વૉટર Barley water ઘરમા બનાવી દુધ સાથ ભેળીને આપેલુ પુષ્ટીકારક છે, પણ દિવસમા બે વખત તાજુ બનાવી વાપરવુ દુધ જરે નહિ તો થોડો વખત પાણીનો ભાગ વધારી દુધ ઘટાડવુ જોઇએ તો સાથે ખાડને બદલે મીલ્ક શુગર ભેળવી

બાર્લી વૉટર બનાવવા એક પાઇટ (બે પ્યાલા) પાણી એક ચમચો પર્લ બાર્લી ધોઇ સાફ કરી ચુલ્હે ઉકાળવા પછી પા ભાગ જેટલુ પાણી બળે ને ઉતારી ગાળીને વાપરવુ, સફેદ કાજીના રગનુ થશે.

લાઇમ વૉટર Lime Water તૈયાર બનાવેલુ આવે છે તે પણ દુધમા એકુ બે ચમચીને સુમારે ભેળવાથી દુધ સારી રીતે હજમ થશે પેટમા દુખવાનુ બચ્ચાને માલમ પડે તો સુવાનુ પાણી Dill Water પણ તૈયાર મળે તે દુધમા અવારનવાર ભેળવુ, ઉપરના દુધમા એ બેમાની ચાજો અગત પડવે વાપરવી દુધ ગરમ કરતી વખતે આખુ

જાયફળ તેમા નાખવાથી કસ ઓગળી દુધ હજમ થશે જાયફળ ધોઈ પાછું બીજી વખત વાપરવુ

દુધ ઉપરનું માણસના દુધને મળતું બનાવવા અર્ધો શેર દુધને ચુહલે જોસ પાડી તેમાથી અર્ધું કાઢી લઈ ઠડુ પાડવુ ને બાકીના અર્ધા જોસ આવેલામા ચુસડાનુ પાણી જેને Essence of Rennet કહે છે તે એક ચમચી તેમા નાખવાથી દુધ ફાટી પાણી છુટુ પડી જાય ને કપડા વડે ગાળી કાઢી તે પાણી ઠડા દુધમાં ભેળી થોડી ખાડ નાખી બચ્ચાને પાવુ, સાદા પાણી કરતા એમા વધુ ટાકાત હોય છે. ચુસડાનુ પાણી તુરત આગલ નહિ હોય તો થોડા ટીપા લીબુનો રસ નીચવ્યાથી પણ દુધ ફાટશે.

દુધ ફાટેલાનુ દહી જેવુ રહે તે ફેકી નહિ દેવુ, તેમાં સહેજ નીમક નાંખી પનીર બનાવી મોટા માણસને ખાવા માટે વાપરવુ.

દુધની સભાળ લેવી ઉઘાડુ રાખવાથી કચરો અથવા માખી બેસવાથી દુધ ખરાબ થઇ બચ્ચાને પાવાથી નુકશાન કરશે ચોખ્ખી ખુલ્લી હવામા ઉપર સોજુ બારીક કપડુ ઢાકીને રાખવાથી લાબો વખત વેર બગડતુ નથી, તે વિષે દુધમા જુવો વાસ અથવા ગલીચ જગ્યામા દુધ રાખવાથી તે વાસ તેમા પેવસ નહિ થાય તેની સભાળ લેવી દુધની શીશી, નીપલ (બોટની) વિગેરે સાફ રાખવા માટે ઘરઘતુ નુસખામાથી મળશે, ખાલી શીશીમા પાણી ભરી બીજા ઉડા પાણીના વાસણમા ડુબાડી ચાલુ રાખવાથી તેમા દુધનો વાસ રહેતો નથી ને ધોતી વખતે હમેશાં બ્રશ વાપરવો

દુધનુ તેમજ પાણીનુ માપ ઔંસ પ્રમાણે લેવા સારૂ તેવી ખધાણી સાથના તૈયાર ગ્લાસો વાપરવાના સગવડ ભરેલા છે, તેમજ દુધની શીશીઓ પર ઔંસ પાડેલા હોય છે

દુધ આપતી માતાઓએ સાદો તેમજ પુષ્ટીકારક ખોરાક ખાવો અને બચ્ચાનાં સીકનેસ વખતે પોતાના ખોરાક પર ધ્યાન આપવુ, તેવી ચીજો ખાધા પીધાથી બચ્ચા ઉપર તેની અસર થાય છે દુધ આપતી વખતે ઉઘાવુ નહિ તેમજ છાતી ધોઇ સાફ કરીને બચ્ચાને દુધ આપવુ, ખાસ કરીને દુધવાલી આયાઓને એ વિષે તાકીદ કરવી.

કેટલાક બચ્ચાને વરસ ઉપરના થવા પછી પણ માયનું દુધ ચાલુ રાખે છે, જે ઘણુ ભુલભર્યું છે, કારણકે બચ્ચુ મોટુ થતુ જાય તેને માટે તે દુધ કોઇ રીતે પુષ્ટીકારક ગણાતુ નથી દુધ એકદમ છોડવવુ નહિ, વચમા એકુ બે વખત બાટલીનુ દુધ આપવાની ટેવ પાડવી, પછી ધીરે ધીરે ઉપલુ દુધ ઓછુ કરતાં જવુ.

બચ્ચુ મોટું થાય તેમ તેનો દુધનો ખોરાક ઓછો કરી સાદું ખાવાનુ શરૂ કરવુ. આઠ નવ મહીનાનુ થવા આવે ને સાદી નરમ બીસ-કીટ, પાંઉ માખણ, પાઉ દુધમાં બોળી નરમ કરવું બપોરે ખવાડવા ચાવલ નીચે મુજબ બાફવા

ચોખા એક ચમચી સુમારે બરોબર ધોઈ સોજા સફેદ જાડા કપડાંમાં ઢીલી પોટલી બાધી ગોસ અથવા મરઘી સાદી રંધાતી હોય તેમાં મુકી

દીધાથી તેમાનો રસ પીને ચાવલ બફાઇ નરમ થાય ને પછી કાઢી મસળીને બચ્ચાને ખવડાવવા, કઇ પણ જાતનો મસાલો ચાવલમા ભેળાય નહિ તેની સભાલ રાખવી. હાફ્બોઈલ્ડ ઇંડાની ફ્કટ દાળ ખુબ ઘુટીને થોડી ખવડાવવી માસનો કોઇબી જાતનો કઠણુ ખોરાક બચ્ચાને દાત આવ્યા વગર આપવો નહિ

પાણી તથા ફ્રુટનો રસ નારગી સતરા વિગેરે છોલી કપડામાથી નીચવીને તે રસ કોઇ પણ ઉમરના નાના બચ્ચાને થોડો ચાલુ આપવો સારો છે કેળા પણ મોટા બચ્ચાને આપવા.

બે ત્રણ વરસનુ થતુ જાય કે માંસનો ખોરાક જેવો કે પીસેલો અથવા બારીક કાપેલો ગોશ્તનો ખીમો ચાવલ યા પાઉ સાથ આપવો, પણ બરોબર ચાવીને ખાવાની પહેલાંથી આદત પાડવી રાતને વખતે કઇ હલકો જરપત થાય તેવો ખોરાક આપવો. બાફેલી માછલી તેમજ બાફેલી તરકારી, સાદુ કસ્ટર્ડ વિગેરે

પોરીજ Porridge જે ઓટમીલને ચુલ્હે પકાવવાથી બને છે તે મોટાં બચ્ચાને સહવારના નાસ્તા સાથ આપેલો પુષ્ટિકારક છે, તો પણ સહવાર સાજ દુધ એક એક પ્યાલુ ચાલુ પાવુ

ખાવાનુ ખુટે અથવા બીજી કોઇ ચીજ ગળામા જવાથી ખુટી બેઠેલી મોઢામા બનતા સુધી આગળી નાખી ઉલટી કરાવવી તેમ કરતા નહિજ નીકળે તો પગમાથી ઉધુ બચ્ચાને ઉચકી માથુ નીચે રાખી બરડો થોકવાથી ગળામાની ચીજ બાહર નીકળશે, નહિ તો તુરત ડૉકટરને બતાવવુ

બચ્ચાંને નહવડાવવુ તથા સુવાડવું.

૩૦૮—નાના બચ્ચાને ઘણાકો નહવડાવવા આગમચ શરીર પર સોજુ માખણનુ બનાવેલુ ઘી અથવા સાલીડ તેલ મસળીને લગાડે છે સાથે હાથો પગોને વાળવા તથા ઉપર નીચે કરવાથી કસરત કરાવેલી સારી છે, જોર કરી કઢગી રીતે વાળીને બચ્ચાના કુમલા હાડકાને નુકશાન નહિ થાય તેની સભાળ લેવી. રોજ મોઢુ તથા જીભ સાફ કરવા ઝીણા કપડાનો ટુકડો આગળી પર વિટાળી સહેજ ગ્લીસરીનમા બોળી મોઢાની અદર ફેરવી સાફ કરવુ સાબુને બદલે જોઇએ તો ચણાનો આટો અગે ચોપડીને નહવાડયાથી ચામડી નરમ ને સુવાળી થશે

પાણી બનતા સુધી ફુકુ લેવુ ગરમની આદત પાડવી નહિ, કેટલાકો ઘણા નાના બચ્ચાને મોટા માણસના પગપર સુવાડીને નહવડાવે છે, અથવા પાણીના ટબમા એક માણસ બને હાથે બચ્ચાને આડુ મજબુત પકડી બીજાએ સામેથી અગ સાફ કરી પાણી રેડવુ, માથાપર નાખતી વખતે મોઢા કે નાકમા પાણી જવાથી બચ્ચુ ગુગળાય નહિ તે માટે કપાલ ઉપર સરખો હાથ આડો રાખી અટકાવવુ

સ્પજ અથવા નરમ ટરકીશ તુવાલના ટુકડા કે તેની થેલી હાથમા ઘાલી અગ સાફ કરવા લેવી.

મોટાં બચ્ચાંને પાણીના ટબમા બેસાડી પકડીને નહવડાવવુ, પાણીથી બીહતુ હોય તો ટબ પર ચાદર ઢાકીને હળવેથી તેપર બેસાડી દેવાથી આદત પડશે ગરમ પાણી પારખવા હાથની ચામડી ચાલુ વપરાતાં જાડી ચયલી હોય છે તે બરોબર જણાતુ નથી માટે ગુદણુ બોળી જોવા ટબમાના મેલા પાણીમાથી કાઢતી વખતે બીજુ સોજુ પાણી રેડવાથી શરીર સાફ થશે

બચ્ચાંને નહવાડ્યા પછી બહાર ખુલ્લી હવામાં ફેરવવુ નહિ. ઢાંકેલુ રાખી દુધ પાઇને બે ત્રણ કલાક ઉંઘાવા દેવુ.

૩૧૦—ઊંઘ. તદુરસ્ત બચ્ચા હમેશાં લાંબો વખત સુવે છે, કોઇક નબળા બચ્ચાને ઘણી ઊંઘ આવતી નથી, તેમજ સુતી વખતે ઘણી ખરી અર્ધી વીચેલી આંખે સુવે છે, તદુરસ્ત બચ્ચાંની આખ સરખી બંધ રહેશે. આખા દિવસમા જેમ બને તેમ વધુ વખત સુવાની ટેવ રાખવી. નાહ્યા પછી તેમજ બપોરના પણ સુવાડવુ રાતના જલદીથી બીછાનામા મુકવુ. છ મહીનાની અંદરના બચ્ચાં સુમારે વીસ કલાક સુશે, એક વરસનાં પદર કલાક, એથી ચાર વરસનાં બાર કલાક ને આસરે ઊંઘાવાં જોઇએ.

અભણ વર્ગનાઓ બચ્ચાને સુવા માટે બાળા ગોળીઓ અથવા અફીમ ચટાડે છે, એવી કેફી ચીજો આપવાથી ઘણુ નુકશાન પહોંચે છે.

જમણી કોરે નાના તેમજ મોટા ઘણાખરા સારી રીતે ઊંઘાશે. કોર વાળીને સુવાડવા તકીઆનો ટેકો નાનાં બચ્ચાને આપવો, રાતે ઊંઘમાથી ઊઠે કે પાછુ બીજી કોરે સુવાડી દેવુ, બીછાનાંમાથી બહાર કાઢવાથી સજાગરૂ થઇ જશે ચત્તાં સુવાથી કેટલાક નબળાં બચ્ચાં ચોંકીને ઊઠે છે, માટે નાનો હલકો ટકીઓ પેટ પર મુકવાથી નીરાંતે સુશે.

ઊંઘમાં નાનાં બચ્ચાં ઘોરે અથવા ગુગળાય તો નાકમાં કોઈબી રીતની અડચણ જાણવી, કોઇકને મસા અંદર હોવાથી દમ લેવાની હરકત થાય છે જે કઢાવ્યાથી ફાયદો થશે, નહિ તો તદુરસ્તીમા બગાડો થશે અને મોટી ઉમરે તે પણ મોટા થશે. એને એડીનોઈડસ Adenoids કહે છે. કેટલાક મોટા બચ્ચાને પણ તેવી અડચણ હોય તે નાક વાટે દમ નહિં લઇ શકે ને મોઢુ ઘણુ ખરૂ ઉઘાડુ રાખે છે, જેનો ડૉકટર પાસ ઉપાય કરાવવો જોઇએ

રડતા બચ્ચાને કેટલીક વખત ખોળા પર ઉંધુ સુવાડીને ધીરે ધીરે બરડો થોકી પગ હલાવ્યાથી સુશે પણ તેવી ચાલુ આદત પાડવી નહિ, કોઇકને સહેજ ગરમ પાણી પાવાથી સુગું રહે છે

દાંત તથા સાધારણ માંદગીના ઉપાયો.

૩૧૧—દાંત નાનાં બચ્ચાંને ફુટતી વખતે કોઇક ઘણા હેરાન થાય છે, શરૂઆતમાં મોઢાંમાથી લાળ ગળે છે તેમજ પારા સુજી આવે અને હોઠો પીસે છે તે વખતે ચુસવા માટે કડું કે આંગળીઉં આપ-

વાથી પારા ઘસાઇને ચામડી પાતલી થવાથી દાત જલદી ફુટે છે, કોઇ-કને પારા ચીરાવવા પડે છે ને વખત તાવ કોઇને થાય છે, અને ઝાડો (પેટ) પણ લીલા જેવા રંગના કેટલાક બચ્ચાને દાત ફુટતી વખતે આવે છે, તેમજ કોઇના કાન પાકે છે

મધ સાકુ અથવા એક ચમટી જેટલો સુરોખાર ભેગીને પાગ પર ઘસવુ દીકામરી ઘસવાથી પણ પાગ નરમ રહેશે

ઉપલ્યુ અભણ વર્ગના બચ્ચાઓના દાતને વખતે બરોબર સંભાળ નહિ લેવાથી તેઓમા ઘણુ સાધારણ છે, તેની નીશાની બચ્ચુ ઉંઘમાથી ચમકીને ઉઠે, આંખના ડોળા ઉપર ચઢાવી દેશે અને હાથ પગની ખેચતાણ કરે, ચામડીનો રંગ બ્લુ જેવો થઇ જાય તેવી વખતે તુરતજ માથાપર ઠંડક કરવી, કોલોનવૉટર પાણી સાથનુ ભીનવેલુ કપડુ ખાલી મુકવાને બદલે માથાપર બાંધી દેવાથી બચ્ચુ કાઢી નાખી શકે નહિ. અગત હોય તો ભીનવ્યા કરવુ

ઉપલીયાનુ જોર વધુ લાગે તો ગરમ લેઇ શકાય તેવા પાણીના ટબમા બચ્ચાને બેસાડવુ અને માથે ઠંડુ પાણી રેડવુ, અગત લાગે તો તુરત ડૉક્ટરની મદદ લેવી. ઘણા નબળા બચ્ચાને પણ દાત ફુટે ત્યારે સંભાળવા દાંત છઠે મહીને વચમાંના ઉપર તથા હેઠેના ફુટે છે, નવથી બાર મહીનામા આજુબાજુના નીકળશે અને વરસને સુમારે ખીલાઆ (અણીવાલા) દાતો ફુટે તે વખતે પણ કોઇક બચ્ચા હેરાન થાય છે, દોઢ અને બે વરસની વચ્ચે દાઢો નીકળવા માડશે અને પાંચ સાત વરસ સુધી ઉપલા દાતો બધા મલીને વીસ જેને દુધીઆ દાત કહે છે તે રહેશે ને ત્યાર પછી આગલા પડવા માંડી નવા કાયમના દાત એક એક પછી આવશે, એ મુજબ બાર વરસમા સઘલા દાત તથા દાઢો આવી જશે

સત્તર ને પચીસની વચે છેક છેલ્લી ડાહાપણની દાઢ ફુટેછે જે વખતે કોઇક હેરાન થાય છે, ડાચુ વીગેરે ઉઘડી શકતુ નથી

દાતની જતન વિગેરે આગલ આપ્યુ છે.

૩૧૨–બચ્ચાંની માંદગી જે બોલી નહિં શકતાં હોય તેના રડવા પરથી પણ થોડી ઘણી સમજ પડે છે ચીસ પાડી યા કલ ખાઇ કે હાથ પગ હાલવી ને રડે તો પેટમા દુખતુ હોય એમ જાણવુ, કારણ ઘણીખરી એ માદગી બચ્ચાઓમા સાધારણ હોય છે, કોઇ વખત માણસોની બેદરકારી અને બીજા નહિ સમજ પડે તેવા કારણસર રડે કે સીક પડે તે શોધી કાઢી બનતો ઊપાય કરવો

પેટમાં દુખે તો સાધારણ સેક કરવો આથવા ખાવાના સાડવે-ના પાન કે આકડાના ઝાડના પાદડા લઈ અંગાર પર ગરમ કરી તે પર સહેજ એરંડીઊ લગાડી સેકીને પેટે બાંધી રાખવાં જેથી પેટમાનો પવન છુટો પડી દુખવાનુ નરમ પડશે. કોઇક બચ્ચાંને મોટી ઊમર સુધી પેટે પાટા બાંધી રાખવાની ખોટી ટેવ પાડેલી હોય છે તે જ્યારે કાઢી નાખે ત્યારે પેટને હવા લાગી જવાનો સંભવ રહેશે, માટે છેક

નાનું બચ્ચુ હોય ને તેનો નાર ખરે ત્યા સુધીજ પાટો રાખી પછી કાઢી નાખવો પણુ કોઈ વખત અગતને સર બાધવો.

દુધ પીતાં બચ્ચાને રોજ આખા દીવસના બેથી ત્રણુ ઝાડા (પેટ) થવા જોઇએ ને કબજીઆત લાગે તો સહેજ આંગલી વડે થોડાં ટીપા એરડીઊ સહવારમાં ચટાડવુ અથવા તો દર આઠ પદર દિવસે એરડીનો જુલાબ અગત મુજબ આપવો. કઠણુ ઝાડો (પેટ) કોઇ વખત બચ્ચાને થતી વખતે તકલીફ પડે છે માટે સામા માણુસે પોતાની છેલ્લી નાની આગળી પર વેસલીન અથવા સાણુ લગાડી સંભાલથી બચ્ચાના સફરામાં ફેરવ્યાથી નરમ થઇ ઝાડો આવશે, વધુ અગત લાગે તો કાચની પીચકારી વડે ગ્લીસરીન થોડુ સફરામા આપવુ. મોટી ઊમરના બચ્ચાને રોજ સહવારમા એકજ વખતે ઝાડો કરવાની ટેવ પાડવી જોઇએ.

ઝાડો (પેટ) ઘણુા આવે તે વખતે કઇબી દુધનો ખોરાક હજમ નહિ કરી શકે તો એક ઇડાની સફેદીને પાતલો કફ ચઢાવી એક ચમચી છુદેલી ખરી સાકર ને એક મોટા ચમચો પાણી ભેળી તેમાંથી એક એક ચમચી જેટલુ બબે કલાકે પાવાથી ટાકાત રહે છે, અથવા સાદુ બાર્લી વૉટર કે મીલ્ક શુગર ને પાણી આપવુ.

સહીએદ (શીતળા) ત્રણુથી ચાર મહીનાનુ બચ્ચુ થાય ને મુકાવવા. નાનુ અણુસમજ હોય ને સુતી વખતે પોતીકી મેળે કોર વાળી શકતું નહિ હોય ત્યારે હાથ પર સહીએદ મુકેલાની ઝાઝી ઇજા માલમ પડતી નથી. બને હાથ પર મુકેલા ઘણુાખરા ચોથે પાચમે દિવસે ફીનારી લાલ થઇ જોર વધી ને દાણુા મોટા થઇ પરૂ ભરાય ને નવમે દિવસથી નમવા માંડે છે. કોઇને તેને જોરે તાવ થશે, એકુ એ દાણુા પણુ ભરાવા જોઇએ નહિજ નીકળે તો થોડે વખતે ફરીથી મુકાવવા નાનપણુમાં મુકેલા હશે તો તેવો રોગ નીકળે ત્યારે તેની ઝાઝી અસર કરશે નહિ અને કદાચને સહીએદ આવેબી તો તેનું ઘણુ જોર થતુ નથી બચ્ચાંને સહીએદ નહિ મુકાવવા એ ઘણુ ભુલભર્યું છે

મુકેલા સહીએદ લગભગ ત્રણુ અઠવાડીએ સુકાવા આવે છે, પહેલા થોડા દિવસ નહવડાવવુ નહિ, પછી પણુ સુકાયલા નહિ હોય ત્યારે સહીએદ પર પાટો બાંધી ભીનાય નહિ તેમ નહવડાવવુ.

બોરીક પાઊડર છાંટવાથી રસી નીકળતી સુકાઇને બીજી ગમ લાગશે નહિ, કેટલીક વખત રસી બીજા શરીરના ભાગ પર લાગવાથી ત્યા પણુ ફુલ્લા થશે તે માટે સભાળ રાખવી વધુ વૈદકમા છે

સરદી સરેકમ પર છાતી ઉપર લગાડવા બ્રેન્ડી એક ચમચો ત્રાબાના વાસણુમાં નાખી તેને સળગાવેલી મેચીસ લગાડવાથી બળતું થાય ને બુજવી નાંખી તે ગરમ બ્રેન્ડી લેવો, અથવા અગરનો ટુકડો ને આખું જાયફળ બનેને કાળા પત્થર પર બ્રેન્ડી સાથ ઘસી ઘટ થાય ને ગરમ કરી છાતી, કપાલ, બરડાનો કાંઠો તથા કાન પછવાડે ચોપડવુ. જોઇએ તો તેપર રૂનુ પાતલું પહોળાયું મુકવું, વધુ સરદી જેવું

લાગે તો સાધારણ બરવાનું તેલ લગાડવું ઘણું સ્ત્રોંગ લેવું નહિ. જોઈએ તો થોડો સેક કરવો.

ડાસો હોય તો સહેજ મધમાં બે ત્રણ ટીપા બ્રેન્ડી નાખી ચટાડવું અથવા ગોળ મધ ને નીમક ભેળી આપવું, તાવ સાધારણ માટે નાનાં બચ્ચાંને યુકવીનીન એક જાતનું કડવાસ વગરનું આવે છે તે વાપરવું.

તાવ તપાસવા તાવની સીસી થર્મોમીટર નાના બચ્ચાને બગલમાં મુકી નહિ શકાય તો જાગના કાત્રામા મુકી પગને પેટ આગલ ઉપર દાબી રાખવો.

૩૧૩—નબળાં બચ્ચાંને રીકેટ્સ Rickets જેનું કારણ જનમથી બરોબર દુધનો ખોરાક મળેલો નહિ હોય તેથી હાડકા નબળા ને નરમ થઈ શરીર પાતળું ને તવાયલું લાગે છે, કોઈક મોટા થવે સારી જતન લેવાથી સારાં થશે.

તેવાં બચ્ચા જલદી બેસી કે ચાલી પણ શકતા નથી હાથ પગ કમર વિગેરેનાં હાડકાંમા ટાકાત નહિ હોવાથી, ચપી Massage, કરવાથી ઘણો ફાયદો થશે બદામનું તેલ, ઇમલશન Emulsion, મછીનું તેલ Codliver oil તેવી કંઈ ચીકાશવાલી ચીજ ધીરે ધીરે સંભાળથી મસળીને હાડકાં તથા સાંધાઓમ. પચાવ્યાથી શકતી આવે છે ચંપી ઘરમા નહિ કરી જાણે તો કોઈ શીખેલા પાસ કરાવવી કોડ લીવર ઓઇલના બે ત્રણ ટીપા પહેલા સરૂઆતમા બચ્ચાને ચટાડવા ને હજમ કરી શકે તો વધારવા સુમારે આઠ દસ ટીપા સુધી એ ઘણી ટાકાત આપશે.

કોઈક બચ્ચાના મોટી માંદગી પછી પણ હાથ પગ નબળા પડે તેને ઉપલો ઉપાય અજમાવવો હાથ પગની અથવા બીજી કંઇ શરીરની ખામી લાગે તો તુરત ડૉકટરને બતલાવવું કેટલીક વખત વીજલી આપ્યાથી પણ ફાયદો થાય છે

મજબુત બચ્ચાંનું માસ દાબી જોવાથી કઠણ લાગે છે

૩૧૪—નાનાં બચ્ચાંને દવા પાવાની રીત, મોઢું ઉઘાડી નાની ચમચીમા દવા લઇ તાળવાને અડકાવીને રેડવાથી અતરસ જશે નહિ, મોઢામા રહેવા દઈ તુરત ગળે નહિ તો સંભાળથી નાક સહેજ દાબવું.

પીતી વખતે હાથ પગ અફાળી તોફાંન કરે તો બચ્ચાને કપડામા ગળા સુધી આખુ ઢીલુ લપેટીને ખોળામા સુવાડી માથુ સહેજ ઉપર રાખી દવા પાવી એ રીતે પકડેલું આચકા ન લાગવાથી દવા પાતી વખતે હરકત થતી નથી.

દવાનું પ્રમાણ, નાનાં મોટાં સાથની સરખાંમણી.

૧	મહીનાંનું	તેને	મોટાંનો	૩૦	મો ભાગ	આપવું
૬	,,	,,		૨૦	,,	,,

૧ વરસના બચ્ચાંને		૧૦ મો ભાગ આપવું
૨ ,,	,,	૮ મો ,, ,,
૩ ,,	,,	૬ ઠ્ઠો ,, ,,
૪ ,,	,,	૪ ,, ,, ,,
૫ થી ૧૦ વરસ સુધી		૩ જો ,, ,,
૧૧ થી ૧૫	,,	૦॥ (અર્ધો) ભાગ મોટાના પ્રમાણમાં.
૧૫ થી ૨૦	,,	૦॥। (પોણો) ,,

૨૧ થી ૫૦ વરસની મોટી ઉમરે મોટાને માપની આખો ભાગ [એટલે ૧] દ્રામ ૬૦ ગ્રેન, અથવા ૬૦ ટીપાં થાય છે

૬૦ થી ૭૦ સુધીમા પ્રમાણ કેટલીક વખત ઓછુ કરવુ પડે છે. દવાના તોળેલા તથા ભરેલા માપો માટે કોષ્ટકોમાંથી મળશે

બચ્ચાંનું વજન તથા વધનો સુમાર

૩૧૫–તુરતનુ જનમેલું વજનમા ૬ થી ૭ રતલ (પૌંડ) અને લંબાઇ ૧૮ ઇંચ (૧॥ ફુટ) પહેલા મહીનાથી તે બાર મહીના સુધી દર મહીને વજનમાં એકથી સવા રતલ વધશે અને લંબાઇમાં એકથી બે ઇંચને સુમારે વધે છે. કોઇકનુ વજન, ઊંચાઈ વધતી ઓછી હોય છે

૧ લુ વરસ–	ઉંચાઇ ૨॥ ફીટ–	વજન ૧૮ રતલ એટલે જનમતી વખતનુ ત્રણ ઘણુ વજન જાણવુ.		
૩ જુ ,,	,,	૩ ફીટ–વજન	૩૨	રતલ
૫ મુ ,,	,,	૩॥ ,, ,,	૪૦	,,
૭ ,,	,,	૪ ,, ,,	૫૦	,,
૯ ,,	,,	૪॥ ,, ,,	૬૦	,,
૧૨ ,,	,,	૫ ,, ,,	૭૫	,,

થોડે થોડે વખતે વજન તથા ઉંચાઇનુ માપ નાના બચ્ચાનું લીધાથી તેઓ વધે છે કે નહિ તે તુરત માલમ પડશે. ઉંચાઇ માપવા એક ઘરના થાંભલાને અડાડાવી ઉઘાડે પગે ઉભા રાખી ત્યાં પેનસીલની નીશાની કરવી દરેક બચ્ચાંનુ વજન તથા ઊંચાઇ ફેરફાર હોય છે

પ્રકરણ ૪૫.

નર્સીંગ-Nursing—દરદીની માવજત વિષે.

૩૧૬–એક નર્સે સૌથી પહેલી ને અગત્યની બાબત ધ્યાનમા રાખવી કે દરદી સાથ ઘણી ધીરજ ને નરમાશથી વર્તવુ. માયાળુ શબ્દો હમેશા સીક માણસ ઉપર વધારે સારી અસર કરે છે. દરદે

માટે દરદીના ઓરડામા રહેવુ, કોઈપણ રીતની ફીકર ચિંતા બતાવવી નહી લાગણી ઉપર કાબુ રાખવા, ખુદા ન કરે ને તેવા ધાસ્તી ભરેલા કેસ હોય તો પણ ખુદા પર ભરૂસા રાખી હમેશા સારૂ જ થવાની આશા રાખી સેવટ સુધી ઘટતા સઘળા ઉપાય ચાલુ રાખવા

ઓરડાની હવા સાફ રાખવી, બારી બારણા બનતાં સુધી ખુલ્લા મુકવાં, પણ દરદીને હવા ન લાગે તેની સભાળ લેવી. અગ પર ઓઢા ડેલુ જ રાખવુ હવા ચોકખી કરવા ઘણીક જાતની ચીજો, દવાઓ અને બીજી રીતો આગળ લખેલી છે.

ડૉકટરોના ફરમાવ્યા મુજબની દવા, ખોરાક ને બીજા ઉપાયો વખતસર કરતા રહેવુ, ગભીર કેસોમા દરદીને લગતી દરેક નોંધો લઇ ડૉકટરને બતાવવા રાખવી, જેવી કે તાપની ચઢ ઉતર, નાડ, ખોરાક, ઊંઘ, દવા, દારૂ, કુદરતી હાજતો તેમજ બીજો કંઇ પણ દરદીમાં ફેરફાર થતો હોય, તે રાત તથા દિવસની વિગત જણાવવાથી તેના ઇલાજ કરવાનુ બની આવે

ઝાઝી ગડબડ તેમજ બહારના માણસોને દરદી આગલ લઇ જવા નહિ ઊંઘાયલા દરદીને દવા કે ખોરાક માટે ઊઠાડવુ નહિ, ઊંઘથી વધુ આરામ થાય છે

અગત્યના કેસોમા દરેક ચીજો હમેશાં ઘરમાં તૈયાર રાખવી યા પુરી થાય કે તુરત મગાવી લેવી કે વાપરતી વખતે ખોટી થવુ ન પડે ફાલતુ કપડાં, તુવાલો, દવાઓ, પીવા લગાડવાની હમેશાં તદ્દન જુદી રાખવી જેથી તે ભેળાય નહિ, કોઇ વખત ઝેરી દવા ભુલમાં પાવાથી જાનને નુકશાન થશે, તેમજ પાતી વખતે સીસી ઉપરના નામો વાંચી જોવા વગર રાતના આપવી નહિ

બ્રેન્ડી, કોલોનવૉટર, આઇસ, પાણી, થર્મોમિટર, નાનુ ઘડી આલ, તેમજ પાણીમા હાથ ધોવા નાખવા માટે લાઇસોલ કે કાર્બોલીક એસીડ અને હવા સ્વચ્છ કરવા ને છાટવા સારૂ ફીનાઇલ વિગેરે રાખવુ ફીડીગ કપ દરદીને ખોરાક આપવા માટેનુ હમેશા ધોઇને નળી સાફ કરી તે ઉઘાડુ રાખવુ નહિં. કપડુ ઢાકવુ, ફીડીગ કપ તુરત નહિં મળી શકે તો નાની કીટલીની નળી વડે પણ દરદીને ખોરાક અપાશે બેડ પેન ઝાડો કરવા માટેનો સાફ રાખવો. તેમા ફીનાઇલ રેડવુ સેક માટે રબરની કોથલીઓ અથવા કાળી કાચની બાટલી પણ ભુચ ચપટપોઇ ઉપયોગમા લેવાય છે

આઇસ બેગ રબરની તાવની વખત માથા તેમજ કોઇકને વધુ તાવ હોય ત્યારે પેટ પર પણ મુકવા વાપરે છે. ફલેનલની થેલી બનાવી તેમા પણ આઇસ ભરી જોઇએ તો રબરની બેગને બદલે વાપરવી. આઈસ અગત્યની વખતે રાખવાની તથા તોડવાની રીતો સારૂ પાછલાં ઘરઘતુ નુસખાના આઇસના પ્રકરણમાથી મળશે, તેમજ રબરની બાબતમા આઇસની તથા સેકની કોથલીઓ માટે જુવો.

દરદીનું બીછાંનું તથા શરીર સાફ કરવું.

ચાદરોની ઉપર ચામડુ તથા બીજો ફાલતુ કટકો તેપર પાથર્યાથી ચાદર બીનાતી અથવા ખરાબ થતી બચે છે, ઉપલુજ કપડુ ફકટ કાઢી નાખીને પાછુ મુકવુ સહેલુ પડશે.

ચાદર પણ થોડે દિવસે બદલવી. લબાઇમાથી ઓશેલી કાઢી સરખી ગોળ વીટાળી જ્યા સુધી દરદી સુતેલુ હોય ત્યા વેર રાખી ને પછી ખાલી ગોદડા ઉપર તેની જગ્યાએ બીજી નવી ચાદર સરખી પાથરી તેજ બાજુથી ઓસી ને તૈયાર કરી બેઉ જુની નવી ચાદર મળે ત્યાથી દરદીને ધીરજથી તે બાજુ કોર વળાવી સાફ ચાદર ઉપર લઇ લીધા પછી બાકીનો ભાગ પાછો સરખો કરી ઓસી દેવો, એમ કીધાથી દરદીને ઝાઝી થાક લાગશે નહિ

તકીઆ પણ રોજ બીછાનુ બદલતી વખતે દરદીના માથા નીચે હાથ રાખી પહેલા સહેજ ઉચકીને સેરવી લેવા, ઠોકીને પપોડી પાછા ગોઠવવાથી દરદીને સગવડ ને કરાર થશે કોર વાળતી વખતે નબળા પડેલા માણસને પછવાડે બરડા આગળ પણ તકીઓ ઓસી ટેકો આપવાથી સારી રીતે સુઇ શકશે બીજા બીછાંના પર લેવા માટે બેઉને પાસે મુકવા પછી ચાદર બદલવાની રીતે બેઉ છેડેથી ગોલ વીતાળી ને બે માણસો તે ધરીને હળવેથી ચાદર સાથે દરદીને બીજા પલગ પર ખેચી લેવુ.

શરીર સાફ કરવા બે (બેસીન) ગીન્દીઓમા ઠંડુ ગરમ ખપ મૂજબ પાણી લેવુ એકમાનુ પહેલાં સ્પજ તથા સાબુ લગાડતી વખતે વાપરવુ. છેલ્લા બીજી ગીન્દીમાથી સોજા પાણીમા સ્પજ અથવા તુવાલના કકડાઓ બોળી દીલ સાફ કરવુ, બીછાનુ ભીનાય નહિ માટે નીચે બીજા તુવાલ, ચામડા, ગરમ બ્લેંકેટ કઇબી પાથરવી

સ્પજને બદલે જાડા પીછાના ટરકીશ તુવાલો પણ સારી રીતે વાપરી શકાય છે.

પાણીમા થોડુ કોલોનવૉટર, રમ, બ્રેન્ડી, સોજે ગામઠી સરકો કે તોઇલેટ વીનીગર કઇબી એક ગ્લાસ જેટલુ નાખવાથી જરા દીલને ખુશબો આપે છે તેમજ સરદી થશે નહિ

મોઢુ, હાથ, છાતી એ શરીરના ભાગો પહેલા જુદા જુદા ધોઇને સાફ કરી તુરતજ નુછીને પછી નીચલો ભાગ લેવો, તેટલો વખત અગને ઢાકી રાખવુ કે હવા લાગે નહિ

બધુ ખલાસ થાય ને જોઇએ તો પાછુ કોલોનવૉટર લગાડી થોડો પાઉડર છાટીને કપડા પહેરાવવાં. બધ ગળાવાળુ કપડુ જેવુ કે નાઇટડ્રેસ સુતેલા માણસને પહેરાવતી વખતે પહેલાં બેઉ હાથો ભેરવી ને પછી આસ્તેથી સભાળીને માથું ઉચકી ગળાવાળો ભાગ પહેરાવ્યા પછી શરીરની નીચે આખો ધીરજથી ઉતારવો

સીક માણસના અગમાથી કાઢેલા કપડાં ધોવા વગર પાછાં પહેરાવવાં નહિ. ખસુસ કરીને ઊડતા રોગવાલા દરદીની દરેક ચીજો વાપરવાની

છુટી રાખવી કપડા ધોતી વખતે પહેલાં થોડુ કે લાઇસોલ ભેળવાથી તેમાની મલીચી કે વાસ કંઇ હશે તો નીકળશે એમ સાફ કરવાથી કંઇ પણ ઝાડના રોગનો ચેપ, જંતુઓ વિગેરેનો નાશ થશે તેમજ થુંકવાના તથા પેટ પીશાબનાં વાસણો પણ કાર્બોલીક એસીડ કે ફીનાઇલ નાંખી ધોવા.

સ્પજ કીધા પછી ઓરડાના બારી બારણા એકદમ ઉઘાડવાથી હવા લાગીને તબીયતને નુકશાન થાય છે, માટે તેની સંભાળ લેવી.

પરસેવો પડવાથી કપડા ભીનાય તો બીજા બદલાવવા, અથવા શરીરને કપડાની વચ્ચે બીજા કટકા મુકવાથી તે ભીનાય કે કાઢી લીધાથી કપડા ઘડી ઘડી બદલવા પડશે નહિ

માથુ ધોવાનુ લાંબા વાળ સાથના દરદી જે ઘણો વખત બેસી નહિ શકે તેને ધોલીઆ ઉપરજ સાઇડની કિનારીએ માથુ રાખી નીચે બીછાનુ ભીનાતુ અટકાવવા ચામડુ કે રબર પાથરવુ ધોલીઆ નજીક ખુરસી અથવા સ્ટુલ ઉપર બેસીન માથાના બાળ પડે તેમ ગોઠવી પાણી રેડી સાબુ લગાડીને ધોઇ લુછી નાખવુ, એ રીતે કીધાથી થાક લાગશે નહિ બાલ સુકવવા માટે એ બાબતમા જુવો

માથુ લાંબા દિવસનું મેલુ થએલુ હોય તો જલદી ચીકાશ કરવા પહેલાં એક ચમચા જેટલો બ્રેન્ડી અથવા બે રમ Bay Rum ગ્લાસમાં થોડો લઇને તેમા આગળી બોળીને માથામા સઘળી બાજુ અવારનવાર ઘસીને બધે લગાડી ને પછી ધોવાથી મેલ તથા ચીકાશ વિગેરે સર્વ નીકળી જશે બાલની જતનમાથી બીજી રીતો મળશે. લાંબા બાલના બે ભાગ કરી બને બાજુ છુટા ચોટલા ગુંઠવા, ગુચવાયલા આંગળી પર વીટાલીને ઓળવાથી ઝાઝા તણાશે નહિ

કોઇબી જાતની બીમારીથી ખડી અટકી ગયલુ માણસ હમેશનુ બાજાને હોય તેને નહવડાવવા નેતરની ધોલકી અથવા ઇઝીચેર પર સુવાડી શરીર પર પાણી રેડી સાફ કરી પાછુ બીછાણા પર લેવુ.

મોઢું દરદીનું અંદરથી સાફ કરવા સારૂ નરમ બારીક કપડું આગળી અથવા વહેલ બોનની પટી પર સામા ધણીએ વીટાળી પાણીમા બોળીને મોઢામા ફેરવવુ, કપડુ ખરાબ થાય ને બદલવુ, જીભ પણ ઉપલી રીતે સાફ કીધા પછી, બીજા સોજા કપડાને એજ પ્રમાણે ગ્લીસરીન, લીસ્ટરીન અથવા બોરીક પાઉડર કંઇબી પાણી સાથ ભેળી તે વડે મોઢુ સાફ કરવુ

દરદીને એકજ બાજુ સુવા દેવુ નહિ, બધી બાજુ ફેરવ્યા કરવું એક બાજુ બીછાનામાં સુઇ રહેવાથી ચામડી ઘસાય છે ચાંદી પડે તો તે પર લગાડવા તથા છાટવા માટે ચામડીની બાબતમા આપેલુ છે.

માંદગીમાંથી સારૂં થયા પછીની સંભાળ.

૩૭૧–દરદી લાંબી માદગીમાથી સારૂ થવા આવે Convalescent તે વખતે ડૉક્ટરના ફરમાવ્યા મુજબનોજ ખોરાક આપવો

બીજુ કાંઇ પણ વધુ ખવડાવવું નહિ જેથી તેનાં આંતરડાં લાબા વખતનાં સુસ્ત ને નબળાં પડેલા તેવી ચીજો હજમ કરી શકતા નથી અને ટાઇફોઇડ જેવી તાવ હશે તો ખવાડવાની ઉતાવલ યા બેદરકારી કીધાથી પાછી આવવાનો સંભવ ઘણો રહે છે, તે વખતે દરદીને સાજુ કરવું મુશ્કેલ થઇ પડે છે

દરદીને બીછાનામાંથી ઉઠાડવા માટે તેના બેઉ હાથ સામા ધણીની ગરદનની આસપાસ વીંટાળવા ને દરદીનાં ખભાની નીચે એક હાથને પગના થાપા નીચે અથવા ધુંટણ તળે બીજો હાથ સામા ધણીએ મુકી એ મુજબ ટેકા આપી મદદ કરવી. એજ રીતે ઉંચ-કીને પણ લઇ જઇ શકાય છે અને એક માણુસથી એકલો વજન ઉંચકાય નહિ તો બીજુ માણુસ પણ સામેથી બરડા નીચે ને પગના ધુંટણ આગલ હાથ આપી બંને સહેલાઇથી ઉંચકી શકશે.

બેસાડવા માટે બીછાના ઉપર પછવાડેથી ઢળતા તકીઆ ગોઠવવા અથવા બૅકરેસ્ટ આવે છે તે મુકવી, નહિતો નાની ખુરસી ઉંધી આડ-કતરી મુકવી જેની પીઠ નીચે ને પાયાનો પાછલો ભાગ ઉપર ઢળતો રહે તેમ બીછાના પર ગોઠવી તેની આગળ તકીઓ મુકવાથી અઢે-લીને બેસવાનુ સગવડ ભરેલુ થશે. ઘણી ઉઠબેસ કીધાથી થાક લાગે છે.

શક્તિનો ખોરાક સુપ, દુધ, કાજી, છાશ, ઇંડાં, બ્રેન્ડી અથવા કોઈબી જાતનુ ટાકાત આપનારૂ શીરપ, દવા ડૉકટરના ફરમાવ્યા મુજબ પાવુ.

છાશ તેમજ બાર્લી વોટર શક્તિ આપે છે બાર્લી વૉટરમા ખાંડ અથવા થોડા લીંબુના રસના ટીપા નાંખવાથી સ્વાદ લાગશે.

ઉપર લખેલી દરદીની માવજત સાધારણ રીતે ઘરના માણસો કરી શકશે, પણ ગંભીર બીમારીની વખતે સારી કેળવાએલી કુશળ નર્સ બહુ ઉપયોગી થઇ પડશે, જેથી દરદીની બધી રીતે જતન લઇ શકાય છે

પ્રકરણ ૪૬.

પોલટીસ, પ્લાસ્ટર, શેક કરવો, ભરવા ચોપડવાની દવાઓ, બ્લીસ્ટર, વિગેરે.

૩૧૮–પોલટીસ કરવા માટે થુલું, અળસી, પાંઉનો ગર વિગેરે વપરાય છે. પટેટાને આખો બાફી છાલ સાથ મસળી કાઢી ગરમ કપ-ડાંમાં મુકી તેની પોલટીસ કરવી, કદિ પણ એ રીતે વપરાય છે.

પોલટીસ કે સેક દરદીને કરવા આગમચ સામા ધણીએ પોતાના હાથપર લગાડી જોવું કદાચ ને ઘણુ ગરમ હોવાથી દરદીની ચામડી એકદમ મુકવાથી દાઝે નહિ.

અળસીની પોલટીસ બનાવવા પાણી સાથ મેળવી ચુલ્હે ઘટ બનાવીને ઉતારવા પછી જાડા કપડા પર પાથરીને જોઇએ તો થોડો બોરીક પાઉડર ભેળી બધી બાજુથી કપડુ બધ કરવુ જેથી અળસી બહાર નીકળશે નહિ, કપડાની થેલીમાં ગરમ અળસી ભરી મોઢુ બધ કરી હાથે અથવા બાટલી વડે દાબીને સરખી પાથરી દેવી, કપડાની થેલી તુરત નહિ હોય તો સોજા સ્ટૉકીગ લેવા

રાઇ થોડીક તેમા સાથે ભેળવાથી પોલટીસ વધુ ગુણ કરે છે કોહબી સડેલા ચાંદાપર અલસી અથવા આટાની પોલટીસ કરતી વખતે સાથે તેમા કોલસાની ભુકી મેળવ્યાથી ફાયદો થશે

ગરમ હોય તેટલો વખત સેક્યા પછી પોલટીસને તે ભાગ ઉપર પાટા વડે બાધી રાખવી, અળસીની ઠડી પોલટીસ પણ ફાયદાકારક છે ગરમ કપડાપર પાથરવાથી લાબો વખત ગરમ રહેશે સરદી, ન્યુમોન્યા વિગેરે કેસોમા છાતી તેમજ બરડા પર અળસીની પોલટીસ કરવાથી ઘણો ફાયદો કરે છે. તેવા વખતે ઉપલી રીતે મોટી થેલીઓ શરીરને ફરતા માપની બનાવી છેડા બને મળે ત્યા તેપ ટાકી બાધી દીધાથી પોલટીસ સરખી રહી અગ ઉપરથી સરી જતી નથી ફલેનલનો પાટો તેપર વીટાળવાથી લાબો વખત ગરમ રહેશે આગળ આપેલુ એન્ટી ફલોજીસ્ટીક પ્લાસ્ટર તેયાર પણ ઉપયોગી છે.

પોલટીસ પાછી ગરમ કરવા જોસ પાણી અથવા અગાર ઉપર કાણાવાલુ ઢાકણુ કે ચાળણી મુકી તેની વરાળથી પાછી ગરમ થશે, જોઇએ તો કપડાંમાથી અળસી કાઢી લઈ પાછી ચુલ્હે વાસણમા નાખી બે ત્રણ વખત વાપરવા પછી નવી અળસી લેવી

પોલટીસ થુલાંની તથા પાંઉની અથવા ઘઉના આટાની પાણીમા મેળવી ચુલ્હે ઘટ બનાવીને ફુલ્લા પર તેમજ બીજા સેક માટે લેવી ગલાની પોલટીસ બનાવતી વખતે જોઇએ તો તેમા થોડીક રાઇ ભેળવી પાણીને બદલે કોઇક સરકો ભેળી બનાવે છે, જે નજલાથી દુખતા સાધાઓ તેમજ વાગેલા ભાગ પર સેકવા સારી છે

ફટકડીની પોલટીસ બનાવવા બે ઇડાની સફેદીમા એક ડ્રામ ફટકડીની ભુકી ખુબ મેળવી નરમ ઝીણા કપડા પર પાથરીને હાથ પગના ચીરા ઠડીના દીવસમા પડે તે પર મુકવાથી નરમ પડશે.

૩૧૯-રાઇનુ પ્લાસ્ટર ઝેણુ લાગે ત્યા સુધી ઠડા કે ફુકા પાણી સાથ ગાઇને ઘુટવાથી તેનુ તેલ નીકળે છે, પછી જાડાં કાગળ પર પાથરી ઉપર કપડુ ઢાકવુ ગરમ પાણી લેવુ નહિ. કપડાવાલી બાજુ શરીરને લાગે તેમ મુકવી કાગળ ઉપર રાખવુ વાપરેલુ પ્લાસટર બીજી ગમ પણ મુકી શકાય છે અથવા તો બે રકાબીની વચ્ચે ઢાકી રાખી થોડો વખત રહીને પાછુ વાપરવાથી તેમા તેટલોજ ગુણ રહે છે

રાઇનાં પાદડાં પાણીમા ભીનવીને મુકેલા ફાયદો કરશે પાણીને બદલે રાઇને ઇડાની સફેદી અથવા વેસલીનમા ઘુટવાથી સારી થાય

છે એથી ચામડી પણ લાલ થશે નહિ. ઉતરી ગયલી રાઇ ખાવા માટે ચઢાવતી વખતે ઝેણુ નહિ લાગે તો તેમા થોડા કાંદા કાપીને ધુટવી

રાઇમા કેટલીક વખત આટો હળદર વિગેરે ભેળેલુ હોવાથી તેની ઝાઝી આગ બળતી નથી. એ માટે ઘરઘતુ નુસખામા જુવો

રાઇનુ પ્લાસ્ટર પદરથી વીસ મિનિટ સુમારે રાખવુ પહેલાં શરૂઆતમાં આગ બળવા માંડે કે કાઢી નહિ નાખવુ, થોડા વખત રાખવાથી સરદી વિગેરે નરમ પડશે કોઇને ગળા પર રાઇનુ પ્લાસટર માર્યાથી ગળામાં આકરા આવે છે માટે ત્યા મુકવુ નહિ

ચામડી લાલ થયલી હોય તો તે પર કોલનવૉટર અથવા બ્રેન્ડી પ્લાસટર કાઢવા પછી લગાડવુ અથવા ચાલુ શેક પોલટીસથી લાલ થયલી ચામડી પર કઇ પણ પાછુ મુકતી વખતે વચમા ફ્લેન-લનુ કપડાનુ પડ કીધાથી ચામડાને ઇજા થશે નહિ. તેમજ નાનાં બચ્ચાની નાજુક ચામડી પર લાબો વખત રાઇ રાખવી નાહ

શેક જુદી જુદી રીતનો.

૩૨૦ **સુકો શેક** કરવા માટે ગરમ રાખ, રેતી, નીમક, થુલુ યા ઇટ, નળીયુ કઇપણુ ગરમ કરીને લેવુ

ગરમ પાણી કોઠલી યા બાટલીમા ભરીને વપરાય છે, તે પર ગરમ કપડુ વીટાળીને અથવા કવર સીવીને રાખવાથી જલદી ઠડી પડશે નહિ.

પાણીનો શેક કરવા માટે ખળખળતા પાણીમા ગરમ કપડાના ટુકડા બોળી નીચવી કાઢીને વાપરવાની સાધારણ રીત છે, પણ તે પાણીમા બોળવાને બદલે એક કાણાંવાલુ ઢાંકણુ યા ચારણીને ખળખળતા પાણી પર ઢાકી તેમા કપડુ મુકવાથી વરાળે ગરમ થાય ને વાપરવુ. જોઇએ તો ફ્લેનલ પર ટરપીનટાઇનનાં થોડાં ટીપા છાંટીને સેકવાથી વધુ ગુણ કરશે. સેકનુ પાણી જોસ કરતી વખતે સાથે ચાર ખસખસનાં પોસ અર્ધો કલાક ઉકાળવા. એક જાતનું નીમક Acetate of Sodium થોડુ લઇ પોણી બાટલી પાણીમાં નાખી બીજા પાણીના વાસણમા ચુલે ગરમ કરતા નીમક ભીગળે ને બાટલી કાઢી નુછી સેકવી, દસથી બાર કલાક ગરમ રહેશે. સેહવાય તેવુ ગરમ પાણી કીટલીની ધાર રેડવાથી સેક થશે, અદર એક ચમચી બોરીક પાઉડર Boric powder નાખવાથી ફાયદો કરશે

વરાળીઆં લીમડા અથવા બીજી જાતના પાદડાંને ચાર-ણીમા મુકી ખળખળતા પાણીની વરાળ લગાડી ગરમ થાય ને સેક માટે લેવા.

શરીર થાકેલુ કામકાજ યા બાઇસીકલની સવારી કીધાથી હોય તો ગરમ પાણીમાં થોડુ નીમક અથવા સરકો નાંખી એક બાલ-દીમાં એક પ્યાલાને સુમારે ભેળી તેથી નાહવાથી દીલ શેકાઇને હલકું થાય છે.

પગને ઝારવા સારૂ ગરમ ખેવાય તેવુ પાણી બાલદીમા નાખી પગ બોળવા, પછી વધુ ગરમ જોઇએ તો પગ તેમા એક બાજુએ રહેવા દઇ ધીરેથી બીજુ જોસ પાણી બાલદીમાં સભાળી ને પગ દાઝે નહિ તેમ રેડવુ. જોઇએ તો થોડુ ક નીમક કે રાઇ છ બાટલી પાણીમા અર્ધો ઔંસ લેવુ સરકો થોડો સાથે નાંખવો. પગ પાછા ઘડી ઘડી બહાર કાઢવાથી બરોબર સેક થતો નથી.

લીમડાનો પાળો પાણી ઉકાળતી વખતે તેમાં નાખી તે ગાળી કાઢીને નાહવા માટે લેવુ. સરદીથી દુખતુ શરીર તેમજ માથુ દુખતુ નરમ પડશે.

સેકતા કડવાનાં પાદડા ગરમ રાખ (ભેભતમા) ગરમ કરી શેકી ને દુખતા ભાગપર બાંધવાથી ફાયદો કરે છે

નગોરના પાલાને નીમક છાટી પાણી સાથ વરાળીઆ કરી ગરમ સેકાય તેમ બાનવાથી વાગેલો તેમજ દુખતો ભાગ નરમ પડે છે

ભરવા ચોપડવાની દવાઓ તથા તેલો.

૩૨૧–લવંગ અથવા કાળાં મરી ખોખરા કરી પા ગતલને સુમારે એક પાઇટ સ્પીરીટ દારૂનાં અર્ક અથવા બ્રૅન્ડીમા નાખી લાબો વખત રાખ્યાથી તેનો કસ ઓગળે ને ગાળી રાખી દુખતા ભાગ પર થોડો લગાડવો

તેલ કપુરનું એક ભાગ લઇ ચાર ભાગ ગરમ સાલીડ તેલમા પીગળાવી વાપરવુ.

પેપરમીન્ટનાં ફુલ Menthol crystals ને કોલોનવૅાટરમા થોડા પીગળાવી રાખી સરકમ સરદી તથા દુખતા ભાગ પર લગાડવુ, એવુ તૈયાર બનાવેલુ હેડએક કોલોન Headache Cologn પણ મળે છે

લવંદરનુ અથવા જુનીપરનુ તેલ પણ લગાડવાથી ફાયદો થશે

રાઇનું તેલ દુખતા ભાગ તેમજ નબળા બચ્ચાના હાડકા પર મસળે છે, ઇમલશન લગાડવાથી નબલા બચ્ચાને ફાયદો થશે

સુંઠ, એળીઓ ને અફીમ સ્પીરીટ અથવા દારૂમા પીગળાવી વાપરવુ

યુકેલીપતસનું તેલ પણ અમથુ સરદી તેમજ દુખતા ભાગ પર લગડાય છે, જોઇએ તો તેમા કપુર કે પેપરમીન્ટના ફુલ પીગળાવીને સરદી તેમજ ઇનફ્લુએનઝામા છાતી પર લગાડયાથી ફાયદો કરે છે, અને આયોડીન પણ સેક પોલટીસ કીધા પછી લગાડે છે

ટરપીનટાઇનનુ તેલ Oil Terebinthin તૈયાર પણ મળે છે, સાદા ટરપીનટાઈન અર્ધો પાઇંટમાં સરકો એક પાંઇટ ને આખા ઇડાંને કોટલા સાથ તોડી મેળવીને લગાડયાથી દુખતો ભાગ નરમ પડશે.

સાબુનું તેલ એક બાર સોપનો નાનો ટુકડો બારીક કાપી ભુકો કરી એક પાઇંટ રમ દારૂમા પીગળાવી સાથે કપુર તથા અફીમ એક એક તોલો મેળવી ખપ પડે ત્યારે બાટલી હલાવી દુખતા ભાગ પર લગાડવુ. તૈયાર સાબુનુ તેલ Liniment Saponis પણ લગાડવા માટેનુ આવે છે

ગામઠી તેલ બનાવવા રમ અથવા મોવડાંના દારૂ એક બાટલીમા અફીમ એક તોલો, કપુરનો નાનો ટુકડો તથા ઇસસ, ગરમાળો અજમો, ગુગળ, આંબા હળદર, રેવનચીનો શીરો, ધોરાવચ, કાળામરી, સુઠ વિગેરેની દરેક ચીજો બબે દોઢીઆંની લઇ ખુદી ને ભેળી પીગળમા પછી વાપરવા લેવું. સધીવા તથા નેસમા પેન મારતી હોય તે પર લગાડવા અકશીર છે.

સાધારણ ચોપડવાની ચીજો બામ, એમબ્રોકેશન, વીનટરગ્રીન ક્રીમ, રમ કે કાજુનો દારૂ, કેરોસીન, પેટ્રોલ વિગેરે કઇબી વપરાશે

હીરાબોલને બારીક વાટી પાણીમા ગરમ કરી દુખતા ભાગ પર પીછી વડે લગાડવુ, પછી શેકવુ પાન સાથ ખાવાનો ચુનો મધ અથવા મીઠા તેલમા ભેળીને કોઇક લેપ માફક લગાડે છે.

લસણની કળી અર્ઘી તોલો એક પ્યાલાં મીઠાં તેલમાં ચુલ્હે ઉકાળી ગાળીને રૂમેટીક પેન પર લગાડવુ

સરદીથી કમર અડી અટકી જાય તો આકડાના ઝાડના પાદડા આતસપર ધરી ગરમ ગરમ સેકીને બાંધી દેવા, અથવા તો લાંબા દાડાવાલા થુવડના થડમાથી દુધ કાઢી દુખતા ભાગપર લગાડી તેપર રૂ મુકી પાટો બાધી દેવો, પવન બાહર ખેચાઇ આવે છે.

લેપ ભીમનો મારવાથી દુખતી કમરને કેટલીક વખત ફાયદો થશે

એન્ટીફ્લોજીસ્ટીક Antiphlogistic નામની ઘટ ક્રીમ જેવી મેળવણી આવે છે તે પણ લેપની માફક લગાડી તે પર રૂ ચોટાડી એકુ દીવસ રાખવાથી ફાયદો કરે છે, ઘટ થઇ ગયલી હોય તો ગરમ પાણીમા તેનો ટીન મુકવાથી પાતળી થશે

નેસ હાથ-પગની વાગવાથી સુજી આવે તો મીઠાં તેલમા નીમક ને ચમટી હલદર ભેળી-ચુલ્હે ગરમ કરી નેસ પર ગરમ ગરમ મસળવાથી સોજો ઊતરશે, અથવા કાંદો દીચકાં પરથી સેહેજ કાપી ફુદના પાડી ઊપલા ગરમ તેલમા બોળીને ફુલેલી નેસ પર આસતેથી થોડો વખત ઘસીઆ કરવો, તેલનો ચીકાશ રહે તે ખાલી હાથે ચોળી સુકુ કરી નાંખવુ, અગત પડે તો પાછુ એ રીતે કરવુ

ઘી તથા મધ એક એક ગલાસ ચુલ્હે ભેળી કકડાવ્યા પછી તેમાં એક તોલો હલદર ને અર્ધો તોલો ફટકડીની ભુકી ગરમ કરી ઝીણું કપડુ તેમાં બોળી લેપની માફક મારી પાટો બાધવાથી ગઠાયલી નેસ છુટી પડશે. વાઘ અથવા ઊંટની ચરબી મસળવાથી હાથપગના સાંધા આડી ગયલા છુટા થાય છે.

સાયટીકા Sciatica નામની પગના ઢાપામા ઉપરથી તે તળીઆ સુધી પેન થાય છે તે ઘણીખરી અવધે જાય છે કેટલીક વખત દવા પીધા યા લગાડવાથી પણ જતી નથી, કોઇ વખત રાઇનુ પ્લાસ્ટર મારવાથી નરમ પડે છે

પ્ડાંની દાળનુ તેલ બનાવવા ૨૫ પ્ડાની ફ્કટ દાળને ચુલયે લોઢી પર આખી મુકી તળીને સુકી થાય કે ચમચી વડે ફેરવ્યા કરવી, તેમાથી તેલ જેવુ નીકળવા માડે કે ધીમો અગાર રાખી લોઢી સેજ વાકી કરી રાખવાથી તેલ બધી દાળમાનુ નીકળી એક બાજુ એકઠુ થઇને ખુછો દાળનો ગડ્ઢ તે કાઢી નાખવો તેલ ઠંડુ પડે ને શીશીમા ભરી પેન સાંધામા થાય તે પર લગાડવુ

જાત જાતનાં એમબ્રોકેશન, સ્પીરીટ ઓફ વાઇન, કપુર ને કાચુ અફીમ ત્રણે એક સરખા વજનનુ ભેગી વાપરવુ

ઓલીવ ઓઇલ, યુકેલીપટસ ઓઇલ, કાજુપત ઓઇલ (કાયાકોટીનુ તેલ) સર્વે સરખા વજનનુ મેળવી વાપરવુ.

એક ઇંડુ આખુ ફોડી તેમા બે ઔંસ ટરપીનટાઇન ભેગી ઘટ થાય ને પા ઔંસ એમોનીઆ ને અર્ધી પાઇંટ સોજ્ઞે સરકો સર્વે સાથે મેળવી ખુબ હલાવી બાટલીમા ભરી ચપટ બુચ મારીને રાખવુ, એ જાતનુ એમબ્રોકેશન ઘણો લાંબો વખત સુધી બગડતુ નથી, દુખતા તેમજ વાગેલા ભાગો પર લગાડવુ

બીજી જાતનુ લીનમેન્ટ બનાવવા સાબુનુ લીનમેન્ટ Soap liniment ત્રણ ઔંસમા સ્પીરીટ કલોરોફોર્મ અને ગુલ છરીનુ તેલ Oil Gaultheriae દરેક અર્ધો ઔંસ ભેળી દુખતા ભાગપર લગાડી ૨ મુકી પાટો બાધવો

કપીંગ Cupping કરવાની રીત કેટલીક વખત દુખતા ભાગ પર તેમજ ચામડીનો રગ ઝાખો પડેલો કે સફેદ ચાઠા ને પાછો અસલ રગ આપવા માટે પણ કરે છે, તે માટે કપીગ ગ્લાસ આવે છે અથવા તો નાના સાધારણ ગ્લાસની અદર સ્પીરીટ ઓફ વાઇન કે બ્રેન્ડી ફરતો લગાડી ને મેચીસે સળગાવી બળવા માંડે ને તુરત ઊંધુ કરી જ્યા અગત હોય ત્યા મુકવાથી ગ્લાસ વળગી જઇ બળતુ બુઝાયા પછી ચામડી અદર બાફથી ખેચાઇને ઉપસી આવશે, એક બાજુથી અળગુ કરી ધીરેથી કાઢી લેવુ એને સુકુ કપીગ Dry Cupping કહે છે સ્પીરીટ કે કોલોનવૉટર ગ્લાસમાં રેડવાને બદલે સફેદ કાગળ તેમા બોળીને જોઇએ તો ગ્લાસમાં મુકી સળગાવવુ.

બીજી રીત હથીઆર વડે ચામડી પર ચપકા મુકીને ઉપલી રીતે ગ્લાસ દારૂનુ ઉપર ઢાકવાથી થશે, એને Moist Cupping કહે છે

કુતરાના કરડેલાં પર તુરત ઉપલી રીતે કપીગ કીધાથી તેનુ ઝેર બહાર ખેચાઇ આવશે.

જળો મુકવી લોહી બગડેલુ ચુશી કાઢવા અથવા માથે લોહીનુ જોશ હોય તે કમી કરવા કોઇકને મુકે છે પહેલા ચામડી લુછી સાફ કરીને જળો હાથે લગાડવી અથવા નાના ગ્લાસમા મુકી ચામડી પર ઉંધુ મુકયાથી વળગશે, નહિ વળગે તો તે ભાગ પર સહેજ દુધ નહિ તો ખાંડનું પાણી લગાડવાથી તુરત જળો ત્યા વળગી જશે

લોહી પીને જાડી થઇ કોઇ પોતાની મેળે ખરીને પડી જાય છે, નીકળે નહી તો ખેચી કાઢવી નહિ પણ નીમકના પાણીમા આંગળી બોળીને લગાડવાથી તુરત છુટી પડશે.

ઘામાથી લોહી નીકળ્યા કરે તો નીમક અથવા ફટકડીનું પાણી લગાડી પાટો બાધવો અથવા લીબડાનો પાલો નીમકના પાણીમા ગરમ કરી લેવો જોઇએ તો ઘાપર સાલીડ તેલ અથવા વેસલીન લગાડવુ.

બ્લીસ્ટર ઉઠાડવા એમોનીઆનુ સ્રોંગ પાણી બનાવી સોનજા રૂ પર થોડા ટીપા નાંખી ગ્લાસમા મુકી કપીંગ કરવાની રીતે પણ સળગાવ્યા વગર ઉંધુ જ્યા બ્લીસ્ટર ઉઠાડવુ હોય ત્યા મુકી અધીં મિનિટ દાબી રાખ્યાથી ફોલ્લીઓ ઉઠે ને કાઢી લઇ તે છાગરા જેવુ ફોડી પાણી કાઢવુ. વળગાડવાનાં બ્લીસ્ટર તેયાર બનાવેલા પણ આવે છે.

પ્રકરણ ૪૭.

ચામડીને લગતી બાબતો તથા દરદો ને તે પર લગાડવાની ચીજો.

૩૨૨—ચામડીની સફાઇ રાખવી કોઇકને લોહીના બીગાડાથી ડાધો પડે છે, તેમજ ઠંડીના દિવસોમા પણ કેટલાકની ચામડી સુકી થઇ ચીરા વિગેરે પડે તે માટે ઘણીક જાતની ચીકાશવાલી ચીજો લગાડવા સારૂ આવે છે

મસાજ કીધાથી પણ ચામડીને ફાયદો થશે.

ચામડીના દરદવાલાઓએ ઝાંઝુ ખાટુ, તીખુ, તેલ, મરચા, ઇંડા, માછલી, દારૂ, વેગણા, કારેલાં વિગેરે ખાવુ નહિ, તડકુ તેમજ ચુલ્હાથી દુર રહેવુ, લોહી સુધારવા માટે વધુ પ્રમાણમા ફ્રુટનો તેમજ તરકારીનો સાદો ખોરાક લેવો. પેટની કબજીઆત રાખવી નહિ. અવારનવાર જુલાબ લેવો. એ દરદવાલાએ પોતાના વપરાશની ચીજો સાબુ, ટુવાલ વિગેરે છુટા રાખવા. બીજાએ તે વાપરવા નહિ.

અળાઇ Prickly heat ગરમીમા ઘણુનિ શરીર પર ફુટીને અમણુ બળે છે. તે પર નાહતી વખતે થુલુ પાણીમાં મેળવી ચોપડવુ,

અથવા ચોખાનો, ચણાનો, કે જવનો આટો સાબુને બદલે લગાડવાથી ફાયદો કરશે છાંટવા સારૂ કોઇબી જાતનો સાધારણ પાઉડર અથવા સ્ટાર્ચ Starch ની ભુકી વાપરવી. છાટવા માટે ફુલ નહિ હોય તો રૂ લેવો.

અગણ્ બળે તો ગુલાબ સાથ પાઉડર મેળવી ચોપડવુ અથવા સુખડને ગુલાબમાં ઘસવુ, જોઇએ તો ફટકડી પણ લેવી. પાણીમા સોડા બાઇકાર્બ મેળીને લગાડવો

સેવત Urticaria મોટા લાલ ઢિબાની માફક શરીર પર કોઇકને નીકળે છે જે કોઇબી જાતના ખોરાકો બરોબર હજમ નહી થયાથી અથવા હોજરીમા તેનુ ઝેર થવાના સબબે હોય તે વખતે ઘણી અગણ્ બળી અગ તપી આવે છે કોઇ વખત તાવ પણ ચઢે છે કેટલીક વખત ઠડકના ઉપાયથી નરમ પડશે. કોલોનવૉટરને પાણીમા કપડુ ભીનવી ચાલુ મુકવુ જોઇએ તો આઇસ ફેરવવુ, હેઝલીનનુ પાણી Liquid Hazeline અથવા હેઝલીનસ્નો અથવા કોઈબી ઠડકવાલી ચીજો લગાડવી અડીઆંની રાખ થાપ્યા વગરના છાણા સુકવીને બાળવાથી બનશે તે સોનીઓને ત્યાથી પણ મળે છે, તે કોઇ સાધારણ સેવત પર લગાડયાથી નરમ પડશે

કોઢલીનો સેક કરવો અથવા લેવાય તેવુ ગરમ પાણી બેસીનમા લઇ તેમા હાથ પગ બોળી રાખી ધીરે ધીરે વધુ ગરમ રેડના જવુ. ઠડા કે ગરમ ઉપાયો અગત પડવે દિવસમા ઘડી ઘડી કરવાથી આરામ થશે. વારવાર એરડીયાનો, અથવા કેલોમલનો જુલાબ આપવો.

ઘણા મોટા લાલ છાપ જેવા પડે તેને Giant Urticaria કહે છે, જે લાબે વખતે સારૂ થાય છે, કોઇને પાછુ ઊભરી આવે છે

સફેદ ચાઠાં ચામડી પર કોઇકને નાના મોટા પડે છે જેનો સબબ લોહીમા રતાશ કમતી થવાથી Low blood pressure હોય એને સફેદ કોઢ કોઇ કહે છે, એ કઇ ઉડતુ દરદ નથી શરૂઆતમા તુરત તેનો ઉપાય કીધાથી ચામડી પાછી કોઇકની રતાશ પકડી સરખી થઇ જશે પેટની કબજીઆત હોય તો અવારનવાર જુલાબ લેવો, તડકા તાપમા જવુ નહિ તેમજ સાદો ખોરાક લેવો ખાટુ, તીખુ, માછલી વિગેરે ઝાઝી ખાવી નહિ ફ્રુટ વધુ પ્રમાણમા ખાવી, પાણી સાથ લીબુનો રસ ચાલુ પીવો રાઇનુ નાનુ પ્લાસ્ટર કરી સફેદ ચાઠા પર દસ પદર મિનિટ રોજ મુકવાથી તે ચામડી લાલ બ્લીસ્ટર થઇ નીકળશે કાથો અથવા કારેલાના પાદડા વાટીને પાણીમા મેળવી મલમ જેવુ બનાવી રોજ લગાડવાથી કોઇકની ચામડી પાછી લાલ થાય છે

બાવચી નામના બીજની ભુકી કરી પાણી સાથ ધીરે ધીરે ઘસીને લગાડયાથી ચામડી પર ફોલ્લીઆ ઉઠી આવે તે પર ગધકની ભુકી છાટવી, આખને હાથ નહિં લાગે તેની સભાળ લેવી.

ખાવાના માડવેનાં કાળા પાંન વાટીને તેનો રસ લગાડવો અથવા લાલ ચનોટી વાલને મળતી આવે છે તે લીબુમાં ઘસી ઘટ ચીકણુ થાય ને લગાડવુ

પાછળ આપેલાં દ્રાક્ષ કપી ગથી પણ ચામડીનો રંગ બદલાય છે એમાંના કોઇબી ઉપાયો અજમાવાથી ફાયદો થશે

ચામડી સુંવાળી રાખવી, ચીરા, ચાંદી, કરચલી, તડકાંથી કાળી થયલી વિષે.

૩૨૩—સુંવાળી રાખવા ઘણીક જાતની ક્રીમ લગાડવામાં આવે છે, તેમજ નીચલી કોઇબી રીતે ચામડી સાફ રહેશે. વરસાદનું પાણી કુકું કરી વાપરવું બોરીક પાઉડર થોડા ઠંડા પાણીમા પીગળાવી થોડી છાશ ને લીંબુનો રસ નાખી લેવું. ટામેટાનો રસ લગાડવો, દારૂનો અર્ક ગ્લીસરીન બેનઝાઇન ટીંકચર એક એક ચમચી, ગુલાબ ચાર ચમચી, ટંકણખાર પાંચ ચમચી સર્વે ભેળી આઠ દિવસ રાખી મળી જાયને બે ચમચા બીજો ગુલાબ ભેળી ખુબ હલાવી સીસીમાં ભરીને મોઢું ધોવાના પાણીમાં રોજ એક ચમચી નાખવું ગ્લીસરીન સાથનો સાબુ જોઇએ તો વાપરવો ખરબચડી ચામડી પર એ સાબુ લગાડયા પછી ચોખાનો આટો છાંટીને ઘસવાથી ચામડી સફાઇની થશે.

જીરૂ, તલ, સરસી, સ ખજીરૂ સરખા વજનનું દુધમાં વાટીને લગાડવું, કાકડીનો રસ લગાડવાથી નરમ રહેશે.

ગ્લીસરીન, વેસલીન, કોલ્ડ ક્રીમ, બદામનુ તેલ, હેઝલીન તથા વીનોલીઆ ક્રીમ, માખણ, કોકમનું ઘી, કેમ્ફર ઓલ વિગેરે એવી અનેક જાતની ચીજો ચામડી નરમ રાખવા વપરાય છે.

હાથ સુંવાલા રાખવા પાણીમા ધોતી વખતે એમોનીઆ અથવા ટંકણખાર ભેળવો, મધ ને ઓલીવ ઓઇલ ભેળી લગાડવાથી ખરબચડી ચામડી સોજી થશે, બદામનુ તેલ ને લીંબુનો રસ ભેળી લેવું.

એક ચમચી ખાંડને તેટલાજ ગુલાબમાં ચુલ્હે પીગળાવી બે ચમચી ઓલીવ ઓઇલ થોડી સોજી ચરબી મેળવી ઠંડુ પડે ને લેવું.

કોલ્ડ ક્રીમ બનાવવું સોજુ સફેદ મીણ એક ઔંસ દુકાનેથી મળે છે તેમાં તેટલોજ ગુલાબ તથા બદામનુ તેલ ચાર ઔંસ ભેળી ચુલ્હે મટોડી યા કોડીના વાસણમા ધીમે ધીમે બળતે પીગળાવ્યા પછી ગુલાબના અત્તરનાં થોડાં ટીપાં નાખી પહોળા મોઢાની સીસીમાં ભરી બંધાયને વાપરવુ. બીજી જાતના માટે ટોઇલેટમાં જુવો

ઓલીવ ઓઇલ બે ડ્રામ, સોજી ચરબી Spermaceti અઢાર ગ્રેન, સફેદ મીણ ચાર ડ્રામ સર્વે મેળવી હાથ પગના ચીરા પર લગાડવુ.

ચીરાઓ માટે કોઇબી ચીજો વાપરવી, કોલ્ડ ક્રીમમાં ઝીંક ઓકસાઇડ Zinc Oxide ની ભુકી ભેળવી અથવા ટંકણખારને ગ્લીસરીન એક એક ઔંસ ભેળવું, જોઇએ તો તેમાં ગુલાબ ભેળવો.

ગમ કેમ્ફર Gum Camphor ને ગોઆની ચરબી સાથ તાવીને ચોપડવુ, એળીઓ તાવીને લગાડયાથી પણ ચીરા નરમ પડશે.

ગ્લીસરીન ને મીઠું તેલ ભેળી લેવુ કોપરેલનો દીવો સળગાવી આખી રાત બળ્યા પછીનુ વધેલુ કોપરેલ સીસીમા ભરી રાખી ચીરા પર લગાડવુ સાદા કોપરેલમા થોડો નવસાગર ભેળવાથી બધાશે નહિ કોલ ટાર Coal tar માથી બનેલો મલમ પણ અકશીર છે

કોકમનુ ઘી સફેદ મીણને મળતુ ચીકાશવાળુ આવે છે તેને મેચીસ સળગાવી યા બત્તી પર થોડુ તાવીને ચીરા ઉપર રાતે ઘસવુ, આખો ટુકડો તાવવો નહિ, એનુ તેલ Oil Theobroma પણ ચામડીની સફાઇ માટે વપરાય છે

પગનાં આંગળાંઓ વચ્ચે ચીરા કેટલીક વખત પાણીનો ભીનાસ રહ્યાથી કે પરસેવો પડે તે સારૂ પગમા સ્ટૉકીંગ પહેરવા આગમચ સાધારણ કોઇબી પાઉડર અથવા બોરીક પાઉડરની ભુકીને તેમા ઝીંક અને ટાલ્કની ભુકી ભેળી છાંટવી

નીમકના અથવા દરીઆના પાણીએ ચાલુ ધોવાથી પરસેવો પડશે નહિ.

કાથો ચીનાઇ કાળા મટોડીના જેવા ટુકડા આવે છે તે પાણીમા ઘસી ચોપડવો. સફેદ કુંજાની મગાડી પણ પાણી સાથ ઘસી લગાડ વાથી ચીરા સાફ થશે, અથવા ઉપલુ કોઇબી જાતનુ ક્રીમ લગાડવુ

પગનાં તળીઆંની ચામડી નરમ રાખવા બુટ પહેરવા આગમચ જોઇએ તો સાબુનુ ઘટ પાણી બનાવી લગાડીને સુકાયા પછી પહેરવા એ રીતે ઘણુ ચાલતા કે ઉભુ રહેતા ચામડી સુકી થઇ ચીરા પડતા નથી, પછી રાતે પગ ધોઇ નાખવા

થાકેલા પગ ઘણુ ચાલ્યાથી દુખે તો નીમકનુ કે દરીયાનુ અથવા આઇસના પાણીમા બોળવા, તોફાનમાં જઇ આવ્યા પછી પગના તળીઆને કોઇબી જાતનો સ્પીરીટ બાથ આપવો કસરત બાજે, નાચનાગઓ વિગેરે એ રીતે કરીને પગની થાક ઉતારે છે

દાઢી બોડવા આગમચ કોઇ પણ જાતના ક્રીમ કે વેઝલીન સ્નો લગાડયાથી નરમ થઇ સહેલાઇથી બોડાશે, અને બોડવા પછી જોઇએ તો પાઉડર છાંટવો

કાળો ડાઘ વાગવાથી કે પડી જવાથી પડે તે પર આરારૂટ અથવા સ્ટાર્ચનો ભુકો પાણીમા પીગળાવી લગાડવો, ગોટાના ફુલનો રસ કાઢી થોડાં પાણીમા ભેળી તેમા લીન્ટનુ કપડુ બોળી તે પર મુકવુ

માથાંપર ઢીમું થઇ સુજી આવે તો પાણીમા કપડુ બોળી દાબી રાખવુ અથવા આઇસ ફેરવવુ, ઘણુ મોટુ હોય તો ત્રણ ચમચા પાણીમા ટીકચર આરનીકા Tincture Arnica નામની દવા એક ચમચી ભેળી તેમા કપડુ ભીનવીને ચાલુ મુકવાથી ઢીમુ નરમ પડી કાળો ડાગ પણ નીકળી જશે

ચમટી આવી દબાઇને ચામડી પર લોહી બાઝી આવી કાળો ડાઘ તે ચામડી હાથે મસળવાથી પડશે નહિ.

કરચલી ચામડીપરની કાઢવી પાણીમાં લાંબો વખત ભીનાવાથી ચીમરાયલી ચામડી પર લીંબુનો રસ અથવા સરકો લગાડવો.

ટંકણખાર ને ખાંડ એક એક ચમચી લીંબુનો રસ એક ઔંસમાં પીગળાવી થોડા દિવસ રાખીને વાપરવુ, જોઇએ તો ખારને બદલે તેટલું નીમક લેવુ કોઇપણ જાતના ક્રીમ લઇને રોજ મસાજ કીધાથી પણ મોઢાની ચામડીની કરચલી નીકળશે

ચાંદી ચામડી ઘસાવાથી પડે Bed Sores જે લાંબી માંદગીથી સુઇ રહેતાં કેટલીક વખત ચામડી લાલ થઇ ઘસાઇ કોઇકને લોહી પણ નીકળે છે, તે સારૂ બનતાં સુધી એકજ જગ્યા પર કે ચત્તુ દરદીને સુવાડવુ નહિ, ઘડી ઘડી ફેરવ્યા કરવુ. ઘસાયલાં પર કોલોન વૉટર કે વિહસ્કી લગાડીને સુકુ કરી તે પર કોઇપણ જાતનો સાધારણ પાઉડર ચાલુ છાંટવો કમરની નીચે તેમજ હાથની કોનીવાળો ભાગ બીછાનાથી અતરગ રાખવા માટે નરમ રૂની ગાદી અથવા રબરની હવા ભરેલી રીગ આવે છે તે મુકયાથી ચામડી ઘસાતી બચશે ને દરદીને પણ કરાર લાગે છે કોઇક મસા તેમજ ફુલ્લા વિગેરેની અડચણવાલાએ પણ બેસવા માટે એવી રબરની રીગ વાપરવી અથવા મોતરની ચાકમા મુકવાની ગોળ રબરની ટ્યુબ પણ હવા ભરેલી બેસવા માટે તુરત જોઇએ તો લેવી.

તેવી રબરના બીછાના પર મુકવાની ચાદર Air Bed કહે છે તેમા જોઇએ તો હવા અથવા ઠંડુ પાણી ભરીને કેટલાંક દરદીઓ માટે વપરાય છે, પાણી ગરમ થાય તો બદલવુ

લગાડવા માટે બાલસમ પીરૂ Balsam Peru અને ટીંકચર બેનઝોઇન લોબાંનનો અર્ક Tincture Benzoine બને દવાઓ એક એક ચમચી ભેળીને ઘસાયલા ભાગો પર લગાડી રૂનુ પહોળીઉ મુકવુ.

હાથનાં ઘુટણું કોઈકના ટેબલ પર ચાલુ ઉભા મુકવાથી ઘસાયા કરે તો કોલ્ડ ક્રીમમાં થોડુક સાલીડ તેલ ભેળી લગાડવુ.

તડકુ લાગવાથી કાળી પડેલી ચામડી અથવા ડાઘો પડે જેને Sun burnt કહે છે તે પર તાજા દુધમાં ઓટ મીલ, ગધકની ભુકી અથવા ગ્લીસરીન કઇપણ ભેળી વાપરવુ, અથવા ગાજરની ખમણેલી ભુકી અર્ધો શેર ગરમ દુધમા પીગળાવી હાથો તેમજ મોઢા પર લગાડવુ કોકમને કાપી કપડામા પોટલી બાધી ઉકળતાં દુધમા નાખી ઉતારી ઠંડુ પડે ને કોકમની પોટલી તેમા નીચોવી કુછો કાઢી નાખી તે દુધ લગાડયાથી ચામડી સાફ થશે

બોચી ગળાની પછવાડેથી કોલર આગલની ચામડી કોઇકની કાળી પડે છે તે પર લીંબુનો રસ ઘસવો.

દારૂનો અર્ક એક ઔંસ ગુલાબ એક પાઇંટમાં લીંબુનો રસ બે ઔંસ ને ગ્લીસરીન એક ઔંસ, ગુલાબનાં અત્તરનાં ત્રણ ચાર ટીપાં

સર્વે મેળવી દિવસમાં બે ત્રણ વખત લગાડીને થોડો વખત રાખી નરમ કપડાએ નુછવાથી ચામડીની કરચલી નીકળી સુવાળી બનશે.

ધડાની સફેદીને કફ ચઢાવી તેમા એક ચમચો ટંકણખાર ને લીંબુના રસના થોડા ટીપા નાખી એક ટમ્બલર પાણીમાં ભેળી મોઢુ ધોવા વાપરવુ

ખુજલી, કીડ, ખીલ, કુલ્લા ને તેના મલમ તથા ઉપાયો.

૩૨૪–કરોળીઆ નામનુ ચામડીનુ દરદ કાળા ને ભુરા રંગના ડાઘો જે શરીરમા ચીકાશ કમતી હોવાને સબબે પડે છે, જેથી મલાઇ માખણ તેમજ બીજો ચીકાશવાળો ખોરાક વધુ આપવો

બદામ આખાને કોટલા તેમજ બીજ સાથે પત્થર પર ગુલાબમા ઘસીને લગાડવી તેનો ચીકાશ પચવાથી સાફ થશે, બદામનુ તેલ જોઇએ તો લગાડવુ ગ્લીસરીન સાથનો સાબુ વાપરવો

ચાઠાં સફેદ અથવા લાલ રંગના પડે તે પર કેટલીક વખત દેશી દવાઓ ફાયદા કારક છે તે કોઇબી ચીજ ઘસવા પાણી અથવા ગુલાબને બદલે ગાયનુ મુતર (તરો) તદન તાજો લઇ તેમા ઘસવાથી વધુ ફાયદો કરશે એ એન્ટીસેપ્ટીક Antiseptic કહેવાય છે, એમા સાફ કરવાના ગુણ સમાયલા છે

ગરમીના ચાઠાપર ગુલાબમા કપુર ને સુખડ ઘસીને ચોપડવુ દહીમા આબાહળદ ઘસીને લગાડવાથી પણ સાફ થશે

ચામડીની જુ (મુન જુ) ઘણીજ બારીક બેમાલમ કોઇકને ચામડીના છીદ્ર તેમજ ભવા ને આખનાં પાપણમા પડી આવે છે જે કાઢવી પણ કેટલીક વખત મુશ્કેલ પડે છે બારીક ચીમટાની અણી વડે પકડવાથી નીકળે છે. માણસનુ લોહી લાબો વખત રહેવાથી ચુશી લે માટે તુરતજ કાઢી નાખવી અરીઠાનુ ફીણ તથા કાર્બોલીક સોપ વાપરવો બીજાને ઉડે નહિ તે સારૂ સભાળ લેવી.

સ્પીરીટ ઓફ વાઇન અથવા સોજો સરકો લગાડી થોડો વખત રાખીને ધોઇ નાખવાથી પણ કોઇક વખત જુ નીકળશે

ખુજલી કીડ થયલી હોય તે વખતે દરીઆનાં પાણીએ નાહવુ તથા કાર્બોલીક અથવા કોલટાર સોપ Coaltar Soap સાબુ વાપરવો સાધારણ બાર સાપને બારીક કાપી તેમા લીંબુનો રસ થોડાં ટીપાં ગુલાબ તથા સુખડનુ તેલ થોડુ ભેળી પાછા ગોળા વાલી ઉપયોગમા લેવા. ગ્લીસરીન બે ચમચી, ગુલાબ ચાર ચમચી ને કાર્બોલીક એસીડ અર્ધી ચમચી ભેળી કીડપર ચોપડવુ.

કપુર તોલો અર્ધો, કલાઇ સફેદો તોલો અર્ધો ને સીપીચન બે આના ભાર લેવો, કપુરને કોલોનવૉટરના ટીપા નાખી ખળમાં વાટવો અથવા છરી વડે ઓખવી બારીક ભુકી કરી તેમા સીપીચનને કલાઇ

સફેદો ભેળી કાચના બુચની સીસીમા રાખી અગત પડવે પાણી કે ગુલાબ અથવા ચીકાશ જોઇએ તો સહેજ માખણ સાથે લઇ ખુજલી પર લગાડવુ. ગંધકની ભુકી મીઠા તેલ અથવા એરંડીમા ભેળવી અથવા એરંડીયા સાથ કળી ચુનો લેવો

કપુરના બોલ અથવા કેમફર આઇસ બનાવવા સોજી ચરબી Spermaceti તથા સફેદ મીણુ બબ્બે બબ્બે ઔંસ લઇ ચુલ્હે તાવતી વખતે તેમા કપુરની ભુકી બે ઔંસ ભેળી ઉતારવા પછી ઠંડુ પડવા આવે ને ગોળ દડા જેવા બનાવી રાખી કોઇબી જાતની ચામડીના બગાડા ઉપર લગાડવાથી ફાયદો થશે, જોઇએ તો તેમાં બે ઔંસ જેટલુ બદામનું તેલ અને પેરેફીન ભેળીને થોડા ટીપા કોઇબી જાતના એસસના ભેળી પહોળા મોઢાની સીસીમા ભરી વાપરવુ. એને કેમફર આઇસ પણ કહે છે.

સુખડના તેલમા લીંબુનો રસ ને કપુરની ભુકી મેળવીને મલમ જેવુ બનાવવુ ઉપલી કોઇબી ચીજો લગાડવાથી ખુજલી ફીડ જશે સોજા ગુદરના પાણીએ ચામડી નરમ રહે છે.

સહીએડના ડાઘ કાઢવા એક ડ્રામ ઝીંક સલફેટ Zinc Sulphate ની ભુકી ને ત્રણ ઔંસ ગુલાબમા ભેળી ધીરે ધીરે મસળીને લગાડવા પછી નરમ કપડાએ લુછી નાખવુ.

મલમ ઠંડીથી ચીરા પડેલી ચામડી Chilblains માટે એક ચમચી ગ્લીસરીનમાં તેટલીજ માયફળની ભુકી ભેળી ઘટ પેસ્ટ બનાવી લગાડવો. ક્રીઓસોટ બે ટીપા દારૂના અર્કમા મેળવી લેવુ.

બરફ પડવાથી હાથની ચામડી સુન મારી જાય Frost bite લેનોલીન ત્રણ ભાગ એક એક ભાગ ગ્લીસરીન ને ઝીંક ઓકસાઇડ ભેળી ચોપડવુ એ વિષે અકસ્માતમા આગલ જુવો

ચામડી સફેદ બનાવવાનું વરસાદનુ પાણી છ ઔંસ બીસમથ સબકારબોનેટ Bismuth subcarbonate નામની દવાની ભુકી અર્ધો ઔંસ ખુબ હલાવીને લગાડવું, એ ભુકી હમેશા નીચે ઠરી જાય છે.

ખીલ મોઢા પર થાય તેને લગાડવા ગુલાબનુ પાણી ને સાધારણ પાઉડર છાટવાનો ભેળી વાપરવાથી ઠડક પડશે

થોડુ ગ્લીસરીન લઇ તેમા ગંધકની ભુકી જેને Sublimed Sulphur કહે છે તે સહેજ નાખી લગાડવી.

ખાવાનુ જીરૂ પાટાપર પીસી અથવા ખુદીને પાણી ભેળી માવા જેવુ કરી ચોપડવુ કાળી જીરીને નાલીએરના દુધમાં વાટીને લેવુ અથવા પાણીમા સુખડ ઘસી લગાડવુ -

ગુલાબમા થોડો નવસાગર અથવા ટંકણખાર પીગળાવી લગાડવો.

દુધ એક પ્યાલામા સોજુ ખમીર Yeast એક ચમચી સહવારે અને રાતે પીવાથી લોહી સુધરીને ખીલ કેટલીક વખત સાફ થાય છે.

બાર્લીનો આટો અને કડવી બદામ પીસેલી દર એક એક ઔંસને સોળ એક ઔંસ મધમા મેળવી લગાડવાથી ખીલ નીકળી જશે

કાળી ઝીણી ગાંઠો મોઢા પર તથા દાઢી તેમજ નાકની બાજુ પર હોય જે દાબવાથી તેમાથી સફેદ બીઓ નીકળે છે તે સાફ કરવા ગરમ પાણીમા ટરકીશ ટુવાલ બોળી નીચવીને થોડો વખત મોઢા પર મુકયા પછી ઘસડીને લુછવાથી નરમ થઈ તેમાંના બીઆ દાબવાથી જલદી નીકળી જશે તે પર લગાડવા કોલોનવૉટર એક ઔંસ, સફેદ બ્રેન્ડી ચાર ઔંસ, લાઇકર પોતાશા Liquor Pottassa એક ઔંસ ભેળી લગાડવુ.

ફુલ્લા, ગુમડાં ગરમીના દીવસોમા તેમજ લોહીના બગાડાથી થાય તેની શરૂઆતમાજ નરમ ટીકચર આયોડીન Tincture Iodine પીછી વડે થોડા દિવસ રોજ લગાડવાથી વધરાઇ જઇ પાકતા નથી.

પોલટીસ ગરમ કરવા માટે પાણી સાથ પાઉ અથવા ચુનુ લેવુ, ગરમ પાણીમા ફ્લેનેલ બોળી સેક કરવો, અથવા ઘઉના આટાની પોલટીસમાં લીમડાના પાદડા નાંખી તે વાપરવી.

સીતાફલ (અદુસ) ના ઝાડના પાદડા વાટી તેમા સહેજ નીમક ભેળી તેની પોલટીસ બાંધવાથી ફુલ્લા પાકે છે આમલીના ચીચોડા પાણીમા ઘસીને અથવા કાળી જીરી ઘસીને લગાડવાથી ફુટશે

કોઇક વખત મોટા ફુલ્લા પાકવા પછી પણ ફુટતા નથી ને ડૉકટર પાસ નસતર વડે ચીરાવવા પડે છે એને ઊધા ઘડ કહે છે. ફુલ્લા ફોડવા માટે સોય, ટાચણી વાપરવા આગમચ આગલ આપેલી રીતે પહેલા સાફ કરવી.

બાર સોપ ને ગામઠી કોલસો અને પત્થર પર ઘસી ઘટ મલમ જેવુ બનાવી લગાડવુ અથવા ઇડાની ફકત દાળ મેળવી નાની જાડા કપડાની આગરી તેની બનાવી ફુલ્લાં પર મારવી વેસલીનમા થોડીક બેનઝોઇક એસીડ Benzoic acid ને બોરીક પાઉડર ભેળી તેનો મલમ બનાવી લીન્ટના કપડા પર આગરી કરી વાપરવી

કાળો મલમ પણ ફુલ્લા પર અકશીર છે તેની આગરી ફુલ્લો પાકવવા તેમજ ફોડવા પછી રૂઝવવા વાપરવો

બગલમાં ફુલ્લા (કાખ બીલાડી) કહે છે તે પર કાકફળ એક જાતનુ આવે છે તે ઘસીને લગાડવુ અથવા સાધારણ ફુલ્લાના ઉપાય કરવા

મલમ જાતજાતના.

કાળો મલમ બનાવવા ઓલીવ ઓઇલ એક પાઇટમા સોજુ મીણ, રાલ તથા ટાર દરેક અગીઆર ઔંસ ભેળીને ચુલા પર તાવી ને કપડામાથી ગાળીને પહોળા મોઢાની સીસી યા પાટમા નાખી બધાય ત્યા સુધી હલાવ્યા કરવો ગુમડા ફુલ્લા પર તેની કપડા પર આગરી કરી મારવાથી પાકીને ફુટી જઇ જલદી રૂઝાશે.

ટાર Tar અર્ધી પાઇંટમા પીળુ મીણુ ચાર ઔંસ મેળવવુ

ફીડ તેમજ ચાઠા નહિ રૂઝાય તેવા પર લગાડવા માટે એ કોઇબી મલમ અકશીર છે.

હીગળોક, રાળ દરેક તોલો પા અને હીગદખણુ તોલો અર્ધો સર્વે બારીક વાટી કપડામા ચાળી કાઢી થોડુ કોપરેલ અથવા ગાયનાં ઘીમા ચુહલે મેળવી ઘટ થાય ને ઉતારી ભરી રાખવો, એ મલમ પાક-વશે તેમજ રૂઝવશે.

ગુગળ બે ટાંકભાર વાટીને એક દિવસ પાણીમા ભીંનવીને કળી ચુનો એક ટાંકભાર ભેળી મલમ જેવું ઘટ થાય ને ફુલ્લા ગુમડા પર લગાડવો.

માથાંમાંની ખુજલી પર લગાડવાનો મલમ ઓલીવ ઓઇલ બે ભાગ ને સોજુ સફેદ મીણુ એક ભાગ ચુહલે તાવીને સાત ડ્રાંમને સુમારે બનાવી તેમા એક ડ્રામ જેટલી માયફળની ઘણી બારીક ભુકી કપડા વડે ચાલીને તેમા ભેળી ઘુટીને મેળવ્યા પછી વાપરવો, અથવા કાચા ચનાને બાળી તેની રાખ એરડીઆના તેલમાં ભેળીને લગાડવી.

નીમકને લીંબુના રસમા પીગળાવી લગાડયાથી આગ બળી જડ મુળથી ફીડ ખુજલી નીકળી જશે

સહીએડ પર લગાડવા એક ઔંસ સોજુ સફેદ મીણુને ત્રણુ ઔંસ ઓલીવ ઓઈલમા ચુહલે પીગળાવી સેહેજ ગરમ હોય ત્યારે પીછી વડે લગાડવાથી સહીએડ સુકાય તે વખતે ચામડીમા ખાડા કે ચાઠા પડશે નહિ માખણુમા દળેલી હળદર મેળવી લગાડવી ચામડી પરથી તેના ડાઘો મીઠુ તેલ પીછી વડે લગાડવાથી નીકળી જશે.

મસા તથા છાગરા.

૩૨૫—મસા Wart ચામડી પર થયલા હોય તો ઘોડાનો બાલ તે પર તાઇટ બાધવાથી નરમ હશે તો ખરી જશે અથવા આટણુની રીતે પણુ કાઢી શકાય છે ચોખા કળીચુનો ને સાજી ખાર દરેક ટાંક એક ભાર લઇ પાણીમા ઘસી લગાડવુ. કોઇક વખત આયોડીન લગાડયાથી પણુ નીકળે છે

લીંબુની છાલને સરકામા પંદર દિવસ ભીનવી રાખી નાનો ટુકડો લઇ મસાપર રાતે બાધવો.

છાગરા ચામડી ઘસાવાથી અથવા દાઝવાથી પણુ ઊઠે છે, જેમાં પાણી ભરાઇ ફોફ્ફાંઓ ઉઠે તેને ફોડવા માટે સોજી સોયની અણી વાપરવી

છાગરા નરમ રાખવા માટે હાથ પર મીણુબત્તી સળગાવી તેના થોડા ટીપાં નાખી તેપર થોડીક સ્પીરીટ રેડી બેઉ હાથે મસળી કાઢવા પછી જ્યાં છાગરા હોય ત્યા તે હાથ પરનું મીણુ ચોળવાથી નરમ રહેશે અથવા તો કોબીનાં પાદડાંને પાણીમા બાફી તેની પોલટીસ કરવી.

આંટણુ.

આંટણુ Corn ચામડી દબાવાથી કે ઘસાઇને થાય છે. કેટલાક નરમ હોય તેને કાતર વડે કાપી કાઢવાથી નીકળી જશે. કાતરનુ ધોખડ ખરાબ નહિ હોય તે સભાળ રાખવી પાઉનો ગર લીબુના રસમા બોળી દિવસમા બે વખત બાધવુ. નરમ કરવા માટે લીબુ એરડીઉ અથવા સરકો ચાલુ લગાડવો, મારૂ તેલ બાળીને લગાડવાથી પણ નરમ થઇ નીકળશે.

કળીચુનો ને ટંકણ ખાર ભેળીને તેની ભુકી બે ત્રણ દિવસ તે પર ઘસવી વોશીગ સોડા પણ ઘસવાથી નીકળશે ટરપીનટાઇન અથવા સેલીસીલીક એસીડ લગાડવાથી નીકળે છે, તેમજ તૈયાર દવાઓ જે Corn and wart destroyer નામની આવે છે તે વાપરવી

આટણુ પગ પર હોય તે બુટ પહેરતી વખતે દબાઇને દુખે નહિ તે સારૂ તૈયાર ગોળ વીટી જેવી નરમ કપડાની આવે છે કોર્ન પ્લાસ્ટર Corn plaster તે લઇને તેપગ ચીટકાવવા, તેનો ચળકટો ભાગ ચામડી સાથ વળગાવી દેવો જેથી વચમાના ગોળ ખાલી ખાંચામા આટણુ રહેવાથી દબાતુ કે દુખતુ નથી

રાઇના ગરમ પાણીમા બોળ્યાથી નરમ થશે અથવા પાઉની પોલટીસ બનાવતી વખતે પાણીને બદલે સરકો રેડી તે પોલટીસ કલાક બાધી રાખ્યાથી આટણુ દુખતા નરમ પડશે

દરાજ.

દરાજ Ringworm ચામડી પર લાલ ગોળ ચાઠા પડે છે, એની ઉપર કાર્બોલીક એસીડ પાણીમા ભેળીને લગાડવી, તૈયાર દરાજની ગોળીઓ આવે છે તે પાણીમા ઘસીને લગાડવાથી નીકળી જશે ગજકરણનો પાંદડો દાખલી કાઢી નાખી સાથે રહેજ નીમક ભેળી દરાજ પર ઘસીને એક કલાક બાધી રાખવી

દરાજની ભુકી બનાવવી કોડીઓ કપુર ને તેલીઓ ખાર દરેક બબે તોલા ગધક ને લોબાનના ફુલ એક એક તોલો સર્વે બારીક ભુકી કાચના બુચની સીસીમા રાખી ખપ પડે ત્યારે લીબુના રસમા રહેજ ભુકી લઇ લગાડવી

આયોડીન જોઇએ તો લગાડવુ, દીવસમા એક વખત લીબુના રસમાં કાથો ગંધક ફટકડી ને કપુર સર્વે સરખા વજનનુ મેળવી ઘટ બનાવી લગાડવાથી દરાજ સારી થશે ચોખાને ઘણા ગરમ તાટેલા વાસણુ પર નાખી તે પર ઠંડી અરીસાનુ તળીઉ દાબ્યાથી બળેલા ચોખાનુ તેલ નીકળે તે અરીસાના તળીઆ પરથી લઇ દરાજ પર ઘસવુ.

ફણુસ ફાફરો બારીક ભુકીને લીબુના રસ સાથ લગાડવો, ગધકની ભુકી પણ એ રસમા ભેળી લગાડવાથી દરાજ નીકળી જાય છે

સાધારણ શાહી લગાડયાથી તેના જતુઓ મરી જશે, સાથે તબાકુની ભુકી ભેળવાથી વધુ સારી રીતે અસર કરે છે. પાઉડર

છાટવા માટે એક ભાગ પેપરમીન્ટના ફુલની ભુકી, બે ભાગ બીસમથ ને પાંચ ભાગ સોજો ફ્રેચ ચાક ભેળી વાપરવુ.

પાછળ આપેલો ટારનો મલમ લગાડવાથી પણ ફાયદો થશે

રાઇને પાણીમાં ઘટ મેળવી આગળી વડે દરાજ પર વચમાથી સરૂ કરી ગોળ ફરતુ આજુબાજુ ઘસવાથી કેટલાકને સારી થાય છે એક ચમચી વેસલીનમા ચમટી બોરીક પાઉડર અને ચમટી જેટલી ઝીક ઓકસાઇડની ભુકી મેળવી રાતે સુતી વખતે દરાજ પર ઘસીને લગાડી સહવારમા ધોઈ નાખવુ ગ્લીસરીન ને ટંકણખાર દરેક ત્રણ ચમચી અને સાથે પાણી એક ચમચી ભેળી સોજુ' કપડુ તેમા ભીનવી દરાજ પર ચાલુ મુક્યા કરવુ

દરાજ માથાંના તાલક પર બાલમા થાય તો એક ભાગ મેનથોલની ભુકી ચાર ભાગ ક્લોરોફોર્મ ને બાર ભાગ ઓલીવ ઓઇલ મેળવીને લગાડવાથી જલદી મટી જશે.

ખરપસુ સાધારણ જાતનુ લીબુના રસમા પાપડખારની ભુકી ભેળીને ચોળવાથી નરમ પડે છે ઘણુ જોરથી ઘસવુ નહિ, પછી તેના ડાઘ ચામડી પરથી કાઢવા સારૂ મીઠુ તેલ લગાડવુ. કવીનીનનો પાઉડર ખરપસાં અથવા દરાજ પર લગાડ્યાથી કોઇને ફાયદો કરે છે. ખરાબ જાતનુ લાબા વખતનુ સારૂ કરવા તેમાથી નીકળતી રશી ડૉકટર કાઢી લઇ તેમાથી બીજી રશી બનાવી શરીરમાં પાછી મુકવાથી કેટલાક કેસો સારા થાય છે

જાડી ચામડી નરમ કરવા કોકમનુ અથવા આમલાંનુ ઘી ચોપડવુ.

પરસેવો તથા હાથ પગની સફાઇ.

૩૨૬—હાથ પગપર કેટલાકને ચાલુ પરસેવો પડે છે, કોઇકને ઠડીના દિવસમા પણ હાથો પસરીયા કરે છે માટે સાધારણ પાઉડર, શુલુ, મેગનીશીઆ કે બોરીક પાઉડર છાટવો. કોલોનવૉટર ચાલુ લગાડવુ

બીસમથ નામની દવા જોઇએ તો છાંટવી. દમણો, વારો, બાવચી, કપુર કાચલી, આમરા એ દરેક વસાણુ બબ્બે દોઢીઆના લઇ ઘણીજ બારીક ભુકી કરી રાખી ખપ પડે ત્યારે વાપરવુ. ચાલુ પરસેવો કોઇને પડતો હોય તે બધ થવાથી તબીએતમાં બગાડો થાય છે

પાણીમા કતોલ અથવા વેગણાની છાલ ભીનવી તેમાં વારે ઘડીએ હાથ બોળવા. હાથ પગ ધોતી વખતે ફટકડી અથવા ટકણખાર કે કોનડીસ ફ્લુઇડ Condys Fluid નામની દવા થોડી ભેળવી.

પરસેવો ઉંઘમાં કોઇકને પડે છે માટે રાતે સુતી વખતે ગરમ દુધ પીવુ. કપડા ભીનાતા અટકાવવા નીમકનાં પાણીમા બોળી સુકવી ને પહેરવાથી તે પરસેવો ચુશી લઇ બીછાંનુ ભીનાતુ નથી.

કામ કે લાંબી મુસાફરી વખતે ચીકણુ' મોઢુ' ધોવા પાણી કે સાબુને બદલે કાર્બનેટ ઓફ મેગનીશીઆની ભુકી નરમ કપડાંપર

લઇ ઘસીને નુછ્યાથી બધી ચીકાશ ચુશી લઇ હાથ મોઢું સુકું થાય ને પાછી છાંટવાથી ધોયલા માફક સોજુ થશે હાથ મોઢું પરસેવાથી ઘડી ઘડી ચીકણું થયા કરે તો ધોઇને નરમ ટુવાલે નુછ્યા પછી શેમોઆ લેધરે નુછવુ

નાક ચીકણુ કોઇકનુ રહે છે માટે પાણીમા દારૂનો અર્ક ભેળી ધોવુ અથવા બોરીક લોશન ને ગુલાબ સરખા વજનનુ ભેળી ઘડી ઘડી ધોવાથી ચીકાશ નીકળશે

બગલમાં પરસેવો ઘણો પડે તો ખળખળતાં પાણીમા થોડો સરકો નાખી તેમાં જાડો ટુવાલ બોળી નીચવીને થોડી મિનિટ ત્યા મુકી રાખીને નુછી નાખવુ જોઇએ તો કોઇબી જાતનો પાઉડર અથવા કોલોનવૉટર લગાડવુ

પરસેવા પાડવા માટે પાણીનો બાફ અંગપર લેવો જેને Vapour Bath કહે છે જેથી પરસેવો છુટી તાવ યા સરદી અંગમાંની નીકળી જશે ગરમ પાણીના વાસણનુ ઢાકણુ ઉઘાડી નેતરની ખુરશીની નીચે મુકી કપડા કાઢીને તે પર બેસાડી ફરતુ કઇ ઓઢાડી દેવુ એ રીતે કીધાથી દાઝે નહિ તેની સંભાળ રાખવી, જોઇએ તો કીટલીમા ગરમ પાણી કરી દુરથી મુકી તેની નળીમા રબરની બીજી લાબી નળી પોઇને તેનો છેડો ખુરશીની નીચે લીધાથી પણ તેમાની વરાળ બહાર નીકળી અંગને ગરમી આપશે તુરત પરસેવો નુછીને કપડા પહેરી બંધ ઓરડામા થોડો વખત રહેવુ, ખુલ્લી હવામા નીકળવુ નહિ.

સીક માણસને ઝરા ઘણા પડવાથી કેટલીક વખત નબળાઇ થાય છે, અંગ ઠંડુ પડેલુ લાગે તો તુરત સેક કરવો, પગના તળીઆ તથા હાથપર સુંઠ ઘસીને લગાડવાથી અંગમા ગરમી આવશે.

હાથ મેલા થયલા પેટ્રોલીઅમ જેલી થોડીક લઇને ઘસવી. ગરમ પાણીમા થોડો ટંકણખાર નાખી ધોવાથી સોજા ને સુવાળા થશે

ગરમ પાણીએ ધોઇને વેસલીન લગાડી નરમ બ્રશ ઘસવો, એક વખતમા સાફ નહિ થાય તો પાછુ ધોઇને કરવુ સોડા અથવા પૉટેશ ગરમ પાણીમા પીગળાવી વાપરવો

હાથ મેલા થતા અટકાવવા ચરબી પાતલી કરી લગાડવી, અથવા સાબુએ હાથ ધોઇએ તેમ ઘટ ફીણ લગાડી નુછ્યા વગર કોલસા કે ભઠ્ઠી વિગેરેનુ કામ કરવુ, એ રીતે હાથ પર ડાઘો પડી ચામડી ખરાબ થતી નથી ચરબી લગાડેલી કામ ખલાસ થઇ કાગળ યા કપડા વડે નુછીને પછી હાથ ધોવાથી સાફ રહે છે રબરના ગ્લવ્સ જોઇએ તો પહેરવા

હાથમાંથી વાસ કાઢવો રાઇને પાણીમા ભેળીને ધોવા અથવા દારૂ, કોલોનવૉટર કે સ્પીરીટ લગાડવાથી કોઇબી જાતનો વાસ તથા ચીકાશ નીકળી જાય છે કેરોસીન તેલનો વાસ ખાવાના પાન હાથપર ચોળવાથી નીકળે છે

ફુટના ડાઘ ધણી સ્ટ્રોંગ ચાહના પાણીએ ધોઇને નરમ બ્રશ ઘસવો, લીંબુનો રસ ને નીમક ભેળી લગાડવુ; પાકા ટામેટાનો રસ ચોળવાથી સાફ થશે, હાથ ધોઇને સહેજ લુછી થોડાક ભીના રહે ને દીવાસલી અથવા મેચીસ સળગાવી તેપર દુર ધરવાથી ડાઘો નીકળી જશે

તરકારીના ડાઘ પર કાચો પટેટો કાપીને ઘસવો.

શાહીના ડાઘ ઉપલી કોઇબી રીતે કાઢવા, અથવા મેચીસને સળગાવાની બાજુ પરથી પાણીમાં ભીનવીને તેપર ઘસવાથી નીકળ્યા પછી ધોવા.

દવા તથા એસીડના ડાઘ કાઢવા એમોનીઆ વાપરવો.

આયોડીનનાં ડાઘ ચામડી પરથી કોલોનવૉટર, દારૂ કે સ્પીરીટ અથવા લાઇસોલ Lysol નામની દવા લગાડવાથી નીકળશે

નાઇટ્રીક એસીડના ડાઘો પૉટેશ પરમેંગનેટ લગાડયાથી જશે.

દારૂગોળાના ડાઘપર એમોનીઅમ કલોરાઇડ Ammonium Chloride પાણીમાં થોડુ પીગળાવી દિવસમા બે વખત લગાડવુ.

લીલામાંના ડાઘ પર કોઠીનાં પાંદડાનો રસ કાઢી ચોળવો

ટાર, તેલ, રંગના ડાઘ નરમ સાબુ સાથ બારીક સફેદ રેતી Silver Sand ભેળીને લગાડવી, બીજા કોઇબી જાતના ડાઘો એ રીતે જશે અને ખરબચડી ચામડી પણ સુવાળી થાય છે

માખણ અથવા ચીકાશવાલી ચીજ લગાડવાથી ઉપલા ડાઘો નરમ થાય ને પછી કાગળ કે કપડા વડે લુછી નાખી સાબુએ ધોઇ નાખવા સ્પીરીટ, કેરોસીન કે કોલોનવૉટર લગાડવાથી રગ ડામર તથા વારનીશના ડાઘો નીકળશે.

પાકા ટામેટાનો રસ લગાડવો અથવા સત્રાની છાલનો બહારનો ભાગ ઘસવો બાફેલો પટેટો છોલીને ઘસવાથી ચીકાશ નીકળે છે.

આંગળીમાં ખુટેલી વીંટી કાઢવી સાબુ લગાડવાથી સરી આવશે અથવા સોના પર પારો ઘસવાથી સોનુ કડક થઇ ભાગી જશે. બીજી રીત જાડો દોરો યા પાતલી સુતલી ને વીટીને આગળાની વચ્ચે પસાર કરી નીચલો છેડો ટાઇટ પકડી રાખી લાબો છેડો સરખે આખી આગળી પર ગોળ વિટાળી ઉપર લેર લઇ જઇ ને પછી નીચલો પાછો ઉખેરતા જવાથી તેની સાથેજ ધીરે ધીરે વીટી આંગળાં પરથી સરીને નીકળશે. દારૂનો અર્ક વીંટીને લગાડી પારાના પાણીમા બોળ્યાથી સોનાના ટુકડા થશે. ત્રાંબાની વીટીપર સ્ટ્રોંગ સરકો લગાડી ઉપલા પાણીમા બોળવાથી ટુકડા થશે. ટાઇટ બાગડી પણ સાબુનુ પાણી લગાડ્યાથી અથવા સુકો પાઉડર છાંટવાથી સહેલાઇથી પહેરી કાઢી શકાશે.

ચામડીમાં પેવસ થયલી ચીજ કાઢવાની રીત.

૩૨૭—સરાક ભોકાયલી કાઢવા માટે સોય યા ટાચણી આગળ આપેલી રીત મુજબ સોજી કરી વાપરવી, અથવા મીણુબત્તી સળગાવી તેના ગરમ ટીપાં સરાક ભોકાયલા ભાગ પર પડવા દેવા, તે બધાઇ જવા પછી કોઇ વખત ચામડીમાથી તે મીણુની સાથે નીકળશે

સરાક કે કાટો ભોકાયલો શોધી કાઢવા જાડા કાગળ યા કાર્ડ બોર્ડમા મોટી સોય વડે કાણુ પાડી ઉજાશમા પેલુ કાણુ આખ આગળ ધરી તેની સામે સરાક ભોકાયલો ભાગ ધરવાથી દીશે પછી કાઢવી ચામડીમા સરાક રેહવાથી પાકી આવે છે

સરાક ઉંડી પેવસ થયલી હોય તો ચીમતો બારીક અણીવાળો લઇ તે વડે ખેચી કઢાશે

સીસીમા ખળખળતુ પાણી ભરીને ભોકાયલો ભાગ તેના મોઢાને લગાડી ઉપર દાબીને ધરી રાખવાથી પાણીની ગરમ વરાળે સરાક પોતીકી મેળે બાહર ખેચાઇ આવશે

ખીલો ભોકાય તો તુરત ધાને પાણીએ ધોઇ નુછીને ઓલીવ ઓઇલમા કપડુ ભીનવી બાધી રાખ્યાથી ધનુરવા થવાનો સભવ રહેશે નહિ. જોઇએ તો આયોડીન લગાડવુ વધુ આગલ આપેલુ છે

શરીરમાં પેવસ કરવાની ચીજો સોય, ટાચણી, કાચની પીચકારી, રબર તથા લાકડાની નળીઓ વિગેરે વાપરવા આગમચ ઠડા પાણીના વાસણમા મુકી ચુલાપે જોસ પાડી તે ઠડુ પડે ને કાઢી લઇ વાપરવાથી તેપરનો કચરો, ગલીચી વીગેરે સાફ થવા પછી દર દીના ઉપયોગમાં લેવુ. એ રીતને સ્ટેરીલાઇઝ Sterilise કરવુ કહે છે.

સોય, ટાચણી ફોલ્લા ફોડવા માટે વાપરવા આગમચ ધોવી અથવા કોલોનવૅાટર સ્પીરીટ કે દારૂમા બોળીને લેવી મેચીસ સળગાવીને ગરમ કીધાથી સોજી થશે

કાચની પીચકારી ઇનજેકશન Injection આપવાનીમા ચીકાશવાલી દવા બધાઇ જઇ પીચકારી ચાલે નહિ તો આઇસમા મુકવાથી છુટી પડે છે, તેમજ પાછી સ્ટરીલાઇસ કરીને પછી નુછી નાખવી

સ્પીરીટ અથવા દારૂનો અર્ક પીચકારીમા ભરીને પાછો બહાર કાઢી નાખવાથી પણુ સાફ થાય છે જોઇએતો કલોરોફોર્મ સાથે ભેળવુ

પ્રકરણ ૪૮.

જખમ, દાઝેલી ચામડી, તથા જાનવર જંતુઓના દંખ વિષે.

લોહી જતુ અટકાવવું તથા ઘા રૂઝાવવો.

૩૨૮—ઘામાંથી લોહી નીકળતુ હોય ત્યાની નસો દાબવી યા ટાઇટ પાટો બાધવો કાન કે ગળાંની નજદીક હોય તો કાનને હેઠેની ને

ખભાની અધવચની જે નસોનો જથો છે તે પર સભાળથી અગુઠો દાબવો પણ ગળાની નળી દબાય નહિ તેની સભાળ લેવી

હાથ યા પગમાનુ લોહી ત્યાંની ધોરી નસો દાબવાથી બધ થશે. નાકમાથી લોહી જાય તો ચાવતા હોઇએ તેમ દાચુ હલાવવુ

કપાલ હોઠ ટાળકી ગાલ એવા કોઇ પણ ઠેકાણેથી લોહી જતું બધ કરવા અગુઠો દાબી રાખીને પછી ઝીણાં કપડાની ગાદી જેવુ મુકી પાટો બાધવો, વધુ હોય તો ડૉકટરની મદદ લેવી

જખમ પહેલાં સાફ કરવો નાનાં બચ્ચા યા મોટાને પડી જવાથી કે કોઇબી રીતે જખમ પડે તો ઠડા કે ગરમ પાણીએ ધોઇ તેમાંનો કચરો કાઢી નાખવો, જોઇએ તો સાથે બોરીક પાઉડર પીગ- ળાવવો અથવા કાર્બોલીક એસીડના થોડા ટીપા નાખવા, કોલોનવૉટર પણ લગડાય છે કચરો કાઢયા વગર મલમ પટો કરવાથી તે પાકી આવે છે ને કોઇકને તેમાથી ધનુરવા પણ થઇ આવવાનો સભવ રહેશે. નીમક કે કોઇબી ખારવાલી ચીજ લગાડયાથી લોહી બધ થશે

ગોળી બંદુકની-નો જખમ પણ એજ રીતે સાફ કરી મલમ પટો કરવો

તીર લાગવાથી ઝેર ચઢતુ અટકાવવા જખમની સહેજ ઉપર ટાઇટ પાટો બાધી દઇ કોઇ સામો ઘણી મોઢા વડે ચુશી લઇ થુકી નાખી કોગરા કરી મોઢુ સાફ કરીને પછી જખમનો ઉપાય કરવો. બીજા ઝેરી જાણવરના જખમનુ પણ ઝેર ચુશી કાઢવુ.

ઘા રૂઝવવાની રીતો.

ઘા પર આયોડીન, કાર્બોલીક એસીડ, નીમકનુ પાણી, વિહસ્કી, બ્રૅન્ડી, કોલોનવૉટર, ટરપીનટાઇન, હાઈડ્રોજન પર ઓકસાઇડ, કેરો- સીન, આયોડોફોર્મ, ગોટાનાં ફુલ પાડદાનો રસ, ટીકચર આરનીકા, ટીકચર બેનઝોઇન, સાધારણ પૉલીશ અથવા વારનીશ પણ કોઇ લગાડે છે, તેમજ ગ્લીસરીનમા લીન્ટ ધાતુ કપડુ બોળી મુકવુ. એમાંની કોઇ પણ ચીજ લગાડવી અથવા લીન્ટ અથવા બીજુ જાડુ કપડુ તેમા બોળીને મુકી પાટો બાધ્યાથી ઘા રૂઝાશે. વેસલીન ઘાનાં કપડા પર લગાડીને ઉપર બોરીક પાઉડર છાંટી ઘા પર બાધી દીધાથી પણ સુકો થઇ તણાશે નહિ.

ઘસાયલી ચામડી પર ગ્લીસરીન ને કાર્બોલીક એસીડ ભેળીને લગાડયાથી કોઇબી જાતનાં ખરાબ જર્મ્સ બેસી નુકશાન કરતાં નથી, કેટલીક વખત નજીવા ચીરા કે ઘસાડાથી કોઇકને તેવા દરદ લાગુ પડી જાય છે માટે હમેશાં સભાળ લેવી ફટકડીની ભુકી કે નીમકને પાણીમાં પીગળાવીને ઘસાયલી ચામડી પર જોઇએ તો લગાડવુ

કોપરેલને રૂમા બોળીને ઘા ઉપર મુકવાથી ઘા રૂઝાય છે. પણ સુકાય ને પાછુ મુકવુ.

બાળેલી કોપરીની ભુકી, તપકીર, સોજી સફેદ કરોળીઆનું જાળું અથવા પાઉડર છાટવાના ફુલની નરમ રૂવાટી, બાળેલુ કપડુ અથવા રૂ કાંઇ પણ ઘા ઉપર દાબવુ પેપરમીન્ટનુ તેલ ચોપડવુ.

દારૂનો અર્ક ક્રીઓસોટ, ટેનીક એસીડ, ફટકડી વિગેરે લગાડવાથી ઘામાનુ લોહી નીકળતું બંધ થઇ જલદી રૂઝાશે

ક્વીનીનનાં પાદડા પણ છુદીને ઘા ઉપર બાધ્યાથી જખમ રૂઝાશે

ચોખાનો આટો કે લાકડાની રાખ નાંખવાથી ઘાનુ લોહી બધ થશે તેમજ ઘા પુરો નામનો છોડ પણ વપરાય છે

ચાહ કાળીની બારીક ભુકી કરી ઘા સાફ કરી તે ઉપર બાધવી અથવા ચોખાનો આટો અથવા નીમકની ભુકી છાટવી

ઘા ઘણો ઉંડો હોય તો ડૉકટર પાસે લઇ જઇ તે ઉપર ટાકા મરાવવા. કોઈપણ ઘા ખુલ્લો રાખવો નહિ

વીચહેઝલ નામની દવા પાણી જેવી આવે છે Witch Hazel તે અથવા તેમાંથી બનેલા હેઝેલીન સ્નો, ક્રીમ વિગેરે ઘા ઉપર લગાડવાથી પણ ફાયદો થાય છે

ઘા રૂઝાવવાનો સાધારણ મલમ બનાવવા આગલ આપેલુ છે તે રૂઝાયા પછી ડાઘ કાઢવા બદામનુ તેલ અથવા કોલ્ડ ક્રીમ લગાડવુ, નાહતી વખતે ચનાનો અથવા અદડનો આટો વાપરવો.

કપાયલી ચામડી જોડવા માટે સ્ટીકીંગ પ્લાસ્ટર વપરાય છે, અથવા તો કોલોડીઅન Collodion નામની દવા પીછી વડે પાતલી લગાડવી, તુરત બધાઇ જશે

સાંધા પરનો જખમ જે ભાગ હાડકાનો વળતો હોય ત્યાથી તે વળે નહિ માટે લાકડાની ચીપો મુકી પાટો બાધવો ઘડી ઘડી વળ્યાથી ચામડી ચીરાઇ ઘા જલદી રૂઝાશે નહિ

દાઝેલાંનો ઉપાય.

૩૨૯—દાઝેલી ચામડી પર ચીકાશવાળી ચીજ કોઇપણ લગાડવાથી ઠડક પડશે, પીછી કે નરમ કપડાએ હળવેથી લગાડવુ ઘસવુ નહિ. ઘણો દાઝેલો ભાગ ખુલ્લો રાખી હવા લાગવા દેવી નહિ

સેલેડ ઓઈલ, વેસલીન, મીઠુ તેલ, કેરન ઓઇલ, કોલ્ડ ક્રીમ જોઇએ તો સાલાડ તેલમા ચુનાનુ પાણી ભેળવુ અથવા મીઠા તેલમા પાન સાથ ખાવાનો ચુનો પીગળાવી પાચ મિનિટ રાખી ગાળીને લેવુ એમાની કોઇપણ ચીજ લગાડી પાટો બાધવો

પાટા માટે અનતા સુધી લીનનના કે કોઇપણ કપડાની સાકડી ચીપો ઉપલા તેલમા બોળીને જોઇએ તો બાધવી, પહોળી લીધાથી કોઇક વખત વળગી જઇ સહેલાઇથી નીકળતી નથી, પાટા પર થોડોક બોરીક પાઉડર છાટવો બ્રૅન્ડી અથવા સ્પીરીટ જોઇએ તો લગાડવો.

કોલસાનો ટુકડો આખો મુકવાથી અગણુ નરમ પડશે

પાણી સાથ વોશીંગ સોડા, એપસમ સોલ્ટ, ફટકડી, એમોનીયા, સોડા બાયકાર્બ કંઇ પણ થોડુ પીગળાવી દાઝેલા ભાગ પર રેડવાથી આરામ થશે, લાઇમ વૉટર ને પરમગેનેટ ઓફ પૉટેશ ભેળી લગાડવું

સરકો લગાડયાથી ફોલ્લા ઉઠશે નહિ, શાહી પણ લગાડે છે.

ચાહનો ભીનો ભુછો કાઢી લઇ ફુકકો થાયને પોલટીસ માફક બાધવો આમલીને સહેજ પાણીમાં ભીનવી ઘટ માવા જેવી કરી દાઝેલી ચામડી પર લેપની કાની મુકવુ. સુકાયને તે પરજ બીજું પાણી છાટયા કરવુ ઇડાની અમથી સફેદી લગાડવી અથવા કંઇ ચઢાવી એરંડીઉ નાખી ઘટ મલમ જેવુ થાય ને લગાડયાથી ઠંડક લાગશે કાચો પટેટો કાપી મસળીને લગાડવો.

કુમા'રના ઝાડનો ટુકડો કાપી ચીરીને બાધવાથી આરામ થાય છે. સુકા કોપરાને વાટીને આતસ પર બાળી તેની રાખ ચાળીને કોપરેલ સાથ મલમ જેવુ કરી લગાડવુ

ઠંડા પાણીમા કોરો ચોખાનો આટો કે સોડા બાયકાર્બ અથવા કોલસાની ભુકી ભેળી જાડુ પડ કરવુ, સુકાયને પાછુ પાણી તે પર છાટયા કરવુ.

ઉપલા કોઇબી ઉપાયો અજમાવવા ઘણા દાઝી ગયેલા માટે અકસ્માતમા છે, માણુસ રડે તો શરીરના અંદરના ભાગો પણ દાઝેલા જાણવા.

કેરન ઓઇલ Carron Oil દાઝેલા પર લગાડવા માટેનું બનાવવા બેલ તેલ ને લાઇમ વૉટર સરખા વજનનુ ભેળવુ, જોઇએ તો તેમા સહેજ ટરપીનટાઇન નાખવાથી બગડતુ નથી

જાનવર તથા જંતુઓ દંખે કે કરડે તેના ઉપાયો.

૩૩૦—જાનવર યા જંતુના કરડેલા ભાગની થોડે ઉપરથી પહેલાં ટાઇટ પાટો બાધી લીધાથી તેનુ ઝેર ઉપર ચઢતુ અટકે છે

કોઈબી જખમને પાછળ લખવા મુજબ પહેલા સાફ કરીને ઉપાય કરવો, તુરત સ્ત્રોગ કાર્બોલીક એસીડ લગાડવી કેટલીક વખત ગરમ લોખંડનો દાહમ પણ દે છે

ઊંદર કરડીને સોજો આવે તો અજમો ને કુકડવેલના ફુલ સરખા વજનના લઇ ગાયના મુતર (તરા) મા પીસીને લગાડવુ, અથવા એરંડીઉ ચોપડવાથી પણ સારૂ થશે.

બીલાડીનાં કરડેલા ઉપર વીચહેઝલ Witch Hazel નામની દવા લગાડવી, જખમ મોટો હોય તો તેમા કપડુ બોળી તેપર મુકી પાટો બાધવો, કેટલીક વખત બીલાડી તેમજ કોહલાના કરડેલાનુ પણ કુતરા માફક હડખું લાગે છે.

કુતરૂં કરડે તો તુરત ઉપાય કરવો કારણ કેટલીક વખત કુતરૂં ઘેલુ હડખુ હોવાથી તે માણુસના જાનને પણ નુકશાન પોંહચે. તેવા

કુતરાની પણ તપાસ કરવાથી ખરાબ હશે તો તેમ માલમ પડવે દર-દીની બી સારવાર કરવા માટેના મડકો Pastuer Institute ના ધોરણ પર કાઢેલા છે ત્યા લઇ જઇ હડખા કુતરાના કરડેલા માટે બનાવેલી રમી મુકાવ્યાથી સાફ થાય છે.

હડખા માટે કેટલાક દેશી ઉપાય પણ ફતેહમદં નીવડેલા કહે-વાય છે ધતુરાનુ દીડવુ, ને મોટા લીંબુ (માલુગા) નો પાયો બારીક વાટી બ ધીને ભેળી લેપની માફક કેટલાકો કુતરાંના કરડેલા પર લગાડે છે.

કરડેલા ભાગને તુરત ઉપર લખ્યા મુજબ કાર્બોલીક એસીડના પાણીએ ધોવો એક ઔંસ એસીડમા વીસ ઔંસ પાણી સુમારે લેવુ.

ઘોડો કરડે તે પર અફીમ, રસમતી, ગુગળ સરખા વજનનુ લઇ બારીક વાટી પાણી સાથ ભેળીને લગાડવુ, પાકેલુ હશે તે પણ રૂઝાશે.

વાઘના પજા લાગવાથી પાકેલા ભાગ ઉપર કારેલાના પાદડા વાટી તેનો રસ કાઢી ફરી તેને છુદીએ, તે રસ તથા કોપરેલ સરખા વજનનુ લઇ ચુલ્હે ઉકાળી જખમ ઉપર ચોપડી પેલા છુદેલા પાદડા તે પર મુકી પાટો બાધવો

સાંપના કરડેલા ભાગની ઉપરથી તુરત ટાઇટ પાટો યા દોરી બાધી દેવી, ત્યાર પછી નીચલી કોઇબી એકુ ચીજ જખમ પર લગાડવી, નીમકનુ પાણી, ટરપીનટાઇન, પરમેગનેટ, ઓફ પૅાટેશ Permanganate of Potash, કારબોલીક, એસીડ, નાઇટ્રીક એસીડ કોસ્ટીક પૅાટેશ Caustio Potash, મેનથોલ Menthol પેપરમી ન્ટનાં ફુલ પાણીમા પીગળાવી સ્ટ્રોગ બનાવી વાપરવાથી ઝેરનું જોર કમી થશે પરમેગનેટ ઓફ પૅાટેશનુ પાણી પીચકારી વડે શરીરમા આપવાથી પણ કેટલાક સાપના કરડેલા સારા થાય છે

લાલ કાંદો કેટલીક વખત છુદીને બાધે છે તે ઝેર ચુસીને લીધો રગ પકડે ને કાઢી નાખી બીજો બાધવો કેળના પાદડાને ગરમ કરી દખ ઉપર પોલટીસની માફક બાધવાથી પણ ફાયદો થાય છે. એ રીતની પોલટીસ ઝેરી જતુઓના દખ ઉપર પણ અજમાવવી ઇડાની દાળ સાથ નીમક છુદી ઘટ પ્લાસ્ટર જેવુ કરી બાધવુ, તબાકુ પાણીમા ભીનવીને સાથ નીમક ભેળી પોલટીસ માફક બાધવુ, કોઇકને સ્ટ્રોગ રાઇ મારવાથી ફાયદો થાય

સાપ કરડેલાને મરી ખવાડયાથી તીખા નહિ લાગે તો ઝેર પેવસ થયલુ જાણવુ, તેમજ તે માણસને નીમક ખવડાવવાથી ખારૂ લાગતુ નથી, ઝેર ઉતરવા પછી નીમક ખારૂ લાગે છે.

ઝેરી જતુઓ જેવાં કે વીચ્છુ, મધમાંખ, ભમરો, કાન-કચુરા, જેલી ફીશ, કરોળીઆ, મચ્છર વિગેરેના દખેલા ભાગ-માથી બને તો દાબીને ઝેરી લોહી કાઢવુ, અથવા પાણીથી ધોવું ત્યાર પછી નીચલી કોઇબી ચીજ મળી શકે તે લગાડવી હાઇડ્રોજન પર

ઓક્સાઇડ, કોલોનવૉટર, બ્રેન્ડી, એમોનીઆ, ફટકડી કે નીમકનુ પાણી, સરકો, લીબુનો રસ, સાબુનુ પાણી, કાચો કાપેલો કાંદો, બેકીગ પાઉડર અથવા કાર્બનેટ ઓફ સોડા પાણીમાં મેળવેલો, એરંડીઉ, ઓલીવ ઓઇલ, માખણ, ફટકડીનુ પાણી, રાખ લાકડાની, આટો, મધ, કાળી મટોડી પાણીમા ભીનવેલી વિગેરે ક્લોરોફોર્મ લગાડયાથી અગણુ નરમ પડી સોજો ઉતરે છે બીડીમાની રાખ પાણી અથવા બીઅર કે વાઇન દારૂમા ભેળી ઘસવી.

દંખ પર લગાડવાની તૈયાર દવા આયોડીન અર્ધી ચમચી કાર્બોલીક એસીડ ૫ દર ગ્રેન, પોટેશ આયોડાઇડ Potash Iodide એક ચમચી સાથે એક વાઇન ગ્લાસ વરસાદનુ અથવા ચુલે ઉકાળી આળેલુ પાણી લઈ ભેળી કાચના બુચની સીસીમા ભરી રાખી કોઇ પણ જાનવરના દખ ઉપર લગાડવા માટે વાપરવુ. દારૂના અર્કમાં મેનથોલ પીગળાવી જોઇએ તો લગાડવુ

ગ્લીસરીન ને મધ એક એક ચમચી વાસણમા ભેળી બીજા ગરમ પાણીના વાસણમા તેને મુકી પીગળે પછી એક ચમચી બોરીક પાઉડર ભેળી દખ પર લગાડવી

ગ્લીસરીન એક ચમચી ગુલાબ બે ચમચા ને કાર્બોલીક એસીડ ૭ ગ્રેન ભેળી સીસીમા ભરી રાખી ખપ પડે ત્યારે દખ પર લગાડવુ. ઝેર ઉતારવા માટે કેટલીક વખત ખાવાના પાન સાથ પા અથવા અર્ધો અરીઠો ખવાડે છે.

કાનકચુરો કાનમાં ગયલો માલમ પડે તો તુરત નીમકનુ પાણી કરી રેડવાથી તે બહાર નીકળી આવશે, અથવા પીચકારી મારવી.

દંખ કે કાંટો કોઇબી જાનવરનો ચામડીમાથી પેવસ્ત થયલો કાઢવા બે આગળી વડે દાબવુ કે ચીમટાએ ખેચી કાઢવો, અથવા ચોખંડની ચાવીનો પોકળ ગોળ ભાગને જ્યા કાંટો હિશે ત્યા બરોબર ઉભી દાબ્યાથી તે તુરત બહાર નીકળે છે.

વીચ્છુના દંખની આગ નરમ પાડવા નીચલી કોઇબી ચીજ લગાડવી, ક્લોરોફોર્મ Chloroform, કોલોન વૉટર, રમ દારૂ, કાર્બોલીક એસીડ, ફટકડી, એમોનીઆ, તબાકુનો રસ, સરકામા પીગળાવેલુ નીમક, મીઠા તેલમા રમદારૂ ભેળી લગાડવો, આંકડાના પાદડાનો રસ, કાચો કાંદો કાપેલો, મુળા અથવા લસણનો રસ વગેરે કઇબી લગાડવા પછી એમોનીઆને કોલોન વૉટર ભેળી લીન્ટનુ કપડુ તેમા બોળી દખપર મુકી પાટો બાધવો

કાંનકચુરા માટે પણ ઉપલામાનો કોઇબી ઉપાય કરવો, દીવાસલીનો ફોસફરસવાળો છેડો પાણીમા ભીનવી દખ પર ઘસવો બત્તીની ઉપર સભાળથી દખેલો ભાગ ધરવાથી તેનુ ઝેર ઉપર ચઢતુ અટકે છે.

મધમાખી કરડે તે પર પાણી મધ તુરત લગાડવું અથવા પેપરમીન્ટનું તેલ ચોપડવું, તમાકુ અથવા તપખીર, કાચો કાપેલો કદિ અથવા લસણનો રસ તે પર ઘસવો.

કાર્બોનેટ ઑફ સોડા અથવા કળી ચુનો એક ચમચી લઇ પાણીમાં પીગળાવી લગાડવાથી અગન નરમ પડશે એરંડીઉ ને મધ લગાડવાથી પણ ફાયદો થાય છે કેટલાક ગોબર (છાણ) પણ લગાડે છે કોઇબી ચીજ અજમાવવી

ભમરાના દંખેલા ભાગને ગરમ પાણીથી ધોઇ ગરમ દામ દીધાથી તેનું ઝેર ચઢશે નહિ, તપખીર કે તમાકુની ભુકી દંખ ઉપર દાબવી ઘસવી અથવા કપુર કે નૌશીગ સોડા લગાડવો કળીચુનો થોડો પાણીમા પીગળાવી તેનું નીતર્યું પાણી લગાડવાથી ચટકો નરમ પડશે. દારૂના અર્કમા પેપરમીન્ટના ફુલ પીગળાવી લગાડવું

સરકો ને પાણી સરખા વજનનું ભેળી તેમા કપડું બોળી મુકવાથી ભમરાના દંખની અગન નરમ પડશે

કરોળીઆ મોટા દંખે તેપર સોજી બારીક નીમક Table salt ને એકીગ પાઉડર ભેળી વાપરવું, કોઇક વખત એના દંખથી પણ ઝેર ચડે છે માટે તુરત પાણી સાથ સરકો યા નીમક ભેળી ચોપડવું

મચ્છર કરડેલાં પર કોલોનવૉટર લગાડવું, કરડતા અટકાવવા હાથ પગ ઉપર પેપરમીન્ટનું તેલ ચોપડવું, મરીની ભુકી મોજા પહેરેલા ઉપર છાટવાથી પણ તે પર મચ્છર બેસી દંખતા નથી અથવા ટરપીનટાઇન હાથ પગ પર લગાડવું ફટકડીનું પાણી અમથુ જોઇએ તો સરકો અથવા ગ્લીસરીન ભેળી મચ્છરના દંખ પર ચોપડવું

કવચનાં ઝાડની અગન ચામડી પર લાગે તો પુદનાના અથવા પેપરમીન્ટના ઝાડના પાદડાને ચોળી ઘસવાથી નરમ પડશે ગાયનું છાણ કેટલાક તુરત લગાડે છે

પ્રકરણ ૪૯.

સંધીવા, હાથ પગના સોજા, રસ, આંકડાં, પગમાં વાળો તથા ધનુરવા વિગેરે.

૩૧૧–સંધીવા Rheumatism હાથ પગના સાધાઓ તથા હાડકાં દુખે અથવા કોઇકના તદન અકડી જાય છે, તેમજ સાધાઓ સુજી આવી મુદલ ચાલી કે હાલી પણ કોઇ શકતુ નથી ભરવા ચોપડવા તથા સેક કીધાથી કેટલાકને ફાયદો થાય છે.

સાએટીકા નામની નસોમા થતી પેન ઘણીખરી પગના આપામા એવી રીતે નસપર દબાણુ આવ્યાથી થાય છે, ચાલ્યા કીધાથી ઝાઝુ દુખ થતુ નથી, બેસવા ઉઠવાની અડચણુ પડે છે, એ પેન ઘણીખરી પોતીકી મેળે જતી રહેશે, અગત પડવે સેક અથવા નીચે આપેલી કોઇબી ચીજ લગાડી જોવી. સેકવા ધોખ ડનો સપાટ ટુકડો અથવા અળશીનુ તળીઉ ઘણુ ગરમ કરી ફ્લેનલનો ટુકડો સરકામા બોળી તે પર વિટાળીને દુખતા ભાગ પર દિવસમા એક બે વખત સેક્યાથી નરમ પડશે. રાઇનુ પ્લાસ્ટર જોઇએ તો મારવુ

સેલોલ Salol નામની દવાની ભુકી સુમારે પાચથી સાત ગ્રેન અર્ધા ગ્લાસ પાણીમા પાવાથી કોઇકને ફાયદો કરે છે

તડકુ લગાડવાથી પણુ કેટલીક વખત દુખતો ભાગ નરમ પડે છે.

સંધીવાથી અડી ગયલી બોચી પર રાઇ મારવી, એમ-બ્રોકેશન સહેજ ગરમ કરી લગાડી ફ્લેનલનો પાટો બાધવો, નીમકનુ યા દરીઆનુ પાણી ગરમ કરી તે વડે સેકવુ ન્યુરેલજીક પેન પણુ ઉપલો કોઇબી ઉપાય કીધાથી નરમ પડશે. ન્યુરેલજીયા માટે માથુ દુખે તેમા વધુ આપેલુ છે.

દુખતા ભાગ પર ટરપીનટાઇન, કાજુનો દારૂ, પેત્રોલ, પેપર-મીન્ટનુ તેલ, કાયાકોટી કે કપુરનુ અથવા યુકેલીપતસનુ તેલ, કેરો-સીન તેલને ટરપીનટાઇન ભેળી લેવુ એમાનુ કઇ પણુ લગાડવુ, કોઇકને તે પર સેક કીધાથી ફાયદો થાય છે, તેમજ આઇોડીન પણુ સાધાઓપર લગાડે છે ધડાની દાળનુ તેલ પાછલ આપેલુ છે તે જોઇએ તો અજમાવવુ.

પીળુ મીણુ એક ઔસમા ૭ ઔસ રાલ ચુહલે પીગળાવી ઠડુ પડવા આગમચ તેમાં પેપરમીન્ટના ફુલ અથવા તેલ દોઢ ઔસ ભેળી બંધાયને પહોળા મોઢાની શીશીમા ભરી સધીવા અથવા ન્યુરેલજીક પેન પર મસળીને લગાડવુ ઓલીવ ઓઇલ ને વીન્ટરગ્રીનનું તેલ ભેળી મસળવુ અફીમ ને કેસર દરેક તોલો પા ગરમ પાણી એક ઔસમા પીગળાવી સુજેલા સાધાઓ પર લગાડવુ, ઉપલી ચીજોમા સાદા પાણીને બદલે સાલીડના પાદડાનો રસ ભેળવાથી વધુ ગુણુ કરે છે

સાબુનુ લીનમેન્ટ Linement saponies ત્રણુ ઔસમા સ્પીરીટ કલોરોફાર્મ ને ગુલફરીનુ તેલ Oil Gaultheriæ દરેક અર્ધી ચમચી ભેળી દુખતા ભાગપર લગાડી રૂ મુકી પાટો બાંધવો

પીવા માટે તુમાનો પાલો જેના સબજાનાં પાદડાંને મળતા પણુ ચાર ધારી આવે છે તે પાંચ સાત લઇ સહવારમા બકરીનાં અ-થવા ભેસના દુધમા ભીનવી ચોળી પાદડા કાઢી નાખી પાવુ જોઇએ તો સહેજ ખાડ નાખવી. એ પાલો મોટા જથામા મગાવી તેનો અર્ક કોઇ દવાવાલા Chemist ને ત્યાંથી કઢાવી મગાવી કાચના બુચની સીસીમા ભરી રાખી એક ચમચી જેટલો દુધમાં ભેળી અગત પડવે વાપરવો. રૂમેટીક પેન એ પીવાથી કેટલાંકની નરમ પડે છે.

ગઠાયલી નસો છુટી પાડવા વાઘ અથવા ઊટની ચરબી મસળે છે. ઘડી ગયલા સાંધાઓથી છુટા પડશે, સાધારણ રીતે જોઇએ તો મસાજ કરાવવું ઘણું જોરમા કીધાથી વધુ દુખશે જોઇએ તો નીમકના ગરમ પાણીમા હાથ પગ બોળી સેકવા ન્યુરેલજીક પેન-વાલાને દિવસમા બે ત્રણ વખત બોળ્યાથી ફાયદો થશે

લગાડવા માટેની બીજી દવાઓ સાક પોલટીસ તથા ભરવા ચોપડવાની દવાના પ્રકરણમા છે

નજલો Gout સધીવાને મળતુ સાધાઓનુ દરદ છે, શરૂઆતમા ઘણો ખરો પગનો અંગુઠો દુખશે, કોઇકના ગુડણ તથા સાધાઓ પણ સુજીને સખત પેન થાય છે, જે લાબે વખતે નરમ પડશે. એ કુટુંબમાં પણ કોઇકને ઓધિ ઉતરે છે, ગોશ મીઠાઇ દારૂ વિગેરે સ્વાદીષ્ટ ખોરાક ખાનારને એ દરદ થાય છે, સાદો ખોરાક ખાનારા માણસોને એ દરદ ઝાઝું થતુ નથી. ચુલાને સરકામા ગરમ કરી પોલટીસ માફક સેકીને બાધવુ

૩૩૨—પગપર સોજા આવે તો ઠંડા પાણીની ધાર રેડવી અથવા આઇસ ફેરવવુ, કેટલાકને નીમકનુ પાણી પણ ફાયદો કરે છે પગ બનતાં સુધી લાબો રાખવો જમીનપર ઝુલતો રાખી બેસવુ નહિ તેમજ લાબો વખત ચાલીયા કે ઉભુ રેહવાથી રસનુ જોર વધે છે રતન બાવલી નામનુ છોડુ આવે તેને અમથુ પણી અથવા ચોખા બાફીને કાઢી લીધેલા પાણી (પેજ) મા ઘસીને પાતળુ લગાડયાથી સોજો ઉતરે છે સાધારણ અથવા રસનો સોજો પણ એ રીતે નરમ પડે છે રસનુ લોશન હીરાકસી પાણીમાં પીગળાવાથી બને છે તેમજ તૈયાર લેડ લોશન પણ મળે છે જેમા કપડુ ભીનવી રસવાલા પગપર મુકવાથી સોજો ઉતરી જશે અમર કાદો પણ રસના સોજા પર ઘસીને લગાડવો, તે કાદો તલાવમા ઉગે છે મુબાઇ નામનો પત્થર પાણીમા ઘસીને ભરવાથી કોઇને ફાયદો કરશે, વાગેલાપર પણ લગાડે છે

જેઠીમધના જાડા ગાઠ અથવા તેના મુળીઆ પાણીમા ઘસી ઘટ મલમ જેવુ કરીને રસ થયલા ભાગ ઉપર ઘટ લેપની માફક લગાડવુ દિવસમા બે ત્રણ વખત સુકાઇને પોતીકી મેળે પોપડા નીકળી જશે અને રસનુ જોર કમી થઇ જશે

હાથે પગે રસનુ જોર થાય તે વખતે લાલ થયલા ભાગ પર થોડુ કોલોનવૉટર ચોપડીને વિલાયતી વડ Evergreen નામના ઝાડના સફેદ પાદડા બાધી તેપર પાટો બાધી રાખવો દિવસમા બે ત્રણ વખત નવા પાદડા બદલવા

ખસખસના પોસના પાણીમા ફલેનલ બોળીને પુકી પુકી બાધી રાખ્યાથી પણ ફાયદો થશે કોલોનવૉટર ને પાણી પણ લગાડવું, લીમડાના પાદડાના વરાળીયા કરીને પગે બાધવા, ભાદરવેનુ સુકુ સુળિયુ પાણીમા ઘસીને લગાડવાથી શરૂઆતનુ રસનુ જોર નરમ પડશે.

કાયાકોટીનુ તેલ ભર્યાથી પણ ફાયદો થશે, અથવા સુખડના ગાડને મોવડાના દારૂમા ઘસીને લગાડવુ

હાડકું સુજી આવે છે, કેટલીક વખત હથેલી કે ઘુંટીનું તેપર આયોડીન લગાડવું થોડા દિવસ, અથવા હાથીદાંત કે સાબર સીંગડું સહેજ પાણીમાં ઘસીને ચોપડવાથી નાની હાડકીઓ નીકળી આવેલી પણ બેસી જાય છે

આંકડાં હાથ પગ તથા છાતીમાં આવે તેનો ઇલાજ.

૩૩૩–હાથ, પગમાં આંકડાં Cramps આવે તો તુરત લાંબો કરી જોરથી દાબવું અથવા તો ટાઇટ પાટો બાંધવો.

ગરમ પાણીમાં જાડો તુવાલ બોળી નીચવી કાઢીને દુખતા ભાગ પર જોરમાં ઘસવાથી આંકડું નરમ પડશે

પગનાં ટેટાંમાં આંકડું આવે ત્યારે પગને લાંબો કરી આંગળાં વાળો ભાગ ઉપર વાળી એડી બહાર ખેંચી રાખવી, અથવા જાડી લાંબી દોરી બે ત્રણ આંટા તે જગ્યા પર વિંટાળીને બંને છેડા લાંબા રાખેલા હોય તે સામા સામી ખેંચ્યાથી કોઇક વખત આંકડું દબાયાથી નરમ પડશે.

આંકડું હાથમાં લખતી વખતે આવવાની કોઇને ટેવ હોય છે, માટે બનતા સુધી લાંબી પેનસીલ વડે લખવું, જેથી આંગળાં ઢીલા રહેશે નાની ટુંકી પેનસીલ પકડવા માટે આંગળામાં દાબીને ધરવી પડે તો આંકડું આવી જશે એને રાઇટર્સ ક્રેમ્પ Writer's Cramp કહે છે

આંગળાંના સાંધાઓ પર ગ્લીસરીન ગરમ કરીને મસળવું. થોડો વખત ચાલુ, તેમજ અવારનવાર મસાજ કીધાથી પણ આંકડા આવતા કોઇના નરમ પડશે અફીમનું તેલ અથવા રાઇનું તેલ ને કોલોનવૉટર બંને સરખા વજનનું ભેળીને દરેક સાંધાઓ પર મસળવું બકરીના દુધનું માખણ અથવા ઘી બનાવીને પચાવવું. લવંગનું તેલ, કપુર અને જુના આદુનો રસ ત્રણે સરખા વજનનું ભેળીને લગાડવાથી આંકડા નરમ પડશે.

છાતીમાં આંકડાં આવતા હોય તો સેક કરવો, કોલોનવૉટર લગાડવું, બ્રેન્ડી પાણી પાવો આંકડા આવવાની ટેવ હોય તેણે ભારે વજન ઉંચકવા નહિ તેમજ ઘડી ઘડી દાદર ચઢ ઉતર કરવો નહિ. સેક કરવા માટે એક ઘડામાં થોડું બદામનું તેલ ભેળી ચુલે ઘટ થાયને રૂનું પોહળું તેમાં મુકી ચુસી લીધા પછી તે ગરમ રૂ છાતી પર સેકવો, એજ રૂ ઠંડો પડેલો પાછો ગરમ કરી વાપરવો

સુંઘવા માટે Amyl Nitrite નામની નાની કાચની શીશીમાં દવા આવે છે તે દાબીને ભાગવાથી તેને વીંટાળેલો રૂ ચુસી લે તેજ રૂ સુંઘાડવાથી નરમ પડશે એ વિષે ડૉક્ટરે ફરમાવ્યા મુજબ કરવું.

છાતીના ધપકારા જોરમાં ચાલે Palpitation તો બંને હાથ ઝુલતા નાખી બેશી જઇ વાંકુ વળી માથું પગને લાગે તેમ કરવાથી હાર્ટ પાછુ સાધારણ રીતે ચાલશે.

વાળો થાય તેનો ઉપાય.

૩૩૪-વાળો અથવા નારૂ Guinea worm ખરાબ કુવાના પાણી પીધાથી શરીર પર થાય છે તેમાથી લાબો કરમ દોરા જેવો આખો નીકળી જાય તો જલદી સાજુ થશે પણ તુટીને રહી ગયો તો તે પાછો થશે, કોઇકને પગના તળીઆંમા પણ થાય છે

પીંઆ ઠંડા પાણીમા ભીનવીને પોલટીસ માફક બાધવાથી વાળો આખો નીકળશે અથવા સોજો નવસાગર Ammonium Chloride ની ભુકી ચમટીમાં લઇને વાળાના મોઢા પર રોજ મુકવાથી આખો બાહર નીકળી આવે છે.

વાળો સુકવી નાંખવા કવચનાં પાદડા ખારા પાણીમા વાટીને બાધવાથી જલદી સુકઇને નીકળી જશે, જોઇએ તો ખાલી પાદડાને ખુડીને તેનો લેપ માગ્વાથી વાળો બળી જશે

પીવા માટે દાડમના ઝાડનાં મુળીઆની છાલ કાઢી ને બે ઔંસ લઇ એક પાઇંટ જેટલા પાણીમા ઉકાળી અર્ધું પાણી બળે ને ગાળી લઇ અર્ધું ગ્લાસ દિવસમા ત્રણ ચાર વખત પાવાથી વાળો નીકળી આવે છે.

ધનુરવા.

૩૩૫-ધનુરવા Tetanus હાથ પગમા કઇ પણ ભોકાવાથી જેવી કે છરી કાતરનુ લોખંડ, ખીલો, લાકડાની સરાક પેવસ થવાથી એ દરદ થાય છે, તેમજ પડી જવાથી રસતામાંનો કચરો મટોડીમાના જતુઓ ધામા પેવસ થાય તે બરોબર ધોયલુ નહિ હોય તો થાય છે, માટે હમેશા તુરત ધોઇ સાફ કરી કોલોનવૉટર અથવા આયોડીન લગાડી દેવુ શરૂઆતમા મોઢુ ને ચાવણીઆ બીડાઇને હાથ પગ તથા શરીરની નસો અકડીને કઠણ થઇ જાય છે, ખોરાક તેમજ દવા પાતી વખતે દરદીના ગળામા આકડા આવવાથી ગુગળાઇ નહિ જાય તેની સભાળ લેવી કેટલીક વખત એ દરદનુ જોર નરમ પડવા વગર કઇબી ખોરાક આપી શકાતો નથી એને માટે તૈયાર બનાવેલી રસી આવે છે તે ડૉકટર પાસ પીચકારી વડે મુકાવવાથી સારૂ થાય છે

પ્રકરણ ૫૦.

માથુ દુખે તેનો ઇલાજ, સરકમ, તાવ, ગોવરૂં, કમળો તથા નબળાઇના ઉપાયો.

૩૩૬-માથુ દુખે કોઇ વખત શરદી, ગરમી પીતના જોર નબળાઇ એવા અનેક કારણથી, આખના બીગાડાને લીધે પણ માથુ દુખી વાચવા લખવામાં હરકત કરે છે

કપડાંનો ટાઇટ પાટો કપાળ ઉપર બાંધી રાખવાથી કોઇક વખત માથુ નરમ પડે છે, જોઇએ તો ઠંડા પાણી અથવા કોલોનવૉટરમા ભીનવીને બાધવો. કેટલીક વખત બોચીપર સેક કીધાથી નરમ પડશે

પીતના જોરે માથુ દુખે તો ઠંડુ પાણી એક વાઇન ગ્લાસ જેટલામા એક ચમચી સોડા બાઇકાર્બ નાંખીને પાવુ જોઇએ તો થોડો લીંબુનો રસ ભેળવો ઉલટી કીધાથી પણ માથુ નરમ પડી જશે એસપરીન Asperin ની ગોળી કે પાઉડર લીધાથી માથુ નરમ પડે છે, ઘણી લીધાથી કોઇક નબલી છાતીવાલાને નુકશાન કરે છે ગરમ ગરમ ચાહ પીવાથી માથુ ઉતરે છે, અથવા રાતે સુતી વખતે ગરમ પાણીમા પગ ઝારવા. અગત લાગે તો જુલાબ લેવો.

શરદીથી દુખતું માથુ બોચી ઉપર રાઇ મારવી અથવા સુંઠ બ્રેન્ડીમા ઘસીને કપાલ ઉપર ભરવી શેક કીધાથી પણ ફાયદો થાય છે તેમજ ગરમ પાણીમા સાકર સાથે બ્રેન્ડી અથવા વ્હિસ્કી ભેળી પાવો, ગમે તો તેમા સહેજ મોસંબીની સુકી છાલ નાખવી સાધારણ માથુ દુખે તો સવારમા ભુખે પેટે સોજી તાજી જલેબી થોડા દિવસ ખવાડવી.

ગુલાબના અથવા ઓવલાના ફુલોના તકીઆ ઉપર માથુ મુકવાથી દુખતુ માથુ નરમ પડે એમ કહે છે

માથુ તથા ચાવણીઆ વિગેરે સરદીથી દુખે તો થોડો બ્રેન્ડી ત્રાંબાના વાસણમા રેડી તેમા મેચીસ સળગાવીને લગાડી બળતુ થાય ને એક મીનીટમા બુજવી નાખી તે ગરમ બ્રેન્ડી રાતે સુતી વખતે લગાડવાથી દુખતુ નરમ પડી જાય છે સરદીમા જઇ આવ્યા પછી ગરમ પાણીમા લીંબુનો રસ ને ખાંડ નાખી પીધાથી સરદી થતી અટકશે.

આયોડીન સુંઘવાથી સરકમ નરમ પડશે, કપુરના ટુકડા પર કોલોનવૉટર છાટીને સુઘવુ, તપખીર સુંઘ્યાથી કેટલીક વખત છીંક આવી સરકમનુ જોર નરમ પડે છે

ઠંડી વાગતી હોય તો કાને પાટો બાંધવો યા કાનમા રૂ ખોસવો, પગનાં તળીઆ સેકવાં વિગેરે

લગાડવા માટે પેપરમીન્ટના ફુલનુ કોલોનવૉટર નાક, કપાળ, ચાવણીયા પર લગાડવુ તથા ગળામા તેનો બાફ લીધાથી ઘણો ફાયદો થશે, થોડા વખત તેનો ગરમ ઝણઝણાટ લાગવા પછી નરમ પડશે ભરવા ચોપડવાની બીજી દવાઓ અજમાવવી, બામ તેલ વિગેરે

ગળું પણ સરકમ સરદીથી લાલ થઇ દુખે તે માટે ડાસામા આપેલા ઉપાય કરવા, અથવા બાફ લેવાની રીત આપેલી છે તે મુજબ લીધાથી ગળાને ફાયદો થશે, ગ્લીસરીન ટેનીક નામની દવા અંદર લગાડવાથી ફાયદો થાય છે.

કસરતમા આપ્યા મુજબ ગોળ કુંડળાંની માફક માથું થોડો વખત ફેરવ્યાથી પણ લોહીનો જોસ કમી થવાથી માથુ નરમ પડે છે.

ગરમીથી માથું દુખે તો તાલક ઉપર ઠંડુ પાણી રેડવુ અથવા તો આઇસ ફેરવવુ. સુખડ ને ગુલાબ કે ઠંડા પાણીમા ઘસીને ચોપડવાથી પણ માથાને આરામ થશે

તડકાંમાં લુ લાગે તો માથા ઉપર ઠંડુ પાણી રેડવુ અથવા ચાલુ આઇસ મુકવુ.

માથાંની ન્યુરેલ્જીક પેન Neuralgio Pain નસમા થાય છે, જેના સબબથી માથુ આખુ યા અર્ધું દુખે છે તે માટે એસ્પરીન ગોળીઓ લીધાથી નરમ પડશે. કોઇના ખરાબ દાત હોવાને સબબે પણ ન્યુરેલજીક પેન મોઢાના કોઇબી ભાગપર થાય તો દાંતના ડૉકટરને બતાવવા

લગાડવા માટે ઓલીવ ઓઇલ અથવા મીઠું તેલ બે ઔંસમા કપુર અર્ધો ઔંસ પીગળાવી વાપરવુ, જોઇએ તો તેટલુ કલોરોફોર્મ ભેળવુ

જમણી બાજુનુ માથુ દુખે તો ડાબો હાથ ઘણા ગરમ પાણીમા બોળી રાખવો અને ડાબુ હોય તો જમણો બોળવાથી કોઇને નરમ પડે છે

જે બાજુના માથામા પેન થતી હોય તે બાજુના નાકમા બારીક વાટેલુ નીમક ચમટીમા લઇને સુઘવાથી કેટલીક વખત ફાયદો થાય છે

સરકામા કપડુ બોળીને ગરમ અભી અથવા તાટેલી ઇંટ ઉપર મુકવાથી તે ગરમ થઇને વરાળ નીકળે તે કપડુ સેક કરવા લેવુ

વેસલીન પાચ ડ્રામ પેપરમીન્ટના ફુલ ચાલીસ ગ્રેન, કોકેન પંદર ગ્રેન, કલોરલ દસ ગ્રેન સર્વે મેળવીને લગાડવુ

કેવડાના મુળીઆ પાણીમા ઘસીને કોઇક લગાડે છે

સુંઠને છુંદી ભુકી કરવી અથવા બ્રાન્ડી સાથ સુંઠનો ગાઠીઓ પત્થર પર ઘસી ઘટ થાય ને સહેજ ગરમ કરી માથે લગાડવી, જોઇએ તો સાથે મરીને પીપર પણ ઘસવા સારૂ લેવા

ચોખાનો આટો, મરીની ભુકી, છુંદેલુ લોબાન ત્રણે સરખા વજનનુ ભેળી ગરમ કરી કપાળ પર લગાડવાથી માથુ નરમ પડે છે

માથુ યા મગજને શકિત આપવા નબળાઇના ઉપાયમા લખેલી રાબડી પાવી અથવા બદામનુ તેલ રોજ લગાડવુ, અથવા કોપરેલ સોનામા અગર ઘસીને ચોપડવુ.

૩૩૭—સરકમ સરદી કેટલીક વખત હવાના ફેરફારથી, પરસેવા પર પવન લાગવાથી થાય છે

ટીંકચર કેમફર કો Tincture Camphor Co નામની દવાના પંદરથી વીસ ટીપા થોડા પાણીમા નાખી પાવા, વધુ લીધાથી તેની કેફ લાગે છે નાના બચ્ચાને પાંચ ટીપાને સુમારે આપવા

સરદી લાગી શરીર દુખે તો સેક કરવો અથવા રાતે સુતી વખતે ગરમ પાણીમા રાઇ નાખી પગ ઝારવાથી ફાયદો થશે સેક કરવાની રીતમાં આપેલુ છે

કોલોનવૉટર, આયોડીન, કપુર, પેપરમીન્ટનુ તેલ, યુકેલીપતસનુ તેલ, કંઇ પણ સુંધવાથી સરદી નરમ પડે છે. ગાયના દુધમા અફીમ ઘસીને ચોપડવુ, અથવા રાઇનુ પ્લાસ્ટર મારવું.

કાહુવો પીવાનો બનાવવા સુંઠનો નાનો ટુકડો, પીપરીમુળનાં ગાઠ આઠ કટકા, ઉજરા મરી આઠ સર્વેને સહેજ ખોખરૂં કરી એક પ્યાલુ ભરી પાણી સાથ ચુલહે ઉકાળી જોસ આવ્યા પછી ખરી સાકરના પાચ સાત નાના ટુકડા નાખી પીગળી જાયને ચારણી વડે ગાળી અર્ધા પ્યાલા જેટલુ ગરમ ગરમ પાવાથી સરદી જશે, તેમજ વાઇનુ જોર હોય તે પણ નરમ પડશે અને છાતી તથા પેટમાંનો પવનબી છુટો પડી જશે એમાંનો બાકી રહેલો અર્ધો ભાગ પાછો ગરમ કરી દિવસમા બીજી વખત પાવો અગત પડે ત્યારે, જોઇએતો અંદર દુધ નાખવુ મરીની ચાહ પણ સરદી તોડે છે

તજના ગરમ પાણી સાથ બ્રેન્ડી અથવા વ્હીસ્કી પાવાથી પણ સરદી નરમ પડશે. દવા પીવાની રીતો આગલ આપી છે

લેમનેડ ગરમ કરી પાવો, અથવા ગાયના દુધમા થોડાં કાળાં મરી ને ખડી સાકર નાંખી ગરમ ગરમ સરકમ હોય ત્યારે પાવુ

ચના ખવડાવવા અથવા બારીક છુંદીને સહેજ નીમક ભેળી રાતે સુતી વખતે ખાધાથી સરકમ પાકીને નરમ પડે છે.

કવીનીન Quinine ની ગોળીઓ અથવા ભુકી સહવારમા તેમજ અગત પડે તો સાંજે આપવી, Amoniated Quinine વધુ અસરકારક છે, અર્ધી ચમચી અર્ધા ગ્લાસ પાણીમાં આપવુ, જલદી સરકમ નરમ પડશે, એ ઝાઝું કડવુ પણ લાગતુ નથી.

ઘણો જોરમા સરકમ થયલો હોય તો એસપરીન Asperin નામની દવાની ગોળીઓ અથવા પાઉડર લીધાથી ફાયદો થાય છે સરદીથી દુખતુ શરીર પણ નરમ પડશે, એસપરીન કોઇના નબલા હાર્ટને નુકશાન કરેતો સાથે કેફીન સાઇત્રસ Caffeine Citras નામની દવા ભેળવી લેવી.

તાવ તથા તેપર પીવાનો કાવો

૩૩૮-**તાવમાં** શરીર તથા કમર દુખે તે માટે ઝાઝું દાબવુ નહિં તેમજ પાણીની તરસ લાગી જીભ સુકાય છે કોઇબી સીકનેસ વખતે બનતા સુધી પહેલો જુલાબ આપેલો સારો છે તેમજ ટાઇફોઇડ જેવી તાવમાં કોઇક વખત ચાલુ એરંડીઆનો જુલાબ અથવા ઇનીમા આપવી પડે છે

મેલેરીઆ તાવ Malaria મચ્છરના દંખથી કેટલીક વખત આવે છે એ તાવ ચઢવા આગમચ ઠંડી વાગે છે, એવી બીનાશવાલી જગ્યામા મચ્છર હોય ત્યા બનતા સુધી કુરતીનમા સુવુ. કવીનીન ચાલુ લીધાથી એ તાવ જશે. કેટલીક વખતે પીચકારી વડે કવીનીન (Inject) શરીરમા દાખલ કરવાથી વધુ સારી અસર કરે છે, આયો-

ડીન Iodine નામની દવાના ચાર પાંચ ટીપાં એક ગ્લાસ પાણીમાં કેટલાકને પીધાથી ફાયદો કરે છે. ક્રેનબેરીઝ Cranberries નામના ખાટા ફળની જામજેલી પણ કોઇને મેલેરીઆ પર ખાધાથી ફાયદો થશે. આખા લીંબુની બારીક સ્લાઇસ છાલ સાથ કાપી ત્રણ પાઇંટ પાણી સાથ મટોડીના વાસણમા ચુલે ઉકાળી એક પાંઇટ જેટલુ રહેને ગાળી નીચવી લઇને તેમાથી સહવારે ભુખે પેટે એક વાઇન ગ્લાસ જેટલુ રોજ પાવુ જોઇએ તો ગરમમા ખાંડ નાખી પાવું

કરીઆતુ બે ત્રણ આગળા જેટલી ડાખલીઓને તોડી નાના ટુકડા કરી એક ગ્લાસ ઠંડા અથવા ગરમ પાણીમાં ભીનવીને પાવુ, સહવારમા ભુખે પેટે લીધેલું ફાયદાકારક છે ઠંડા પાણીમા લેવુ હોય તો રાતથી ભીનવી રાખવુ. બનાવવાની રીતો આગળ પગ્યુરણમા આપેલી છે નીમકને ભઠ્ઠીની બાજુમા મુકી લાલ કોરી જેવા રંગનુ ભુંજાય ને એક ચમચી ભરીને ઠંડા પાણી સાથ પીગળાવી રોજ પાવાથી કેટલીક વખત મેલેરીઆ તાવ જાય છે

કોઇબી જાતની તાવ વધુ હોય તો માથા ઉપર કોલોનવૉટર પાણીમા કપડું ભીનવીને ચાલુ મુકવુ, પેચના બુચની સીસીમા બનાવી રાખેલુ છાટવા સારૂ સવલ પડે છે આઇસ ફેરવવુ અથવા કોથલીમા ભરીને મુકવાથી માથે ઠંડક રહેશે આઇસ રાખવા માટે એની બાબતમાં આપેલુ છે.

બ્રેન્ડી કે રમમા કપડું ભીનવીને પેટ ઊપર મુકવુ અથવા સ્પંજ ઠંડા પાણીમા બોળીને આખા શરીર પર ફેરવી તુરત બીજા સુકા કપડા એ લુછી નાખવાની પણ તાવ ઉતારવાની રીત છે. આખા પગ ઉપર હુંફા અથવા ઠંડા પાણીમા કપડું બોળી નીચવી કાઢીને વીંટાળી રાખવાથી તાવ ઉતરશે, તે વખતે પગના તળીઆ ઠંડા લાગે તો સેકની કોઠલીઓ ત્યા મુકવી.

દરદીની માવજતમા સ્પંજ કરવાની રીત આપેલી છે. તાવમા નહવાનુ નહિ હોય ત્યારે તે મુજબ રોજ કરી કપડા બદલવા.

તાવ ઉતરી જઇ પરસેવાથી કપડા ભીનાયલા હોય તો બદલાવવા અથવા શરીરને કપડા વચ્ચે બીજો રૂમાલ કંઇપણ મુકવો જે ભીનાયાથી કાઢી બીજો મુકી શકાય અને કપડા ઘડી ઘડી બદલાવવા પડે નાહ

ભાતની તાવ Hay fever જ મહેલોમા સખત તાપ પડવાથી તેમજ ભાતની કાપણી વખતે હવા બગડવાથી આવે છે તે વખતે તુરત માથા પર આઇસના અથવા અમથા પાણીમા કપડું બોળી બાંધવુ ને સુકાય કે પાછુ ભીનવવુ ક્વીનીન પીવાથી પણ એ તાવ નરમ પડે છે.

ઓલીવ ઓઇલ એક ચમચામા નાનો કપુરનો ટુકડો અંગાર પર પીગળાવી તેમા આગળી બોળી નાકના નીચેના ભાગમા સહેજ ચોપડવાથી દમમા જઇ ફાયદો થશે

તાવ ડેંટીડેં ડુંતીડેં Dangue fever શરીરના ઘણાક સાધાઓ અકડી જઇ દુખે છે અને ઉઠવા બેસવાની મુશ્કેલી નડે છે અને કોઇકને ઘણો લાંબો વખત વેર તેની અસર રહેશે. કેટલીક વખત ઠ ડાં પાણીમા કપડુ બોળી દુખતા ભાગો પર વિ ટાળવાથી ફાયદો થાય છે અને કોઇકને ગરમ સેકથી આરામ લાગશે લીમડાનો પાલો પાણીમાં ઉકાળી તેણે નાહવુ

લગાડવા માટે એક ઔંસ ઓલીવ ઓઇલમા અર્ધો ઔંસ અ બરનું તેલ ભેળી બરડાના કાઠા પર ચોળવુ, જોઇએ તો સાથે લવ ગનુ તેલ લેવુ

ટાઈફોઇડ Typhoid તાવનુ ઘણુ ખરૂ કારણ ખરાબ પાણી, દુધ, અથવા ફ્રુટ કે બગડેલી તરકારી વિગેરે કઇ પણ તેવી ચીજ જેની અ દર તેના જ તુઓ ખાધામા આવીને આતરડાને નુકશાન કરે છે. એ કેસોની શરૂઆતથીજ પેટ ચઢેલું રહે છે અને જભા સુકી ભુરા ર ગની ને તેપર ઠરો માલમ પડે છે, એથી ત્રણ અઠવાડીઆ અથવા વધુ લાંબે વખતે ચઢ ઉતર થઇને કેટલીક ગ ભીર બીમારીમાથી દરદીને પસાર થવુ પડે છે

તાવના જોર સાથ નાડ વધુ ઝડપે ચાલે છે કેટલીક વખત ૧૨૦ થી ૧૫૦ ને સુમારે મીનીટની ગણાશે ને તેના પ્રમાણમાં દમબી વધુ જોરમા લેછે

કોઈને તે વખતે ઝાડો થાય છે, તેમજ ન્યુમોનીઆ અને બીજી અડચણો થવાનો સ ભવ હોય છે, બેભાનીમા શરીર પરના કપડા ખેંચે છે, તેમજ નાક, હોઠ વિગેરે ડુંપે છે, તે સાથ બોલવાનુ ધીમુ સમજ નહી પડે તેવુ થાય છે શકતી કમતી થવાથી જે તાપ નરમ પડવે પાછી સર્વે હોશીઆરી આવે છે, કેટલાકોને બોલવા ચાલવાની શક્તી પણ લાંબે વખતે આવે છે, એ તાવ મુદતેજ જશે

દવા દારૂ તથા સારી માવજત (નર્સીંગ) થી તેવા કેસો સારા થવાની આશા રહેશે, જે વિષે નર્સીંગમાં વિગતે આપેલુ મળશે.

ખોરાકી વિગેરેની સ ભાળ લેવી, એ તાવ ઉતર્યા પછીપણ થોડે દિવસે કોઇકને પાછી આવે છે જેને રીલેપ્સ Relapse કહે છે જે વખતે દરદી નબળુ પડેલુ હોવાથી સ ભાળ લેવાની વધુ મુશ્કેલી પડશે. તાવ ઉતારવા માટે ચાલુ માથા પર કોલોન વૉટર પાણી અથવા આઇસની કોથળીઓ માથા તેમજ પેટ પર કોઇને ગખવી પડે છે, ઠ ડાં પાણીએ સ્પજ કીધાથી પણ તાવ ઉતરે છે.

થોડો વખત વેર નબલાઇને લીધે સાધારણ નોરમલ સાડી અઠાણું કરતા હેઠે તાવ ઉતરેલી (સબનોરમલ) રહે ત્યાર પછી પાછી ચઢતી નથી, ટાઇફોઇડ જેવી આંતરડાની તાવ ગયા પછી દરદીને ભુખ વધુ લાગે છે. તે વખતે ખાસ કરીને કઠણ અને જરે નહિ તેવો ખોરાક મુદલ આપવો નહિ ગમે એટલુ માંગે તે છતાં, કારણ ઘણાંક ખાવાનુ લોકો તેવી રીતે ઉતાવલે ખવડાવવાથી આતરડાંને નુકશાન પહોંચાડી તાવ પાછી આવવાથી તે કેસો બગડી જાય છે. માટે એ સહુથી અગત્યની બાબત પર ઘણું ધ્યાન રાખવું.

કાવો તાવ ચાલુ સહેજ આવ્યા કરે તો ગરમાળો ત્રણ પૈસાનો ને કાળી દ્રાક્ષ ત્રણ પૈસાની લેવી ગરમાળાને ભાજી વચમાનો ગર કાઢી લેવો અને દ્રાક્ષ બેઉને ભેળી તેના પાચ ભાગ કરવા, એક ભાગને એક ગ્લાસ ઠ ડા પાણીમા રાતના ભી નવવુ અને સવારે તે ગરને બરાબર ચોળી તેનો કસ પાણીમા ઓગળે ને ઝીણા કપડાએ ગાળીને અ દર સહેજ સાકર ભેળી તે પાણી પી જવુ એ પ્રમાણે પાચ દિવસ સુધી એક એકો ભાગ પીવાથી પેટની ગરમી હેઠે પડશે ને પેટના ખુલાસાથી બુખાર આવતી પણ અટકશે

કરીઆતુ ૧ આનાનુ, સાપસ ન, ઉજળા મરી, પીપરી મુળના ગાંઠ, સુ ઠ, ધાણા વરીઆળી, એવરદસ, ઉનાબ, કાળી દ્રાક્ષ એ દરેક ચીજ એક એક આનાની લેવી. સર્વેને બારીક છુ દી ચાર ભાગ કરવા. એક ભાગને દોઢ શેર પાણી નાખી મટોડીના વાસણમા ચુલહે ઉકાળી એક ગ્લાસ જેટલુ પાણી રહે ને ઉતારી ઠ ડુ પડે ને પાવુ ને એજ છુ છો બે થી ત્રણ વખત ઉકાળવામા વાપરવો કારણ કે તેનો ગુણ વધારે છે, તેથી વધારે વખત નહિ વાપરવો પછી જોઇતુ હોય તો બીજો ભાગ ઉકાળવો એ પ્રમાણે દહાડામા બે ત્રણ વખત એક એક ગ્લાસ પીવાથી ફાયદો થશે

ગોવરૂ, સહીએડ, કમળો.

૩૩૯—ગોવરૂ આવવાની નીશાણી પેટ તથા મોઢુ અને હાથ પગ પર લાલ અરાઇ જેવી છાટ દેખાય છે પહેલા દિવસ પછી તેનુ જોર સાત દિવસ સુધી વધતુ જાય છે અને આખુ અ ગ ભરાઇ ને પછી આસ્તે આસ્તે ત્રણ ચાર દિવસે પોતીકી મેળે જોર નરમ પડી ને નવમે દિવસે શરીર સાફ થાય છે પહેલી નીશાણી દેખાય તે કોઇક દુધમા ગોળ ભેળીને પાય છે જેથી ગોવરૂ બહાર નીકળશે જે માફક અ ગની બહાર ફુટી નીકળે તેજ માફક અ દર પેટમા ગળામા અને તાળવામા દરેક ભાગમા પણ કોઇને હોય છે

દવા એ ઉપર ઝાઝી આપતા નથી, એ નીકળે તે વખતે તાવનુ જોર પણ વધે કોઇને ઉલટી પણ ઘણી થાય એનુ જોર નરમ પડતા તાવ પણ દવા વગર પોતીકી મેળેજ ઉતરશે તેટલા દિવસ નહવાડવુ નહિ બરાબર ઉડી જાય ત્યાર પછી નહવાડવુ

જ્યા ગોવરૂ દેખાવ દે ત્યાથી નાના બચ્ચાને દુર રાખવા, કારણ એ ઉડવાનો સ ભવ રહે છે, ઘણુ કરી જ્યારે તે સુકાઇ ચામડી ઉપરથી છોટલાં નીકળવા માડે ત્યારે. ગોવરાની ગરમીથી કોઇ વખત પછી મરડો પણ થઇ આવે છે માટે ઠ ડક સારૂ દુધ તથા સાગુ ચોખાની કાજી ઇસબગોળના બીઆ પાણીમા ભી નવી પાયાથી પણ પેટમા ઠ ડક વળે છે

સહીએડ જેવા ઝીણા છુટા દાણા (અછબરૂ) Chickenpox જેને કહે છે તે પીઠ તેમજ પેટ વિગેરે પર પાણીના છાગરા જેવા ભરાઇને ચાર પાચ દિવસમાં સુકાઇ જાય છે.

સહીએડના મોટા દાણા ભરાયલા કોઇકને આવે છે. તેવી રૂતુ હોય ત્યારે પાછી સહીએડની રસી મુકાવવાથી તેનુ જોર કમી રહેશે. ઘણા જોરમા હોય ત્યારે તાવ પણ સાથે ઘણી થાય છે અને કોઇક ને સહીએડ આખમા પણ આવ્યાથી આખનેમી નુકશાન થઇ અપગ થાય છે

કમળાવાળાં માણુસનું અગ પીળુ થઇ જાય, આખ પીળી દેખાય અને કોઇકને પરસેવો પડે તે પણ તેવાજ રગનો હોવાથી કપડા પણ પીળા હળદરના રગના થઈ જાય છે

કમળો થાય તો કેરબાના દાણાની હારડી ગળામા યા હાથમા પહેરાવવી, અથવા બીછાનામા પાસે મુકવી કેરબો ગરમ કહેવાય છે એ કેરબાને કમળાવાળા માણસને પહેરાવ્યા પછી ધોઈ નાખીને બીજાએ વાપરવા.

દુધ ને સોડા ભેળી બે ગ્લાસ લઇ તેમા એકમાથી બીજામા બે ચાર વખત રેડી ફીણ ચઢે ને તે પાવાથી ગરમી ઓછી થશે, તેમજ પહેલા શરૂઆતમા જુલાબ આપવો. લીબુનો રસ પાવાથી ફાયદો થશે.

સેકટાની શીગને છોલી પાણી નાખી બાફીને તે બાફેલુ પાણી તેમા સહેજ નીમક તથા બે ટીપા લીબુ નીચવી તે પીવાથી કમળો જલદીથી નરમ પડશે મીઠી તાડી પાવાથી કમળાની ગરમી ધોવાઇ જશે

શેરડીને આખી ચુલામા ભુજીને પછી રાતે ઠારમા મુકી કમળાના દરદીને ખવાડવી. કાળા ગરમાળાનો ગર પાણીમા બીંનવી ચોળીને સહેજ સાકર નાખી ગાળીને પાવુ, તેનાથી પેટ આવે છે હરદે ને કાળી દ્રાક્ષ સરખા વજનની બબ્બે દોઢયાંની લઇ પાણીમા બીનવી ચોળીને તે પાણી રોજ તાજુ બનાવી પાવુ અથવા ગોળીએ કરીને પાણી સાથ ગળાવવી

નબળાઇના ઉપાયો શક્તિની રાબડી.

૩૪૦—નબળાં માણસને શક્તિનો ખોરાક દુધ, ઇંડા, સુપ, કોડલીવર ઓઇલ (મચ્છીનુ તેલ), પોર્ટ વાઇન તેમજ સાકર પુરતા જથામા ખવડાવવાથી હાડકાને તેમજ શરીરમા શક્તિ આવે છે મોટી ઉમરે થોડો દારૂ પીધાથી પણ શરીરમા ટાકાત રહે છે કેટલીક જાતની દવાઓ તથા સીરપો શક્તિ માટે તૈયાર મળે છે

બદામ, પસ્તા, ચાર જાતનાં મગજ, દરેક પાશેર લઇ ઘીમા તળી ઘી નીગારીને બારીક ભુકો કરી સીસીમા ભરી રાખી એક એક ચમચો ભરીને પાશેર દુધમા ઉકાળી સવારના પાવુ એક ચમટી સુઠની ભુકી તથા એલચી જાયફલની ભુકી તેમા નાંખવાથી તે હજમ થશે

ભુખ લગાડવા માટે કેટલીક જાતના કડવા વાઇન, ઓરજનો અર્ક તથા જેનશીયન નામની દવા કઇ પણ પાવાથી ફાયદો થશે, ચાલુ આપવુ નહિ.

પ્રકરણ ૫૧

પેટમાં દુખે તેનો ઇલાજ તથા જુલાબ, મરડો, રેતી.

૩૪૨—**અહજમી** અથવા ખાધેલુ નહિં જરવાથી પેટમા દુખે તો બ્રાન્ડી અથવા આદુનો રસ, જીંજર વાઇન ગરમ કે ઠંડુ પાણી નાખી પાવો મરીનીચાહ આપવી. જીંજર એલ પણ પાવાથી નરમ પડશે

આદુ ને નીમક ભેળીને ખવડાવવુ. અને અગત પડે તો તુરત જુલાબ આપવો.

ચુંકો Colic થઇને પેટમા ઘણુ દુખે તો ઘણો જુનો શેરડી અથવા દ્રાક્ષનો સરકો અર્ધું ગ્લાસ પાવો, અથવા ચણાના ઝાડ પર રાતથી કપડુ ઢાકી રાખી ઝ્વથી ભીનાય ને સહવારમા ઉચકી લઇ તે પાણી નીચવી સીસીમા ભરી રાખી એક ચમચી પાવુ

સરદીનુ પેટમાં દુખે તો કોઇબી જાતનો સેક કરવો અથવા તો ટુવાલ કે ફ્લેનલનુ કપડુ ગરમ પાણીમા બોળી તે પર થોડા ટરપીનટાઇનના ટીપા રેડીને પેટ પર મુકવાથી ફાયદો થાય છે

ગઇનુ પ્લાસ્ટર પીપગીપર મારવુ બ્રાન્ડી કે કોલોનવૉટર પેપરમીન્ટનુ તેલ કઇ પણ લગાડવાથી સરદીનુ દુખતુ નરમ પડશે.

ઝાડો નાના બચ્ચાને દુધ હજમ નહિ થવાથી થાય તો એક ચમચી લેકટીક એસીડ, ચાર ચમચી પાણી ને પાચ ચમચી સાકર સીસીમા ભેળી રાખી દુધ પછી થોડે વખતે એક એક ચમચી પાવુ મોટા માણસને પણ લેકટીક એસીડ પીધાથી ફાયદો કરે છે.

સાકરનો ટુકડો અથવા બતાસા કે ખાંડ એક ચમચી ઉપર પેપરમીન્ટના અર્કના ત્રણ ચાર ટીપા નાખી ખવડાવવુ, મોહું બધ કરી રાખવુ, સરદી, પવન અથવા બદહજમીનુ દુખતા પર અજમાવવુ. તજ લવગ એલચી જાયફ્ળ દરેક પા તોલો લઇ ખોખરૂ કરી બે કપ પાણીમા અર્ધો કલાક ઉકાળી ગાળી કાઢી દિવસમા બે ત્રણ વખત પાવુ જોઇએ તો મીઠાસ થોડો નાખવો

પવન પેટમાં ગબડયા કરે તો હીંગ ઘસીને પેટ પર લગાડવી, અથવા ડુંટીમા તપખીર દાબવી

પેપસીન Pepsin નામની દવા અથવા ગોળીઓ ખાવા આગલ યા પાછલ લીધાથી ખાધેલું જરવે છે અથવા ગરમ પાણી એક પ્યાલામા સોડા બાઇકાર્બ એક ચમટી જેટલો નાખી સહવારે ભુખે પેટે તેમજ રાતે સુતી વખતે પાવુ મેદા સુઠના ટુકડા આખા ઘીમા તળી કાઢી બે દીવસ સુધી તડકામા સુકવીને બારીક ભુકો ચાળી તેના વજનની ખરી સાકરની ભુકેલી ભુકી ભેળી સીસીમા ભરી રાખી

ખાધા પછી દિવસમા ત્રણ વખત એક અથવા અર્ધી ચમચી અગત મુજબ ફાકવી કોઇપણ રીતનુ પેટમા દુખતુ હોય તો એનાથી ફાયદો થાય છે સીતાબના સુકા પાદડા કોઇક બદહજમીના પેટ આવતાં પર પણ ખવાડે છે.

પેટ (ઝાડો) બંધ કરવા, જાત જાતના જુલાબ.

૩૪૨—સાધારણ પેટ આવતા હોય તો કુમળી ચાહ દુધ વગરનીમા ખડી સાકર એકુ બે ચમચા નાખી ઘણી મીઠી બનાવીને પાવી બીસમથ Bismuth નામની દવા પણ સાધારણ પેટ બધ કરવા માટે વપરાય છે અગત પડે તો સેક કરવો પોર્ટવાઈન અર્ધુ ગ્લાસમા ખડી સાકર છુદેલી અર્ધી ચમચી પીગળાવી પાવાથી સાધારણ પેટ આવતાં બધ થશે જોઇએ તો થોડો વખત ચાલુ રાખવાથી તાકાટ પણ આપે છે

બદહજમી કે બાદીના પેટ આવે તે તુરત બધ કીધાથી નુકશાન થશે, પેટમાનો કચરો નીકળી ગયા પછી બંધ કરવાં. ત્યાર પછી અગત લાગે તો જુલાબ આપવો થોડા દિવસ પાણી સાથ ગ્લાઇકોથાઇમોલીન Glycothymoline અથવા લીસ્ટરીન Listerine નામની દવા અર્ધી ચમચી જેટલી પાવાથી બદહજમી પગ ફાયદો કરે છે.

એલચીને આખી છાલ સાથે કાચી અથવા ભુજીને બારીક છુદી સાકર સાથ ભેળીને ખવડાવવી, તે બદહજમી પર ફાયદો કરશે, અથવા જાવત્રી, વરીઆળી ને અજમો સરખા ભાગે લઇ બારીક વાટીને બે આંની ભાર આપવુ

ગરમીના પેટ આવે તે પર કુમળા નાલીએરના કાકરાનુ પાણી ને ખજુરીનો મીઠો નીરો એક એક વાઇન ગલાસ ભેળી સહવારમા પાવું.

દાડમની બધ કુમળી કળી ખીલ્યા વગરની લેવી, થોડા ધાણા, ખસખસ, વરીઆળી ને ખડી સાકર સર્વે સાથે ખલમા છુદવુ અથવા પાટા પર પીસીને પાણીમા મેળવી કપડા વડે ગાળી તે પાણી પાવાથી પેટ બધ થાય છે ખાટા મીઠાં એક આખા દાડમનો રસ કાઢી તેના ડળીઆને પણ છુદી તેનોબી રસ દાબીને નીચવી બન્નેને ભેળી થોડો થોડો પાવાથી બદહજમીના અથવા કોઇબી જાતના પેટ આવતા પર ફાયદો કરશે

કલોરોડાઇન Chlorodine નામની દવાના દસ બાર ટીપાં પાણી સાથ આપવાથી જુલાબ બધ થશે

ચાલુ પેટ કોઇને આવતા હોય જેને સ્પ્રુ Sprue કહે છે તેપર કાચાં બેલ ફ્રુટ તોડી તેમાંનો ગર પાણીમા બીનવી ગાળીને સાકર નાખી સહવારમા ભુખે પેટે પાવાથી ઘણાકને ફાયદો થાય છે. પાકા પણ અપાશે.

ફાકી પેટ બંધ કરવાની એલચી, સુઠ—ધાણા, જાયફલ, ને દાડમની છાલ દરેક તોલો પા, વરીઆળી ને ખસખસ દરેક નવટાક સર્વેને છુટુ છુટુ લોઢી પર ભુજીને બારીક છુદી ચાળીને ભુકી

સીસીમા ભરી રાખી અગત પડે ત્યારે એક ચમચી લઈને અધી' ચમચી સાકરની ભુકી ભેળી આપવી.

કોલેરાના પેટ નીતર્યાં કાજી જેવાં આવે છે તે દરદીને પાણીની ઘણી તરસ લાગે છે પણ પાવુ નહિ, પગમા આકડા આવે છે વાસી દુધની મીઠાઇ, સડેલી માછલી, ટીનમા પેક કરેલી માછલી કે તરકારી બીગડેલી અથવા કલાઇ વગરના વાસણુમા પકાવેલુ ખાધાથી પણ કેટલીક વખત નુકશાન કરે છે

૩૪૩—સાધારણ જુલાબ એરંડીઉ સઉથી સારૂ છે, તેમજ સુનામખી પણ વપરાય છે, વીલાયતી મીઠા મેગનસ સલફસ Magnus Sulphus ને સોડા સલફસ Soda Sulphus પહેલુ બે ચમચી ને બીજુ એક ચમચી ભેળી ઠડા એક વાઇન ગલાસ પાણીમા ભીનવીને ગતથી રહેવા દઇ સહવારમા ગાળીને પાવુ, એટલુ અસર નહિ કરે તો થોડુ વધુ આપવુ, ઘણાખરા જુલાબો ભુખે પેટ લેવા પેરરીન, પેરાલીન તથા તેને મળતી ઘણીક દવાઓ તૈયાર બનાવેલી જુલાબ લેવા સારૂ તેમજ ઘણીક જાતના વીલાયતી મીઠા Salts જુલાબો માટે આવે છે લીકરીસ પાઉડર પણ વપરાય છે .

એરંડીઉં પીવા ગરમ ચાહ, કાફી અથવા દુધ કે ઇડાની સફેદીમા ભેળી લેછે ગલાસના તળીઆમા ગરમ ચાહ દુધ વગરની એક ચમચો રેડી તેપર એરંડીઉ એકુ બે ચમચા નાખી ઉપર થોડાક ટીપા લીબુનો કે આદુનો રસ, પેપરમીન્ટ, બ્રેન્ડી, વ્હિસ્કી, જીજરવાઈન, કઇપણ છેલ્લા નાખવાથી એરંડીઆનો વાસ કે સ્વાદ ઝાઝો મોઢામા રેહશે નહિ ગલાસ પહેલા પાણીએ ભીનવીને વાપરવાથી એરંડીઉ તેને વળગતુ નથી

લેમોનેડ અથવા ફ્રુટના રસ સાથે ભેળીને તુરતજ પીધાથી મુદ્દલ ખરાબ સ્વાદ લાગશે નહિ એરંડીઉ પીધા પછી ઉપરથી ગરમ ગરમ ચાહે કે કોફી થોડીક પાવી, પીધાથી છાતી પરથી નીચે ઉતરી જલદી અસર કરશે મોઢુ બંધ રાખી થોડો વખત દમ નહિ લેવાથી પણ તેનો વાસ કે સ્વાદ નીકળી જશે દવા પીવાની રીતમા આગલ જુવો.

કેલોમલ Calomel નામની દવાની ભુકી અથવા ગોળીઓ જુલાબ માટે સારી છે, તેનાથી પેટમાનો કચરો, પીત વિગેરે નીકળી જાય છે. કેટલાકને તે લીધાથી ઉલટી થતી હોય તો નાના ભાગો કરી પા પા કલાકને અંતરે આપવુ

સુનાંમખીનાં ગામઠી સુકા પાદડા આવે છે તે વીસથી ત્રીસ લઇ એક ગ્લાસ ઠડા અથવા ગરમ પાણીમા એક કલાક ભીનવી ચોળી કાઢી ચાહના રંગનુ પાણી નીકળે તે ગાળીને પાવુ, જોઇએ તો ગરમ પાણીમા નાખતી વખતે એક ચમટી જેટલી સુકી ચાહ ને સુઠનો નાનો ટુકડો નાખી ચાહે બનાવવાની રીતે કરીને લેવુ વધુ માટે આગલ આપ્યુ છે.

વિલાયતી સુનામખીની સીંગ જેને સેના પોડસ Senna Pods કહે છે જે ઘેરા લાલ રંગની આવે છે, તેમાની ચાર સીંગ રાતથી

એક ગલાસ ઠંડા પાણીમાં ભીનવી ને સહવારે પાણી ગાળીને વાપરવું એનાથી પણ જુલાબ થાય છે.

સુનામખીની ફાકી બનાવવા ગોલાબના પુલ, સુનામખી, બેરાની છાલ, સુકા આમળા, ધાણા, હીમજી હરદે, દરેક નવટાંક જેટલુ લેવુ હીમજી હરદેને થોડા માખણમા તળીને બારીક ભુકી બીજી બધી ચીજોની પણ બારીક ભુકી બનાવી ચાળીને સર્વે ભેળી નાખી સીસીમા ભરીને રાતે સુતી વખતે તેમાની અર્ધી ચમચીમા બારીક ભુકેલી સાકર એક ચમચી ભેળી પાણી સાથે ફાકવાથી ચાલુ પેટની કબજી આતવાલાંને ફાયદો કરે છે.

એનીમા Enema પેટ (ઝાડા) ને રસતે રબરની નળી વડે આપે છે જેને સારૂ એનીમાના વાસણમા કુંકુ પાણી એકુ બે પાઇંટ તેમા સાધારણ બાર સોપ થોડો પીગળાવી વાપરવો, સાબુને બદલે ગ્લીસરીન અથવા સાલીડ તેલ એકુ બે ચમચા ને પાણીમા ભેળવુ. કેટલીક વખત નીમક પણ નાખે છે ડાબી બાજુ કોર વાળીને મોઢુ ઉઘાડી દમ લેતા જવુ પેટમા બીગાડો અથવા વાસ ઘણો હોય તો થોડાક ટીપાં હીંગના અર્કના તેમા જોઇએ તો રેડવા એનીમાની અસર પેટમા પાણી થોડો વખત સમાવી રાખવા પછી કાઢયાથી સારી થાય છે

નાનાં બચ્ચાંને અથવા મોટાંને પેટની કબજીઆત વખતે નાની યા મોટી પીચકારી વડે પેટને રસતે ગ્લીસરીન અથવા ઓલીવ ઓઇલ એકુ ઔંસને સુમારે આપવુ.

કાળી દ્રાક્ષ ખવડાવવી અથવા તેનુ શરબત બનાવીને પાવાથી પેટની કબજીઆત ઓછી થશે, વીલાયતી આળુ Prunes પણ ખાય છે દ્રાક્ષને સમારીને સોજા પાટા પર પીસીને થોડાક કલાક ગુલાબમા ડુબતી કોડીના વાસણમા ભીનવી રાખ્યા પછી ચુહલે ઉકાળી અર્ધી ગુલાબ બળી જાય ને બધુ ચોળીને કપડાએ ગાળી કાઢીને પાછુ ચુહલા પર ઘટ સીરપ જેવુ બનાવી ઉતારવુ અગત પડે ત્યારે એકુ ચમચી પાવુ

અજીર તેમજ બીજી કેટલીક ફ્રુટ ખાધાથી પેટનો ખુલાસો રહે છે, અજીરનુ તૈયાર બનાવેલુ શરબત Syrup of Figs આવે છે તે જોઇએ તો રાતે સુતી વખતે મોટાંને એક બે ચમચી પાવુ, તે બનાવવા માટે એક ઔંસ સુકા અજીર બારીક કાપીને એક પાઇંટ પાણીમા ચુહલે ઉકાળી કપડાએ ગાળી વાપરવુ હરડે પણ પાણીમા ઘસીને નાના બચ્ચાને પાય છે

સહવારમા ભુખે પેટે ટમ્બ્લર ભરી ઠંડુ કે ગરમ પાણી પીધાથી ઘણો ફાયદો થશે, જોઇએ તો રાતે સુતી વખત પીવુ

મરડાનો ઉપાય.

૩૪૪–મરડાની શરૂઆતમાં તુરત એર ડીયાનો જુલાબ આપવો, દુધ, કાજી, છાશ, ઠંડકવાલો ખોરાક આપવો, લોહી સીમત પડતું હોય તે બંધ થવા વગર ખાવાનો ખોરાક આપવો નહિ

પેટમા દુખતુ હોય તો શેક કરવો નરમ નહિ પડે તો અલસીની પોલટીશ અવારનવાર ત્રણ ચાર વખત દિવસમા કરવી નીમક ગરમ કરી કપડાની પોટલી બાધીને નીચે સફરા આગલ સેક કરવાથી પણ દુખારો નરમ પડે છે

સુકા આખા દાડમને છોલી, દાણા કાઢી નાખી, છાલને બહારની બાજુથી પોર્ટ વાઇનમા ઘસવી, અદરનો થોડોક ગર આવે ત્યા સુધી, એક વાઇન ગ્લાસ પાણીમા એક ચમચી ઉપલુ ઘસેલુ નાખી પાવુ, એ મુજબ દીવસમા ત્રણ વખત ઘસીને પાવાથી ફાયદા થાય છે એ ઉપરાત એક ચમચી ઇસબગોળના બી જરા લોઢી પર સેકી તેમા એક ચમચી ખાડ અથવા ખરી સાકરની ભુકી સાથ ખવડાવવુ ત્રણ વખત દાડમની ઘસેલી છાલ ને ત્રણ વખત ઇસબગોળ અવારનવાર બ ધે આપવાથી ગમે તેવો મરડો નરમ પડી જશે

માંગુસનાનની છાલને પણ પાણીમા ઘસીને સાકર છુદેલી ભેળી પાવાથી ફાયદો થાય છે.

ધાણાને પાણીમા થોડો વખત ભીનવી ગાળીને મરડા પર આપવુ દાડમની છાલને થોડા પાણીમા ઉકાળતી વખતે એકુ બે લવગ નાખી ગાળીને પાવુ બે મોટા ચમચા સોજી સગ્કા, એક મોટો ચમચો સોજુ નીમક ટેબલ સોલ્ટન ગરમ પાણી એક પાઇટમા મેળવી ઠડુ પડેને એક વાઇન ગ્લાસ ભરીને બબે કલાકને અતરે પાવાથી કેટલાકને ફાયદો કરે છે નાના બચ્ચાને એનો ચોથો ભાગ આપવુ મધમા મેથીના પાદડાના રસના થોડા ટીપા ભેળી પાવો.

બેલ ફુટનુ સીરપ Syrup Bael તૈયાર મળે છે, તે એક ચમચો ઠડા પાણીમા ભેળી દિવસમા બે ત્રણ વખત પાવુ, તેમજ બેલ ફુટનો મુરબ્બો, પાક વિગેરે બને છે તે પણ મરડા ઉપર ખવાડયાથી ફાયદો થશે, કાચા કે પાકા બેલ ફુટને તોડી પાણીમા ભીનવી કસ કાઢી ને પણ પાય છે

વરીઆળીને ભુજી બારીક છુદી એક ચમચી ભુકી ને એક ચમચી ખડી સાકરની ભુકી સાથે ફાકવી સગજીરૂ ને મલાઇ આપવી

દાડમની છાલ ને માયફળની ભુકી સરખા વજનની ભેળી દિવસમા બે ત્રણ વખત આપવી ઇદ્રજવને શેકી બારીક છુદી કપડા વડે ચાળીને તે ભુકી અર્ધી ચમચી જેટલી અમથી અથવા ખડી સાકર સાથ ભેળી ખવડાવવી

ફાકી બનાવવા માટે ઇદ્રજવ ૦ા તોલો અધકચરા ભુજવા પછી છુદવા, જાયફળનો ટુકડો ભુજ્યા વગર છુદવો બારીક ખડી સાકર છુદેલી બે ચમચી એ સર્વે સાથે ભેળી નાખી અર્ધા ગ્લાસ પાણીમા ઉપલી મેળવણીમાથી રાતે એક ચમચી ભીનવી રાખીને સવારમા ભુખે પેટે પાવુ. જરૂર જણાય તો સાજે પણ આપવુ જો પીવા ન ગમે તો સાકર સાથે તેની ગોળી વાળીને આપવી.

કાચા ઇંડાની સફેદીને કફ ચઢાવી તેમા છુ દેલી ખરી સાકર થોડી ભેળી બનતા સુધી એકુ બે ગોટમા ગળાવી દેવી.

ઇસબગોળના બી ચુ ટી કાકરા કાઢી એક ચમચી ત્રણથી ચાર ગ્લાસ પાણીમા ભીનવી ત્રણ ચાર વખત એક એક ગ્લાસ પાવુ જેમ બીઆં ફુલીને મોટાં થશે અને ઘણા કલાક રહ્યાથી પાણી ચીકણુ થશે તેમ તે વધારે ફાયદો કરશે. જોઇએ તો પીતી વખતે તેમા થોડી સાકર કે ગુલાબ નાખવુ

ઉટીગ જીરૂ પાણીમા સાકર સાથ રાતે ભીનવી સહવારમા ઘટ બધાયને સહવાર સાજ એક એક ચમચો ખવડાવવુ.

ઇન્જી હરડેને ઘી કે એરડીઆંનો હાથ લગાડી ઠીકરા ઉપર ભુજી છુદીને એક એક ચમચી સાકર અથવા તેના સીરા સાથે દિવસમાં બે ત્રણ વખત આપવી

જાયફળ ૧, એલચી ૧૦, સુઠ, ખસખસ દરેક નવટાક એલચી સાથે ઠીકરા ઉપર શેકીને બારીક ભુકો કરવો જાયફલને ખમણીને ભુકો કરવો પછી છુદેલી સાકર પાશેર સહેજ માખણ લઇ સર્વેને ચુહલા ઉપર જરા શેકીને એક એક ચમચો વાપરવુ

અફીમ અર્ધો વાલ જેટલુ, ગોખરૂ તોલો એક, ખુરાશાંની મીરચી તોલો પા, જાયફલ તોલો એક, એ સર્વેને છુદીને ગોળ સાથ ગોળી બનાવીને આપવી

ખસખસ, ખડી સાકર તથા આખી એલચી સરખા વજનનુ ત્રણે લઇ છુદીને ભેળી નાખવુ એલચીને પહેલા છાલ સાથ ચુહલા પર સેકીને પછી છુદવી

બીલમરી બેને છુદીને એક બાટલી પાણી, સુઠના એક ટુકડા સાથે નાખી ચુહલે ઉકાળી અર્ધુ પાણી બળેને ગાળી કાઢી દિવસમા ત્રણ વખત બે થી ત્રણ ચમચા આપવુ

મરડા પર વીલાયતી કરતાં દેશી ઉપાયો વધુ ગુણ કરે છે

કરમ.

૩૪૫–કરમ નાનાં બચ્ચાંને તેની નીશાણી તેઓ નાક ઘણુ ચોળ્યા કરે તે ઉપરથી જણાય માટે તે વખતે ગળામા સીતાબના પાદડા સુતરે બાધીને પહેરાવવા તેના વાસથી કરમનુ જોર ઓછુ થશે.

કરમનુ જોર લાગે તો તુરત એરડીઆનો જુલાબ આપવો, જેથી કરમ પડી જશે, કોઇકને મોઢા ને નાકને ગ્સ્તે પડે છે, અને કોઇક વખતે માથે ચઢી જઇ નુકશાન કરે છે

સીતાબના પાદડાના ચાર પાચ ટીપા ચોળીને નીચોવીને એક મુઠી ભર ધાણાને ખોખરા કરી રાતથી અર્ધા શેર પાણીમાં ભીનવી તેનુ પાણી સવારે ગાળી કાઢી એક ચમચો લઇ પેલાં સીતાબના ટીપાં ભેળીને પાવુ. ધાણનુ પાણી કાઢી નહિ નાખવુ. સીસીમાં ભરી રાખવુ. દાડમની છાલ ઉકાળેલુ પાણી પાવાથી પણ ફાયદો થશે.

કપુરનો વટાણાથી બી નાનો ટુકડો લઇ બારીક છુંદી ગોળનુ પાણી કરી તેમા ભેળીને પાવુ

હીંગ એક ચણા જેટલી લઇ આતસ પર ફુલવીને મધ અથવા ગોળમાં તેની ગોળી વાળીને ગળાવવી

અખરોત સાથ કાકડીના બી ખવડાવવાં.

કાચકો, કરમાણી, ધાણા, ઇંદ્રજવ, એક પૈસાનુ લઇ બારીક છુંદી થોડુંક પાણી નાખી ચુલ્હે ઉકાળી ઠંડુ પડે ને તે પાણી ગાળીને પાવુ એથી કરમ પડવાના હશે તો પડશે, નહિ તો જોર નરમ પડશે.

માથા પર કોઇક અરીઠાનુ ફીણુ ચોપડે છે.

કવોશીઆ Quassia નામની દવાને પાણીમા નાખી ગાળીને પાય છે સેનતોનીન નામની સહેજ પીળી ચળકટી દવાની ભુકી કરમ માટે આપે છે નાના બચ્ચાને પાથી અર્ધા ગ્રેનને સુમારે અને મોટાને પાચ ગ્રેન પાણી સાથ અથવા એરંડીઆમા ભેળીને આપવી

૩૪૬—**પીશાબ** સરદીના દિવસોમા કેટલીક વખત ઘણી થાય છે, તેમજ કેટલાકોને નબળાઇને લીધે થાય છે

બંધ કરવા માટે તલ ને શાકર ભેળીને ખવડાવવી, અથવા ખસખસના પોસના નવા તાજા ફુલને પાણીમા ઉકાળી તેનો સેક કરવો, ગરમ પાણીની બોઅ પેડુ પર મુકવાથી પણ ફાયદો થશે

પીશાબ બધ થયલી છુટવા બ્લોટીંગ પેપર સોજુ લઇ પાણીમા ભીનવી પેટ પર મુકવુ, અથવા હજરતે હાઉ નામનો સફેદ રંગના ઠળીઆ જેવુ આવે છે તે પાણીમા ઘસીને પેડુ પર કોઇક લગાડે છે.

કેસુરીના ફુલના વરાળીઆ કરી પેટે બાધવા અથવા તો પાણી ઉકાળતી વખતે તેમા થોડો સુરોખાર નાખી સેહવાય તેવુ પાણી કીટલીની ધાર વડે પેડુ પર રેડવુ યા તેમા કપડુ બોળીને મુકવાથી પણ બધ થયલી પીશાબ છુટશે બાર્લી વોટર પુરતુ પાવુ

પીશાબનો રંગ તાવમા લાલ તથા ઘેરો થાય છે ગદલી અથવા બીજો કઇ ફેરફાર લાગે તો ડાક્ટર પાસ તપાસાવવી

યુરીક એસીડ Uric Acid પીશાબમા જતી ડૉકટર પાસ તપાસવાથી માલમ પડે તો માંસનો ખોરાક ઝાઝો લેવો નહિ, ભાજી તરકારી મુળા વિગેરે વધુ ખાવુ, કેટલીક વખત વધુ એસીડ જવાથી હાથ પગના સાધાઓ સુજી આવીને દુખે છે

રેતી તથા પથરી વિષે.

૩૪૭—**રેતી** પર કારાકુરા નામની એક જાતના ઝાડની છાલ આવે છે તેને છુંદીને ઝીણા કપડામા ચાલી રાખવી, કેસુરીના નવાં સુકા ત્રણ ફુલને એક પ્યાલા ઠંડા પાણીમા રાતથી ભીનવી રાખી સહવારમા ઘણુ સકારેથી તે ફુલને ખુબ ચોળીને પાણી ગાળી કાઢી છુ છો

ફેંકી દેવો ઉપલી ભુકી એક ઉપર વેર ચમચી ભરીને તે પાણીમાં બરાબર મેળવીને ભુખે પેટે પાવુ; રેતીનો ઘણો દુખારો હોય તો સાંજે પાછુ એજ મુજબ આપવુ. રેતી હશે તે બધી એ દવાથી પડી જાય છે અને પથરી પણ બંધાયલી કેટલીક વખત નીકળે છે; પથરી બંધાયલી કોઇકને ઓપરેશન કરી કાઢવી પડે છે. એ કારાકુરાની છાલ સાધારણ લાકડાંને રોખતા જે છોડા નીકળે છે તેવા નાનાં ગોળ ચકરડાં જેવી બે ઇચને સુમારે પહોળી હોય છે, ગાંધીઓની દુકાને મળશે, અમઠી કુરા નામની છાલ પણ આવે છે તે નહિ લેવી.

રેતીની લાંબા વખતની અડચણ એ ચીજ ચાલુ બે ત્રણ માસ વેર પીધાથી નીકળી જાય છે, જો કે પીધામાં ઘણુ કડવુ લાગે છે.

કુમલા નાલીએરના કાકરાનુ પાણી ચાલુ પીવુ અથવા રાતે સુતી વખતે કોઇકને ઓલીવ ઓઇલ પીધાથી ફાયદો થાય છે

જવખારનો એક ધણી જેટલો ટુકડો પાન સાથ ખવાડયાથી રેતી પડી જઇ દુખારો નરમ પડે છે

ખાપરી ભાજી એક જાતની ખાવામા ઠંડી છે તે પણ પત્થરીનાં દરદવાળાને આપેલી સારી છે સેક કીધાથી પણ દુખારો નરમ પડશે.

મીઠી પીશાબ Diabetes જે પીશાબને તપાસ્વાથી માલમ પડે છે તેવા માણસે મીઠાસવાળી ચીજો મુદ્દલ ખાવી નહિ, સાકર કે ખાંડને બદલે કેટલાંક ગ્લીસરીન કે સેકરીન વાપરે છે

કુમલા નાલીએરનુ પાણી, છાશ, બાર્લી વૉટર વિગેરે પીધાથી ફાયદો થશે અને પીશાબમા આગ બળતી પણ નરમ પડે છે

પાઉને બદલે બાજરીના આટાની અથવા ઘઉના થુલાંની રોટલી ખાવી. ખોરાકમાં ભાજી મુળા, દોધી, કોબી, ઇંડા, દુધ, કથોળ, ફ્રુટ લેવું માસનો ખોરાક ઝાઝો આપવો નહી.

કાળા જાબુના ઠળીઆને સુકવી તેની બારીક ભુકી કરી ચાળીને અગત પડે ત્યારે દિવસમા એકુ બે વખત અર્ધી અર્ધી ચમચી ઠંડા પાણી સાથ ફાકવી જાબુની બનાવેલી વિલાયતી દવા પણ આવે છે

એ દરદવાલાને શરીર પર ગુમડાં, પાથા પણ નીકળે છે. રૂઝાવા માટે ટેનીન નામની દવાની ભુકી છાંટીને પાણી વડે ધોવુ, પાકવીને ફોડવા માટે પાછલ આપેલો ફુલ્લાનો મલમ અજમાવવો અથવા પાકા અંજીરને ઘોઇ છોલીને ગરમ કરી કપડાંમાં મુકી તેની પોલટીસ કીધાથી જલદી ફુટે છે, કોઇ વેગનાની પોલટીશ પણ કરે છે.

૩૪૮—હરસના મસા Piles ઘણુ ખરૂ પેટની કબજીઆતને લીધે કોઇકને મસા થાય તે સારૂ અવાર નવાર જુલાબ લેવો. કેટલાકને એનીમાથી ફાયદો થાય છે. સરદી ભીનાશવાલી તેમજ કઠણ જગ્યા પર બેસવું નહિ એ પર લગાડવા માટે સરમાઉ ઝાડનાં પાંદડાં આખાં વચમાંની દાંડી સાથે લઇ છુંદીને લેપની માફક બનાવી બાંધવાથી ફાયદો કરશે.

ઓપરેશન કરાવીને મસા કેટલાકને કઢાવી નાખવાથી સારા થાય છે.

મસામાથી ઘણુ લોહી જતુ અટકાવવા તુરત આઇસના નાના ટુકડા કરી સફરામાં મુકવા, વેઝલીન મસા પર લગાડવાથી ઠંડક આપે છે. મસાને લગાડવા સફેદ મલમ એક ઔંસમાં માયફળ તથા અફીમની ભુકી આઠ ગ્રેન ભળી વાપરવુ.

ભગનદર Fistula નામનુ દરદ સફરામા થાય છે, જેની પર અલશીની પોલટીસની પોટલી કરી બાધી રાખવી દિવસમા ચાર પાંચ વખત કરવાથી ફુટી જઇ લોહી પરૂ નીકળી જવા પછી એક જાતનુ મુળ્યુ વાખેરી ભાતે નામનુ આવે છે તેને પાણીમા ઘસી સફરાની બહાર તેમજ આજુબાજુ લગાડવાથી એ દરદવાળાને ઘણો ફાયદે થાય છે, તેમજ કોઇકને છેક ઉંડુ અદર વેર ગયલુ એ દરદ ઘણુ હેરાન કરે છે ને બેસી ઉઠી પણ શકાતુ નથી તેને પણ કેટલીક વખત ઓપરેશન કીધાથી સારૂ થશે

પ્રકરણ ૫૨.

ઊલટી, અડગરી, ફેર, ઊંઘ વિગેરે.

૩૪૯—ઊલટી કેટલીક વખત બદહજમી અથવા પીતના જોરે પણ થાય છે.

ઊલટી લાવવા એક ટમ્બલર પાણીમા એક ચમચી નીમક કે રાઇ નાખી પીવુ, ગરમ પાણી અથવા ઘણો સરખો સોડા પીધાથી પણ ઊલટી થશે, જોઇએ તો ગળામા પીછ ફેરવવુ.

કેટલીક ઝેરી વસ્તુ કે દવા પીવામા આવે તો તેને ઊલટી કરીને કાઢવા ગરમ ચાહ કે નીમકનુ પાણી ઘણુ સરખુ પાવુ, એસીડ કઇ પણ જાતની પીધામા આવે તો બનતા સુધી ઊલટી કરાવવી નહિ, પણ દુધ પુરતા જથામા પાવુ, ડૉકટરની મદદ તુરત લેવી વધુ એ વિષે અકસ્માતવાલા પ્રકરણમાથી મળશે

ઊલટી બન્ધ કરવા ઠડો લેમનેડ, લીંબુ પાણી સાથ પાવુ. આઇસ ચુસવા આપવુ, લવગ મોઢામા રાખ્યાથી પણ ઊલટી અટકે છે

પીતના જોરની ઊલટી થયા કરે તો દાડમનુ શરબત પાવુ, બીસમથ નામની દવા સહેજ લઇ પાણીમા પાવાથી કોઇકને નરમ પડશે

ઊલટી કોઇકને ઓપરેશન માટે કલોરોફોર્મ સુધાડવા પછી પણ ચાલુ ઘણી થાય છે તે વખતે કંઇભી ખોરાક ઘણો પાવો નહિં.

ચમચી વડે અથવા રીંદીગ કપે એકુ બે ચમચાને સુમારે આપેલો રહેશે, કોઇ ચીજ ખાધેલી પીધેલી કે દવાની ઊલટી થયા કરે તો આઇસમા ઠકુ કરી પાવુ અથવા ખવડાવવુ. સફેદીનુ પાણી આલબ્યુમન વૅાટર પણ આપવાથી તાકાટ આપી બીજા ખોરાકની ગરજ સારે છે.

બોચી પર ને પાંસળીઓની વચ્ચે પીપળી ઊપર રાઇનુ પ્લાસ્ટર મારવુ, અથવા પાઊને પૅાર્ટવાઇનમાં ભીનવી પીપળી કે છાતી પર અવારનવાર મુકયાથી કોઇકની ઊલટી બંધ થશે.

દરીઓ લાગવાથી ઊલટી ઘણી થાય તો ઊપલા કોઇબી ઊપાય અજમાવવા, કલોરોફોર્મના દસ બાર ટીપા પાણીમા રેડી પાવા, વુરસ્ટર સોસ Worcestor sauce એક ચમચી ત્રણ ત્રણ કલાકે કોઇક પીએ છે મોઢામા ચાલુ લવગ રાખવુ.

દમ ઊપર રાખી પેટ અદર દબાવી ને થોડો વખત રાખવાથી પણ ઊલટી અટકે છે.

કોઇક સ્રીને મહીના સાથ ઊલટી ઘણી થાય છે તે વખતે થોડુ થોડુ ખાવુ પીવુ ઘણું લીધાથી પાણી નીકળી જશે. આઇસ જોઇએ તો મોઢામાં ચુશવુ અથવા ઠડો કીધેલો ખોરાક લેવો. થોડાં લવગને પાણીમા ઉકાળી, ગાળી તે પાણી થોડુ ક પાવુ.

કયુમીસ Koumiss એક જાતની દુધની મેળવણીથી બનાવેલુ દવાવાલા Chemist ની દુકાનેથી મળે છે તે તાજુ બનાવેલુ પાવાથી ટાકાત રહેશે બીજા દિવસ વેર રાખવુ નહિ છાશ તથા બીજી મેળવણીથી અને ગાયના કે ઘોડીના દુધમાથી પણ એ બને છે, સાધારણ રીતે એ બનાવવા માટે છેલ્લે પરચુરણમા જુવો

૩૫૦–અડગરી (અટકડી) ચાલુ આવતી હોય તો થોડો વખત દમ લીધા વગર એક બે ત્રણથી જ્યા સુધી ગણી શકાય ત્યા સુધી મનમા ગણવા અથવા પાણીના સાત કે નવ ગોટ ગણીને પીવા પાણીના ગ્લાસ પર કપડુ ઘાકી તેમાથી પાણી પીવાની તજવીજ કરવી એવી કોઇ રીત કીધાથી અડગરી અટકે છે

જમણા હાથનો અંગુઠો ડાબા હાથની હથેલીમા દાબી રાખવો અથવા તો નાક મસળવુ, નેસનો ધપકારો Pulse ને થોડો વખત દાબી રાખવી, યા તપખીર સુઘવી

આઇસ અથવા સાકર અમથુ ચુશવુ અથવા તે પર કલોરોફોર્મના બે ત્રણ ટીપા નાખી ચુશવાથી નરમ પડશે.

સોજો સરકો ચુસીને પીધાથી પણ અડગરી બધ થશે, જોઇએ તો ખડી સાકર તેમા બોળીને ચુસવી

વડના પાકા પાન તવા ઉપર પહેલે બાળીને પછી બારીક રાખ બનાવી ગોળ સાથ બંધે ભેળી સરખુ એક ટાંક ભારને સુમારે ભેળી કરી આપવાથી ચાલુ કતાલાભરેલી અડગરી નરમ પડે છે.

કોઇ વખત માણુસને એકદમ ચમકાવ્યાથી પણ બંધ થઇ જશે, પણ નબલી છાતીવાલાને તેમ કરવુ નહિ.

કાનના આપકા પર કોઇક થુક અથવા પાણી લગાડે છે જેથી પણ આડગરી બંધ થશે

ગરમ પાણીમા સોડા બાઇકાર્બ, સુઠના અર્કના થોડાં ટીપાં એમાની કઇપણુ ચીજ નાખીને પીવુ

૩૫૧—અટકાર (ઓડકાર) ચાલુ આવતા હોય તો બીજોરાનો રસ અર્ધું ગ્લાસ ને એક ચમચો મધ ભેળી ત્રણ ભાગ કરી દિવસમા ત્રણ વખત પીવુ, બદહજમીના સબબે અથવા છાતીપર પવનનુ જોર હોવાથી પણ અટકાર કોઇને આવે છે, તે સારૂ બદહજમી માટેના પાછળ આપેલા ઉપાય કરવા

છાતીપર દાહ્હે બળે તો એક વાઇન ગ્લાસ ઠડા પાણીમા બારીક વાટેલુ નીમક અથવા સોડા બાઇકાર્બ અર્ધી ચમચી પીગળાવીને પાવુ સોડા મીન્ટ Soda Mint ની ટાકલીઓ પણ તૈયાર આવે છે જે ખાધા પછી અથવા આગમચ પાણીમા ગળાવવી.

લીંબુનો રસ નીચવીને પાણીમાં ચાલુ પીધાથી ફાયદો થશે, લોહીનો સુધારો થાય છે, ખાસ કરી ગરમીના દિવસમાં પીધેલુ સારૂ છે.

૩૫૨—ફેર (ચક્કર) કેટલીક વખત સરદીના તેમજ નબલાઇથી પણુ આવે છે તે વખતે તુરત બેસી જવુ કેટલીક વખત લોહી ઘણુ જવાથી અથવા હાર્ટની નબલાઇના સબબે પણુ ફેર આવે ત્યારે બનતા સુધી સુઇ રહેવુ

સરદીના ફેર આવે તો બોચી પર રાઇ મારવી, સુઠ મરીનો સરદીમાં લખેલો કાવો પાવો

કેટલીક વખતે આખે પાટો બાધી સુવાથી પણુ ફેર નરમ પડે છે.

બેશુદ્ધ થયલાં માણુસને હુશીઆરીમાં લાવવા માટે મોઢા પર પાણી છાટવુ, Smelling Salt નામની દવા સુધાડવી શરીરમાં ટાઇટ કપડા પેહરેલા હોય તો તુરત ઢીલાં કરવા. ઉચકવુ પડે તો આડુ સુતેલુ રાખી ઉચકવુ, ઉભુ કીધાથી કેટલીક વખત જાનને નુકશાન પહોચે છે

હુશીઆરીમા લાવ્યા વગર પાણી કે દવા દારૂ પાવો નહિ

પાવા માટે સ્પીરીટ એમોનીઆ એરોમેતીક Spirit ammonia aromato અર્ધી ચમચી ઠડા વાઇન ગ્લાસ પાણીમા નાંખી આપવુ.

બેશુદ્ધિ પારખવા માટે આખના ટોપચાને જરા હાથ લગાડવાથી તદન બેશુદ્ધ માણુસ હશે તો ટોપચા મુદ્દલ હાલતા નથી પણ થોડીક શુદ્ધિમા હશે તો તુરત આંખ બંધ કરશે.

હીસટીરીઆ કેટલાકને મગજની કોઇ કારણુની ઉશ્કેરણીથી થાય છે બેશુદ્ધ માણુસને હુશીઆર કરવાની રીત અજમાવવી અથવા

મોઢાપર પાણી છાટવાથી પણ હુશીઆર થશે, જોઇએ તો કાદો સુંધાડવો. ઢોંગ કરી પડી રહેલુ માણસ કેટલીક વખત ગીલી ઘાલવાથી ચમકીને પોતીકી મેળે ઉઠે છે

ફીફુરૂ થતુ હોય તેને રસકપુર, સુઠ, ને પીપળ સરખા વજનનુ લઇ બારીક ભુકી મેળીને તેની ગોળી અથવા ફાકી પાણીમા આપવાથી ફાયદો થાય ઉધાયલાને ઉઠાડવુ નહિ.

ફીફરૂ થાય ત્યારે કોઇકને મોઢા પર ફીણુ આવે છે. હોશીઆરીમા લાવવા પગના ટેટા પર રાઇનુ પ્લાસ્ટર પાએક કલાક સુધી મુકી રાખવુ. જોર થાય ત્યારે પડે નહિ તેની સંભાળ રાખવી.

ઉંઘ વિષે.

૩૫૩–ઉંઘાતી વખતે કોઇબી જાતના વીચારોથી મન મોકલુ રાખવાથી ઉંઘ જલદી આવે છે, ઘણી ખરી જમણી બાજુએ કોર વાલીને સુવાથી ઉંઘ આવશે કેટલાકો કેફી દવાઓ લે છે જે ટેવ પાડવાથી નુકશાન થશે, અગત્યની વખતે ડાકટર ફરમાવે તોજ પાવી.

સુવા આગમચ તાલક તથા બાલ પર બ્રશ મારવો, તેમ કરતાબી જો ઉંઘ નહિ આવે તો આખ ઉપર પાણીમા ભીનવેલો પાટો બાધીને સુવાથી ઉંઘ કોઇને આવશે, નાહવાથી કે પગને ગરમ પાણીમા સેકવા પછી ઉંઘ લાવે છે.

સબજાનો પાલો અથવા ફુલ બીછાનામા રાખવાથી ઉંઘ લાવશે.

સુવાની પાચ મિનિટ આગમચ ગરમ દુધ પીવુ, તેથી પણ કોઇને ઉંઘ આવી જશે, અથવા જાયફળની ભુકી થોડીક પાણીમા નાખીને પાવી.

ઉજાગરો રાતના કરવાનો હોય તો કોફી પીધાથી ઉંઘ નહિ આવશે, તેમજ મોઢાપર પાણી છાટયા કરવુ.

પ્રકરણ ૫૩.

મોઢાંની સફાઇ, જીભ તથા દાંતની સંભાલ.

૩૫૪–મોઢાંનો વાસ કોઇ વખત બદહજમી અથવા ખરાબ દાંતને સબબે આવે છે, ખાધા પછી કોગરા કરવાથી મોઢુ સાફ રહે છે તેમા રાતે સુતી વખતે ખાસ કરવા.

કોગરા કરવા નીચલી કોઇબી ચીજો લેવી, પાણીમા થોડાં કોલોનવૉટરનાં ટીપા નાખવાં, લીસ્ટરીન, ટંકણખાર, નીમક, ગ્લાઇ-

કોથાઈમોલીન નામની દવા એક ટમ્બલર પાણીમાં અર્ધી ચમચીનાં સુમારે ભેળવુ.

બોરીક પાઊડર એક ચમટી જેટલો ને નીમક ગરમ પાણીમા નાખી કોગરા કરવા. બાવળની છાલ પાણીમા ઊકાળવી, જોઈએ તો થાડી ફટકડી ભેળવી. માયફળને પાણી સાથ ઊકાળી કોગરા માટે વાપરવું

દુધમા પાણી કે આઇસ ને થોડા ગુલાબ ભેળી કોગરા કરવાથી મોઢુ સાફ થશે, ધમાસો અથવા પોથી પણ પાણી સાથ ભેળી કોગરા માટે લે છે

ટંકણખાર અર્ધો ઔસ એક પાઈટ ગરમ પાણીમા પીગળાવી ઠંડુ થાય ને તેમાં કપુરનો અર્ક અર્ધી ચમચી, ટીંકચર મીર અર્ધી ચમચી, ભેળીને બાટલીમા ભરી રાખી કોગરા કરવા સારૂ એક વાઇન ગ્લાસ જેટલુ તેમાથી એક પ્યાલા ૫ુકા પાણીમાં નાખી લેવુ

એક લીંબુના રસમા બે ચમચી ખાંડ થોડા ટીપા બદામનુ તેલ તથા ગુલાબ એક ચમચી ભેળી વાઇન ગ્લાસમા અર્ધી ચમચીને સુમારે ભેળી કોગરા કરવા.

તંબાકુનો વાસ કાઢવા ઉપલી મેળવણી કોઈબી વાપરવી અથવા દશ ચમચા વરસાદના પાણીમા અર્ધો ચમચો કલોરીનેતેડ સોડા ને ઓરંજના એસસનાં થોડા ટીપાં ભેળી લેવુ

કાંદાનો વાસ સરકામા પારસ્લીના પાદડા નાખીને ખાધાથી જશે, લવંગ મોઢામા રાખ્યાથી પણ કોઇબી જાતનો વાસ જાય છે બદામના કોટલાની ભુકી કરી દાત પર ઘસ્યાથી કોઇબી વાસ નીકળે છે, મોઢામા પીક આવે અથવા રાતે થુંક ગળ્યા કરે તો લવંગ દિવસે ચુસવુ લવંગ ત્રણ ચમચી ખોખરા કરી એક પાઇંટ ગરમ પાણીમા એક કલાક ઢાકી રાખી ગાળી લઇ કોગરા માટે વાપરવુ અથવા સુંઠ કે અક્કલગરો મોઢામા રાખવો

મોઢામા છાગરા પડે તો ગ્લીસરીનમા સહેજ બોરીક પાઊડર ભેળી નરમ કપડાએ અવારનવાર લગાડવુ ફટકડી ને ટંકણખારની નગ એક એક ચમટી જેટલી એક ઔસ મધમા પીગળાવી દિવસમા બે વખત મોઢામાના છાગરા પર લગાડવુ ચીનાઇ કાઠાની ભુકી પણ છાગરા પર દાબવાથી તે સુકાઇ જશે

મોઢા પર સોજો નબલાઇથી કોઇ વખત આવે તો ચાહના પાણી અથવા કોલોનવૉટર પાણી ભેળી બે ત્રણ વખત ધોવુ. હળદર ને સુંઠ પાણીમા ઘસીને ચોપડવી

૩૫૫—જીભ ઉપર સફેદ જેવો થર થાય તો તાવની તેમજ પેટના બીગાડાની નીશાની જાણવી થરો કાઢવા ગ્લીસીરીન બે ઔસમા બોરીક પાઊડર પા ઔસ પીગળાવી કપડુ આગળી પર વીટાળી તેમા બોળીને જીભ ઉપર ઘસવુ. વહેલ બોન Whale Bone ની પટીએ પણ જીભ સાફ થાય છે

ટાઇફોઇડ તાવવાળા દરદીની જીભ ભુરા જેવા રંગની થરા-વાળી હોય

સોડા બાઇકાર્બ એક ચમચી અર્ધા કપ પાણીમાં પીગળાવી જીભ સાફ કરવી, અથવા તો બોરીક પાઉડર પાણીમા ભેળી વાપરવો.

ભમરો જીભ પર દંખે તો એકદમ સુજીને મોટી થઇ મોઢું તથા ગળું બંધ થઇ માણસ ગુંગળાઇ જશે. માટે તુરત ઉપાય કરવો.

જીભ કરડાઇ જાય તો તે ઉપર બ્રેન્ડીનું પોહોળીઉ મુકવાથી લોહી બંધ થશે.

જીભ દાઝી જાય તો તે ઉપર ઠંડક માટે આઇસનો ટુકડો અથવા કોગરાની કોઇબી દવા વાપરવી.

બોબડું બોલવાની ટેવ સુધારવા હમેશા પહેલા ઘણુ ધીરે સાદે દરેક બોલ છુટા સરખા બોલવા, પછી આસ્તે આસ્તે સાદ તેમજ બોલવાની ઝડપ વધારવાથી એ ટેવ મટે છે દાત બીડીને બોલ્યાથી પણ કોઇક સુધરે છે

જીભ દાંત સાથે ઘસાયા કરી લાલ ને જાડી થાય તે સારી નહિ, દાતની અણી જેબી લાગતી હોય તે ઘસાવી નાખવી, નહિ તો જીભને નુકશાન પહોચી કોઇબી ખરાબ દરદ થાય

દાંતની સંભાળ તથા લગાડવાનાં મંજન.

ઉપદ–દાંતને સાફ રાખવા ખાધા પછી તેમજ રાતે સુતી વખતે કોગરા કીધાથી ખાધાની ચીજ ભરાયલી નીકળી જઇ દાત સાફ રહેશે, વાસ આવતો હોય તો મોઢાની સફાઇમા આપેલા કોગરા કરવા.

સડેલો દાત સાફ કરાવી ખાડો પડયો હોય તો ડૉકટર પાસે પુરાવી દેવો, જેથી બીજા વધારે સડતા અટકશે

દાત કોતરવા નહિં, ટાચણી યા કવીલ વડે કોતરી અંદર ભરાયલી ચીજ કાઢવાથી ઉંડો ખાડો થશે, ને ચાલુ અંદર ભરાશે માટે જોરથી કોગરા કરવા, અથવા બ્રશ વડે સાફ કીધાથી નીકળી જશે. સખત ચીજો મેવાના કોટલા, નખ વિગેરે કરડવાથી નુકશાન થશે, તેમજ ઘણુ ગરમ ખાધા પછી તુરત તે પર ઠંડુ પીવાથી ઠંડી ગરમીની ખરાબ અસર દાંતના ઇનેમલ પર થશે.

સરદીથી દાઢ અથવા દાંત દુખે તો લવંગ મોઢાંમાં રાખી ચુસવુ અથવા લવંગનુ તેલ રૂમા બોળીને મુકવુ. સરકો ગરમ કરી ફલેનલમા બોળી તે પર જરા ઘસ્યાથી પણ નરમ પડશે દાંત દુખતા હોય ત્યા બ્રેન્ડી અથવા ગરમ થીનુ રૂનુ પહોળીઉ મુકયાથી પણ નરમ પડે છે, શેકતાનો ગુંદર દાત દુખે ત્યારે મોઢામાં રાખ્યાથી નરમ રહેશે.

દાંત કળતા સારૂ નીમકને ઠીકરાં પર ચુલહે ભુંજીને કુટવા માટે કે ઉતારી બારીક છુંદીને તેમાંથી એક ચમચી લઇ અર્ધાં

પ્યાલાં ગરમ પાણીમા પીગળાવી કોગળા કરવા અથવા ફુલેલુ નીમક ચમટીમા લઈ કળતા દાંતમા મુકવાથી પાણી ઝરીને નરમ પડશે.

દાઢ સુજીને પારો ચઢી આવે તો તે સુજેલા પારા ઉપર નીમક ચણ પર લઇ ઘસ્યાથી તેમાનુ લોહી નીકળી સારૂ થશે અથવા તો આયોડીન લગાડવાથી સુજેલો પારો નરમ પડે છે, રૂ કે પીછી વાપરવી.

બહારથી ગાલ ઉપર આબા હળદર ને રેવચી ખતઇ પાણીમા ઘસી લગાડવાથી પણ અંદરનો પાકેલો પારો ફુટી જઇ નરમ પડશે. ઘઉંની દાળમા નીમક ભેળી ઘટ રાઇની માફક તેનુ પ્લાસ્ટર કપડાં પર કરી જોઇએ તો મારવું

પાઉની પોલટીશ કરવી અથવા સુકા અંજીરની પાતળી ચીપ કાપી દુધમા ઉકાળી કાઢી લઇને સુજેલા પારા ઉપર મુકવી

દાંત પાડયા પછી લોહી ઘણું જતું હોય તો બ્રેન્ડી પાણીના કોગળા અથવા પાણીમા નીમક નાખી તેના કોગળા કીધાથી લોહી બધ થશે અથવા તે પાણી થોડો વખત મોઢામા રહેવા દેવુ સહેજ ટરપીનટાઇનમા રૂ બોળી મુકવો પાણીમા ફટકડી પીગળાવી તેમા રૂ બોળીને મુકવો બહારથી સુજી આવે તો શેકવુ

દાંત ઉપર ફુટ, દવા જેઠીમધ અથવા કોઇ ચીજથી કાળા ડાઘ પડે તો તે પર નીમક ઘસીને પછી ગરમ પાણીના કોગળા કીધાથી ડાઘા નીકળી જશે. દાત પરના બીડી કે તમાકુના ડાઘો એજ રીતે સાફ થાય છે. પ્યુમીસ્ટોનની ભુકી ઘસી તુરત કોગળા કીધાથી પણ ડાઘો નીકળશે

દાત પીળા હોય તો સફેદ કરવા દર અઠવાડીએ હાઇડ્રોજન પર ઓકસાઇડ નામની દવા સહેજ આગળી પર લઇને ઘસવી અથવા કપુર સાથના ચાકમા થોડા ટીપા એ દવાના નાખી તે વડે દાતણ કરવુ. ચાલુ એ દવા વાપરવી નહિ

દાંત પર કાળી પોપડી Tartar બાઝે છે તે કાઢવા મેગનીશીઆની ભુકી કે લીબુનો રસ ઘસવો, અથવા સાઇટ્રીક એસીડ Citric Acid મા સોડા બાઇકાર્બ ભેળીને લગાડવાથી પણ નીકળશે તે કાઢવા જોઇએ તો પ્યુમીસ્ટોનની ભુકી ઘસવી

કોઇકના દાતના પારામા પરૂ Pus થવાથી તબીએતને નુકશાન થાય છે, ખોરાક સારી રીતે હજમ થતો નથી, માટે દાતના ડૉકટર પાસ તપાસાવી સાફ કરાવવુ, અથવા અગત પડવે દાત પણ કોઇના કાઢી નાખવા પડે છે

દાંતનાં મંજન.

દાત ઉપર કોલસો અથવા તેની રાખ ઘસ્યાથી પણ સાફ થશે. ગમે તો અમઠુ અથવા તો રાખ સાથે નીમક ભેળી વાપરવુ.

દાત પર બેકીંગ સોડા Baking Soda ની ભુકી ચોળ્યાથી મજબુતી આવશે અને પારા પણ ગુલાબી થશે.

ચાલુ વાપરવાની દાતની ભુકી, સોપારી બે પૈસાની, માયફલ બે પૈસાના, કપુર બે આનાનો, ફટકડી એક પૈસાની, તથા સોજો ચાક બે આનાનો લેવો સોપારીને સહેજ ગરમ કરીને પછી ઘણીજ બારીક છુદવી, પછી તેમા ચાક, માયા તથા ફટકડી એક એક પછી નાખી ઘણી બારીક થાય ને કપુર ભેળી સામટુ છુદવુ જોઇએ તો કપુરની ભુકી છરી વડે ઓખવીને નાખવી છેલ્લે બારીક ચાળણીએ ચાળીને જે જાડો ભાગ વધે તેને પાછુ છુદી લઇ ચાળવુ ચપટ બુચની બાટલીમા ભરી રાખી વાપરવુ એથી દાત સફાઇદાર ને મજબુત રહેશે. દાત દુખતો હોય તો પણ તે ભુકી થોડો વખત દાતમા મુકી રાખી ને પછી દાતણ કીધાથી નરમ પડશે

સીંકોનાની ભુકી પા ઔંસ ને કોલસાની ભુકી એક ઔંસ ભેળીને લગાડવાથી દાત સોજા રહે છે.

કાહો તથા હીરાબોલની ભુકી ભેળીને દાત સાફ કરવા

બદામના કોટલાને છુદી બારીક ભુકી કરી ઘસવાથી દાત સાફ થઇ મોઢાનો કોઇબી જાતનો વાસ નીકળશે. જોઇએ તો નીમક ભેળવુ.

દાતના તૈયાર મ જન ઘણી જાતના પેસ્ટ વિગેરે મેનથોલ તથા બીજી દવાઓની મેળવણી સાથના આવે છે

પ્રકરણ ૫૪.

ગળું, થાંસો, હાંફણુ વિગેરે.

૩૫૭–ગળું લાલ સરદીથી તેમજ કોઇકને પેટની ગરમીથી પણ થાય છે ગળુ દુખે તે પર રાઇ માર્યાથી ફાયદો થશે પણ કોઇને આંકડા આવવાની ટેવ હોય તેને મારવી નહિ

કોલોનવૉટરમા કપડુ ભીનવીને મુકવુ અથવા બ્રૅન્ડી કે વ્હિસ્કી દારૂમા નરમ ફલેનલ બોળી ગળાપર થોડો વખત ઘસવા પછી બીજી સુકી ફલેનલનો પાટો બાધવો અલસીની પોલટીસ સેકીને બાધવી

કોગળા માટે પોર્ટવાઇન ને પાણી ભેળી અથવા કલેરેટ દારૂ ગરમ કરી છેક અ દર વેર ગળામાં લઇને કરવા પછી પાણી થુકી નાખવુ, નીમકનાં પાણીએ પણ ગળુ સાફ થશે દિવસમાં બે ત્રણ વખત કરવા. પાછળ આપેલી કોગળ કરવાની કોઇબી ચીજ લેવી.

લીસટરીન અથવા ગ્લાઇકોથાઇમોલીન નામની દવાઓ કોગળા માટે પાણી સાથે અર્ધી ચમચીને સુમારે ભેળીને વપરાય છે, કપુરના અર્કના વીસ ટીપા એક પ્યાલા ખળખળતા પાણીમા નાખી બાફ લીધાથી લાલ થયલુ ગળુ નરમ પડશે.

જેઠીમધની લાકડીમાંથી નાનો ટુકડો લઇને મોઢામાં રાખી ચુસવો.

ગળાંમાં લગાડવા ટેનીક એસીડ ગ્લીસરીનમા પીગળાવેલી તૈયાર દવા Glycerine Tannic આવે છે તેને પીંછી અથવા સળી પર રૂ વિંટાળીને ગળાની અંદર ફેરવવી અગત મુજબ દિવસમા એક બે વખત, મોઢામા આવે તે ગળી જવી જે અંદર નળીમા ગયાથી ફાયદો કરશે બીજી દવા સીલ્વર નાઇટ્રેટ નામની જો લગાડવી હોય તો ઘણી સંભાળ લેવી, વધુ પ્રમાણમા લાગી જવાથી અથવા ગળાની અંદરની બારીને લાગવાથી આકડા આવી ગુંગળાઇ જવાનો સંભવ રહે છે

ગળું સુંવાળું કરવા લીંબુને ભઠ્ઠીમા ભુંજીને તેનો ઘટ રસ નીકળે તેના થોડાક ટીપા સાકરના ટુકડાપર નાખી ચુસવુ, અથવા અધીં ચમચી ખાંડમા ભેળીને ખાવાથી ફાયદો થાય છે કેટલાક જાણીતા ગીત ગાનાગ લોકોએ અવાજ સુધારવા માટે એ ઇલાજ અજમાવેલો છે

ઈંડાની સફેદીને કફ ચઢાવી તેમા થોડા લીંબુના રસના ટીપા તથા થોડીક ખાંડ પીગળાવી તેમાથી એક એક ચમચી થોડે થોડે વખતે લેવાથી પણ ગળુ સાફ રહેશે, અથવા બાફેલા ઇંડાની દાળ રાતે સુતી વખતે ખાવી લીંબુનો રસ ને ગ્લીસરીન, મધ ને સરકો ભેળીને લેવુ, જીરૂ ને સાકર ચુસવાથી પણ ફાયદો થશે, અને ગળાનો ચાલુ ખખરાત કોઇબી રીતે નરમ પડે છે

ગળામા ખખરાત થયા કરે તો પાગ બાધવો નહિ, તેથી ગરમી લાગ્યાથી વધુ થાય છે કેટલીક વખત અંદરની બારી આગળની નાની જીભ Uvula મોટી થવાથી ગળામા ચાલુ ખખરાત ને થાસો થયા કરે છે એને ડૉકટર પાસ કપાવી કાઢયાથી તે કોઇને નરમ પડે છે

અવાજ બેસી ગયલો હોય તો એક પ્યાલા પાણીમા પાચ લસણની કળી નાખી ચુલ્હે ઉકાળી અર્ધું પાણી બળી જાય ને તે ગાળી કાઢી તેમા તેટલુંજ મધ દડુ પડવા પછી ભેલીને એક એક ચમચી દીવસમાં બે ત્રણ વખત પાવાથી સાદ ખુલશે

ચાવણીઆં અથવા કાન આગલના હાડકા સરદીથી દુખે ને ઊંઘાડતી વખતે અડચણ પડે તો બદામનુ તેલ, કોલ્ડ ક્રીમ કે બીજી કઇ ચીકાશવાલી ચીજ મસળવાથી સાધા છુટા થઇ નરમ પડશે.

ગળાંમાં બાફ લેવાની રીત જોસ પાણીની કીટલીની નળી આગલ બુચ યા કપડુ બહારથી ખોસી બંધ કરીને ઢાકણુ ઊઘાડી જાડું કાગળ અથવા કપડાને ગોલ ચીમની માફક બનાવી તેપર સરખુ પકડીને તેમાથી ગરમ વરાળ નીકળે તે ગળામા લીધાથી સેક થશે પડાને ઘાટનુ બનાવેલુ પણ બાફ લેવા માટે પહોળો ભાગ કીટલી પર મુકી અણી મોઢામા લેવી

બાફની દવા યુકેલીપતસ ઓઇલ એક ચમચી, રેકટીફાઇડ સ્પીરીટ અથવા દારૂનો અર્ક બે ચમચી અને પેપર મીન્ટના ફુલ Men-

thol crystals પાંચ ગ્રેન સાથે પીગળાવી કાચના બુચની સીસીમ ભરી રાખી અગત પડે ત્યારે ઊપલી રીતે બાફ લેતી વખતે ઘણાં ગરર પાણીમાં પાચ ટીપાને સુમારે નાખી તે દમમાં લીધાથી સરકમ સરદી ઠાંસો, ગળુ વિગેરે નરમ પડશે. જોઇએ તો અમથાં યુકેલીપતર ઓઇલનાં થોડા ટીપાં ફકટ નાખવા. સરકો ગરમ કરી તેનો બાફ લીધાથ પણ કેટલીક વખત ફાયદો થાય છે. ખળખળતાં પાણીમા કપુરનો નાને ટુકડો નાખી પીગળે ને તેનો બાફ લેવો.

ગળાં, ને સરદી વિગેરે સારૂ મોઢા તથા નાક વાટે દમમાં લેવાનં પીચકારી જેવી આવે છે જેને સ્પ્રે Spray કહે છે તે વડે ગ્લીસરીન મેનથોલ સાથની દવા લીધાથી વધુ જલદી ફાયદો થાય છે.

બ્રોનકાઇટીસ ગળા તથા છાતીને વધુ સરદી લાગવાથી થાય છે જેના સબબે જોરમા ઠાસો હોય તે વખતે પાછળ આપેલા ઉપાયે કરવા. યુકેલીપતસમા મેનથોલ પીગળાવી તેમાં પ્લીસ્ટર પેપરનો ટુકડે બોળીને છાતીપર મુકયાથી તેનો વાસ દમમા જવાથી ફાયદો કરશે

કેળાનુ સીરપ બ્રોનકાઇટીસ પર પાવુ, કેળાની કાતરીઓ કાપ કોઠીના વાસણમાં મુકી તે પર પુરતી ખાડ નાખી એક બીજા ઠડ પાણીના વાસણમા ગોઠવી ચુહલે થોડો વખત ઉકાળયાથી કેળાંનો કર ઓગળે ને બારીક કપડા વડે ગાળી ઠડો પડેને સીસીમા ભરી રાખ ખપ પડે ત્યારે બે કલાકને અતરે એક ચમચી જેટલુ પાવુ, એમાથ ન્યુમોનીઆ થઇ આવે તેની સભાળ લેવી, ન્યુમોનીઆમા ચાલુ અલ સીની પોલટીસ છાતી તેમજ બરડા પર મુકવી અથવા રાઇના મોટ પ્લાસ્ટર પણ કોઇકને મારે છે આયોડીન વિગેરે લગાડવુ, વધુ જો હશે તો માણુસને દમ લેવાની મુશકેલી લાગે છે કેટલીક વખત ઓક સીજન ગેસ પણ આપવાથી ઘણો ફાયદો થાય છે

ખુટેલી ચીજ ગળાંમાંથી નીકળે નહિ તો અદર આંગળુ ઘાલવુ, જેથી નીચે ઉતરશે, અથવા ઉલટી થાય તો તેના જોરે બહા નીકળી પડે, જો પેટમા તેવી નુકશાનકારક ચીજ ગઇ તો તુરત ઉપરથ એરડીઆનો જુલાબ આપવો કે પેટને રસ્તે બહાર નીકળે ઉલટી કરાવવા માટે રાઇ કે નીમકનુ પાણી પાવુ

કાંટો ખુટે તો પાઉનો ગર અથવા પટેટો કે કાચું ઇડુ કઇ પણ ગળામા જોરથી ઉતારવુ તેથી કાટો સાથે અદર જશે લીબુને રસ પાવાથી કાટો નરમ થઇ પોતીકી મેળે ગળામા ઉતરી જાય છે અમથી સફેદી પાવાથી કોઇબી ખુટેલી ચીજ ગળામાથી નીચે ઊતરશે

ગળાંના ગાંઠ Tonsils તણાઇ આવે તો ટેનીક ગ્લીસરીન દવા લગાડવી અથવા તો પાછળ આપેલા કોગળા કરવાથી પણ નરમ પડે છે સાધારણ સેક કીધાથી ગાંઠને ફાયદો થશે, જોઇએ તો પાણીમા ગુળુ અથવા ખસખસના પોસ નાખવા.

ગળાના ગાઠ પર લગાડવા થોડી હળદર દળેલી અને ચમટી મીઠુ ભેળી લીપેલી બોયપર મસળીને લેપ જેવુ કરીને ગાઠ પર લગાડીને રૂ વળગાવી દેવો એ પ્રમાણે ત્રણ દિવસ કરવાથી નરમ પડી જશે, દેશી નુસખો છે

એક ચમચી આઇસી ગ્લાસને પાશેર દૂધમા ઉકાળી અદર થોડી છુદેલી બદામ તથા ખાડ ભેળીને થોડા દિવસ પીધાથી ગાઠનુ જોર નરમ પડશે

ગળાંને ફાંસો આવી ગયો હોય ને દમ ગુગળાય તો તુરત તે દોરી અથવા કપડુ કાપી કાઢવુ ને પછી હાથ ઉપર નીચે હલાવી દમ ચાલુ કરવો, અકસ્માતમા આપેલી રીત મુજબ

ગળાંની નળી દાઝી જાય ગરમ વસ્તુ પીવાથી તો તુરત ફ્લેનલનો ગરમ સેક ગળાની બહાર તથા છાતીપર કરવો ને મોઢામા આઇસ ચુશવા આપવુ, અને અદરથી સખ્ત દાઝયુ હોય તો અવાર નવાર મોટો ચમચો ભરીને ઓલીવ ઓઇલ પીધાથી અદરની આગ નરમ પડશે પાણી ઉપર કાઇ ગરમ યા કકડુ કે કઠણ ખાવુ નહિ, જેથી અદર ઘસાઇને દુખશે. બનતા સુધી ઠડો ને પીવાનો ખોરાકજ લેવો

દીપથીરીઆ, ગળામા ઝેરી હવા અથવા તે દરદના જતુઓ જવાથી સુજી આવે છે, એ ઉડતુ દરદ છે ને વધુ સુજવાથી માણસ ગુગળાઇ જાય છે ગરમ પાણીના વાસણમા થોડીક કાર્બોલીક એસીડ, ટરપીનટાઇન અથવા યુકેલીપતસ નાખવાથી તેની વરાળ ઓરડામાં જવાથી હવા સ્વચ્છ થશે કપુર અથવા ગધક બાળવાથી હવા સુધરશે, કેરોસીન તેલ ઓરડામા છાટવુ ખોરાક સાદો દુધ ઇડા આપવો. કઠણ કે કડક ખાવાનુ આપવુ નહી એ દરદ સાજુ કરવાની પણ રસી Serum શરીરમા મુકે છે કેરોસીન તેલ કપડાપર છાટીને સુંઘાડયાથી પણ એના જતુઓ મરી જાય છે

ક્રુપ નામનુ દરદ નાના બચ્ચાની ગળાની નળીમા થાય છે દીપથીરીઆને મળતુ. એથી ગુગળાઇ જાય માટે સભાળ રાખવી, ગળા પર ગરમ પાણીમા કપડુ બોળી સેકવુ તથા સગ્ડી પર લગાડવાનુ કોઇબી તેલ થોડુ છાતી તેમજ બરડાપર ચોપડવુ

એરડીઆનો જુલાબ તુરત આપવો, વાઇન ઇપીકેક પાણીમા થોડા ટીપા નાખી પાવાથી ઉલટી થઇ ફાયદો કરશે

મંમ્પસ Mumps ગળાની ઉપર ને કાનના ચાબકાની હેઠે તણાઇ ને એક યા બને બાજુ સુજી આવી દુખે છે ખોરાક ખાતી વખતે હરકત થશે માટે પીવાનુજ આપવુ. બાહર હવા સરદીમાં નીકળવુ નહિ, બીજાને પણ કોઈ વખત ઉડે છે. બચ્ચાઓને તેવાંથી દુર રાખવા તેપર આઇસની કોથલી મુકવી અથવા કોઇને સેક કીધાથી ફાયદો થાય છે, ત્રણ ચાર દીવસ વેર તેનુ જોર રહેશે.

કંઠમાલાની Soroffula ગાઠ કાનની નીચે ગળાપર ને કોઇને પગનાં કાત્રામા જાગની ઊપર નીકળે છે. ગળા પરના કેટલીક વખત પાકી આવે છે નાના હોય તેજ વખત કેટલાંકને ઓપરેશન કરાવી કઢાવી નાખ્યાથી ફાયદો થશે. દેશી ઇલાજ સાધારણ સાબુ નવટાંક જેટલો બારીક કાપી મીઠુ તેલ પાસેર ગરમ કરી તેમા પીગળાવ્યા પછી નીમક, મરી ને સીંદુર દરેક નવટાક જેટલુ લઇ સર્વેને બારીક વાટી સાબુ સાથના તેલમાં ભેળી ચુલ્હાયે ઊકાળવુ, ઠંડુ થાય ને લગાડવુ રેડીઅમ ગાઠપર મુકયાથી પણ કોઇકને સરૂઆતની કંઠમાલા સારી થાય છે

ઠાંસો સાધારણ તથા ગુંચનો.

૩૫૮—**ઠાંસો સાધારણ** ગળાના ખખરાતનો હોય તો જીરૂ ને સાકરની ગાગડી અવાર નવાર ચુસ્યાથી નરમ પડશે, જેઠીમધ Liquorice નો ટુકડો અથવા જુજબ કે વળીઆરીની તૈયાર ટાંકલીઓ મળે છે તે ચુસવાથી પણ ઠાસો નરમ પડે છે. મોવડાનો સોજો દારૂ એક ચમચો એક ચમચી મધ ભેળી રાતે સુતી વખતે પાવુ.

એક ચમચી મધ ને અર્ધી ચમચી બ્રેન્ડી એક ગ્લાસ પાણીમાં મેળવીને પીવુ, એથી પણ કફ છુટો પડશે એક ચમટી હળદર અર્ધા કપ દુધમા ભેળી પીધાથી કફ નીકળી જશે હમેશા ખખારી કફ થુકી નાખવો જેથી ઠાસો જલદી સારો થાય છે

સોજો બ્રેન્ડી અર્ધા ઔસ સીરપ તોલુ Syrup Tolu નામની ઠાસાની દવા અર્ધો ઔસ ને ખડી સાકર પા રતલ બે બાટલી પાણીમા પીગળાવી સર્વે ભેળી ગાળીને રાખવુ અગત પડે ત્યારે એકુ ચમચો લઇ ઠડા પાણીમા નાખી સાધારણ ઠાસા પર પાવાથી ફાયદો કરશે અથવા બે ચમચા પાણીમા અર્ધી ચમચી સીરપ તોલુ અગરૂ દિવસમા બે ત્રણ વખત પાવુ, નાના બચ્ચાને તેના પ્રમાણમા થોડું સીરપ લેવુ.

આગળ હાફણમા આપેલુ ચુવરના ફળનુ સીરપ પણ ઠાસા પર પાવાથી ફાયદો કરે છે. અથવા તે ફળને અગાર પર ભુજી ને કપડામાં નાખી દાબીને તેનો રસ કાઢીને પીવાથી ઠાસો નરમ પડશે, જોઇએ તો થોડીક ખાડ કે સાકર ભેળવી, એ પણ દેશી ઇલાજ છે.

સાધારણ ઠાંસાની ફાકી આદુ મેદા નવટાંક તથા સોજી ચીનાઇ સાકર તેટલાજ વજનની લઈ બનેને જુદુ છુદી બારીક કરી ભેળીને ચુલ્હે મુકી ઘટ થાયને ઉતારી ઠંડુ પડે નેસીસીમાં ભરી રાખી રોજ સવારે ચમચી અથવા અર્ધી ચમચી જરૂર પ્રમાણે લેવુ છાતી ઉપર રાઇ માર્યાથી પણ ઠાંસો નરમ પડશે, અથવા ટરપીનટાઇન પીછી વડે લગાડી ફ્લેનલને ગરમ પાણીમાં બોળી શેક કરવો

ગરમ પાણી યા દુધનો બાફ લીધાથી સરદી નીકળી જશે. અથવા ગળામા બાફ લેવાની કોઇ રીત કરવી, અગત પડે તો પાછળ

આપેલા કાગળ કરવા દુધમા થોડા ઉજળા મરીની પોટલી બાંધી ઉકાળી તે પોટલી કાઢી નાખી દુધ રાતે સુતી વખતે પીવાથી પણ ફાયદો થાય છે

સરદીના ઠાંસા પર અઇઆ પાનના ઝાડના પાદડા નગ વીસ ધોઈને ખલમા છુદી બે ગ્લાસ પાણીમાં ચોળીને ગાળી કાઢી એમાંથી ત્રણ ભાગ કરી આખા દિવસમા પીવુ પીતી વખતે એક ચમચી ખાડ અથવા સાકર નાંખવી જો ઠડુ પડે તો દરેક ભાગમા પીતી વખતે સહેજ બ્રેન્ડી રેડવો અદુસાના પાદડા ચાર પાચ લઇ ખલમા છુદી એક ચમચી જેટલો રસ સાકર સાથે ભેળીને પાવાથી નરમ પડશે.

સોજુ દાધીનુ તેલ એક ચમચી અને મધ એક ચમચી ભેળીને સવારના પહોરમા અને રાતે સુતી વખતે પાવુ

કાદો બાફેલો યા વધારેલો ઠાસાપર ખાવાથી ફાયદો કરશે, જગલી કાદાનુ સીરપ Syrup of Squill ઠાસા માટે વપરાય છે

જોરમાં ચાલુ ઠાસો અટકાવવા માટે એક ચમચો ગ્લીસીરીન એક ગ્લાસ દુધમા રેડીને આપવુ

ગુંચનો ઠાંસો.

ઠાંસો ગુચનો નાના બચ્ચાને તેમજ કેટલીક વખત મોટાંને પણ થાય જે બહુજ કટાલા ભરેલો હોય છે શરૂઆતમા સાધારણ ઠાસા પરથી તેનુ જોર વધીને ગુચ આવવા માડે જેથી ગળામા આકડા આવીને માણસ કેટલીક વખત ગુગળાય છે કોઇકને ઠાસાની ગુચ સાથ ઉલટી પણ થાય એને હુપીગ કૉફ Whooping Cough કહે છે કેટલાકને લાબી મુદત જેરી કે ત્રણ ચાર મહીને કે છ મહીને નરમ પડે છે, પણ જગ્યા ફેરબદલી ને દરીઆની ખારી હવાથી જલદી ફાયદો કરશે ઠાસો ઊડતો હોવાથી નાના બચ્ચાને દુર રાખવા

ગુચના ઠાંસા પર છાતી અને બરડાના કાડા ઊપર મસળવા ચરબી ત્રણ ભાગ ને લીલા લસણની કળીઓ છુદેલી બે ભાગ ભેળી ધીમે બળતે કકડાવ્યા પછી દાબીને તેનો રસ નીચવી લઇને વાપરવો, છુછો કાઢી નાખવો લવગનુ તેલ ને ઓઇલ ઓફ એબર એક એક ઔંસ ને ઓલીવ ઓઇલ બે ઔંસ ભેળી છાતી તેમજ બરડાના કાડા પર રાતે સુતી વખતે લગાડવુ લસણને છુદીને તેનો રસ કાઢીને પગનાં તળીઆ પર લગાડવાથી પણ ફાયદો થશે

ગુચનો ઠાંસો ખાત્રા નામની વસ્તુ તે ફટકડીના જેવી પણ નાના ચળકતા ટુકડાની આવે છે તેને ઠીકરાની ઉપર ફુલવીને રસ નીકળતો બધ થાય ત્યારે તે કકડાને કાઢી લઇ તેને બારીક વાટી મલમલના કપડાથી ચાળી કાચની બાટલીમા ભરી તેમાથી જરૂર પડે ત્યારે એક ચમટી જેટલી લઇ મધમા મેળવી નાના બચ્ચાને ચટાડવી મોટા માણસ માટે સહેજ વધારે લેવી. અજમના પાંદડાનો રસ મધ સાથ ભેળી આપવો

ગુચના ઠાસા માટે શરીરમા પીચકારી વડે તેની રસી Syrum શરૂઆતમાં મુકાવવાથી તેનુ જોર કમી થઇને કોઇકને જલદી નરમ પડે છે.

બાફ ગરમ પાણીમા ટરપીનટાઇન અથવા કાર્બોલીક એસીડનાં થોડા ટીપા નાખીને લેવાથી ફાયદો થશે અથવા એમોનીઆ બાળવાથી તેનો ધુમાડો દમમા જવાથી ગુચનો ઠાસો નરમ રહે છે.

ગધેડીનુ દુધ સહવારમા ભુખે પેટે પાવાથી ગુચના ઠાસા પર ગુણકારક છે એ દુધ દોહવીને તુરત પાવુ, લાબો વખત રાખવાથી બગડી જાય છે કેટલાક નબલી છાતી યા ખહીવાળાને પણ એ દુધ કોઇ વખત ફાયદો કરે છે કારણકે ગધેડીને કદી પણ ખહી થતો નથી એમ કહે છે

ઠાંસાની ગુંચ આવે ત્યારે સીધુ ઉભુ રહેવાને બદલે સહેજ વાકુ વળ્યાથી ગુચનુ જોર નરમ રહેશે, આવી ગયા પછી પાણીમા લીબુનો થોડો રસ નાંખી પાવાથી ગળુ સુવાળુ થઇ જશે, ઘણી જોરમા ગુચ આવતી હોય તો ઇથર Ether નામની દવાના થોડા ટીપા કપડાં પર નાખી સહેજ દુરથી સુઘાડવાથી જોર નરમ પડશે એકદમ નજદીક લઇ સુઘાડવુ નહિ, બેહોસ થઇ જશે.

જોઇએતો પ્લાસ્ટર રાઇનું કોઇ વખત છાતી પર મારવુ અથવા બરગનડી પીચ Burgundy Pitch નામની દવા ગરમ કરી કપડા પર લગાડીને છાતી પર તેનુ પ્લાસ્ટર મારવાથી ગુચનુ જોર નરમ રહેશે.

હાંફણનો ઇલાજ.

૩૫૯—હાંફણનુ જોર થાય તે વખતે બીજા સામા માણસે એક હાથ દરદીની છાતી પર ને બીજો હાથ બરડા પર થોડો વાર સેહેજ દાબીને રાખવાથી કેટલીક વખત નરમ પડે છે, કોઇક વખત છાતી તેમજ પેટપર રાઇ મારવાથી ફાયદો થાય છે

સ્ત્રોગ કોફી ગરમ ગરમ સહવારમાં ભુખે પેટે દુધ યા સાકર વગર પાવી, અથવા મધ એક ચમચી ને એરડીનુ તેલ એક ચમચી ભેળી સહવારમા અને રાતે સુતી વખતે થોડા દીવસ આપવુ.

લીબુનો રસ અમથો કે ચાહમા સાકર ભેળી લીબુની એક ચીર નીચવીને હાફણનુ જોર થાય તે વખતે પાવાથી નરમ પડશે, દુધ નાખવુ નહિ, ગોળ અધીં ચમચી રાઇનુ તેલ પાચ ટીપા ભેળીને આપવુ. ઘણો જુનો મોવડાનો દારૂ ને સહેજ મધ ભેળી પાવુ

સુઠ, બદામ, સાકર ને જેઠીમધની લાકડી સર્વે એક સરખાં વજણનુ લઇ ઠડા પાણી સાથ સોજા પત્થર પર ઘસીને ગાળી કાઢી અર્ધા ગ્લાસને સુમારે પાવુ, તેમજ ચોલાઇની ભાજી વધુ ખવડાવવી.

મધ એક ચમચી સોજુ, કાળુ જાડુ નીમકના ત્રણ ચાર ટુકડા, ઠડુ પાણી એક વાઇન ગ્લાસમાં પીગળાવી ગાળી મધ સાથ ભેળીને પંદર દીવસ સુધી એક એક દીવસનો ગાળો નાખી પાવું.

ઇડું તદન તાજુ ધોઇ સાફ કરી એક વાઇન ગ્લાસમા કોટલાં સાથે મુકી તે ડુબે તેટલો તેમા લીંબુનો રસ નાખી એક દિવસ રાખવાથી કોટલુ નરમ ને પોચુ પડે કે કોટલાનીજ સાથે ભચરી લીંબુના રસમા ઘુટી નાખવુ, તેટલાજ વજનનુ મધ લઇ ચુલ્હે ગરમ થવા આવે કે લીંબુના રસ સાથનુ ઇડુ તેમા રેડી ઘટ જામ જેવુ થાય ને ઉતારી ઠંડું પડે ને ભરી રાખી એક એક ચમચી તેમાથી સહવાર સાજ આંઠ દીવસ ખવડાવવુ, વચમા પદર દીવસનો ગાળો નાખી પાછુ આપવુ, એ મુજબ કીધાથી હાફણુ ઠાસો નરમ પડશે.

સુઠ, મરી, પીપળ, જીરૂ, હરદે, સચલ, સીંધવ ને જવખાર સર્વે એક સરખા વજનનુ લઇ બારીક વાટી અર્ધી ચમચી જેટલુ લઇ ઠડા પાણીમા ભેળી પાવુ અથવા ફાકીને ઉપર પાણી પીવુ ચાલુ ત્રણ દિવસ આપવાથી ફાયદો થાય છે.

હાંફણુની ફાકી, કાએફલની છાલ, ભારગી, પોકળ મુળ, કાકરાસીગ દરેક તોલો એક લેવુ, અને લેંડી પીપર એક પૈસાની, સર્વે ગાંધીને ત્યાથી મગાવી બારીક ખુદીને ચાલવી, જે ચીજ અમઠી નહિ ખુદાય તેને ઠીકરાં પર સેકીને ખુદવી, એ બધુ ભેળેલી ભુકી વજનમા અર્ધો તોલો લઇ તેના બાર ભાગ કરી દરરોજ સહવારમા એક ભાગ થોડા મધ સાથ ભુખે પેટે ખવડાવવી એવા દેશી ઇલાજોથી પણ ફાયદો થશે

થુવર હાંફણુ તથા ઠાંસા પર પહોળા હાથ જેવા પાદડાની જાતની થુવર ઊપર જે લાલ, ગુલાબી રગના કાટાવાલા ગોળ ફળ થાય છે તેને અગાર ઊપર ચીપીઆ વડે પકડીને કાટા બળી જાય ને તેનુ સીરપ સાકર સાથ બનાવી કેટલાકને પાવાથી ફાયદો થાય છે, કોઇક તે ફળ અમદા પણ ખાય છે

હાફણુનુ જોર હોય ત્યારે દાદર ચઢ ઉતર કરવા નહિં તેમજ ખોરાક સાદો લેવો ને રાતે સુવાની બે ત્રણ કલાક આગલ ખાવુ.

છાતી પર લગાડવા હાફણુ પર અફીમ, સાબુ, કપુરનો અર્ક ને બેલેડોના નામની દવા સરખા વજનનુ ભેળીને વાપરવુ

બાફ લેવાનો, સુરોખારને Saltpetre પાણીમા મેળવી સોગ બનાવી તેમા નવુ સોજુ બ્લોટીગ પેપર બોળી સુકવી નાખવુ, અગત પડે ત્યારે તેમાનો એક વેહતને સુમારે કકડો કાપી લઇ સોજી રકાબીમા મુકીને મેચીસ વડે સળગાવી દરદીના બીછાનાની નજદીકમા મુકવુ, તેનો ધુમાડો નીકળી દમમા જવાથી હાફણુવાલાને કરાર લાગે છે.

ઓલીવ ઓઇલમા મેનથોલ પીગળાવી દમમા લેવુ

કલોરોફાર્મ થોડા ટીપા રૂમાલ પર નાખી સુધાડવાથી હાફણુનુ જોર નરમ પડશે, ઘણુ સુઘાડવાથી માણસ બે સુધ થશે તે સભાળ લેવી

બીડી પીવા ધતુરાના પાદડાંને તબાકુની ભુકી ભેળી લેવી તેની તૈયાર બનાવેલી ભુકી પણ દમમા લેવા માટે આવે છે.

ખહીના દરદીઓને ચોકખી હવા ચાલુ દમમા જાય તેમ આખો વખત બારી બારણા ખુલ્લા રાખવાં, અને બનતાં સુધી દિવસે બહાર બગીચામાં તડકુ ઘણુ નહિ લાગે તેમ રહેવુ. ખોરાકમાં દુધ, માખણ, મલાઇ, કાચા ગોસનો રસ, કાચા ઇડા તેમજ બીજી હજમ થાય તેવી પુષ્ટીકારક ચીજો ખવડાવવી. કોડલીવર ઓઇલ પણ પાયે છે.

ખહીનો જુનો દેશી ઇલાજ મધ, છુંદેલા લસણનો રસ, અલસીનું તેલ ને બુરા ખાંડ દરેક ચચાર ઐાંસ, તેમા પાચ ઇડાની દાળ તથા સોજો રમ અધીં પાઇંટ સર્વે ભેળી તેમાની એક એક ચમચી સહ-વારે ને રાતે સુતી વખત પાવાથી કોઇકને ફાયદો થાય છે લોહી છાની પરથી પડતુ હોય તો એક ગ્લાસ ઠડા પાણીમા એક ચમચી નીમક પીગળાવી દિવસમાં બે વખત પાવુ, દારૂ બનતા સુધી પાવો નહિ.

એ દરદીને પણ કઠમાળા થાય છે તે માટે પાછલ આપેલા ઉપાય કરવા

પ્રકરણ—૫૫.

આંખની જતન, નાક, કાન વિષે.

૩૬૦—આંખ દુખતી હોય તો થોડો વખત બધ કરીને સુઈ રહેવુ વાંચતી તેમજ સીવતી ભરતી વખતે આખ ઉપર ઉજાશ આવે તેમ બેસવુ નહિ, પાછળથી અજવાળુ આવે તેમ કરવું

આંખમાં આગ બળતી હોય તો લઇ શકાય તેવા ગરમ પાણીના ફ્રુટકા મારવા.

ગરમીથી આંખ લાલ થાય તો રાતે સુતી વખતે ખાલી ઇડાની સફેદી અથવા તો તેમા થોડા ગુલાબના ટીપા નાખી ઝીણુ કપડુ બોળી તે આખ ઉપર મુકવુ, એથી આખની ગરમી ચુશી લેશે, આઇસ ફેરવ્યાથી પણ ફાયદો થાય છે મધ આખમાં આજવુ, કાળી મટોડી બીનવીને કપડાંની અદર બાધીને આખ ઉપર મુકવી. કાગદી લીબુ પાકેલુ આખના પોપચા ઉપર અવારનવાર ફેરવ્યાથી ગરમી નીકળી જશે ચીનાઇ સાકર ને ઇમજી હરડે મધમા ઘસીને આખમાં આજવાથી ગરમી ચુશી લેશે.

એરડીના ઝાડના અથવા કેળના ગાભના ફુટેલાં પાદડાં માથાં ઉપર મુકયાથી પણ આખને ઠડક વળશે.

આખ આવે ને લાલ થયલી, કોઇ વખત ફુલ, કચરો અથવા અગતરૂ જાય ત્યારે બોરીક પાઉડર ફુકા પાણીમા નાખીને બારીક

કપડુ ઘોળી ઘડી ઘડી નુછવી બીજા લોકોને એ ઉડે નહિ, તેની સંભાળ રાખવી, તેનાથી રતાસ પણ નીકળી જશે. થોડીક ફટકડી અથવા નીમકને ફુકાં પાણીમાં પીગળાવી ધોવી આખ પર લાગવાથી પાણી ગળે તો પણ ઉપલી રીતે ધોવી

સરદીથી આંખ લાલ થઇ હોય તો ચાહનાં પાણી એ ધોવી. ટીપા મુકવા કાચની નળી રબરની નીપલ સાથની આવે છે તે નહિ હોય તો કવીલ પેન સોજી દવામાં બોળી તે વડે મુકાશે. આખને આખી ઉઘાડીને નાખ્યાથી દવા બધે ફરી વળશે

આંજણી પર ખમી શકાય તેવુ ગરમ પાણી લઇ તેમા થોડો બોરીક પાઉડર નાખી રૂ અથવા કપડુ લઇ તે વડે સેક કરવો અથવા તો ચાહનો પાલો ગરમ ગરમ લઇને સેકવાથી આંજણીનુ જોર નરમ પડશે.

આજણી પાકવવા માટે સહેજ સીંદુર લગાડવો અથવા તો કાળી દ્રાક્ષનો ઠળીઓ કાઢી નાખી ગરવાળો ભાગ આજણી ઉપર મુકવાથી જલદીથી પાકશે

આંખમાં ખીલ કોઇકને હોવાથી આગ બળીને લાલ થાય છે, ડૉકટર પાસ કઢાવવાથી ફાયદો થશે તેવી આખ પર ઠંડક આપવા આઇસ ફેરવવુ, લાંબો વખત બતી આગલ વાચવુ નહિ તેમજ ધુળ કચરાને પવનથી આંખને બચાવવા બહાર જતી વખતે કાળો ચશ્મો પહેરવો

આંખમાંથી કાંકરો અથવા કચરો કાઢવાની રીત કપડાં ને પાણીમા બીનવીને નુછવી, ઠંડા પાણીના ફટકા આખ ઉઘાડીને માર વાથી પણ નીકળશે ઉપલુ પોપચુ ઉંચુ કરી આગળી વડે ઉથલાવી કપડાની અથવા રૂની બારીક અણી કરી તે આખમા ફેરવવી તેથી અથવા તો ડોકુ ઉચુ કરીને ઉપલુ પોપચુ ઉંચુ કરવાથી નીચેની પાપણો અંદર ફેરવ્યાથી કચરો નીકળી જશે. બીડીનો ધુમાડો આખ આગળ કરવાથી કાકરો પોતીકી મેળે ખુણામા નીચે ઉતરી આવ્યાથી સહેલાઇથી નીકળશે.

કચરો કાઢવા નાક સાફ કરીએ તેવી રીતે બે આગળાની વચે નાકને પકડી ફુકતી વખતે આખો ખુલ્લી રાખવાથી કેટલીક વખત તેમાનો કચરો નીકળે છે. બ્લોટીંગ પેપરની બીંદરી વાળી અણીવાળો ભાગ પાણીમા બીનવી નરમ થાય ને તે આખમા ફેરવવુ ને બીજી આખને ચોળવી. ચુનો આખમા જાય તો ઓલીવ ઓઇલના થોડા ટીપા રેડવા, પાણી નાખવાથી ચુનો પીગળીને આખમા બધે ફળી વળે છે માટે તે નાખવુ નહિ, તે નીકળ્યા પછી સહેજ સરકો પાણી સાથ ભેળી ધોવી

આંખની કીકીમાં લોખંડની કાંઇ રજકણ લાગી હોય તો તુરત તે ઉપર એરંડીઆના અથવા સાલીડ તેલના થોડા ટીપા નાખી આખ બંધ કરી તે ઉપર રૂના પોહોળાઆ દાબીને કીકી હાલે નહિ તેમ

રાખી તુરત ડાક્ટર પાસે જવુ, કોઇક વખત લોહચુંબકને નજદીક ધરવાથી તેના ઉપર તે લોખંડની રજકણુ ખેંચાઇ બહાર નીકળી આવે છે.

પટેટાને કાચો ખમણી પાણી સાથે પોલ્ટીસ બનાવી સેકવાથી કરાર લાગશે, તેનાથી પણ કોઇ વખત અંદર ગયલી ચીજ બહાર ખેંચાઇ આવશે.

પાંપણુ ઉપર પોપડા બધાય તો એક પાઇંટ ગરમ પાણીમાં એક ચમચી બેકીંગ પાઉડર પીગળાવી ઝીણા કપડાંએ અવારનવાર ધોયા કરવું. ધોતી વખતે આખ બંધ રાખવી. પોપડા નરમ થાય ને તેને ઝીણાં કપડાં વડે કાઢવાથી બાલ તૂટી જશે નહિ.

પાંપણુ ખરી ગયલાં પાછાં ઉગાડવા માટે લીંબુના રસમાં નરમણીનો દાંણો નાંખી તે લગાડવુ. ભવા ખરે તે માટે બાલની જતનમા જુવો.

રડતાં આંખ લાલ થઇ આવે તો ગુલાબમા કપડુ ભીનવી તેથી આખ ધોવી ને પછી તેમાંજ બોળીને પોહોળીઆ મુકવાં. આંખમાંનાં આસુ પણુ સહેજ ખારા હોય છે.

ગ્લોકોમા Glauooma નામનુ દરદ આખની સાથ જોડાયલી અંદરની નસો નબલી પડી લોહી વગર સુકી થઇ જવાથી થાય છે જેથી આખે ઝાંખ લાગી કોઇક તદન અપંગ થઇ જાય છે તેનો તુરત ડૉકટર પાસ ઉપાય કરાવ્યાથી આખ કોઇની બચે છે.

નાક વિષે.

૩૬૧—નાક ઠંડીના દિવસમા સુકાઈને તતડે તો માખણુ અથવા ઘી ચુલ્હયે કકડાવી, સ્હેજ કેસર નાખી ઠંડુ થવા આવે ને નાકમા થોડા ટીપા નાખવાં અથવા તો કોલ્ડક્રીમ, કે વેસેલીન, ઓલીવ ઓઇલ કંઇબી આગળી વડે અંદર ચોપડવુ ગરમીથી અથવા તડકે ફર્યાથી નાક લાલ થાય છે, ઘણો દારૂ પીનારનું પણુ નાક લાલ દીસે છે.

લોહી નાકમાંથી નીકળે તો તુરત બેસી જઇને માથું પછવાડે ઉથલાવી રાખી બેઉ હાથ ઉંચા કરી રાખવા, તેમ કીધાથી બંધ નહિ થાય તો તાલક, કપાળ ને નાક તથા બોચી ઉપર આઇસ ફેરવાથી લોહી નીકળતુ બંધ થશે, અથવા ઠંડાં પાણીમા કપડુ બોળી મુકવુ. ચાવતાં હોઇએ તે મુજબ દાચું હલાવ્યાથી કોઇ વખત લોહી બંધ થશે.

કાળી મટોડી ભીનવીને તે સુંઘાવ્યાથી પણુ ફાયદો થાય છે લોહી નીકળતુ હોય ત્યારે વાંકુ વળવુ નહિ.

નાનાં બચ્ચાંએ નાકમાં કાંઇ ચીજ ખોસી દીધી હોય તો મોહું ઉઘડાવી સામા ધણીએ જોરથી મોંઢામાં ફુંક મારાથી તે ચીજ કોઈ વખત નીકળી આવે છે.

તપખીર અથવા મરીની ભુકી સુંઘાડવાથી છીંક આવવાથી પણ નાકમા રહેલી ચીજ બહાર આવશે અને નહિ નીકળે તો તુરત ડૉક્ટર પાસે જવુ

બચ્ચાંને નાકમાં મસા એડીનોઇડસ Adenoids થવાથી પણ હેરાન થાય છે જે કઢાવવાથી દમ પણ સહેલાઇથી લઇ શકશે

કાન દુખે તેનો ઉપાય.

ઉદ્દર—કાનમાંથી મેલ કાઢવો ઓલીવ ઓઇલના અંદર થોડા ટીપાં રેડી નરમ થાય અને પછી ધુંકા પાણીની પીચકારી મારવાથી નીકળી આવશે, અથવા સલી ઉપર રૂ વીંટાળી પાણીમાં બીનવી ને સાફ કરવા લેવો કાગળની બીંદરી કરી કાઢવો અણીવાળા હથિઆર નાખવાથી તે બોકાઇ પદડો ફાટી જઇ બહેરૂ થશે

હાઇડ્રોજન પરઓક્સાઇડ Hydrogen peroxide નામની દવા બચ્ચા માટે પાણી સાથે ભેળીને રેડવાથી મેળ પોતીકી મેળે ફીન થઇને ઉપર તરી આવે ને કાન ઉંધો કરી સાફ કરવો, મોટા માટે પાણી ભેળવુ નહિ

શરદીથી દુખતા કાનમા ઓલીવ ઓઇલ રહેજ ધુંકુ કરી થોડાં ટીપા નાખી તેમા રૂને બદલે લશણની કળી કાનમા ખોસવી તે પવન ખેંચી લેશે ચમચાને જોસ પાણીમાં ડુબાડી તુરત કાઢી તેમા તેલના ટીપા નાખવાથી ગરમ થાય કે કાનમાં રેડવુ, જોઇએ તો અફીમના અર્કના બે ત્રણ ટીપા સાથે ભેળવાથી કાનના ચસકા નરમ પડશે ઓલીવ ઓઇલ એક ઔંસમા એક ચમચા કલોરોફોર્મ ભેળી મેળવી નાખી તેમાથી દસ ટીપા કાનમા રેડી રૂ ખોશવો.

કાન કેટલીક વખત ન્યુરેલઝીક પેન અથવા દાતના સબબે પણ દુખે છે, તે પર સરદીમા લખેલા ઉપાય કરવા અથવા કઇપણ લગાડવુ.

સેક કરવા માટે સાધારણ અથવા કાંગુ જાડુ નીમક ગરમ કરી કપડામા બાંધીને વાપરવુ અથવા તો પટેટાને બાફી ગરમ ગરમ છોલી ફ્લેનલની કોથળીમા નાખી અંદર મસળીને તે વડે શેક કરવો લીમડાના પાદડાને ચાળણીમા નાખી તે ઉપર ખળખળતુ પાણી રેડી બાફવા પછી તે પાદડા કાઢી લઇ કપડામા મુકી તે વડે કાનની આજુબાજુ શેક કરવો એ પ્રમાણે ખસખસના પોસે પણ શેકાશે આકડાના પાકેલા પાનને ઘી લગાડી આતશપર ગરમ કરી લેવા

કપુરનુ તેલ પણ બહારથી લગાડવાથી ફાયદો થશે અથવા કાનની પછવાડે રાઇના નાના પ્લાસ્ટર કરીને મારવાથી કોઇબી રીતે કાન દુખતો નરમ પડે છે.

કાનને બાફ આપવા માટે ઇંટ, નળીઉ અથવા લોખંડનો કકડો ઘણો ગરમ કરી જાડા કપડામા વીંટાળી તે ઉપર પાણી ખળખળતુ પાણી રેડી વાકા વળી તેમાથી વરાળ નીકળે તે કાનમા લેવાથી દુખતો કાન નરમ પડશે.

કાનમા ચસ્કા મારે તો ગરમ પાણી રેડી કોર વાળી સુઇને તે તુરત કાઢી નાખી ગ્લીસરીન ગરમ કરી રૂમા બોળીને બોસવુ

મીઠુ તેલ એક ચમચો લસણુની કળી તથા થોડા સીતાબનાં પાદડાં ભેળી ચુલ્હેલે કકડાવીને ઠડુ પડે ને કાનમા થોડુ રેડી રૂ બોસી રાખવો

કાનમા ફુલ્લી કોઇ વખત હવા સરદી લાગવાથી થાય છે જે કેટલીક વખત ઘણી હેરાન કરે છે. શેકવાથી દુખતો નરમ પડશે.

કાન પાકીને રસી નીકળતી હોય તો તુલસીના ઝાડના પાલાને ખૂબ પીસીને તેના બે ચાર ટીપા થોડા દિવસ નાખવા, અથવા તો મલગોટાના ઝાડના પાદડાંનો રસ પણ એ રીતે વાપરી શકાશે

સખજીરૂ બારીક વાટીને ભુકી નાખવાથી પણ પરૂ નીકળતુ બધ થશે. લાલ ગુલાબના ફુલને પાણી સાથ ચુલ્હેલે ઉકાળી ગાળી કાઢી ઠડુ પડે ને પીચકારી કાનમા મારવી, ફટકડીનુ નરમ પાણી પીચ-કારીમા વાપરવુ

અજમો અર્ધો તોલો, લસણુની કળી બે, ને ધુપેલ તેલ (ધુપરૂ) બે તોલા, ઉપલી વસ્તુને બાળી, છુદી તેને ધુપેલ સાથે ચુલ્હેલે કકડાવી ગાળીને રસ કાઢી મુકી સીસીમા ભરી રાખી ખપ પડે ત્યારે કાનમાં બે ત્રણ ટીપા નાંખવા

કાનગાથી રસી નીકળે તો સાદો ફ્લેનલનો શેક કરવાથી પણ ફાયદો થશે અથવા લીમડાના પાદડાના વરાળીયા કરી સેકીને દિવસમા બે ત્રણ વખત બાધી રાખવા

કાન બહેરો થઇ ગયો હોય ને દુખે તો તેલમા મોરનો સુકો પગ લઇ તે નાખી કકડાવી કાઢી લઇ તે તેલ ઠડુ પડે ને થોડા ટીપાં રેડવાથી ગુણ થાય છે

બીડી પીતુ હોય તેણે ધુમાડો મોઢાને વાટે નહિ કાઢવો પણ નાકને વાટે કાઢી કાન તથા મોઢુ બધ રાખવાથી થોડો સાધારણ બહેરો થયલો કાન સુધરશે.

બહેરા માણસ સાથે હમેશા ધીરે સાદે વાત કીધાથી વધારે સારી રીતે સમજી શકે છે. બહેરાંને સાભળવા માટે વિલાયતી ભુંગ-લીઓ આવે છે. કોઇક જનમથી બહેરા હોય છે, તેમજ કોઇને મોટી ઉમરે તેમ થઇને કાનમા અવાજો ચાલુ આવ્યા કરે છે

કાનમાં ગયલી ચીજ કાઢવાની રીત મીણબત્તી સળગાવી સભાળી દુરથી પકડી તેના ઉજાશ વડે કાઇ જીવજતુ કે ચીજ હોય તે નીકળી આવે અથવા આપણાથી તે જોઇ શકાશે મોઢુ જોવાની આરસી તડકામાં ધરી તે પર સુરજનો ઓળો પડે તેનો ઊજાસ સામા માણસના કાન પર પડે તેમ ધરવાથી પણ કાનની છેક અંદર વેરનુ દીશે છે.

ગરમ પાણી સેહવાય તેટલું અથવા સાલીડ તેલ કે એરંડીઉં સહેજ ગરમ કરીને કાનમા રેડવાથી પણ તેમા ગયલી કંઇબી ચીજ ઊપર તરી આવી નીકળશે. નહીંજ નીકળે તો સભાળથી પીચકારી મારવી.

નાનાં બચ્ચાંના કાન વીંધાવવા નાનપણમા વીંધાવ્યાથી તેને વધારે ઇજા થતી નથી કારણ તેની ચામડી કુમળી હોય છે, વીંધ્યા પછી તેના ઉપર કોલોનવૉટર અથવા બ્રેન્ડી રૂ વડે લગાડ-વાથી તે સુકાઇને જલદી રૂઝાઇ જશે, ચીકાશ લગાડવાથી કોઇ વખત પાકે છે, પેહરાવેલી કડી અવારનવાર ફેરવ્યા કરવી

પ્રકરણ ૫૬.

નખ તથા બાલની જતન

૩૬૩—નખ સફેદ કરવા રાતે સુતી વખતે લીંબુનો રસ લપાડી સવારે ધોઇ નાખવા નખ હમેશા સાફ રાખવાથી હાથ શોભે છે નખ મેલા થતા અટકાવવા ચામડીની બાબતમા હાથ સાફ રાખવામાથી મળશે. સાબુના પાણીને નખના અગ્રે ઘસવાથી અદરનો કચરો સાફ થાય છે કેટલીક સાફ કરવાની તેમજ નખને પૉલીશ કરવાની પણ ચીજો આવે છે જેને Manicuring કહે છે નાની કાનસ વડે નખની કીનારી ઘસવાથી સરખી થાય છે

નચ્છર Whitlow આગળુ નખની બાજુમાથી પાકે તેમ લાગે તો રૂ ને પાણીમા ભીનવી તે ઉપર અવારનવાર બાધી રાખવુ તેથી બેસી જશે પણ જો પાકુ હોય તો દાબીને અદરથી પરૂ કાઢીને સાફ કરી રૂઝાય ત્યા સુધી વીટાળી રાખવુ ગરમ પાણીમા અવાર-નવાર બોળીને શેક કરીને પાઉની પોલ્ટીશ કરવાથી નચ્છર પાકીને ફુટ્યા પછી બોરીક લોશનમા પટી ભીનવી બાધવી

નખ કડક પર ઓલીવ ઓઇલ, વેસલીન કે બદામનુ તેલ લગાડવુ રાતે સુતી વખતે ફટકડીના પાણીમા થોડી મિનિટ બોળી રાખવાથી નરમ થશે. સાબુના પાણીમા લીંબુ નીચવી તેમા હાથ ધોવાથી નરમ થાય છે

બચ્ચાંને નખ કરડવાની ટેવ હોય તો કવીનીન અથવા મરી, આગળાને લગાડવાથી મોઢામાં લેતા કડવુ યા તીખુ લાગવાથી આદત છોડશે, એ વિષે બચ્ચાની જતનમા જુવો.

પગના અગુઠાનુ નખ કોઇને અદર માસમા ઉડુ ઉતરીને અડચણ કરે છે માટે સભાળીને ચાલતી કાતર યા છરી વડે અદર ગયલી અણી ઉચકીને ઘડી ઘડી કાપ્યા કરવી ચરબી તાવીને થોડા દિવસ લગાડવાથી પણ કોઈબી કડક નખ નરમ થઇ આગળાના ખુણામા ભોકાતુ નથી ફટકડીની બારીક ભુકી નાંખીને પટી વીંટાળી રાખવાથી નખ અદર જશે નહિં.

પાણી ત્રણ ચમચામા એક ઔંસ ટેનીક એસીડની દવાની ભુકી ભેળી ચુલેથે ગરમ કરી ઠડું પડે ને અગુઠાનાં નખ ઉપર દિવસમાં બે વખત લગાડવાથી નરમ રહેશે.

નખ કચડાઇ કે દબાઇને કાળુ થાય કે નીકળી જાય તો તુરત બ્રેન્ડીના પાણીમાં આગળા બોળી દીધાથી લોહી નીકળતુ અટકશે, ને પછી રૂને બ્રેન્ડીમા ભીનવી તે ઉપર મુકી પાટો બાંધી દેવો. નખ નીકળી જવા જેવુ હોય તો હાથે ખેચી નહિ કાઢવુ, જેમ નવું ઉગતુ જશે તેમ પેલુ બહાર આવી પોતીકી મેળે નીકળી જશે.

નવુ નખ નીકળતુ હોય ત્યારે પણ આંગળાને માપની જાડાં કપડા યા ચામડાની કોથળી કરી પોઇ રાખ્યાથી નવુ નખ ચીમરાવ્યા વગર સોજુ સરખુ ઉગશે, ઉઘાડુ રાખ્યાથી કશામા ભેરવાયા કરી આંગળુ દુખ્યા કરશે, અથવા જુના ગ્લવ્સની આગળી કાપીને પહેરવી.

મેલાં નખ સાફ કરવાં. એક પ્યાલુ પાણી તેમાં એક ચમચી ટીંકચર ઓફ મીરહ Tincture of Myrrh ને થોડાં ટીપાં પાણી સાથ નરમ કીધેલો ગધકનો તેજાબ Sulphuric acid ભેળીને હાથ ધોવા પછી ઉપલી મેળવણીમાં બોળવા, ગધકના તેજાબને બદલે જોઇએ તો ટાર્ટરીક એસીડ Tartaric acid એક ચમચી લેવી

ડાઘ કાઢવા હાઇડ્રોજન પરઓકસાઇડમા સળી પર રૂ વિંટાળી બોળીને ઘસવુ

બાલની જતન.

૩૬૪—બાલને થોડે થોડે દિવસે ધોવાથી તેમજ રોજ તડકો લગાડવાથી ફાયદો થાય છે બનતા સુધી જાડા નીખીઆએ ઓળવાથી તુટશે નહિ લાબા બાલ નીચેથી ચીરાયલા દેખાય તો છેડા ઉપરથી સ્હેજ કાપ્યાથી પાછા ફાટયા વગર લબાઇમા વધે છે.

બાલ ઉપર સુરજના કીરણો પડવાથી તેમા વરસાદની કમાનમા દીશે તેવા લાલ, લીલા, પીળા, બ્લુ વિગેરે રગો દીશે છે.

બાલ ધોવા માટે નીચલી કેટલીક ચીજો વપરાય છે. સાબુનુ પાણી, ટંકણખાર, સોડા ખાર, કાળી મટોડી, એમોનીઆ, શીકાકઇ તેમજ કેટલીક જાતના તૈયાર પાઉડર Hair wash હેર વોશ પણ આવે છે સાધારણ બાર સોપે સારા ધોવાશે, એમોનીઆ એક ચમચીને સુમારે એક બાટલી ગરમ પાણીમા ભેળવો, સાબુનો ગોળો બાલપર ઘસવાને બદલે પાણીમ. પીગળાવી અથવા સોપ જેલી વાપરવી.

દારૂનો અર્ક ચાર ઔંસ, કાર્બનેટ ઓફ પોટાશ એક ઔંસ ને એમોનીઆનુ પાણી અર્ધો ઔસ સાથ ઠડુ કે ફુકુ પાણી ચાર ઔસ ને સુમારે ભેળીને બાળ ધોવા વાપરવુ, આથે ચોળતા ફીણ થાયને પછી ફુકાં પાણીએ ધોઈ નાખવાથી માથુ સોજુ થશે. વરસાદનાં પાણીએ પણ સારૂં ધોવાય છે.

બાલ સુકવવા માટે તડકામા થોડો વખત ઉભુ રેહવુ, પણ તુરતજ સુકા કરી નાખવા માટે બીછાણામા સુઇ બાલને બાહર ઝુલતા નાખી દુરથી આતશ ઉપર લોબાન બાળવુ જેનો ધુમાડો બાલનો બીનાશ ચુશી લેશે

માથાંમાંથી ખોળો તથા ચીકાશ કાઢવા ધોવા આગમચ સ્હેજ બ્રન્ડી લગાડવો, અથવા એક ઇંડુ ને ખાંડ ભેળી વાપરવુ. પછી થોડે વખતે માથુ ધોઇ નાખવુ, બે ઇંડાની દાળમા સોડા બાઇકાર્બ એક ચમચો અને પાણી આઠ ઔંસ ભેળી લેવુ

એક ઇંડાની સફેદીને ફેંદ ચઢાવી તેમા એક ચમચી સોજી સ્પીરીટ ભેળીને લગાડવાથી પણ ખોળો સાફ થશે, અથવા બે રમ Bay Rum કે ટકણુખારનુ પાણી ધોવા આગમચ લગાડવુ

બે રમ ત્રણ ઔંસ, પેપરમીન્ટના ફુલ Menthol crystals પા ઔંસ, લાવેના-દી-કોપોસ Lavona-de-Composee એક ઔંસ સર્વે ભેળી પીગળાવીને લગાડવાથી ખોળો નીકળશે તેમજ બાલ પણ વધશે ચાહેનુ પાણી જોઇએ તો લગાડવુ એક ઔંસ પાણીમા અર્ધો ઔંસ ગ્લીસરીન ભેળીને લગાડવાથી ખોરો નીકળી જશે

બચ્ચાના માથામાનો ખોળો વેસલીન રાતે સુતી વખતે લગાડયાથી સહવારમા નાહતી વખતે પોચો પડી નીકળી જશે

ભવાંના બાલ ઉગાડવા માટે કવીનીન ચાર ઔંસને એક ઔંસ દારૂના અર્કમા પીગળાવી વાપરવાથી ખરેલા પાછા ઉગશે વેસલીન અથવા એરંડીઉ દિવસમા બે ત્રણ વખત લગાડવુ

પાંપણના બાલ માટે પાછલ આખની જતનમા આપેલુ છે

બાલ ખરી જતા અટકાવવા માટે સાલીડ તેલ, ધુપેલ, કોપરેલ, આમરાનુ તેલ બીજા ઘણી જાતના તેલો આવે છે તે વાપરવા, અથવા ગામઠી જવને પાણીમા ઘસીને ભરવાથી નવા બાલ ઉગશે, ગોલાબ એક પ્યાલુ તેમા એક ડ્રામ સોડા બાઇકાર્બ ને અર્ધો ઔંસ ટીકચર ઓફ કવીનીન ભેળી વાપરવુ

મગજની મેહેનતને લીધે બાલ ખરે તો બદામનુ તેલ અથવા એરંડીઉ ને બે રમ સરખા વજનનુ ભેળી તાલક પર લગાડવુ એરંડીઆનો વાસ આવે તો કોઇબી જાતના અત્તરના થોડા ટીપા ભેળવા

બાલ પાતળા હોય તે પર ઓલીવ ઓઇલ ત્રણ ઔંસ અને લવંડરનુ તેલ એક ડ્રામ ભેળીને વાપરવાથી બાલ જાડા થશે.

પેટ્રોલીયમ ચોપડવાથી અથવા કુકડરની ચરબી લગાડવાથી પણ બાલ ઉગે છે બીજા તેલ માટે પાછલના ટોઇલેટવાલા પ્રકરણમા છે

બાલ ઉગાડવા બોડકાં માથાંપર ફલેનલનો ટુકડો લઇ દિવસમા ત્રણ ચાર વખત ઘસવો લાલ ચામડી થાય ત્યા સુધી, સહવારમાં ઠંડાં પાણીએ માથુ ધોઇને નીચલી મેળવણી એક ચમચા જેટલી રકાબીમા કાઢી કઠણ બ્રશ વડે માથાંપર ઘસીને લગાડવાથી

બાલ ઉગવા માંડશે, અર્ધો ઔંસ જાવત્રીનુ તેલ ને પા ઔંસ સોજો દારૂનો અર્ક ભેળી વાપરવો, અથવા ઓલીવ ઓઇલ ને સ્પીરીટ ઓફ રોઝમેરી સરખા વજનનુ ભેળી લેવુ પાણી એક પાઇંટમા કાદાનો રસ પા પાઇંટ ને પર્લએશ (ઘરઘતુ નુસખામા આપેલી છે તે) અર્ધો ઔંસ મેળવીને લગાડવાથી કોઇકના બાલ પાછા ઉગે છે.

બાલમાં કીડ થાય અને ઉદરી પડે તો સોજુ સુખડ પાણી અથવા ગુલાબમાં ઘસીને માથામા લગાડવુ એથી બધી ગરમી ચુશી લેશે અથવા ફટકડી, પાપડખાર, શાજીખાર, ચોખા, સરખા વજનનુ લઇ વાટીને લીબુના રસમા ભેળી લગાડવાથી નીકળી જશે

કાચા ચણાને બાળી તેની ઝીણી રાખ એરડીઆમાં ભેળીને ચોપડવાથી પણ સાફ થશે વધુ માટે ચામડીના પ્રકરણમાથી મળશે.

માથાંમાં જુ પડે તો રોજ ઝીણા દાતાના નીખીઆ વડે તેમા જીણુ કપડુ પરોવી દહાડામા બે વખત હોળીને જુ નીખીઆમા આવે તેને મારી નાખવી માથામાથી પણ જોઇને કાઢી નાખવી બીજા કોઇને ઉડે નહિ તેની સભાળ રાખવી સીપીચનનો મલમ લગાડવાથી જુ નીકળી જાય છે લીબુના રસમા સફેદ ખાડ ભેળીને લગાડવી. કેરોસીન તેલ થોડુ લગાડયાથી નીકળી જશે

કોલોનવૉટર ને ઓલીવ ઓઇલ બને એક એક ચમચી ભેળીને રાતે સુતી વખતે માથામા લગાડી સફેદ કપડુ માથાબાના માફક આગળ વેરથી બાધવુ, સહવારમા બધી જુ તેની ઊપર એકઠી થઇ બહાર આવે તે મારી નાખી બીજે દીવસે નવુ કપડુ બાધવુ

બાલને કરચલી આપવી Curl કરતી વખતે જરા સાબુનુ પાણી લગાડીને પછી કરચલી કરવાની પીન પોવાથી સારા થશે, અથવા પાતલુ ગુદરનુ પાણી લગાડવુ.

એક બાટલી ખળખળતા પાણીમા બે ઔંસ ટંકણખાર, એક ડ્રામ ગુદર, Gum arabic બધુ પીગળાવી કપુરના અર્કના થોડા ટીપા નાખી બાલને સહેજ ભીનવ્યા પછી કરચલી વાળવી.

સ્પીરીટ ઓફ વાઇન ત્રણ ઔંસ, ટીકચર બેનઝોઇન ત્રણ ચમચી, ટંકણખાર દોઢ ચમચી સર્વેને પાણી છ ઔંસમાં ભેળીને લગાડવા પછી બાલની કરચલી વાળવા અર્ધો કલાક પીન પોઇને કાઢવી, લાબો વખત કરચલી રહેશે.

બાલ લાંબા સીકનેસ પછી ગુચવાઇ ગયલા છુટા પાડવા સારૂ ઓલીવ ઓઇલ ને કોલોનવૉટર ભેળી બાલ પર લગાડવાથી નરમ થઇ સહેલાઈથી છુટા થશે, તણાય નહિ માટે આગળીપર વીટાળી ઓળવા. તે વખતે ધોવા માટે નર્સીંગનાં પ્રકરણમા છે.

બાલ જલદી સફેદ થતા અટકાવવા સારૂ સ્ટ્રોંગ ચાહનુ પાણી એક પ્યાલુ, ને એક વચલો ચમચો નીમક તેમાં પીગળાવીને જોઇએ તો થોડો દારૂનો અર્ક ભેળી બાલના મુળમાં ચાહુ લગાડવું.

સફેદ બાલ કાળા કરવા માટે ગંધકની મેળવણી આયનાં તેયો તૈયાર મળે છે એક નાનો ચમચો એમોનીઆનું પાણી, પંદર ગ્રેન સીલ્વર નાઇટ્રેટ Silver Nitrate અને એક ચમચી ગરમ પાણી ઠંડુ પાડીને સર્વે ભેળી વાપરવું, અથવા દીસ્ટીલ્ડ વૉટર ત્રણ ઔંસમાં સીલ્વર નાઇટ્રેટ અર્ધો ઔંસ ભેળી લેવું.

માયફળને છુંદી થોડા પાણી સાથ ચુલ્હે ઉકાળી ઠંડું પડે ને કપડાએ ગાળી કાઢી તેમા થોડું સીલ્વર નાઇટ્રેટ ભેળી લગાડવાથી બાલ કાળા થાય છે. કોઇબી દવા કે મેળવણી લગાડતી વખતે ચામડીને લાગવાથી કાળી થશે માટે સંભાળથી નાનો બ્રશ પીછી યા સલી પર રૂ વીટાળીને બાલપરજ લગાડવું. કપડા પરબી કાળા ડાઘ પડશે

પ્રકરણ ૫૭.

અકસ્માત વેળાની સાવચેતી. તત્કાલીક મદદ અને તે બનતા અટકાવવાની રીતો તથા ઝેરી દવાઓના ઉપાયો.

૩૬૫–અકસ્માત કોઇબી જાતનો અને તે વખતે હમેશા સમયસુચકતા Presence of mind વાપરવી.

આગથી ઘરમાની ગાદ્દી બીછાના પડદા વીગેરે સળગી ઉઠે તો તુરત બીજા જાડા કપડા અથવા ગરમ ધાબળી કંઇબી લઇ તેપર જોરથી ઝાટક મારવાથી બુઝાશે

શરીરમાંનું કપડું સળગેલુ હોય તો તુરતજ જમીનપર સુઇને ગોળ ગોળ લોટવુ અથવા ગરમ બ્લેંકેટ ફરતી વિંટાળી દીધાથી બળતુ બુઝાઇ જશે, પણ સળગેલા કપડા સાથ ઉભુ રહેવાથી બળતુ ઉપર ચઢશે તેમજ બહાર ખુલ્લી હવામા નીકળવાથી પણ જલદી બળવા માંડે છે

આગમાંથી ચાલી જવુ પડે તો શરીર ઉપર ગરમ બ્લેંકેટ સુકો અથવા પાણીથી ભીનવેલો વીંટાળવો, ઊભુ ચાલવાને બદલે જમીન ઉપર વાંકુ વળીને અથવા ફસરીઆ મારીને જવુ. મોઢું બંધ રાખવુ અથવા પાણીથી ભીનવેલા સાદા કે રેશમી કપડાનો પાટો બાંધવો જેથી ગરમ બાફ ગળામા જશે નહિ માથા ઉપર પાણીથી ભીનાવલું ફ્લાનલ વીટાળવાથી બાલ સળગવાની ધાસ્તી રહેશે નહિ ખાઉન પેપરમાં વીંટાળેલી ચીજ પણ જલદી સાદા કાગળ માફક બળતી નથી, તેમજ એસબેસતોસ પણ આગમા બળશે નહિં.

પેટ્રોલ કે કેરોસીન તેલ સળગી ઉઠે તો પાણી નહિં રેડવું. નીચલી જેવી ચીજ મળી જાય તે ઉપર નાખી દેવી, રાખ, મટોડી, કાદવનું પાણી, નીમકના પાણીમાં પર્લએશની ભુકી ભેળીને છાંટવાથી જલદી બુઝાય છે. જોઇએ તો દુધ રેડવું.

ઉપલા તેલો સીવાય બીજી કોઇ રીતે સળગેલુ હોય તેપર પાપડ ખાર Soda Bicarb અથવા પોટેશ બાઇકાર્બ પાણીમાં પીગળાવી નાખવુ તેમજ બાલદીઓ ભરી જોરમા અમથું પાણી રેડવુ.

આગ બુજવવાની મેળવણી પાણી ચાર બાટલીમાં નીમક ત્રણ રતલ ને નવસાગર Ammonia દોઢ રતલ ભેળી બાટલીઓ ભરીને નજદીક સગવડભરેલી જગાપર મુકવી કે અગત પડવે તુરત કામ લાગે.

ભઠ્ઠીની ચીમણીમાં આગ કોઇક વખત સળગી ઉઠે તો ભઠ્ઠીના બારણા તુરત બંધ કરી દઇ અંગારપર નીમક અથવા ગંધક નાખવાથી બુઝાશે અને ઓરડામા ફેલાતી અટકશે

ગેસ અથવા ઝેરી હવા દમમા જવાથી માણુસ ગુંગળાઇ જાય છે, કેટલાંકો ભુલથી કોલસાની સળગેલી સગડીઓ બંધ ઓરડામાં રાખી રાતે કે દીવસે સુવે અથવા નાનીઓમા સળગેલી સમાવત રાખી બંધ કરી નાહવા બેસવાથી તેવા અકસ્માતો બને છે કારણુ કોલસા-માથી નીકળતી ગેસ દમમાં જવાથી નુકશાન પહોંચાડશે માટે તેમ કદી કરવું નહિ ગેસની પાઇપમાથી નીકળતી ગેસ પણુ દમમા જવાથી માણુસ ગુંગળાય છે

ઝેરી હવા પારખવી. કોઇબી બંધ જગ્યા પરની હશે તો વરસાદના પાણીમા સીસુ Acetate of lead પીગળાવી તેમા ફોટોગ્રાફ પેપર બોળી અર્ધું સુકાય ને ત્યા મુકવાથી કાળુ થાય તો ઘણી ખરાબ જાણવી

ગુંગળાઇ બેસુધ થયલાંને હુશીઆર કરવા પહેલાં ખુલ્લી હવામાં બહાર સુવાડી કમર તેમજ પેટ ઊપર સાદા અથવા આઇસના પાણીમા ભીનવેલુ કપડુ મુકવુ હુશીઆર થાય ને આઇસના નાના ટુકડા ખવડાવવા

ગાડી ઘોડાના અકસ્માત વેળા દોડતી ગાડીએ બનતા સુધી કુદી પડવુ નહિ. બેસી રહેવાથી ઝાઝુ નુકશાન થતુ નથી, પણ જો ધાસ્તી ભરેલુ લાગે તો સમયસુચકતા વાપરી ઊતરી પડવુ.

બરફ સખત પડવાથી દાજા Frost bite હાથ પગને થઇ હોય તો પાહ્યુ તેપર બરફજ લગાડવુ, પછી ફ્લેનલના કપડાંએ તુછવુ, અથવા ફટકડીના પાણીમા દસેક મિનિટ બોળી રાખવા, ચાર બાટલી પાણીમાં પા રતલ ફટકડી લેવી.

આતસ અથવા ગરમ ચીજે સેકવાથી વધારે નુકશાન થશે.

સાધારણુ મસાજ કીધાથી બરફે સુન મારી ગયલી ચામડી નરમ થઇ ફરી ફરતું થાય છે. એ વિષે પાછલ ચામડીનાં પ્રકરણમાં જુઓ.

કુવા કે દરીઆમાં તરવા યા નાહવા આગમચ સભાળ લેવી, અજાણ્યા કુવા અથવા તળાવોમા કેટલીક વખત ઊંડી ખાઇ કે ઝાડના ડાળા અથવા પથરા પણ હોય તે માલમ પડતા નથી તેમજ કોઇક દરીઆ કીનારાની રેતી નરમ ને પગ અદર ચાલી જાય તેવી જેને Quick sand કહે છે અથવા તો કેટે દરીઆના પાણીઓના જના આવતા રેલ કે Whirlpool જેવામા તરતી વખતે કોઇ સપ ડાય ને ઘસડાઇ જાય છે તેવી જગાઓમા જાણી જવુ પણ નહિ પાણી ને કાદવ કીચડવાળી બધી નરમ જગ્યા Bog મા અજાણપણે જવાથી આખુ શરીર અદર ચાલી જવાનો સભવ રહે છે અને તેમાથી પાછુ નીકળવુ પણ મુશકેલ પડે છે

ડુબી ગયલાં માણુસને તુરત બહાર કાઢવા પછી ભીના કપડા કાઢી નાખી અગ સુકુ કરી હાથ પગ શરીર વિગેરેને મસળીને ગરમી આપવી ગરમ મોજા અથવા ફ્લેનલના કપડા વડે સારી રીતે મસળ વાનુ બનશે

સેક આપવા માટે ગરમ પાણીની કોઠળી અથવા બાટલીઓ કે રેતી ગરમ કરી વાપરવી

મોઢા પરનુ ફીણ તથા પાણી લુછી નાખવુ બેસુધ થયલુ હોય તો નીચલી વીજળીના ઝટકાની રીતમા આપ્યા મુજબ જીભ બહાર ખેચી કપડાએ પકડી કે સરી નહિ જાય તથા આરટીફીશલ રેસ્પીરેશન Artificial respiration ચાલુ કીધાથી શ્વાસ બધ થયલો ચાલશે, તુરત નહિ થાય તો પણ એ રીતે થોડો વખત કર્યાજ કરવુ અને હાથ પગ ટુડા લાગે તો મસળવાથી લોહી ફરતુ થઇ શરીરમા ગરમી આવશે.

ડુબી ગયલાં માણુસને શોધવા એક આખુ પાઊ લઇ તેમા કાણુ પાડી થોડો પારો Quicksilver ભરીને પછી પાણીની સપાટી પર નાખી દેવુ, જ્યા ડુબેલુ માણસ હશે ત્યા પોતીકી મેળે તે પાઊ ઘસડાઇ જશે, કોઇબી રીતે ત્યાથી ખસાડયુ હોય તોપણ પાછુ ત્યા જાય છે (ફેમેલી હેરલ્ડ ૧૮૭૧ માથી લીધેલુ)

વીજળીના તોફાન વખતે મોટા ઝાડ, કે લોખડના દરવાજા આગળ બનતા સુધી ઉભુ રહેવુ નહિ, વીજળી તે ચીજો પર ખેચાવાનો સભવ રહે છે.

વીજળીનો ઝટકો લાગવાથી બેસુધ થયલા માણુસને નીચે આપેલી રીત મુજબ શ્વાસ ચાલુ કરવો

સામા માણુસે વીજલી લાગેલા માણુસને હાથ લગાડવાથી તેના શરીરમા પણ વીજળી પેવશ થાય છે લાકડુ, કપડુ, ઘાસ, ન્યુસપેપર, છત્રી, છડીઆ રબર વિગેરે કઇબી હાથમાં પકડી ઉભલા માણુસના શરીરને અડકવુ કારણકે એ ચીજો વીજલી ખેચતી નથી, લોખડ સુદલ લેવુ નહી. વીજલીના તાર સાથ અટકેલા માણુસને છુટું પાડવા લાબુ કપડુ કે દોરડુ તેના શરીરને ફરતું નાખી સભાળથી ખેચવુ.

શુદ્ધિમાં લાવવા ચતુ સુવાડી જીભ બહાર ખેંચીને કપડાં વડે પકડી રાખવી થોડો વખત, ત્યાર પછી બને હાથો ઉંચકી ધીરે ધીરે માથાની પછવાડે સુધી સીધા લઇ જવા, પછી પાછા નીચે ઉતારવા એમ થોડો કે ઘણો વખત કીધાથી બંધ પડેલો શ્વાસ પણ ચાલુ થાય છે, એ રીતને આરતીફીશલ રેસ્પીરેશન કહે છે

પડી જઇ માથામા વાગવાથી પણ કોઇ વખત માણસ બેહોસ થઇ જાય છે, હાથો ઉંચકી બગલમા સામા ધણીએ મસળવુ મોઢા પર પાણી છાંટવુ અથવા હોશીઆરીમા લાવવા સ્મેલીંગ સોલ્ટ ધીરેથી સુંધાડવુ, પવન નાખવો. હોશીઆર થવા વગર કંઇપણ પાવુ નહિ.

ઇજા પામેલાંને ઉંચકવાની રીતો.

૩૬૬—કોઇને પણ પડી જવાથી હાડકા વિગેરેને ગંભીર ઇજા થવાથી ચાલી હાળી નહિ શકે તો ઘણી સંભાળથી ઉંચકી બીછાના પર સુવાડવું. ઘરથી લાંબે છેટે અકસ્માત બન્યો હોય તો ડોલી (સ્ટ્રેચર) મંગાવી તેમા સુવાડી ઘર લઇ જવુ અથવા તો મોટા જાડા મરદના ડગલા (કોટ)ની બંધે બાંહે ખભાં આગળના ગાળામાંથી અંદર ઉંધી ઉતારી દેવી ને પછી કોટના સર્વે બટનો પોઇ દેવા. બે જાડી લાંબી લાકડીઓ માણુસનુ વજન ખમી શકે તેવી લઇ કોટની અંદરથી બાંહેમા છુટી છુટી ઘાલી ઉપલા ખભા નીચેના ગાળામાથી બાહર કાઢી લાકડીના ચારે છેડા બીજા ચાર માણુસો ઉંચકી શકે તેમ રાખવા એ રીતે ઇજા પામેલાને તેમા બેસાડી અથવા સુવાડીને લઇ જવાનુ સહેલુ પડશે તેવી બીજી અનેક રીતો મદદ માટે શીખવવામાં આવે છે. તેમજ તેને લગતી ચોપડીઓમાથી મળશે

નાનાં બચ્ચાંને ઇજા થયલી હોય તો હાથમા યા કેડે ઉંચકી જવુ અથવા બીજી સાધારણ રીત એ છે કે બે માણુસ સામા સામી ઉભા રહી એક હાથ લાંબો રાખી બીજે હાથ વાળીને પેલા લાંબા હાથના ગુઠણ નીચેથી ટાઇટ પકડવો એજ મુજબ બીજા માણુસે પણ કરી બંધેના લાંબા કીધેલા હાથો વાળેલા હાથની ઉપર સામ સામી મુકવાથી એક બેઠક જેવુ થશે જેને "હાલખરી પાલખરી" કહે છે એ રીતે બનાવીઆ પછી બચ્ચાંનો એકેકો પગ બંનેના વાળેલા હાથવાલા ખાચામાં મુકી બેસાડવુ અને બચ્ચાંના એકએકા હાથ વડે સામા ઉંચકનારના ખભાંઓ પકડાવવાં

પડી જવાથી વાગેલાંના ઉપાયો, તથા પાટા બાંધવા.

૩૬૭—પડી જવાથી યા બીજા અકસ્માતથી હાથ કે પગનો વાગેલો ભાગ સુજી આવે તો તે પર તુરત ટાઇટ પાટો અથવા કંઇ પણ કપડુ વીંટાળી દેવુ, પગમાનાં બુત સ્ટોકીંગ વિગેરે સુજેલા પગ પરથી કાઢતી વખતે જોર કરવુ નહિ, સંભાળથી નહિંજ નીકળી શકે તો કાપી કાઢવા. વાગેલાંના ઘટતા ઉપાય કરવા.

હાડકું ભાંગ્યું હોય તો તુરત ડૉક્ટરની મદદ લેવી. ઇજા પામેલા હાથને બનતા સુધી રૂમાલ યા કપડાની ઝોલ્લી બાંધી તેમા મુકી રાખવો, નીચે લટકતો રાખવો નહિ. ભાગેલુ હાડકુ હોય તો તુરત તેની નીચે ટેકો આપવા માટે લાકડી, છત્રી, તેવી કઇ પણ ચીજ મુકીને પછી પાટો બાધી દેવો, ડૉક્ટર આવવા આગમચ

ભાગેલાં હાડકાં સંધાવાને લાગતો વખત,–પાસળી-૩ થી ૫ અઠવાડીઆ, બોચીનુ હાડ્કુ ૪ અઠવાડીઆં, હાથનો નીચેનો ભાગ ૫ અઠવાડીયાં, ખભાને ૬ અઠવાડીઆ, પગના હાડકાને ૭ અઠવાડીઆ અને જાગ અથવા થાપાને ૧૦ થી ૧૨ અઠવાડીઆ સુમારે થાય છે, પણ હાડકા ભાગીને ચુરો થઇ ગયલા પાછા કદીપી સંધાતા નથી. બુઢાં માણસનાં હાડકામા ચીકાશનુ પ્રમાણ ઓછુ થઇ ખાર વધુ હોવાથી કડક થઇ જલદી ભાગી જવાનો સંભવ રહે છે

ઇલાજ પહેલાં ધરવતુ કરવા, વાગેલા ભાગ ઉપર તુરત ઠંડુ પાણી રેડવુ અથવા આઇસ મળી શકે તો તે ફેરવ્યાથી સોજો તેમજ અકસાત નરમ પડશે ગરમ કરતા ઠંડા ઉપાય વધુ સારા છે

સખત તડકુ વાગેલા ભાગને લગાડવુ, નહિ તો ગરમ પાણીમા બોળી રાખી બીજુ વધારે ગરમ ખમાય તેટલુ રેડી શેક્યા પછી ટાઇટ પાટો બાધી દેવો અગત પડે તો પાછુ શેકવુ. જોઇએ તો નીમક મેળવુ.

સુજેલા તથા વાગેલા ભાગ પર લગાડવા ઇંડાની સફેદીમા નાનો ફટકડીનો ટુકડો નાખી ચુલહે ગરમ કરી ફેરવ્યા કરવુ ઘટ થાય ને કપડા પર લગાડી તે પર મુકી પાટો બાધી દેવો, નાળીએરને ખમણી ગરમ કરી તેનો પણ સેક કરે છે

આયોડીન, ટરપીનટાઇન, અફીમ, બેલેગાના એ દવા માહેલી કઇ પણ એક્ક ચીજ લગાડવાથી વાગેલુ નરમ પડશે

સાધારણ બીમનો લેપ મારી પાટો બાધવાથી પણ ફાયદો થાય છે અથવા તો તુરત લાલ મટોડી પાણીમા ભીનવી લેપની માફક લગાડવી.

આબાહળદ, રેવનચીનો સીરો ને ફટકડી સર્વેને પાણી અથવા બ્રેન્ડી કે રમ દારૂમા ઘસી ઘટ કરી સુજેલા ભાગપર ચોપડીને ઉપર રૂ મુકી પાટો બાધવો, જોઇએ તો દારૂને બદલે ઇંડાની સફેદીમા ઉપલી ચીજો ઘસવી અગત હોય તો ફરીથી પણ લગાડવુ રૂ ચામડી સાથ વળગી ગયલો કોઇબી લેપ પરનો નીકળે નહિ તો થોડો વખત પાણીમા ભીનવ્યાથી સેહલાઇથી નીકળશે.

વાગેલા ભાગ પર મીઠુ તેલ તુરત લગાડવાથી ચામડી પર કાળો ડાઘ પડતો નથી, અથવા કાચુ ગોસ તેપર મુકી રાખવાથી વાગેલાનો ઝાઝો અકસાત લાગશે નહિ ને કાળો ડાઘ પણ પડતો નથી કાળા કે ભુરા ડાઘ કાઢવા માખણ ચોપડવુ અથવા તો જીન દારૂમા પાણી ભેગી લગાડવુ એ વિષે વધુ ચામડીના પ્રકરણમા વાગેલાનાં જખમ રૂઝાવાની રીતોમા ખુલાસા આપેલુ છે.

આંગળાં દબાઇ અથવા કચરાઇ ગયાં હોય તો તુરત બ્રેન્ડી અથવા અમથાં ખળખળતા પાણીમા બોળી રાખવા.

૩૬૮–પાટા માટે સવ્લી બે આંગળથી ચાર આંગળ સુધીની પહોળી તેમજ સાકડી જાડાં કપડાની લાંબી પાચ સાત વાર પટીઓ ઘરમાં વપરાશ માટે રાખવી, ત્રણ ખુણાના ત્રીકોણ ઘાટનાં જાડાં કપડાના ટુકડા પણ પાટા બાધવા માટે વપરાય છે.

પટીઓ જો ગોળ બ દલ માફક વિંટાળેલી હશે તો પાટા બાંધતી વખતે સહેલ પડશે, સવે ચીજો કામની વખતે તૈયાર રાખવી

હાથને ઝોળીમા મુકી રાખવા સારૂ પણ મોટો ચોરસ રૂમાલ કે કટકો લઇ આડકત્રો વાળી ત્રીકોણ કરી ઉપલા અણીવાળા છેડા ગળાની આસપાસ લઇ ગાઠ વાળી નીચલા ભાગમાં હાથ મુકવો પાટો બાધવા પછી છેડે કોઇક સેફટી પીન ખોસે છે અથવા તો પાટાને અધવચમાં છેડા પગથી એક વેહેત જેટલુ ચીરીને એક ગાંઠ વાળ્યા પછી બને છેડા છુટા પડેલાને વીટાળેલા ભાગપર ગાંઠો વાળી દેવા

હાડકું હાથની કોણી આગલથી ભાગેલું હોય તો બે લાબી લાકડાંની પટીઓ ઉપર હેઠે આગળાની લ બાઇ સુધીની મુકી સરખો ટાઇટ પાટો બાંધી દેવા પછી હાથને ઝોલીમા મુકવો લાકડાની પટીઓને બદલે જાડુ કાર્ડ બોર્ડનુ કાગળ પણ વાપરી શકાશે.

પોંહચી આગલનું હાડકું પણ ઉપલી રીતેજ પાટો બાંધી ઝોલીમા રાખવાથી ભાગેલુ સરખુ રહે છે

કોણીથી પોંહચીની અધવચનુ હાડકું ભાગેલાં માટે Splint લાકડાની પહોળી પટીઓ લઇ તે પર સરખો રૂ મુકી હાથની હેઠે ઉપર ગોઠવી ત્રીકોણ ઘાટના પાટાઓ લઇ તે પર સરખા ટાઇટ વીટાળી ગાઠ મારી દેવા, હાથને ઝુલતો રાખવો નહિ.

તેમજ ખભાની નીચેથી કોણીની અધવચમાં ભાગેલાં હાડકાને પણ ઉપલીજ રીતે પટીઓ બેને બદલે ત્રણ લેવી, ખભાથી કોણી સુધીની એક લાબી અને બે નાની વાપરવી. બીજા માણસ પાસ સરખી પકડીને ગોઠવ્યા પછી પાટો બાધીને ઝોલીમાં હાથ રાખવો

પગનાં ભાંગેલાં હાડકાંને હાથમા આપેલી રીતે બાંધવાં.

આગળાં અથવા નીચલા ભાગમાં ઇજા થયલી હોય તો પગના તળીઆમા જાડી પટી મુકીને પાટો ગોળ ફરતો તાઇટ થોડા આટા બાંધી રહયા પછી છુટી આગલ છેડો પાટાનો લઇ પગને ગોલ ફરતો વિટાળી ત્યા ગાઠ મારવાથી છુટશે નહિ પગના પાટા બાધતી વખતે સામી ખુરસી અથવા બાકસ પર ટેકવીને સરખો લાબો રાખવો.

ઢુંટણ આગલ વાગેલા માટે પણ ઉપલી રીતે પાટા બાંધવાં.

થાપામાથી હાડકુ ભાગેલુ હોય તો પાટો બાંધવા આગમચ ઘણી લાબી પહોળી પટી Splint બગલથી તે ઢુંટણ અથવા આખા પગ સુધી પહોંચે તેટલી મુકવી, કોઇભી ભાગ પર લાકડાની પટીઓ મુકવાનો સબબ એ છે જે ભાગેલું હાડકું હાલ્યા વગર સરખું રહે તો જલદી

સંધાઇ જાય છે. વધુ ઇજા પામેલા ભાગોને કેટલીક વખત પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસ લગાડીને પણ ડૉક્ટર પાટા બાંધે છે પગને માટે આડ વાગ્ને સુમારે લાંબો પાટો જોઈએ છે

ખભામાંથી ભાગેલુ હાડકું બાંધવા ત્રણ ખુણાનો મોટો પાટો લઇ તેને દબલ કરી ફરી એક વાર દબલ કરવા પછી તેની વચલી પોઇંટ જે ખભાને ઇજા થઇ હોય તેની આગની બાજુએ મુકીને આજુ બાજુ બંને છેડાઓને એક આગલથી અને એક પાછલથી બીજી સામી બગલમાં લઇ જઇ પાછા ઉપર તેજ ખભા પર જેને ઇજા નહિ થયલી હોય ત્યાં ગાંઠ વાલી દેવા, હાથને ઝોલીમા મુકવો

પાંસળીઓ Ribs ભાંગેલી માટે પાટો છ ઇંચ પહોળો ને દસથી બાર વાર લાંબો બાધવા લેવો, બીજી વળગી જાય તેવી મેળવણી લગાડેલા પહોળા પાટાઓ તૈયાર આવે છે તે ટાઇટ ફરતા વિંટાળવાથી પાંસળીને વધુ સારો ટેકો મળી જલદી સંધાઇ જાય છે પાંસળીઓ બધી મળી ૨૪ હોય છે મલમ પટો અકસ્માત વખતે કરવા માટે જખમ વિગેરેના પાછલા પ્રકરણમાથી મળશે

લીંન્ટનું કપડુ તુરત નહિ મળે તો જાડા કપડાની એક બાજુ છરીની ધાર વડે જરા ઓખવી ખરબચડી રૂવાટી નીકળે તે બાજુ મલમ લગાડવો, લીન્ટની સાદી બાજુ પર મલમ લગાડી રૂવાટી ઉપર લેવી.

અકસ્માત થતા અટકાવવા.

૩૬૯—નાનાં બચ્ચાંઓની ઘરમાં વસ્તી હોય ત્યા કેટલીક જોખમ ભરેલી ચીજો તેઓના હાથમા જવાથી કોઇક વખત નુકશાન થાય છે, માટે તેવી ચીજો તેઓ તેની નજદીક જાય અથવા લઇ શકે તેમ રાખવી નહિ, ઝેરી દવાઓ, મેચીસ, ચુહલો, ઉઘાડી બત્તી, હથીઆરો, અસ્તરો, છરી, સુડી, ભરેલી બંદુક કે ખુલ્લી તરવાર વિગેરે.

બચ્ચાંના હાથમાંથી જોખમ ભરેલી ચીજ છોડવવી કઇ બી તેવી ચીજ તેના હાથમાથી જોર કરી પાછી લેવી નહિ પણ બચ્ચાનો બીજો હાથ સામા ધણીએ પકડી રાખીને રમકડા અથવા મીઠાઈ જેવી ચીજો બતાવવાથી તે લેવા માટે તુરત પેલા હાથમાની પકડેલી ચીજ કુદરતી રીતેજ નાખી દેશે.

રસ્તા ઉપર કોઇને નુકશાન થાય તેવી ચીજો નાખવી નહિં, ખીલા, ટાચણી ભાગેલી સોય, કાચના ટુકડા જે કોઇના ખુલ્લા પગમા કે ગાડી મોટરનાં રબરમાં ભોંકાવાથી નુકશાન થશે, તેમજ ફ્રુટ કે તરકારીની છાલો જેની પરથી પગ સરી જઇને માણસ પડી જશે. રસ્તામા ચાલતી વખતે તેવુ કાંઇ પણ નજરે પડે તો ઠોકર મારી બાજુ કરવાથી કોઇનેબી ઇજા થતી બચશે

સીક માણસના ઓરડામાં જતી વખતે સંભાળ લેવી, થાકથી પરસેવો પડેલો હોય અથવા ભુખે પેટે તેવા ઉડતા રોગવાળા

દરદી પાસે એકદમ જવુ નહિં, તેમજ ઇનફ્લુયેનઝા ખહી તથા બીજા કોઇબી દરદવાલાના મોઢા નજદીક સાજા માણુસે મોઢુ રાખવાથી તે સામાને કોઇ વખત ઉડવાનો સભવ રહેશે. બનતા સુધી ખુલ્લી બારીએથી હવા સોજી આવતી હોય તેવી રીતે બીમારના ઓરડામા ઉભુ રહેવુ.

ગેસની બત્તીની પાઇપની ચાવીઓ ખુલ્લી ભુલમાં રાખ્યાથી બધી ગેસ નીકળીને બંધ ઓરડામા એકઠી થશે, અદર એકદમ જવાથી માણુસના દમમાં જઇ નુકશાંન કરશે અથવા તો ભુલમા બત્તી સળગાવવા મેચીસ સળગાવી હશે તો પેલી ઘેરાયલી ગેસ પણુ સાથે ભડકુ લઇ ઉઠશે માટે સભાળ રાખવી.

દવાઓની ભુલ કેટલીક વખત લગાડવા તથા પીવાની દવા સાથે મુકવાથી ભેળાઇ જઇ કોઇ વખત ઝેરી લગાડવાની દવા પીવાઇ જાય છે માટે હમેશા બને જુદી રાખવી તેમજ સીસી પરનાં નામો વિગેરે ઉજરડા કે બત્તીમા જોઇને આપ્યાથી તેવા નુકશાનકારક અકસ્માત થતા બચે છે

૩૭૦–ઝેરી દવા અથવા વસ્તુ ખાધા પીધામાં આવેલીના ઉપાયો, ભુલમા કોઇએ તેવી ચીજ પીધી હોય તો તુરતજ કોઇકને ઊલટી કરાવ્યાથી બધુ પાછુ બહાર નીકળે છે, તે સારૂ ગરમ અથવા ઠડા એક ટમબ્લર પાણીમા એક ચમચો નીમક અથવા રાઇ ભેળીને પાવુ બગડેલી તરકારી અથવા સડેલી માછલી ખાધાથી પણુ ઝેર ચઢે છે. ત્રાબા કે બીજી ધાતુના કાટ પેટમાં ગયાથી ઝેર લાગશે, મોઢામા ખાટો કસનાયલો સ્વાદ લાગી થુક આવ્યા કરે છે, જભા સુકી થઇ જઇ પાણીની તરસ લાગે છે, ઇડાની સફેદી થોડી વાઇન ગ્લાસ પાણી સાથ આપવી અથવા દુધ પાણી ભેળીને પાવાથી ઊલટી થશે. કોઇ વખત તેનુ વધુ ઝેર ચઢવાથી હાથ પગમા આકડાં આવી ઊપ-દ્યાની કાની થઇ આવે છે, માટે તુરત ડૉક્ટરની મદદ લેવી. કોઇ કેસોમા જુલાબ પણુ આપવો પડે છે સોમલ, હડતાલ વિગેરે ચીજોની પણુ ઉપલી અસર થાય છે ને ઊલટી લાલ, લીલા, પીળા રગની થશે. ઉપલાજ ઊપાય તુરત અજમાવવા. એવી કોઈબી રગની ઊલટી કોઇબી માણુસ કરે ને શકમદ લાગે તો તુરત ડૉકટરને બતાવવી અથવા વાસ-ણુમાં ઝેરી દવાઓનો વાસ આવે તે શોધી કાઢવાથી ઉપાય થઇ શકે છે.

આયોડીન ભુલમા પીવાઇ ગયુ હોય તો તુરત આરારૂટ, આટો, સ્ટાર્ચ કઇબી પાણીમા ભેળીને પાવુ અથવા ઈંડાની સફેદી પાણીમાં નાખી આપવી, નહિ તો દુધ પાવુ. એમોનીઆ માટે સરકો અથવા લીબુ કે સતરાનો રસ પાવા પછી ઊપલી કઇબી ચીજ આપવી અથવા સ્ત્રોગ ચાહ કે કોફી પાવી.

અફીમ કે કપુર ખાધેલો હોય તે માણુસને તેની કેફ ચઢી ઊઘાવા માડે છે, તેમ થવા દેવુ નહિ, બનતાં સુધી જગાડીને ચલાવ્યા કરવુ.

મોઢાં પર પાણીના ફટકા મારવા, અથવા સુંઘાડવાની દવા સ્મેલીંગ સોલ્ટ ધીરેથી સુંઘાડી હોશીઆરીમા લાવવુ વધુ અગત લાગે તો આરટીફીશલ રેસપીરેશન આપવુ, છાતીપર રાઇ મારવી ઓગ કોફી બનાવીને પાવી એ રીતે ડૉક્ટર આવે ત્યા સુધી સંભાળવુ એસીડ કે ઝેરી દવાઓ પીધેલા કેસોમા બનતા સુધી ઉલટી નહિ કરાવવી પણ મેગનીશીઆ, ચાક અથવા સાબુ કંઇબી પાણીમા પીગળાવી પાવાથી એસીડનુ ઝેર નરમ થશે ફોસફરસના ઝેર માટેપણ ઉપલીજ કંઇબી ચીજ પાવી, પણ કોઇબી જાતનુ તેલ નહિ પાવુ

ચુના માટે સરકો કે લીંબુનો રસ અથવા કાજી સ્ટાર્ચ પાણી સાથ મેળવી પાતલી કરી અવારનવાર પાવી સોમલ કે મોરથુથુ માટે તુરત ઊલટી કરાવ્યાથી ઝેર પચતુ અટકશે, જુલાબ કે કોઈબી જાતનુ તેલ નહિ પાવુ

એ ઉપલા ઉપાયો ડૉકટરના બોલાવવા આગમચ અજમાવવા પણ તેની મદદ તો કોઇબી કેસોમા તુરતજ લેવાથી જાન બચે છે

કેરોસીન તેલ જુલમા પીધુ હોય તો તુરત બાવલના ગુંદરનુ પાણી પાવુ પછી દુધ ગરમ કરી ઠંડુ પાડીને આપવુ, ગુંદર નહિ હોય તો મીઠુ તેલ પાવુ અને તેના કોગરા કરાવ્યાથી મોઢામા ચાંદી પડતી નથી. બીજે દિવસે મીઠાનો જુલાબ આપવો

ઓકસેલીક એસીડપર ચાકનુ પાણી પાવુ.

પ્રકરણ ૫૮.

દવાદારૂની પરચુરણ બાબતો ને તેની સમજણ, હવા પાણી તથા બધી વનસ્પતીમાં સમાયલા તત્વો વિષે.

૩૭૨–દવા તથા ગોળીઓ ગળવા ને પીવાની રીતો, કડવી દવા પીવા આગમચ મોઢામા થોડું આઇસનુ ઠંડુ પાણી લઇને સાથે પી જવી, ગરમ લેમનેડ એક ગોટ પીધા પછી કોઇબી જાતની દવાનો ખરાબ સ્વાદ ઝાઝો માલમ પડતો નથી, અથવા લવંગના તેલના એક બે ટીપા મોઢામા નાખ્યા પછી દવા પીવી.

એરંડીઆનો સ્વાદ બીઅર દારૂ રેડતા ફીણ આવે તે અથવા લેમનેડ પર નાખીને પીવાથી મુદલ લાગતો નથી, તેમજ પીધા આગમચ સ્ત્રોંગ બ્રૅન્ડી પાણીના કોગરા કરવા પછી તુરત પી જવુ

કવીનીન સ્ત્રોંગ કોફી ઠંડી અથવા ગરમમા પીધાથી કડવાસ ઓછો લાગે છે નાના બચ્ચાને કડવી દવા પાતી વખતે મધ કે

સાકરનો શીરો ભેળવો, તેમજ કોઇબી જાતનો દવાનો પાઊડર મોઢામા ખુટો મુકયાથી અતરસ જઇ ઠાસો આવશે માટે ઊપલી રીતે મીઠાશવાલી ચીજ અથવા અમઠા પાણીમા મેળવીને બચ્ચાને પાવો

કોડલીવર ઓઇલનો સ્વાદ મોઢામા લાગે નહિ તેમ કરવા મધમા સહેજ સરકો ભેળી જરા પીને તેપર કોડલીવર ઓઇલ પી જવુ

દવાનો વખત યાદ રાખવા માટે નાનો ગોળ કાર્ડ બોર્ડનો ટુકડો લઇને તેપર ઘડીઆલના કલાક પાડી જઈ અધવચમા કાણુ પાડી તેમા લાબી દોરી પોઇ છેડે ગાઠ વાલવો અદરથી નીકળે નહિ તેમ, બીજા દોરીના છેડા સાથ એક બટન લટકતુ બાંધી છેલ્લી દવા આપ્યા પછી બીજીનો વખત થાય તેપર દોરી ગોઠવી મુકવી એ મુજબ આગલ કરતા જવુ ટમ્બલર ઊપર એ ગોળ ઘડીઆલ મુકવાથી જોવા તથા ગોઠવવાનુ સહેલુ પડે છે

૩૭૨–કવીનીનની ગોળી બનાવવી સોજા સુવાલા પત્થર અથવા હાથની હથેલીમા પાઊડર લઇ થોડાં ટીપા પાણી નાખી છરી વડે કઠણુ ગોળી વાલી તેપર થોડોક કોર્નફ્લોઅર અથવા કોઇબી આટો સહેજ છાટીને સુકી કરી તુરત લેવી, લાબો વખત રાખતા ખુટી જશે. પાણીને બદલે સહેજ ગ્લીસરીન અથવા મધ ભેળીને ગોળી કઠણુ વાળી મેગનસ કાર્બનસ નામનો પાઊડર છાટવાથી સુકી થઇ લાબો વખત રહે છે, દાબડીમાંબી એજ પાઊડર સાથ ભેળીને રાખવી બાજી ચીજોની ગોળીઓ એ રીતે બનશે. ગોળ નાની એબ્બાણીની ઉપર વેર ભરેલો કવીનીનનો પાઊડર સુમારે પાચ ગ્રેન થશે. કેપશ્યુલ Capsule જીલેટીનના બનાવેલા દવાના પાઊડરો ભરવા માટે આવે છે તે ઘણા ભરવા હોય તો દવાનો પાઊડરનો ઢગલો મુકી તેપર કેપશ્યુલ ખોલીને દાબવાથી સહેલાઇથી ભરાય છે. ભીની હવા કે પાણી લાગવાથી નરમ પડી વળગી જાય તો સહેજ તાપ અથવા તડકુ લગાડવુ ઘણા કડક લાગે તો દાબડામા ભરી ભીના કપડામા વીટાળવાથી નરમ થશે

ગોળ વેફર જેવા સફેદ કેશેમાં ભરેલી દવા ગળતી વખતે પાણીના ગ્લાસમા નાખી સહેજ નરમ પડે ને તુરત ગળવુ, નહિ તો પીગળી જશે તેમજ એ રીતે ભીનવ્યા વગર કઠણુ ગળવાથી ગળામા ખુટે છે કઇબી ગળતી વખતે ડોકી ઉપર કરવાને બદલે ખાનાની ટેબલ પર બેસીને જમતા હોઇએ તેમ સહેજ વાકુ વળીને ગોળી મુકી થુક સાથ અમથી અથવા પાણી લઇ ગળવાથી ખુટયા વગર સહેલાઇથી ગળામા ઉતરશે.

૩૭૩–કાવો સુનામખી, કરીઆતુ કવોશીઆ વિગેરેનો બનાવવા એક પાઇટ ઠડાં પાણીમા એક ઔંસને સુમારે ભેળી અર્ધો કલાક યા વધુ ભીનવી ગખવુ એને ઇનફ્યુશન Infusion કહે છે.

ઉપલી ચીજો એટલાજ ગરમ પાણીમા અર્ધાં ઔંસને સુમારે ભેળવી, જે ડીકોકશન Decoction કહેવાય છે સુનામખી જુલાબ આપવા માટે, કરીઆતુ, કવોશીઆ તાવ સારૂ વપરાય છે.

પેપરમીન્ટનુ ઇનફ્યુશન અર્ધી પાઇંટ ખળખળતા પાણીમાં ત્રણ ડ્રામને સુમારે પા કલાક બોળી રાખી ગાળી લઇ પેટમા દુખે ત્યારે વાપરવુ.

સારસા-પેરીલાનાં મુળીઆ પણ ઉપલાજ પ્રમાણમાં લઇ તેનુ ઇનફ્યુશન અથવા ડીકોકશન બનાવી ગાળી એક એક ચમચો દિવસમા ત્રણ વખત એક ગ્લાસ પાણી સાથ પાવાથી લોહી સુધરે છે

૩૭૪-અર્ક Tincture ઘણી ખરી દવાઓના તૈયાર બનાવેલા હોય છે સાધારણ ચીજોના ઘરમા પણ બનાવી શકાય છે, સોજી સ્પીરીટ, તેમા નાખવાથી તેનો કસ તેમા ઓગળે છે.

મુંથનો અર્ક કુટેલી જાડી સુંઠ પાચ ઔંસને સ્પીરીટ ઓફ વાઇન અથવા દારૂનો અર્ક એક પાઇંટમા બોળી આઠ દિવસ પછી ગાળીને લેવી, પેટમા દુખે તે વખતે થોડો આપવો

જાયફળને ખમણીને તેમજ એલચીને કુટીને ઉપલાજ પ્રમાણમા અર્ક બનાવવા લેવી

તજ કે લવગ ભોખરા કરી બે ઔંસ લઈ તેટલીજ સ્પીરીટમા એથી ત્રણ અઠવાડીઆ રાખવાથી કસ ઓગળશે

કસ્તુરી, અંબર અને બીજી કેટલીક પીવાની તથા લગાડવાની ઉપયોગી ચીજોનો પણ એજ રીતે ઘરમા અર્ક કાઢી શકાય છે.

ટીંકચર લેમન લીંબુમાથી બને છે

ટીંકચર આયરન કે સ્ટીલ લોઢાનો અર્ક લોહી સુધારવા ને વધારવા માટે પાય છે.

કોલોરો-ડ્રોમની બનાવત પાણી સાથ દારૂનો અર્કને કપોરાઇડ આફ લાઇમ સર્વે ભેળી ડીસ્ટીલ કીધાથી નીકળની પાણી જેવી દવા, જે દવાવાલાઓ બનાવી રાકે છે, પાવામા તથા સુઘાડવા ઘણી ઉપયોગી છે

દવા બનાવવા ડીસ્ટીલ કીધેલુ અથવા ગરમ પાણીને ઠડુ પાડી ગાળીને લીધાથી જલદી બીગડતી નથી, તેમજ કાચના બુચની સીસીમા પણ લાંબો વખત રેહેશે, કોઇબી દવામા થરો કે જાલા જેવુ ગદલુ દીસે તો બીગડેલી જાણવી ઘણી ગરમી, તડકુ અથવા ભીનાશવાળી જગામા દવાઓ રાખવાથી બગડશે કેટલીક દવાઓમા કોઇ જાતના પાઉડરો ભેળેલા હોવાથી નીચે ઠરી બેસે છે માટે હમેશા પીતી વખતે સીસી હલાવીને પીવી

૩૭૫-કાજી કોઇબી જાતના આટાની પાણીમા બનાવ્યા પછીજ દુધ જોઇએ તો ભેળવુ પહેલા સાથેજ નાખવાથી બરોબર થતી નથી, પણ જો નર્યા દુધમાજ કરવી હોય તો પછી પાણી બદલે લેવુ

કમુમીસ, એક ભાગ છાસ તેમાં તાજુ દુધ બે ભાગ ભેળી ત્રણ દિવસ રાખ્યાથી તેમા ખમીર ચઢે ને તે લેવુ બીજી ઘણી રીતે બને છે

૩૭૬-આલબ્યુમન વૉટર સફેદીનુ પાણી ખોરાક તરીકે આપવા એક ઇંડાની સફેદીને છરીએ કાપી ઘટ હોય તે ફુટી પાડવી અથવા

તેને ઘુંટવી, કફ ચઢાવવો નહિ, એક ગ્લાસ પાણી સાથ થોડાં ટીપા બ્રેન્ડી ભેળી સહેજ ખાંડ નાખી પાવી કોઈને ઉલટી થઈને કંઈભી ખોરાક નીકળી જતો હોય તો એ પાવાથી ટાકાત રહેશે નાનાં બચ્ચાને તેના પ્રમાણમા થોડી આપવી

૩૭૭–વેસલીન Vaseline પીળુ તેમજ સફેદ પેત્રોલીઅમમાથી બને છે ઘરગતુ તેમજ દવાના ઉપયોગનું

મલમ સાધારણ બનાવવા એક ચમચી વેસલીન પીળુ લઈ તેમા પા ચમચી બોરીક પાઊડર બરોબર મેળવવો. સાધારણ ઘા રૂઝવવા વપરાય છે, જોઈએતો તેમા થોડીક જસતની મેળવણીની ભુકી Zinc Oxide નામની આવે છે તે ભેળી સીસીમાં રાખવુ.

બોરીક લોશન એક પાઈંટ ઠંડા કે કુંકા પાણીમા પા ઔંસ જેટલો બોરીક પાઊડર પીગળાવી બાટલીમાં ભરી ખપ પડે ત્યારે કોગરા કરવા, ઘા વાગેલો ધોવા, આખ વિગેરે સાફ કરવા લેવુ, આખ માટે થોડુ બીજુ પાણી ભેળી નરમ કરવુ

સોપ લીનમેન્ટ દારૂના અર્કમા સાબુ તથા કપુર પીગળાવ્યાથી બને છે

૩૭૮–આયોડીન બનાવવા એક પાઈંટ સોજી સ્પીરીટ Rectified Spirit મા એક ઔંસને સુમારે આયોડીનના ઘેરા રંગની ભુકી આવે છે તે પીગળાવવી, જે વાગેલા દુખતા તથા રૂઝવવાના ભાગોપર લગડાય છે એ સાધારણ Tincture Iodine, વધુ જલ્લદ લીનમેન્ટ પણ આવે છે.

૩૭૯–ગલીચી તથા વાસ દુર કરે તેવી ચીજો જેને Disinfect કરવુ કહે છે ફીનાઈલ એક ચમચો ભરેલુ એક બાટલી પાણીમા ભેળવુ, કોનડીસ ફ્લુઈડ નામની દવા, પૉટાશ પરમેગનેટ, લાઈસોલ, કાર્બોલીક એસીડ વિગેરે ઉપલાજ પ્રમાણમા ભેળી વાપરવુ કાર્બોલીક પાઊડર ગુલાબી રંગનો તેમજ બ્લીચીંગ પાઉડર કોઈભી અર્ધા રતલને સુમારે એક ગેલન પાણી સાથ ભેળી ગલીચી વિગેરે દુર કરવા લેવુ જાણવર જંતુઓ વિગેરે નહસાડવા એમાની કેટલીક ચીજો નાખે છે કાર્બોલીક છાટેલો વાસ નહિ ગમે તો તે કપુર લવંગ અથવા પેપરમીન્ટના તેલના થોડા ટીપા ભેળવા

લીસ્ટરીન પણ દરદીના બીછાના પર થોડા ટીપા નાખવાથી હવા સ્વચ્છ થશે

૩૮૦–ચાક જમીનમાથી મળે છે તેને સોજો બનાવવા એક રતલ સાધારણ ચાકનો ભુકો પાણી સાથ ઘટ મેળવી સોજા કોડીના વાસણમા મુકી તેપર બીજુ પાણી રેડી બધો સાથે ભેળી થોડો વખત રાખતા પાછો ચાક નીચે ઠરી જાય ને ઉપલુ નીતર્યું પાણી કાઢી નાખી ચાકને બીજા છાલકા વાસણમાં પાથરી સુકાયા પછી પાછી બારીક ભુકી કરવી, એ ચાક સોજો દવાના તેમજ દાત વિગેરે સાફ કરવા ને દાઝેલા ભાગપર છાંટવા ઉપયોગી છે.

૩૮૧–નીમક અને તેના ઘણાક ઉપયોગો દરીઆના ખારા પાણીથી કાળુ જાડુ તથા બારીક સફેદ નીમક બને છે તેમજ જમીન અને પાહડમાથી નીમક નીકળે છે જેને રોક સોલ્ટ Rock salt કહે છે

ખોરાકીમા નીમક સઊથી ઘણુ અવસ્યનુ છે જેના વગર મુદલ ચાલતુ નથી, વધતા પ્રમાણમા ખાવાથી લોહી પણ સુધરે છે, તેમજ બીજા ઘરગતુ ઉપયોગમા વાસણો સાફ કરવા, ડાઘો ઘણાક જાતના કાટવા પણ ચાલુ લેવાય છે એમાથી ઘણીક જાતના જુલાબ આપવા માટેની દવાઓ Salts, અને જાત જાતના ખારો જેવાકે વોશીગ સોડા, સોડા બાયકાર્બ, ઍફીગ પાઉડર, ટેબલ સોલ્ટ વીગેરે જુદી જુદી નીમકની મેળવણીઓથી બનેલા સર્વે રીતે ઉપયોગી છે

ચુહલામાના અગાર સળગી ઉઠીને બળતુ થયલુ બુજવવુ હોય તો નીમક છાટવુ, ખારૂ દરીઆનુ પાણી ચામડીના દરદો માટે સાદડી ને બીજા સામનને ધોવા સારૂ વપરાય છે.

સેક કરવા ગરમ પાણીમા નીમકને પીગળાવી લે છે તેમજ આખુ નીમક ગરમ કરી થેલી અથવા કપડામા બાધી વાપરી શકાશે, કોગરા કરવા અથવા ગળુ સાફ કરવા ઠડા અથવા ગરમ પાણીમા નીમક ભેળી વાપરવુ તેમજ પાવાથી પણ ખાધેલુ હજમ થઇ ફાયદો કરે છે ને છાતીપર દાહે બળતી નરમ પડશે, ઉલટી લાવવા માટે પાણી સાથ વધુ પ્રમાણમાં નીમક પીગળાવીને પાવુ

અડગરી બધ કરવા ઍફીગ સોડા અર્ધો ચમચી થોડા પાણી સાથ આપવો.

બાલને પણ ખારૂ કે દરીઆનુ પાણી લગાડવાથી શકતી આવે છે

આખ લાલ થયલી નીમકના પાણીએ ધોવાથી ફાયદો થશે.

નાકમાથી લોહી જતુ હોય તો નીમકના પાણીમા કપડુ બોળી નાકમા ખોસવાથી કેટલીક વખત બધ થાય છે તેમજ સરદીપર નીમક ચમટીમા લઇ સુઘવુ દાતપર પણ નીમક ઘસે છે

વાગેલા ભાગપર તેમજ ઘા રૂઝાવા અથવા લોહી જતુ બધ કરવા નીમક ઉપયોગી છે

ડખ કોઇબી જતુએ મારેલાપર નીમકનુ પાણી લગાડવુ

દરેક રીતનો નીમકનો ઉપયોગ પાછળ જુદી જુદી ઘરઘતુ તથા વૈદક બાબતોમા વધુ મળશે

૩૮૨–ઘણો દારૂ પીવાની ટેવ છોડવવા પોર્ટવાઇનમા પાઉ ભીનવીને કોઇક ખવાડે છે જીવતો લેવરો દારૂની બાટલીમા મુકી તે પાવાથી સુગ લાગવે કોઇક પીવાનુ છોડી દેછે દારૂ માથે ચઢી જાય તો મોહા પર પાણીના ફટકા મારવા અથવા માથા પર ઠડુ પાણી રેડવાથી દારૂ ઉતરશે

૩૮૩–માણસનાં હાર્ત વિષે તથા મુવેલુ માણસ પારખવું કોઇ ખરાબ કેસોમા હાર્ત નબલુ પડેલુ ટેકવી રાખવા માટે દવાના ઇનજેકશનથી સારો સુધારો થાય છે. મરદના હાર્તનુ વજન દસથી

બાર ઔંસ ને ઓરતનું સુમારે બે ઔંસ ઓછું થશે. તેમજ સાધારણ માપમાં પાંચ ઇંચ લાંબું, સાડાત્રણ ઇંચ પહોળું ને બે ઇંચ સુમારે ઉંડું હોય છે એ બંધ થઇ જવાથી માણસનું મરણ નીપજે છે મુવેલું પારખવા તેના નાક હેઠળ મોઢું જોવાની આરસી પકડવી, દમ સહેજ પણ ચાલતો હશે તો તેનો ભીનાસ પરસેવા માફક આરસી પર પડશે, અથવા તો ઝીણું કાગળ નાક આગળ ધરવાથી સ્વાસ ચાલુ હશે તો તે કાગળ ઉડશે, મોટી બત્તી સામે આગળા ધરવાથી જીવતા માણસના લાલ દિશશે, મરી ગયલાનાં કાળા દિશે છે

૩૮૪–દમમાં વાસ જતો અટકાવવા રંગ અથવા વારનીશનું કામ ઘરમાં ચાલતું હોય તે વખતે પાણીથી ભીનાયલું કપડું નાક તથા મોઢું ઢંકાય તેમ તેનો અલગો પાટો બાંધી રાખવો સીક માણસ જેને ઘણી તાવ આવતી હોય તે ઓરડાના બારી બારણા પર આઇસનાં પાણીમાં ચાદરો ભીનવી નીચવીને ટાંગ્યાથી ઠંડક રહેશે

૩૮૫–ચાર મુખ્ય તત્વો અને તે વિષેની થોડીક સમજણ આપણી દુન્યાની તમામ પેદાયશો, હવા પાણી, ઝાડપાન, પ્રાણીઓ, તથા ખોરાકીની ચીજો, તેમજ જમીનમાંથી નીકળતા પદાર્થોમાં નીચલા ચાર મુખ્ય તત્વો સમાયલા રસાયણ શાસ્ત્રિઓએ શોધી કાઢયા છે, જો કે તે તત્વો આપણે નજરે દેખી શકતા નથી —

ઓકસીજન Oxygen નામની ગેસ હવામાં તેમજ બીજા પદાર્થોમાં સમાયલી હોય છે, જે સર્વે માણસો પ્રાણીઓ વિગેરેના દમમાં ચાલુ આવજાવ થવાથી તેઓ જીવે છે. દમમાં જવાથી લોહી સાફ કરે છે, એને પ્રાણવાયુ કહે છે જમીનથી વધુ ઉંચાઇએ આકાશ તરફ ચઢતું જતા હવામાં ઑકસીજનનું પ્રમાણ ઓછું હોવાથી માણસને દમ લેવાની મુશકેલી પડે છે, બલુનમાં ઉંચે ઉડતા સાથે ઑકસીજન હવા ભરી લઇ જવી પડે છે. તેજ મુજબ ન્યુમોનીઆ જેવી ફેફસાંની માંદગીમાં ઑકસીજન ગેસ આપવાથી દરદીને દમ લેવાની મુશકેલી પડતી નથી અને ફાયદો થાય છે એ ગેસ લોખંડના મોટા જારમાં ભરેલી આવે છે, જે સંભાળીને મુકવી, અફળાય નહિં તેમજ ખોલતી વખતે કોઇના મોઢા સામે રાખવી નહિં, બત્તી કે સળગેલી મેચીસ નજદીક ધરવાથી તે સળગી ઉઠવાનો જોખમ રહે છે. ગેસ જારમાં ભરેલી અથવા ખાલી થયલી જાણવા માટે તેનાં મોઢામાં પોયલી રબરની નલીનો બીજો છેડો પાણીના વાસણમાં ધરવાથી તેમાં પરપોટા ઉઠે તો ભરેલી જાણવી, ખાલી હશે તો પાણીમાં પરપોટા ઉઠશે નહિ.

હાઇડ્રોજન Hydrogen ગેસ હવા કરતા ઘણી હલકી અને આકાશ પર જલદી ચઢી જાય તેવી છે. કોલસો, તેલ, ચરબી, ખાંડ વિગેરે ચીકાશદાર પદાર્થોમાં જુદા જુદા પ્રમાણમાં સમાયલી છે, જે ગરમી આપવામાં તેમજ રોશણી વિગેરેના ઉપયોગની કહેવાય છે.

બીજી ખોરાકીની જીણસોમા થોડા ઘણા પ્રમાણમા હોવાથી માણસના શરીરને તે ખાધાથી ગરમી મળે છે

નાઇટ્રોજન Nitrogen પણ હવામા ઑકસીજન સાથ થોડા પ્રમાણમાં ભેળાયલી હોય છે, એ જલદી સળગી ઉઠે તેવી નથી કેટલીક ખોરાકીની ચીજો, જેવો કે દરેક જાતનો જાનવરના માસનો ખોરાક, પક્ષીઓ, માછલી, બધી જાતના કઠોળમાં નાઈટ્રોજન સમાયલી હોવાથી એ ખાધાથી માણસનાં શરીરને ગરમી આપી માસનો પણ વધારો કરે છે

કાર્બન Carbon કેટલીક જાતના નક્કર પદાર્થો જેવા કે કોલસો, લાકડા, હીંગ વિગેરેમાથી મળે છે, તેમજ ઝાડ પાન, તરકારી, ખાંડ તથા બીજા ચીકાશદાર પદાર્થોમા વધના ઓછા પ્રમાણમા એ સમાયલી હોવાથી તે ખાધાથી પણ શરીરને ગરમી આપે છે

ઘણીક ચીકાશવાલી ચીજોમા કાર્બન હોવાને લીધે તેના તેલો બનાવી રોશની તેમજ બાળવાના અને બીજા ઘરધતુ ઉપયોગમા લેવાય છે એમાથી બનેલી ગેસ જલદી સળગી ઉઠે તેવી છે

આ ઉપરથી જણાશે કે ઉપલી ચાર જાતના મુખ્ય તત્વો દરેક જાતની ખોરાકી તેમજ બીજી ઘણીક માણસ જાતને ઉપયોગની ચીજો માટે વધતા ઓછા પ્રમાણમા સમાયલા હોય છે

એ ઉપરાંત બીજા પણ કેટલીક જાતના તત્વો બીજા બીજા પદાર્થોમા સમાયલા શોધી કાઢયા છે, અને તેમાથી રસાયણ શાસ્ત્રની મદદથી જાતજાતની ગેસો, એસીડો, દવા તથા સર્વ ઉપયોગની ચીજો બનાવી શકાય છે

પ્રકરણ ૫૯.

દવા દારૂ, તેજાબો અને બીજી ઘણીક વપરાશની ચીજોનાં ઇંગ્રેજી તથા ગુજરાતી નામો અને તેની સમજણ.

Acids—જાત જાતના તેજાબો.

Acids Acetic-એસીડ ઍસટિક-સરકામાથી બને છે દવા તથા ઘરધતુ ઉપયોગ

,, Arsenic-આર્સનીક-સોમલ, એક જાતનુ ઝેર દવામા વપરાય છે

,, Benzoic-એસીડ બેનઝોઇક-લોબાનના ફુલ એના રસમાથી બનેલી દવા તથા ડાઘા કાઢવાના ઉપયોગમા આવે છે

Acids Boracic–બોરેસીક અથવા બોરીક એસીડ ખડીયોખાર–દવા તેમજ ઘરઘતુ ઉપયોગનુ

,, Carbolic or phenol કાર્બોલીક–કોલટારમાથી બનેલી, હવા સ્વચ્છ કરવા ને દવા માટે ઉપોગી છે.

,, Camphoric–કેમફરીક એસીડ–કપુરમાથી બનેલી

,, Citric–સાઇટ્રીક–લીબુના રસમાથી બનેલી દવા સારૂ વપરાય છે, એમા જોસ તથા ફીણ આવે છે

,, Hydrochloric or muriatic–હાઇડ્રો કલોરીક અથવા મ્યુરેટીક–મીઠાના તેજાબમાથી બને છે દવા તેમજ ઘરઘતુ ઉપ્યોગની

,, Lactic–એસીડ લેકટીક–દુધ અથવા છાસમાથી બનેલી દવા સારૂ વપરાય છે

,, Malic–મેલીક–સફરચદ તેમજ જગલી કાચા બેરીઝમાથી બનેલી દવાના ઉપયોગમા આવે છે

,, Nitric or aquafortis–નાઇટ્રીક અથવા એકવાફોરટીસ સુરાખારનો તેજાબ દવા તથા ઘરઘતુ ઉપ્યોગની ભુરા રગની હાથને લાગ્યાથી હાથ પણ પીળા થશે, ઘણી જલ્દ હોવાથી કોઇબી ધાતુ તેમા પીગળશે

,, Oxalic–ઓકઝેલીક–રૂબાર્બ તથા બીજા ઝાડમાથી બનતી ઝેરી દવા ડાઘો વિગેરે કાઢવામા વપરાય છે.

,, Phosphoric–ફૉસફરીક–ફૉસફરસ નામના પદાર્થમાથી બને છે જે સળગી ઉઠે તેવી છે

,, Prussic–or Hydrocyanic–પ્રુસીક–બને એકજ છે, હાઇડ્રોજન, કાર્બન અને નાઇટ્રોજન ત્રણે હવા સાથે મલ્યા થી બને છે એ સઉથી ઝેરી છે, વાસ કડવી બદામની બીજને મલતો હોય છે, અને કડવી બદામમા પણ એ હોય છે

,, Sulphuric–સલફ્યુરીક–ગધકનો તેજાબ દવાદારૂ તથા ઘરના ઉપયોગનો છ ઘટ તેલના રગનો આવે છે તેની ઘણી ગરમીના સબબથી હાથને લાગવાથી દાઝે છે તેમજ કઈબી ચીજને બાળી નાખે છે

,, Tartaric–ટાર્ટરીક એસીડ,–વાઇન દારૂમા બાઝેલા પોપડા વિગેરેમાથી બનેલી એસીડ દવા તથા ઘરઘતુ ઉપયોગની.

,, Tannic–એસીડ ટેનીક–માયફળ તેમજ બીજા ઝાડોમાંથી બનેલી ઘરઘતુ ઉપયોગની તથા ગ્લીસરીનમાં પીગળાવી ગળામા લાલ થયલુ હોય તે વખતે લગાડવા વાપરે છે.

Aconite–ઍકોનાઇટ–વચ્છનાગ, એક જાતની ઝહેરી વનસ્પતી દવામા વપરાય છે, એના મુળીયા બાજરને મળતા આવે છે

Acorrus–ઍકોરસ–ઘોરાવચ, દવાના ઉપયોગની

Acorn–એકોર્ન–ઓક નામના ઝાડનુ ફળ, ઓકનુ લાકડુ સોજુ હોય છે

Agate–ઍગેટ–ગોમેદ અથવા અકીકનો પત્થર તરેહવાર રગના નદી તેમજ દરીઆના કીનારા પરથી મળે છે જેના દાગીના બને છે

Ajvanseed–અજવનસીડ–અજમો, ખોગરી તેમજ શેક કરવા માટે લે છે.

Albumen–આલબ્યુમન–એક જાતનો ચીકાશદાર પદાર્થ તરકારી તથા જાનવરોમા થોડો ઘણો સમાયલો છે ઇડાની સફેદીને પણ આલબ્યુમન કહે છે

Alcohol–ઑલ્કોહોલ–દારૂનો અર્ક અથવા ઘણી ચોકખી સ્પીરીટ, દવા દારૂ તથા ઘરઘતુ ઉપયોગની છે

Ale–એલ–એક જાતનો દારૂ બુજેલા જવમાથી કાઢેલો

Aloe–ઍલો–કુવારનુ ઝાડ, એળીયો, દવામા વાપરે છે

Aloes wood–ઍલોસવુડ–અગર, ઝાડના રસમાથી બનેલુ સુગધ-વાલુ આતસપર બાળવાથી ખુશબો નીકળશે.

Amber–એમબર–કેરબો અથવા તૃણમણી એક જાતના ઝાડના રસ-માથી બનેલા શોભાના દાણા

Ambergris–ઍમબરગ્રીસ–ખુશબોદાર પદાર્થ વહેલ નામની માછ-લીમાથી નીકળેલો દવામા વપરાય છે.

Ammonia or Salammoniac–ઍમોનીયા–નવસાગર, દવાદારૂ તથા ઘરઘતુ ઉપયોગનો છે.

Anise–એનીસ–અનીસુ, સુવાનો છોડ એના બીમાથી વરીઆળી નીકળે છે. એ વસાણુ દવા તેમજ ખોરાકીમા વપરાય છે

Antimony–ઍન્ટીમની–સુરમાની ધાતુ દવા વિગેરેમા લેવાય છે

Arnica–આરનીકા–તબાકુના ફુલમાથી કાઢેલો અર્ક શરીરપર વાગેલુ હોય ત્યા ચોપડવા વપરાય છે

Asafœtida–ઍસાફ્ટીડા–હીગ ખોરાકીમા કોઇક લે છે તેમજ એનો અર્ક દવા માટે બને છે

Asbestos–એસબેસતોસ–એક જાતની ખણીજ વસ્તુ સણના જેવી, જેના શાખામાથી કાગળના જેવી સખત મેળવણી બને છે, એ ચીજ આગમા પણ બળતી નથી

Aspen–ઍસ્પન–એક જાતનુ ઝાડ જેના પાદડા હમેશા હાલે ને ધ્રુજે છે

Asperin–એસ્પરીન–એક જાતની દવા જેની ભુકી અથવા ગોળીઓ સરદી તેમજ શરીરના દુખતા ભાગ માટે દવા તરીકે પાવાથી નરમ પડે છે.

Bael–બેલ–બીલ્લા અથવા બેલ ફ્રુટ નામના ફળ દવા તરીકે મરડાપર કાચા તેમજ તેનુ સીરપ, મુરબ્બો, પાક વિગેરે બનાવીને ખવાડે છે

Barilla–બેરીલા–એક જાતનુ ઝાડ જેમાથી સાજી ખાર બને છે

Baryum–બેરીઅમ–એક જાતની ધાતુ બેરાઇટા નામના ખારમાથી બનેલી.

Balsam–બાલસમ–એક જાતનો સુગધીદાર રસ ઝાડમાથી નીકળે છે જે લગાડવાની દવા તરીકે વપરાય છે

Barley–બાર્લી–જવ, એમાથી મોલ્ટ, મોલ્ટીન વિગેરે બને છે

Basil–બેઝીલ–તુલશીનુ ઝાડ

Bdellium–બડેલીઅમ–ગુગળ એક જાતનો ગુદર જેવો પદાર્થ દવામા વપરાય છે.

Belladona–બેલેડોના–એક જાતના ઝાડના પાદડામાથી બનતી ઝેરી દવા શરીરના દુખતા ભાગ તથા ગાઠ પર લગાડવાથી તે પીગળે છે એમાથીજ એટ્રોપીન નામની દવા પણ બને છે.

Bell metal–બેલ મેટલ–ઘટ બનાવવાની મેળવણી કાસુ, ત્રાબુ, ને પત્રુ ભેળવાથી બને છે

Benzine–બેનઝાઇન–કોલટારમાથી બનેલી કપડાંના ડાઘો કાઢવા તથા ઘરખતુ તેમજ દવાના ઉપયોગમા આવે છે.

Benzoine–બેનઝોઇન–લોબાન, ઝાડમાથી નીકળતો ખુશબોદાર રસ

Bergamot–બરગેમોટ–એક જાતના ખાટા નારગીની છાલમાંથી બનતુ ખુશબોદાર તેલ

Bismuth–બીસમથ–એક જાતની ધાતુમાથી બનતી દવાની ભુકી જુલાબ બધ કરવા વપરાય છે.

Blite–બ્લાઇટ–ચોળાઇની ભાજી.

Blood stone–બ્લડ સ્ટોન–રાતા વર્ખ સોનેરી તથા કાળા રગના ભેળવાયો હોય છે.

Borax–બોરેક્સ–ટકણુ–ખડીઓ ખાર, દવા તેમજ ઘરખતુ ઉપયોગનો છે

Brimston or Sulphur–બ્રીમસ્ટોન અથવા સલફર–ગધક ઘરખતુ તેમજ દવા માટે વપરાશમા લેવાય છે.

Burgundy-pitch-બરગન્ડી પીત્ચ-ટરપીનટાઇનમાંથી બનેલી દવા

Butter-milk or whey-બટર મીલ્ક અથવા વહે-છાસ, તાક, માખણ કાઢવા પછી રહેલુ દુધ જેવુ પાણી, દુધને ફાડવાથી પણ છાશ બને છે

Cactus-કેક્ટસ-થુવર પહોળા હાથ જેવાની ઉપરનાં લાલ ટીડવા દવામા વપરાય છે. બીજી લાંબી દાંડીને પ્રાકલી પેર કહે છે

Caffeine-કેફીન-કોકોમાથી બનતો અર્ક દવાના ઉપયોગનો ટાકાત આપવા વાપરે છે

Cajeput oil-કાર્જપત ઓઇલ-કાયાકોટીનુ તેલ સરદી ને દુખના ભાગ પર લગાડવાનુ

Calomel-કેલોમલ-પારાની મેળવણીથી બનેલી દવા જુલાબ માટે

Camphor-કેમ્ફર-કપુર એક જાતના ઝાડમાથી નીકળે છે, ઘરવનુ ઉપયોગનો તથા તેનો અર્ક દવા તરીકે વપરાય છે

Calumba-કલબા-એક જાતના ઝાડમાથી નીકળતી કડવી દવા

Carat-કેરેટ-ઝવેરાતનુ વીલાયતી તોલ ગામઠી રતીના તોલ કરતા એક આના ભાર વધુ ગણાય છે.

Carbonate of ammonia or Sal volatile-કાર્બનેટ ઓફ એમોનીઆ જે સુંઘાડવા તથા દવા માટે નવસાગર ને સ્પીરીટ ઓફ વાઇન મેળવ્યાથી બને છે

Carbonate of Soda or Soda Bicarb-સોડા બાઇકાર્બ અથવા કાર્બનેટ ઓફ સોડા-બને એકજ જાતનુ છે પાપડખાર ઘરવતુ તેમજ દવાના ઉપયોગનો

Carbuncle-કારબંકલ-સાદુ શરીર પર નીકળતુ ફુલ્લા જેવુ દરદ

Carmine-કારમીન-કીરમજનો ભુકો રંગમા વપરાય છે

Carron oil-કેરન ઓઇલ-એક જાતનુ તેલ લાઇમવોટર ને લીનસીડ ઓઇલ બેળેવુ દાઝેના પર લગાડવા અકશીર છે

Cascara-કાસકારા-અમેરીકામા ઉગતા એક જાતના ઝાડની છાલમાથી રસ કાઢી દવા જુલાબ આપવા માટે બને છે

Caseine-કેશીન-દુધનો બળેલો માવો

Cashew-કેશ્યુ-કાજુનુ ઝાડ એના ફળમાથી દારૂ બને છે

Cassia fistula-કેસ્યા ફીસતુલા-ગરમારો, એક જાતનુ વસાણુ

Catechu-કેટીકુ-કાથો એક જાતની વનસપતી ખોરાકી તેમજ દવામા વપરાય છે.

Cat'seye-કેટસ આઇ-લસણીઓ, એક જાતનો કીમતી પત્થરો

Caynepeper-કેનપેપર-મરી, અમથુ પેપર પણ કહે છે

Cedar—સીડાર—દેવદારનુ ઝાડ

Chicory—ચીકરી—કોફીને મળતો છોડ કેટલીક વખત કોફી સાથ ભેળે છે

Chilli or Capsicum—ચીલી અથવા કેપસીકમ—મરચા તરકારી તેમજ દવાના કામમા લેવાય છે.

Chireta—ચીરેતા—કરીઆતુ, પાતલી ઝાડની ડાળીઓ દવામા ઉપયોગી

Chloride of Lime or Bleaching powder—ક્લોરાઇડ ઓફ લાઇમ અથવા બ્લીચી ગ પાઉડર કપડા ઓસવવા તથા હવા સાફ કરવા વપરાય છે.

Chloride of Sodium or Salt—ક્લોરાઇડ ઓફ સોડીઅ મ અથવા સોલ્ટ—નીમક દરેક રીતે ચાલુ ઉપયોગમા લેવાય છે.

Chocolate—ચોકલેટ—મીઠાસવાલી પદાર્થ કોકોમના ઝાડનાં ફળમાથી નીકળે છે, જેને બીજી મેળવણી સાથ ભેળીને તેની ચોક લેટ બને છે

Chloroform—ક્લોરોફોર્મ—ક્લોરાઇડ ઓફ લાઇમ ને દારૂનો અર્ક ભેળીને ડીસ્ટીલ્ડ કરવાથી બને છે.

Cinnamon—સીનમન—તજ, દાલચીની, એ ધરધતુ તેમજ દવામાં વપરાય છે

Cider—સાઇડર—સેપમાંથી બનેલો દારૂ

Cinnabar—સીનેબાર—હી ગળોક—લાલ રંગની ભુકી

Cinchona—સીનકોના—કવીનીન બને છે તે ઝાડની છાલ દવામા લે છે. એને પીરૂવીઅન બાર્ક પણ કહે છે.

Citron—સીટ્રન—માલુગા અથવા બીજોરા નામના ફળ લી બુની એક જાત કહેવાય છે, ખોરાકી તેમજ દવા સારૂ ઉપયોગના.

Cocaine—કોકેન—કોકોના ઝાડમાંથી બનતી ઝેરી વસ્તુ

Cochineal—કોચીનીઅલ—કીરમજ—કાબરચીત્રી દાણા જેવી વસ્તુ એક જાતના જ તુઓ મરી જઇને તેના સુકવેલા દાણા. સુમારે ૭૦,૦૦૦ હશે તો એક રતલ થશે કપડા રંગવાના તથા દવાના ઉપયોગમાં આવે છે

Colza-oil—કોલઝા ઓઇલ—કોબી (કેબેજ) તરકારીમાંથી બનતુ તેલ.

Copperas—કોપરાસ—હીરાકસી.

Copal—કોપલ—ચ ફ્રુસ—એક જાતનો સરસ રાજમને મળતો વારનીશ બનાવવામાં વપરાય છે જે પાણીમા પીગળતો નથી.

Coral—કોરલ—પરવાળુ, દરીઆમાં ઊગતા છોડમાંથી બનેલાં લાલ, ગુલાબી તથા સફેદ રંગના હોય છે.

Coriander-seed–કોરીએન્ડર–ધાણા, એ રોપવાથી કોથમીર ઉગે છે

Corrosive sublimate–કોરોસીવ સબલીમેટ– રસકપુર દવામા વપરાય છે

Cream of Tartar–ક્રીમ ઓફ ટાર્ટર દ્રાક્ષના દારૂના પીપમા વળગેલો ખાતો પોપડો દવા તથા ઘરવખરી ઉપયોગનો છે

Creosote–ક્રીઓસોટ–બીચ તથા પાઈનના ઝાડમાથી બનાવેલુ તેલ દવામા વપરાય છે

Croton oil–ક્રોટન ઓઈલ–જમાલગોટાનુ તેલ દવામા ઉપયોગી

Cubeb–ક્યુબેબ–ચીનીકબાલા, એક જાતનુ કરીઆનુ

Cucumber–ક્યુકમ્બર–કાકડી, તરકારી ખાવાની તેમજ દવામા વપરાય છે.

Date–ડેટ–ખજુર, કાચા ખજુર, સુકવેલાને ખારક કહે છે

Dill–ડીલ–સુવા એક જાતનુ વસાણુ એનુ પાણી બનાવી નાના બચ્ચાને દુધ હજમ કરવા માટે એ છે

Dough–ડો–મસળેલો આટો, એનો ગોળો વાળીને કપડા યા કાગળ પર ઘસવાથી મેલ તેપરનો નીકળી સાફ થાય છે

Dragon's-blood–ડ્રેગન્સ–બ્લડ–હીરાદખન.

Digitalis–ડીજીટેલીસ–Fox glove નામના છોડમાથી બનતી દવા હાર્ટ વિગેરેને ટાકાત આપવા વપરાય છે

Emery powder–એમરી પાઊડર–કુરંજ પત્થરમાંથી બનેલી ભુકી વાસણો તથા ઝવેરાત સાફ ચળકટા કરવા વપરાય છે

Ergot–અરગટ–એક જાતની દવા જે Rye રાઈ નામના જવને મળતા અનાજમાથી બને છે

Ether–ઇથર–એક પાતલી ચીજ હવા અને આકાશની વચેની જગ્યામા પસરેલી ધારવામા આવે છે, કેટલીક એસીડોની મેળવણી કરી રસાયણ શાસ્ત્રથી ઇથરની દવા બનાવી ઉપયોગમા લે છે

Evergreen tree–એવરગ્રીન ટ્રી–સફેદ પાદડાનુ ઝાડ જેને વીલાયતી વડ કહે છે એના પાદડા રસનુ જોર હોય તેપર બાધે છે

Facet–ફેસેટ–હીરાને કાપીને તેપર પાડેલા પહેલ અથવા પાસા

Flea-bane–ફલી બેન–કાળી જીરી દવાના ઉપયોગની

Flint–ફલીન્ટ–ચકમકનો પત્થર એક એક સાથ ઘસવાથી અગાર પડે છે

Fuller's-earth–ફુલઅર્સ અર્થ–એક જાતની સફેદ ભુકી જુદી જુદી વનસ્પતી ભેળીને બનાવેલી વાસણો સાફ

કરવાના ઘરઘતુ ઉપયોગની તથા શરીર પર છાંટવા વાપરે છે

Flowers of sulphur-ફ્લાવર્સ ઓફ સલ્ફર-ગંધકના ફુલ દવા માટે લે છે.

Gallnut-ગૅાલનટ-માયફળ દવા તેમજ ઘરઘતુ તથા રંગવાના ઉપયોગમા આવે છે

Gamboge-ગૅમબોજ-રેવનચીનો શીરો, એક જાતના ઝાડનો કઠણ થયલો રસ. વાગેલા ભાગપર પાણી સાથ ઘસીને લગાડવા ઉપયોગનુ

Garlic-ગાર્લીક-લસણ દવાદારૂ તેમજ ખોરાકીમાં તેમજ હવા સાફ કરવા વપરાય છે

Germansilver-જરમન સીલ્વર-ધાતુ જેમાં ત્રાંબુ, જસત ને નીકળની ભેળ હોય છે

Ginger-જીનજર-આદુ, દવા તથા ખોરાકીમાં લેવાય છે એને સુકવ્યાથી સુંઠ બને છે.

Glair-ગ્લેર-ઇંડાની સફેદી

Glow worm-આગીઆ કીડા તેના શરીરના નીચલા ભાગમા ફોસફરસનો ભાગ થોડો હોવાથી તે ઉડે ત્યારે ચમકાટ આપે છે, એને ફાયરફ્લાઇ પણ કહે છે

Glue-ગ્લુ-સરસ, એ બનાવવા માટે જાનવરોનાં ચામડા તથા ખરી વિગેરે ઉકાળે છે

Glucose-ગ્લુકોસ-દ્રાક્ષ તથા બીજી વનસ્પતીમાથી બનતી મીઠાસ વાલી ચીજ નબલાને ટાકાત આપવા ખવડાવે છે.

Glycerine-ગ્લીસરીન-ચરબી ને તેલમાથી બનતી મીઠી વાસ વગરની પ્રવાહી, દવા તથા ઘરઘતુ વપરાશમા લેવાય છે, જેઠી મધમાથી પણ બને છે.

Gokru-ગોકરૂ-એક જાતનુ વસાણુ દવામાં વપરાય છે

Gum acacia	-ગમ એકેશીઆ-	બાવળનો ગુંદર.
Gum Arabic-	,, એરેબીક	કેટલીક જાતનાં ઝાડની ડાળીઓમાંથી નીકળતો રસ બંધાઇને સુકો થાય જે ગુંદર તરીકે ઘરઘતુ તથા દવા માટેનો રેવનચીનો શીરો, ગુગળ, એળીઓ વિગેરે ઝાડોમાંથી બને છે.
Gum Benzoic	,, બેનઝોઇક	
Gum Mastic	,, મેસ્ટીક	
Gum Resin	,, રેઝીન	
Gum Sandrach	,, સૈનડ્રેક	

Gum Lac ,, લેક-એક જાતના કીડામાથી નીકળતો પદાર્થ સુકા યા બીજી મેળવણી સાથ તેની લાખ બનાવે છે.

Gutta-percha–ગટાપર્ચા–એક જાતના ઝાડમાથી ચીકણો પદાર્થ નીકળે છે જે રબર વિગેરે વળગાડવા વપરાય છે.

Gypsum–જીપસમ–એક જાતનો પદાર્થ ચુનો ને ગધક મેળવ્યાથી બનેલો, એમાથીજ પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસ નામની ભુકી બનાવવા ઘરઘતુ બાબતોમાથી મળશે

Hazelnut–હેઝલ નટ–એમાથી દવા બને છે જે ઘા રૂઝાવા વપરાય છે

Hemp–હેમ્પ–સણ, દોરડા તેમજ કાપડ વણવામા લે છે, એ છોડ કચ્ચને મળતા છે એના બી પક્ષીને ખવાડે છે

Henbane–હેનબેન–ગાજો સણુના ફુલમાથી બને છે

Hogplum–હોગપ્લમ–આમલા

Hops–હોપ્સ–બીઅર દારૂ બનાવતી વખતે કડવાસ આપવા માટે લે છે

Hyocymus–હાયોસાયમસ–હેનબેન નામના ગાજાની એક જાત, જે દવામા ઘણુ ઉપયોગી છે, એને ખુરાસાની અજમો પણ કહે છે,

Iodine–આયોડીન–દરીઆમા ઉગતા ઝાડામાથી તેમજ સુરાખારમાથી બનતી દવા

Idoform–આયોડાફોર્મ–આયોડીન સાથે ભેળવાથી દવા બનેલી છે

Indigo–ઇનડીગો–ગુલી, એક જાતના ઝાડમાથી નીકળતો ઘેરો બ્લુ રગ કપડા ધોતી વખતે વપરાય છે

Ipecac–ઇપીકેક–એક જાતની દવા ઢાસા માટેની.

Iridium–ઇરીડીઅમ–પ્લેટીનમને મળતી ચળકટી ધાતુ સર્વે ધાતુઓ કરતા વજનમા ઘણી ભારી હોય છે

Jack tree–જેકટ્રી–ફ્ણસનુ ઝાડ, જેકફ્રુટ–ચાપાનુ ફળ, એના ઠળીઆ પણ બાફી તથા ભુજીને ખવાય છે

Jasmine–જેસમીન–ચમેલી, એરેબીઅન જેસમીન–મોઘરાના ફુલ.

Japan wood–જેપાન વુડ–પતગનુ લાકડુ

Juniper berries–જુનીપર બેરીઝ–જીન દારૂ બનાવવા વપરાતા ફળ એમાથી તેલ જેવો અર્ક નીકળે છે તેમજ ડાળીમાથી ગુદર નીકલે.

Koumiss–કયુમીસ–દુધ, છાશ વિગેરેની મેળવણીથી બનેલુ તાકાત આપવા પાય છે

Lard–લાર્ડ–ડુક્કરની ચરબી

Laudanum–લોડેનમ–અફીમ દવાના ઉપયોગનુ

Lead–લેડ–સીસુ, દવા તથા ઘરઘતુ વપરાશમા આવે છે.

Lead Black–બ્લેક લેડ–કાળી સીસાની ભુકી.

Lead Red-લેડ રેડ-સીંદુર, રંગવા માટે વાપરે છે

Lead White-લેડ વાહીત-સફેદો, સફેદ રંગમાં લે છે.

Leech-લીચ-જળો માણસનું લોહી ચુસવા માટે વાપરે છે.

Leek-લીક-લીલો કાંદો

Lentil-લેનટીલ-મસુરની દાળ.

Lemon grass-લેમન ગ્રાસ-લીલી ચાહે

Lettuce-લેતુસ-સાલીડનાં પાદડા.

Liquorice-લીકરીસ-જેઠીમધ વસાણું દવા માટે વાપરે છે.

Linseed-લીનસીડ-અલસીનાં દાણા, સણના છોડમાંથી નીકળે છે, એનું તેલ વિગેરે બનાવી દવાના તથા ધરધતુ ઉપયોગમાં લેછે

Litharge-લીથાર્જ-મુદાર સીંગ, વળગાડવામાં ઉપયોગની છે

Mace-મેસ-જાવંત્રી, જાયફળને વળગેલી પાતલી છાલ.

Madder-મેડર-મજીઠ, એક જાતનો છોડ રંગવાના ઉપયોગનો

Magnesia-મેગનીશીઆ-એક જાતની મેગનીશીઅમ ધાતુમાંથી બનતી ભુકી.

Maize-મેઝ-મકાઇ, અનાજ એક જાતનો.

Malt-મોલ્ટ-ભીનવેલા જવ, ખોરાકીમા, તથા બીઅર, પોર્ટર વિગેરે દારૂમા વપરાય છે

Marigold-મેરી ગોલ્ડ-ગોટાનું ફુલ એને Calandula-કેલેનડયુલા પણ કહે છે, તેનો રસ દવા તરીકે વપરાય છે

Marking nut-મારકીંગ નટ-ભીલામું.

Marl-માર્લ-એક જાતની ચીકણી મટોડીમાંથી કોડીનાં વાસણ બને છે

Mandrake-મેનડ્રેક-લખમણી નામનું સપરચનને મળતું ફળ, જેમાં ઝેરી ગુણ હોય છે ખ્રીસ્તી ધરમ મુજબ એદમ અને ઇવ ને એ ફળ ખાવાની ખુદાએ મનાઇ કરી હતી

Manna-માના-એક જાતનો રસ એશ તથા લાર્ચ નામનાં ઝાડમાથી નીકળે છે જે જુલાબની દવા તરીકે વપરાય છે

Menthol-મેનથોલ-પેપરમીન્ટનાં ફુલ સફેદ અણીવાલા નાના ચળકતા ટુકડા ચીન તથા જાપાનથી આવે છે, દવા દારૂના ઉપયોગના છે.

Mercury or Quicksilver-મરક્યુરી-પારો, ધાતુ તથા હીંગળામાંથી બને છે.

Metre-મીતર-કપડાંની લબાઇ માપવાનું ફ્રેંચ માપ.

Mica–માઇકા–અબરક, કાળાં, સફેદ, તથા લીલા રંગની કાચ જેવી એક ખનીજ વસ્તુ, ઘણી ગરમી ખમી શકે છે.

Mildew–મીલડયુ–ફુગ, વરસાદના દિવસમાં કપડાં તેમજ સામાન પર પડતા સફેદ ડાઘા.

Millet–મીલેટ–બાજરી, એક જાતનો અનાજ.

Mimosa–મીમોસા–શરમાળ ઝાડ, એક જાતનો છોડ હાથ લગાડવાથી તેનાં પાદડા ચીમરાઇને બંધ થઇ થોડે વખતે પોતાની મેળે ઉઘડીને પાછાં સરખા થઇ જાય છે

Mint–મીન્ટ–ફુદનો

Mint tree–મીન્ટ ટ્રી–શીંગડાનું ઝાડ, જ્યાં તે હોય ત્યાંની ખરાબ હવા સ્વચ્છ કરે

Moringa–મોરીંગા–શેકતાનું ઝાડ

Morphia–મોરફીઆ અફીમમાંથી બનેલી કેફી દવા

Mowrah-berries–મોવરા બેરીઝ–મોવડાના ફુલ એમાંથી દારૂ બને છે.

Mulberry–મલબેરી–શેતુરનું ફળ, એની પર થતા કીડા રેશમ કાઢે છે

Musk–મસ્ક–કસ્તુરી, હરણની ડુંટી આગળથી નીકળતા ઝીણા દાના, ખોરાકી તેમજ દવાદારૂમાં તેનો અર્ક ટાકાત આપવા વપરાય છે એ જાતના હરણને સીંગડા હોતા નથી

Myrobolan–માઇરોબોલન–હરડાં બેડા અથવા આબલા

Myrrh–મીરહ–હીરાબોલ, દવાના ઉપયોગના

Myrtle–મર્ટલ–મેંદીનો છોડ, લાલ રંગ માટે વપરાય છે. પાદડાંમા સારી ખુશબો હોય છે

Naptha–નેફ્થા–નખતેલ ઘરઘતુ ઉપયોગમાં લેવાય છે

Naphthalene–નેફ્થલીન–કોલટારમાથી બનાવેલી સફેદ વસ્તુ હવા સ્વચ્છ કરવા તેમજ જંતુઓ નહસાડવા વપરાય છે. એ પાણીમા પીગળતી નથી

Neroli oil–નીરોલી ઓઇલ–ઓરંજના ફુલમાથી બનતુ તેલ.

Nettle–નેટલ–કૌવચનું ઝાડ જેને હાથ લાગવાથી આગ બળે છે

Nicotine–નીકોટીન–તમાકુમાંથી બનતી દવા.

Nitrate of Silver–નાઈટ્રેટ ઓફ સીલ્વર–કાડીખાર, રૂપાને સુરાખારના તેજાબ સાથ મેળવ્યાથી બને છે, ઘરઘતુ તથા દવાના ઉપયોગનો.

Nitre or Saltpetre–નાઇટર અથવા સોલ્ટ પીટર–સુરોખાર.

Nitrogen–નાઇટ્રોજન–હવા વાયુ, એ વિષે પાછલાં પ્રકરણમાં જુવો.

Nut-meg–નટમેગ–જાયફળ.

Nux vomica–નક્સ વોમીકા–ઝેરી ક્ચુરો દવામા ઉપયોગી છે એનાં ફળમાંથી સ્ટ્રીકનીઆ નામની દવા બને છે.

Ochre–ઓકર–ગેરૂ, લાલ તથા પીળી ભુકી રંગમાં વપરાય છે.

Oil-ricini–ઓઇલરીસીની–એરંડીઆના તેલનું બીજું નામ

Olibanum–ઓલીબેનમ–ઇસસ, એક જાતનાં રસમાંથી બનેલી ચીજ, બાળવાથી હવા સ્વચ્છ થાય છે.

Olive oil–ઓલીવ ઓઇલ–ઓલીવ અથવા જીત ફળમાંથી બને છે, સાલીડ તેલ, લુકા ઓઇલ, ઝઇતુંનનું તેલ સર્વે એકજ. બધા તેલોમાં સઉથી હલકુ છે.

Orpiment–ઓરપીમેન્ટ–હડતાલ, લાલ તથા પીળા રંગની.

Orrisroot–ઓરીસ રૂટ–કેવડાનાં ઝાડના સુગધીદાર મુળીઆં પાઉડર તથા દવા વિગેરે બનાવવામાં વપરાય છે

Oxide of zinc–ઓકસાઇડ ઓફ ઝીંક–જસતમાથી બનાવેલી ભુકી દવા તથા ઘરઘતુ ઉપયોગમાં આવે છે.

Oxygen–ઓકસીજન–પ્રાણવાયુ દમમા લઇએ છીએ તે હવા, જેના વગર માણસ જીવી શકતું નથી, પાછલા પ્રકરણમા છે

Paraffin–પેરેફીન–ટારમાંથી કાઢેલી પારદર્શક ચીકાશવાલી વસ્તુ તેલના જેવી, ઘરઘતુ તથા દવાના વપરાસમાં આવે છે

Pearlash–પર્લએશ–રાખ, તરકારી છાલ વિગેરે બાળીને બનેલી છે, એને એશ સોડા પણ કહે છે.

Pepsin–પેપસીન–ડુક્કર, તથા વાછરડાની હોજરીમાથી નીકળતો પદાર્થ દવા તરીકે ખાધેલુ જેરવવા વપરાય છે

Perfuming-match–પરફ્યુમીંગ મેત્ચ–અગરબત્તી, જેને સળગાવ્યાથી ખુશબો નીકળી ખરાબ વાસ દુર કરે છે.

Pellitory–પેલીટરી–અકલગરો દવાના ઉપયોગનુ.

Pewter–પ્યુતર–કથીર એક જાતની ધાતુ.

Phosphorus–ફૉસફ્રસ–એક જાતનો ઝેરી પદાર્થ પીળા રંગનો ચળકતો પ્રાણીઓના હાડકામા હોય છે. દવા તરીકે પણ વપરાય છે.

Pimonto–પીમેન્ટો–ચીનીકબાલા એમાંથી તેલ પણ બને છે

Pinchback–પીન્ચ બેક–એક જાતની સોનાને મળતી હલકી ધાતુ, ત્રાંબુ ને જસત મેળવ્યાથી બને છે.

Platinum–પ્લેટીનમ–એક જાતની કીમતી ધાતુ રૂપાને મળતી પણ કીમતમા સોના કરતા પણ મોંઘી ગણાય છે

Popyseed-પોપીસીડ-ખસખસ એ ઝાડના દીંડવામાથી અફીમ બને છે તેમજ તેનુ તેલ ખોરાકીમા વપરાય છે

Pulse-પલ્સ-તુવરની દાળ માણુસની નાડને પણ પલ્સ કહે છે

Pumicestone-પ્યુમીસ્ટોન-જવાલા મુખીમાથી નીકળતા રસ બ ધાઇ જવાથી બનેલો એક જાતનો ખાડા ખાડાવાલો પત્થર.

Putty-પટી-લાંબી જે કાચ વળગાડવામા વાપરે છે

Quassia-કવાશીઆ-એક જાતના ઝાડની કડવી છાલ દવાના ઉપયોગની

Quicklime-કવીક લાઇમ-કળી ચુનો.

Quinine-કવીનીન-સીંકોના નામનાં ઝાડની છાલમાથી નીકળતી દવા.

Raddish-રેડીશ-મુળા, સુફેદ તથા લાલ રંગના થાય છે.

Raggy-રેગી-નાગલી એક જાતનુ અનાજ.

Radium-રેડીયમ-એક જાતની ખુલ્લા પીળા રંગની ઘણી કીમતી ધાતુ, લગાડયાથી કેટલીક જાતના દરદની ગાંઠો પીગળી જાય છે.

Rectified spirit or Spirit of wine-રેકટીફાઇડ સ્પીરીટ અને સ્પીરીટ ઓફ વાઇન, દારૂનો અર્ક સર્વે એકજ ચોકખી સ્પીરીટના નામો

Rhubarb-રહુબાર્બ-રેવનચી અથવા રોઇઆગ, દવામા વપરાય છે

Rosin or Resin-રોઝીન-રાજમ ઘરઘતુ ઉપયોગની

Rotten stone-રોટન સ્ટોન-પોલીશ કરવા માટે ચગડપર ઘસવા વપરાતો નરમ પત્થર, એની ભુકી ઘરઘતુ વપરાશમા આવે છે

Saccharine-સેકરીન-સાકર કરતા પણ ઘણો મીઠાસ ધરાવતી મેળવણી.

Saffron or Crocus- સેફ્રન અથવા ક્રોકસ-કેસર, ખાવાના તેમજ કપડા રંગવામા વપરાય છે

Sage-સેજ-પેપરમીન્ટની જાતનું ઝાડ

Salep-સાલેપ-સાલમ મીશ્રી, વસાણુ બનાવવા વપરાય છે

Salsoda-સેલસોડા-સાજીખાર, ઘરઘતુ ઉપયોગનો

Salt or Sodium Chloride-સોલ્ટ અથવા સોડીઅમ કલોરાઇડ, નીમક જે દરેક રીતે સર્વેને ઉપયોગમા હમેશા લેવાય છે અને એમા ઘણીક જાતની મેળવણીથી જુદા જુદા ખારો બને છે વધુ માટે વૈદકમા જુવો

Salt alkaline-સોલ્ટ એલકલાઇન-જવખાર, હળદર સાથ ભેળવાથી એ ખાર લાલ કંકુના જેવા રંગનો થાય છે, દવાના વપરાશને માટે

Salt Roohal–સૉલ્ટ રોકલ–સ ચળખાર, વસાણુામાં વપરાતો.

Salts of lemon–સૅાલ્ટસ ઓફ્ લેમન–સાઇટ્રીક એસીડ ને ક્રીમ ઓફ્ ટાર્ટર સરખા વજનની ભેળવાથી બનેલુ.

Sandal wood સૅન્ડલવુડ–સુખડ, ચ દન, આતસપર બાળવાથી સુગ ધ નીકળે છે એમાથી દવા માટે તેલ બને છે.

Santonine–સૅનટોનીન–સફેદ ચળકટી દવાની ભુકી, દમનાનાં ઝાડ માંથી બનાવેલી, કરમ પર આપે છે.

Sarsaparilla–સારસાપેરીલા–એક જાતનો છોડ અમેરીકામાં ઉગે છે જેની છાલ ઉકાળીને સારસાપેરેલા બને છે, એ લોહી સુધારવા માટે પાય છે, એના મુળ ઘણુા લાબાં કવીલને ઘાટના હોય છે.

Seed pearl–સીડ પર્લ–ઘણો ઝીણો મોતીનો ખાખો

Senna–સેના–સુનામખ્ખી, એક જાતના પાદડા તથા તેની સીગને સેના પોડસ કહે છે, જે જુલાબ આપવા વાપરે છે

Sesame–સેસમી–તલ, ખોરાકીમા વપરાય છે તેમજ એમાંથી મીઠુ તેલ પણ બને છે

Soapnuts–સોપનટ્સ–અરીથા કપડાં ધોવા માટે વપરાય છે.

Sparrows tongue–સ્પેરોસ ટ ગ–ઇંદ્રજવ, એક જાતનુ વસાણુ મરડા વિગેરે પર આપે છે.

Spermaceti–સ્પરમેસીટી–મગરમછની ચરબી

Spongle seed–સ્પોગલ સીડ–ઇસબગોળનાં બી દવા તરીકે મરડા પર તેનુ પાણી ઠડક માટે પાયે છે.

Squill–સ્કવીલ–દરીઆમા ઉગતો જ ગલી કાંદો, દવામા ઉપયોગી.

Stramonium–સ્ટ્રેમોનીઅમ–ધતુરાનો છોડ, હાંફણુ વિગેરેમાં દવા તરીકે વપરાય છે.

Sublimed Sulphur–સબલાઇમડ સલફર–ગ ધકનાં ફુલ

Sugar of milk or Lactin–શુગર ઓફ્ મીલ્ક–દુધમાંથી બનાવેલી ભુકી નાનાં બચ્ચાને ટાકાત આપવા પાયે છે.

Sulphate of Iron–સલફેટ ઑફ્ આયરન–હીરાકસી દવા તથા ઘરઘતુ ઉપયોગની.

Sulphate of magnesia-Magnus Sulphus,-Epsom salt સલફેટ ઑફ્ મેગનીશીઆ એના બીજા નામો બધાં એકજ જાતના જુલાબનાં મીઠાં છે, એ ઘરઘતુ ઉપયો-ગમા પણ લેવાય છે

Sweet flag-સ્વીટ ફ્લેગ-ઘોડાવચ દવામાં વપરાતી જીણસ.

Sweet root-સ્વીટ રૂટ-જેથીમધનું મુળીયુ દવાના ઉપયોગનુ.

Talc-ટાલ્ક-અબરક, એક જાતનો ખણીજ પદાર્થ એનો ભુકો ઘરઘતુ તેમજ દવામાં પાઉડર તરીકે છાટવા વાપરે છે.

Tannin-ટેનીન-એક જાતની માયફળ તથા ઓકના ઝાડમાથી બનેલી દવા, ફોગરા તથા ગળામાં લગાડે છે.

Terebenthin-ટેરીબીનથીન-ટરપીનટાઇનમાંથી બનેલી દવા ચોપડવા માટેની.

Theobrome-થીઓબ્રોમ-કોકમ, એક જાતનો સફેદ ચીકણો પદાર્થ તાડનાં ઝાડનાં બીમાથી નીકળે છે. એનુ ઘી તથા તેલ ચામડી પર લગડાય છે.

Tinfoil-ટીનફોઇલ-કલાઇનો વર્ખ.

Treacle or molasses-ટ્રીકલ-ગોળ.

Turmeric-ટરમેરીક-હળદર એક જાતના કરકયુમાં નામના ઝાડનાં મુળીઆમાથી બનેલી, ખોરાક તથા રંગવાના ઉપયોગની

Upas-યુપાસ-એક જાતના ઝાડમાથી નીકળતો ઝેરી રસ, એમાથી સ્ત્રીકનીન નામની દવા બનાવે છે, તેમજ એ ઝેરી રસ તીરની અણીઓ પર લગાડવા તે દેશના રહેવાશીઓ વાપરે છે.

Verdigris-વર્ડીગ્રીસ-જંગાલ, ત્રાંબુ ને સરકાની મેળવણીથી બને છે.

Vermilion-વરમીલીઅન-હીંગળોક, પારો ને ગંધક મેળવ્યાથી બનેલી લાલ ભુકી, રંગ માટે વપરાય છે

Vitriol-વીટ્રીઓલ,-મોરથુથુ એને સલફેટ ઓફ કોપર પણ કહે છે. ત્રાંબા ને ગંધકની મેળવણીથી બનેલો ઝેરી પદાર્થ લીલા, બ્લુ, તથા સફેદ રંગનો, દવા તથા ઘરઘતુ ઉપયોગનો

Witch hazel-વીત્ચ હેઝલ-હેઝલ નામના ઝાડમાથી બનતી દવા ઘા રૂઝાવા તથા ચામડી માટે વપરાય છે.

White ant-વાહીટ એન્ટ-ઉધઇ.

Worm wood-વર્મવુડ-દમનો એક જાતનો છોડ.

XRays-એક્સ રેઝ-એ નવી સોધની રીતે માંણુસના શરીરનાં ભીતરનાં ભાગોમા થતાં દુખ દરદો સારાં થાય છે તેમજ તેની સબીઓ પણ પાડી લીધાથી કોઇબી દરદ કઇ જગ્યામાં થયલુ તે માલમ પડે છે.

